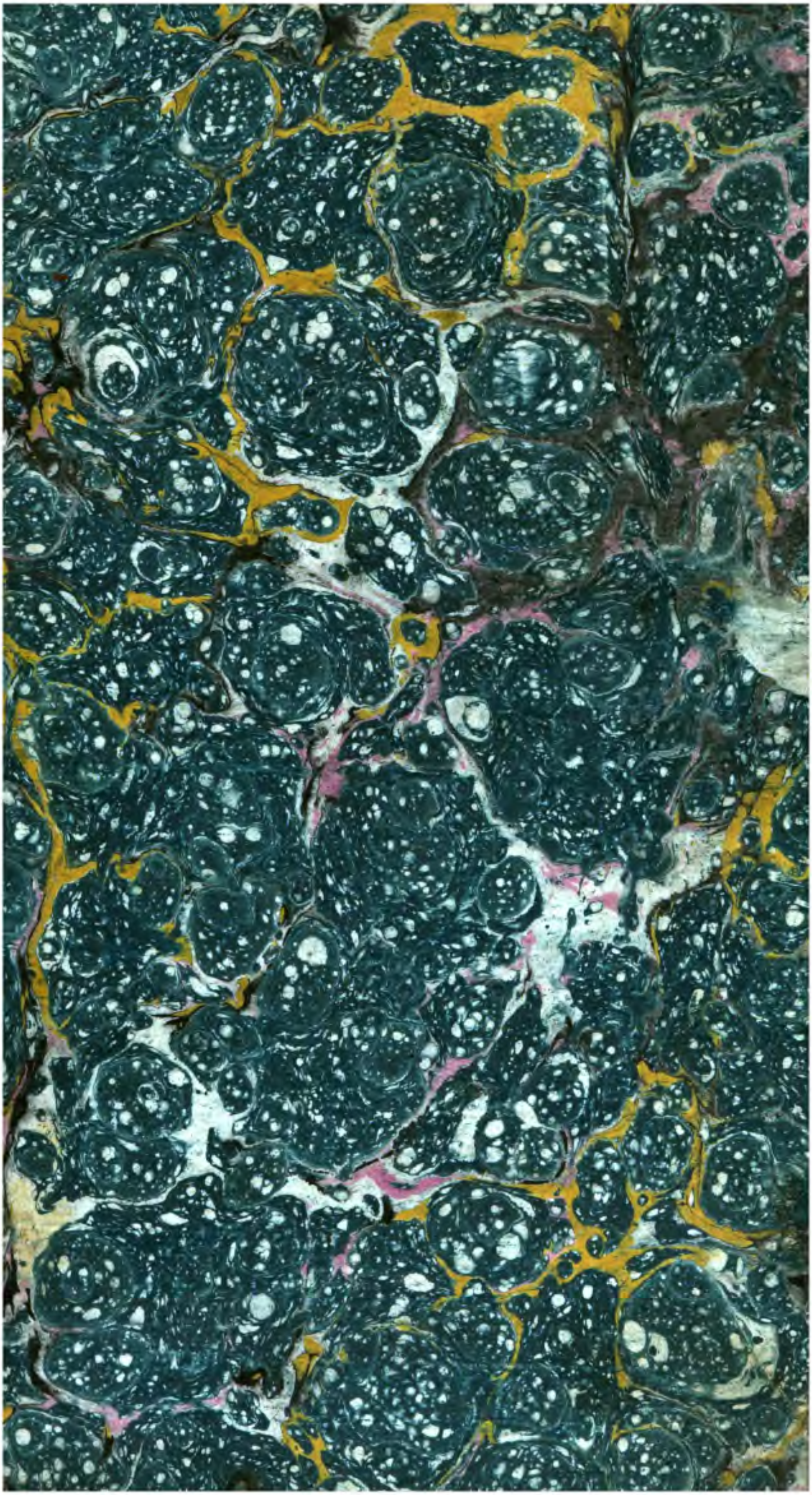

COMMENTARIVS PERPETVVS

IN

M. ACCII PLAVTI

QVAE SVPERSVNT

COMOEDIAS

CONSCRIPTVS

A

BENI. FRID. SCHMIEDER.

GOTTINGAE, MDCCCIV.

SVMTIBVS HENRICI DIETERICH.

Latin

COMMENTARIVS IN PLAVTI AMPHITRVONEM.

IN PROLOGVM.

v. 1. 4. 8. 13. *vt* beneficia me in vos conferre cupitis maxima, v. 15. 16. ita linguis animisque fauere debetis huic fabulae, et v. 18. 19. ne inania derideatis, quae loquor beneficia mea, Mercurium me esse sciatis, a Iove missum. Mercurio autem non negotiatorum modo deberi putabantur lucra v. 1-3, et in priuatis cuiusque rebus rationes expeditae (vt alii potius in ipsorum, quam ipsi aliorum in aere sint) v. 4-7, sed nuntii etiam, qui vniuerso veniant populo exspectati v. 8-10. Nuntiis praeest et lucro v. 11. — v. 1. *vostris, voltis* pro *vestris, vultis* Plauto vsitatissimum, priscorum, ni fallor, potius communem, quam suam Vmbri peculiarem pronunciationem secuto — 2. sunt, qui *laetum lucris* iungant, vt *Deus Lucrius* intelligendus sit, qui lucro faciundo faueat; alii malunt *fetum lucris*, qui lucra pariat; alii *laetos*, quod iungunt cum *vos;* plerisque vero *laetum* actiue videtur adcipiendum, qui laetos faciat, propitium: me lubentem vos lucris adficere — 5. pro vulgari *peregre* codd. nonnulli habent *peregri*, et Charisius ait: *peregri* in loco, *peregre* ad locum significat; quae vero distinctio argutior videtur mendi, paucis in locis obuii, defensio, quam veterum ex vsu dicendi probabilis. Plautus ipse v. c. Pers. 1, 1, 30. bis habet *peregre est* — 13. *me adprobare*, vt vos rebus secundis iudicem dignos, ideoque *adniti*, vt vos earum compotes reddam — 24. *precario* apud Ciceronem quoque et Livium verbis *petere* et *rogare* additur, h. l. quod cupit, precibus quam imperio suo mavult concedi — 26. *ille Iupiter*, histrio Iovem scenicum acturus — 29. *praetimet:* histrioniam antiquitus faciebant serui, quorum quantum, vt placerent, interfuerit, Plaut. Cist. sub

finem docet: *qui deliquit, vapulabit; qui non deliquit, bibet* — 31. *contagione mei patris* qui, ex hominibus natus, non nisi humanam conditionem mecum potuit communicare. Lectio *meae matris* sc. Maiae, probari nequit, quod falsus iam est, se non nisi scenicum esse Mercurium. *Contagionem* quidam explicant *exemplum:* patris metus et mihi metum incussit — 32. *pax* hoc versu non bello, sed imperio videtur obponi, quare v. 33. *Iustam rem et facilem* (iustum aliquid et facile) *esse oratum a vobis volo.* τὸ *esse* ante *oratum volo* in hac participii constructione posteriori quidem aetate omitti coeptum, subaudiendum tamen est — 34-36. *iuste* ita vt decet *sum orator datus* orare iussus sum: neque enim, qui me miserunt, iniqua postulant, nec vos estis ii, qui, quod aequum est, possitis denegare. Acidalii emendatio v. 34. *nam iuste ad iustos iusti sum orator datus* nisi omni esset codd. auctoritate destituta, videretur recipienda — 39. *velle, quae velimus* bene cupere nobis. Most. 3, 2, 53. *velim quae velles* miserantis est — 40. *ego et pater* dii isti, quorum personas ferimus — 44. 45. *quis* (quibus) *benef. archit.* quorum beneficiorum Iupiter est auctor, cuius sine nutu ceteri dii benefacere vobis non potuissent — 47. 48. *id, quod bonis* vobis, quia boni estis, *boni faceret, arbitratur* intelligit, *gratum sibi esse a vobis*, grato animo adnosci bonum, a se profectum 49. ideoque arbitratur beneficia sua in vobis recte esse conlocata. Sic apud Terentium Eun. 3, 1, 6. et Heaut. 2, 3, 21. *grata mihi esse* pro: gratiam mihi conciliare — 50-63. populum romanum adparet hilaritatem comicam tragicae praeoptasse seueritati — risum commosse oportet id quod *se, Deum,* v. 53. *posse* et 57 *scire* gloriatur — *Tragicocomoediam* adpellat, non ob materiam, quae omnis est ad risum composita, sed ob diuersam personarum conditionem, quod diis regibusque in tragoedia, priuatis autem hominibus et seruis in comoedia locus suus est — 64-96. duplex fraus poterat histrionum laudi obficere, altera spectatorum, qui palmam merentibus praereptam indignis fauore suo ambibant, histrionum altera ipsorum, qui plausores sibi redemerant. Orat igitur Mercurius, vt disponantur per caueam *conquisitores*, ὠτακουσταί, qui deprensis in fraude spectatoribus togas auferrent in pignus, histrionibus autem ornamenta et corium conciderent — 66. *spectatoribus* conquisitores fiant (quo verbo v. 83.

vtitur) i. e. adponantur — 70. *artifici* scenico, histrioni — 72. Aedilium, qui ludis praeerant, erat, palmam dare, quam si *quoi* alicui *duint* dederint indigno *perfidiose*, contra fidem — 73. 74. non minus peccabant, quam si suum ipsorum essent magistratum ambitu adepti. *Siremps* et *sirempse* Festus explicat: quasi *similis res ipsa.* Vocabulum hoc apud Romanos in legibus scribendis erat solenne — 75-78. *fauitor* fautor. Non vlla fraude, sed vna quidem virtute, cuiusuis conditionis hominibus laus est quaerenda, 79. quae merenti non denegabitur, 80. si illis fides est, *quibus est res in manu* qui potestate pollent praemiorum dispertiendorum — histrioni aut 83 fraude laudem adpetenti, aut 84 excellentioribus maligne nocenti, *ornamenta* scenica et *corium* personam coriaceam conquisitores concidant. Alii *corium conc.* explicant tergum loris discindant — 86-96. Iovi autem histrionum res curae esse, nouum non est, qui ipse (interdum) histrioniam facit (partes in fabula suscipere non dedignatur) verbi causa *anno* superiori (sic et Menaech. 1, 2, 22, *anno* est: ante annum) Iupiter nodum fabulae expediuit inplicatiorem (Deus ex machina). Carpere autem Plautus poetam videtur, qui Iovem non sua sponte et repente interuenisse finxerit, sed in proscenio (inter agendum) inuocatum prius — in Tragoediis autem *certo prodit*, i. e. Iovem prodire vsitatum est. Nostra autem fabula ex parte saltem Tragoedia est. Io. Meursius, quem non pauci viri docti secuti sunt, quum *Nannium* apud veteres memoratam reperisset, meretricem, a splendore vestium *proscenium* dictam, v. 90. omnium codicum auctoritate neglecta, pro *anno quum in proscenio* ponere ausus est *Nannio in proscenio.* —

v. 97. *Haec vrbs est Thebae* hanc scenam animo concipite esse vrbem Thebas — *in illisce* quas digito monstrat *aedibus* — 98. 99. *Perseo*, Iovis e Danae filio, ex Andromeda filii erant *Alceus*, Amphitruonis pater (Herculis auus, qui inde *Alcides* cognominatur), *Sthenelus*, *Mestor* et *Electryon*, Alcumenae ex Lysidice, Pelopis filia, pater — 100. 1. Mestoris autem filia, Hippothoe, a Neptuno compressa, Taphium peperit, qui, Echinadibus insulis in ora Acarnaniae potitus, Teleboas suos nominatos filio reliquit Pterelae. Amphitruonem, ob Electryonem socerum fortuito clauae, qua bouem petebat aberrantem, ictu percussum, Sthenelus Argis expulit; sed Creon, Thebarum rex, receptum expiauit, belloque contra Tele-

boas praefecit — *poplo* populo — 102 - 11. Alcumena grauida e marito Iphiclum, e Ioue Herculem vno mox partu in lucem eſt editura — 104. *Nam*, quod codd. habent, exſpectari iuberet cauſas ante dictorum, quae nec adferuntur, nec deſiderantur; *Iam* vero, quod Pareus recepit, tranſitum inchoat ad amorem Iovis furtiuum, de quo Mercurius ſtatim locuturus eſt — *vt* ſit p. m. eſt: qualis ſit, nempe 105. quam *liber*, qui nullis ipſe ſe coerceat, aliorumue coerceri patiatur frenis, *harum rerum multarum* quo minus quam plurimas mulieres in ſtuprum inliciat (in voce *harum* priori hiſtrio ſyllabae tono putandus eſt inmoratus eſſe, et, quod non praecedit, cui *harum* reſpondeat, quae ſint *hae* res geſtu aliquo indigitaſſe) et 106. ſi qua mulier complacita ei prae ceteris ſit, *quantus ſit amator*, qui, vt potiatur ea, nihil non conetur — 107. *clam virum* vſitatius *viro* — 108. *vſuramque* etc. fallit mulierem, donec libido ſua ſit ſatiata — 112. *nunc* hoc ipſo tempore — 113. 4. Nota eſt fabula, Iovem eam, qua Herculem genuit, noctem tribus noctibus feciſſe aeque ſpatioſam, vnde apud Statium: *ternox Herculea*, et Hercules poetis dicitur τριαέλτηνος et τριέσπερος vid. Act. 1. ſc. 1. v. 115 ſqq. — 115. quo facilius Iupiter Alcumenae expugnaret pudicitiam, Amphitruonis formam induit — 116. *ornatum* dicit ridens, procedit enim 117. ſeruili *ſchemâ* i. e. habitu. Erat *ſchema* paenulae ſeruilis genus. Saepenumero autem antiqui neutra declin. tertiae in *ma* flectebant ſecundum declin. primam, feminine enunciata — 118. *antiquam rem* quae antiquiſſimis temporibus inter Iovem Alcumenamque adcidit — *nouam a. v. prof.* comoedia haec repraeſentabit nouam, quaſi res hodie geratur — 119. ornatus incedo, non vt Mercurius ſoleo, ſed nouum in modum, vt ſeruus — 120. ſicut et Iupiter *eccum* quando in conſpectum veſtrum veniet — 121. non conſueto ſuo, ſed Amphitruonis ornatu prodibit — 123. Verſiformis quidem Iupiter potius erat, quam *verſipellis*, at magis tamen comice hic deus pellem, quam formam, vertiſſe dicitur. Iovis autem, vt mulieres deciperet, metamorphoſes narrantur duodecim, quo e numero notiſſimae continentur hoc diſticho: *Taurus, Olor, Satyrus ſit, et Aureus Iupiter, ardens Europen, Leden, Antiopen, Danaen.* — 131. *animo morem gerit* libidinem explet ſuam — 132. *complexus* eam, *cuius* etc. — 133. *illi* pro: illic, Plauto vſitatiſſimum.

Legio proprie exercitus romani pars, interdum ponitur pro exercitu ipso, eoque exterarum quoque gentium, apud Livium Gallorum et Carthaginiensium, apud Plautum saepius, h. l. Thebanorum, v. 136. Teleboarum — 137. de his *donis* vide Act. 1. sc. 1. v. 104. et Act. 2. sc. 2. v. 128 sqq. — 141. nomen *Sosia*, quod pauci hic addunt, in codd. non reperitur — 142. internosse *nos*, Iovem a vero Amphitruone, et me a vero Sosia — 143. in *petaso*, pileo viatorio, *pinnulas* paruas alas — 144. *torulus aureus sub petaso* capillis dignoscetur, Atheniensium more sub petaso in conum fibula aurea congestis — 151. *adest, ferit.* Veniebat quidem Sosia, sed non eo vsque venerat, vt *ferire* seu fores pultare posset, eiusque ab aedibus abigendi (quo minus propius adcedere ad eas posset) consilium Mercurius cepit. Ingeniose igitur Palmerius emendauit: *adeste* (animo, adtenti sitis, spectatores) *erit operae pret.* etc. Potuit quidem *erit* non expressum esse, quod vero, si abesset, subaudiendum tamen foret, et vnum *e* in adest*e* librarii negligentia in *f* mutatum esse, sumendum est. Meursius autem nihil vult mutari: *ferit* positum putat pro *fuerit*, vt *volero* reperitur pro *voluero* etc. Eius igitur ex mente sensus esset: *adest* propius iam adcessit Sosia, nam verba loquentis possunt iam audiri *fuerit op.* pret. etc. Castalio autem vulgatam lectionem defensum iuit 1. auctoritate codicum: sed hanc Meursius prorsus non inminuit, Palmerius, vna modo litera mutata, sensum restituit optimum. 2. Sosiae festinatione; quae vero, qualis fuerit, exinde adparet, quod A. 1. ad versum vsque 135 garrit, priusquam domum ire paret. 3. quod Mercurius, ne pultaret Sosia ostium, adeo metuerit, vt ei iam pultare videretur. cui vero Mercurius videri potest adeo meticulosus?

IN ACTVS I. SCENAM I.

Sosia et Mercurius vterque ad versum vsque 184 secum. Mercurius Sosiam ab initio statim videt, Sosia Mercurium a versu demum 136.

1. *audax* periculum temere spernit, *confidens* se certe elabsurum esse sperat — 2. *iuuenum* atheniensium grassationes nocturnas; et 3. *Tresv.* triumuirorum capitalium Romae contra turbatores securitatis excubias; vtrasque et Thebis metuendas esse, comica quidem licentia dicit —

2. *hoc noctis* tempore, nocte sera — 4. carcerem per iocum vocat *cellam promt.* vnde cras promar flagro caedendus — 5. 6. nimiam perstringere videtur legis alicuius romanae, bello punico secundo latae, seueritatem, quae noctu in via deprensos, quidquid excusarent, effugere non patiebatur flagrorum contumeliam — 7. *hom. octo validi* lictores triumuirorum capitalium — *vt incudem* malleis, sic me flagris. Merc. 2, 3, 81. habet: *flagris pinsere* — 8. *hospit. publ. adcip.* carcere includar publico; hunc quidem honorem ciuitatem sibi, e bello reduci, habituram esse iocatur — 9. *inmod. heri* qui modum excedit in laboribus mihi, seruo suo, inponendis. v. 17-19. — ad *haec coeg.* — 10. *ingr. excit* inuitum misit — 11. *idem* eumdem in finem — *hoc* pro: huc — *luci* pro: luce — 12. *seruitus opulento hom.* substant. c. casu verbi pro *seruire opulento hom.* durum est — *hoc* ob hoc — 14. *adsiduo* pro: adsidue, vix vno negotio peracto, non deerit, quod mandetur, aliud. Plerique autem interpretes rariorem vocis significationem locum hic habere volunt, vt *adsiduo* idem sit, quod *opulento, diuiti* — 15. *adest opus,* si *ad* genuinum est, intelligo: ne recreandi spatium tibi detur, semper noui quid, quod imperet, in promtu est — *dicto op. adest* nuntiandum aliquid est (quia de causa ipse iam media erat nocte missus) — 16. *diues operis* explicant: qui operis i. e. seruis abundat. Sed forsan est *div. operis* faciundi, cui satis superque est, quod imperet, ipse vero *laboris expers* — 17. *homini* opulento v. 12. — *adcidit libere* libitum forte erit. Sic apud Terent. Andr. 1, 5, 28. *quod meo cumque animo lubitum est facere* — *posse* se, diuitiis fretus *retur* — 20. *expetunt* adcidunt, seu: heri diuites multa expetunt iniqua *in seruitute* a seruis — 22. *satius est* aequius est, maiori equidem iure quererer — 23. *potivit* forma actiua. *pot. serv.* me pro seruo vtitur — 25. pro *verbero* reperitur lectio *verbo*, facilior quidem: hodie seruus tantum vocor; at Plautus non se, sed Sosiam verberonem dixit: ego, hodie qui fui liber, *sum vero* iam *verna*, aequo tamen animo hoc seruitutis fero, quid quaeso tu *verbero* quereris, verna natus? — *numero* explicant: cito, statim; rectius forsan: pro singulis meritis deinceps, seu: ita, vt merita deinceps enumerem, id quod a versu 31 orditur. Quidam pro *numero* posuerunt *nunc vero*, quod facilius certe intellectu esset — *mihi in mentem fuit* expediunt quidam *in mente.* Sed et Cic.

graeca hac ratione dixisse putatur *in* praedonum *potestatem fuisse*, et aliis non paucis exemplis viri docti defensum hanc lectionem iuerunt — 26. (me) *aduenientem grat. ag.* pro: *aduueniens — adloqui* deos salutare Ter. Phorm. 2, 3, 81. quod solebant, qui peregre redierant — 28. *occillet* contundat, ab *occare* deriuatur — 27 - 29. Diis gratias deberi fassus, quid verò suae sibi nequitiae conscio dii debeant, non diffitetur! — 31 - 39. enumerat deorum in bello, ex quo rediit, de hero exercituque et sociis eius merita — 32. *potiremur domum* cum adcus. vt saepe; idem est, quod 33. *reuen. domum* vnde in bellum eramus profecti — *duello* bello — *internecatis* non: interfectis, sed: coactis, vt victas manus darent v. 100 sqq. — 35. pro *qui* Meursius ponendum iudicauit *quod;* recte, opinor; oppidum id, quod obiecit — 38. *adorea* pro: laude bellica, apud Hor. quoque 4. od. 4. reperitur — 40 - 47. Sic fere, qui laeta nuntiant, ipsorum videri cupiunt partes in re gerenda non fuisse nullas — 43. *mentiri* dicunt eum, qui fallere velit, at *mendacium dicere*, qui ipse falsus sit. sed hoc certe loco *mend. dic.* est: scientem volentemque falsa dicere — v. 49. 50. *del. v. prim. princ, eos leg.* delectos principes legat — *sent. u. d. suam* suo Amphitruonis nomine. Romani, antequam hostilem in modum adgrederentur, repetere res solebant per fetiales — 53. *Argiuos* sequutos Amphitruonem Argiuum; pars sociorum pro exercitu vniuerso — 55. *expugnassere* expugnaturum esse — 56. *iterarunt* Amphitruonis mandata iisdem verbis pertulerunt — 57. *viribus* iungendum cum *superbi*, quos vires suae superbos reddebant — 58. *feroc. l. n. increpant* adroganter in legatos inuehuntur — 63. *nimis* mirifice *pulcris* insigniter ornatis — 65 - 67. *more, modo* secundum suae vterque exercitus gentis artem bellicam dispositus instructusque — 68. *in medium* inter vtrumque exercitum campum, in quo ad proelium deinde erat concurrendum — 70, 71. Idem inter Romanos Albanosque conuenerat Liv. 1; 24. — 77. *id quod* quantum — verba *id quod quisque potest et valet* nonnullis videntur glossa, ad interpretandum *τὸ pro se quisque*, sed codd. auctoritate firmantur — 80. *manus* exercitus — 82. pro *Vicimus* Gruterus legi vult *Vicinius* (nostri ingruunt), quod victos nondum fuisse adpareat, sed contra MSS. Inpetus certe Teleboarum erat retusus, acie eorum inter fugae pugnaeque consilium nutante — 83. *in se* explicant: in castra,

seu: domum quisque suam — 84. *statim* hic non esse puto: sine mora, sed: loco non cedens, vbi stabat. cf. v. 120. — 86. sic de Catilinariis Sallustius: quem quisque viuus pugnando locum ceperat, eumdem, anima amissa, corpore tegebat — 88. *inducere* cum Lambino explicare malim *inuadere*, quam mutandum putare — 91. *foedant* vulnera infligunt — iungendum *iure proterunt* et *copias iniustas* — 92. *perperam* aliter, ac res gesta est — 94. *perduelles* hostes, auctores belli iniusti — 95. *vertentibus se* versis — 96. Pterelae fuisse dicitur capillus, a quo vita eius felicitasque penderet, quem quum Cymaetho, filia Cephali, qui castra Amphitruonis sequebatur, amore capta, inpia subcidisset manu, vinci misellus obtruncarique facile potuit — 98. edaci huic homini diuturnitas pugnae nulla re, quam ieiunio suo, memorabilior est — 102. Sic Collatini Liv. 1, 38. — 105. *qui* ablatiuus saepissime obuius pro *quo*, aut, vt h. l. pro *qua*, e qua patera — 110. vt tota Sosiae imago in Mercurio sit, non *formam* eius solum in se cepisse vult, sed et *facta* habere *moresque* eius similes. Cetera facilia intellectu sunt: *status* autem non *statura* est, quae, procerusne an quadratus pusillusue aliquis sit, ad formam pertinet, sed status est modus corporis gerendi incedendique, qui ita solet homini cuique esse proprius, vt noti homines e longinquo iam discerni eo possint — 113. *telo suo sibi* pro: suo ipsius telo. Sic et Capt. Prol. 5.: seruiat *suo sibi patri* et 1, 1, 13. *suo sibi suco* viuunt, Poen. 2. v. 40. quod Terent. imitatus est Dram. secund. 4. v. 35. (vulgo Adelph. 5, 8, 35.) *suo sibi* hunc *gladio* iugulo; et nuc. 3, 2, 30. *mea mihi*. Elegantius hoc sonat, quam est, hoc enim *sibi* et *mihi* plane nequit defendi. Adcidit nimirum elegantibus Romanis, vt in studio linguae suae expoliendae nimii in nonnullis essent, auderentque, quae linguae suae natura non pateretur. Istiusmodi etiam est, si in *non modo non, sed etiam* alterum *non* perspicuitatis cum dispendio omittunt, aut si in *contingit mihi esse felici* regimen τοῦ *esse* negligant etc. — 115. ad 120. vid. Prol. 113. 114. — 116. *Nocturnum* recte, opinor, explicant plerique: *Noctis deum* qui, vino somnoque sepultus, diei, pro muneris ratione, cunctetur cedere. Alii Nocturnum pro Vespero, et hunc pro Lucifero sumendum putant, sed Vesperuginem non obcidere v. 119. seorsum queritur — 117. *Septemtriones* Vrsa maior: seu vtraque, Helice et Cynosura —

118. *Non quoquam, atque* non alium in locum prouoluitur, non alio nunc loco conspicitur, *atque* eo, quo est orta — 119. *Iugulas* intelligunt Orionem; alii, cum Manilio, duas Cancri stellas, asellos dictas, quod iugulae seu iunctae videantur — 120. *statim stant signa* nihil promouent a suo quodque loco — *die* vt saepius pro *diei* — 122. *opt. opt.* opt. παρήχησις. sic Capt. 4, 1, 7. — 123. vid. Prol. 113. 114. — 124. *perpes* i. q. perpetuus — 126. vt supra Nocturnus discessum, sic Sol moratur ortum, vterque ebrius, muneris sui inmemor — 127. *plusculum sese in coen. inuit.* plus aequo bibit — 130. *sis veni.* hoc *sis* e *si vis* putant contractum. saepe quidem rogantis est, hoc vero loco comminantis, *si audes* — 131. *Vbi sunt* etc. histrionem, haec quum diceret, oculis lustrasse puto spectatores, quasi conquisiturum istiusmodi scortatores, quos notatos praeberet deridendos — 132. *conducto* cuius nox emta est, *male* nimio pretio — 133. *recte et sap. facit* hanc noctem longius producit — 134. *complexus* passiue positum — 137. *aeque* mox est: non magis, mox: non minus. h. l. *aeque meticulos.* non magis met. pro: *meticulosior*, quare ablatiuum comparatiuo adiecit *hoc* — *quem* versu antec. *video, quem* esse putem? — 138. sensus est: furem esse puto, qui pallio me despoliare velit — *detexere* autem est: pannum perficere, deinde: perfectum pannum ab instrumentis textrinis detrahere. Sosia igitur, pallio suo timens, dicit: pallium iam dudum detextum (perfectum) *denuo* vult detexere i. e. detrahere — 139. *prurire* dicuntur malae, dentes, dorsum, quando plagas inminere sibi praesagiunt — 140. *hospit. pu. adc.* pugnis me contundet. Sic Rud. 3, 4, 58. messis in ore fiet mergis pugneis. Conf. supra v. 8. — 145. *ig. magis* saepe noster: igitur demum. Nihil mutandum est: ita magis fiet, vt maiorem etc. — 146. grassator nocturnus pugnis ventri victum dat, spoliis a se contusorum vitam tolerans — 147. Quo magis Sosia metuat, ita latrociniis caedibusque adsuetus vult videri, vt, qui hodie nondum, sed heri tamen caedes commiserit, *iam pridem* caedem non commisisse dicat — 148. *in sop. coll. nudos* pugnis ita onerastis, vt exanimes fere facile possent spoliari — 149. Quintus prodit scriptorem romanum, Plauti enim aetate nemo Thebanus nominabatur Quintus — 150. *autumat* dicit, vt infra 260 — 151. *nunc* parabo me ad pugnam — bracchia iactans *sic colo* meam latronis artem

exerceo — 153. *pugnos edet* a verbo edere, pugnos expediat oportet, ad certamen mecum ineundum; sed Sosia in summo adhuc timore suo semper iocosus 154. 5. similat, se *edet* illud deriuare ab esse, coenare — 157. si nihil aliud Mercurius, quam amoliri voluisset Sosiam, atque ab aedibus arcere, *tractim* poterat eum *tangere*, vt dormiret, virgaque sua mulcendo eum sopire — 158. sed *pessimum est facinus*, homo pessimus, in deos maledicus — 159. *nequiter* eius *malam tangere*, leniter, vt non sentiat, *male discit manus* id quidem impetrare a me nequeo — 160. *alia forma oportet esse* eum, Sosia v. sq. intelligit, et Merc. deinde explicat ipse: eius os ita contundendum est, vt plane aliud videatur factum, vt non noueris, eumdem esse hominem, *quem tu pugno* tuo caedendum *legeris*, dignum iudicaueris, qui pugnis a te oneraretur – 161. *interpolare* est: addendo mutare, vt quid nouum aut aliud videatur, ac vere est – *os fing. den.* os meum, colaphis tuber, aliud videbitur factum — 162. *exossatum os* est, in quo ossa plagis sunt nudata — 163. *exossare* autem proprie est, piscium spinas eximere. v. Pseud. 1, 3, 148. — 164. *vltro istunc* procul a me absit — 165. *ol. ho. quid.* odoror hominem, nescio quem — *h. n. e. obolui?* miratur, se odorem edere — 166. *abesse* eum, quem odoror, nunc *haud longe oportet*, verum *longe hinc abfuit* ex odore naribus tetro intelligere vult, longam eum fecisse viam, vnde sudore diffluat — 167. *superstitiosus* hariolus. v. Curc. act. 3. v. 27. — *gestiunt pugn. mi.* nisum feriendi in iis sentio — 168. priusquam in me exerceas pugnos, *in parietem* exercendo *domes* nisum istum feriendi infringas — 169. *Vox m. a. a. aduolauit* Rud. 2, 3, 3. similat, se nunc demum audiuisse vocem Sosiae — *volare* Merc. tropice dixerit, Sosia iocans adcipit proprie, dolere se 170 quod voci *alas* non *intervellerit*, nescisse autem *vocem* suam esse *alatam* — 171. adparet, non inusitatam fuisse locutionem: malum sibi arcessere *iumento suo* pro *sua ipsius culpa*, ipsum sibi mali alicuius esse auctorem — 172. Sosia vero *iumentum* vulgari se sensu iocatur adcipere — ita etiam *onerare* pugnis proprie adcepisse vult, de *onere*, cui portando, de via lassus, inpar sit — 175. 6. histrionem oportet voces *Nescio quis* extulisse iunctim, quare Sosia: meum nomen non est *Nescioquis*, sed Sosia. Gruterus putat, ad οὔτιν Homericum adludi. — Statim post *loquitur* v. 175. pergit

Merc. 177. *a dextra vox aures verberat*, quod verbum Sosia ad iocum adripit 178. quod vox mea verberauit eum, luendum erit mihi, vt ille verberet me! — 183. 4. consilium ceteroquin optimum: confidentia tutiores reddit, quam timiditas — 185. *Vulcanum* candelam ardentem *in cornu* in laterna cornea — 186. *qui pu. os exoss.* prodit, eum Mercurii sermonem v. 162. sublegisse — 187. *vtcumque* vtrumcumque — 188. *Verbero* tu es, Merc. conviciatur, Sosia vero intellexisse vult *ego verbero* caedo te, in quo *iam* mentitum eum esse arguit, quare Merc. 189. *at iam* etc. mox te verberabo — 192. *linguam tibi comprimam* est, quod Stich. 1, 2, 57. os tibi obturabo; quod vero *comprimere feminam* est, stuprare eam, Sosia intellexisse vult, Mercurium minitatum esse *inrumationem* — 197. *familiares* e familia Amphitruonis seruos — 199. cognitus nempe, qualis tu familiaris sis, faciam, vt adcipiare, vt fraudator adcipiendus est — 200. *at scin quomodo* non intelligo: horum seruus sis, sed: quam familiariter te adcepturus sim? formula haec saepius apud Plautum obcurrit, et plerumque minitantis est — 201. 2. *superbi* malunt equo, curru, lectica vehi, quam pedibus vti suis. Mercurius autem minatur, Sosiam se fusti mulcaturum esse ita, vt abire ipse nequeat, sed ab aliis sit auferendus. vid. Curt. 4, 4, 13. — 203. *quin* indignantis est, de iure suo non decessuri — 210. *malo tuo compositis* tibi nocituris — 211. *columen* siue est culmen, aedium, montis etc. siue columna, qua subfulcitur aliquid, mox proprie, vt porticus, mox tropice, vt apud Ciceronem, est columen rei publicae, apud Terentium, familiae. *Columen audaciae* sensu priori de eo, quod summum in re aliqua est, dici h. l. arbitror: tu homo omnium hominum *audacissime* — 211. 12. ad ingenium suum redit Sosia. Mercurius dixerat *consuere dolos*, Sosia corrigit *tunicas consui*. Contra, quod Sosia dixerat *tunicis* (indutum) se venisse, Merc. corrigit: *pedibus* eum venisse (gressum esse), non tunicis — 213-16. *Profecto*, tribus versibus quinquies repetitum, lusum aliquem prodit. *Certum* obponitur arbitrario; Merc. autem dixerat: *certo* ped. non tun. venisti; hunc igitur τοῦ *certo* in re non arbitraria vsum Sosia ridet: *ita profecto;* dici enim non minus potest *venire tunica* indutum scilicet, quam *venire pedibus* sc. gressum. Merc., lusum hunc aegre ferens, repetit eius *profecto* cum comminatione, quam mox certissimam Sosia sensurus sit.

Nihilo minus Sosia ridere illud *profecto* pergit, adiecta insuper iurandi formula *edepol.* Nunc Merc. iratus, repetito *pol profecto* pugnum ei in os infligit, adiiciens: *hoc* quod iam vapulas *quidem profecto certum est, non arbitr.* Hunc igitur versum 216, quem Gruterus Sosiae tribuit, Mercurio vindico, cum linguae verberibus plagas iungenti — 217. Qui fidem alicuius obsecrat, auxilium eius contra aliorum vim inplorat, hic vero *tuam fidem obsecro* est: victas manus do, trado me in potestatem tuam, vt me verberare desinas — 218. *perii* exclamat Sosia, non ausus dicere, se esse eum, qui erat — *parum et. praed.* quod adhuc tibi adcidit, parum est, *praeut fut. est* comparatum cum eo, quod te adhuc manet, multo adhuc magis verberabere — 219. *vsu fecisti tuum* adludit ad id, quod Romanis est *vsu capere* — 220. iterum caesus quiritat, fidemque populi inplorat — 224. Sosia haec submissa voce, aut auersus dixit, quare Merc. 225. *etiam muttis?* tecum murmuras? vid. Mil. 2, 6, 83. — 226. *qui nunc vocare?* quale nunc dicis nomen esse tuum? — 228. *Amph. socium* metuens plagas negat, se dixisse, *Sosiam* se esse, sed dixisse *Socium*, Merc. autem vicinitate soni esse deceptum — 230. Quod Merc. dicit rationem Sosiam *fugisse*, hic, id pugnos fecisse, se scil. *fugisse* non verberasse optat — 236. ridiculum ius iurandum Mercurii per Mercurium, qui ipse erat, qui, si Sosiam fallat, iratus esse iubetur, non sibi iuranti, sed ei Sosiae ipsi, cui pacem adiurat — 242. *viuus* quamdiu viues — 243. *alienabis* vt ex ea familia non sim, e qua sum — 244. plures sunt Amph. serui, sed ego vnus eorum vocor Sosia — 246. *qu. m. praed. vit. tib. est* qui me negas esse sanum, ipse sanus non es — 247. *malum!* ab indignante interiicitur — 248. hac *noctu* ab obsoleto *noctus* esse putatur, i. q. *nocte* — *port. Pers.* mari Euboico, in quo, non procul a Thebis, classis persica steterat — 252. *hercle* Plautus, sciens forsan, vt risum moueret, Sosiam inducit iurantem *per Herculem*, ea ipsa demum nocte nascendum — 260. *autumare* dicere — 264. *eloquutus est* recte respondit — 266. primum in ipsa annulorum materia nudae habebantur literarum notae, gemmae autem, postea addi coeptae, insigniebantur imaginibus — 273. *hirnea* vas vinarium minus, lagena — *ingr. e. v.* rem acu tetigit — 274. *eam* hirneam *vini*, *vt* vinum *matre* vite *natum erat* i. e. *meri eduxi* ebibi. quia *natum* dixit, ad-

dit *eduxisse* educasse — 282. *saltem*, tandem, aliquem tamen me esse oportet — 283. *vbi* desiero tuam Sosiae personam sustinere — 284. *Nunc* etc. Satis aperte prodit Mercurius, se depositurum rursus esse Sosiae personam, sed, quod spectatoribus erat intellectu facillimum, Sosiae non mirum est, fuisse miraculo — *ignobilis* qui nemini in hac familia notus es — 287. notari volunt *tam* et *atque* sibi respondere: sed quis eius Plautum negligentiae arguat, vt in mente habuerit *tam consim.* mihi *est*, *atque ego* similis mihi sum. Quis dicet, hominis figuram similem esse eius figurae? Sed post *similis* non raro sequitur *atque*, h. l. *consimil. est*, *atque ego* similis eius figura est meae. *tam* vero non trahendum est ad *atque*, sed auget *τὸ consimil.* i. e. tam valde, in modum adeo mirum — 288. *tonsus* pro tonsura, *nasum* pro nasus — 290. *cicatricosum* cf. v. 124. — 294. *quadrig.* etc. si, quam velocissime quidem fieri possit, effugere coneris. Alatas enim Iovis quadrigas fulminis celeritatem aequasse constat — 297. *tuae herae*, cuius marito seruis, quae vero Alcumena non est hera mea — 298. *inritassis* inritaueris — 300. *vbi ego perii?* vid. Mil. 2, 5, 19. — 303. *Viuo* etc. vnam Lambini interpretationem veram esse arbitror: mihi imago mea praefertur viuo, quod mortuo nemo faciet. Illum enim alterum, quem, qui esset, ignorabat, et cuius imaginem suae descripserat ante simillimam, viuo sibi ita iocatur praeferri, vt Romani funeribus defunctorum imagines curabant praeferendas; quem honorem mortuo sibi tributum iri, sperare seruus nullo modo posset. Ianus Douza ludos Principum in funeribus gladiatorios respici putat: viuus ludificor ego, cui mortuo nemo ludos faciet. Hoc vero Sosiae cum innumeris aliis esset commune, vt, viui ludibrio laesi, mortui sine vlla efferantur pompa. Gruterus locum explicat e Suetonio Vesp. c. 19. etc. — 306. qui seruus manumittebatur, raso capite, in Feroniae templo, libertorum deae, pileum adcipiebat, libertatis insigne.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *maxumam molestiam*, Sosiam, molestiam qui creaturus fuisset maximam — 5. *seruum Sosiam* aliquem ficticium — *sese* verum se Sosiam — 8. *ambo* pro ambos, vt saepe — *erroris dementiae compl.* vsitatius *errore*, sed Plautus saepius id, quo quid completur, in genitiuo ponit. Cic. ipse habet *carcer mercatorum completus* — 11. *igitur*

demum pro: tum demum, vt saepius — 17. *dudum* Prol. v. 104 sqq. *quod dixi minus* quod non adieci, nunc subplebo, *geminos eam hodie esse parturam.* Quiuis quidem histrio, quae secum loquitur, spectatoribus dicit, minus autem recte spectatores inter agendum compellare videtur ipsos, vt hic: *dudum quod dixi minus.* cui vero? vobis spectatoribus — 19. 20. Plauti temporibus ignoscatur, si mulier superfetari posse crederetur, id vero recentioribus adhuc interpretibus defendi, mirum est — 20. *seminatus* conceptus in vtero — 22. *minori* serius concepto, Herculi, *mai. pat.* Iupiter — 23. *maiori* prius concepto, Iphiclo, *min. pat.* Amphitruo — 25. *vno vt fetu* explicatur v. sq. vt geminos vno partu ederet — 28. cland. vt cel. *suspicio*, pro qua voce Scioppius legi vult *huc itio*, vt in Most. est *huc reditio*, Rud. *hinc abitio*, Trin. *huc adcessio*, Truc. *huc ventio.* Lambinus vero mauult *susceptio*, sensu optimo: *eam clam de Iove suscepisse* — 313. delictum erat Iovis, et non par videtur, *deum facere, vt sinat*, deum pati, *del. su. culp. su. expetere in mortalem* tribui mortali — 35. *subditiuus* Iupiter, qui Prol. 121. in Amphitruonis vertit sese imaginem — 36. *vx. vsur.* vid. Prol. 108.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. rem *communem* domesticam — 2. *inperce* parce tibi, ad pariendum vicinae. Cas. 4. 4. 12. *inpercito* — 3. *quod* erit natum, quidquid, puerum puellamue pepereris, *tollito* iubeo tolli, viuum seruari educarique; quos enim infantes pater vetuisset tolli, interemtos oportuit (quos tamen matres interdum, clam patribus, educandos curabant, aut exponendos certe) — 5. *haud quod* etc. volupe mihi esset, tecum, domique meae morari, sed — 8. *scitus sycophanta* versute ac subdole scit fallere, *qui quidem* etc. quod negare nequeo, licet pater meus sit — 9. *obseruatote* spectatores. vid. sc. 2. v. 17. — *palpari* proprie: manu leniter permulcere, h. l. blandis dictis fallere — 10. εἰρωνικῶς mulier dicit, se *re* repentino eius discessu experiri, *quanti* quam parui — 12. 13. *illa* plerisque videtur esse *Alcumena.* Qui vero tunc sensus loci sit, vix reperio, licet ad Meursii confugiam coniecturam, et pro *faxim* legerim *paxim*, pepigerim, quouis pignere dato certauerim. Adcedo vero ad eos, quibus *illa* intelligenda esse videtur *Iuno*, et *istis factis* est: amoribus furtiuis, adeo, vt Al-

cumenam v. 11: omnibus aliis mulieribus praeferas. Tunc quidem ſenſus loci huius obſcuri eſſet: Iuno, vxor tua, *ſi ſciat t. i. r. op. d.* ſi reſciat me prodente *faxim* vt malis Amphitruo eſſe, quam Iupiter: Iuno enim te conuicio conſectatura eſſet adeo acerbo, vt homo eſſe malles, quam linguae eius verbera pati — 15. *lectus* pro: lecti — 16. Alcumenae igitur haec adeo ternox viſa eſt breuis — *here* pro: heri — 17. *ſubparaſitabor* gratiam a patre inibo, ſummi, quo Alcumenam complectatur, amoris me profeſſus teſtem — 19. *efflictim* vehementer *amare*, ſatis ei non videtur dictum, conrigit: *efflictim deperire* amore complecti, quo maior cogitari poſſit nullus — 20. Mercurium, oblitum, ſe ſerui nunc perſonam ſuſtinere, in ordinem Iupiter cogit. *Non ego te noui* contemtim dictum, quaſi: tu quis es, qui noſtris coniugum de amore noſtro ſermonibus inmiſcere te audes? — 21. *hanc rem curatio* pro: curatio huius rei: tu quid hanc rem curas? Verbalibus enim in *io* paſſim apud Plautum tribuitur caſus idem, atque verbis, vnde oriuntur. Vid. Aul. 3. 2. 9. — *multitio* 1. 1. 225. hic vero non eſt lenis murmuratio, clara enim voce Merc. erat loquutus, ſed adroganter loquutum odioſo vocabulo increpat. — 22. *Quoi* cui — *hoc ſcipione* quem, verberaturi ſpeciem prae ſe ferens, tollit. Non autem vera haec eſt ἀποσιώπησις, quod non ſua ſponte commiationem abrumpit, ſed ab Alcumena deprecante interpellatus — 23. *neq. paen. expediuit:* male propemodum profuit, iocoſe pro: ceſſit, euenit. Quidam malunt *expetiuit.* v. Act. 2. 1. 42. et Act. 3. 2. 15. — 25. *ſubripui tibi* ſubduxi me a legione, vt tibi inſeruirem — 28. *timidam* timentem, ne taedio ſui deſerat ſe — *palp. perc.* tranquillare cupit — 30. *praeuortiſſe prae rep.* vxorem mihi re publica fuiſſe cariorem — 31. *lacr. concinn.* lacrumas vxori exprimis — 36. *pateram* carcheſium fuiſſe volunt, i. e. poculum oblongum, circa mediam partem compreſſum paulliſper, anſatum — 38. *vt alias res ſoles* vt grata ſint, quae facis, omnia — 39. Alcumena perblande marito: donum eſt dignum te, qui dediſti; Mercurius autem, iterum partium ſuarum oblitus, 40. conrigit blande: imo dignum te, cui datur, ſed iterum blanditiis ſuis 41 malam a Ioue gratiam init — 43. *admodum quam* vehementer — 44. *num quid vis?* ſic diſcedentes officioſe ſolebant rogare — *vt quum abſim* etc. conf. Ter. Eun. 1. 2. 111 ſqq. — 48. *mitto* non amplius te moror — 49. *mortaleis* mortalibus —

50. en, miraculum, priori maius, vt perturbatus siderum ortus obcasusque in pristinum restituatur ordinem; quanto nox fuit antecedente die longior, tanto dies antecedente nocte breuior sit.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *secundum*, post me, quod *me* Stich. 3. 1. 45. expressum est: ite vos hac, *secundum me* – Sosia post *sequor* addit *subsequor*, quod partim τῷ *secundum* respondet, partim, quantopere alterum istum Sosiam metuat, videtur prodere: ego non prae iuissem, etiamsi, me secundum te ire, nullus iussisses – 2. *nam quamobrem* pro: quamobrem nam? *Nam* enim interrogatiuum, quod subiici solet alii interrogatiuo, a Plauto aliisque Comicis saepe praeponitur, v. c. Terent. Phorm. 4. 6. 2. *nam quae* haec anus est etc. – 4. *eccere* h. l. indignantis est. v. Trin. 2. 2. 105. – *tuatim* tuo more, vt soles – 13. *malum!* interiectio increpantis, cui tamen, vt nomini, iunctum est *quod*. Sic et apud Ter. Phorm. 5. 9. 83. *malum! quod* isti dii deaeque omnes duint – 20. *promeritus* in malam partem positum est, vt Men. 5. 6. 24. – *quid mali tua ex re prom.* quid feci, quod non esset e re tua? qua in re damno a me adfectus es? – Putant nonnulli, Sosiam dicere: vtile fore Amphitruoni, seruum habere, qui duobus in locis vno tempore esse possit. – 21. *ludos facere aliquem* ludificari eum. Aul. 2. 2. 75. – 25. *optas, quae facta*, optas, te ebrium esse, qui es – *tu istic* ebrius factus es, *vbi bibisti*. Post *bibisti* igitur signum interrog. delendum est – 26. *quid hoc sit hominis* quid de hoc homine iudicem, nescio – 32. Amph. dixerat: *apage te;* quare Sosia: *quid est negotii?* ad quod me abire iubes? – 33. *pestis te tenet?* iratus quaerit, quo malo retineatur, quo minus hinc facessat – *nam cur* pro: cur nam? 34. Vocem *pestis* de morbo vult intellexisse videri – 41. *fando* passiue: neque aliorum e narratione adcepit quisquam – 42. cum Lambino lego *in tergum faxo* etc. tergo suo mihi mendaciorum poenam pendet. cf. sc. 2. v. 33. et Act. 3. sc. 2. v. 15. – 44. *si vi verum vincitur* si herus, quod vere loquutus sis, minis confutet verberibusque – 45. *nam mec. arg. puta* in parenthesi positum est. *puta* pro: disputa. *quo pacto potest fieri* iungenda sunt – 52. *apud* contra *host. sed.* bellum gessimus – *quid igitur?* herus Sosiam interpellat: tum quid fiebat? caue ambages mihi narres! –

58. Veneficus aliquis eum fascinauit. *mala manus* tribuitur veneficis, Sosia vero 59 alio sensu *malam* fatetur fuisse *manum*, quae eum obtuderit — 79. *blatis* blateras. Et Curt. 3. 82. est *nugas blatis*. Epid. 3. 1. 13. ad *blatis* in MSS. aliquo margini adscriptum est *latras* — 84. *simitu* pro: simul, saepius habet Plautus — *ebibi* bibendo perdidi: non ego ita bibi, vt, quae imperasti, negligerem. Hero autem, ebrietatis eum insimilanti, responderat v. 26. *nusquam bibi*, quare hic dicere videtur: diligenter, quae imperasti, exsequendo, me non ebrium esse ostendam. — 84. Pers. 2. 1. 3: quamquam vinum bibo, at mandata non consueui simul bibere — 85. *infecta:* vt re ipsa adpareat, non facta esse, quae tu (de Sosia altero) dixisti —

IN ACTVS II. SCENAM II.

1 — 4. minus voluptatis, quam molestiae, in vita humana est. *res voluptatis* pro voluptatibus ipsis positum putant, vt apud Graecos χρῆμα, v. c. *ἐλάφου μέγα καὶ καλὸν χρῆμα* ap. Xen. — 5. 6. Sic Seneca in Thyeste: dolor et voluptas inuicem cedunt; breuior voluptas! — 7. *domo* domi meae — 12. *perduelles*, Romae in primis, qui minuerent maiestatem populi romani; saepe vero: hostes exteri; sic h. l. Teleboae — 16. *belli* in bello — *clueat* inclutus sit, omnium ore celebretur. Vocabulum Plauto vsitatissimum — 20. *prognati* liberi nostri — 25. *auspicium* est eius, qui summae rei praeest, siue ipse res gerat, siue per alios; *ductus* vero eius, qui ipse res gerit. Sic apud Hor. 4. od. 14. auspicium est Augusti, ductus priuignorum eius — *primo coetu vicimus* prima pugna debellauimus — 26. Verba Thrasone digna — 28. *nam quid* quidnam — 35. *Saturam* Alcumenam iam esse pransam puto, quod ventriosam video. vid. v. 49. — 37. *aquam* cum puerperae ipsi lauandae, tum iis rebus, quae ex puerperio fordent. Sic Ter. Andr. 3. 2. 3. fac, isthaec vt lauet — 39. *situla* hydria; sed Cas. 2. 6. 7. est vas, in quod coniiciebantur sortes — 40. *creduis* credideris, nulla in re fidem mihi habebis — 41. *obcepso* obcepero — *ni illi* put. *animam omn. intertr.* nisi omnem aquam e puteo extraxero. Aquam iocatur puteo esse, quod animantibus est anima — 42. *alium allegabo* alii istam rem mandabo. Stich. 5. 3. 8. — 43. Alcumena secum loquitur: *nunc*, quum iam feci, quod marito debui, v. 82 - 84, quum vir me tentat v. 29, quum deridiculo ei esse videor v. 50, *arbitror facere* me, facturam

esse, quod *magis* sit, quam *officium meum*, quam maritus peregre rediens exspectare et poscere a coniuge possit, *si huic* iterum *aduorsum eam.* Sic fere Gulielmus et Gruterus locum explicant, quos sequor, licet nec *quam* in textum putem recipiendum, nec mutandum *magis officio meo.* E sequentibus certe adparet, Alcumenam marito non iterum iuisse obuiam, sed, quo loco erat, eum exspectasse — 46. *rumificant* praedicant — 47. 48. mulier, quod non respondet, derideri se putans, Sosia secum: *haud vidi magis exspectatum* quemquam, ironice, mentem vero statim aperit *eum sal.* etc. herum non salutari miratus — 50 - 53. mulier, quid aegre ferat, nunc aperte dicit. Versus 52. 53. Mureto videntur otiosi: mulieres vero, iniuria aliqua adfectae sibi visae, perspicuitatis, quam verborum concinnitatis, solent esse studiosiores — 54. male interpungunt edd. quaedam; te, nisi nunc hodie, nusquam etc. rectius aliae: te, nisi nunc, hodie nusquam etc. Non enim negat, se eam saepius vidisse, sed, hoc die non, nisi nunc — 58. *auspicium*, omen, an tibi religio obiecta est? — 60. *dudum* de quouis tempore praeterito vsitatum, definitum Amph. cupit, *quam dudum?* et Alc. definit *pridem*, quod vero, quia et ipsum de longiore posset tempore intelligi, conrigit *modo* — 61. quod *iam dudum* (ante decem menses) factum est, *modo* dicis factum? — 62. Interpungo: *vt te deludam contra* vicissim, *lusorem meum* qui tu me deludis — 64. *delirare* est: a *lira* (sulco) aberrare, quare *deliramenta* loqui, loqui, vt vesani solent — 65. *quae ne* explicant: Quid opus est Alcumenae somno, quae vig. som. seu: num ea edormiscat, quae etc. Equidem *ne* puto esse *nae*, sed mutare ausus non sum, nec erat, cur mutarem, quum saepius scribatur per *e*, e graeco *νὴ* — *vigilans somniat* inania et futilia, vt alii in somno, loquitur — 69. *quid si* etc. tam aperte est iocus, ad deridendam Alcumenam prolatus, vt vix intelligam, qui possit Amph. v. 70. Sosiam obiurgare, quod adsentetur Alcumenae. Sed, quod vesanam putat, nihil vult dici, quod mente captae videri possit, pro se esse dictum — 71. *bacchanti* quando in ipsis orgiis Bacchi plena est — 73. *vna resoluas* furorem eius *plaga* adcepta. Lambinus recte: si thyrso percutienti velis resistere, plures adcipies plagas, si cedas, vna plaga ipsi fiet satis. Paucis: obsequendo citius eam ad sanam reduces mentem, quam adversando — 73. *at pol qui* tmesis est, pro *atqui pol*, quam

lectionem Gruterus e cod. restituit, pro vulgari *at pol quin.* Lambinus *at pol* tribuit Alcumenae, ira in Sosiam incensae, eique minitaturae, nisi Amph. interpellasset *quin certa* etc. Sed Alc. non intellexisse videtur, quae Sosia hero soli forsan et submissa voce dixit; iram certe nondum in virum, nec ipsum in Sosiam euomit — 75. crabrones inritati vehementius inuadunt — 79. *antidhac* antehac — 84. *osc. tetuli* tuli, dedi, prior obtuli — 89. *si hic maritus meus suum offic. facit* iniuriam vxori inlatam putabit vindicandam *tu mag. malum habebis* meum tu animum non inpune obsenderis — 91. *et malum, et malum dari.* Alterum *et* in pluribus codd. non legitur, quo vero omisso difficultas loci non enodatur. Alterum *malum* esse *punicum* omnes consentiunt, quod contra grauidarum malaciam in vsu fuisse, Plinius et Dioscorides testantur. Quid vero repetitio sibi vult, *malum et malum?* Alii *bina mala* intelligunt, alii alterum *malum* verecunde significare putant rem, nescio quam, amicae adceptam. Obsensus erat Sosiae animus, quod Alcum. dixerat *tu magnum malum habebis, si* etc. aperte autem *malum* ei vicissim inprecari, haud quidem audet, sed vtitur tamen ambiguitate vocis *malum,* quod ab Amphitr. intelligi vult *punicum,* quare addit *quod obrodat* etc. post prius vero *et malum* tussim forte simulat, vnde repetendum videatur alterum *et malum,* quod Alcumenae male ominosum videri cupit — 95. *atra bili perc.* melancholica est — 97. *tibi inplicisci* effundere se bilem — 100. *perpetem* perpetuam — Post versum 103. Meursius versum, qui est in edd. mediis, restituit: *nihil te pudet, scelesta, populi in conspectum ingredi?* qui versus autem in codd. deest, et ad quem, si genuinus esset, Alcumena non tacuisset — 104. *non quidem hercle de hac re* me tecum coenasse et cubuisse *vera dicis, de aliis* qui alius coenauerit cubueritque tecum, *nescio.* — 107. *prodig. Iovi* qui prodigia depellit, ἀποτροπαίῳ, τεραστίῳ — 108. *mola* farre molito *salsa* sale misto sacrificari oportuit, ad somnium expiandum — 109. *Vae capiti tuo* mentis tuae non es — *tua ist. ref. si cur.* tibi quidem curandum est, vt amissam recipias mentis sanitatem — 110. *sine malo* te, marito meo, eum non puniente — 112. *illi* illic — 118. *mirum quin* ironice: hoc quidem mirum non est, quod hic tibi, hero suo, non contradicit — 119. Amph. igitur vetat, Sosiam sibi adsentari — 123. *falsum dicere* Sosiam audio — 130. *ita anim. fui* in animo habui, eam tibi

donare — 137. *quid hoc ſit hominis* neſcio, quid de vxore mea cogitem — 138. *intus prof. foras*, vid. Caſ. 2. 5. 43. — 144. *cerrita* male ſana Men. 5. 4. 2. *circumferri* luſtratione curari — 145. *laruarum plena* malis geniis acta — 150. praeſtigias infert oculis, arte ſua facit, vt adparere nobis videatur, quod non eſt — 153. Iam dudum Soſiae, ſi Plautus voluiſſet, in mentem potuiſſet venire, vt ipſi alter interueniſſet Soſia, ſic herum reperturum eſſe alterum Amphitruonem — 173. *lecto* coniuiuali, triclinio — 176. *lecto* cubiculari, iugali — 177. *perdidiſti* me, perii — 181. pro aduerbio *falſo* legunt quidam *falſa* quae falſa ab aliquo es, ſeu, quae me fallis — *falſo nom.* alieno, quod aures meae nunc reſpuunt (Cic. quidem ſequutus ſcripſi *aures reſpuunt*) — 182. *haeret haec res* ſit inpeditior, perplexior — *ſiquidem haec iam mul. facta'ſt ex viro* Amph., quem Alc. adpellarat *mi vir* i. e. marite, hoc mariti nomen a vitiata falſo ſibi tribui dixerat; Soſia autem *viri* nomen adcipit pro *maris*, et iocoſe coniicit, Amphitruonem igitur e mare feminam oportere factum eſſe, quare ob nouum eius ſexum non dicit *hic factus eſt* ſed *haec facta eſt* — 183. *qua iſtaec propter* tmeſis *quapropter* iſtaec — 184. *tute* tu ipſa *edictas* prodis, fateris — 185. *tecum fui* concubui — 187. *pud. ſumas mut.* ironice: ſimiles certe pudicitiam, nec, labſa turpiter, profiteare ipſa — 188. *decet* vt graecum πρέπει, cum datiuo — *noſtr. gen.* non decet: honeſtae, qualis ego ſum, non decet iſtiusmodi factum inſimilari — 189. *captas* coarguere vis — Verſus 193. 4. nec in codd. nec in vlla, ante Merulam, editione reperiuntur, inlatae primum, vna cum tertio aliquo verſu, a Baptiſta Pio, e codice, vt dicit, reuerendae fidei, hunc in modum:

Am. quid teſtes? *Al.* teſtes. *Am.* quid teſticularis,
vno ſat eſt.
Nec nobis praeſente aliquis niſi ſeruus Africanus
In actione adeſt, ſi hunc abſentem inuenerit puer.

Camerarius autem verſus medii finem, et tertium totum e Nonio deprehendit eſſe translatos, et pro *Africanus* poſuit *Soſia adfuit;* nec erraſſe mihi videntur, qui priores quoque verſus vtrosque inculcatos aliunde putant. Ambiguitas verbo in verbo *teſticulari*, a teſticulis formato, perſona Amphitruonis prorſus eſt indigna. Verſus tamen medii *nobis praeſente* apud Ter. quoque legitur — 197.

fungi cum accuſ. ſaepius obcurrit — 198. *mirum nimis eſt* conrigit Muretus *mirum eſt minus*, minus recte. Omnes non ſolum libri ſcripti in vulgari lectione conſentiunt, ſed et de Soſia ſubditiuo vtique nimium quantum erat mirum, de Amphitruone autem mirum eſſe adhuc magis ipſo verſu ſq. reperitur — 200. *fruſtratur* (arte magica) decipit — 203. *mortalis nemo*, nemo viuit, qui. Taubmannus dicit: recte addit *mortalis*, alioqui peieraret! Sed in mentem mulieri venire non potuit, eum, quem Amphitruonem putarat reducem, Iovem eſſe inmortalem. Dixi quidem in argumento e 5, 2, 13. iam ſeptem menſibus ante Amphitruonis reditum, Alcumenam a Iove *vi ſubactam* eſſe ita, vt, a quo vim pateretur, ipſa neſciret, at iurare tamen poteſt, inuiolatam eſſe pudicitiam ſuam. Nam, quae nolenti, et, quantum valet, reluctanti mulieri vis infertur, ea quidem pudicitiam non eripit, cuius vera ſedes eſt in animo; quare poſt: nemo corpus meum corpore contigit, v. 204. addit: *quo me inpudicam faceret*, conſcia ſibi, quid corpore eſſet paſſa: conſcia tamen eadem iurare poterat, animi ſui pudicitiam numquam eſſe conſpurcatam — 206. *mulier es, audacter iuras!* mulieris eſſe dicit, vt, licet peccauerit, audacter tamen iurando euincere conetur, inlibatam ſe ſeruaſſe pudicitiam — 207. *proterue* ſenſu bono: nulla re proterritam — 208. *verbis probas* malle ſe dicit, probaſſe eam factis — 210. *pudicitia* inmunitas a libidine, *pudor* quarumcumque rerum turpium metus — 213. *examuſſim optima* perfecte, cui ad perfectionem virtutis muliebris nihil deſit — 214. *delenitus* conſilii inops. Virtus mulieris ſemper adhuc cognita, et id, quod hodie ipſa narrat, mentem trahunt in partes diuerſiſſimas — 215. *caue ſis*, (ſi vis) *ne tu te ipſe perduis* (perdas) ne te, qui ſis, dubio, alius quis tuam Amphitruonis perſonam vſu capiat, tuque eam plane perdas — 217. *inquiſitam* non exquiſitam — *amittere* omittere — 222. *numquid cauſam dicis* qua te purgabis defenſione — *quin te hoc noſtro mulctem matrimonio* quin diuortium tecum faciam — 223. *conuenit* conditionem adcepit, ratam habuit.

IN ACTVS III. SCENAM I.

Nouo quaſi Prologo Iupiter, qui exitus fabulae exſpectandus ſit, ſpectatores edocet.

3. *in sup. coen.* ambiguitas perquam ridicula. Iupiter verus in summo habitabat Olympo; histrio vero, qui Iovis in scena sustinebat personam, seu Iupiter scenicus, deposita hac persona, in alieno non solum habitat, sed *sup. coen.* i. e. in suprema contignatione aedium, ad tegulas, quo non nisi pauperculi non poterant non adreptare — 5. *quum extemplo* vt primum; forsan et intelligi vult *e meo coeli templo* — 8. *inchoatam* demum, nondum absolutam *transigam* relinquam, finiam — 12. *expetat* tribuatur, vitio vertatur Alcumenae — 15. *frustrat. max.* errorem inpeditissimum — 19. et *ex* me. —

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *durare:* mea his in aedibus conditio est miserior, quam quae possit tolerari. Sic apud Ter. Adelph. 4, 3, 1. Syrus: non hercle hic quidem *durare* quisquam, si sic sit, potest — *probri* adulterii — 2. post *probri* prae dolore paullisper tacet, quo adcrescente addit *stupri*, addit *dedecoris* — *ita me argutam esse:* quam indignam est, istiusmodi crimina a meo in me conlata esse marito! — *susque deque* (sursumque deorsumque) aliquid *habere* seu facere, est: negligere, non magni pendere — *id* quod me probri arguit — 8. iure iurando confirmet, se indignam me cognosse, in quam istiusmodi esset iniuria inlata; quod qui non postularat, non ausus putabatur postulare, suaeque ipse causae diffidere — 11. si *me* etc. errant, opinor, qui explicant *me Iovem* eius amore nondum satiatum, sed intelligo *me* quem Amphitruonem putat, vt ira eius, a marito concitata, deferuescat — 14. negotium *insonti* Alcumenae *exhibuit* amor, quo Amphitruoni obsui, ita, vt male eam adciperet. *Mihi*, Iovi, *ira* Amphitruonis *in* Alcumenam *et maledicta expetent insonti* (in me insontem) non enim ego maledicta in eam contuli, non ego meritus sum, vt irascatur mihi — 17. *conloqui* cum adcus. apud Plautum saepe, est: adfari, adpellare — 18. *quo te auort.* sic Dido magno amore polluto, apud Virg. Aen. 4, 362. *auersa* tuetur Aeneam, et 6, 469. oculos *auersa* tenebat — *ita ing. meum est* sic soleo — 19. *inimicos* Scipio Gentilis Parerg. 1, 21. docet: ICtos virum post diuortium adpellasse *inimicum;* quod vero hic nihil explicat. Alcumena certe diuortium cum marito nondum fecerat — 22. Iupiter, blandius contrectaturus Alcumenam, repulsus ab ea videtur, quare is: *nimis verecunda es* quae et mari-

tum repellis; haec vero: *potin es* etc. manum abstineas suadeo! hoc ſenſu, ſed, vt ſerua, ſubruſtice, apud Ter. Eun. 5, 3, 65. Pythias: apage te! Pro *verecunda* Lambinus malebat *iracunda* — 27. *ſi dixi* te inpudicam eſſe — 28. *id* propter id, ea de cauſa — 40. *id te ſerio praeuorti* praeferre, quod per iocum dixi, ne praeferas *ſerio* (dativ.) quod nunc dico. Sic *prouertiſſe* 1, 3, 30. eſt: *praepoſuiſſe.* Aliis *ſerio* eſt aduerbium: te id ſerio a me dictum adcipere. — 41. *illud* quod dixti, quacumque mente dixeris. Quod cordi meo quam maxime vidiſti dolere, in eo te iocatum eſſe credam? — 44. fruſtra periclitatus es animum meum, cuius virtus nullis inplicari poterat captionum laqueis — 45. *ab inpud. fact. me abstines* probri crimine me liberas — 46. inpudice dictis porro obnoxia eſſe nolo — 47. Qui coniux matrimonium ſoluebat, ex legg. XII. Tabb. alteri coniugi *res ſuas ſibi habere* iubebat — 48. *iub. mi ire com.* ne abductis iis turpiter expulſa videar aut profuga — 49. Scioppius e cod. Langiano: ALC. *Sin;* (ſi comites negaueris) *ibo ego,* (vnam) *mecum comitem mihi pud. dux.* — 50. vid. not. ad v. 8. — *arbitratu tuo* quale tu ipſa eſſes voce praeitura — 52. Quam indignus eſt in iure iurando luſus! per Iovem iurat, qui ipſe eſt, et, ſi ipſe fallat, 53. Amphitruoni ſuam Iovis iram inprecatur. Sic et Mercurius 1, 1, 236. iurat. — 57 ſqq. vt omnium rerum in vita humana viciſſitudo eſt, ſic et amantium irae amoris ſunt redintegratio — 63. *ne diceres* quod meo non poſſet animo non eſſe aegre! — 64. *isdem* idem tu — *mi. pat. ſunt* dedolere et obliuiſci vxorem tuam decet — 65. *vaſa pura* quibus, nulla re maculatis, ad ſacra diis facienda liceat vti. Vt veri ſustineret Amphitruonis perſonam, non omittenda erat res diuina, qua cuique domum reduci nihil ſolebat eſſe prius — 71. 72. auerſus et ſecum loquitur, quare Alc. 73. miratur, quid ſecreto et ſecum agat. cf. ad v. 71. Subpoſ. A. 4. ſc. 3. v. 45. 46. et ſc. 5. 1. ad 72. autem Subpoſ. ſc. 4. v. 23. 27. 30.

IN ACTVS III. SCENAM III.

4. *ſerv. frugi* qui animo eſt in herum fideli — ita *ſeſe inſt.* ad eum ſe formare animi habitum, vt 5. *ſit, comparet* — *vultum e vultu alterius comparare* eumdem, quem alter, animi habitum vultu prae ſe ferre — 8. *qui ſcis iam* quia te, quum iſtaec dicerem, non latuit, me iocari — 9. Iupiter exſpectauerat, Soſiam adfirmaturum

esse, non latuisse se, Iovem iocari; qui vero quum minus scite respondisset, Iupiter v. 10. mendacio suo non porro inmoratur — 11. *rem diuinam* pro quo quasi dixisset *sacra* pergit *vota quae sunt* — 14. *Iam hic ero* etc. exspectatione tua celerius imperium hoc tuum exsequar — post versum 17 paucis in edd. reperitur versus: *quando isthaec omnia exiurasti, te mihi dixe* (dixisse) *per iocum* quem Lambinus putatur interposuisse — 19. ab hoc versu Iupiter solus est — *frustra sunt* decepti sunt — 21. *diuine Sosia* Mercuri — 24. *fac, commentus sis* astute quidem rationem Amphitruonis abigendi comminiscare — 25. *dum cum hac* Alcumena voluptatem capio — 28. *quum mihi* Iovi, qui ipse sum.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. Lictorum erat, submouere turbam, vt via daretur Consuli; seruos autem comicos, qui via sibi iuberent decedi, Plautus Terentiusque saepe rident — 2. *fuat* sit — 3. *hercle* iterum per Herculem iurat, nondum natum — 10. *amanti* patri — 13. *modo bono* ratione commoda — 16. *capiam cor. mihi in caput* liberius se inuitare solebant, floribus redimiti, tum grati odoris causa, tum, quod odoramentis ebrietatem putabant inpediri — 17. *cispellam* repellam — 18. Nonius Plauti ex Amphitruone versum citat: *ne tu postules matellam vnam* (modo) *tibi aquae infundi in caput*, quem, quum in hac comoedia, in codd. certe adhuc euolutis, non reperiatur, hoc loco inserere, non incongruum quidam putauere — *Madidi* quidem homines et intrinsecus esse possunt *vino*, et extrinsecus, quolibet *humore perfusi*. Minari igitur Mercurium putant, se ex matella infusurum in caput Amphitruonis esse, vt, licet sobrius, madidus tamen reddatur. In quarto autem actu hoc nec legitur esse factum, nec Amph., matula se perfusum esse, Sosiae exprobrat. Apud Plautum Men. 1, 3, 29. et Pers. 1, 3. 14. *madidus* dicitur cibus, coquendo macerandoue marcidus et mollis factus. quid? si Plautus, in captando verborum lusu semper nimius, dicere voluit: faciam vt mollescat, sc. vt absterreatur a conatu aedium suarum vi expugnandarum — 24. *qui potius decet* ornatum, qui serui, quam nunc sustineo, personae conuenientior sit meo Mercurii ornatu.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. Adcusatiuum *Naucratem* Graecorum more pro nominatiuo dicunt positum; sed vbiuis forsan gentium homines,

animo perturbati, a verborum construendorum regulis facile aberrant. Hoc autem loco verba ab *in naui* v. 1. vsque ad *quaeritando* v. 6. in parenthesi posita, et *Naucratem* ab *nusquam inuenio* pendere videntur, ob ipsam longiorem parenthesin recte repetitum. Parentheseos autem partes, vt fit, si quae digitis enumerentur, grauiore inmutatoque sono pronunciata esse arbitror — 3. *myropolia* tabernae vnguentariae — 5. *in medicinis* medicorum pergulis, Epid. 2. 2. 14. — 6. pro *inuenio* mallem *inueni* — 8. *quem propter* cuius amore capta. Alii *propter* explicant *prope*, vt Ter. Eun. 2. 3. 81. est: qui sit ille moechus, cum quo etc. seu: quo venefico fallente — 9. *inquisitam* vt supra 2. 2. 217. *non exquisitam* — 10. *Eugepae* est cum indignatione mirantis — 12. primo pultans clamat: *aperite hoc* ostium! mox, nemine aperiente fores, iterum pultans: *ecquis hic est?* nemone in aedibus est? et audito forsan Mercurio in tectum adscendente: *ecquis hoc aperit ostium?*

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. Qui in tenebris, aut omnino, vbi forma eius nosci nequit, respondet: *ego sum!* is nihil profecto respondet. Quare Merc.: *quid? ego sum?* quam inepta, aut nulla potius, haec responsio est? Amph. vicissim: *ita loquor*, sic respondeo meis, qui me voce facile dignoscere possunt. Mercur. enim, interrogans: *quis ad fores est?* Sosiae erat vocem imitatus — 2. qui fecerant, quod iis exitiosum esse posset, diis iratis putabantur instigati ad facinus, quo ad exitium dederentur — 3. incipit Amph. *quo modo* perrecturus forsan: respondes mihi? aut tale quid; quasi autem rogasset ille *quomodo* irati mihi sunt dii? interpellat Merc. *eo modo* etc. — *aetatem* semper — 4. Amph. incertus, quid de seruo suo sentiat, graui eum voce compellat: *Sosia!* qui respondet *ita;* vero me compellasti nomine meo etc. — 6. *ita* meo iure *rogo:* nam *paene* etc. — 7. *fores nobis publicitus praeberi?* fores, fractae si sint, domino meo inpensa publica resarciri? — 8. *quid me adspectas* dubius adhuc Amph. ebriumne, an mente captum putaret Sosiam, e specie eius externa, vtrum esset, animadvertere volebat — 9. *vlmorum acheruns.* Capt. 3. 4. 117. Tyndarus queritur: *vae illis virgis miseris, quae hodie in tergo morientur meo*, virgae quippe flaccescent caedendo tergum meum, quod igitur earum quasi Orcus seu Acheron

erit. Noſtro igitur in loco ſenſus: cuius in tergo virgae abſumentur vlmeae, vt in Acheronte animae. Verſ. 10. Amph. minatur magis perſpicue — 11. 12. ſtipem ſaepe conligit ſenex, quia adoleſcens fuit peculii prodigus, ſed Amphitruonem *ſenecta* ſenili *aetate mendicare malum* intelligendum eſt: eum inritare ſe, vt malo eum adficiat. Verſum 11 inſerit, ob vocabula *ten. aet.* et *mendicare* quibus vſurus verſu ſeq. eſt — 13. *cum cruciatu* etc. ob verba, quae funditas, hodie cruciabere — 14. *qui?* qua hoſtia mihi ſacrificabis? — *macto* ſacrifico, non tibi ſed *te*, non hoſtia ſed *infortunio:* magno te malo adficiam. Sic Bacch. 4. 8. 45. *et ego te et ille mactamus infortunio.*

IN SVBPOSITA.

De quibus vid. Argum.

15. *niſi fo. d. h. m. perd.* tu v. 8. rogaras me: quis tu es? ego vero niſi inmutauerint me dii, aliumque fecerint, (v. 15. 16. 17.) puniendo te oſtendam, me dominum eſſe tuum — 16. *bub. coriis* ſcuticis boum e coriis — *onuſtus ſis* faxo, vt caedare — *Sat. hoſt.* te, qui me mactare vis, mactabo ego, interficiam. Saturno, quoties iratum ſibi Carthaginienſes putabant, hominibus ſacrificaſſe Diod. Sic. L. 20. narrat — 18. *larua vmbratilis* tu, quem ſpectrum eſſe puto, non hominem — 21. *linguam* conuicianteṁ minantemque — 22. *prohibeſſis* prohibueris — 24. *adcipe* hanc tegulam, ſeu, vt alii malunt, matellam aquae tibi infuſam. Vtramcumque intelligas, perſpicies tamen, Mercurium eam ipſam ob cauſam adſcendiſſe in tectum, vt Amphitruonem terreret potius atque abigeret, quam vt corpus eius magnopere laederet vulneraretque — 26. 32. *Bacchanal exercuiſſe* dicebantur veſani. vid. v. 44. — 27. *tu. ſerv. cenſ.* eſſe putas, qui non ſum; quare Amph. indignans: *cenſeo?* an falſo puto? tune ſeruus meus non es? — 31. *Amphitruo* repetit nomen, eius deridendi cauſa: tu vero, ſi diis placet, egregius es Amphitruo! — 38. Amph. quo celerius, quae reſciſcere ſua intererat, a ſeruo expiſcetur, *mi Soſia* eum adloquitur, qui igitur ſubridens ſecum: *blandius!* hem, apertius me loqui vult! et nunc Merc. ſatis ſtatim aperte effatur, quae miſerum mordeant Amphitruonem! — 40. 41. Merc. loquitur ad ſpectatores, quorum maior plerumque pars obſcoene dictis delectari ſolet — 42. *quid, malum: Soſia!* increpat, quod imperioſe vocarat: *Soſia!* nec,

vt antea blande: *mi Sosia!* ita enim se, alienum seruum, vocari, par esse putat — 43. *qui ne emas litigium* caue, ne herus meus ita te abigat, vt dignus es, qui te eum esse mentiris — 44. *tu Bacchus es,* vesanus. Luna enim, Bacchus et Ceres furoris habebantur praesides, quare vesani dicti sunt *Lunatici, Bacchi, Ceriti* — 48. 49. vid. sc. 3. v. 27. — 50. *de foribus* etc. quod ad fores adtinet, caue tibi, ne interea pultes — 51. versus suspectus nonnullis est. Rectius forsan verba eius sequerentur statim post *adcersam equidem*, tamquam causa, cur eum adcersere non dubitet: in editionibus vtique alieno inserta sunt loco, medio inter ea, quae, vt vitet, Amphitruonem Mercurius monet.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Tota scena putatur subposita. Ad versum vsque 37 Amphitruo omnia secum, solus sibi visus. Quoties tacet, meditabundus obambulasse putandus est, gestibus summam animi prodens perturbationem. Pleraque quae hic dicit *supra cothurnum* esse non infitior; sed est Amph. h. l. persona tragica. Quae ad versum vsque 35 dicit, Lambino videntur pro Plautinis posse vendi; quae vero sequuntur, minus, quod multa aliunde mendicata, nonnulla et inconcinna censet Plautoque indigna.

1. *quae intemperiae* quam turbulentae prodigiorum tempestates — 2. *nam verum e. q. olim. e. aud.* quae mihi nunc eueniunt, probabilia mihi reddunt ea, quae olim euenisse narrantur — 3. *fabulari* passiue — *mutatos* in lupos, aliasque feras. vid. Plin. 8, 22. — 5. *nec cognitos* adnosci quitos — 8. *alium Bleph.* quem ipse a te internoscere nequeas — *parias* iocose: nouo miraculo ortum reperias — 10. quum pro: *qui istic est* dixerit *qui istic sum*, rectius pro *mulcauit* perrexisset *mulcaui*, vt sc. 4. v. 19: vt dudum memet *ego* (adcepi) — 11. *gradus grandire* grandiores reddere, ocius nos mouere — 12. *exspectat* me ad prandium inuitatum — 14. *Martigenam* belluam. Martium anguem adpellat Ovid. Metam. 3, 32. — *Europae quaestor*, quaestoribus forsan romanis quaestoriisque viris audientibus, comice, pro: *quaesitor*, Cadmus ab Agenore patre ad Europen, a Iove raptam, quaerendam reducendamque missus — 15. *anguin. rep. host. pep. sem.* consito agro dentibus draconis ab eo interfecti, ereuit seges clypeata virorum, qui fratres cadunt

ſubito per mutua vulnera, quinque tantum ſuperſtitibus. Ovid. l. c. — 16. *nó. auct. gent.* Cadmum, Thebarum conditorem — 17. *cum Ven. filia* Harmonia ſeu Hermione — mutatus Cadmus cum Harmonia in ſerpentes. Ovid. Met. 4. fab. 14. — 21. *exanclarem* exantlarem. Fati vim, cui Cadmus et alii noſtrates optimi ſubcubuere, quibus ego viribus repellam me prementem? Non potero *pertolerare* vt defunctus tantis malis videar, nec *exantlare* vt exhauſiſſe videar, quidquid acerbi in fato meo erat — 22. *ſalutator* qui venit potentiores ſalutatum, cui exſpectandum eſt, donec fores, peſſulis obcluſae, aperiantur — 23. *fam. exſp. obamb.* obambulat, quo ſuauius prandeat; quod Socrates vocabat: ambulando famem opſonare. Cic. Tuſc. 5, 34. — 24. *for. clauſit, ne* (fames) *praeuort. foras ne* fames exeat aufugiatque, antequam ipſe domum intret — *gannire* vulpium eſt. Tropice garrulis tribuitur hominibus, inepta quaeuis effutientibus, quo ſenſu Blepharo dixerat: *obgannis* — 27. *expungant* inritam reddant. cf. ſc. 2. v. 48. 49. — 35. *priusq. ſtom. detex.* quidam malunt *decoxerit*, ad graecam πέψαι ὀργήν. Sed *priusquam detexerit ſtomachum* eſt: priusquam ſtomachum erumpat in me, priusquam iram in me detegat, congrediamur, non ego cum eo ſolus, ſed tecum ſimul, vt, te precatore, ira eius deferueſcat. Nec fefellit Soſiam haec ſua ſpes — 37. *min. et dol. inceſſ.* quod Mercur., qui Soſiae ſumſerat ſibi imaginem, tota ſc. 2. fecerat. cf. et Act. 3. ſc. 4. v. 19. 20. — 38. *illaec machina* ſcipionem Amphitruonis digito monſtrat — *ſis* ſi vis — 40. *fames et mora bilem* etc. nares putantur ſedes irae, ſpiritu concitato dilatatae. Vulgo efferunt adagium: *latrante ſtomacho omnis mora bilem mouet* — 41. *e loco* hoc idem ſine dubio nunc adcidit, vt fames et mora Amphitruonis iram acuant — 45. *conuiuerem* tecum pranderem 3. 3. 13. — 49. Blepharonem, inpetum Soſiae verberandi cohibentem, amoliturus: *ſine me*, ne retineas — *auſc. tu vap.* dum auſculto Blepharonem, tu, Soſia, ſimul vapula — 50. Soſia, quare Amph. ſaeuiat, neſcius, quod 3. 3. 14. promiſerat, quam ociſſime potuiſſet, rediiſſe ſe perſeuerat — 51. *ſi me daed. tul. remig.* ſi volaſſem — 52. non id curo, grallisne incedens ingentes gradus fecerit, an repſerit teſtudine lentior, ſed — 61. *inritaſſit* inritauerit, veſanum reddiderit — 62. quamuis trepidus non poteſt tamen Soſia argutiis abſtinere: non eſt, quod Bacchum hodie

Cereremue venerer, qui ieiunus adhuc nec bibi hodie, nec comedi quidquam — 63. quod rogauerat herus: *quando gentium* te misi, commonefacere eum cupit eorum, quae Act. 3. sc. 3. v. 11. 12. 13. ab eo putabat esse dicta.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

Hanc scenam post Thadaeum Vgoletum, Franc. Marium Grapaldum, Pyladem Brixianum aliosque, Ianus Gulielmius, vel Nonii auctoritate, germanam Plauti esse pertendit. A versu 21, quo Sosia abit, incipere deberet Scena quinta.

1. ab obsoleto *inpes* ablatiuus aliquoties reperitur, *tam vasto inpete* tam vehementer — 3. *Telebois sacr. manibus*, Teleboarum a me interfectorum manibus inferias feram — 3. 4. *nihil est* etc. verum est, quod dicunt, dies quosdam prae ceteris esse homini infelices, quibus nihil bene subcedat, et talis mihi hodiernus dies est — 8. *hic vero* quicum loquuti adhuc sumus — 11. *ad nos* redis? *hunc* qui me sacrificaturus erat — 12. *im. ego hunc* reperi tandem — 13. *teneo thesaurum stupri* qui vxori meae turpiter stuprum obtulit. Sic et Mercat. 3. 4. 56. legitur *thesaurus mali*, et Euripides habet θησαυρὸν κακῶν — pro *inpudicitia inpetiuit* Nonius, et ex eo Douza mauult *inpaediuit* (a paedore) spurcitia sordidauit — post *stupri* Gulielmius e Nonio versum inserit: *Cuique med absente corpus* (vxor) *vulgauit suum.* — 16. *hospes* tu homo mihi ignote. — *quae intemperiae* sanus ne es? quid tibi sumis? — 21. *lances det. om.* ne ossulam quidem in lancibus relinquam — *trulla* erat vas vinarium minus, scyphus — post *hauriam* Sosia abit, partesque suas peregit — 36. *Taphus* insula iuxta Acarnaniam, qua potiti Teleboae erant; *cum Taphiis* pugna eadem est, quae cum Telebois — 37 sqq. deridendum Plautus sine dubio spectatoribus propinat ducem aliquem, quem fama loquebatur ante proelium initum praeparasse nauem, qua, re minus prospere subcedente, se opesque seruaret suas — 37. *clauo haereres*, a gubernaculo ne discederes, cuius cautionis, quam recte Amph. videri poterat magistro nauis iniunxisse, causam Iup. v. 38. adiicit, quae non erat fortitudini Amph. commendandae — 39. hic versus in edd. totus Amphitruoni solet tribui, sed *item aliud* verba sunt Blepharonis dicentis: *item, aliud* refer, quod mihi tunc mandasti, cui

Amph. respondet: *vt bene* etc. — 40. Iupiter, vt priori quaestioni, ita et huic alteri, non rogatus, adiecturus est quasi commentarium aliquem *quae pecuniae* perrecturus sine dubio: hoc vel illo loco modoque erant partae; Blepharo autem, vbi et quibus extortae erant, non vult commemorari, in partem forsan vocatus, *tace sis tu, meum est quaerere,* vetat proferri, quod non quaesisset, et quaerit *numerum.* — 41. *talent. att.* mille fere vallenses, seu thaleros efficiebat — nunc Amphitruonem rogat *et tu responde, quot* erant *Philippei* (numi aurei, insignes imagine Philippi, Macedonum regis)? — *obolus* moneta argentea minor, sexta pars drachmae, nobis: dimidius fere grossus — 43. *alterum* eum, qui verus non est Amphitruo — *intus in crumena clausum alterum esse oportuit.* Iocum hunc repetit Plautus ex 1. 1. 275. *latuit intus illic in illac hirnea* — 49. *Gorgophones nepos* ex fratre eius Alceo — 50. *perduellis,* qui eius contra Teleboas bellum confecit — 54. *Electr. perd.* boues eius abegerant — *nostrae coni.* Alcumenae fratres, qui Electryonem et boues fuerant propugnaturi — 58. *id si fuat* id signum si reperero in vtroque — 63. *coluit cic.* vulnus curatum cicatricem duxit — *rufula, sublurida* vulnus, quod Amph. non multo ante, in ipso, vnde redibat, bello adceperat, priorem nondum traxerat cutis candorem — 64. *rat. iacent* quod v. 35. signis me palam facturum promiseram, fefellit me, nec quaerendo, nec cicatrice inspecta, verum a falso possum Amphitruone internoscere — *iudicium* ergo *silet,* non iudicare possum, vter verus Amph. sit.

IN ACTVS IV. SCENAM V. (vulgo sc. 3.)

Manent igitur personae, quae a scenae 4. versu 21. fuerant, deinceps vero abeunt, Blepharo v. 4., Iupiter v. 5. et a verbis *perii miser* solus restat Amphitruo.

1. *partite,* quod Codd. habent, nihil esse potest, nisi: ipsi videritis, qua ratione hanc controuersiam vestram componatis. Camerarius malebat *parcite,* quod, si sc. 3. v. 51 et 68 sqq. et sc. 4. v. 26. 30. conferas, ab ingenio certe Blepharonis non videbitur absonum. — 4. *qui vtri* Gulielm. in MSS. reperit *quin* — post versum 4. inferunt quidam versum, a Nonio ex Amph. citatum: *qui nequeo, vestrorum vter* sit Amphitruo, decernere — 5. *perii miser* Gulielm. Iovi adhuc tribuit, parturientis clamore audito,

saluti eius praetimenti. Sed oblitus videtur Gulielm. quae Iupiter Act. 3. sc. 1. v. 18. 19. dixit, cui eum promisso suo stetisse, Bromia 5. 1. 11. narrabit. Vide notas ad scenae huius versum 11. Amphitruo autem vere poterat exclamare: *perii miser* — 6. *quid ego* agam? — 8. *me ducam* ibo. Sic Bacch. 4. 2. 11. *duc te ab aedibus.* Aulul. 4. 8. 8. *me deorsum duco de arbore.* Ter. Hecyr. 4. 1. 7. *se duxit foras* — 9. *Thess. ven.* Thessali veneficio artibusque magicis erant infames — 11. *sed, vbi ille est* etc. animum igitur Iupiter non aduertit, quum Iup. abiret; ergo, licet Iovis verba fuissent v. 5. *perii miser*, non tamen, vt Gul. vult, subiicere ei potuisset Amph. v. 6. *quid ego?* nonne ego longe miserior adhuc sum? — 13. *ignorant* internoscere a venefico isto nequeunt — 14. introrump. *in aedibus* archaismus pro *in aedes*, sic et v. 18. pergam *in aedibus* — 16. *patrem, auum* nominat, mortuos; furens dicit, se quemcumque obuium esse obcisurum.

IN ACTVS V. SCENAM I.

Bromia, nouitate ac miraculo rerum, quas viderat audieratque, adtonita, v. 1. ad 8. questus profundit, qui animum produnt turbidissimum. Postea vero, quum se conlegit, ex ordine et perspicue a v. 9, quae gesta erant, narrare incipit.

v. 1. 2. vno verbo: *nulla sum!* — 1. *spes op. vit. m.* omnis vigor meus *iac. sep. in pect.* exstinctus videtur — 2. neque, quae eram, confidens adhuc sum — 3. omnia videntur mecum circumagi rotarique, vertigine adfectam me sentio — 6. *anim. mal. est* animo linquar — *aquam velim* frigidam, qua adspersa recreer. Sic et Mil. 4. 8. v. 21. 22. PA. *animo male factum est. huic repente miserae* PY. *adferte aquam* — 9. *deos* deas parturientium *sibi* auxiliatrices *inuocat* Iuno Lucina, fer opem! vid. not. ad Aulul. 4. 7. 11. — 10. adcumulat mulier verba ad vehementiam fragoris augendam, quanto magis repentini, tanto terribilioris — 11. *nescio quis deus* Iupiter — 14. *terrore meo* actiue, a me vobis iniecto — *obcidistis* vt fulmine icti conruistis — 15. *vt iacui*, quae, quo eram prolabsa, inmota iacueram — 16. *inclamat* vocat — *ea res* clamor herae — 17. namque *herilis metus* metus meus de hera, ne quid aduersi passa sit, *praeuortit* sollicitiorem me fecit, quam id, quod ipsi mihi esset me-

tuendum — 19. *nostrum* ancillarum *quisquam* vt saepe, feminine enunciatum — *neque praeuidimus* vicinam eam esse ad pariendum — 22. *sepultus est* sine motu iacet — 28. *increpuit* fulminis fragore adtonuit — 31. *san. ment. gest.* incantata non est, sola me adnoscit — 37. *dii me seruant* formula alias eorum, qui magno se, et praecipue inopinato, gaudebant beneficio diuino adfectos; Amphitruo autem, cui pudicitia vxoris suspecta erat facta, ironice potius, quam ex animo videtur ea formula vsus. Hoc in mente forsan habuerunt qui pro *seruant* ponendum putarunt *seruent* — 42. *man. puris* puerperae tempus non subpetebat, manibus in viuo flumine abluendis mulier, ceterum pia, satis cerimoniae faciebat, si quauis, quae in promtu erat, aqua vtebatur — *cap. op.* esse, vt dii salutandi adorandique erant, satis puerperae erat, quae, vt aliae, dextrouersum circumagi non poterat — 45. *absolv. hinc me ext.* absolue me paucis; vno verbo dic, quae restant — *quando sat. delus.* satis longa iam fuisti, in commento tuo narrando — 52. *incunabulis* fasciis lineis laneisve, quibus inuoluti infantes in cunis conligabantur — 54. *non met. quin div.* non dubito, quin deus aliquis subpetias (opem) mulieri tulerit — 56. *angues iubati* quorum in capitibus cristae eminent — *inpluuium* locus in medio aedium vacuus relictus, dicitur et chors, vbi pascebantur gallinae, oues etc. — 60. *recessim* recedens semper ab eo loco, quem angues videbantur petere *rursum vorsum* retro versum Cas. 2. 8. 7. — 64. *alterum altera* vnum anguem dextra, alterum sinistra — 70. *cons. cub.* concubuisse — *clam* iam quidem, quum Amphitruonis in imaginem Iupiter se vertisset, fieri potuit *clam*, vt mulier falleretur Prol. 134 sq. ante septem vero menses alio modo *clam*, vt solam in tenebris deprehensam vi subigeret 5. 2. 13. et Argument. — 72. 73. Iovem non abnuo recipere riualem, si modo ipse apud Alcumenam in parte haeream! Aliter sentit Propertius: *riualem possum, non ego ferre Iovem* — 76. *coniector* interpres somniorum, h. l. haruspex, qui exta consulit — *Tiresias* sua aetate nobilis vates, mox vir, mox femina; hic nominatus, quod Thebanus fuit.

IN ACTVS V. SCENAM II.

11. *ant. in gr. red.* nec cum hoc Iovis iussu consentit, nec cum iis, quae Amph. sc. sup. v. 72. 73. et sc. 3.

v. 1. dicit, quod Hyginus c. 29. ſub finem ſcripſit: *ex qua die cum ea non concubuit.*

IN ACTVS V. SCENAM III.

3. Vt in Prologo fabulae agendae Iovis cauſa petierat ſilentium, ita hic peractae eiusdem cauſa plauſum.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
ASINARIAM.

IN PROLOGVM.

1. *ſultis* eſt: ſi vultis, ſi vobis placet — 3. *gregi* hiſtrionum, *dominis* aedilibus, qui ludos edebant, *conductoribus* quorum aediles vtebantur opera in hiſtrionibus conducendis parandisque, quibuscumque ad fabulam exhibendam opus eſſet — 4. *fac auritum pop.* i. q. Poen. Prol. 11. *fac populo audientiam*, ſilentium impera, vt populus linguis faueat, auribus modo vtatur — poſt v. 4. Prologus tacuit, quamdiu praeco officio fungebatur ſuo, dein v. 5. *age*, *nunc reſide!* ſatis iam factum officio tuo eſt — *caue m. n. gratiis* explicant: ne ſine mercede clamaueris. Non diffitebor autem, adridere mihi Gifanii *craxis* ſeu vt quidam ſcribunt *graxis* formatum e *κράζειν*. Lucret. etiam habet *procraxe.* ita eſt ſenſus: *age, reſide, et caue clamare pergas* — 10. *ὀνάγος* aſinos ducens, aſinarius — 11. pro *Demophilus* Gulielm. legi vult *Diphilus*, partim, quod plures Plautus e Diphilo ſe hauſiſſe dicit fabulas, partim, quod inter fragmenta Diphili laudantur quaedam *ἐκ τῆς ὀνηγοῦ* — *Marcus* ortum putatur ex *M. Accius* — *barbare* latine — 15. pro *Mars* maluerunt quidam *mea ars*, contra omnes codd. Edita poteſt fabula eo tempore eſſe, quo Romani vehementer cuperent a Marte adiuuari.

IN ACTVS I. SCENAM I.

Libanus, qui adiutor eſt herili filio amanti, heri quidem aſperitatem non magnopere videtur vereri, at ex-

piſcari tamen ab eo conatur, qua mente, ſi reſcierit, meretricium filii amorem ſit laturus. Prius vero, quam ad id, quod percontaturus erat, per ambages peruenit varias, herus ipſe prodidit, non clam ſe eſſe amorem filii, iubetque Libanum inuenire, quantum argenti opus iuueni ſit.

1-7. Obteſtatur Lib. herum, vt ad ea, quae rogaturus ſit, ita reſpondeat vere, vt, ſeu optatiſſima quaeuis ſibi obtingere, ſeu, quae maxime inuiſa ſint, deos auerruncare cupiat — 4. *metuis vx.* ſaeuam, vt in Phormione Terentiano Chremes Nauſiſtratam — *med erga* erga me. Sic et *ted* pro te, ſaepe — 6. *aetatem* diutiſſime. Aſcon. γενεὰν — 7. *viuus vt peſtem* mortem *obpetas:* vitam agas miſerrimam — 8. *deus fidius* deus fidei, cuius numen fallere verebantur et, qui *medius fidius* iuraſſent, et qui *per deum fidium* eſſent rogati. Feſtus *deum fidium* filium Iovis intelligi dicit, Herculem — h. l. non quaeſivit Lib. per deum fidium, ſed Demaenet. dicere vult: obteſtatus me es, per res adeo vel exoptatas vel inuiſas, vt aeque obſtrictum me putem, ac ſi per deum fidium ipſum me rogaſſes — *iurato* ita cauendum mihi erit, ne quid reſpondeam a veritate alienum, ac ſi iuratus eloquerer — 10. *obſtin. adgreſſ. es* vt conſtrictus tenear, effugere nequeam — 16. 18. 21. 22. hi verſus mutatis verbis idem rogant: num dabis me in piſtrinum? ſc. ſi quid a me peccatum eſſe ſenſeris; putat autem: ſi me filio tuo adiutorem in amore ſuo eſſe compertum tibi ſit — 16. *lapis lapidem* mola molam, ad fruges in pollinem tundendas — 18. *vbi* quo detruſi *flent* flenda patiuntur, poenas dant *neq. hom.* ſerui nequiores, *qui polent.* farinam hordeaceam craſſiorem *pranſit.* quorum victus polenta conſiſtit. Pro *pranſitant* pauci codd. habent *pinſitant.* Παυσικάπη, machina collo adligata, inter molendum quidem veſci prohibebat, manusque ori admouere: ideo vero verbum non erat mutandum; labore enim exantlato victus tamen miſeris praebendus erat, quo ſi tenuiſſimo tantum vitam tolerabant, eo miſerior eorum erat conditio — 21. ergaſtula vocat *inſulas,* quod ab aliis aedificiis erant ſeparata, quas nouis vocabulis, comice confictis, *fuſtitudinas* adpellat, vbi ſerui fuſtibus ad laborem inpellebantur, *ferricrepinas* vbi compedes crepabant, ſeruorum pedibus inditae — 22. *mort. boues* lora e pellibus bubulis facta *incurſ. viv. hom.* crebris ictibus terga ſeruorum feriunt — 24. *vbi fit pol.* piſtrinum — 25. hoc

vero nomen Libanus abominatur — 26. quare quod, quae mali ominis erant, auerti putabant ter despuendo, despuere herum iubet et exscreare — 28. atque, quo efficacius omen auertatur malum *vsque ex penitis faucibus* quam altissima e fauce sputum exhaurire potes — 30. *cav. s. mal.* rem minans dicit — 31. *expers* vt saepius, pro genit. cum ablat. *metu* — 32. *redd. op. mi.* auscultaui adhuc te, nunc tu vicissim me — 33. *Cur hoc* quod metuis de amore filii — 34. quod de eo me celasti — 39. *rect. inst. viam* ita est, non erras — 41. *dictis* promissis *data non subpetunt* stare non potest, non est ei, vnde soluat mulieri, quae promisit — 46. *tu* quam saeuam habeas vxorem, *primus* omnium, qui tecum habitant, maxime *sentis, nos tamen* serui tui *praenoscimus* licet tacente te saeuitiam eius noscimus — 48. inportunam et incommodam eam esse, antequam diceres, dudum credidi — 50. *facient obsequelam* indulgebunt — 52. *me* abundat, antique — 54. *naucl. orn.* veste indutus nautica — 56. *sycoph.* fallacias — *emere ben. gnatum* beneficiis eum sibi deuincire — 61. obsequi *id*, in ea re — 62. *obsequutum* nonnulli adcipiunt passiue, vt a *volo* pendeat, vt dicimus: volo te adiutum. Malim tamen adcipere actiue *me patrem obsequutum esse* quod obsequium meum quo magis in amore suo erit expertus, eo verius quoque me patrem suum amabit — 63. *arcte cont. hab.* praebet exigue sumtum Ter. Heaut. 1. 3. 53. — 65. 66. quod ille mihi credidit, quae est aequum patri, ego ostendam, quanti eum pendam. Ter. Heaut. 1. 1. v. 104 et 103. — versui, qui vulgo est 68 *cupio esse* etc. Scioppius locum deberi putat post vers. 70. *equidem scio* etc. cui ita adsentior, vt versum putem transponendum. Versum autem 70, nunc 69 factum: *equidem scio iam* etc. cum Grutero dispungere nolim. Legitur quidem iam v. 37. hoc vero loco recte eum pater repetit, versu, mihi 70, declaraturus, quem honorem ingenio filii habere, seu, qua re, quanti eum pendat, ostendere cupiat — 68. *quid sit* quo ei honorem habere cupiat, *et quo euadat* tendat, *sum in metu* non video, qua ratione hic, qui totus in potestate mulieris est, quod cupit, effectum dare possit — 71. *cupere te* quomodo cupere possis — 72. *dotalem* (alias: recepticium) *seruum* quem adduxit mulier ea lege, vt in mariti potestate non esset, sed, vxori peculiaris, bona eius, vel inuito marito, tractet — 76. miratur Muretus, qui iam

scire senex potuerit, viginti minas filio opus esse, quum lena sc. v. versu 77. 90. demum cum filio paciscatur. Filius vero, qui nosceret lenam, quantum postulatura ea esset, praeuidere facile potuit, et cum patre communicare — 83. *qua* si qua via seu me, seu vxorem, seu Sauream defraudare possis — 86. 87. *in aere piscari* et *in mari venari* in prouerbio dicuntur, qui efficere conantur, quod fieri non potest — *rete* pro: reti — *rete* est vel *iaculum*, quod iacitur, gr. βόλος, Virg. Georg. 1. 141. dicitur *funda*, vel rete *verriculum*, quod verritur — 88. *optio*: masculine: adiutor, ab optando adpellatus, idem fere qui adcensus, aut apud milites subcenturio — 92. hic versus in vno tantum codice reperitur a manu prima, in quibusdam alia manu adscriptus, in edd. vett. receptus est. Saluo quidem sensu deesse potest, non tamen est Plauto indignus — 92. 93. Sensus est: Si deprehensus in fraude qualicumque fuerim, a te quidem securus sum: num vero me a Saurea, vel ipsius vxoris tuae furore defendes? — 94. *igitur* quod si est, tu si quodvis periculum praestas, *tum tu aliud cura* curam argentariam solus ego filio tuo adimam — 95. i! abi igitur? *eti. amb.?* qui hic adhuc ambulas? — 97. *vbic.* etc. vbicumque datam mihi reperero fallendi copiam — 101. *facio haud magni* non metuo — 103. *argentarium* trapezitam seu mensarium, apud quem pecuniae deponebantur, permutabantur, fenere locabantur, soluebantur cet. — 108. *moriri* pro: mori, saepius — 111. *contui* pro: contueri.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. In magnis animi perturbationibus pleonasmis saepe, saepius vero ellipsibus homines vti solent, multaque ita eloqui, vt qui, quae adciderint iis, nesciat, quae dicant, intelligere nequeat. Exclusus a lena, stupore Argyr. perculsus gemit: *siccine fit?* quis persuasisset mihi, fieri posse, vt excluderer? *hoc* haec res, mihi in amore meo — Indignabundus addit: *foras aed. me eiici* quam indignum est! — 3. *bene mer.* mihi — *male mer.* riuali alicui, cui minus debet. Diabolum forsan metuit, Act. 4. proditurum — 4. *at malo c. t.* non inpune feres — *ex hoc loco* e vestigio, extemplo — 5. *tres viros* disciplinae publicae praefectos — *vestr. i. nom. fax. er.* vestra lenocinium facientium nomina deferam — 6. *capitis* iudicio *te perd. eg. et fil.* — 7. quae estis *perlecebrae*, cui vocabulo Bacch.

5. 2. 47. iungitur *probri pellecebrae et persuastrices* — *pernicies* plur. num. vocantur meretrices, quod adolescentulis perniciem machinantur — 8. maiora pericula subit, qui lupanar, quam qui mare ingreditur — 9. quae *bona reperi* mercatura *mari* facienda, iis *hic* in aedibus lenae *elaui* naufragio quasi priuatus sum, ea meretricia hac in domo decoxi. *Elauari* enim comice dicitur de naufragis, Rud. 3. 3. 37. elautae ambae sumus opera Neptuni noctu, et Rud. 5. 2. 20 sq. proxima nocte in mari elaui, confracta est nauis, perdidi, quidquid erat, miser ibi omne — 10. *ingrata* quae gratiam non conciliant — 15. *istam* filiam tuam, Philenium — 16. *sordidum panem* Ter. vocat *atrum* Eun. 5. 4. 17. — 18. *quum est melius* quum res tuae sunt lautiores — *ignoras* despicis me — 19. pro *mansuetem* legendum sine dubio est *mansuetam* seu, a mansues, *mansuem* — *me specta modo* minantis h. l. est.

IN ACTVS I. SCENAM III.

Vltimos scenae superioris versus Cleaereta audiuit exiens, quare iniurias se minatur vlturam. 1-3. Allegoria a mercatura petita mercem videri sibi iocatur conuicia Argyrippi, magno quidem pretio ab eo redimendam — Philippei, numi Macedonum regis Philippi imagine insignes — 3. *nec recte quae* etc. *et* quae tu *non* recte i. e. iniuriose — 4. 5. 6. Allegoria a re nautica. Qui *clauum* gubernacula tenet, is, quo vult, cursum nauis dirigit, clauum autem animi tui tuus erga Philenium amor tenet: frustra igitur effugere conatus, ad nos in portum te non poteris non recipere. cf. Ter. Eun. 1. 1. ab init. — 7. in allegoria pergit; sensus est: eiiciam hanc animi mollitiem, nimis mihi porro non indulgebo. Ter. Eun. 2. 1. 16. — 8. *te tract. exsequar* vlciscar — 10. lena ridens: *percipimus* ego et filia facile intelligimus, *magis* etc. fortius te loqui, quam pugnaturum esse — 11. ignobilem ego pauperemque te solus locupletaui, vt in numero et honore aliquo esses — 12. solus si *ductem* ea potiar — 14. *superes* vix mihi persuadeo, esse a *superare*, vt sensus sit: dum alios dando superabis, plus aut certe prius dabis. Forsan est a *superesse*, *dum superes datis*, dum opes supererint, vnde des. Sic ap. Virg. Georg. 3. 127. est: ne blando nequeat superesse labori, i. e. vt vires supersint, subficiant, ad pullos procreandos; quod Columella 6, 27. exprimit: vt Veneri supersit — 16.

vt apud Ter. Heaut. 1. 1. 2. *inde quod* est: ex eo tempore, quo; sic hic *modo quod:* ex breui tempore, quo; seu: vix quum adcepisti — 17. *quid modi est* etc. quid modum statuere mihi vis in poscendo, qui modum ipse non adhibes in amando? — quaedam edd. habent *numquam* sine adiecto *ne*, vbi nulla est difficultas; *nunquamne* est: tune negare potes, te numquam posse amando expleri? — 20. *hostimentum* est *aequamentum*, quo duorum causa redditur aequa, vt, quod alter tribuit, ab altero compensetur. Deriuant ab *hostia*, qua dii irati redduntur propitii — 22. satis facete, pro: hoc foret inauditum et plane nouum — 23. *lena, quae frugi est* quae quaestus sui artes callet — 24. *vt tibi durem diu,* ne animum alio transferam, ne fructum, quem tu olim capere posses, alio tunc conferam. Monere volebat, heredem se esse matris ditissimae, quae aetatis esset iam senectae — 25. Apud Ter. idem Bacchis dicit Heaut. 2. 3. v. 8 sqq. et Syra monet Hec. 1. 1. 7 sqq. — 26. *amator non recens* qui iam aut taedium puellae cepit, aut sumtu exhaustus est, non magis lenae quaestuosus erit, quam piscis non recens conuiuis suauis — 27. 28. *is* piscis recens — 28. *patinarius* qui in patina cum iure adponitur — *verses* piscem, dum adsatur — 29 ad 34. *is* amator recens — 29. *vbi* quamdiu *de pleno promitur* vbi marsupium nondum exenteratum est (Epid. 2. 2. 3.) seu, quamdiu est sumtibus ferendis — 31. *pedissequa* distinguitur ab ancillis inferioribus: cubicularia — 40. nobis fuisti lucro, licet scires tuam nobiscum consuetudinem non tibi fore decori — 41. *duo tal. arg.* per iocum modo postulat, quae serio v. 77. viginti tantum minas, sextam istius summae partem, numeratas sibi cupit — 44. *abusa* sunt, passiue: in vsum consumta sunt, nisi malis *abusa* iis sum: erogaui istam pecuniam in varios vsus — 47. *graeca fide merc.* praesenti pecunia, in diem enim nemo esset daturus — 50. *oculatae manus* vid. Truc. 5. v. 9. — 51. *Cocio* arrillator, qui spondet, in diem solutum iri, siue emturiens ipse, qui, data arra, sibi cupit credi. *Vetus est* dictum: *nihili occio est* satius est, pecuniam numeratam in manus dari. Muretus *cotio* scriptum putat proc *autio:* syngrapham enim venditores non reddere tutos. Alii pro *cocio* legunt *coactio* lenam praesentem poscere pecuniam, non demum cogendam — *scis cuius* poetae hoc dictum sit — 57. vt *pulli columbini* redeuntis matris ori inhiant, vnde alan-

tur, ſic vos olim mihi, dona adferenti — 63. *noſter* lenarum *quaeſtus* — 64. *concinn. ar.* locum aptauit auibus capiendis — 66. *rem ſolv. auc.* ſumtus cum fenere reddunt — 68. *illix* ſeu *illex* auis ea dicitur, qua aucupes vtuntur, ad aues, quas capiant, inliciendas — 70. *orat. vinnula* molli, merum amorem ſpirante — *venuſtula* idem dicit — 71. *haud eſt ab re auc.* hoc lena ſcit, e re ſua eſſe, lucroſum ſibi fore — 72. *ſine retibus* captus enim iam, et ſua ſponte inretitus, puellam disſuauiabitur — 73. *haecc. te eſ. obl.* miror — 75. pergit in allegoria, in *ludo* ſuo v. 73. increpuerat nihil eum didiciſſe, id eius culpa factum excuſat iuuenis, quae *ſemidoctum* abire iuſſiſſet, quare *merces*, quam *nactum*, ſi alicundere conraſerit, remeare in ludum ſuum iubet, *minerual* eſt — 80. *eſt reliquum* pecuniae *quo peream magis* quo ad te adlato penitus adhuc ſpoliatus ſim — 85. *ſyngrapham* h. l. idem, quod 4. 1. 1. *ſyngraphum* leges tuas a nobis ſubſcribendas — 88. per *portitores* intelligere videtur *ianitores*. Illorum enim in ipſis vectigalibus recipiendis conſueta fere aſperitas minus videtur quadrare ad ſimile, quo lena vtitur, quam ianitorum in aditu ad principes patefaciendo facilitas, auro ſemper venalis — 92. exper. *op. quac. cop.* quacumque ratione potero — 94. *dignos iud.* quibus ſubplex fiam. — 95. *mutuas* ab amicis ſine vſura *fenere* vel ab acerbiſſimis feneratoribus.

IN ACTVS II. SCENAM I.

3. 4. disceſſiſti, abiiſti *igitur*, idcirco, eum in finem, vt. Comma poſt *forum* delendum eſt, et poſt *igitur* ponendum — 5. *dorm. in ot.* ne cogitaſti quidem de fallacia fingenda, qua te tibi nihil prius eſſe debuiſſet — 6. fuit ergo *ſocors* incurioſus, *ſegnis* fugiens laboris, qua tamen in re nihil loci erat ſegnitiae, neque ſocordiae Ter. Andr. 1. 3. 1. — *reice* pro *reiice* et Virg. habet Eclog. 3. 96. a flumine *reice* capellas — 6. 7. poſt *quin* imperatiuos *reiice*, *amoue* ad indicatiuum aberrat *recipis*, quin auxilium hero petis ab ingenio tuo vetere verſuto, quo facile olim obculte fallendi rationem — 9. non vt alii ſerui *ad her. fraud.* ſed adiuuandum eum celeritate nunc et calliditate vtar — 10. *celox* nauigium minus, maioribus celeritate ſua inſeruiens. Eiuſmodi nauicula vtendum ſibi dicit, i. e. properandum eſſe, ſed quo dirigat eam, ad pecuniam eo ipſo adhuc die inueniendam, neſcit adhuc — 11. *inpe-*

trire est; laetis auspiciis vti *inauguratum est* aues felicia quaeuis ominantur, *quouis* modo, garritu, volatuque — 12. pro *porro* quidam legunt *parra*, quae auis (gauia forsan, Klein. tringa ranellus, Linn.) aeque ac cornix inauspicatae putabatur garrulitatis. vid. Hor. 3. carm. 27. v. 1. — 14. *vlmum* e qua petebantur virgae, quas igitur aut sibi aut Saureae metuendas esse coniicit — 16. *atrienses* inter lautiores numerabantur seruos — *in mundo esse alicui* paratum ei esse, manere aliquem — 18. a *scaeuus* sinister est *obscaeuare*, quod explicant: malum omen afferre. Camerar. autem, recte forsan, edidit *obscoenauit*.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *filius familiaris* vt v. 43. pro fil. familias, herilis — 2. *lubentiores fac. quam Lubentia* (hilaritatis dea) *est*, i. e. summa perfundam eos laetitia — 7. *obseruauit* inter seruos erant, qui, quum aedium ostiique ex officio praeessent custodiae, *obseruare* dicebantur. Alii *obuersauit* aut *obserauit* — 8. *aetatem* semper, διὰ παντὸς, ἀεὶ — *modo* actutum, statim; versu enim 12 breuem esse dicit pecuniae inueniendae occasionem, quae, nisi Libano adiuuante, esset amittenda — 9. conueniam potius, quam te liberum fieri patiar — 10. *plagae* a vibicum tuberumque tumore vocantur *praegnantes* — *dab. plag. duc. de tergo* plagas ducentas tergo meo infligi patiar. Vid. 2. 4. 75. repete vero: Libanum vt statim conueniam — 11. sensus: Leonida, vt eius, quod optat, copia sibi detur, non habet, quod obferat, nisi vnum peculium thesaurumque suum, tergum nempe verberandum — 13. *indipiscet* pro indipiscetur: tempus elabsum adsequetur, *quadrigis albis* sc. Solis, quae numquam cessant quidem nouos adferre dies, at huius tamen rei gerendae tempus, si semel sese subduxerit, numquam adsequutae retrahent — 15. *occas. obpr.* occasioni non deesse — 16. *opimitates* res secundas *gaudio effertissimas* (ab effercio) plenissimas — 20. Libanus pleraque Leonidae verba non audiuit, vocabuli autem *deuincti* audiuit syllabas duas vltimas *vincti*, quare dicit *non placet*. Conatum enim eius periculosae putat aleae esse plenum — *metuo in commune*, et mihi metuo, ne poena flagitii, ab illo commissi, simul luenda sit — *ne qu. fraudem frausus sit* commiserit (*frausus* mali quid ausus, a verbo aliquo ceterum perdito) — 23. *pro monstro est* male homini ominor, *extemplo* statim, *quand. qui sudat tremit* si video

fudantem fimul tremere fudore frigido madere. Adludere Plautus putatur ad *fudiculum*, flagelli genus — 24. *properans* qui properandum mihi effe video *conceffo pedibus* pedibus non vtor ad inueftigandum Libanum *lingua largior* in verbis inutiliter fundendis largus, quae lingua 25. *lacerat diem* nihil aliud, quam tempus perdit — 26. *linguam comprimit* taciturnam reddit *patronam* explicat v. 27. *comprimere* etiam fine *linguam* Rud. 4. 4. 81. et 5. 3. 46. eft adigere ad filentium. cf. Amph. 1. 1. 192. — 29. *electare* i. q. elicere — 31. *gymnaf. flagri* in quo flagris caedendo herus fe exercere folet. Eodem fenfu Aul. 3. 1, 5. Congrio queritur, a fene fe habitum effe gymnafium — *cuftos carc.* toties in carcerem iniecte, vt cuftos eius poffes videri — 32. *cat. col.* qui diu in catenis habitus es. Eodem fenfu Pfeud. 4. 6. 38. eft colonia molarum — *virg. lafc.* cuius in tergo virgae lafciuire folent, et exfultare — 35. *per pedes* non, conftrictus quadrupes; fed, ita pendens, vt pedes terram verfus extenderentur — 37. ad pedes feruorum pendentium, ne eos, a quibus caedebantur, calcibus poffent petere, pondus aliquod folebat adligari, h. l. *centupondium*, et id quidem *aequum*, quod aequilibre fit homini nequam — 38. vbi *manus* tuae *manicis ad trabem* fint *adductae* tu quafi in trutina pofitus pendeas — 39. nec *dependis* minus pendis, nec *propendis* plus pendis, quam illud libramentum hominis mali et nequam; ergo nudus, centum pondo es. Iocus autem eo fit acerbior, quod intelligi quoque verfus poteft: poenas foluis, quibus homo malus et nequam dignus eft — 40. *Vae tibi*, indignantis h. l. eft, et idem infortunium adprecantis — *Seruitus*, feruitii dea, hoc *Vae*, quod tu mihi inprecaris, *teft. leg. tibi* tuum peculium effe voluit — 41. *verbis* (verborum) *velitationem* hanc contentionem noftram, quae verbis fit. Feftus: vltro citroque probrorum obiectionem — *compendifacere:* non vfurpare, ea fuperfedere — 42. poft *credere* fignum interrogandi delendum eft. *certum eft* etc. decreui, tibi omnem rem *credere*, LIB. id vero *audacter* tibi facere *licet* — 43. *fis* fi vis — 45. ad fubplicia fernilia certos elegerunt dies, *carnificum dies* adpellatos, quos *celebrare* carnifices dicebantur, quum muneri fuo vacarent — 49. iocans: *ergo mirabar* hem! id eft, quod, vnde fieret, nefciebam. *Scap. geft.* pruriunt — 50. quo ipfo *hariolari* folent, verbera inpendere — 51. pro *coniurati* malunt quidam *coniura-*

tim — 53. *tergus* in gen. masc. antique. *hab. terg. familiarem* domi, non aliunde demum petendum: paratus sum ad verbera perferenda. cf. Mil. 2. 2. 36 sqq. — 54. *firmitudinem* robur animi — 55. si tergo, verberibus adcipiendis, satis fieri possit — *publicum* pecuniam publicam — 57. *vsus est* opus est, vt 1. 1. 76. — 60. *placide rogita* ne iubeas actutum, properanter edisserere — 62. *manfero* exspectabo *tuo arb.* donec animum te recepisse senseris, *vel ad vs. d. peris* vel animam prorsus exspiraueris — 63. Leon. dixit *iam satis est mihi* sc. quod scio, vbi heri sint — Lib. autem 64 id alio sensu adcipere similat, quo, quibus satis est, diuites sunt — 67. *as. arcad.* qui adprime boni putabantur, magnoque in pretio erant — *merc. Pellaeo* e Pella, Macedoniae vrbe, Alexandri Magni patria — *mem.* vt semper cum inf. praes. *vendere* — 71. *iam deuorandum cens.* argentum. Alii, quod *si conspexeris* intelligunt mercatorem iuuenem, *deuorandum* putant sensu obscoeno dictum — 73. *ad femina* seu femora, quod nimis hyperbolice dictum videtur: malunt quidam *ad flemina*, vlcera, quae oriuntur, vbi crura sanguine abundant — 82. *nouisse callide* eius faciem — 83. post *haec sic*, Leon., nisi Libano interpellante, statim perrexisset 84. *extemplo* etc. — 92. *interuorto* h. l. cum adcus. et personae et rei — *aduentor* hospes, mercator — 93. *op. exasciatum* asciatum, rudiore opera praeparatum (nunc sine mora perficiendum) — 96. *nos fore vlmeos* virgis vlmeis opertum iri — 99. *op. prom. dare* se adiuturum nos esse — 103. *oblectabo* confabulando retinebo, quo minus intret abeatue, quare Leon. v. 112. *tene hunc* — 106. *adtigo*, *tago* apud Plautum et alios pro *adtingo*, *tango* — 107. *nom. commut.* pro Leonida Sauream te nominaueris — 109. *dico* puto tantum *vt vsus* opus erit *fieri* me pugno malam tibi percutere, quo facilius mercator credat, me Sauream esse atriensem — 110. *hostire* par pari referre.

IN ACTVS II. SCENAM III.

Seu potius IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *demonstratae* a Leonida 2. 2. 79. — 2. *puere* a saepe obuio *puerus* — 4-11. aptissime excogitata Libanus verba facit, ad mercatorem oblectandum, ita omnia iocos risusque dant — 6. lepide *fores* dicit *conseruas* suas — et

7. *aedibus* ſuis ſe amicum eſſe. Gruterus tamen aliique *aedibus* expungendum putant, quod, qui in eadem eſſent familia, nude adpellari ſolerent *noſtri*. Addo, quod, omiſſo *aedibus*, ambiguitas oritur, Plauto non indigna: *amicus ſum noſtris conſeruabus*. Magis tamen comice ſe aedificio ipſi, vt antea foribus, amicum eſſe dicit — 10. Ianua ergo eius mente praedita eſt. 11. *calcitronem* ianua, ſi quem praeuidet calcibus ſe petiturum, a me ianitore, quo minus hoc dolore adficiatur, auxilium petit — 13. *ſi ſit domi, dic. tibi* herus non eſt domi — 14. callide reſpondet: *Saurea ad tonſorem ire dixit*, quod Leonidam, qui Sauream mox erat ſimulaturus, mercator in tonſtrina viderat, Demenaetique ſeruum audiuerat 2. 1. 16 ſqq. — 15. pro: quum iuiſſet, dicit *quum veniſſet*, memor, veniſſe aliquem Demenaeti ſeruum ad tonſorem, et incertus, an forte ipſe ille eſſet Saurea; qua de re vt fieret certior, quaerit v. 19. *qua facie veſter Saurea eſt? ſi is eſt* etc. ſi eumdem depinges, quem in tonſtrina vidi, ero certior — 20. 21. Libanus faciem Leonidae pingit ſimillimam, quo, ſi rediſſet ille, mercator nullus dubitaret, eum eſſe Sauream — 21. ſtatura *commoda* inter proceram et exilem media — 22. adnoſcit mercator, eum eſſe depictum, quem in tonſtrina conuenerat — 23. *contuor* pro *contueor* — cap. *quaſſanti* quod quum aut infirmitatis aut ebrietatis indicium poſſet haberi, Leon. v. 24. 25. iracundiae ſignum eſſe dicit — 25. *Aeacidinis*, quales Achillis erant minae, qui ab auo paterno, Aeaco, vocatur Aeacides. Haec vero de Saureae ſimilati iracundia praemonenda putat, veritus, ne comprobet re, quod 2. 2. 104. erat minatus, ſimul — 26. addit: *ſi me* etc. ne miretur hoſpes, ſi, quod 2. 2. 108. promiſerat, ſeruus, a ſeruo percuſſus pugno, referiat.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

Seu potius IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *neminem* vnum incuſat Libanum; ſed ſolent irati, ab vno neglecti, conqueri de omnibus — 2. *nullus ven.* nullus pro: non; vſitatiſſimum eſt — 3. non inpune feret — 4. 5. *ſalv. iuſſi* etc. acerbiſſime cauillatur — 6. *obceſſiſti* pro: adceſſiſti, veniſti — 10. *perii!* hoſpes: — precator adſis! — 13. *obcalluere* callo iam obducto plagas minus ſentiunt, ſenſum plagarum adſuetudine amiſerunt — 17. *non queo labori ſubped.* vt conſeruorum quisque la-

bores subeat ei mandatos. Statim tres labores nominat, a Libano neglectos — 19. *operas aran.* retia, seu texta aranearum — 20. *in splend. dari bull.* bullas valuarum detergi polirique iussi — 21. *cum fusti*, vt, quos negligentes repererim, non verbis modo, sed verberibus possim sine mora castigare — 22. 23. mercatori persuadere vult, magnam ab hero pecuniam fidei suae esse mandatam — 24. *hara* Most. 1. 1. 39. *suis* additur — 25. *hem ergo, hoc tibi* adcedit, tamquam verberaturus, sed, patientiae Libani diffisus, deprecationi mercatoris locum facile dat — 27. *vicario tuo* qui, te in foro obcupato, vice tua fungebatur domi — 28. *delenire* eo, quod se aegre ferre dissimilat, me vices meas non ipsi detulisse, sed Sticho — 30. *vinario* negotiatori, aut cauponi — 32. *trapezitam* per quem statim satis fieret — 33. *sic* hac lege, vt statim solueret, *dedero* venditum ei vinum volui — *prius quae* vina ei *credidi* vendidi pecunia non praesenti — 34. *satagit* statim soluit — *adduc.* etc. vt non necesse sit, sequi eum in forum ad trapezitam — *scribit numos* argentum perscribit a trapezita mihi soluendum — 35. num *Dromo* (alius Demaeneti seruus) *merced.* totam *retulit* pro opere eo, ad quod efficiendum foras locatus a me est? — 36. *aieb. redd.* se relaturum esse *quam ext.* vt primum *redd. esset* ipse adcepisset — 37. *retineri* reliquum mercedis non solui sibi, *vt* etc. donec opus effectum dedisset, ad quod locatus sit — 39. *si velis, da* etc. indignabundus dicit: sic fit, vt, si quid amico commodaueris, cunctantius reddatur — 40. *odio suo:* odiosa sua inportunitate. — Recte viderunt interpretes, quae Lib. et Leon. v. 40. 41. dicunt, alterum alteri insusurrare, mercatore non aduertente. Loquuntur familiariter, quod in rem, vtrisque communem, erat — 42. *nunc* vt *adeam* — *priusquam* denuo *incip. tinnire* voce sua; saeuire, loqui, quae audire nolim — 46. *negat* Libanus — 48. *repromittam* neminem amplius isto te nomine petiturum — 53. *omnium rerum credit* in omnibus rebus, seu, omnes res. Est enim seruus *actor* διοικητὴς πάσης οὐσίας Truc. 2. 2. 52. est *credere* cum genitiuo: *duarum rerum creduat* — 60. iungunt: *ego, me incerto*, quod pro: *ego incertus*, dum incertus ero, duriusculum esset. Malim iungere: *incerto nemini homini* pro quo v. 87. est *ignoto.* — Quum vidisset Leon., cautiorem esse mercatorem, magisque prouidum, quam cui eblandiri pecuniam possit, aliam ingreditur viam, et, quod verus

Saureae facturus sine dubio fuisset, animum ostendit diffidentia eius obfensum — 61. *perduint* perdant. *subplicassis* subplicaueris — 62. *ferox est* superbit, placet sibi *tractare* quia adhuc tractat, dum eas ipse in manu habet *vig. min. meas*, quas mihi soluere debuisset — 63. *nemo adcipit contemtim*: ego non desidero, hanc mihi pecuniam numerari! — 64. timidius mercator monere videtur, quare 65 sqq. periculum faciunt, pecuniae ei territando extorquendae — 66. *inpurum* vocat, diffidentiae plenum, vbi opus non sit, *nihili* hominem, ad negotia certe minime aptum, qui discernere nequeat, cui fidendum sit diffidendumve — 65. *isti* Saureae (falso) *non recte dicis* iniuriam infers, *malo iam magno tuo* qui non cessabit, te vlcisci — 66. 67. Leon. mercatori: *perge porro* idem est, quod v. 63. aufer te, abscede hinc, *flagit. hom.* homo turpissime — 67. Lib. mercatori: *da, obsecro*, si me audis, *arg. huic* Saureae, *ne male loqu.* ne diffameris ab eo, vulgoque derideare — 68. *mal. h. vobis quaer.* mercator obstupefactus minatur vltionem — 68. 69. Leon. Libano: *crur. diffr.* tibi *ni* hic in platea, ita vt omnes adstantes praetereuntesque audiant *istum inpudicum percies* clara voce inpudicitiae adcusabis. (Nihil autem turpius in aliquem poterat dici, quam eum inpudicum esse, i. muliebria esse passum.) 69. LIB. *perii hercle* quasi cruribus suis metuens — dein mercatori: age *inpudice;* iussus metuque coactus inpudicitiae crimen in eum confert — 70. *scelestie scelesto* qui sumus eiusdem farinae *subuenire* pecunia tradenda Sauream mitigare *non audes* tamquam homo suspicax — 72. *vapula.* vid. Perf. 2, 3. 17. — 78 sqq. Quum omnem serui spem abiicerent argenti, sine interuentu heri, a mercatore auferendi, perducendum eum ad herum vident ipsum — 78. *fugitare* hoc l. non a *fugio* sed a *fugo*, vt Pseud. Prol. 8. Sensus: censes, herum nos non agniturum, eos, quos esse nos sumus professi — 82. excusandum Leonida se apud mercatorem putat de conuiciis, quae ei fecerat — 82. *tu* prior *alteri* mihi *contum. fecisti* facto, quum fides mihi apud te esset nulla, ego tibi contumeliam modo *dixi*, quod in verbis modo positum erat inanibus — 83. *tam ego homo sum quam tu* peccare autem humanum est, peccauimus vterque, tu, in diffidentia nimius, ego, dolore, ex fide mihi denegata, incensus — *scil. ita res est* facilis mercator est veniae inpetrandae — 84. sq. quo excusatior sit ira sua, nonnulla Leon. addit de fide sua,

Athenis nemini suspecta — 84. nimiam cuiusuis generis felicitatem ab inuidia putabant fascinari lacerarique, quare, qui se aliosque laudaturi erant, vt retunderent inuidiae tela, addere solebant *praefiscine* seu *praefiscini*, cui mente, interdum et voce, iungebant *dixerim*, *ἀβασκάντως*, seu *μετὰ προβασκανίου* — 88. mercator quoque excusatam cupit diffidentiam suam — 89. 90. *Iam nunc secunda* verba *mihi facis* statim explicat ipse: *satis facis pro iniuria* — *huic capitulo* mihi — *sordidatus* vili ac sordida veste indutus. Putat, mercatorem ob vestitus vilitatem non credidisse, se eum esse, quem se profiteretur, quare dicit 91. *se esse frugi* huius rei causam esse parcimoniam, et negat *posse peculium enumerari* e vestitu de peculio suo iudicari — 92. ex insula *Rhodo* — 96. *negassim* negauerim.

IN ACTVS III. SCENAM I.
Seu potius IN ACTVS III. SCENAM III.

1. Interrogatio haec indignantis est vituperantisque — *mansuetam* obtemperantem — 2. *vt qui* pro *vt quae* — 3. 4. *vbi* quo iudice *piem pietatem* me pietatem colere probarem *istis moribus moratam* pietatem talem *positulem* etc. si inpia sim in eum, quem amo — 5. *an decorum* hoc pium *est* — *quid est?* qua in re aduersor tibi? — 6. *matris imperium min.* minus obedientem matri esse? — 7. *neq. quae* parentes *delinquunt amo* probare possum — 8. *satis dicacula es amatrix* lingua quidem promtum habes, quod pro amore tuo effutias — 8. 9. Phil. sensus: in quaestu meretricio non lucrum spectare possum vnice vnum, quin eximium habeam aliquem, quem animi causa amem. conf. v. 12. 34. 38. — 13. te ita loquace mihi *vna* parua *pars de die orationis* qua ipsa loquar *dabitur* a te relinquetur — 15. 16. 17. *portisculus* quibusdam videtur pausarius ipse, rectius aliis malleus, quo pausarius remigium moderabatur — *reposiui* pro: reposui — *casteria* locus, vbi, nauigatione quiescente, reponuntur remi. *causa* commodum *famil. consistit* cessat — *tibi* vt saepe πλεονάζει. Haec de vocabulis, a nauigatione petitis. Sensus vero est: cogere me potes, vt taceam, *tut. hab. portisc.* quam diu in potestate tua sum, *quin pol.* ne hiscam quidem *si repos. remum* si e seruitio tuo fuero exemta, i.e. si morte ero manu missa, *vbi* si *sola in caster.* sepulta *quiescam, omn. fam. causa consist. tibi* tunc vero tu vide,

vnde te familiamque alas. Puellam vero de morte cogitasse sibi consciscenda non verisimile modo est e versibus huius scenae 12. 32. 34. 36. 37. 38. qui, quam vehementer Argyrippum amauerit, palam faciunt, (magno enim amore pollutos, quid femina possit, neminem fugit) sed clarius adhuc adparet ex Act. 3. sc. 3. (seu 4. 2.) v. 1. 2. 3. 5. 7. 18. 22. 23. Matrem autem probe intellexisse mentem eius, exinde adparet, quod eam v. 18. vocat *audacissimam* — 20. *contui* contueri — 22. *dicta docta* idem sunt, quod hoc ipso versu *verba blanda* — 23. *expetesso* vocabulum Plautinum pro: expeto — 24. *qui deludunt*, qui, quod dent, non habent. Dedisse quidem Argyrippum ex Act. 1. sc. 3. satis adparet: iam vero opes eius erant exhaustae — 25. *si quis* Argyr. — 26. *mater sua* Artemona — 30. *trud. larg. lacr.* cui, praeter lacrumas, non est, quod largiatur. Sic apud Ter. Phorm. 3. 5. 37. Dorio: repperi, qui det, neque lacrumet; da locum melioribus — 31. *hic dies summus* hic dies praestitutus Argyrippo est, quo aut viginti minas adferat, aut excludatur. vid. 1. 1. v. 76 et 90. et 1. 3. v. 75. ad 78. et 87. 89. — *est ap. me inop. excus.* inopia cogente hunc ei diem praestitui 1. 3. 44 sqq. — 32. Philenium ne ipsam quidem inopiam Argyrippi causa recusat pati — 33. *qua am. gr.* liberalitate capta morigera iis sis — 34. *occupatus anim.* si quem habeo eximium — 35. *meum cap.* canum *contemples* contemplere *siq. ex re cons. tua* nam, nisi prospectum tibi fuerit, antequam forma immutetur tua, aeque deserta viues, ac ego — 36. ego ergo *pasco alien. oues* quaestum corpore facio, vt te alam — 37. 38. opilioni conceditur vna saltem ouis peculiaris, sine me vnum Arg. *animi causa* amare — 39. *impudentissimam* vocat filiam, non, quod meretrix est, sed quod vni certe amatori parcere vult, animo suo, quam matris auaritiae obsequentior — 40. *aud. dicto produx.* ita instituisti, vt dicto audientem tibi esse oporteat.

IN ACTVS III. SCENAM II.

Seu potius IN ACTVS IV. SCENAM I.

Leonidae, cui mercator tandem viginti pro asinis minas tradidit, ea de re cum Libano exsultat triumphatque oratio. Vaferrimus tamen vterque dolis astutiisque suis argentum ab hospite cauto numquam expugnasset, nisi Demaenetus, ipsis adhuc nequior, tradi iussisset, Leonidam mentitus esse

Sauream. Vernilitas de nequitia sua gloriantium omnis est ex triuio adrepta, quae, si lectori taedium creet, mirum non erit.

In versibus 1 ad 9 verborum constructio inenodabilis fere est, nec, quum omnes codd. eamdem lectionem referant, coniecturae videntur locum habere posse. Quam verborum magnificentiam imperatores, magna victoria parta, in diis militibusque, ob operam egregie nauatam laudandis, solebant adhibere, suis simul ipsorum in laudibus haud facile parci, eamdem Leonidas, argento mercatoris expugnato, in suis virtutumque suarum laudibus efferendis videtur adfectare.

1. *Laudes gratiasque merito magnas habemus* ego et Libanus (tum) *Perfidiae* deae nostrae victrici — *quum sycophantiis dolis astutiis nostris* copiis militibusque nostris (quando *quum* et *tum* sibi respondent, *tum* interdum, vt h. l., solet omitti) — iungendum est *grat. habemus* v. 1. *freti* v. 3. *potiti* v. 9. — duces solent in aciem descendere *freti* mox viribus suis, mox hostium inbecillitate. Vires autem horum seruorum erant *scapularum confidentia* durities plagis adsuetarum, quare inbecillam quidem spernebant *vlmorum* ironice dictam *virtutem:* sed et aliae hostium erant copiae, magis, quam virgae, metuendae, vers. 4. ad 7. *stimuli* quibus patibulatos seruos forabant Most. 1. 1. 53. seu fodiebant Curc. 1. 2. 40. quos serua saepe passa *stimulorum seges* vocatur Aul. 1. 1. 6. *laminae* quibus candentibus vrebantur, *cruces* quibus figebantur, *compedes, nerui, catenae, carceres, numellae* genus quoddam vinculorum, *pedicis* restringebantur pedes, vt manicis manus, *boia* aliud vinculorum genus, *indoctores* lorarii, *gnari terg. no. qui saepe* etc. a quibus saepe caesum tergum nostrum cicatrices duxit. — Haec omnia tormenta sunt *legiones, copiae, exercitus eorum* sc. hostium, a quibus metuendum erat. Gratias igitur v. 1. habemus *aduorsum* eos exercitus *potiti* ea quidem victoria, vt, elabsi iis cruciatibus, argentum auferremus. *potior* igitur sumo sine casu positum, qui casus e contextu subplendus est. Superest τὸ *qui* v. 4. quod non omnibus in codd. et edd. veteribus reperiri conceditur; quodsi vero genuinum est, ἀνακόλουθον arbitror esse adnoscendum — 10. *comitate* auxilio, dum adsum ei ad herum filiumque eius seruandos. Sic *comitas* est studium aliorum seruandorum Rud. Prol. 38. — 16. *verb. conceptis* alio praeeunte, et ius iurandum verbis

certa comprehensum formula dictante — 18. *adv. octo* vid. Amph. 1. 1. 7. — 19. *astutos* qui ferire sciunt, vt dolorem, qui sit maximus, adferant. Alii legunt *artitos* firmis artubus instructos — 22. *fideli*, qui *tibi* fidebat — 29. *adfectos* instructos — 31. *decuit* cum duplici casu *me, te*, et *ingenio nostro* — 36. *inclamauit* increpuit — 38. *memoriter* me non monente fraudis memor, de qua inter nos conuenerat — 41. *lacinia* vestis parte — 44. *asinos* viginti minas pro asinis adceptas, quas se castigaturum iocatur, si forte in crumena rudant.

IN ACTVS III. SCENAM III.
Seu potius IN ACTVS IV. SCENAM II.

Ad versum vsque 28 Arpyrippus Phileniumque non senserunt, Libanum Leonidamque praesentes sermonem eorum clam sublegere.

egeo tui ad animi hilaritatem te praesente *amans* egeo *abeuntis* qui abire a me vis! — 2. pro *aliquanto* Aldina habet *ah! quanto*, conuenientius certe — 3. *salue* non solum venientes dicebant, sed saepe etiam, vt h. l., abeuntes — 4. *supremum* sc. Vale! adludit ad ritum funerum. Sic Virg. Aen. 3. 68. animam sepulcro condimus, et magna *supremum* voce ciemus; pro quo 6. 231. dixitque *nouissima verba* – *dom. ire iussit* dixit *ilicet* quod vocabulum funerum aeque, ac iudiciorum, solenne est, cum qua explicatione consentit, quod Philenium v. 5. de *funere* dicit sibi *acerbo* — 7. *nox* dictum volunt pro *nocte*, vt Rud. 2. 4. 4. sed vtroque loco alii legunt *mox*. E versu quidem 8 adparet, seruos intellexisse *nox*, aut *pernox* forsan, quod 9 pro *interdiu* obponunt *interdius*, quod et Aul. 1. 1. 33. et saepius legitur — *negotiosus* re pecuniaria obcupatus, vnde sumat, quod Cleaeretae soluat — *Solonem* iocose vocat, qui leges iam meditetur, quibus lenam amicamque teneat. vid. 1. 3. 81 sqq. — 13. *licessit* licuerit — 15. dum nugabantur serui, non audierant, quos Arg. et Phil. sermones caedebant, quos vt porro adcipiant, Lib. vult sileri — 17. *me a vita abiud.* mortem mihi conscisçam. — 23. Sic Maecenati Horatius: te meae si partem animae rapit vis maturior, quid moror altera? — 25. *efferamur* sepeliamur *sic* complexi nos inuicem — 27. *qui pendet* flagro caedendus, qui pendens plectitur — 29. *num fumus est haec mulier* hunc iocum explicat v. 30. num

Philen. tamquam fumus, oculos tuos mordet, quod eos video stillare lacrumas? Hor. I. Sat. 5. v. 80. et Ovid. Met. 10, v. 6. fumum vocant lacrumosum — 31. me *perdidistis* amisistis, hodie moriturum v. 40. 44. — *Patronus qui vobis fuit futurus* qui libertate vos fui donaturus — 35 *verbum caue faxis* tam proteruum; ne sumas tibi, ad amicam meam adludere — Leon. sine dubio in mente habuerat *mihi* velim dari; id vero, quod herus aegrius fert, cogitasse vult: *tibi* opto — 36. Lib. qui inanem sentit Leonidae explicationem esse, ait: *hunc hom. verberare* velim — 37. Leon. contra: tu, qui me verberare valeres *cinaede calam.* homo inualide? *cinaedus* saltator, qui Mil. 3. 1. 73. *malacus* mollis vocatur, alias etiam significat: turpiter inpudicum, scortum virile — *calamistratus* qui calamistro comam crispat, homo mollis — 38. *qui pro cibo* etc. ipse quotidie verberaris — 39. *vt vestrae* quanto feliciores vos vtrique estis, quam ego sum! — 44. *daturus dixit* Hellenismus: se daturum esse dixit — 47. *qui non perdo* perdere non possum quod non habeo — 49. Leon. Libanus prehensurus erat solum, vt seorsum diceret, quae 56. 57. 58. ei dicit; Argyr. vero, quod consultaturos putat, qua via argentum inueniant, suadet *complexos fabulari* eos secum simul, vt se quoque et Philenium participem esse paterentur consultationis suae. Serui autem verbum illud dissimilant se intelligere *coniunctos*, sed explicantes *amatorie complexos* dicunt, Libanus: ego complexum Leonidae nihil moror, non suauis mihi erit, et Leonidas: *haec* Philenium *meum* complexum adspernatur; tu eam complectere interea, dum nos seorsum confabulamur. Iubet igitur Arg. v. 56. seruos seorsum concedere — 56. a *vin'* ad 58. *sequere hac* serui seorsum consilia capiunt Argyrippi deludendi, qui Philenium interea disfuauiatur. — 58. Reuersis ad se Argyrippus: *ecquid est salutis?* num viam reperistis viginti minarum inueniendarum? *satis loquuti?* num breui hoc temporis momento satis iam de auxilio mihi ferendo consultastis? — 65. *custos herilis* heri tui, *decus populi* tui, vnde ortus es, *thesaur. cop.* a quo peti licet copiam omnis consilii auxiliique. — 66. *Salus interioris hominis*, animi, vitae meae — *amoris imp.* quo duce amore potior, iam desperato. — Iuuenes, quis nescit, quam largi esse soleant in laude eorum, a quibus in rebus trepidis auxilium petant adcipiantue. Sic apud Ter. Phorm. 3. 5 - 11. Phaedria

lenoni: tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu — 70. *baiulabo* viginti minas argenti, plus trecentos thaleros, non exiguum profecto onus — quare 71. *pressatum herum* — 72. *hanc* Philenium *iube* orare *mecum* me. vid. Caſ. 2. 5. 16. — 73. iubes me argentum conlocare in te *plane* tamquam in plano, vbi conlocatum maneat: hoc autem fieri nequit, ſed argentum erit *procliue* a te delabſum feretur *iſtuc* ad Philenium, (ei daturus es) quare iube eam ipſam id a me petere — 74. 75. argentum vel ſpurciſſimo homini blandam reddit meretriculam — 78. manibus tuis prehende caput meum, ad te adtrahendum, quo me disſuauiere — 80. *confricantur* niſi genua mea permulcens mihi ſubplicauerit — 85. *illum* Libanum — 86. *i bella belle* cauillans vt Curc. 4. 2. 35. dicit: quae me nequiter fricaſti, ſubplica nunc Libano, cui v. 87. *cape hoc* argentum — 89. Libano inſuſurrat, qui 90. *taceas* non eſt, quod me moneas, *me ſpecta*, promitto me, in hoc deludendo, te ipſum eſſe ſuperaturum — 95. *conticinio* ſero veſpere, nocte iam ineunte; tunc vero pecuniam lenae adtuliſſet ſero, quod Diabolus v. 44. *hodie* adhuc daturum ſe eſſe promiſerat — 104. *putillus* videtur eſſe adpellatio eiusmodi fere animalculi, quale anaticula etc. — 105. *proſerp. beſtia* eſt ſerpens; ſenſus: oſculans tuam linguam iunge cum mea — 109. *vehes me* tamquam equus, inſidentem tergo tuo — ante verſ. 111. in MS. Auguſtano legitur verſus: *perii, illic habebit flocco iam homo lumbos meos*, quem probat Acidalius, ſed numeris reſtitutum: *perii, iam illicce meos hic lumbos flocco habebit* — 111. *ſi verum quidem eſt decorum.* Palmer. *decorum* recte putat gloſſema, adſcriptum ab aliquo, ad interpretandam vocem *verum* — 113. *conſuetus* in luſu olim puerili, quadrupes ſias — 114. *abi* laudantis eſt: recte! quo ſenſu *abi* et apud Ter. obcurrit, Adelph. 4. 3. 11.: Cteſipho, patriſſas, *abi*, virum te iudico — 115. *vt tu incedis* ſub onere ſuo Argyrippus ſerpſiſſe potius, quam inceſſiſſe putandus eſt — 116. *dem. de hordeo* deducam partem pabuli, *niſi tolutim* citius *badizas* incedis, niſi te ocius moueris — 119. *ad piſtores* in piſtrinum — 124. *etiam* quin — *adgredire* adgrederis — 131. *huius* Philenii *operas* noctes — 135. *commodas* iuſti ponderis — 136. pro *face* Lipſius *faciem*, et id pro *faciam*: veteres enim *faciem*, *dicem* dixiſſe pro *faciam*, *dicam* — 138. *caput* excogitans fallaciam — 139. *pes fui* cuius opera

caput carere nequit — *nec caput, nec pes* prouerbialiter : totum est nihil — 145. *pactis* (passiue) *legibus* si ad conditionem quamdam adcederes — *quid id est?* quae est ea conditio? — 147. *meritissimo* (substantiue) *eius* merito eius maximo — 148. *dispulsos compulit* amores nostros, qui in eo erant, vt dispellerentur, coniunxit denuo — 149. *haec* crumena argenti plena — 154. 5. quod Libanus dicere coeperat, mali ominis esse videbatur, quare Argyr. *heia* vni nunc locum demus laetitiae.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

Seu potius IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. *syngraphus* formula pacti — 3. *poeta* artifex — *ad eam rem vnicus* quo nemo in scribendis pactis potest esse cautior — 11. *hominem neminem* marem omnino nullum *alienum* praeter Diabolum, et quem hic miserit secumue adferat — 18. *cerata tabula* pictura cerea *inutilis* tuo quidem iudicio, quam tu quidem amotam ex aedibus malis — 22. *cera* vnde tantum abradi possit, quantum satis puellae sit, ad literulas amatori alicui scribendas — 24. vt Horatii verbis 1. 36. 17. vtar: in nullum virum putres deponat oculos — 25. *caeca continuo sit* e conuiuio statim abire iubeatur, vt adspicere nequeat — 26. *postea* post coenam, seu omnino: porro. Alii *poscat* pocula toties, quoties tu — *aeque pocula* explicant: aeque capacia; forsan hic versus idem iubet, quod v. 27. non nisi a te poculum adcipiat, non nisi tibi propinet — 28. *sapiat* sermo est de vino; intelligo igitur: ne sit in vino fastidiosa, sed, quod tu vinum laudes respuasue, idem et illa. Audi apud Ter. Heaut. 3. 1. 48 sqq. Chremetem de Bacchide: pytissando modo, mihi quid vini absumsit! sic hoc dicens: asperum, pater, hoc est! aliud lenius, sodes, vide! releui dolia omnia, omnes serias — 30. *pede pedem homini* mari cuiquam *premat* quae meretricularum rusticitas nescio quae inuitatio esse solet — 31. *lectum* triclinarem — 32. *det cuiquam manum* qui sublenet surgentem. — 35. *Quum iaciat* talos, ne dicat TE! nullo certo nomine edito, sed *nomen nominet:* Diabole! — 37. *deum nullum* quia plerique omnes Graecorum dii elegantes esse solebant formarum spectatores, et, si quid complacitum erat semel, magni amatores — *si magis religiosa fuerit* si qua in re sua marem, deum inuocandum esse putet —

39. *nutet* capite, *nictet* oculis, *adnuat* quaeuis per signa loquatur — 41. *optumum est* illam in tenebris nusquam moueri, sed cubiculum excipio meum — 44. *votitam* Nonius et Camerarius explicant; religione aliqua prohibitam; Lambinus vero et Acidalius praeferunt lectionem *vetitam* quam et sensus et metrum postulare videntur — 45. *captiones metuis* ne tua ipsius lege *vetari* se dicat, morem tibi gerere — 47. *verbum perplexabile* ambiguum, quo alius quis indicari sibi sentiat, quod tu non animadvertas. Ter. quoque habet *perplexe loqui*, Cic. eodem sensu *aliquid obscure iacere*, et Lucret. *verba in ambiguo iaculari* — 48. *sciat loqui* inepte Diabolus vetat, pro *loquatur*. nemo enim vetari potest, scire id, quod scit — 49. *obcoepsit* pro *obceperit* — 50. *linguam proferat* v. 3. 3. 105. — 53. pro *sauium* quidam legunt *saliuam*. Flagranti autem amoris ardore torreatur oportet, qui vel saliuam amicae sitiat! — 54. *interim* me Philenioque potantibus *mater ad vinum non adcedat* ne velit compotrix esse. vid. Ter. Heaut. 3. 3. 7. Clitipho in vino fuerat inmodestus, et v. 11. 12. pater monet: concedas aliquo ab ore eorum aliquantisper, *multa* enim *fert libido, ea prohibet facere tua praesentia.* Sed *interim* posset etiam explicari: nobis absentibus non ipsa lagenas exsiccet — 61. *pure velle habere dixerit* secubare voluerit, a te segregata — 62. *tot noctes* etc. tecum cubet — 63. *mortualia* carmina praeficarum, quae nugae sunt.

IN ACTVS IV. SCENAM II.
Rectius IN ACTVS V. SCENAM I.

Cur scena haec Actui adsignanda sit quinto, in argumento dictum est.

2. *eius* Demaeneti — v. 3 ad 6. apostrophe ad Demaenetum — 3. *ain' tu?* tu vero hoc te inpune sperasti laturum? — 4. *vxori excus. te, et dic. senem.* Sic apud Ter. Phorm. 5. 10. 21. qui mihi, vbi ad vxores ventum est, tum fiunt senes — 5. *amanti* mihi Diabolo, Argyrippo enim filio non tam praeripuit scortum, quam noctem eius argento suo extorsit — 6. *subpiles vxorem*, sic et 5. 2. 38. subpilabat *me*, aliis locis cum datiuo Men. 5. 1. 39. pallam atque aurum *vxori tuae*, et 5. 2. 52. subpilat *mihi* aurum et pallam — 7. *tacita* quam vt flagitia tua taceam, non praedicem vxori tuae — 8. *ad illam*

vxorem tuam Artemonam — 9. *ante obcupassit* (obcupaverit) *te* praeuenerit te — *effliges* de medio tolles — 13. *amoris causa* aegre ferens, Argyrippum, et, eius gratia, Demaenetum ipsam a Philenio tibi esse praelatos — 14. *quam sua causa* vt Artemonam moneas — 16. *cum suo sibi gnato*, hoc *sibi* plane abundat, de qua nimia elegantiae adfectatione supra ad Amphitr. 1. 1. 113. dixi. — *vnam* eamdemque — *de die* vespertino tempore non exspectato, medio iam die potare, negotiis debito.

IN ACTVS V. SCENAM I.

Rectius IN SCENAM II.

1. Conuiuae plerumque dicuntur *discumbere*, *decumbere* autem aegroti: non vero Plautus solum, et hoc loco, et Merc. 1. 1. 98. *decumbere* de conuiuis vsurpat, sed Ter. etiam Phorm. 3. 1. 28. *prior bibas, prior decumbas, coena dubia* etc. — *sis* si placet — 3. *mecum adcub.* in lecto meo triclinari — 4. *piet. oculis dol. prohib.* quo minus oculi id circo doleant, i. vt sine dolore adspicere possim — 11. *putem ego?* non est, quod suspicer; non ita dissimilare calles animi moestitiam, vt non in vultu tuo cernatur expressa — *vt quasi* alterutrum erat satis, aut *vt si* aut *quasi* — 12. *dixis* dixeris — respondent sibi *ne dixis* ne tale quid dixeris, et *ne sic fueris* ne talis tu fueris, qui si non esses, *illico ego non dixero* ego te talem esse non dicerem — 13. magnum oportet esse artificem, qui, animo curis adfecto, hilaritatem ita possit vultu mentiri, vt non spasmis potius ad risum quasi Sardonium videatur contortus.

IN ACTVS V. SCENAM II.

Seu potius IN SCENAM III.

1. *ain' tu?* hoccine credibile est? — 4. *neque diuini* etc. non mihi vlla in re fidem posthac habeas vel sanctissime iuranti, si etc. — 6. *scelesta* ego, fatua, stupida, quae non sensi, me falli — *praeter ceteros* iunctum cum *maxime* v. 7. quatuor adiectiua *sicc. frug. cont. amant.* iubet in superlatiuo intelligi — *siccum* sobrium — *frugi* probum, innocentem, — *continent.* qui abstineat se voluptatibus — 8. *ante omnes* eamdem habet vim, quam antea *praeter ceteros maxime* — *madidum* vinosum — 10. *ni vera ista essent*, ni vitiis, quae dicis, esset dedi-

tus — 12. 13. *cum filio vna* et *decrepitus senex* vtrumque facit ad turpitudinem rei augendum, mulieremque magis inflammandam. *Crudus senex* est, cui adhuc satis virium super est, cui obponitur *decrepitus senex*, qualem Artemona virum putauerat suum, exhaustus; cum a re publica, tum ab vxore sua rude donandus! — 14. *hoc ecastor* etc. Confer. Ter. Phorm. 5. 10. 23. *haecine erant itiones crebrae, et mansiones diutinae Lemni?* — 17. Heinsius volebat: *conruptelae est liberis* conrumpit filium Argyrippum. Sed omnes Codd. habent: *apud scortum conruptelae* (studet), *et liberis lustris studet*, ea frequentat, ibi, quam domi suae, beatior sibi videtur. *Lustra* lupanaria dicuntur *libera* a liberiore peccandi copia, nullis ibi frenis licentiae iniectis — 18. *sublimem rapere*, ita auferre, vt terram ne tangat. Sic ap. Ter. Andr. 5. 2. 20. *sublimem* hunc intro *rape* — 19. *tace modo* non opus est, vt instiges me, *nae illum ecast. miserum habeb.* mea sponte tam aspere tractabo eum, vt miser sit — 20. conf. Ter. Phorm. 5. 10. 41. *habet haec, ei quod, dum viuat vsque, ad aurem obganniat* — 21. in caussa publica aut priuata aliqua — 22. somno sepultum rhonchos edere — 23. *ille* vero *opere foris faciund. lassus* foris scortando defatigatus — 24. *fundum* etc. scortis operam dat, vxorem negligit — post versum 25 Gulielmius inserendum putat versum a Nonio citatum: *quin etiam me miseram famosam facit flagitiis suis* — 31. *aucupemus* obseruemus, pro: aucupemur — 33. vulgaris lectio *conruptum*, Lipsius vero e Vat. Cod. restituit *conreptum*. Recte arbitror. Minus enim blande amica audiente dixisset, se *corruptum* eius amore esse, sed *conreptum* se esse, penitus eam sibi esse dilectam, cuius amplexu subtrahere se nequeat, id quidem satis certe blandum erat — 34. 35. 36. promittit, se pallam vxori subrepturum, Phileniique esse donaturum. Quod vt meretricula eo certius confidat facturum eum esse, se ne summa quidem sibique exoptatissima mercede auocatum spondet hoc a consilio iri, *vita* sc. *vxoris annua* i. e. si quis praesagiret, vxorem non plus vno anno superstitem fore, ea lege, vt pallam eius relinquat intactam. cf. Cas. 2. 8. 63. — 38. 39. multa, quae furto adhuc ablata mihi dolui, *ancillas suspicabar* abstulisse, nunc vero video, virum meum fuisse furem, miserasque insontes cruciatas esse — 41. iubet vinum dari *ab summo* i. e. initio facto ab Argyrippo, vinum poscente,

qui summam triclinii premebat partem; senex ipse medius, qui locus erat honoratior, Philenium vero interior adcubabat, in gremio senis, ima, vbi amicae et vxores solebant; quare, *tu* Philenium *interibi* interea, potante Argyrippo, *ab infimo da suauium* mihi — 42. *capulus* a capiendo, h. l. sarcophagus, cadauera capiens, *capuli decus* senex, quem deceret cogitare mortem, qualis senex Mil. 3, 1. 33 sq. vocatur *acheruntieus*, *capularis* — 44. *an foetet anima vxoris?* an graueolens eius habitus est? — *nautea* aqua de sentina — Verba Argyrippi v. 46. *quid ais, pater* — et v. 50. *ecquid matrem amas?* vix videntur ita posse disiungi, vt Artemona tres versus 47. 48. 49. potuisset interfari, sed versus non puto transponendos, puto potius Argyrippum *quid ais, pater* — dixisse dum poculum admoueret ori, et postquam biberat demum adiecisse *ecquid matrem amas?* — 52. *fenerato funditat* cum fenore ei reddam iniuriam mihi inlatam, conduplicabo — 55. *mihi, vxori* opto. cf. Capt. 1. 1. 5. — *Venerium*, iactus talorum, si omnes quatuor tali cecidissent dissimiliter, vocabatur *Venus*, putabaturque felicissimus — 56. *mulsum* vinum melle mistum — 57. non queo *durare* diutius haec ferre. Amph. 3. 2. 1. iocans parasitus addit: *si non didicisti fullonicam, non mirandum est.* Locum latere in verbo *durare* adparere putant. Gulielmus dicit: *durandi* verbum fullonum proprium erat, quod vestis coacta et incretata durescat. Quam verbi significationem si exemplis Gul. idoneis probasset, interpretatio loci esset optima. Si vero addit: absque hoc sit, Sibyllae folium erit versus in Asinaria: *non queo durare* etc. hoc quidem argumentum est nullum. Gronouius igitur quaerit: quis ita locutus est? ipse vero explicat: fullones, quando vestes curabant, i. eluebant et interpolabant, *durabant*, teterrimum tolerando odorem ex aqua fullonica vrinis permixta. Num vero in vna arte fullonica quidquam ita est perferendum, vt fullones κατ' ἐξοχὴν dici inde possint *durare?* Forsan sic posset locus enodari: dixerat mulier *non queo* diutius *durare*, diutius adspicere, quod mihi oculi dolent, et diutius maledicae linguae verberibus aures praebere; paras. responsurus est: non mirandum est, te diutius durare non posse, hoc vero exprimit: te fullonicam non didicisse, i. e. te non ferre posse, vt, sicut a fullone pannus pedibus manibusque, sic tu istorum conviciis et maledictis calcere ac percutiare: seu, si, quod ful-

lones solent, pedibus calcare non didicisti, in oculos inuadi optimum est, i. e. vnguibus tamen in oculos malefico inuolare potes. — 58. *nunc* haec omnia postquam aucupasti ex insidiis clanculum, *optimum est, in oculos inuadi* vt tu repente in conspectum mariti prodeas; sed ambigua est locutio. intelligi etiam potest: vt vnguibus marito in oculos inuoles — 59. 60. *istaec* sc. v. 55. Te, Philenium, mihi, vxori mortem! — 60. *pollinctorem* qui Demaenetum, quem v. sq. vocat mortuum, abluat. Eodem sensu apud Ter. Phorm. 5, 10. 37: exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, hem tempus est. — 66. *in parte* sic ap. Ter. Eun. 5. 8. 25. Thraso: vt haeream in parte aliqua tandem apud Thaidem — 69. *regem* suum parasiti vocabant diuitem stultum eum, qui eos pascebat. Stich. 3. 2. 2. confido me meum obtenturum *regem* ridiculis meis. Capt. 1. 1. meus *rex*. Hor. 1. ep. 17. equus me portet, alat *rex*. Ter. Phorm. 3. 1. 24. nemo satis pro merito gratiam *regi* refert. — Non superuacanea quidem sunt, quae parasitus abiens v. 62. 69. dicit, sed, qui fiebat, vt ceteri omnes, eo secum loquente, tam diu tacerent? Non abhorret ab animi motibus, Artemonae iram, Demaeneto horrorem, vocem aliquamdiu praeclusisse, Pbileniumque et ipsam, quorsum res euaderet, perturbata mente exspectasse. Argyrippus quidem matrem, quum primum conspexit, vt consuerat, salutat: *mater salue!* ea vero non resalutante, sed oculos potius in virum praecipue coniiciente minacissimos, et ipse territus tacet. Mutae igitur hae quatuor personae aliquantisper fuere, at nullo tamen modo otiosae. Quicumque enim in scenam prodiere, agant, donec abeant, oblectentque spectatores, licet mutae, vultu tamen gestibusque, animi, quo, quae gerantur, ferant, indicibus loquacissimis. Pictura si mihi delineanda ad Asinariam esset, non aliud eligerem momentum, quam hoc Artemonae, Demaeneti, Argyrippi, Philenii taciturnorum. Artifex, opinor, in pertexenda pictura arte vsus foret magistra — 70. Primum in Philenium Artemona inuehitur: cur ausa es virum meum ad te recipere? *receptio virum* vid. not. ad Aul. 3. 2. 9. — 71. Ex animo haec, ni fallor, respondet: *me quidem miseram odio enicauit* i. non inuitaui eum, alliciendumue curaui, sed ipse hic senex decrepitus *odio* i. odiosa amatione sua, vt Rud. 4. 5. 14. exprimitur, *enicauit me* taedio nauseaeque mihi fuit. Non aliter enim

ſenes, quamuis largi, amantur a iuuenculis. — Nunc marito: *ſurge amator* admiſſarie meretricum, *i domum* vbi te manet, quo dignus es — 72. *Nullus ſum* perii, ſed mulier adcipit eo ſenſu, quo *nullus* eſt *nullius pretii* idem quod *nequam* — 73. *cuculus* nota auis, quo nomine adpellabantur in re minus honeſta deprehenſi. Hor. 1. Sat. 7. v. 31. magna compellans voce *cuculum* — 75. *abscede* hinc *ergo* vt te ſequar *paullulum* breui ante me *iſtuc* domum — 76. *Iam* ſtatim tecum *obſecro* hoc nolis. poſt *vxor* ponendum eſt ſignum interrogandi — 79. *murrham* myrrham. Reſina myrrhae inter vnguenta numerabatur ſuauiſſima. *myrrham olet* halitus oris tui myrrhae dulcedinem aequat — 80. *ecaſtor quin* adfirmat, ſic et Merc. 2. 3. 77. *hercle quin* tu recte dicis — *promiſit* Philenio pallam, quam *tibi*, mater, ſubrepturus eſſet. Alii *promiſit* explicant: minatus eſt — 81. *bellum filium*. Iron. quamuis irata marito, probare tamen non poteſt teſtimonium, a filio contra patrem dictum — 83. *ſi nihil aliud ſit* ſi nihil aliud peccaſſem, quam filium huc perduxiſſem, iam vnum hoc ſatis eſt, cuius me pudeat — 85. ab vxore per viam rapi, id quidem horret, quod omni populo praeberetur deridendus, quare: *non licet* etc. — 87. Surgens Demaen.: hic lectus cum alio permutandus mihi erit, in quo male cubem — *iudicatum* deprehenſum conuictumque — Philenium, vt ſolent meretrices, quem perdidit, deludit inſuper! Primum v. 89. praeſente et audiente Artemona dicit: *de palla memento, amabo.* Dem. reſpondet: id ego non magis potero, quam tu iubere potes, *hanc* Artem. *hinc* e domo tua ſine me abscedere — deinde inridet v. 90. *imo intus potius* abscede, *ſequere hac me* praeiturum ſe ſimilat in conclaue interius, *mi anime*, Demaenete — qui gemens: *ego vero ſequor!* quam ſequi me oportet, vxorem! — Morantem quum Art. abigeret *i domum* denique Philenium deludit: *da ſauium etiam priusquam abis* cui, inriſionem diutius non ferens, abiens *i in crucem!* qua exſecratione, quod audiente vxore noluerat, intelligere ſe fatetur, ſe non amatum a Philenio, ſed ludibrio tantum eſſe habitum.

GREX hiſtrionum. 1. *volup'* pro *volupe*. Codd. et priores edd. habent *voluptatis*. Men. 4. 3. 3. etiam pro *volup* codd. habent *voluptas*. Mil. 3. 1. 127. edd. vett. pro *volup* habent *volupe:* ſed 4. 1. 1. Camerarius demum et Lambinus pro *volup* poſuere *voluptas* — 6. *ſic* vt grex praeibit ipſe.

COMMENTARIVS IN PLAVTI AVLVLARIAM.

IN PROLOGVM.

1. Exſpectandum erat, fore, vt ſpectatores, ornatu Prologi conſpecto, exclamarent: eccum eum! heu quis ille? quare Prologus: *ne quis miretur* quid ſibi hic ornatus velit, *qui ſim paucis eloquar*, has enim voces puto iungendas, ſemicolo poſt *ſim* deleto, et poſt *miretur* poſito — 2. *Lar* praecipuus deus tutelaris domus alicuius, familiaeque in ea habitantis — deo in primisque Lari poeta Prologi partes dedit, quod, quae de theſauro, ſeu de *olla* (*aulam* antiqui dicebant, vnde *Aululariae* nomen) auri plena, erant praemonenda, ab vno eo ſciri poterant narrarique — 4. *multos annos eſt*, (iam durauit) *quum* inuſitatius quidem dictum, at non tamen obſcurum, pro: multi anni ſunt, ex quo (tempore) — 4. 5. Acidalius contra omnes codices legendum putat *color patri* pro: a patre. Quamuis enim Lar non multum honoris ſibi habitum eſſe queratur, eum tamen non negaſſe dicit, Larem ſe ab iis eſſe agnitum. Sed retinendum tamen videtur *colo*, i. poſſideo domum, Lar eius ſum; meo Laris officio non defui; *patri auoque* datiuum puto, qui vocatur commodi: meo Laris officio commodis eorum in tuenda domo inſeruiui. Nominat autem *auum*, *patrem*, *nepotem* vt *multos* iſtos definiat *annos*, per quos ſe Larem eius domus fuiſſe dixerat. 7. *clam* ſaepius quidem cum ablat., ſed nec cum adcuſ. raro — 9. adcedo ad eos, qui *quoniam* ex abbreuiato aut male lecto *quum iam* ortum eſſe putant — 11. *optauit potius* maluit, praeoptauit — 16. *ecqui* aduerbialiter: *an forte* — 17. *mai. honor. hab.* ſanctius ne me culturus eſſet — 18. *minus minusque inpendio* negligentius in dies me coepit colere — 29. *de ſummo loco* nobili loco ortus — 30. *pro autem* nonnulli malunt *autumat* — 36. *Cer. vig.* τοῖς Θεσμοφορίοις quae ſacra ieiunantibus a mulieribus celebrabantur nocturna. Ceres et Proſerpina adpellabantur Θεσμοφόροι — 39. *ne ſubreptum* pro *ſubreptum ne.*

IN ACTVS I. SCENAM I.

Nonnulli actum primum, cuius duae scenae sunt, in quatuor diuiserunt scenas, quod bis Euclio cum Staphyla conloquitur, semel sc. 1. v. 28 ad 39. Staphyla, et semel sc. 2. v. 27 ad 41. Euclio loquuntur secum.

1. *ocul. emiss.* ad explorandum curiosis — 3. *nam cur* pro *cur nam.* sic et v. 5. *nam qua* pro *qua nam* — 3. *vt misera sis* id ipsum volo, vt, quam te vocas, misera sis — 4. *aetatem malam* esse senectutem, ex Men. 5. 2. 6. adparet: *vt* tu, quae *mala* es, *aetatem malam* senectutem *exigas te dignam* malam, infelicem — 6. *stim. seges* esset: cuius in tergo, quoties stimulis caesa sis, vibices testantur densissimae; sed non semper homo id est, quod ab irato ignominiose adpellatur. cf. Cas. 2. 8. 11. *stimulorum* loculi. — *illuc* (ostendit locum digito) *regr. ab ostio!* sed morante ea altiore voce inclamat *illuc!* — *sis* aptius iungitur cum *vide vt incedit*, qui vituperant inferiorem aliquem, interdum, licet cum eo soli, iubent tamen homines videre, quantopere ille sit id, quod vituperant — *vt* quam lente *incedit*, procedit, non enim de alio gressus vitio loquitur, nisi de tarditate. Sic apud Ter. Eun. 5. 3. 4: mouet se, sed nihil promouet — 8. *at scin quomodo tibi res se habet* quid te maneat? — 10. *tibi grand. grad.* efficiam, vt gradibus procedas grandioribus — 11. *adauxint* adegerint — 16. *abscede* a domo *etiam nunc* longius *etiam nunc* adhuc longius *etiam* paulisper — 17. *istic adsist.* hoc quidem loco siste gradum — 19. *respexis* respexeris — 20. *te ded. disc. cruci* in crucem te agam, vbi discas inmota manere — 23. *verba duit* det, me decipiat — a versu 28 Staphyla sola — 32. *intemperiae* quo turbine mentis herus agatur — 33. *interdius* qui facit aliquid interdiu — 36. *partitudo* tempus pariendi, iterum legitur 2. 3. 9. — 38. 39. *literam longam* plerique cum Scaligero intelligunt I, quae litera forma pensili super ceteras eminet, praesertim vbi geminanda fuisset, vt in DIS pro DIIS. Anus autem serua vix fuisse videtur tam orthographice docta, hoc vt sciret. 2. 3. 12. oe et e, in moeror et merum parum curat. Palmerius pro *vnam faciam* legi volebat *uvam*, quae pensilis est, vt adluserit anus ad nomen suum Σταφυλή: sed nec hoc explicat *literam longam.* Alii adludere eam putant ad antiquum iudiciorum morem, quem nemo nesciebat, quo iudex condemnans literam longam in tabella ducebat, absoluens

vero breuiorem. v. Ariſtophanis interpres in Veſpis, Heſychius in voce *γραμμὴ· εἰώθει ὁ διδάσκαλος* (legendum forte *δικαστὴς*) *καταδικάζων, ἐν τῷ γραμματιδίῳ μακρὰν γραμμὴν ἕλκειν, ὁ δὲ ἀπολύων μικρὰν*, et Suidas *μακρὰ γραμμὴ ἡ καταδικάζουσα, ὁ δὲ ἀπολύων βραχεῖαν ἐσημειοῦτο.*

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *defaecari* Moſt. 1. 3. 2. de corpore, eſt: lauando purgari, hoc loco de animo: liberari ſollicitudine — 3. *intus ſerua* cuſtodiam agita, vt Rud. 3. 6. 20. dicit — *quippini* etc. cur vero, aut: quid vero ego intus ſeruem? — 5. *quaeſti* antique, pro: quaeſtus — 6. *aedes inaniis oppletae* iocoſe: prorſus inanes, vacuae ſunt (praeter araneas) — 7. *mirum* eſt, *quin* quod non; iron. miror quod me Iupiter tua cauſa non ditiſſimum regem faciat! vid. Moſt. 2. 2. 62. Rud. 5. 3. 37. — 8. *triuenefica* omnium ſagarum peſſima — 10. *quod di dant fero* quantulamcumque dii ſortem meam eſſe volunt, ea contentus viuo — 13. Meurſius probat lectionem ST. *quodſi quispiam ignem quaerit?* EV. *exſtingui volo* etc. — 15. *nam ſi ignis viuet* me iubente non exſtinctus ſit, *tu exſtinguere* ego exſtinguam te — 16. *aquam aufugiſſe* non eſſe in aedibus aquae copiam — 24. Videtur prope aedes Euclionis fuiſſe templum *Bonae Fortunae*, quare Euclio, de vicinis loquens, eam nominat, et vnde Staphyla dicit: *quamquam prope eſt* — a verſu 27 Euclio ſolus — 27. *diſcrucior animi* pro *animo* ſeu *in animo*. Sic et Ter. Adelph. 5. 1. 1. et actiue Phorm. 2. 2. 11. *Antipho me excruciat animi* — 28. *quid agam, ſcio* non de nihilo eſt quod abeo; cauſa eſt, cur non poſſim non exire — 29. *magiſt. Cur.* ad romanam conſuetudinem *Curionem* vocat Graecorum *τριττυάρχην* a *τριττὺς* tribus — 30. *in viros* viritim — 36. *benignius* blandius — 37. *copulantur* copulant, prenſant — v. 36 ad 39. quos laudat benigniores in ſe, quam antea, fuere ſine dubio Lyconides, Megadorus, aliique iuuenes ſenesque, quos Phaedrae, filiae eius, pulcritudo ceperat — 40. *poſtidea* Plautus ſaepe habet pro *poſtea*.

IN ACTVS II. SCENAM I.

2. *hoc* rem ipſam, quam ſuadebo — *tuae rei* vtilitatis felicitatisque tuae *cauſa* — 4. *haud falſa ſum* haud me fallit, probe ſcio — *odioſas* moleſtas — 5. *multum loqua-*

ces πολυλάλους — 6. *muta* quae non verbosa reperiatur, vbi verbo possit rem expedire — 12. *obcultum haberi* plane taceri — *mussari* tectius modo cupere et indicare — *per metum* metuens, ne alter, si aperte loquaris, aegre ferat — 14. *secreto* etc. prehendi te solum; eo duxi, vbi soli simus — 15. *tuam rem fam.* quod tuas solius res domesticas adtinet — 16. 17. *quis ea est nam* pro: *quisnam* ea est, et *quisnam* antique pro *quaenam* — 17. pro *turte ais* coniicio *tu me ais* esse optimam feminam? vbi *me* esset acuendum — 17. 18. *si negas* te optimam esse, *nego* te vere negasse. ' Peruenustus sane fratris iocus — *te equidem* vid. Stich. 2. 2. 5. — 18. *vera proloqui* sorori non blandiri — 19. *optuma nulla potest eligi* nulla femina ita dici potest optima, vt vt vni ei aliae omnes quacumque ratione sint postponendae — 19. 20. *alia* tamen mulier *alia peior* deterior respectu aliquo *est* — 22. *da mihi operam* ausculta, quae dicam — *tua est* opera mea, auscultabo — 25. *facta volo* velim vero, quod admonuerim, facias etiam — 26. *quod tibi* in *sempiternum* te adhuc olim mortuo *salutare sit* obtingat, *procreandis liberis* vt genus tuum non exstinguatur tecum, *ita di faxint* id deos precor, vt liberos ex te nasci iubeant — 29. *cerebrum excutiunt* ingratissima sunt — 30. *lapides loqueris* asperrimus sermo tuus est — 34. *foras feratur* sepeliatur — 36. promittit valde diuitem, sed mediae iam aetatis mulierem — 40 sq. quod apud Ter. Heaut. scen. vlt. Clitipho dicit: *quando quidem ducenda* vxor *est, egomet habeo propemodum, quam volo*, idem hic Megadorus, sed valde iocose: *ego post mediam aetatem* ipse iam senex, si vxorem duxerim *mediam*, quae mediae adhuc aetatis sit, tricenariam fere quadragenariamue; 43. despero, me, quo die puer ex ea nascatur, fore adhuc superstitem. 44. *ipse satis dives* 45. nec *factiones* curo, nolo inmisceri factionibus in ciuitate, nec *animos* studium prae ceteris eminendi, nec dotes *dapsiles* largas — 48. *quis ea* est? *quis* feminine.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *praesagibat* etc. Hunc versum Cicero laudat, de Divin. 1. 31. modo pro *exibam* Cic. posuit *exirem*. Addit vero Cic.: *sagire* sentire acute est, ex quo *sagae* anus, quia multa scire volunt, et *sagaces* dicti canes. Is igitur, qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur *praesagire*, id est, futura ante sentire. Inest igitur in animis *praesa-*

gitio extrinsecus iniecta, atque inclusa diuinitus. — Festus dicit praesagire et praediuinare, praesipere — 1. *Curialium* meorum, qui eiusdem mecum erant curiae — 3. Romae singulis tribubus erant diuisores, qui viritim diuidebant, quae diuidenda adceperant, dicti plerumque *magistri* curiarum, seu curiones — 4. *properare propero*, sic Curc. 5. 3. 10. argentum *propere propera* vomere — 9. *a pecunia* quod ad pecuniam adtinet — quod Megadorus v. 10. dixit: *satis habes*, Euclio v. 11. de auro eum certiorem suspicatur factum — 12. *linguam* quae prodidit, *oculos* qui viderant — 14. *grandem* adultam, *cassus* est inanis, vt nux cassa, h. l. *carens*. *inlocabilis* quae, paupertatis caussa, nuptui locari nequit, ἀνεκδόσιμος, (sed ἀνέκδοτος est nondum locata) — 17. *inhiare* cupide adpetere, ore quasi aperto captare. h. l. cum adcus. vt saepius Trin. 1. 2. 133. gregem, Stich. 4. 2. 25. hereditatem. Men. 3. 1. 4. pro *inhio* est *hieto* — 18. prouerbium est: inescare me cupit, quo facilius spoliet — 20. *manum iniicit benigne* vt amici manus copulare solent — *zamia* graecum ζημία dor. ζαμία, *damnum onerare* inferre vult — 21. *polypos* homines rapaces. Polypi enim, quidquid cirris suis prehenderunt, deuorandum retinent — *harpagatum raptum est*, tempus ab ἁρπάζω latine formatum — 25. *adire ad pactionem* pacisci mecum, vt partem auri auferat — 30. *perit* pro periit, nisi pars aliqua numorum aureorum ablata est. — 36. *Quid quali me esse arbitrare fide? quid qualibus factis?* — 38. non possum adsentiri Nonio, *malitiam* esse vocem mediam, ideoque hic addi *malam*. Quasi vero daretur etiam *malitia bona!* Vt Cic. *beneuolentiam* vocat *bonam*, sic *malitiam* Plautus h. l. *malam* — 39. *aurum huic olet* sensit, mihi esse aurum — 41. *quae res recte vortat*, formula, a dicturis facturisue rem aliquam magni momenti, bene ominandi caussa, praemitti solita — 44. *innoxium abs te, abs tuis* qui nec tibi, nec tuis vmquam nocui — 50. *factiosum* sed dixerat Megad. 2. 1. 45. *se factiones nihil morari* interpretor igitur *factiosum* h. l. potentem, cuius in ciuitate regunda partes, si quidem delectaretur splendida ista miseria, esse possent magnae — 51. *locassim* locauerim — 52. *bouem* potentem, *asellum* pauperem — 54. *gnatus* natus *quasi numquam siem* sim, quasi numquam innotuissem tibi. — Pro *gnatus* vellem lectionem reperiri *notus* — 56. *fuat* sit, ortum sit — 57. *mordicibus* a *mordex* voce comica pro *dens*. Gru-

terus legi mauult *mordicitus*, Lamb. *mordicus* quod vtrumque significaret *mordendo.* — 59. 60. *Quam ad* cet. quo magis vnam in genere requiras probitatem, eo melius tibi filiaeque consules — 61. *quod dem* alii: *qui vnde dem — duas* des — 63. *ne me thesauros reperisse censeas* mirum videtur, Euclionem ipsum hoc vlcus tangere, sed e voce aliqua vultuue Megadori, vocem *thesauri* audientis, coniicere vult, aurumne suum ei oleat? — 64. *noui* te non reperisse thesauros, te pauperem esse — 65. *quid crepuit* etc. suspicatur ollam suam effodi — 67. *fastidit mei* pro *me.* Nonnius e Lucilio citat: *fastidimus bonorum.* v. Stich. 2. 2. 10. — 70. *male rem gerit* ipse deest occasioni commodorum sibi pariendorum — 72. Staphylam cur, e domo egrediens, elinguandam minetur se daturum, iam v. 12. 13. dixit. 73. Sic fere apud Ter. Andr. 1. 3. 28. Simo, si Dauum, in pistrinum datum, inde exemerit vmquam, ipsum se pro eo moliturum promittit — 75. *senecta aetate* (mea) legitur etiam Trin. 1. 2. 5. sic et senectum corpus, senecta membra, senecta infirmitas dicuntur — *ludos facias* ludibrio habeas — 76. *neque copia est* neque, si vellem, diuitem pauper ludos facere possem — 81. *perplexari* captiose agere — 84. *immo optima* pro: nulla caussa est, quin — 87. auarus non nisi auro suo deberi autumat, quod vni debetur pulcritudini filiae, cum moribus coniunctae rectis.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *deblaterasti* nihil amplius, quam blaterasti, effutivisti — 2. *te voco, ecquid audis* aliud anus visa ei erat agere, ad audita heri de dote verba stupens — 3. *vascula* omnem supellectilem — 3. *pure propera atque elue* fac vt cito pura, munda, et lota sint. Alii *pure* pura aqua *propera atque elue* propera eluere. Alii *pure:* ipsa ante pure lota — 12. mulier in adlusione *moeroris* et *meri* videtur iocari. Gronouius legi vult *moerore*, malum moerore mistum, cui additus sit moeror. Aliis videtur *malum* metuere a furore heri, si probrum filiae fiat palam, moerorem vero, quem puellae miseria esset adlatura. Sed verbum *bibam* facit palam, eam cogitasse de mero.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. *opsono* et *opsonor* (male vulgo *obs.*) est, coemere, quae in coena adponas, carnes, pisces, olera. Non

paucis quidem ditioribus inter ſeruos erant rei coquinariae periti, ſed copia quoque erat coquorum ex alienis ſeruis conducendorum. Anthracem et Congrionem ſeruos fuiſſe, e v. 31. huius ſcenae adparet, vbi liberti fieri cupiunt — 4. 5. Congrio, quod fieri non poterat, vt in vtramque Megadori Euclionisque domum mitteretur dimidius, iocoſe *dicit palam*, ſe, vt *diuidatur*, non eſſe pasſurum — 6. 7. alter vero coquus, Anthrax, verbum *diuidere* ſenſu obſcoeno eum inſimilat vſurpaſſe, quare *proſtibulum* eum vocat, ſed quod τὸ *palam*, quod Congr. cum *dicam* iunxerat, eum cum *non diuides* iunxiſſe vult, *pudicum* certe vocat proſtibulum, quod quidem *palam* nollet, ſed tamen *poſt* loco ſecreto *ſi quis vellet* non recuſaret *diuidi* (muliebria pati) — 8. *alio verſum* non tam obſcoeno ſenſu — 14. *dicis* adſignas *huic* Euclioni. quidam pro *dicis* malunt *ducis* — *dimidium domi* Megadori, eius familiae, quam Euclionis aediculae non eſſent capturae — 18. *pumex* notus lapis fiſtuloſus, quem, quod ſpongiae modo aquam inbibit, Vitruuius. ipſum vocat ſpongiam; quare Perſ. 1. 1. 42. *tu aquam a pumice poſtulas, qui ipſe ſitit* — 22. *eradicari* omnibus ſpoliari opibus — *tigillo* tecto, fumario — 23. *follem*, crumenam cum pecunia, in publicum exeuntes ſaepe ſuspendebant e collo, Truc. 3. 1. 7. *homo crumenam ſibi de collo detrahit, minas viginti mihi dat.* Aſin. 3. 3. 67. *conloca crumenam in collo.* Euclionem vero et, quum dormitum iret, crumenam e collo cauillatur ſuspendere, quod eum facere, fures nocturnos metuentem, facile Congrio coniicere potuiſſet — 24. qui vero quum interrogaſſet *cur?* eius deridendi cauſa Strobilus ſatis ridicule reſpondet *ne quid animae* etc. — 25. adcuſ. *gutturem* apud Plautum quidem reperitur ſaepius — *inf. gutturem* eſſe podicem, adparet, quem *obturare* hic eſt, follem ob eum obſtringere — 27. Quo ſenſu Poen. act. 2. v. 43. leno militi dicit: *credo, vt mihi eſt aequum credi*, (lenoni autem quis neſcit fidem non eſſe habendam) eodem hic verſus adcipiendus eſt: neutri ab altero credendum eſt — 28. *at ſcin quomodo?* hoc loquendi genere Plautus ſaepius vtitur, dicturus, non ſatis adhuc aliquem perſpicere, qualis res aliqua ſit, h. l. pluribus te docebo, ſordidiorem eſſe Euclionis parcimoniam, quam tu concipere animo poſſis. Minus recte alii poſt *quomodo* ſignum interrogandi tollunt, et, commate poſt *etiam* polito, iungunt *quomodo*

plorat aquam prof. q. lauat — 30. *talentum magnum* est *atticum* quod LX minas pendebat, pondo octoginta romanis ponderibus Liv. 38, 38. — *potesse* posse — 32. *famem* etc. ne id quidem, quod ipse spernit et odit, vtendum roganti dabit — 33. *tonsor*. Gruterus malebat *tonsori*, quod ei non videbatur verisimile, erogasse eum aliquid pro vnguibus resecandis. Sed ipse Strobilus c. 27. non vult, omnia sibi credi, sed hyperbolis vtitur, quas excogitare potest maxime ridiculas forsan; ipse sibi vngues in tonstrina demit, et praesegmina aufert. — 34. *praesegmina* Nonius explicat, quae vnguibus eminulis praesecantur, ἀπονυχίσματα — 35. *parce parcum* Congrio Euclionem vocare putatur, quod inpensa in vngues resecandos facta non congruat cum cetera eius parcimonia. — Alii *parce parcum* rectius forsan explicant *perparcum* — 36. Congrio putat non adeo parcum eum esse, vt misere viuat. — 37 ad 40. exemplum est, non sordidissime auari, sed plane delirantis, manifestumque est, Strobilum non voluisse, eredi sibi, sed modo cachinnos commouere — 39. *postulare* a praetore actionem et iudices petere — *miluum vadari* in ius vocare, a miluo vades postulare, qui certae pecuniae sponsione praestent, eum vadimonium obiturum — 45. *nundinalis* forsan, qui raro tantum ad epulas parandas conducitur, iis modo temporibus, quibus plures coquis egebant, quam vt in coquis eligendis liceret esse fastidiosos. Iustus vero Lipsius docte quidem explicat: coquum feralem nouemdialemque, qui mortuis tantum paret in coenam. *Nouendiale* erat sacrum, die nono in honorem defuncti oblatum, et cum *coena* coniunctum *nouemdiali* — 46. *homo trium literarum* fur.

IN ACTVS II. SCENAM V.

Haec scena ab editoribus quibusdam coniungitur priori, et recte quidem; nam eaedem personae, eodemque in loco conloquuntur, aliis tantum de rebus. Quod vero in pluribus edd. est quinta, et plerumque ita citari solet, et ego numeraui eam quintam.

1. *Tace nunc iam tu* a conuiciis tibi tempera — *agnum horum vter est pinguior* pinguiorem ex his duobus agnis — 2. interfatur Congrio *licet*. Acidalius legi mauult *hic est*, quae lectio in nullo codice est, verum autem sensum explicat. Meursius enim vult, *licet* antiqua scribendi ra-

tione esse pro *liquet:* hoc non video, cur roges, adparet enim! Gronovius tamen retinet τὸ *licet*, et explicat: licet id quidem videre vel coeco — 3. *intro* in aedes Euclionis — 4. *ad nos* in aedes Megadori — 6. *pinguior tibicina* inludit Strobilus lasciuiae, quam Anthrax sc. 4. v. 6. 7. prodiderat — 7. 8. quod Euclionis in domo Megadorum putabat coenaturum ipsum, in eam coquum peritiorem, agnum pinguiorem, tibicinamque mittit meliorem — 10. *ad rauim*, raucus prius poscendo fiam — 11. 12. *stultum est* stulte agimus *et sine gratia* nec promeremur gratiam *ibi recte facere* iis vbi bene consultum cupimus *quando quod facias perit* a quibus, te fauisse iis, non adnoscatur — 18. *quod te scio facile abstinere posse* haec quidem magna est laus, sed additum *si nihil obuiam est* haec vero est cauillatio manuum furacissimarum — 21. *puteus* hypogaeum, seu locus subterraneus, seruorum poenae destinatus, quae poena vocabatur *in puteum condi* et Vlpianus vocat *malam mansionem*.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

5. *Cererine* etc. Ambarualibus Virg. iubet: *Cereri tu lacte fauos et miti dilue Baccho* (mulsum facias) Georg. 1. 344. Thesmophoria autem dicuntur fuisse abstemia, quae sacra respiciens anus, quod vinum desiderabat, rogat *Cererine* etc. — 6. *temetum* prisca lingua adpellatur vinum. Gellius 10. 23. — 10. *inpurate* homo nequissime, incendiarie — *quamquam Vulcano studes* quamquam ad tuam coqui artem exercendam igne tibi opus est, tamen non comburemus etc.

IN ACTVS II. SCENAM VII.

Pythodicus fuisse videtur Megadori atriensis, vt in Asinaria Saurea Demaeneti seu Artemonae. 1. Post *curate*, quod exeuntem Megadori ex aedibus seruis intus relictis de via clamare putant, punctum solent ponere. Equidem *curate* aduerbium esse puto, et iungo *curate interuisam* — 2. *cura maxima est*, vehementer vereor, *vt eos hodie seruem*, vt eos cohibere possim, quo minus furentur — 3. *nisi vnum hoc faciam* nisi hac vna eos via a furando cohibeam, *vt* etc. falso igitur post *maxima est* punctum ponitur. Iungendi versus 2 et 3. Nempe v. 2. non eos cohibebo, v. 3. nisi etc. — *in puteo* vid. sc. 5. v. 21. e

puteo enim effugere non poterunt, nisi scalis ad adscendendum commodatis — post *coquant* pone semicolon. — 5. 6. Veretur, ne coqui idem faciant, quod apud Ter. Adelph. 4. 3. 37. Syrus, et *vnumquodque, quod quidem sit bellissimum, ipsi carpant* — 5. *deorsum* h. l. non motum indicat, sed est; subtus inclusi. — 6. *Superi* coelites, iocose vocantur; *conuiuae, inferi* in orcum detrusi: *coqui* in puteo suo. — Vt ab Aeaco Aeacidae, a Pelope Pelopidae, sic hic iocose a *Rapax* patronymicum formatur *Rapacidae*, vt omnes coquos vnius eiusdemque familiae esse dicat omnium rapacissimae.

IN ACTVS II. SCENAM VIII.

1. *Volui* etc. impetraui tandem a me, vt hodie maiorem, quam soleo, facerem inpensam — 2. *vt bene haberem* molliter me curarem (in) filiae nuptiis. — 3. *rogito* quo pretio veneant *pisces* — 6. *aes non erat* emturus eram pecunia non praesenti — 8. *omnibus adii manum* omnium exspectationem pecuniae a me adcipiendae frustratus sum, nihil emi. sic Poen. act. 2. v. 11. *auarae Veneri adii manum* non respondi exspectationi eius. Cas. 5. 2. 54. Pers. 5. 2. 18. — 10. *prodegeris* profuderis — 11. fingit, tres si diuersos consultasse de sumtibus faciendis, se nempe, cor seu animum suum, et ventrem; seque proposuisse cordi et ventri rationes, quae parcimoniam suaderent — 14. quas quum animo ita probasset, vt ad sententiam suam adcederet, ventrem, cupediarum auidum, subfragiis esse superatum — 14. decernitur igitur *quam minimo* etc. — 15. *thusculum* paululum thuris — 16. 17. Picumnus cum Marte Silvano, Pilumnus cum Romulo seu Quirino erat idem, quorum Picumnus princeps Larum erat, κατ᾽ ἐξοχὴν Lar adpellatus, cui sacra Euclio facturus est, vt bene cedant nuptiae filiae. *Nostro* adiecisse putatur, vt superiorem ingenuorum familiae suae Larem istum distinguat ab inferiore aliquo Lare seruorum — 20. Congrio intus *aulam* seu *ollam* maiorem poscit. Pro (e) *vicinia* quidam MSS. habent *vicmiam* adi vicinos ollae mutuandae caussa *si potes* si quam ibi commodari posse speras. — Voce autem *aula* audita, suae Euclio aulae auroque metuit — 24. Apollo putabatur ἀλεξίκακος malorum depulsor. Macrob. Saturn. 1. 17. *Apollinem* antiquitus dictum quidam volunt *Apellinem*, quasi mala *apellentem*, sed Ἀπόλλων vox graeca est — 25. *Confige sagittis*, Graecis enim

Apollo ἑκηβόλος, ἑκατηβελέτης, ἑκάεργος est — 26. *antidhac* antea — 27. *cesso currere* statim currendum mihi est.

IN ACTVS II. SCENAM IX.

Quae nonnullis est Actus tertii prima.

1. Anthrax, Megadori ex aedibus exiens, Dromoni, qui intus est, clamat: *desquama*, apud Ter. Adelph. 3. 4. 13. Syrus: *purga* pisces — *tu Machaerio*, alius sine dubio seruus, Gulielmus vero explicat *cultro* (culinario) a μάχαιρα, Rud. certe 2. 2. 9. *cum machaeriis* est: cum gladiis — 2. *Conger* (Charisius vult *Congrus*) apud Ter. l. c. v. 14. 57. laudatur, et *muraenam* Martial. 10. 30. 22. delicatum vocat — *exdorsua* spinas exime; Festus: dorsum confringe; Nonius: dorso nuda — 3. Versus spurius. Ipsa verba *exossata fac sient*, quae in vno tantum codice reperiuntur, Gruterus glossam putat, ad explicandum *exdorsua*; reliqua Camerarius de suo subpleuit — 4. *artopta* testa assandis torrendisue panibus — 6. *glabriorem reddes mihi* plumas curatius vellas — *Ludii* vocati putantur pro *Lydii*, quod a Lydis id ludicri genus, cui intererant, originem duceret. Adolescentes erant, qui in Circensibus scenicisque pompis incedebant duces. Inberbes esse oportebat, quare, qui iam adultiores essent Ludii, curabant, vt incederent bene *vulsi*, i. e. pilis plumisue euulsis leues et glabri — 8. *faciunt officium suum* iocose pro; furantur.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Optati* cari, dilecti; inploratos vos cupio! fidem vestram! — 3. *ad Bacchas in Bacchinal* in locum, vbi homines furunt et bacchantur — *coquinatum* coctum. Et Pseud. 3. 2. 85. legitur *coquinare*. Vtroque loco Festus legisse videtur *coquitare* — 5. *totus doleo* tergum, latera etc. a verberibus mihi dolent — *me habuit gymnasium* in me verberando se exercuit; fui ei pro gymnasio, in quo se exerceret — 6. *ligna* 2. 6. 8. quae ad cibum parandum *praeberentur*, deesse videbantur, hic *praebentur pulere* largiter, vbi coquus fustibus contunditur — 8. *aperit Bacchanal* Euclio domo exit — 9. *sequitur* insequitur nos — *scio quam rem agam* fuga salutem petam — *magister* hoc in gymnasio; Euclio — Versus quatuor vi-

timi in codd. hoc ordine leguntur: *Atat*, *Sequitur*, *Neque*, *Itaque*. Acidalius autem, quem ego cum editoribus sequutus sum plerisque omnibus, recte et planissima sententia disposuisse eos videtur.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *tene* te, siste gradum, ne aufugias, seu clamat alicui *tene* eum, vt 4. 9. 2. — *tres viros* vid. Amph. 1. 1. 3. — 3. Meursius docet, cultrum gestari fuisse vetitum, non vero coquis — *quid comminatus mihi* non adcuso, quod cum cultro es, sed quod minatus mihi eo es — 4. *fodi* perfodi, latus hausi — 8. vt carnes quaedam, v. c. vervecinae, tundi interdum solent, quo citius mollescant assando, sic se fustibus ab Euclione *molliorem* iocatur factum, quam *cinaedus*, sic a κινεῖν τὰ αἰδοῖα dictus, exoletus — 9. *tactio* vt alia quoque verbalia in *io* regit interdum casum verbi sui, *quid tibi nos tactio est?* quo iure nos tangis, verberas? sic infra 4. 10. 14. quid tibi *meam tactio* est? Cas. 2. 6. 54. quid tibi *istunc tactio* est? Poen. 5. 5. 29. quid tibi *hanc* digito *tactio* est? Sed alia quoque verbalia in *io* ita construuntur, Amph. 1. 3. 21. quid tibi *hanc curatio* est *rem?* Asin. 5. 2. 70. quid tibi huc *receptio* ad te est *meum virum?* Truc. 2. 7. 62. quid tibi *hanc aditio* est? Epid. 2. 2. 112. *nihil* in ea re *captio* est etc. — 11. *sine!* minantis est, vt apud Ter. Eun. 4. 6. 1. *sine veniat!* — *si quid hoc caput sentit* si quid sapio — 12. *pol ego haud scio quid post fiat* ego, quae futura minaris, non curo, *tuum nunc caput sentit* de eo, quod iam factum est, plagis caput tuum tuber est — 13. *quid meis nam* quidnam meis — 16. *edim* edam — *nisi tu mihi* quasi puero *tutor es* — 19. 20. *me haud poenitet* felicem me praedicabo, si *mea, quae adtuli* vasa *salua auferam! tuane expetam?* quae tua? tibi nihil est, quod auferatur. *scio* etc. noui me esse pauperem. Homo insspiciosus non vult furem cupidum reddere inuestigandi, quod alicubi lateret — 24. *perviam* adv. pro pervios: ab asseribus forsan lignisque quibusvis obviis non abstinuerat — 25. *caput fissile* vulneratum — 31. *Lauerna* dea furum — *pipulo differam* lamentis conuiciisque diffamabo — 34. *numo* non sestertio. Lambinus intelligit *aureo*; Salmasius, Gronoviusque *didrachmo* sex fere grossis nostris. Nimiam ille mercedem statuit, hi iusto tenuiorem. Explico: non magna mercede — *plus* pecuniae

opus mihi est medico quam medico soluam, *mercede* quam tota mea merces hodierna est.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Quae scena a nonnullis priori iungitur.

1. *Hoc quidem* aurum — 4. *venalium seru.* faecem plebis — 6. *temperi* pro: tempore, aduerb. tempestiue, iron. dictum — *fissorum* vulnerum. vid. sc. 2. v. 25. — 10. *lege agito mecum* adcuses me licet. Sic dicebant, qui aduersarium spernebant.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. *Illic* Congrio — 1 ad 5. adcusat se ipsa, quod filiam desponderit pauper diuiti — 2. *rem* intelligo *litem*, cui obpositum hic videtur *negotium*, quidquid expediri inter priuatos potest; sensus: stulte audax est non is solum pauper, qui opulento litem intendit, sed is iam, qui quaecumque negotium cum eo inire audet — *hoc δεικτικῶς* ollam suam digito monstrat — 6. *condigne* etc. conspirare cum ceteris visus est in me perdendo, gallus — 7. *anui pecularis* qui in peculio Staphylae erat — *perdidit paenissime* parum abfuit, quin me perderet — 8. *haec* olla — *scalpurire* rectius forsan *scalpturire* a supino *scalptum* — 9. *ita* Gronov. vult *ira*, quod neque *vt*, nec alia eiusmodi vocula sequitur. Potuisset Plautus ponere *vt caperem*, *obtruncarem*, sed non inauditum est, post *ita* narrari, quod factum sit, nulla τοῦ *ita* ratione habita — pectus *peracuit*, ira incensum est — 12. *manubrium* quo quid prehendimus, h. l. gallus, quo vsuri fures erant ad ollam prehendendam — 14. *adfinis* h. gener futurus, sc. 5. v. 62, socer.

IN ACTVS III. SCENAM V.

Megadorus, solum se putans esse, secum loquitur, Euclione in angulo aliquo sermonem eius captante, laetumque adsensum aliquoties verbis, spectatoribus dictis, declarante.

2. *de conditione hac* vxoria — 8. *vtamur* saepius quidem *vti* dicimur rebus prosperis, sed interdum tamen et minus exoptatis, h. l. *inuidia*, apud Cic. *ventis aduersis*, *valetudine non bona* — 9. *illae* dotatae *malam rem* diuortium, magis, quam metuunt, metuerent: si pauperiorum virginum virtutes viderent non postponi diuitiis —

11. *illuc* si ditiores ducerent pauperiores *in maxumam partem est optumum* vtile sibi probandumque iudicaretur — 12. *pauciores* diuites auari vituperarent haec connubia — 13. *insatietas* auaritia, quae expleri nequit — 15. 16. obiectio auidorum: *quo* Meursius vult *quoi* pro *cui*, alii vulgatam lectionem explicant *quibus viris* — 17. responsio ad illam obiectionem *quo lubeat nubant* e numero procorum eligant, qui prae ceteris placeant, *dum ne dos fiat comes* dos modo nubenti numeretur nulla — 18. 19. Expertes igitur filias esse vult partis de bonis parentum iis debitae? Sperat igitur, vnam paupertatem fore certissimam virtutis magistram? Sed ita sit, qui noui quid suadent, sola plerique cogitant commoda, incommodorum inmemores! — 20. *mulorum* de pretio Martialis L. 3. epigr. 62. aurea quod fundi pretio carruca paratur, *quod pluris mula est, quam domus emta tibi* — 23. *fecit verba ad parcimoniam* commendandam. Sic Capt. Grex *ad pudicos mores facta haec fabula est* — 24. *igitur* hoc si ita fiat — 26. *aurum* mundus muliebris aureus — 27. 28. *pedissequos* et *salutigerulos pueros* pertinent ad muliebrem delicatum, quem Cic. pro Mil. 10. vocat ancillarum puerorumque comitatum — 30. *moribus Praefectum mulierum* Athenis creabantur viginti viri, qui mulierum in se ornandis luxum coercerent, γυναικοκόσμοι, de quibus Cic. de re publ. IV. *Nec vero mulieribus praefectus praeponatur, qui apud Graecos creari solet, sed sit Censor, qui viros doceat moderari vxoribus* — 33. *hoc* quod adhuc de luxu mulierum dixi, *etiam pulcrum est*, paruum seu nihil est, *praequam* si comparetur cum eo, *vbi sumtus petunt* vbi pecunias poscunt, artificibus etc. quorum opera vsae sunt, soluendas. Sic Amph. 2. 2. init. parua res est voluptatum, *praequam* quod molestum est. Most. 4. 2, 65. nihil hoc quidem est, *praequam* alios dapsiles sumtus facit. Sic et ponuntur *prae quod* et *prae vt* — 34. *fullo* qui vestes lauit — *phrygio* qui acu pingit — *lanarius* ἐριουργὸς qui lanam tractat. Codd. quidam *linarius*, quod Grutero placet, quod luxus in lino maior fuerit, quam in lana — 35. *Caupones* non hic, qui vinum vendunt, sed institores, qui merces ostiatim circumferunt — *patagiarius* qui facit *patagia*, de quibus Festus: patagium est, quod ad summam tunicam adsui solet, inde patagiatam dictam. Nonius vero: patagium est aureus clauus, qui pretiosis vestibus inmitti solet. (erat

patagium quasi maculis et naeuis inspersum) — *indusiarius* indusia conficit, vestes mulierum interiores — 36. *flammearii* qui flammeo seu rubro, *violarii* qui violae colore, *carinarii* qui cerino tingunt. Nam *cera*, κηρας, dorice dicitur καρὸς. Ovid. Art. 3. et sua velleribus nomina cera dedit — 37. *manulearii* vendunt manuleas, seu tunicarum manicas — *murobathrarii* calceamenta mulierum vnguentis, odoribus et subfimentis inbuebant. Alii legunt *malobathrarii* vnguentarii, qui malobathrum vendebant — 39. *propolae* a πωλεῖν praefixa praepositione latina: qui primi aliquid vendunt, quod in portu primi anticipauerunt — *linteo* qui lintea texit (*lintearius* qui ea vendit) — *calceolarii* qui calceos mulierum vendit — 39. *sedentarii sutores* qui crepidas, calceos consuunt, quod eos sedentes facere oportet — *diabathrarii* qui diabathra, graecum solearum genus, faciunt et vendunt — 40. *solearius* solearum artifex — *molochinarii* qui colore inficiebant, qualis in flore maluae spectatur, ad purpuram inclinans, a μαλάχη seu μολόχη malua — 41. *sarcinatores*, qui vestes sarciunt — 42. *strophiarii* opifices strophiorum, seu fasciarum, quae tumorem papillarum cohibent — *semizonarii* artifices semicinctiorum seu zonularum, minus dimidio latarum, quam iusta zona est — 44. *phylacistae* propr. qui seruos in ergastulo custodiebant, h. l. quibus, mercedem flagitantibus, diu in atrio exspectandum, et illud quasi custodiendum erat — 45. *textores limbolarii* qui oras vestium limbo picto praetexunt — *arcularii* putantur opifices arcularum; nisi sunt dispensatores, qui ex arca soluunt, qui *ducuntur* adducuntur, et *datur aes*, satis fit artificibus hactenus nominatis — 46. *iam hos absolutos censeas*, isti omnes si suam quisque adceperit mercedem, alii porro adsunt, eam petentes 47. *infectores crocotarii* qui croceo colore tingunt — 48. *aliqua mala crux* creditor aliquis, qui pecuniam flagitat sibi debitam, qualis depingitur Most. 3. 1. 42 sqq. — 51. *nugigerulis*, et *nugiuendis* omnes istas merces, quas faciunt venduntue longa serie enumerati, vno Megadorus vocabulo vocat *nugas* — 54. *aes* militare, tributum, pecunia ditioribus ad alendos milites soluenda; sed exhaustus est maritus, non est tributo soluendo — Post versum 56. Nonius inserit versum: *pro illis crocotis, strophiis, sumtu vxorio* — 61. *mactant* magis augent *malo* adrogantia sua, *damno* sumtibus!

IN ACTVS III. SCENAM VI.

Et hanc scenam cum superiori nonnulli iungunt; minus recte. Eaedem quidem in vtraque sunt personae, sed in hac demum vterque scit, alterum adesse, sermonesque caedunt.

1. *edi.* Vt Most. 5. 1. 15. est: *gustare sermonem alicuius*, et Asin. 3. 3. 59. *dicta deuorare*, sic hic *sermonem tuum edi* adtente audiui; nec erat, quod Meursius mutaret *odi* i. e. *audii* — 4. *si nitidior sis* si cultu compareas paullo mundiori — 5. Lamb. et Grut. intelligunt: *esse oportet.* Nemo nitorem magis sequatur, quam pro re sua, nec gloriam, quam pro copiis — 6. illi ipsi *qui habent* diuitias — 8. res meae domesticae non sunt meliores, quam quis e cultu meo potest opinari — 9. 10. sciebat Megadorus domum Euclioni esse agellumque, nec esse eum in aere alieno, quare *immo est* res tua melior: sed quod addit *quod nunc habes* — 11. id quidem pungit Euclionem, et secum dicit 12. Megad. de auro suo per anum esse certiorem factum. — 13. *e senatu seuocas* iocose: cur a me recedens tecum ipse loqueris? — 17. *in aedes* vulgo legunt *in aedibus*, quod Dousa emendandum merito putauit, Gruterusque e versu praecedente male repetitum esse censet — *quingentos* vix fuerunt tres — 18. fabula de Geryone, rege hispanico, nota satis est. Si coqui fuerunt *de genere Geryonaceo* i. e. tricorpores, *senis manibus*, seu sex quemque manibus fuisse oportet: furacissimos esse dicit. — 19. *Argus totus oculeus* centum fingitur habuisse oculos — 20. *Io*, seu *Ionem* Inachi filiam, a Iove compressam, Iunonem mutasse in vaccam, Argoque custodiendam tradidisse, fabula est notissima — 21. *tibicina* semper adhibebatur in nuptiis — 22. *interbibere* exsiccare — *si* fons Pirene *vino* non aqua *scatet* (scateat) — 23. *Pirene*, Acheloi filia, a Neptuno compressa, Cenchrea filio a Diana obciso ita indoluit, vt in fontem mutaretur, qui in arce Corinthiaca (Acrocorintho) erat — 24. *tum opsonium* e sequentibus videtur Euclio illud vili esse pensurus — *legioni* hyperbolice: omnibus, qui domi tuae sunt, saturandis subficiet — 26. *curiosam* et v. 27. *curionem* explicant *macram*, Festum sequuti: *curionem agnum Plautus pro macro dixit, quasi cura macruisset.* Non displicet autem mihi explicatio *I. H. H. Schulze*, Rectoris Osterod. meritissimi, qui putat, Euclionem primum belluam *curiosam* dixisse sensu proprio,

quod, vt gallus ſcalpturiendo, ſic ei agnus, naribus acer pedibusque terram radens, coquis locum ollae defoſſae viſus eſſet proditurus. Quod vero Megadorus iocans quaeſiſſet: *qui ſit agnus curio?* ne ipſe proderet aurum ſuum, aliter explicaſſe vocabulum illud: *cura macet* — 30. *laterna punica* cornea, a Poenis inuenta — 31. *conduxi* emi — 32. *loces* libitinariis *efferendum* ſepeliendum — 37. *ego te* vel inuitum *reddam madidum* ebrium — 38. pro *te, cui* Grut., ſex codd. ſequutus, repoſuit *tibi cui.* Lectio *te* facilior eſt: madidum *reddam te.* ſi malis *tibi* explicandum *tibi cui* eſt *etſi tibi* — *ſcio* iam praeuideo — 39. *vt me deponat vino* vt neque pes neque mens ſatis ſuum officium faciat Curc. 2. 3. 81. ebrius deponit caput, condormiſcit. — 40. *hoc quod habeo* non oblitus eſt, quod Megad. v. 11. dixerat: *quod nunc habes! commutet coloniam* mihi ereptum Megadori in domum migret — 43. *ſacrificem* Seruius ad Aeneid. 3. *apud veteres neque vxor duci, neque ager arari, ſine ſacrificiis peractis poterat.* ſacra autem non niſi lauatis facere licebat. ſic 4. 2. 5. Euclio: *lauabo, vt rem diuinam faciam,* et Amph. 5. 1. 42. Alcumenae inſtante partu ſacra facturae prima erat cura, vt manibus eſſet puris — 44. *inimicos* inſidiatores — 46. *factum* factu — 47. in *Fidei fanum* templum, quod prope aedes ſuas erat — 49. *mutaueris nomen* vt, me decepto, non Fides porro vocanda ſis, ſed infidelitas — *concreduo* i. q. concredo. Caſ. 2. 8. 43. eſt *concredui* — 50. *fiducia tua* in te poſita.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

Ille Strobilus Act. 2. ſc. 4. 5. 6. Megadori erat ſeruus, eius vero, qui quarto hoc actu ſeruus eiusdem nominis prodit, herus eſt Lyconides, Megadori ex Eunomia ſorore nepos. V. 1. ad 14. Strobilus ſeruum ſe eſſe gloriatur, qui hero, quam optime poſſit, conſulat, v. 15. 16. et ipſum ſe ſua ſibi fide bene conſulere laetatur, v. 17. ad 21. narrat, quae nunc ſibi mandata ſint, et qua ratione ea ſit exſequuturus.

2. nec *morae* habeat, cunctetur exſequi, quod herus iuſſit, nec *moleſtiae* inuitus ne faciat — 4. nihil ei prius ſit, quam imperia heri capeſſere, ſuis ipſius negotiis poſthabitis — 5. *ſi quando dormitet* laſſitudinem ſentiat, *ita* etc. — ſuum tamen ſerui officium explendum eſſe cogitet. Sic

Cic. ad Diuerf. 12. 25. *nulla lassitudo impedire officium debet* — 6. *quasi* quemadmodum — 7. *herum superare amorem* herum amore superari — 8. *retinere ad salutem* etc. quam optime possit consulere hero, non augere amentiam eius — 9. Mallem cum recentioribus quibusdam legere *pueris*. si vero *pueri* codicum retinendum est, explico *quasi pueri* faciunt: iis *qui nare* etc. — *scirpus* iunci genus, enode, leue, procerum, Φλοῦς, vnde *scirpea ratis* Φλοΐνη, ratis e scirpo — *induitur* subiicitur — 12. *ne* herus amans *pessum abeat* submergatur, in profundum hauriatur — post *tamquam* excidisse aliquid adparet, cuius vero vestigium in nullo reperitur codice; Lambinus vero explere conatus est: *tamquam catapirates maris*. Est autem *catapirates* linea cum massa plumbea, qua altitudo maris tentatur. Sed potest etiam *tamquam* trahi ad versum 13. *tamquam edifcat* ita studiis heri adsuescat obsequi, *vt*, *quod frons velit*, *oculi sciant*, vt, quae herus velit, vel indicente eo, e vultu cognoscat — Adhibeo hic ex Amph. 2. 2. 213. si Strobilus vera loquitur, examussim est optimus seruus. Qualis autem fuerit, e sequentibus adparebit — 15. *censione* castigatione *bubula* loris bubulis — 16. *in splendorem* numquam vincietur — 20. *in ara* in platea, vbi non minus, quam in templis, arae reperiebantur consecratae — *sine omni suspicione* vbi, qui me sedere viderit, nemini suspicionem iniiciam — 21. *arbitrari* speculari potero, *et huc et illuc quid agant* in vtraque, et Megadori et Euclionis domo, quid agatur.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

v. 1. ad 8. Euclio, solus sibi visus, Strobilo, post aram latenti, ipse suam prodit ollam, qui a verf. 9. consilia statim capit eius inueniendae et auferendae.

1. *indicassis* indicaueris — 2. *in latebris* abscondidi aurum meum, adeo abstrusi, vt, Dea modo non prodente ipsa, neminem certus sim id esse inuenturum — 4. *onustam auri* vsitatius *auro* — *probibessis* prohibueris — 8. *in tuo luco ac fano* in fano tuo, quod intra lucum tuum est — 11 sq. auri fame compulsus obliuiscitur repente fidei in exsequendis heri sui mandatis, quam scena superiore magnifice laudauerat — 15. *mulsum* vinum melle mistum — *fidelia* vas samium ad varios vsus *congialis* congii capax. Congius autem capiebat sextarios sex — 16. *facere* sacrificare.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Euclio rediens secum. 1. Aliarum auium a dextra, aliarum a laeua, fausta infaustane putabantur auspicia. Asin. 2. 1. 12. picus et cornix a laeua, coruus a dextra consuadent, et Cic. de Divin. 1. *cur a dextra coruus, a sinistra cornix faciat ratum?* Euclioni igitur corui cantus a sinistra mali quid videtur ominari. — 2. *semel radebat pedibus terram* fiet igitur, vt olla mea effodiatur — *crocire* verbum coruorum cantu proprium — 3. *artem facere ludicram*, repente, vt histriones solent, alius sum factus, e summa securitate in terrorem coniectus maximum — 4. *cor emic. in pectus* palpitare coepit — *cesso currere* statim curram ad meam in fano Fidei ollam.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *lumbricum* Euclio vocat Strobilum, ollae suae metuens, quod, ante non visus, repente adpareat, vt lumbricus, qui, ante sub terra latens, repente erepserit — 3. *praestigiator* qui mox euanescis ex oculis, mox compares — 4. *quae mala crux* vt infra v. 15. quae intemperiae insaniaeque te agitant, seu: sanusne es? — 5. *adflictas* Is. Casaubonus explicat: in terram das. malim: tundis. tundi quidem seruus a sene facilius poterat, quam prosterni. *raptas* explicant: conuiciaris; rectius alii: trahis, rapis. Sic apud Ter. Adelph. 3. 2. 21. Geta: ceteros ruperem, tunderem — 6. *verberabilissime* verberibus dignissime, μαστίγων ἀξιώτατε — 7. *redde huc sis* Strobilus, vt Euclionem angeret, sollicitumque haberet, simulasse videtur, se aliquid sub veste obcultare — 8. nihil equidem *tibi* Euclioni — *quod tibi* in vsum tuum — 9. *ecquid agis* cur conaris aufugere? — 10. hunc versum Gruterus e duobus MSS. restituit, praetermissum in ceteris, quod versus sequens eodem vocabulo *pone* incipit — 10. Euclio iubet *pone* huc ollam meam, Strobilus autem ludit eum, quasi aduerbio *pone* pro: a tergo, sensu obscoeno vsum — *datare* putant obscoeno sensu dictum, formula certe *datatim ludere vxorem* obcurrit — 11. Euclio autem austero vultu repetit *pone* quod abstulisti *aufer cauillam* abstine a cauillatione — 15. *tertiam* manum nec serio potuit ostensam cupere, nec vero is erat, cui, hac praesertim in re, animus esset iocandi. Alteram opinor manum Strobilus vix ostensam illico absconderat, alteram Euclio adcuratius perscrutatus, priorem iterum ostensam vult,

misello autem homini, curis distracto, cuius in animo obscura versabatur vtriusque manus exploratae recordatio, pro *alteram* excidit *tertiam* — 19. *Niue* etc. Euclio supplet, quod a seruo volebat additum: eum non modo quidquam ei non abstulisse, sed ne voluisse quidem auferre — *excutedum* particulis nonnullis et imperatiuis *dum* saepe otiose adiicitur — 30. *perscrutaui* perscrutatus sum — 32. *sociennus* ἀρχαϊκῶς pro: socius.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

3. *hic* in fano Fidei — 5. *foris crepuit*. Euclio iam e fano exibit. In Graecia enim fores aedium aperiebantur, non introrsum trahendo, vt apud nos, sed in viam pellendo, quare exituri praetereuntes adstantesue crepitu monebant, vt sibi cauerent, quod vocabant ψοφεῖν, intraturi autem fores pultabant, quod erat κόπτειν — Huic scenae Scioppius sextum aliquem versum e Nonio adsuit: *hinc ex obculto sermones satos sublegam*.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

2. *sublinere alicui os* est decipere, fucum alicui facere, ridiculo aliquem habere. Saepius Plautus hac phrasi vtitur, Mil. 2. 5. 57. Merc. 2. 4. 17. Capt. 3. 4. 123. Epid. 3. 4. 55. — *illum coruum veniat* ad me venire, me monere *velim* — 6. *aliquid boni dicam* sic solent auari gratias referre. Apud Ter. Heaut. 4. 1. 14. Chremes Syro: *non possum pati, quin tibi caput demulceam, adcede Syre, faciam tibi boni aliquid pro ista re ac lubens* — duim dem *perduim* perdam. pabulum quidem daturus ei non est, quia id ipse perderet — 8. *lucus* silua religione sacra; alii *lacus*, cui lectioni fauet, quod additur: *crebro salicto obpletus* — *extra murum* in suburbio — 14. 15. hi versus testantur, quam verae sint laudes, quibus Strobilus Act. 4. sc. 1. fidem suam effert.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

Non male quidam hanc scenam faciunt actus quinti primam. Pauxillo enim temporis, quo haec viginti versuum scena agebatur, vix fieri potuisse videtur, vt, non Strobilus solum praecurrendo, sed ipse Euclio incessu suo senili extra murum, in lucum Siluani, peruenirent, vt senex olla abstrusa abiret Strobilusque effossam ollam, declinans quidem extra viam, in scenam adferret.

1. *iuxta mecum* non minus, quam ego ipse — 3. mentionem facere *de* filia 2. 2. 27. erat: conloqui de filia, poscere eam; h. l. mentionem facere *cum* aliquo, est conuenire eum, conloqui cum eo. Sic etiam Cist. 1. 2. 15: quod saepe *mecum* mentionem fecerit; et Perf. 1. 3. 28. qua *de* re ego *tecum* mentionem feceram — 4. *Obsecra-verat* Lyconides, vt mater celaret auunculum de vi, Phaedrae a se inlata, nunc *resecrat*, retractat, reuocat istam obsecrationem, et rem omnem Megadoro aperte cupit indicari, quo certius ille a Phaedra ducenda absterreatur. *Schulze*, quod duobus in codd. reperiatur *reobsecro*, explicat quidem *rursum obsecro*, hoc vero esset: iterum vt celes obsecro, id quod iuuenis nullo modo cupiebat — 6. *impetrassere* inpetraturam esse — 10. Conloquutum oportet esse Lyconidem cum matre ante Euclionis aedes, quod puellae preces audire potest parturientis — *Iunonem Lucinam* a graeca muliere parturiente inuocari, nonnulli reprehendunt, quod *Iuno* ei inuocanda fuisset *Ilithyia*: sed a Romanis audientibus Plautus voluit intelligi — v. 14. *vt istuc* etc. quod nihil prorsus aliud, quam versus sequens dicit, spurius recte putatur — 20. *vbi de capite meo sunt comitia* vbi de salute mea inter matrem et auunculum agitur. Sic et Pseud. 4. 7. 137: *Pseudolus* mihi centuriata habuit capitis comitia.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.
Seu IN ACTVS V. SCENAM II.

1. Nonius dicit, *Picos veteres esse voluerunt, quos Graeci γρύπας adpellant*, Herodotus v. c. γρύπας χρυσοφύλακας apud Arimaspos, gentem Scythicam. Putabantur enim Gryphes seu Gryphi in Hyperboreis aurum ex montibus effodere atque custodire. Verbum *supero* posceret *Picos*; Strobilus autem, quum inciperet *Pici*, alio erat verbo vsurus, animus vero insolenti ob aurum repertum laetitia a filo constructionis deflexus est, nisi forte legere malis *Pici diuitias supero*. Picos diuitiis supero: Picis ditior sum, homo sum omnium hominum ditissimus — 2. *reges* cet. persicos in primis — 3. *hominum mendicabula* quos reges mendicos puto prae me — 4. *ego sum rex Philippus* aeque diues ac rex Macedonicus *ille*, cuius numi aurei in vsu sunt — 6. *in arborem* arbore 4. 6. 12. dicebat inscendam in arborem — 8. *me duco de arbore*

deorsum descendo — 9. *ex eo loco* Guhelm. emendat *inde ex eo. Ilico*, in MSS. enim pro *ilico* seu *illico* scriptum saepe reperitur *eloco* — 10. igitur: *illico* statim *se recipere senem* redire video ad locum ollae defossae.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.
Seu IN ACTVS V. SCENAM III.

Euclio v. 1. ad 16. solus. Lyconides versu demum 17. Megadori ex aedibus prodit, et Euclione agnito, adeatne eum an fugiat, quae sibi culpae conscius haesitat.

Furibundus Euclio in scenam prosilit, manus tendens supinas clamitansque 1. *perii* etc. — dubius, quo se vertat: *quo curram* etc.? — Conuersus, porrigens brachia illorsum, vbi nemo erat, clamat *tene, tene!* furem; mox vero se conrigit *quem furem? quis* ille est? seu potius, quis eum teneat? nescio; *nihil video* locus est vacuus ab hominibus, in quem *caecus* me verti — 3. quid vero hoc mirum, ipse apud me non sum! — 4. 5. repente conuersus ad spectatores *obsecro vos ego* etc. — 6. vniuersos primum adloquitur homines elegantiores, qui scenae sedebant proximi, qui *vestitu et creta* vestitu cretato, mundiori, quod vero non addit, *splendent* sed *obcultant sese* quales sint, carpit forsan tenuiores istos, qui *sedere volebant*, *quasi sint frugi* vestitu mundiori in re esse lauta et bene aucta volebant putari — 7. *quid ais tu?* vnum e multis elegantibus spectatoribus seligit, qui ipsi furem indicet — 8. hunc vnum laudauerat quidem *esse bonum, e vultu cognosco*, at deridendum tamen ceteris praebuerat omnibus, quare, vt oculis ab vno eo deiectis lustrent ceteros, addit *quid ridetis, noui omnes, scio fures esse hic complures* quo, quantos cachinnos commouerit, cogitari facile potest — 9. eiulare pergit, *hem! nemo habet* aurum meum *horum* ex his spectatoribus? *obcidisti* me, furem non indicando — *quis* igitur alius aurum meum *habet?* — 10. *pessime* cum summo malo meo *eo* auro *ornatus* locupletatus sum, id inueni — 11. *gemiti* ἀρχαικῶς pro *gemitus* — 14. 15. *egomet me defraudaui* etc. non inpetrare a me potui, vt, auro isto vsus, genio indulgerem meo, seu: vt genio meo bona facerem Pers. 2. 3. 11. — 15. *laetificantur* multa eius formae verba apud Cic. Plaut. Ter. reperiuntur, vt magnificare, pacificare, turpificare — 16. *pati nequeo* hoc intolerabile mihi ad dolorem est — Ver-

sus quatuor huius scenae vltimos quidam sequenti iungunt scenae, sed secum eos Lyconides loquitur, ab Euclione nondum visus, dubius, maneatne an fugiat — 17. *eiulans* Cic. Tusc. 2. 7. *ingemiscere nonnumquam viro concessum est, eiulare ne mulieri quidem.* Hor. Epod. 10. 17. *eiulationem* vocat *non virilem* Capt. 2. 1. 7. *eiulatione haud opus est.* — Euclio, dum Lyconides haec secum loquitur, mutus quidem est, sed e plangore hominis sordidi ineptaque eiulatione fructum spectatores oculis suis capiunt.

IN ACTVS IV. SCENAM X.

Seu IN ACTVS V. SCENAM IV.

Versibus 28 prioribus, quum Euclio Lyconidesque alius aliud cum animo cogitaret suo, vnam ille ollam sibi subreptam, Phaedram hic vnam a se compressam, hic, quod non fecit, fateri videtur, ille, quod factum nescit, adcusare. A versu demum 29 suum vterque errorem persentiscere incipit.

1. vulgo: LYC. *ego sum.* Meursius vero, quod in edd. nonnullis reperit: *ego sum miser*, recipiendum putauit. Cui licet Gruterus MSS. et vett. edd. auctoritatem obposuerit, non possum tamen, quin adstipuler. Homini, cui minus notus sis, roganti: quis hic loquitur? inepte responderes: *ego sum!* haec enim responsio plane nulla est. Sed hoc non vrgebo. Maioris autem momenti est, quod Euclionis e conrectione: *immo ego sum miser!* adparere Meursius contendit, Lyc. dixisse: ego sum *miser!* alterum *miser* facile a librario neglectum esse potest. Lycon. vero, *miserum* se profitendo, et, quam se facti poeniteret, declarare coepit, et animum Euclionis ignoscentiorem voluit reddere — 2. *cui tanta mala moestitudoque obtigit* cui tantum auri subreptum est — *animo bono es* ego enim filiam tuam, a me vitiatam, vxorem ducam — et sic errare pergunt, vt dixi — 5. *quid ego emerui mali* quid mali commisi in te — 7. *deus* aliquis *inpulsor mihi fuit.* Sic apud Ter. Eun. 5. 2. 36. simili iure Chaerea: *quid si hoc voluit quispiam deus?* — 10. *vt, quod tuum non esset, tangeres* Euclio ollam intelligit, Lyc. Phaedram. *tangere* enim et fures dicuntur; *tetigi ne tui quidquam?* Ter. Adelph. 2. 1. 24. et stupratores: *matronam nullam ego tango* Hor. Satyr. 1. 2. 54. et hac ipsa in scena v. 25. —

13. *vt apud te me in neruo enicem* si ita dixit, sensus est; vt ad suspendium a te adigar. Pistoris vero et Mensius legendum putant: *vt apud me te in neruo enicem* addictum scilicet te condemnatumque ob furtum auri — *meam tactio* vide notam ad 3. 2. 9. — 18. *luce claro* masc. v. Cist. 2. 1. 49. — 20. *nimis vile* esset pretium vini, si ebrio quorumuis facinorum licentiam daret atque inpunitatem — 23. *non mihi* etc. Ita apud Ter. Adelph. 2. 1. 8. *tu quod te posterius purges, hanc iniuriam mihi nolle factam esse, huius non faciam* (hoc *huius* cum crepitu digitorum expressum alioue gestu, quantum illud contemneret, indicante) — 25. *haud causificor* non recuso, non causas quaeram, cur filiam tuam vxorem non ducam. Euclio vero, ollam suam intelligens, non potest nouitate inpudentiae illiusmodi non stupere — 31. *ita te amabit Iupiter vt tu nescis* praescribit iuueni, vt iuret: *ita me amet Iupiter, vt nescio* vid. v. 46. — 45. *quiqui* quicumque — 53. pro *repudium renuntiare iussit* infra v. 69. est *repudium remisit*, h. l. ante nuptias sponsae — 57. *bene dice* εὐφήμει ne male Megadoro precere, sed inquito potius: quae res mihi et gnatae bene vortat — Priusquam *se* peccasse fateatur, eum, qui peccarit, non indignum esse dicit, cui ignoscatur, nam 60. *qui homo* etc. ego, qui culpam in me admisi *nullus* nullo modo *est tam parui pretii* adeo dissolutus et nequam sum — 61. *quin pudeat* me, *quin purgem me* — 62. *inprudens* quid h. l. sit, apud Ter. Eun. 5. 2. 38. Chaerea explicatius dicit: *vnum hoc scito, contumeliae non me fecisse causa, sed amoris* — 63. *leges iubent* qui ciuem atticam vitiauerit, eam aut ducere, aut certe dotare — 65. *Cereris vigiliis* vid. Prol. v. 36. — 68. *numerum cape* subputa tempus a θεσμοφορίοις — 73. *in vado salutis* in salute explorata. sic Ter. Andr. 5. 2. 4. *omnis res est iam in vado* nihil, quod difficultatem adfert, superest.

IN ACTVS V. SCENAM I.

Seu IN ACTVS V. SCENAM V.

1. *me donatis gaudiis* Acidalius mavult *med oneratis*, quod apud Plautum legitur *onerare laetitia, hilaritudine, voluptatibus*: sed et Tibullus habet *donare salute*, et Statius *donare honoribus* — 2. *quadrilibrem* quatuor libras pendentem, quod aurum efficeret hodie 280. Gulielmus

aureos — post *quis abundat quisquam*, non tamen probandam puto coniecturam *vsquam* — 4. vsitatius dixisset *mihi* audire *visus sum*; quod elliptice sumendum esset pro: *mihi* visus sum, *me* audire, sed h. l. Plautus casum *τοῦ audire* debitum praeoptauit casui *τοῦ visus sum* — 6. Strobilo congrediente, et ipse *contollit gradum* obuiam venienti it, quo citius conloqui cum eo possit — 7. *eampse* eam ipsam, — 8. 9. Impetrasse interdum videntur serui, vt certum heri statuerent pretium, quo soluto manu eos mitterent. Hac forsan fiducia Strobilus ad spem libertatis audebat adspirare. Sed ducendus erat Lyconides, vnde Strobilus pretio isti repente esset soluendo. Quare: *quin ego illic etc.* — 10. *quod pueri clamant in faba se reperisse* rem nihili, vermiculum — 21. *at scio quomodo* est formula minantis, Plauto crebra. h. l. Lyconides Euclionis e narratione certus, non nugas Strobilum garriuisse, et promissi memor Euclioni dati, cui standum eo magis erat, quod adfinitate se cum Euclione erat deuincturus, minatur, se Strobilum esse coacturum, vt Euclioni aurum reddat subreptum. formulam *at scin quomodo* vid. Amph. 1. 1. 200. Aul. 1. 1. 8. praeterea Poen. 1. 2. 162. iocose quidem adhibita est, at puellae tamen abire iubenti minatur suauium, Rud. 3. 5. 18. vero pro *at* est *sed scin quomodo* et minatur verbera.

COMMENTARIVS

IN PLAVTI

CAPTIVOS.

IN PROLOGVM.

1. *Hos quos* vsitatius *hi, quos.* Sic Virg. *vrbem quam statuo, vestra est* pro *vrbs* — nec v. 2. *qui stant, hi stant, non sedent*, nec v. 3. *vos testes estis, me verum loqui.* visus tantummodo commonendi caussa scriptos puto, si auditores, aliud exspectantes, sua se spe delusos audirent, testesque citarentur rei, quae testibus non egeret; sed certos poeta aetatis suae viros nobiles perstringere videtur,

quorum stultitia vel publice explicabat, quod in aprico erat, vel comprobatum ibat, quod nemini erat dubium. Sic ante non ita multos annos Satyricum quemdam anglicum, oratorem perstringere memini, qui in senatu britannico *de vtilitate nauium ad nauigationem* verba fecisset. Quo maius rei pondus addat, repetit Vos: *Vos, vos inquam mihi testes estis.* Similis huic loco videtur certe locus Stich. 1. 2, 68: *e multis malis malum, quod minimum est, id minimum est malum.* Pinacium autem ibi nec iocari vult, nec perstringere quemquam, sed patri consulenti: virginemne an viduam vxorem ducat? nuptias omnino dissuadere cupit, sibi quidem, senis vel optima mulier erit malum. vid. not. ad Curc. 4. 4. 8. — 4. *huius* Tyndari — 5. *seruit suo sibi patri.* vide de hac, si deo placet, elegantia, notam ad Amph. 1. 1. 1. — 8. *surpuit* subripuit — 9. *in Alide* pro *Elide* regione Peloponnesi — 10. *huiusce* δεικτικῶς Philocratis — *iam hoc tenetis?* num satis clara voce dixi, vt intelligere possetis? — fingit, proximos spectatores quosdam hoc adfirmasse, quare *optimum est*, gaudeo — *ille* nescio quis, qui loquenti mihi obstrepit, *vltimus* ex vltima cauea *negat* (obstrependo) se audire verba mea potuisse, *adcedito* igitur propius — 12. *vbi sedeas* propius — *est vbi ambules* locus est adcedendi, seu abeundi — 13. *hisce cogis mendicari* vt, si spectatoribus satisfacere nequeam, artem desinere et mendicari cogar. Palmer. ingeniose quidem pro *mendicari* legi vult: *mendice, raui* seu *rauere.* Quem hominem v. 15. ab *ope sua censis* discernit, ille capite census est, quem adpellare poterat *mendice. Rauere* autem, aut *raui* est raucescere, ad rauim clamare. Poen. 3. 5. 33. legitur: negando *rauio* — 14. *tua causa* vt tu in extrema cauea me audias, scil. tu: vt obstrepentem te clamando vincam — *non rupturus sum* non ita clamabo, vt illa rumpantur — 15. *qui potestis ope vestra censeri* quorum opes censui censendo sunt, qui in re estis lautiori — 16. *reliquum* reliquam argumenti partem — *nihil moror* nolo *alieno vti aere*; nolo, quod debeo, non soluisse. Sic Cist. 1. 3. 40. sqq. Prologus dicit: *nunc, quod reliquum restat, volo persoluere, vt expungatur nomen, ne quid debeam* — 17. *huius* Philocratis *patri* Theodromedi — 18. *dominum* Hegionis, domini sui, filium, Paegnium, quadrimum — 19. *hic* Theodromedes — 20. *peculiarem* seruum, vicarium, qui filio seruiret vni — 22. *quasi pilas homines*

habent. Lares Penatesque pingebantur cum pilis, quod rebus humanis quasi pila luderent. Fors omnia versat Virg. Ecl. 9. v. 5. — 24. *Aliis* Eleis — 25. *alter filius maior*, Philopolemus — 27. *hic* Hegio — 31. *equitem Aleum*, Philocratem — 34. *hosce ambos* Philocratem eiusque seruum Tyndarum — 39. *fert imaginem* seruus dominum se profitetur. — 45. Sic apud Ter. Hec. 5. 4. 39 sqq. Parmeno: *equidem plus hodie boni feci inprudens, quam sciens ante hunc diem unquam* — 59. *suo sibi* serv. patri vid. supra v. 5. sed v. 46. *sibi* non abundat: *consiuxit sibi dolum, sua fallacia* — 52. *nobis* nos agemus, tamquam rem vere gestam, quod *vobis* erit fabula — 55. *pertractate* argumentum non est a multis iam tractatum, lasciuum obscoenumque — 61. *choragio* adparatu, simulacra belli tragici sunt choragii, non comici — 65 sqq. pugnae videndae cupidus ipse eam ineat, et, cum validiore congressus, postea eas spectare oderit! — 67. 68. In indicanda hac fabula iustitiam praebete non minorem, quam vestra est in bellis fortitudo. *belli* aduerbialiter, vt Truc. 2. 6. 2.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *mihi*. Turnebus, ex hoc loco atque e Truc. 3. 2. 10 sqq. patere putat, parasitos plerumque adpellatos esse *scorta*; Gronovius vero hoc nomen non magis, quam Men. 2. 3. 40. nomen *Peniculi*, parasitis commune fuisse docet, sed singulis ea, vt aliis forsan parasitis ignominiosa nomina alia, fuisse indita — 2. *inuocatus* non inuitatus — 3. *derisores* parasitos alios. Sic et apud Horat. *derisor* est parasitus, Epist. 1. 18. 10. *imi derisor lecti sic nutum diuitis horret*, et ad Pisones v. 433. *derisor plus laudatore* (eo, qui ex animo laudat) mouetur. Alios Ergasilus parasitos *hoc*, quod scortum vocetur, *absurde dictum* scit dicere — 4. ipse *recte*, apte congruenterque se ita vocari ait. — 4 ad 8. Ludit in ambiguo τοῦ *inuocatus* sensu, quae adpellatio quod sibi cum scortis sit communis, recte se scortum dici posse iocatur — 5. in talis iaciendis amator scortum *inuocat*; Curc. 2. 3. 77. *inuocat Planesium*; Asin. 5. 2. 55. *Te Philenium mihi* (v. 60. vxor subplet *inuocasti*) — 6. ergo, dicit, scortum *planissime* diserte, est *inuocatum* — 7. in nos vero parasitos *planius*, magis adhuc proprie, conuenit nomen *inuocatorum*, qui coenas obimus *non vocati*. Ter. Eun. 5. 8. 28 sqq.: vt tua mihi domus pateat,

inuocato vt sit locus semper — 9. vid. Pers. 1. 2. 6. — 10. *res prolatae*, negotia si quiescant, differantur, iustitio indicto, feriis, h. l. si absint apud quos coenitare possim — 11. dentes nostri feriantur — 12. quum *caletur* (dictum vt *statur*) quum solis ardor eas vrget — 13. *sua sibi* suco viuunt. vid. not. ad Amph. 1. 1. 115. — 15. *miseri victitant suco suo* tristi domicoenio adfecti esuriunt — 16. *rurant* Gulielm. explicat: opus ruri faciunt; sed diuites, quos parasiti consectantur, non operis faciundi causa rus ire solent. Accedo igitur ad eos, qui explicant *rusticantur* sui recreandorum causa ruri aliquamdiu degunt — *quos* quorum epulas *ligurriunt* — 17. venatici canes, macri, quibus deducitur cibus, ne pinguedo pernicitati obsiciat — 18. *quando res redierunt* feriis exactis, h. l. quando rex noster in vrbem redierit — *molossici* canes sumus, voracissimi — 19. *odiosici* et *incommodistici* voces comice formatae, pro odiosi, incommodi: non curamus, quam odiosa et incommoda (domesticis) edacitas nostra sit. — 21. Contumeliis parasitos adsuefieri oportebat, cum hilaritate ferendis. Ollae, verbi causae, in caput non opinantium confringebantur, repletae cinere, quo per totum corpus effuso regi conuiuisque eius risum darent effusissimum. Quare hoc loco *frangi aulas in caput*. Curc. Act. 3. v. 24 ad 28. vnoculus Curculio alterum oculum catapulta sibi ictum dicit, cui quum Lyco respondisset: *quid mea, an aulla quassa cum cinere effossus siet*, fatetur Curc. *vera praedicat, nam illaec catapultae ad me crebro commeant*. Pers. 1. 2. 8. parasitus maioribus suis, iisdem parasitis, cognomentum fuisse dicit, *duris Capitonibus*, i. e. qui aulas paterentur frangi sibi in caput — 22. *porta trigemina* Romae dicebatur, per quam Horatii ad pugnam cum Curiatiis erant profecti — *ad saccum* ante dictam portam locus erat, *sacculus* dictus, vbi pauperes sedebant, stipem mendicantes — 24. *rex* qui me parasitum alit — *potitus est* passiue, cum genit. *hostium* captus est ab hostibus, vt Amph. 1. 1. 23. *potiuit*, actiue — 26. vt Amph. Prol. 97. *haec vrbs est Thebae*, sic hic *Aetolia haec est* hanc fabulam animo concipite agi in Aetolia — 25. *cum Aliis* Eleis — 26. *in Alide* Elide.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *Here* pro *heri* saepe — *de praeda de quaestoribus* vt Prol. 34. praeda a quaestoribus vendebatur, qui e pe-

cunia inde coacta tres aequas partes, aerario, duci, militibus tribuebant — 3. *catenas singularias* minoris ponderis, obponuntur enim maioribus — 9. *satis est* occasionem fugiendi dedisse *semel*, *post illam* vnam occasionem, quam non praetermiserint, *numquam possis prendere* eos — 11. *non videre ita tu quidem* tibi, si liber esse malles, cura esset peculii, Virg. Ecl. 1. v. 33. quo redimeres te — 12. ludit in verbo *dare. quod dem* argentum, *dare se in pedes* in fugam, fugere — 13. *si dederis* te in pedes, fugae, *erit extemplo mihi quod dem tibi* malum — 14. *vt praedicas* quo exemplo v. 7. vsus es — 15. *vt caues cauea*, sic te ego coercebo compedibus — 17. *quod dixeris* Ergasilus sc. 1. v. 32. 33. *cupio* vt inueniat Hegio captiuum, quocum mutare filium possit — 19 ad 21. apud Ter. Eun. 2. 2. 15. *isti generi* parasitorum, qui (v. 13.) ridiculi esse sustinebant, et plagas pati, *olim fuit quaestus apud saeculum prius*. Sic Ergas. v. 19. *nulla iuuentutis spes* a iuuenibus, quales nunc sunt, nullus parasitis fructus est sperandus. *sese omnes amant* quod in parasitos esset inpendendum, ipsi malunt frui — 20. *antiquis moribus* Philopolemus adhuc vnus aliquis est, qui nos fouet — 21. *gratiis* sine fructu meo — 26. *facere quaestum carcerarium* mangonem esse factum, venaliciariam exercere — 29. *carnificinam facere* quaestum obcipere hominibus excarnificandis — 33. domicoenio laboro — 39. 40. sententia verissima, apud sacros aeque Prouerb. c. 20. v. 14. ac profanos graecos latinosque scriptores obuia — 41. *pot. hostium* v. 1. 1. 24. — 43. 44. quod tibi dolet alieno, quanti ego pendam pater — 50. in summo dolore suo indulget tamen Hegio adsuetudini, cum parasito iocandi; *exercitus* tuus *edendi* epulae, cibi delicati, cupedia, *remissus* dimissus *est* filio meo te nunc in conuiuia non adhibente — 51. 52. *Nullumne* alium *interea* dum filius abest, *nactus* qui 52. *remissum exercitum imperare cogere*, parare *tibi posset* apud quem coenare possis — 52. pro vulgari *quem dixti* Gruterus, Gronouius aliique legendum esse viderunt *quem duxti*. Non enim Ergasilus *suum*, sed Hegio *eius* exercitum remissum esse dixerat, Hegio vero, qua coepit, allegoria porgit, *quem exercitum duxti*, cuius dux fuisti — 53. *prouinciam* mei alendi — 56. *multigeneribus* multorum generum, variis — 57. *primum dum* vi ehodum agedum etc. — 57 ad 61. Hegio, quod *militibus* dixerat pro *esculentis*, seu iis, qui escu-

lenta praebent, populorum deinde quorumdam nomina ad esculenta per iocum transfert. *Pistorium* oppidum Hetruriae: *Pistoriensium* autem nomine adludit ad *pistores*. Eorum autem sunt genera quaedam, et *aequos* etiam hoc nomen complectitur. *Pana* oppidulum Samnii, *Placentia* nobilis Galliae cispadanae ad Padum vrbs, vnde *Panici*, qui panem, *Placentini*, qui placentas conficiunt. *Turdetani* populus Hispaniae, h. l. qui turdos vendunt; *Ficedulae*, vicus Romanus, *Ficedulenses* hic venditores ficedularum; *Maritimi* piscatores, cetarii — 62. 63. *vt saepe* etc. Hunc locum in animo habuisse videtur Horatius, Sat. 2. 8. 73 sq. *conuiuatoris, vti ducis ingenium res aduersae nudare solent, celare secundae* — 65. *reconciliasse*re reconciliaturum esse, reducem facturum — 66. *Alium* Eleum — 70. *quod sciam* nisi forte domi meae fuisse audiam, qui me vocaret — 71. *quid tu id quaeris* num tu forsan vocaturus me es? — *natalis* lautiorem iubet coenam exspectare — 72. dicere poterat Hegio *voco te* seu *te vocatum volo*, dicit vero *te vocari volo* quod est *te vocari iubebo* — 73. Ergas. igitur *facete dicum* iocaris, in me quidem vocando non multum operae sumendum est, quasi dubium sit, quin vocatus veniam — Hegio vero, 73. 74. caussam adfert, cur dubium esse possit: *si pauxillum potes contentus esse* non larga erit coena mea *si* nescio an *pauxillum potes esse* (edere), *contentus* ita vt contentus sis — *nae perpauxillum modo*, pro *nae* cum Lambino lego *ne*, quod sensus poscit: *ne modo* seu dummodo *ne perpauxillum* adponas — 75. *nam istoc perpauxillo victu adsiduo* quouis die *delecto me* ironice, domicoenio laborans — 76. Hegio pro *age sis, voco* dicit age sis *rogo*. Recte enim pro vulgari *rogo* Salmasius reposuit *rogo*, quod sensus postulat, cuique emendationi Gronovius etiam libentem se subscribere dicit. Quod vero minus vsitate dixerat *rogo* te ad coenam, Ergasilus statim argutiam captat in verbo *rogo*. *Emtum*, quod Acidalius in *emin tu* mutauerat, Lambinus recte restituit. In auctionibus nempe emtor *rogabat* venditorem: addicatne ei rem pro eo, quod licitus esset, pretio? quod si erat, venditor respondebat *emtum* tibi est, *nisi quis meliorem conditionem* maius pretium *adferat* etc. Sic Epid. 3. 4. 35. rogat emtor: *estne emta mihi haec?* cui respondetur: *istis legibus habeas licet*. Sensus igitur loci nostri est: Hegio *rogat*, an suus hodie Ergasilus esse velit? cui hic respon-

det: *emtum*, ero tuus, veniam ad coenam tuam, *nisi quis meliorem adferet* ad lautiorem coenam me vocauerit — 78. ridens Ergas. addit: *quasi fundum me vendam*, *me addicam* conuiuam fore promittam *meis legibus* nisi lautius ab alio quo adcipiar — 79. Hegio porro iocatur *non fundum vendis*, sed *profundum* ventrem, qui expleri nequit — 80. *tempori* mature veni — 81. *venare leporem* quaere conuiuium delicatius, *nunc* ad quam coenam ego te vocaui, *erim* erinaceum, coenam vilissimam *tenes* — 82. *victus meus* quod hodie coenabo *scruposam commeat viam* scruposo loco seu nascitur, seu pascitur; olus igitur, aut animal esse potest — 83. 84. non deterrebis me, quin veniam, fretus dentibus, qui coenanti officium praestabunt, quod calcei per scrupos eunti — 85 sqq. non quidem esitabo sentes, at tamen terra nata, in iis multa olera; quare Ergasilus iocans: aegrotis eius coenam fore saluberrimam — 89. *subducam ratiunculam* computabo Curc. 3. v. 1.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *aerumnam* seruitutem *exsequi* perferre — 2. sic Hor. 1. od. 24. *durum! sed leuius fit patientia, quidquid corrigere est nefas* — 4. *morigerari seruituti* idem, quod v. 2. *aequo animo eam pati* — *mos bonus* decens et vtile vobis erit — 5. *eamque in herili imperio ingeniis vestris* vobis morigeris *lenem reddere* — 6. *indigna* quae videantur *digna habenda sunt* aequo animo ferenda — 7. *eiulatione* v. Aul. 4. 9. 17. — *oculis multam miseriam additis* coniectura est Camerarii, ante quem edd. habebant: *multa oculis multa misera editis* et editio prima *multa oculis multa mira dieis*. Codd. mire variant: pro *editis* alii *cudis, cuditis, accuditis*, quidam *multa oculis multa miraclitis*, quod Pareus ita mutatum textui intulit: *multas* (punis) *oculos multa Heraclitei* (semper flentis). Gronovius *multam* (poenam) *oculis modo inrogatis*. Sensum esse adparet: lacrumando vobis nullum fructum, oculis vero certum adferetis damnum. Quae vero lectio coniecturaue ad veritatem proxime adcedat, diuinare quidem non ausim, sed Parei tamen coniecturam non diffiteor Plautino mihi non indignam videri ingenio — 13. *officium* vt vinculis grati animi nos patiamur retineri — 14. *fugam fingitis* meditamini — 16. *non dehortor* vobis non putarem, vitio esse vertendum — 17. *sine his arbitris* explicant: captiuis aliis; false. Namque e scena 1. v. 4. custodes

adparet esse intelligendos, et ex scena 3. v. 98. reliquos, quos Hegio emerat, captiuos esse adhuc apud eius fratrem — 19. *abscedite* vos duo captiui — *nos lorarii* — *incipesso* i. q. incipio — 20. *istuc* vt breuis oratio sit — *abite ab istis* vos serui, custodiae causa additi — *obnoxii vob.* beneficio a vobis deuincti — 21. 22. *quum quae volumus copia est*, *ea* vos quidem *facitis nos compotes* — 24. *arbitrari* Aul. 4. 1. 21. erat speculari, h. l. *dicta* sermonem nostrum captare — *arbitri* quicumque adsunt — 25. *palam* abesse quidem posset, non vero delendum ideo est, sed explicandum *ad praesentes* per eosque ad herum — 26. *nisi* eos *astu* cautissime *colas* obculas. Forsan ex *astu obculas* lectio *astu colas* orta est — 28. *es tu* esse adsimilas — 29. *viso, cauto opus est* nos adtentos prouidosque oportet esse — *sobrie* νηφαλέως considerate — 33. *earum caput* Graecis φίλη κεφαλή — 34. *caput suum obferre vilitati pro aliquo* pro salute alicuius praesentissimum capitis adire periculum, seu, suam ipsius salutem habere vilem — 36 ad 38. Callimach. πρίν τι λαβεῖν, φιλέουσι· ἀτὰρ στυγέουσι λαβόντες. *dum, quod volunt, inpetrant* inpetrare conantur. *nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt* Catull. *sed vbi* etc. *dicta nihil metuere, nihil periuria curant* idem in Epith. Pel. — 39. Tyndarus addit: hero quidem suo se nullo modo diffidere — 40. idem Tynd. ne, quae v. 36 ad 38 dixerat, Philocr. in malam partem adcipiat, pergit: se, quod ei suaserit (de ingrato plerorumque hominum animo dixerit) idem vel ipsi suasurum fuisse patri suo, si is nunc Philocratis loco esset — 41. 42. Phil. gratum Tyndaro pollicetur animum, *si audeam* eo loco quo sumus *te ego patrem nominem* nam, quod beneficium in me es conlocaturus, tantum est, vt, secundum patrem, nemini me, quam tibi, plus debere fatear — 47. *quod imperitabam pro iure* vt mihi pro seruitio debitum, *id orabo per precem* vt non debitum, vt seruus ab hero precari solet — 48. 49. hoc vtroque versu *per* ponitur, quo sensu in obsecratione poni solet: respectu habito fortunae etc. — 51. 53. *memoriter meminisse* ne per errorem in conloquendo labaris.

IN ACTVS II. SCENAM II.

A versu 1 ad 42. Hegio cum Philocrate, quem Tyndarum esse putat, seorsum quidem a versu 13. loquitur, sed tam parum tamen caute, vt verus Tyndarus, non procul

adstans, omnia audiat, quod ex iis, quae secum aliquoties loquitur, adparet. A versu autem 43 loquitur Hegio cum Tyndaro, quem Philocratem esse persuaderi sibi passus est. Philocrates et Tyndarus, vterque, quam personam suscepit, egregie tuetur, ille interdum et consuetas seruorum argutias, hic grauitatem hero dignam scite imitando.

1. exiens domo iis Hegio dicit, qui intus sunt — 2. rogat lorarios, sed 3. alter eorum, quos sibi ostendi voluerat, ipse statim respondet — 3. *me quaestioni essemus*, seu, vt alii legunt *ne in quaestione essemus* est: ne quaerendi essemus. Sic Cist. 2. 3. 49. *ne in quaestione mihi sit, si quid eum velim* — 4. *circummoeniti* pro circummuniti — 5. *vix cauet* vitare potest *quum cauet* quod vel maxima cura vitatum cupit. Nescit Hegio, idem sibi, hac ipsa in re, adcidere. Si, quod Act. 2. sc. 3. v. 98 sq. facturum se dicit, non fecisset sero, non reperisset Act. 3. sc. 4. se esse deceptum — 12. *non soli ignaui fuimus* capi maluimus, quam pro patria mori — 15. *nescium tradam tibi* me nescire, fatebor — 16 ad 20. allegoria vtitur, a tonsoribus ducta. sensus: in eo Philocrates est, vt Hegionem decipiat — 16. *cultros adtinet* nouaculam ei tondendo admouet, fraudem incipit nectere — 17. *inuolucre* ὠμόλινον, linteum, quod tonsores praeligant tondendis, quo vestes minus inquinentur: ne per ambages quidem senem it deceptum — 18. tondebantur Graeci siue *strictim*, quod erat ἐν χρῷ κείρειν, ad cutem tondere, siue *per pectinem* antiquo more persico, pectine interposito paullo longius a cute. Prius tonsurae genus vocabatur σκάφιον, posterius κῆπος. Sensus: magisne an minus seni parsurus, minori maioriue pretio filium eius redempturus sit — 19. *admutilabit* ad cutem tondebit *probe* vt vestigia cultri in cute relinquat. Sic Mil. 3. 1. 170. *admutiletur miles vsque caesariatus* (quamuis bene capillatus) probe decipiatur. Pers. 5. 2. 48. *qui me vsque admutilasti ad cutem.* Tyndarusne igitur serui indolem induisse vituperetur pessimi, qui heri dolore gaudeat? At, cuius heri? eius, qui pridie factus est, in negotio cum eo hero, quocum a puero vixerat. cf. 3. 5. 59 sqq. — 24. Vtrumque vsitatum est, *Thalem* et *Thaletem*, etiam *Thalen* — qui, licet vnus fuerit e septem, quos vocant, Graeciae sapientibus, heri tamen mei sapientia longe superatur — 26. *orationem ad seruitutem contulit* ita loquutus est, vt seruum callidum oportuit, qui, hero audiente, non negaret quidem, liber-

tatem seruitute esse optabiliorem, at eam tamen, qui ipse seruitutem feraret, libertate praedicet non multo esse deteriorem — 27. *Polyplusio* genere, πολυπλούσιος quidem est *valde dives*, sed hoc vocabulum vt nomen gentis Philocrates vsurpasse, et Hegio intellexisse videtur, qui versu demum 31 de diuitiis quaerit — 31. 32. *Senex* iungunt quidam cum interrogatione Hegionis: *senex quid pater?* quia rogasset Hegio de diuitiis ipsius, non de paternis; sed iungendum est cum *excoquat;* Hegio enim, audita demum voce *senex*, an pater adhuc viuat, quaerere admonetur — *excoquat sebum* vulgo explicant: diuitias Philocratis paternas fuisse in re pecuaria. Non recte arbitror. Dicere vult Pseudotyndarus: diuitias Philocratis esse maximas; quod vero Hegio interrogarat: sunt ne *opimae?* quod proprie esset *pingues*, argutatur Philocrates: adeo pingues, *vnde sebum excoquat senex.* Sic seruum se adsimilabat, argutias seruorum more captans — 33. Et hoc seruiliter iocatur. Si e viuis discessisset, in Orcum esset delatus — 35. *Thesaurochrysonicochrysides* nomen mire compositum, quod inditum dicit, non ob diuitias solum, sed ob auaritiam etiam audaciamque. Vt sensus hic posset extorqueri, alii aliter hoc nomen putarunt immutandum, Camerarius: *Thesaurochrysonychochrysides*, Heraldus: *Thesaurocrypsonichochrysides*. Compositum videtur ex *Thesaurus* duobusque, quibus aurum inerat, nominibus, *Chrysonicus* et *Chrysides* — *audaciam* explicant auiditatem, qua audacter in alienum inuadit — 39. *pertinax* valde tenax — 41. *Samiis*, quum alii, paullo locupletiores, in sacris vterentur vasis argenteis — 44. Hegio Tyndarum adloquitur *Philocrates*, quod post nomen igitur ponendum est comma. *hic* est verus Philocrates, quem Tyndarum esse putat — 51. *aequum censeo istunc Tyndarum, non me potius metuere* qui dominus eius fui, *quam te* qui nunc dominus eius es — 53. *dicto haud audebat* me laedere, quamdiu dominus eius eram, *nunc* quum dominus eius esse desii, *licet* ei, *facto* me laedere, prodendo diuitias patris mei — 54. Pseud. 2. 3. 12. *Centum doctorum hominum consilia sola deuincit dea fortuna* — *arctat* imminuit — 59. *ipse non vis*, si non *vult*, parum Tyndarus monendo proficiet. Pro *non vis* coniicio *noris:* nisi forte me monitore non fuit opus, si ipsi tibi in mentem eius rei venerit — 60 ad 66. haec Tyndarus monendo effectum it, vt iusta sibi et clemens

apud Hegionem seruitus sit, donec Philocrates redierit — 70. *ne auariorem* ne ob diuitias patris mei redemtionis pretium statuas nimium — 76. *scio ego* quidem *multos iam lucrum luculentos homines reddidit* ad maiorem dignitatem lucrum euexit — 77. *est etiam* rerum conditio interdum potest esse talis etc. Sic Ter. Adelph. 2. 2. 8. *pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum* — 78. Rittershusius de lucro tantum iniusto vult intelligi, cuius a studio auocat Hesiodus: μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτησι. sed lucri studium, licet non iniustum, quam facile obcaecatos perdere possit, neminem latet — 81. *praeterea vnum numum* compensabimus pretium a me pro te, et a te pro filio meo solutum — 82. *hunc* seruum tuum auctarium adiiciam — 84. seruitutem seruit *priuatam* homini alicui priuato, *publicam* quem e turba captiuorum res publica sibi ad suos selegit vsus — 85. 86. *pol hic* vsque ad *pluit* nonnulli tribuendum putant Tyndaro, quod Hegio captiuos singulos deinceps interroget, nunc Tyndarum, Philocrate v. 43. recedere iusso, quem scena demum exeunte reuocet, et scena sequente certiorem faciat de iis, quae cum Tyndaro erat loquutus. Versu igitur 85. τὸ *huius* ad patrem Philocratis referendum putant. Sed nec 14 ad 42, Hegione cum Philocrate conloquente solo, Tyndarus tam longe absfuerat, vt non omnia audiret, et tamen Hegio a versu 44. Tyndarum iubet fateri, quae Philocrates erat fassus, quasi ea non audisset. Surdastrum puto senem fuisse, qui, quae ipse vix audiret, paullisper remotum plane non audire opinaretur. Vers. 85. 86. Tyndarus dixisse nullo modo potest; sed Philocratem puto subgerere Tyndaro voluisse, vt Menarchum seni diceret clientem suum esse; quod vero Tyndarus noluit, ne praesentibus fraus suboleret. Hegio autem si audisset hos versus, gaudio sibi clientelam hanc esse, declarasset. Exprimunt autem versus hyperbolice: nihil certius esse, quam liberationem Philopolemi — 88. *abs re* alienum a negotio meo, quod impedimento ei esse possit — 90. *aestimatum* vt statuas pretium, quod ego, si non redierit, pro eo soluam — 100. certus sum, me ab eo amari — 104. *optima immo* est causa, viginti minas soluam, nisi tuum tibi ille filium reduxerit liberum — 107. *collus* antique pro collum — *collaria* catena, seu collare vinculum — 108. *quod bonis* etc. Sic Pers. 4. 5. 2 sq. *Si quid bonis boni fit, esse idem et graue et gratum solet.*

IN ACTVS II. SCENAM III.

8. 9. Epid. 3. 2. 35. Chaeribulus Epidico dicit: *vorsutior es, quam rota figularis.* Hoc ſenſu hic: *pro rota me vti licet* facilius figulus rotam non verſat, quam ego, hero iubente altero, alteri ſeruire paratus ſum — 11. *ea* ſi genuina eſt lectio, explicandum eſt *ratione.* Sunt vero, qui Plautum dicant ſcripſiſſe *a tuopte ingenio* vt Truc. 4. 3. 59. legitur *ab ingenio inprobus* non temeto demum inprobus factus — 13. *hem tibi hominem* trado — 16. *qui me quid agitem.* enallagen putant, *me* pro *ego; ego quid agitem.* alii explicant *me* eſſe *de me* ſeu quod ad me adtinet — 20. *rebito* pro *redeo* obcurrit et infra v. 49. et 3. 5. 89. — 25. *adhuc* vbiuis *locorum* quocumque loco ac tempore — 33. *facile memoria memini* ipſe vidi et, te etiam indicente, praedicaſſem — 37. *noſtrum amborum vicem,* pro nobis ambobus — 42 ad 53. Praeſente quidem et audiente Hegione, ſed ita tamen caute, vt fraus ei ſubolere nequeat, Tyndarus Philocratem monet, vt periculi, in quo verſetur, memor adceleret, quantum fieri vllo modo poſſit, cum Philopolemo reditum, manuque deinde gratus eum emittat — 56. *med erga* erga me — 61. 62. *illic pol* etc. qua me adfecit laude, ea ſi ipſum viciſſim ornem centuplici, parum eſſet — 66. Iov. teſtem *laudo* nomino, per Iovem iuro, *me infidelem non futurum Philocrati* huic. Hegio intelligit Philocrati vero; Philocrates autem Tyndarum vult intelligere *tibi,* qui meam Philocratis perſonam maximo cum periculo tuo ſuſcepiſti, et ſingulari fide ſolertiaque ſuſtines. Et, ne ambiguitas Tyndaro ineſſe videatur, qualis eſt Amph. 1. 1. 236. vel 3. 2. 52 ſq. Philocrates v. 68. verbis plane perſpicuis Tyndaro fidem pollicetur, cui promiſſo vt ſtet, grauiſſime Tyndarus 73 ſq. monet — 81. *hunc* Hegionis filium Philopolemum *inuentum* qui tibi non in tota Elide diu quaerendus eſt, ſed quem pater iam (inuenit) inueſtigauit ſeruitutem ſeruire Menarchi medici, hunc inueni, redemtum quam ociſſime potes patri ſuo huc reſtitue — 87. *et tua* Hegionis *et tua* Philocratis (Tyndari) *ornatus* cum ſumma laude mea ob rem bene proſperque geſtam — 90. *ſyngraphus* diploma, literae publicae de ſecuritate viae — 94. *ſi diis placet* h. l. pie precantis eſt, alias laudi alicui ironice ſolet addi — 100. *ſequere tu* ſeruum putat, deceptus — *amittam* abſoluam viatico et ſyngrapho dato.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *edit* pro *edat* — 1. 2. *aegre* non sine magna molestia — 4. *huic diei* quasi personae, quam male odisset, sibi inimicissimae *oculos effodiam libens* mallem hunc diem non inluxisse — 5. quoscumque hodie adii, malignos sum expertus — 6. *ieiuniosiorem* vox comice conficta: quo mihi tristius esset ieiunium indictum — *effertum fame* vt Aul. 1. 2. 6. aedes *inaniis obpletae*. Vacuitate aliqua non nisi iocose dici aliquid potest effertum esse obpletumque — 7. *nec qui* pro *quo*. Sed rectius forsan quidam legunt *cui;* pergit enim de die loqui tamquam de persona, quare *quidquid obceperit* dies, pro: quidquid ego obceperim hoc die — 8. *venter, guttur resident* otiosi celebrant *esuriales ferias:* inani ventre diem ago sedendo, nihil agendo — 9. *ilicet* etc. ilicet arti parasiticae ire in etc. desino hanc artem, eamque exsecror — 10. *ridiculos* qui ventris explendi caussa se praebent deridendos — 11. *viri imi subsellii* inopes, humilesque — *Laconas plagipatidas* Laconum more a pueris plagis ferendis adsuetos — 12. *quibus sunt verba sine penu et pecunia* qui praeter iocos suos non habent, quo beneficia possint remunerari — 13. requirunt, qui vicissim conuiuio excipiant — 14. *opsonari* plerumque erat officium seruorum, quo vero, quaestuoso sibi, parasiti libenter fungebantur, v. c. Gnatho apud Ter. Eun. 2. 2. 25 sq. qui vero heri in re familiari erant diligentiores, opsonabantur ipsi — 15. *aperto capite* sine pudore, non vtuntur nobis internuntiis — 17. *teruncius* numus, tres vnciae, quarta assis pars, quadrans. *Non teruncii faciunt* prorsus spernunt — 20. *huc* ad me, apud me coenabis — *quis profitetur?* pollicetur coenam — 22. *dictum de dictis melioribus* iocis, iuuenibus olim adceptissimis — 23. *epulas menstruales* quae in mensem satis fuissent, largissimae — 24. *de compacto* aut *ex compacto* prout plures pacti inter se erant — 25. 26. *si non adriderent* non modo risum non edunt *ne canem quidem inritatam voluit quisquam imitarier* sed ne subrident quidem, vt, sicut canis inritata, ringantur, *dentes vt restringant* seu potius labra restringant, vt dentes ostendant nudos, quod Plauto Epid. 3. 3. 48. est: *albis dentibus deridere* — 29. *olearii*, qui oleum vendunt, *in Velabro*, quod Velabrum locus erat Romae iuxta Auentinum, et inter Palatinum Capitolinumque montes, vbi tabernae oleariorum erant: quasi olearii, qui de pretio,

quo oleum vendant, pacti inter se sunt — 32. 33. *barbarica lex* Graeco est *Romana*, Quinti scilicet Vinnii, in eos lata, qui ita quasi conspirassent in rem publicam, vt de victu ciuibus cariore reddendo inirent consilia — 34. 35. *inrogabo mulctam* a iudicibus petam, vt mulctent eos decem coenis mihi dandis, *meo arbitratu* quales ego eas et quando quamque dari iussero — 36. *spes coenatica* coenae — 37. *decolabit* e colo defluxerit *spes decolabit* defluxerit, euanuerit. Sic Caf. 2. 4. 28. *si sors autem decolassit.* Vulgo scribunt *decollabit*; alterum vero *l* Lambinus, Gruterus, Gronovius recte iudicarunt expungendum.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. In sinu gaudens: recte fecisse, suaue est, et laus inde nascitur, et vtilitas. Non tamen absonum est, quod interpretes nonnulli volunt, Hegionem graecam salutandi formulam habuisse in animo χαίρειν καὶ εὖ πράττειν: multarum certe, quas modo audiuerat, de filio mox recipiendo gratulationum memoria animo iam obuersabatur recens — *bono publico* Philocratis quidem, iuuenis inter suos nobilissimi liberatio facere poterat ad pacem cum Eleis restituendam — 2. *quisque* cum plurali *vident*: quicumque vident me — 3. *gratulanturque eam rem* spem filii capti cum Philocrate mutandi — 3. 4. 5. *miserum* se iam ob vnam hanc caussam vocat, quod restitando lassus erat factus, cetera laetus — 5. *eminebam* vix me gratulantium turbae subduxeram — 8. *inde* a praetore *illico* statim *reuortor* discedo, post *reuortor* pono semicolon; *domum* iungo cum *eo postquam id actum est* deinde. Paullo copiosius senex narrat, quam opus est; sed sic solent, qui rem aliquam prosperrime se gessisse gloriantur — 11. *hic* Aristophontes, qui adstabat mutus.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Ergasilus sc. 1. et Hegio sc. 2. loquuti erant in platea; Hegio vero quum scenae superioris v. 13. Aristophonti diceret *sequere me*, ducturus eum erat in eam partem, vbi, intra aedes suas, captiuum Act. 2. sc. 3. v. 96. *intus* seruari iusserat. Ex eo loco Tyndarus Aristophontem adnouerat: quem dum perducit in eam partem Hegio via non breuissima, Tyndarus interea solus secum hac sc. 3. loquitur.

1. *nunc illud est, quum* tempus, quo. Et apud Ter. Geta perturbatissimus Ad. A. 3. sc. 2. incipit *nunc illud est*, ibi vero explicandum est: *nunc conuenit ad rerum nostrarum conditionem illud dictum: quodsi* etc. — *me fuisse, quam esse*, mortuum esse, quam viuere. Pseud. 1. 3. 18. *mortuus est, qui fuit; qui est, viuus est* Truc. 1. 2. 94. paene fuit. — 2. *se* iungendum est cum *segregant*, vt est Mil. 4. 6. 17. ille illas spernit, *segregatque ab se* omnes sensus: neque consilii locum habeo, neque auxilii copiam — 4. *nec exsilium exitio est* nec aufugiendi locus est, ad hoc exsilium vitandum — *aspellat* abspellat, depellat — 5. *mantellum* mantele, mantelium, χειρόμακτρον nihil excogitare possum, quo me Hegioni purgem — 7. *malefactis fuga* excusatio eius, in quo malefecisse deprehendor — 11. *obpetere pestem*, mortem, letum, perire — *heri vicem:* pro hero, Philocrati fidelis dum sum — *meamque* quam pestem Hegio ob fraudem meam iudicabit *meam* a me promeritam — 17. Sic Ter. Adelph. 5. 4. 43. *ipsa, si cupiat, Salus seruare prorsus non potest hanc familiam* — 17. *incipisso* vt infra 4. 2. 11. et Mil. 2. 2. 73. et 82. sed supra 2. 1. 19. est *incipesso* pro incipio.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. Recesserat Tyndarus, quam longissime potuerat, quare Hegio non statim visum putat aufugisse — 2 ad 7. antequam propius adcederent, Tyndarus haec secum — 5. *vtinam te di prius perderent* vellem, vitam prius amisisses, *quam periisti e patria tua* quam captus ab hoste periisti patriae tuae — 7. *obcisa est haec res* negotium hoc plane perditum est desperatumque. Sic et Men. 3. 2. 46. *obcisa est haec res* — *astutia atrox* audaciae plena confidentiaeque — 18. *morbus qui sputatur* Plinio videtur epilepsia esse, H. N. libr. 10, 23. dicit: comitialem propter morbum despui suetum, et libr. 28, 4: despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. Epileptici vero nec insectantur alios insectarive possunt, vt iubendus Hegio fuisset, securitati suae prospicere, nec in loquendo delirant, quare monendus fuisset Hegio, ne crederet eius dictis. Quod autem *rabiosum* ante dixerat, morbum non alium puto esse intelligendum, quam *rabiem* ipsam, in quam repente interdum soleret incidere, et quae creberrimas relinqueret mentis aberrationes. Hic morbus sputatur, istiusmodi aegrotum auersatur quisque,

et procul ab eo recedit. Sunt vero, qui *herpetem* intelligant, vicus valde contagiosum, quod sputo putabatur posse curari — 19. *vltro istum a me!* recedere volo — 21. *vt qui* cuius causa — 23. *Aliis* Eleis, multis in Elide — 25. 26. Aristophontem *inimico vultu intueri* mirum profecto non erat, quod vero Tynd. callide explicat *rabiem gliscere* incipere — 30. *Alcmaeo, Orestes, Lycurgus* insania sua nobilissimi, priores duo matricidae, tertius a Baccho in furorem actus Thraciae rex — 36. 37. *vanitudine* esse *mendaciis* clarum est, quare, cui obponitur, *veriverbio* est *veritate*, vere loquendo. Tyndarus vero vult, Hegionem quidem v. 36. verba adcipere vt ironice dicta, quod fieri non potest, vt vere loquendo conuincamus aliquem, eum non esse eum, qui est; eodem vero versu Aristophontem monere vult, vt sentiat tandem id, quod stolidus homo sc. 5. v. 39. demum sero sentit, eum vere loquendo superare Philocratem ita, vt fraudem eius prodat, Tyndaroque, de Philocrate merenti optime, pessimam det operam — 42. *quem patrem* qui huius pater fuerit, plane ignoratur. Quia vero addit *qui seruus est*, Lambinus explicat: iure ciuili nullam esse seruilem cognationem — 44. *reconciliasso* reconciliauero — 45. 46. ludit Tyndarus ambiguitate vocabuli *liber:* non me *Liberum* Bacchum esse dico, sed Philocratem. Poterat etiam intelligi: non me nunc, quum Hegionis seruus sum, liberum esse dico, propterea autem non desii esse Philocrates — 47. *ludos facit* ludibrio me habet — 51. *bonis* diuitibus — 53. *aliquid pugnae edidit* dolo aliquo te fefellit. *Pugna* enim apud Plautum multis locis est fallacia, dolus. Bacch. 4. 9. 43. *pugnam conserui seni* — 59. seruus quidem sum, non vero seruus natus, sed bello captus; quod igitur libertatem perdidi in patria defendenda, id quidem exprobrandum mihi non est — 60. *te nequeo contineri* Aristophontis Tyndarus ab Hegione intelligi vult *rabiem sentio gliscere* — idem Tyndarus v. 62. ex ardentibus Aristophontis oculis, et v. 63. e pallore eius lurido, conligi posse dicit, et, quod vtrumque iram prodebat vehementiorem, atrae bili rabieique tribuit, constringendumque suadet esse — 65. *atra pix* genus tormenti erat, ferventi pice instillata miserorum corpora vrere — 69. *insanum concinnat* ad insaniam me adigit — 72. *adbites* adibis, vt 2. 3. 20. *rebitas* redeas — *os denasabit mordicus* nasum praemordebit — 79. *quid mihi abnutas?* quem

senex v. 41. abiisse dixerat, Philocratem esse oportere, Tyndarumque, vt Philocrates demitteretur, eius personam suscepisse, ex versu 55 sq. facile Aristophontes potuisset diuinare: quare nutu eum Tyndarus monet, vt animo haec proponat suo, nec totam rem Hegioni prodat; sed stolidus homo: *quid* mihi abnutas? — 80. ex eo ipso, quod Aristophonti abnutauerat, Tyndarus Hegioni fit suspectus — 81. *neque pes neque caput adpareat* non nisi nugas proferet absurdissimas. Conf. Asin. 3. 3. 139. — 82. *ornamenta* scenica, quibus indutus histrio in tragoediis Aiacis personam ferre solet, *desunt* huic Aristophonti, quae nisi deessent, *Aiacem ipsumvidere te putares hunc quum vides* — 84. *inter sacrum* hostiam *saxumque* hostiae ingerendum *stare:* in summo esse periculo (ne feriare) — 86. *audibis* audies. Sic et Poen. 1. 2. 97. — 93. *deliquio* Salmasius aliique putant esse nominatiuum, quem constructio poscat: quin deliquio mihi sit apud te et par. et lib. i. e. vt a te retentus in seruitute iactura facienda mihi sit par. et lib. sed sensu eodem esse potest datiuus a deliquium, si construas *hoc* (v. 92.) quod dixero *si secus* mendacium *repereris, nullam causam dico* non recuso *quin mihi deliquio sit* causa cur non recipiam parentes libertatemque, *apud te* te me seruum retinente — 96. locatur, vt animum ostenderet non perturbatum, causaeque suae bonitate fretum: forsan et Hegioni volebat mouere risum, et Aristophontem inrisione perturbare. — 99. vltimum facit periculum, Aristophontem monendi, vt verum Philocratem insectari sentiat desinatque — 100. Nomen *Thesaurochrysonicochrysides* Hegio non a vero Tyndaro, sed a Philocrate 2. 2. 35. audiuerat. — 103. *dierectus* hanc vocem Salmasius putat originis esse graecae, a διαῤῥηκτος. Adfert Demeam, qui apud Ter. Adelph. 3. 4. 6. dicit *disrumpor* sc. ira, et Virg. Ecl. 7. v. 26. *rumpantur vt ilia Codro* inuidia. Salmasio igitur *dierectus* est: vehementiore adfectu aliquo perturbatus. Nec negandum est Curc. 2. 1. 29. pro vulgari lectione *lien dierectu'st* in codd. nonnullis legi *dirructus, disruptus, dirruptus, diruptus, dierruptus,* et sensus est *lien mihi dolet,* cui respondetur *ambula, id lieni optimum est,* sicut Celsus 4. 9. dicit: vitium lienis quiete augetur, exercitatione et labore minuitur. Alii vero *dierectus* latinam vocem esse adnoscunt, quasi ad *diem erectus,* et explicant: *ad crucem actus.* Ceteris Plauti locis, Merc. 1. 2. 72. et 4. 4. 16. Poen. 1. 1. 32.

Rud. 4. 4. 116. Trin. 2. 4. 56. Caf. 1. 1. 15. is, ad quem *dierectus* dicitur, cum indignatione aliqua *ire* aut *abire* iubetur, quod explicant *ad crucem*. Most. 3. 2. 163. dicitur adeo cani. Nostro hoc loco, quum Tyndarus cor suum *timore* sentiret micare, ei dicit: quiesce cor meum *dierectum* a vehementiore palpitatione tua; tunc sibi dicit: *i*, et suspende te, si proditus timore meo fuero, nihil superest, quam vt suspendio cruciatuum remedium quaeram! — 104. *tu* cor meum *subsultas*, ego etc. in summa formidine iocatur tamen — 108. *deruncinatus*, vt Mil. 4. 4. 6. runcina, quae serrae genus putatur, inminutus, *deartuatus* per artus concisus, vtrumque est: damno et dolore adfectus — 117. vid. not. ad Amph. 4. 2. 9. — 119. *vt vos custodiam* vt vos constringatis me. Sic Asin. 2. 2. 31. *custos carceris* — 122. *nucleum* Philocratem, herum, ex quo fructus erat sperandus — *putamen* corticem, Tyndarum seruum, qui erit nullius pretii — 124. *mihi os subleuere* deceperunt me, aliisque praebuerunt deridendum. Sublinebant os dormienti, vt ridiculum eum facerent; meretrices os sublinebant sibi, ad amatores decipiendos — *obfuciis* fuco — *sursum versum* omnia inuertendo — 125. Lora herus poscit: quod vero non addiderat: Tyndaro puniendo, lorarii, ad lignationemne ire iubeantur, iocantes interrogant.

IN ACTVS III. SCENAM V.

3. *sartor* h. l. non a sarciendo dictus est, sed a sarriendo, quod rusticorum est, rastris herbas delentium inutiles — 10. *tuas* ambigue dictum, seu, quod ego tuus sum, et manus meae sunt *tuae*, quas si praecidi iusseris, ferendum id est, seu, *tuas* ipsius manus — 15. *confecisti*, disturbasti, perdidisti; sic argentum, patrimonium confecisse, idem est, quod decoxisse. Interdum tamen pecuniam conficere, est, inuenire Ter. Phorm. 1. 1. 4. — 25. *ast ille non redit* licet ille non redeat, *vt dixit* quod vero sancte adiurauit — 31. Cauillatio minarum plena *vt Acherunti clueas gloria* vt per totum Orcum nomen celebretur tuum — 32. Si conferas Truc. 4. 1. 9. *saluus sum, quia pereo; si non peream, plane interearn* adparet, *perire* minus graue putari, quam *interire*. Quod vero *peritare* seu *perire*, nostro certe loco, est *vitam amittere*, distinguendum hic videtur, *perire* esse: ita vitam amittere, vt memoria laudesque tuae viuant superstites; *in-*

terire autem: ita mori, vt memoriam tui aut obliuio mox deleat, aut exsecrentur adeo posteri — 34. *Sutelas* Festus explicat *dolosas actiones*. Amph. 1. 1. 211. consuti doli — 36. *interduo* interdo οὐδὲν διάφορον ποιοῦμαι, susque deque facio. Alii legunt *interdico* — 38. *ille* Philocrates. Poenitebit certe te, interfecisse me, de ipso filio tuo bene meritum, cuius morte Philocrates filiusque tuus aeque dolebunt — 39 ad 44. Tandem vero Aristophontes tenet, quod, nisi lapis esset, dudum potuisset persentiscere — 46 sq. Melius sine dubio Tyndarus sibi fuisset consulturus, si, totam rem mox fassus, obsecrasset Hegionem, vt pauculos modo dies maneret Philocratis cum Philopolemo liberato reditum, quo facto palam fieret, Tyndarum Philocrati quam Hegioni non fuisse fideliorem. Quod vero ita fit, vt vel prudentiores homines non semper faciant, quod factu esset optimum, sed consilia interdum sequantur, quibus res suas trepidas ipsi faciant desperatiores, et Tyndarum Plautus, calliditate sua fretum, facit sequutum, non, quod placabilius esset, sed quod res suas faceret inpeditiores — 50. *custodem* explicant *paedagogum*. sed subreptus erat *quadrimus*, et Philocrati, puero iam, peculiaris datus: quare, nisi Philocrate minor, aequaeuus certe erat. Custodem igitur proprio sensu fuisse arbitror, (vid. not. ad Casin. 2. 3. 39.) qui ab eo numquam discederet, militanti in omnibus adesset periculis; vnde factum est, vt cum Philocrate simul caperetur — 57. pro *iratus* codd. quidam habent *ingratus*. Male opinor. Quod a viro magni animi summum Tyndarus exspectare poterat, erat, vt pietati eius iram condonaret suam, ignoscentior certe fieret: sed vt gratum ei esset, quod fecerat, vt gratias ei putaret habendas, id vero ne ab ipsis quidem Gratiis licebat exspectari — 61. *te perdocere* te ita inmutare posse mentem meam — 65. *Latomias* lapicidinas — 66. *effodint* effoderint — 67. *cotidianus* quotidie — *sesqui opus* quo temporis spatio alii octonos, tu *duodecim* (nisi forte intelligendum est *duodenos* i. e. quouis die duodecim) — 68. *sexcentoplagus* cui sexcentae plagae erunt perferendae. In mente senex habet nomen illud monstrosum, quo confingendo tamen non Tyndarus, sed Philocrates 2. 2. 35. ludificatus eum erat — 70. *ne perdas* ita crucies, vt pereundum ei sit — Hegio similat, se, *ne perdas*, intellexisse, *ne aufugiat*, quare dicit *curabitur* etc. — 71. *custodibitur* custodietur — 80. *ne qui* qua-

in re *deterius* iron. minus male *huic sit* hic tractetur *quam cui pessime est* quam is, cuius conditio est omnium tristissima — 82. *stat tuo periculo* si nihil aliud, pretium certe perdes, quo me emisti — 83. *Post mortem* hanc quidem si obiero ipsam, *in morte nihil est, quod metuam, mali* meam mortui conditionem non metuendam esse scio — 84. etsi *peruiuo ad summam aetatem* licet, quos minaris cruciatus, quam diutissime mihi sint ferendi — 85. *breue tamen spatium est perferundi* vita tamen ipsa breuis est — *minitas* minitaris — 86. *aliter vt dicam meres* non meres, vt te valere iubeam, sed vt exsecrer te! — Quis legere hactenus potuit, quin misericordiam tribueret Tyndaro, meliore sorte dignissimo? — 93. *phylaca* carcer — 96. *absque hoc esset* nisi hic Aristophontes fraudem Tyndari fecisset palam — 97. *vsque obfrenatum* etc. capistro quasi ori meo iniecto, dolis suis ductarent, quo iis liberet — 104. *potitus hostium est* vid. 1, 1. 24. — *quid hoc est sceleris* quam infelix sum! — 105. quasi produxerim liberos, non vt gauderem iis, sed vt orbatus dolerem — 108. 109. Aristophonti vero huic quis catenas inuideat, in quas redeundum est? Iocatur tamen: *exauspicaui ex vinculis* malo auspicio vinculis liberatus sum *redauspicandum in catenas* mirum igitur non est, me in vincula retrahi, vbi meliora mihi auspicia erunt exspectanda.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

De celeri Philocratis reditu vide Argumentum.

1 sqq. In sinu gaudet, regem se reducem vidisse Philopolemum, quocum, quae enumerat bona, omnia sibi rediisse certus est. — 5. *subplicare* quod 3. 1. 18 sqq. fecerat — 6. *amico prodesse* facere, vt a Philopolemo inuitetur — *inimicum perdere*, facere, vt non inuitetur — 7. *amoenitate* etc. sic Amph. 1. 1. 121. optime etc. — *onerauit* sensu bono. Sic Ter. Phorm. 5. 7. 1. *quantis commoditatibus meo hero hunc onerastis diem* — 8. *aptus sum* ab apiscor, i. q. adeptus sum. Sic Ter. Heaut. 3. 7. 15. *deorum vitam apti sumus.* — *hered. effert*, vocat coenas cum Philopolemo sibi reduces — *sine sacris* sine sumtu, in adeunda enim hereditate sacra, nisi testator remisisset, fiebant, quae sine sumtu aliquo fieri non poterant — 10. *atque etiam amplius* Stalagmum adesse nuntiaturus erat, qui filium Hegionis alterum, Paegnium, subripuerat,

ita vt spes aliqua adfulgeret, Paegnii etiam seruandi — 12. *coniiciam in collum pallium* quo citius curram. Ter. Phorm. 5. 7. 4. *qui non humerum hunc onero pallio* — *primo ex me hanc rem vt audiat.* Ter. Heaut. 1. 2. 12. *vt hanc laetitiam nec opinanti primus obicerem* — 13. *aeternum cibum* vt domus Hegionis mihi vel innocato semper pateat. Most. 1. 3. 67. vocat: victum sempiternum.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. *sublitum os* vid. 3. 4. 123. — *neque id perspicere quiui* neque me id perspicere potuisse! — 5. *scibitur* quum rescient homines — 7. vulgo *ductus* inductus (in errorem), deceptus. Ter. Andr. 4. 1. 20. etiam nunc me *ducere* istis dictis postulas? Alii, quod recepi: *doctus* magis quidem ironice: qui sibi non parum videtur sapere. Sic Pers. 4. 4. 45 ego ille *doctus* leno: qui me omnes lenocinii artes putabam callere — 9. *conlecto pallio* v. supra sc. 1. v. 12. obponitur pallio *fluida* otiosorum — 10. comminationes similes vide Curc. 2. 3. 1 sqq. — 13. *ore* (non pedibus) *sistet* (se), pronus cadet, a me prostratus, quo v. 12. erat minatus — *pugilatum incipit* brachia iactat, vt pugiles solent — 16. *ballista, catapulta,* instrumenta, quo vtroque tela grandiora et saxa in hostes iacularentur — 18. *dentilegos* faciam, excutiam dentes — *quemque* alii *quemcumque* — 21. *obstiterit in cursu* i. q. v. 11. *obstiterit obviam* — *obstiterit vitae suae* i. q. v. 12. — 23. 24. post *suam* non ponatur punctum, sed verba *ne quis propter culpam capiatur suam* monendi caussa quasi in parenthesi sunt posita; verba autem *prius edico: continete vos domi* etc. iungenda sunt. Eodem sensu apud Ter. Andr. 1. 2. 30. Simo: *dico tibi,* ne temere facias, neque tu haud dicas, tibi non praedictum! — 25. *Mira* forent, quae dicit, si sensu proprio minaretur hominibus, sed *in ventrem sumsit confidentiam,* ventrem alicubi inpleuit, quare in ventre habet id, quod confidentiorem facit. conf. v. 52. — 26. *vae misero illi* etc. expertus ille voracitatem eius erit; *cuius cibo factu'st inpensior.* Vocem *inpensus* explicant Meursius aliique *farctus.* Camerarius inuenit lectionem *imperiosior,* quam Salmasius probabat, quam vero genuinam esse mihi non persuadeo, sed auctorem habere aliquem, qui, quid *inpensior* sibi vellet, explicare non poterat, Hegio, Ergasilum v. 31. *imperiosum* vocans, hoc vocabulum mutationis auctori videtur subgessisse — 27. *scrophi-*

pascus, qui sues alit, a *scropha* sus feturae habilis — 30. *dominis* scropharum *meis pugnis exculcabo furfures* pugnos in ventrem eo vsque ingeram, vt eum prae dolore exonerent — 31. *basilicas* regias — 34. *canterio cruciantis* pisces nimio subcussu, vt emoriantur in via, fiantque foetidi — 35. *subbasilicanos* qui diem sub basilicis, prope forum piscarium, degunt — 36. *sirpiculis* seu *scirpiculis* corbibus, quibus pisces aduehuntur — 38. *concinnant oues orbas* orbant eas *liberis* agnis — 39. *locant caedundos agnos* quos venditant, agnos esse dicunt subrumos, i. e. qui adhuc sub mammis habeantur, ideoque teneriores adhuc pinguioresque sint, sed *danunt* dant, vendunt *duplam agninam* agnorum carnes iam grandiorum ablactatorumque, carnes iam ouillas pro agninis, quales carnes Hor. I. epist. 15. v. 35. *viles* vocat i. e. minoris pretii et suci — 40. *sectarius* a nonnullis deriuatur a *seco*, qui sectis testibus sit, ab aliis vero rectius a *sequor*, *sector*, vt sit *admissarius*, qui femellas sectatur, gregem init. Iungendum est: qui lanii *petroni* (a petra, ob carnem asperiorem, adpellato) *sectario* admissario *nomen indunt verveci* exsecto, i. e. carnes arietinas vendunt pro veruecinis — 43. *aedilitias* aedilis plebis annonae et rebus forensibus erat praefectus — 44. *agoranomus* idem apud Aetolos, qui apud Romanos aedilis plebis — 46. *cibus* genitiv. pro *cibi* — sensus: vidi in portu Philopolemum, qui est commeatus ventri meo — 48. *qui* homine, pro *quo* — 52. *assulatim* confringam fores, vt in minutas dissiliant assulas. Sic Merc. 1. 2. 20. cesso foribus facere hisce assulas, sed Men. 5. 2. 106. dedolabo assulatim viscera. Alii legunt *adsultatim* Amph. 4. 2. 6 et 7. Ter. Eun. 2. 2. 54. (his foribus) calcibus saepe insultabis frustra — 54. *respice ad me* oculos retro in me coniice. Sed parasitus ludit in verbo *respicere aliquem* quatenus est fauere, consulere, opitulari alicui, vt apud Virg. Ecl. 1. v. 28. Libertas, quae sera, tamen *respexit* inertem. Ter. Phorm. 3. 2. 86. *respice* aetatem tuam. Quare hic: iubes me respicere te, quod tibi fortuna non facit, nec faciet, te non respicit: quod enim me properantem remoraturus es, id facies magno tuo cum malo — 61. vt fullo maculas e vestibus exigit, sic ego moerorum maculas ex animo tuo — 64. *vulturie* homo edacissime — 67. *foculis ferventibus* Lambinus non *foculos* esse vult, sed *focula*, vt Pers. 1. 3. 23. iam intus *ventris* fumant *focula*, quae Ne-

nius explicat *nutrimenta;* seu potius *cocula*, quae sunt *ahena*, vasa, coquendi causa parata. Apud Isidor. e Plauto citatur: aeneis coculis mihi excocta est omnis misericordia — 68. *praestinatum* emtum. Pseud. 1. 2. 36. est: pisces pretio *praestinare* in macello. Epid. 2. 2. 92. *praestinare* argento — 70. *perna* armus aliis, aliis delicatior videtur petasonis esse pars — *ophthalmius* piscis, Plinio dictus *oculata* — 71. *horaeum* salsamentum, e pisce nondum annotino, *pelamide* dicto, qui piscis vno anno maior vocatur *thynnus*. *Horaeum* hoc salsamentum dicitur a verno tempore, quo paratur — *scomber* piscis marinus, e quo parabatur garum delicatissimum, dictum a garo, pisce marino alio, e quo antea solebat parari — *trigon* rectius *trygon* a τρυγὼν alio vocabulo nominatur *pastinaca marina* — *Cete* seu *cetos* nominabant pisces marinos maiores, quare apud Virg. *inmania cete* Aen. 5. 822. in comitatu Neptuni — 74. *nec nihil* etc. neque esuries apud me, neque pretiosos, quos enumerasti, cibos exspecta — 75. *victi* pro *victus* — ne fastidiosus sis, sed victu quotidiano contentus — 77. *tum tu mi igitur herus es* nimium tibi sumis in re familiari mea — 79. *nihil sentio*. Meursius: superstitio veterum, si digitus saliisset, aliquid ominabantur vel boni vel mali. Ergas. igitur: dii te adiuuant. Heg. autem *nihil sentio*. — 80. Iocatur: ideo non *sentis*, quod non es in *senticeto* — 82. *proprium* nam sacrificandum est *de tuo* — 87. *Heg. facile patior te esurire tuo arbitratu* tibi, aut cuicumque vis. *Erg.* autem quoduis Hegionis verbum sensu adcipit obscoeno: quam mentem suam expressurus incipit: *credo consuetus puer* . . . *Heg.* vero mente eius intellecta, indignans, eum tempore alienissimo hunc in modum velle iocari, interpellat v. 88: *Iupiter te dique perdant*. Tempus igitur Ergasilus esse videt, proferendi, quibus iucundioribus animus Hegionis sibi placetur — 90. *nunc tu mihi places* placere, placidum te reddas — *sero post tempus venis* putat Hegio Ergasilum sibi velle gratulari, vt multi fecerant 3. 2. 3. quare dicit *sero venis* non est, quod gratulere, sensi iam me deceptum esse — 94. *celox* vid. Asin. 2. 1. 10. — 95. *Alium* Eleum, Philocratem — *Stalagmum*, a Philopolemo in Aetolia agnitum retractumque vinctum (108), quod a nullo interprete adnotatum esse miror — 97. *Saturitas* parasito numen sanctissimum — 98. *suo cognomine* vt semper satur sim — 99. *genium meum* qui me

alit. — 100 sqq. *μα* et *νη* particulae iurandi. *νη* semper adfirmat, *μα* per se quidem negat, vsu vero crebriore et hoc adfirmat. Voculis his apud Latinos respondent *me*, in *me* hercule, *me*dius fidius, et *e* in *e*castor, *e*depol, *per* etc. — *μα τον* Απόλλω *per* Apollinem iuro — 101 sqq. *Cora* oppidum Latii, sicut *Praeneste*; *Signia* Volscorum, *Frusino* et *Alatrium* Campaniae. Κόραν intelligunt quidam Proserpinam, alii legunt Σόραν oppidum prope Arpinum — 104. *barbaricas* Graeci omnes vocabant gentes et vrbes, quae non erant graecae — 105. *aetas hominis* ponitur interdum pro *homine*, quare *vae aetati tuae* pro *vae tibi* quod iocans Hegio dicit. en fastidium delicatum! — 108. 109. *boia* vid. Asin. 3. 2. 5. genus vinculi, collare. Hanc *boiam* viderat Ergasilus Stalagmi collo aptatam, quare iocatur, eum *Boium*, quae natio gallica est, esse factum, et *Boiam* vxorem ei esse datam, quam *terat* obscoene, Gallus cum Galla cubet, liberorum etc. — 116. *mantiscinor* Lambino deriuatum videtur a *μάντις*, formatumque, vt a vates vaticinor, vt sensus sit: nisi me vera tibi de filio tuo vaticinatum esse repereris, fuste castigato me. Alii legi volunt *manticulatus* a mantica, quam vocem volunt ventrem h. l. significare, vt esset: nisi ventri explendo probe consuluero in hac mea cellarii functione. Eodem sensu Salmasius denique coniicit *panticinatus ero*, a *pantex*, cuius vocis pluralis *pantices* vsitatior est, vt Pseudol. 1. 2. 51. eo (vino) vos vestros *panticesque* adeo madefacitis, quum ego sim hic siccus — 117. *dapinabo victum*, praebebo, eumque *aeternum* quam diu viuam.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *collus* antique pro *collum*, vt 2. 2. 107. — *collos praetruncabo tergoribus* non moror Turnebum, qui mutat *tegoribus* quo nihil explicatur. Gutherius mavult *callos* de quo autem v. 4. demum. Lambinus coniicit *pecoribus*, iam vero Ergasilus de expeditione sua in cella penuaria loquitur, de mactandis pecoribus v. 5. Omnes codd. h. l. habent lectionem vulgarem. Mihi quidem Ergasilus, quod sc. 4. v. 7. fecisse narratur, *vt praetruncaret tergoribus glandia*, idem hic dicere videtur se facturum, sed pro *glandia* scurrili, quem amat, ioco dixisse *collos* — 3. *pernis* sc. 2. v. 70. — *laridum* lardum — 4. *sumen* (sugimen) vbera praepinguia — *absumedo* consumtio, vox comice ficta cum lusu aliquo: *sumini absu-*

modo — *callo* compacta quidem teneritudo, quibusuis in carnibus, dentibus palatoque grata est — 5. *porcinariis* praefectis seu negotiatoribus — 8. *pendent*, quas in cella pennaria suspensas videro, suspendii quidem poena adfectas, licet nullius maleficii nomine sint damnatae — *eis auxilium feram* eas depromam.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

7. *gladium* cultrum culinarium, *tergoribus* subcidiis — *glandium* Curc. 2. 3. 44. additur *suis*. Men. 1. 3. 27. *glandionida suilla*. Sunt autem *glandia* seu *glandulae* partes in sue callosae, duritie et figura glandis, quae ex gutture et ceruice detrahuntur. Colum. L. 8. 9. — 8. *aulas* ollas — *modiales* ventricosae, modii, seu sedecim sextariorum capaces — 9. *Seriae* vasa fictilia, in quibus carnes salsae conditae seruabantur. Ex his depromebantur carnes coquendae, Ergasilus autem ipsas mavult totas *feruescere* ad ignem adstitui — 10. *armarium* cellam promtuariam. Lambinus vero ex Epid. 2. 3. 3. explicat: locum vbi pecunia adseruatur — 11. *vt sibi penum aliud ornet* vt esculenta quaeuis denuo comparet — *si quidem sese vti volet* si adesse volet, quo ipse possit vti. *sese vti* antique — 13. *hic quidem vt adornat* hoc Ergasilo administratore peni *aut iam nihil est* aut omnia absumta iam sunt *aut iam nihil erit* aut mox certe omnia erunt absumta.

IN ACTVS V. SCENAM I. Rectius II.

4. pro *quae* Acidalius emendat *quas* sc. miserias v. 3. omninoque versum, vt non indignus Plauto habendus sit, legi vult *quas, dum te carendum hic fuit, sustentabam*. In verbis quidem *adhuc, te carens dum hic fui* nihil video Plauto indignum, si modo post *adhuc* ponatur comma, et post *carens* deleatur: *dum* per omne tempus quo, *adhuc* ad hunc diem *te carens* sine te, a te auulsus; *τὸ quae* autem omnium defenditur codicum consensu. Lambinus dicit, *quae* referendum esse ad totam orationem: sed in tribus versibus praecedentibus nihil est, ad quod referri possit, quam verba *ex miseriis plurimis*. Forsan neutrum *quae* positum est pro *cuiusmodi res* — 5. *hunc* Stalagmum, qui Paegnium, filiolum meum quadrimum subripuit — 6. quum Philocrates fidem datam reducendo filio meo seruauit — 8. *Hoc* cum Gronovio corruptum puto ex *oh!* quod restituere non dubitaui. Haec

vero verba *oh! satis* vsque ad *hoc agamus* v. 10. Philopolemo mihi visa sunt tribuenda. Sensus est: obliuiscere, mi pater, doloris nunc superati, *hoc agamus* quod praesens dies postulat — 27. *libellam argenti* assem — 31. *statuam* vocat Stalagmum, quod mutus adstiterat adhuc, *verbeream* vero, quod verberibus iudicabat dignum. Ita dem de caussis Pseud. 4. 1. 7. Simia vocatur *statua verberea* — 32. *erogitare* rogando extorquere. Taubman. — de *meo minore filio*.

IN ACTVS V. SCENAM II. Seu potius III.

2. pro *falsum* falso *autumas*, recte, ni fallor, Dan. Heinsius legit *salsum* i. q. *lepidum* quem Hegio eum ironice vocauerat — *talis vir* intelligentis iudicii — post 3. inserit Rittershusius e codice Eystadiensi versum *atque vbi ego fui in lapicidinis bonus vir, neque bonae frugi* — 6. *ex mala meliusculam:* haud quidem inpune feres, quod filium subripuisti: quodsi vero veracitate efficias, vt recipere eum possim, poena tua minus erit atrox — 8. *quum* quem *autumas* neque vere neque recte vmquam fecisse, *credisne* fore, vt me *pudeat* eius facinoris, *quod* me *vis fateri* — 9. rubor est signum pudoris, ergo *in ruborem* etc. loris ita caedere, vt totum corpus tuum sanguine rubeat — 10. expertus scio, quam plagosus sis! — 11. *ista* minas — *quid fers* quid me vis fateri — 12. *fieri dictis compendium volo* paucis expediamus; quod ad rem pertinet — 13. ad verba Stalagmi *vt vis, fiat;* Hegionem, quasi sensu ea adciperet obscoeno, pro: paratus sum voluptati tuae morigerari; iocantem seu irridentem respondisse putant: hic *bene morigerus fuit puer* obtemperans aliorum libidini, *nunc* natu grandiorem *non decet.* Si conferas autem 4. 2. 87 sq. et quae ad istum locum adnotaui, non persuadebis tibi, Hegionem isto quidem tempore, et istiusmodi cum homine, ita voluisse iocari. Paternum Hegionis animum, plenum iam de Paegnio curarum, ingemuisse puto: *bene morigerus fuit puer* ille meus subreptus *nunc* vero quum tristis sine dubio sors eius est; sed in voce *nunc* plura dicturi verba praepediunt lacrumae: indignabundus modo mox addit, *non decet* alia agere *hoc agamus* periculum faciamus, eius, vbicumque est, inueniendi — 15. *tuis rebus feceris meliusculas* Codicum auctoritas mutari locum vetat, regulae autem grammaticae seu vulgarem iubent lectionem sequi *tuas res*, seu

Camerarii certe coniecturam: e *tuis rebus* — 21 sqq. fatetur Stalagmus, et verax est, sed vide sc. 4. v. 22. 29. Adcidit Stalagmo, quod apud Ter. Eun. 5. 6. 21. Pythias minatur Parmenoni: *vterque*, filius et pater, *in te exempla edet* — 20. *Polyplusium* praediuitem, et Philocrates 2. 2. 27. patrem suum vocat, tamquam nomine gentilitio — 24. *ingenium tuum* quod, quam liberale sit, expertus scio.

IN ACTVS V. SCENAM III. seu potius IV.

6. *memora dum* vt Poen. 5. 2. 103. τὸ *dum* eidem, vt multis aliis imperatiuis, adiectum — 8. *cur ego te non noui*. Stalagmum, quo tempore vendebat Paegnium, viderat Philocrates: miratur igitur, se eum non *nouisse* i. e. *adnouisse* quum postea eum videret. Multis forsan annis post Stalagmus videtur Theodoromedis seruus esse factus. Sed, quum Paegnium adciperet peculiarem, Philocrates ipse erat puer; Stalagmo autem postea pater in rustico forsan alioue vtebatur opere aliquo, vt non multum heri in conspectum veniret. — iunge: mos est hominibus, obliuisci eius, neque deinde eum nouisse, *cuius nihil sit faciunda gratia* qui vili apud eos in pretio sit — 12. vere potuit Stalagmus negare, se, viuatne Hegio filius, curasse et scire. Sciebat, quadrimo Tyndari nomen esse inditum, et, quum seruus Theodoromedis fieret, Tyndarus quidem aliquis in seruis eius erat, sed iam adultus, ideoque minus facile adnoscendus, idemque nomen et alii poterat seruo esse inditum. Philocrates autem sciebat, Tyndarum suum esse eumdem, quem Stalagmus olim vendiderat, ideoque eum esse Hegionis filium Paegnium — 18. *plus minusue facere* πλεῖον ἢ ἔλαττον prouerbialiter dictum: in vtramvis enim partem peccatur — 20. *ornatus non e suis virtutibus* inmerenti vincula sunt indita.

IN ACTVS V. SCENAM IV. seu V.

1. *quae Acherunti* apud inferos, in Tartaro, *fierent cruciamenta* quae poenae ab inpiis repeterentur. Depicta Meursius cruciamenta ista putat, vt a sceleribus homines absterrerentur, in quo plerique ei adsentiuntur interpretes; poetae vero pictoresque suam potius artem quisque in depingendis iis voluerunt ostendere, certi, terrificis non minus, quam hilaribus argumentis delectari homines, qui ad Tragoedias spectandas non minus, quam ad Comoedias confluere, et subplicia a maleficis publice

sumenda aeque cupide spectare solent, quam saltationi interesse — 2. *nulla est Acheruns, atque* Lapicidinarum, quam Acheruntis, cruciatus longe sunt atrociores — 4. exhaustis quidem nulla conceditur viribus reficiendis quies — 5. *patriciis pueris* nobili loco ortis — 7. vt illis aues, variis nominibus commendabiles, dantur, quibuscum lusitent, sic mihi *vpupa*, non auis quidem illa immunda, foetida, mansuefieri nescia, sed instrumentum aliquod ad lapides effodiendos — 11. parentes dicuntur liberos in lucem edere. Iocans igitur Hegionem Tyndarus patrem sibi dicit esse, quatenus ei, in lapicidinis a sole exsulanti, lucis iam aliquam dederit vsuram — 17. *reducimus* lectio *reduximus* videtur praeferenda — 27. *per nebulam* translatio a sensu videndi ad sensum audiendi — 29. *certum est* etc. hoc quidem, aliis rebus posthabitis omnibus, faciendum censeo — 31. *cui peculii* etc. Plautini homines iocari solent, vbi alii eiularent. Hegio dixerat: vt comp. huic *dem;* hic igitur: ergo erunt ea mihi peculium, quo prorsus adhuc carui: mea, a me ferenda, quoad viuam, erunt.

CATERVA.

Pro *caterua* codd. quidam habent *Grex* histrionum, alii *Recitator* qui gregis vniuersi nomine plausum petit — 2. *subagitare* mulierem, lasciuius eam adtrectare — 8. quod in Argumento Aulul ariae sub finem de Plauto dixi, in ipso adhuc PLAVDITE ingenioso, eius rei et hic exemplum edit suauissimum.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
CVRCVLIONEM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *hoc noctis* tempore, tam multa nocte — 1. *ornatu* elegantiore, quam quo interdiu vteris, et, vt e v. 9. adparet, cum cereo funali — *pompa* cum seruis pluribus v. 74. — in Φαίδρωμος syllaba media quantitate quidem

longa est, sed adcentum spectans Plautus eam conripit, quod idem in Φίλιππος facere solet. Plura de hac re Scaliger habet — 3. *quo Venus Cupidoque imperat.* Rectius forsan nonnulli codd. habent: *quo Venus cupido sc.* mihi, τῷ *que* omisso — 4. *si* pro *siue* media nox est; siue etc. Sic Ennius: *si* viuimus, *siue* morimur — 5. *si* etsi *status condictus dies* iudicii caussa constitutus *cum hoste* peregrino, explicat Festus; malim: cum aduersario quouis *intercedit* amori — 6. *tamen est eundum, quo imperant* Venus et Amor, *ingratiis* licet inuitus vadimonium deseras — 7. *at tandem . . . tandem!* quo, sic agendo, res euadet? — *Ph. tandem!* indignans adolescens repetit: quid audes me monere? *es odiosus mihi* surdae ad monita tua aures meae sunt — 8. *nec memorabile* sic te non decet loqui — 9. *tute tibi puer es* ipse facis, quod serui esset officium? *lautus* quam optime potuisti ornatus *luces* ipse *cereum* ipse tibi cereum funale praefers! — 10. 11. *melliculo dulci meo* amicae meae, melle dulciori *egon* ipse *non feram apicularum opera congesta ex dulci oriundum* ceram (cereum) ab apibus cum melle congestum? — 12. *nam quo* quonam — 14. *plus anno* comice: iam dudum — 15. ostium *obclusissimum* esse, leno quidem volebat ibi habitans, quem vero Phaedr. videt, anu ianitrice ei fauente — 16. satis ridicule, inepte potius, salutat ostium, et, valeatne, tamquam amicum interrogat! Apud Ter. Eun. 2. 1. 19. Parmeno recte de vi amoris dicit: quid hoc est morbi? adeone homines inmutari ex amore! — 17. 18. sensus est: sanusne es, an ex febri ieiunioue deliras? Pro *caruistine tu febri* dicit *caruitne febris te* — 21. *muttit* leniter secum murmurat — 22. *illa* Planesium — 27. pro *sinit* magis placet mihi lectio *siuit* (adhuc) seu *sirit*, siuerit, sinere velit, quod sensus videtur postulare. Verba enim sunt optantis, vt non patiatur Iupiter, se turpe quid committere — 28. *amare* amorem *tuum* — 30. *intestabilis* proprie, qui ob infamiam aliquam testis in iudiciis non admittitur; tecte vero monere Palinurus putatur, caueat, ne maritus aut pater amicae deprenso testes exsecent — 31. *testibus praesentibus* ambigue, seu, vt non sit, quod magnopere timeas, si tuum homines amorem rescifcant, seu, ne tristis cuiusquam vltio metuenda tibi sit — 33. *quin leno hic habitat* cuius in domo, quod dixisti metuendum non est. Ter. Eun. 5. 4. 38. *quis homo pro moecho vmquam vidit*

in domo meretricia prehendi quemquam? — 33. 34. hoc si est, nihil est periculi, istiusmodi enim in domo puellae palam sunt venales — 35 sq. apud lenones *via* est *publica*, cuiuis adire licet, abstineas modo a *fundo septo* a pudicis, seu, quae pudicae esse debent, nuptis, viduis, virginibus, pueris ingenuis — 38. praeterea ama, quod lubet — 40. *qui* Phaedr. porro vult narrare, *qui leno* etc. Palin. autem similat, se intellexisse *qui?* cur male iis precaris? et respondet *quia scelestam* etc. hominibus scelestis inseruiunt in sceleribus patrandis — 41. 42. quod Phaedr. indignans dicit *obloquere* pro obloqueris, interpellas, id Palin. se similat intellexisse imperatiue: interpella — 44. quod Phaedr. dixerat *ei*, Pal. inridens, quasi non intellexisset, quaerit: *nempe huic lenoni, qui hic habitat?* — 45. *ne exedat* alii legunt *excedat*, alii *excidat*. Varie explicant locum, et nonnulli perquam obscoene. Si *exedat* retineatur, intelligo *te*, i. e. si ancillula est, (v. 43.) minus formido, ne nimius tibi sumtus in eam sit inpendendus; si *excedat* aut *excidat*, explico: si eam ego *teneo*, (v. 44.) minus formido, ne effugiat e manibus — *odiosus es qui interpellas* — 46. *meretricem facere* vendere — 47. 48. dixerat: *ea me deperit* et 48 dicit: *amo pariter simul*, ergo intercedebat inter eos *amor mutuus*. Versus igitur 47 *ego cum illa nolo facere mutuum* ludit in ambiguo, quod *mutuum* habemus nobis non est *proprium:* mihi non sufficit amor eius *mutuus*, sed v. 48. *proprium* eam mihi esse cupio, vt praeter me nemo ea potiatur — 49. *clandestinus amor* qualis tuus adhuc est — 50. *Iamne ea fert Veneris iugum?* cubitat tecum? — 51. *a me* quod ad me adtinet, sed v. 57. persuasit sibi, pudicam eam esse a viris omnibus — 52 ad 56. quod osculando Planesium *quidpiam inpudicior* est, id Palinuro pudicitiam eius non inmerito facit suspectam — 57. Phaedr. eius pudicitiam quidem defendit — 58. Palin. vero: licet ab aliis pudica sit, lenonis tamen ipsius libidini diffidit (quem tamen pudice eam habuisse, licet inuitum, ex 5. 3. 20 sqq. adparet) — 60. *obpangere* ori *sauium* inprimere — *fugit* quid?, si arte tractat virum cupidum, vt illius animum inopia incendat? Ter. Heaut. 2. 2. 105 sq. — 61. *incubat* vid. not. ad 2. 1. 1. — 64. 65. *neque quidquam queo aequi bonique ab eo inpetrare* h. l. vt in poscendo aequior sit — 66. *quod* quae aequitas — 70. iocatur Pal., quod Ph. dixerat, se, quo se *verteret*, nescire, monet eum, in precandis

diis *dextroversum* homines se *vertere* solere — 73. Pal. qui non videt, quid positurus sit, iocatur: *an te ipsum?* — 74. cui ille: recte! me, te, hos omnes. Plures igitur secum duxit seruos, vnde v. 2. *pompa* — *vomeret* hoc nimium foret ientaculi, quo Venus obruta vomeret — 79. vinum *Chium* solebat bibi aqua non admista — 82. *venis* non vis — 83. *istunc* puerum, *qui fert* vinum, *adflictum velim* ad terram datum, vt lagena frangatur potius, vinumque effundatur, quam ab anu ista exsiccetur — 86. ista anus omne vinum exhauriet, vt mare flumina recipit omnia — 90. *pulpamentum* cibus e *pulpa* carnosiore leporis parte — v. 75 et 82. et sc. 2. v. 13. *sinus* vas sinuosum, rotundum capace alueo. vid. Rud. 5. 2. 32.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. 2. odorans vinum, quod Ph. sc. 1. v. 92. foribus adsperserat, lena prorepit — 2. *amos* pro amor, vt v. 9. *odos* pro odor — 3. quod Ph. sc. 1. v. 9. lumen et vocem obcultarat, et forsan ioci causa via excesserat, rogat anus errabunda, seu potius cum puerili homine pueriliter ludens, *vbi est? et*, adspersa forsan paucis guttulis, *prope me est! habeo! euax* laetantium est — 4. *Liberi lepos* suauissimum Bacchi donum — *veteris* satis erat, addit *vetusti*, quam alteram vocem altiori voce extulisse putanda est — *nautea* Asin. 5. 2. 44. — 6. *stacte* latex e myrrha incisa sudans — 7. *crocinum* vnguentum croci — *bdellium* gummi quoddam suaue olens — 11. *tecum* cum odore vini solo, vbi est *ipsus* Liberi lepos, vinum — 12. *inuergere se*, (inuergi) *sino* — 13. *ductim* apud Ter. Adelph. 4. 3. 38. Syrus: sorbillans paullatim — 15. *quadrantal* vas pedis quadrati, continens congios 8, seu sextarios 48. adparet, hyperbolice dictum esse — 18. *nasum* genere neutro positum — 21. *vini pollens* qui multum vini adfero tibi — 29. *anus lepida* vid. sc. 3. v. 11. — 28. *oculissime* qui meis mihi oculis es carior — 29. *barathrum* ventrem insatiabilem — *cloacam* lenae ventrem — 31. libat quidem Veneri lena, sed *paullulum*, et v. 32. *haud libenter* — *nam tibi* etc. ergo, quod tam multi tibi libant, paullulo potes esse contenta — Boxhorn. legi vult: *amantes propinant, et, vinum potantes, dant omnes* — 34. *hereditates* non segnes solent heredes esse in absumendo vino, centum clauibus seruato, i. e. vetusto — Hor. II. od. 14. v. 25. — 36. *huic* lenae *quid primum dicam* vtrum moneam,

ne vino se obruat nimio, an, vt Planesium adducat? Dixerat autem Ph. *perii!* pro: ah! suadet igitur Pal. v. 37. 38. vt idem dicat lenae *se periisse* sed hoc sensu: miserum se esse hominem! Aegre hoc Ph. fert *male tibi dii faciant* v. 38. sed Pal. v. 39. *dic isti* lenae hoc tuum *male tibi di faciant* — *lubet* plus vini bibere — 41. *bibit arcus* crediderunt prisci homines, iridem cornibus haurire aquam e fontibus — 43. *me periisse* quod Planesium nondum adest — 52. *bitere* est ire, venire — 53. *qui eget* pecunia — 54. *non ita res est* non egeo pecunia, nam etc. — *adeam ad fores, atque obcentem?* Merc. 2. 3. 73. *obcentent ostium* est, vt Festus explicat: conuicium ante ostium faciant, et Pers. 4. 4. 29. τῷ *obcentabunt ostium* iungitur *exurent fores*, nostro vero loco aliam adnosci oportet significationem. Phaedr. enim, quum ad fores adisset, quomodo *obcentauit?* a vers. 60 ad 68. pessulos amatorio cantu obsecrauit, vt amicae suae copiam facerent, ad se exeundi. Graeci hoc vocant ᾄδειν τὸ παρακλαυσίθυρον — 60. vos pessulos *saluto* vt deos, a quibus salutem meam cupio inpetratam — 63. *Lydi* alii *Ludii* de quibus vid. Aul. 2. 9. 6. Lydi saltationi dediti, quorum more in ludis Circensibus etc. Romae adolescentes saltabant, Ludii dicti — *barbari* Romani — vos pessuli *fite Lydi*, nempe v. 64. *subsilite* ita subito retrahamini, vt exire possit ad me — v. 65. *quae mihi misero amanti ebibit sanguinem* cuius amore depereo.

IN ACTVS I. SCENAM III.

3. *subfundam* cardinibus *aquulam* paullum aquae, quo minus versi strepitum faciant — 5. *conuadatus es*, qui coegisti me, vt me sisterem *vadimoniis veneriis* vi amoris, quouis vadimonio certiore. Bacch. 2. 2. 3. passiue dicitur: *vadatum* amore vinctumque — 6. hic versus in cod. quodam vetere non exstat, negligentia sine dubio librarii omissus, quod tres priores voces habet easdem, quas v. 5. — *libello venerio* qui me latitantem edicto quasi publice adfixo euocasti — 11. *lepidam* Phaedr. eodem sensu puellam laudat, quo sc. 2. v. 27. anum. Vtraque videtur ei lepore ac venustate adfluens. Anum vt *lepidam* dixit, Pal. tacet, quod ironice dictum putat; Planesium vero quum ob id, quod v. 9. dixerat, a Palinuro cuperet *lepidam* adnosci, hic quidem dicit *nimis lepida* est, at Ph. quod, irridentem eum laudasse non sentiens, laetus exclamat: *deus sum* liberius quidem Pal. mentem suam

aperit *immo homo es non magni pretii!* — 12. Ph. rogat: num vidisti hominem, cuius felicitas ad deorum vitam propius accedat, quum talis mihi obtigerit amica? — 13. respondet Palin. id non video, sed hoc: *male valere te animo*, quod *aegre mihi est* — 14. minus enim, quam posses, occasione data vteris! — 16. puella ipsa videtur verecundiorem adolescentem ad plus audendum prouocare — 17. signum interrogandi, quod post *prohibet* in vett. edd. est, non erat abiiciendum — 20. 21. Tres in amore gradus *amare sane* sana mente, *insane* ita, vt mens perturbetur vehementius, *totum insanum* vt quis saluti suae vniuersae consulat pessime — 25. *peruigilare* respicit peruigilium Veneris, sacra eius nocturna — 26. nam *hoc* coelum, quod digito monstrat — 27. 28. *dormio*. Nulla dormienti quies, nec somnii vlla species, iucundior mihi exoptatiorque potest esse, quam haec Planesii praesentia — 29. monet mulierem, vt abire Phaedromum iubeat — 30. quo tu animo ferres, si Ph. te abigeret a cibo esurientem, eodem nos, si alter abigeret alterum amantem — 33. *etiam dispertimini* oscula? nullusne erit osculandi finis? — 34. *hoc odium* hic Palinurus. Saepius apud Plautum dicitur *odium* pro homine odioso, h. l. qui nos discedere iubet — *propudium* mulier abiectissima. Bacch. 4. 1. 7. puer vocatur propudium, quod fores pultare nescit; Poen. 1. 2. 60. meretrix, quod seruos spernit — 35. *oculi noctuini* quales noctuarum oculi sunt — 36. *persolla* persona minor, tantilla — 37. *pollucere* est sacrificare, saepius: conuiuis adponere cibos. *Virgis polluctus* caesus — 39. *hem tibi* verberans Pal. dicit — 40. Irridens tamen Pal. auxilium contra verberantem inplorat ab ipsa ea Venere, cui Phaedromum v. 25. peruigilium vouisse iocatus erat, quam vnum ob causam *Noctuvigilam* eam adpellat — intelligit Phaedr. inrisionem *pergin etiam verbero?* et ipse pugnos ingerere pergit — 41. deprecatur quidem Planesium, non vero Palinuro parcens, sed molliculis Phaedromi manibus — 42. turpiter agis — 45. 46. explicant: *Ph.* modestus amator auro mihi videtur praestantior Epid. 3. 3. 30. *Pa.* et mihi sanus herus praestantior aurichalco. Aurichalcum enim non, quod nos vocamus, sed metallum veteres putasse dicuntur, ex auro, aere, cadmea terra compositum, auro ipso praestantius. Commentitium vero esse, nec in rerum natura exstitisse, Aristoteles docet. Salmasius vult, non

praepoſuiſſe Palinurum aurichalcum auro, ſed comice luſu obpoſuiſſe auro rem viliorem — 49. *amore ſubrepticio* furtiuo, clandeſtino — 53. *liberalem liberem* libertate donem, qua es digna — 56. *iſtoc verbo* quod ſi vere dixiſti, *vindictam para* cura, vt me liberes — 57. *etiam ne rogites* nullo absterreare pretio a me emenda, ne venditori melior ſit conditio exſpectanda. conf. Capt. 1. 2. 76. — *peruincas pretio tuo* maiori me pretio emas, quam alius quis obferat.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1 ad 7. Cappadox ſecum, e fano Aeſculapii exiens — 1. Qui a deo aliquo auxilium, aut per ſomnium certe petebant conſilium, incubare ſolebant eius in fano aliquo. Sic Latinus Fanno in luco Albuneae incubuit, Deum de nuptiis filiae conſulturus. Virg. Aen. 7. v. 81. 88 ſqq. Aegrotum quidem Cappadocem Aeſculapii in fano incubuiſſe, ſupra 1. 1. 62 ſq. dictum eſt — 3. *vt qui* vid. infra ſc. 2. v. 11. 12. — 4. *laborem*, obpoſitum valetudini, adparet eſſe morbum, qui et Graecis πόνος dicitur — 5. *quaſi zona* etc. lien intumuit — 6. *geminos* etc. vtrimque, a dextra et a laeua venter mihi diſtenditur, ac ſi geminos eo feram — V. 8 ad 13. Palinurus Phaedromo, intus manenti, e domo egrediens clamat — 10. *non* nondum — 12. *tormento ferreo* catena ferrea. Sic apud Apuleium *tormentum ſtuppeum* eſt funis, et apud Caeſarem eſt: *praeſectis crinibus tormenta efficere.* Paraſitus, niſi argenti cauſa morandum ei eſſet, nulla ſe re pateretur retineri — 13. *eſum* vſitatius quam Priſciani *eſtum* Men. 3. 1. 11. qui *eſum* neque vocantur neque vocant Stich. 1. 3. 28. nulli negare ſoleo, ſi qui *eſum* me vocat — ad *praeſepim ſuam* ad menſam regis ſui — 14. *quoiam* pro *cuiam* quod idem eſt ac *cuius* — 16. ventre *conlatitio* turgido — oculis *herbeis* felineis, cuiusmodi fere Planeſii oculos 1. 3. 25. eſſe dicebat — 19. *ſcelerum caput* lenones quidem ignominioſas eiusmodi adpellationes, adſueti, parum curabant — 20. *viuo* quidem — 21. lien *necat* miſerrimum me facit — *renes dolent* ex renibus doleo — 22. *pulmones* lobi pulmonis *distrahuntur* aegre funguntur miniſterio ſuo — 23. *radices cordis pereunt* cor adnexum eſt pulmonibus, qui ſi diſtrahuntur, illud quaſi radicitus perit — *hirae* Feſtus inteſtinum explicat, quod vocant ieiunum, Nonius pro aliis etiam inteſtinis

docet sumi — 24. Pal. quasi medicus, lamentis aegroti auditis, dicturum se similat, qui ille morbus sit, quo laboret. ridicule vero dicit, eo ipso eum dolore adfici, quo ipse se adfici erat questus: cruciatur iecur, ergo concludo morbum tuum esse hepatarium — 25. Capp. igitur: facile est, miserum inridere — 25 ad 28 locus obscurior, ad quem explicandum, quae viris doctis in mentem venerunt, omnia excerpere, operae non est pretium. Dicere Pal. videtur: non diuturniores erunt tui ex intestinis dolores, post dies enim non ita multos moriere. Hoc vero exprimit scurrili, quem serui amabant, ioco vsus. *Quin tu aliquot dies perdura* dolores tuos patienter feras *dum intestina exputescunt tibi* dum, quidquid in intestinis tuis sani superest, in putredinem abit, *nunc* interea *si id feceris* patienter dolores pertuleris *dum salsura sat bona est* dum muria satis condita erunt intestina tua, i. e. dum nihil sani in intestinis tuis supererit, *venire poteris intestinis vilior* viliori pretio, intestinis de pondere corporis tui detractis, seu, sine intestinis eris, ab iis non amplius poteris cruciari — 29. Non respondet ad haec Cappadox, sed queritur *lien dierectus est* distentus, vt, qui in crucem acti sunt. vid. Capt. 3. 4. 103. — 31. *coniecturam* coniectores vocantur somniorum interpretes — 33. *hic homo est δεικτικῶς* ego sum, *solus qui sciat* qui prae ceteris scientiam teneam — *diuinitus scire* diuinare, somnia interpretari.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *quin depromuntur* Palinurus igitur Phaedromi fuit atriensis — *parasito* Curculioni — 4. *ad me refers* vt interpretationem somnii tui faciam (oneirocriten igitur me esse concedis, te ipso peritiorem) — 6. *narra* refer — 7. *operam vt det* dummodo auscultet, et, quam verissime potest, interpretetur — 9. *tametsi non noui* ambigue dictum. Capp. intelligit *non noui te*, esse vero etiam potest *non noui artem* somniorum interpretandorum, *dabo* tibi tamen eam operam, vt auscultem — 10. *visus sum viderier*, pro quo verbo posuere quidam *tuerier*, sed licet mallem legi *videre*, tamen nihil muto. Si post *viderier* deleatur comma, ponaturque post *sum*, iungo *visus sum* mihi, pro: visum est mihi *videri Aesculapium sedere* etc. — 13. *scilicet* manifestum est; sequente adcusatiuo cum infinitiuo. Sic Rud. 2. 3. 64. nunc *eam scilicet abiuisse* pessum in

altum. Ter. Heaut. 5. 1. 19. continuo *iniecisse* verba tibi *Dromonem scilicet* — 14. *illi* dii — 16. *incubare Iovi* in templo Iovis — 17. *qui tibi auxilium* etc. explicant: qui peieranti tibi indulsit tamen, et auxiliator fuit, alios fraudanti. Malim tamen ironice: cuius, per eam saepe iurando, numen tibi sanctissimum esse declarasti — 18. 19. iuraui quidem per Iovem, sed leno sum, quem peierasse nemo nescit, quare eius in templo incubandi locus mihi non potest praeberi — Carpendus Plautus non est, qui Cappadocem Epidauri in Peloponneso viuentem de Capitolio loqui facit. Grandiora enim Iovis templa et extra Italiam capitolia dici coepta esse, Gruterus pluribus probauit — 24. Palinurus postquam, quae opus erant, depromserat, regrediens e domo Curculionem conspicit, e Caria redeuntem, quare Phaedromum laetus euocat.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1 ad 19. Aeque quum verbis quidem horribiles, tum vero reapse vanae atque ridiculae, ac hoc loco Curculionis, in Capt. 4. 2. 10 sqq. Ergasili quoque sunt comminationes. Imitatus hanc rationem Terentius est Adelph. 3. 2. *nunc illud est* a versu praecipue 13 *nihil est, quod malim;* in eo tamen differunt, vt Ergasilus et Curculio laetum, Terentii autem Geta tristem adportet nuntium; sed Phorm. 5. 7. *o fortuna* seruus etiam rem adfert laetissimam — 6. *strategus* qui exercitui praeest, praetor. *tyrannus* rerum potitus, potens — *agoranomus* v. Capt. 4. 2. 44. — 7. *demarchus* tribunus plebis — *comarchus* magister vici — 8. *semitam*, prope aedes peditibus relinquendam, distinguit a *via*, qua in media platea vehuntur plaustra. *De semita* se, non secedentem, quemque praecipitem minatur in viam esse daturum — 9 ad 16. vulgus philosophorum graecorum maledico videtur dente carpere — *capite operto*, tecto, togae seu pallii lacinia capiti iniecta incedebant modo aegri molliores que homines, et h. l. nihil agentes — 10. *qui incedunt subfarcinati* sub pallio onerati — *sportulis* quae reliquiis de mensa diuitum refertae sunt — 11. *constant* obuius alter alteri subsistunt — *conferunt sermones inter se* confabulantur — *drapetae* fugitiui, per coenae tempus patrono erant dediti, nunc dimissi in libertatem se restitutos esse gaudent, vt serui fugitiui solent — 12. *obstant, obsistunt* iter facientibus, seu *incedunt* simul *cum suis sententiis* de aliqua re disputantes —

13. in quouis *thermopolio* caupona, vbi calida venduntur, videre licet hosce philosophastros — 14. *vbi quid subripuerunt* pauxillum pecuniae comparserunt, seu, quouis modo conraserunt — *calidum* vinum, aqua mistum, *bibunt*, id, quod non in vsu solum, sed in deliciis erat. Mil. 3. 2. 19. vnde Trin. 4. 3. 7. *thermopotare gutturem* proluere guttur potione calida — 16. *polenta* hordeo frixo, et in farinam molito, vescebantur, qui tenuiter viuebant, vt philosophi, Stoici in primis. Curculio igitur, *exciam ex istis* pugnos in ventrem ingerendo *crepitum* ventris *polentarium*, qui polentam oleat — 17. 18. serui *scurrarum* oppidanorum elegantiorum, qui seruos alebant magis luxus causa, quam vtilitatis e labore eorum capiendae. Horum igitur seruis satis temporis ad lusum subpetebat — *datatim ludere* est pila ludere. *datores* dicebantur, qui pilas dabant, *factores* qui eas feriebant. Ludentium autem plures esse poterant factiones seu partes. Lambinus tamen Gronouiusque adludi volunt ad turpem verborum significationem. Ennius apud Isidorum de muliere dicit: *quasi in choro pila ludens datatim dat se, et communem facit;* Pomponius autem: *quum datatim in lecto tecum lusi;* hoc vero loco de lusu pilae sermo est, in via publica, medio quidem die — *subdam sub solum*, soleam calceamentorum, vt Bacch. 2. 3. 98. qui soccis habeat auro subpactum solum, h. l. omnes pedibus proteram — 21. *vitare* cum datiuo *infortunio*. sic Cas. 2. 2. 35. *huic verbo vitato* — 20. *Recte hic monstrat* seruorum vitia *si imperare posset* vellem modo, ea esse eum auctoritate, vt mutare posset — *mos* seruorum — 21. *seruitium* vulgus seruorum *profecto* etc. non ferendi sunt — 22. *genium meum* qui me alit. Sic Capt. 4. 2. 99. Men. 1. 2. 29. — 26. *Obportunitas*, Ἐυκαιρία, dea, cuius beneficio euenit aliquid eo ipso tempore, quo exoptatissimum nobis est vtilissimumque. Sic Pseud. 2. 3. 3. *ipsa mihi Opportunitas non potuit obportunius aduenire* — *spes meae* v. 28. argentum, in Caria mutuo sumtum, quo Planesium redimam, sed v. 29. spes cibariae, prandium paratum. vid. supr. 2. 2. 2. Curc. animo se linqui similat — 31. *retine me obsecro* ne conlabar. Sic apud Ter. Heaut. 2. 3. 23. Antiphila, Clinia repente viso, animo se sentiens linqui, Bacchidi clamat: *ah! retine me, obsecro!* — 33. *cum aqua* qua adspergatur. Sic apud Plautum saepe — 34. aqua *frustulenta* frustis carnium efferta — 35. *Vae capiti tuo* intelligere

incipit, eum non nisi prandium desiderare — 35. 36. 37. Phaedr. intelligit *facite ventum*, commate post *ventum*; non vero Curc. vult, ventulum sibi fieri, sed *facite, ventum vt gaudeam*, commate post *facite*, vt gaudeam, me venisse, i. e. date mihi prandium — 39. *os amarum* quia ieiunus sum — *dentes plenos* Meursius vult *blennos* stupidos; intelligit forsan: qui diu non exerciti mandendi artem dedidicerunt. Salmasius *plenos* explicat: prae longa edendi inertia situ obductos, crassiores itaque obtusosque — *lippire* est oculorum stillantium, seu pituita obductorum; iocatur igitur, fauces saliua concretiore exsiccari — 40. *laxis lactibus.* Sunt autem *lactes* intestina tenuiora, canales abducentes in intestina alia, quae stomachus coxit. Hae lactes vacuitate laxantur, saturitate distenduntur — 41. Si dicis *aliquid*, incertum relinquis; quid? et quantum sit? — *malo, certum* nominari, quid sit, vt, lautumne satisque multum sit, sciam — 42. quod v. 23. proprie dixerat *mihi hoc homine conuento opus est* id hic iocose *dentibus meis opus est illis* eduliis conuentis — 44. vid. Capt. Act. 4. *perna* sc. 2. v. 70. *sumen* sc. 3. v. 4. *glandium* sc. 4. v. 7. — *abdomen* suis — 47. *ita me amabit* etc. per Planesium, amicam suam, iurat — 49. *inuenire possim* Lamb. intelligit: argentum; sed Dousa, quod questus Phaedr. erat *perdidisti me*, Curculionem dicere vult: inuenire possim *te*, i. e. seruare, vt perditus non sis. Sic et v. 56. *Ph. perdis me — Cv. seruo te* — 52. *scires* est: iussit me certiorem facere te; ideoque post *scires* ponendum est colon; *velle* cupere quidem *gratiam tuam* gratificari tibi, *noluit* nolle vero *frustrari* promittere, quod praestare nequeat — 53. *vt decet* etc. conf. Ter. Andr. 4. 1. 5 sq. *id est genus hominum pessimum, in denegando modo quibus pudor paululum adest, post, vbi iam tempus est, promissa perfici, tum, coacti, necessario se aperiunt, et timent, et tamen res cogit, denegare!* — 60. *quid veniam* in *Cariam* — 61. *animi caussa* sine certo negotio, animi relaxandi causa — 71. *religio fuit* quid enim parasito exoptatius est, quam spes coenatica? — 73. *non moror diem* licet coenae tempus nondum adsit, mox tamen coenare cupio, *neque nocti noceri*, quod, cras profecturus, nocti quietem debeo — 77. *inuocat Planesium* vid. Capt. 1. 1. 5. — 78. *iacit voltorios quatuor* qui iactus plerumque vocatur *Canis*, omnium infelicissimus, quando quatuor tali pari situ in dorsum subsilirent. Quia, qui

Canem iecit, quod posuit, perdidit, hos talos Curc. *vulturios* vocat, *rapaces* — 79. Ingeniose quidem Tan. Faber pro *Herculem* coniicit *Ferculam*, quasi ferculorum deam, quam recte posset nutricem suam adpellare; alii *Herculeam*; alii, post *nutricem* puncto posito, *Hercule*, quam adfirmationem cum *iacto basilicum* iungunt; alii aliter. Equidem nihil mutandum censeo, sed Curculionem, quum inuocaret *Herculem*, digitum intendisse in militem, hoc quidem die *nutritorem* suum, quod vero amicae inuocari solebant, non amici, pro *nutritorem* dixisse *nutricem*, et, quo magis videretur absonum, *Herculem* dici nutricem, eo magis scurram sperasse, fore, quod vellet vt cachinno benignus hospes suus concuteretur. sed vide Trinum. 2. 4. 111. — 80. *iacto basilicum* iactum, *Venerem*, qui iactus talos omnes diuersa ostendebat figura, quem, quod felicissimus putabatur omnium, *basilicum* seu regium vocat — 81. *caput deponit* ebrius obdormit, natantia lumina soluuntur (Virg. Aen. 5. 856.) — 83. *quo saturi solent* secedere me, alui exonerandae caussa — 84. *protinam se dare* propere abire. Cas. 5. 3. 16. *hoc dabo protinam, et fugiam.* Bacch. 3. 1. 7. *me continuo contuli protinam in pedes* — 87. *obtrudamus* deuoremus. Stich. 4. 2. 13. obstrusi — 88. *stabilimenta* Hor. 2. Sat. 3. v. 153. 4. *deficient* inopem *venae te, ni* cibus atque *ingens adcedat stomacho fultura* ruenti — 90. *hic* Palinurus.

IN ACTVM III.

A versu 1 ad 13 Lyco, solus in scena, secum loquitur — 1. *beatus* diues *videor* aliis — *subduxi ratiunculam* h. l. contuli inter se summam aeris mei, et, quod contraxi, alieni. Omnino est *computare* Capt. 1. 2. 89. — 5. *quum belle recogito* quid faciendum mihi sit mecum reputo. *velle* pro *belle* vitiose ab aliquo scriptum videtur, nec τὸ *velle* sc. meum, pro: quid velim, positum a Plauto arbitror — 6. *me instabunt* alii legunt *mi* pro *mihi* — *ad Praetorem subferam* patiar me trahi, in ius vocari? deliberantis verba sunt, quare signum interrogandi posui — 8. *poscat* argentum — 9. *poscat clarius* clamore magno et multum flagitet — *pugnis rem soluant* vt pro argento reddendo pugnos ingerant — 10. 11. Charisius vult *mature* significare quum *tarde* tum *cito*, et explicat locum: qui *tarde* quaesiuit pecuniam, nec *cito* pepercit, *cito* esuriet. Alii: qui *mature* quo primo tempore potuit quaes.

pec., nisi *mature* mox eam parsit, *mature* mox esuriet. Forsan: qui, licet *mature* tempore constituto, pecuniam poscat sibi debitam, nisi pecuniam *mature* aliunde *comparsit* aliam, *mature* mox esuriet: spes pecuniae debitae, statuto tempore adcipiendae, ita eum fallet, vt, nisi aliunde paratam habeat, inopia mox prematur — 12. 13. *puerum vsurarium* explicant *catamitum*, (Men. 1. 2. 35. Ganymedem, exoletum) quod eodem sensu *vsurarium* dici putant, quo in Amph. *vsurariam vxorem*. Nihil aliud vero h. l. quam queritur, sibi ne ad necessarias quidem res pecuniam subpetere. *Cupio aliquem emere puerum* seruum, qui in negotiis mihi adsit *qui* vero *vsurarius nunc mihi quaeratur* alienus seruus mercede conducendus est, nam *vsu* (opus) *est pecunia*, parcendum est pecuniae, quae in seruum emendum foret inpendenda — 14. Curculio ex aedibus Phaedromi cum Palinuro prodit, cui a versu 14 ad 21 loquitur, Lycone interea Aesculapium salutante. Sunt quidem, qui v. 14. 15. Phaedromo dici putent a Curculione discedente, sed non discedit ab eo, cui haec dicit, Curculio, quod eidem v. 20 adhuc dicit *sequere me: simulabo quasi non nouerim.* Ipse autem Phaedromus, si cum Curc. prodiisset, quae eius erat stultitia, omnem sine dubio rem disturbasset. — *Nil tu monueris me saturum* quod satur sum satis consilia subpetunt, Act. 2. sc. 3. v. 89. — 18. *reliquias* promiserat Phaed. sc. sup. v. 42. quas quum comesse non potuisset, earum tamen reliquiarum reliquiis, in ventre suo recondendis, cellam se reliquisse iocatur — 19. *operto capite* vid. Amph. 5. 1. 42. — 20. *sequere me* e longinquo, ne sentiat Lyco, nos esse notos inter nos. Cuicumque, qui in scena erat, licet esset mutus, tamen, vt iam dixi, erat agendum, i. e. ita se debebat gerere, vt spectatores oblectaret. Apud veteres quidem hac re consulebatur iis, qui vltima spectarent linea, nec, quae dicerentur, possent intelligere; omnino vero, et apud nos, eum ego histrionem, qui, ore mutus, corpore loqui nescit, haud magni pretii esse arbitror. — 23. Plin. 11. 37. qui altero oculo orbi nascerentur, *Coclites* vocabantur. Cyclopas fabula depingit coclites, et gentem Sarmaticam Arimasporum. Apud Romanos vero erat cognomen, licet non vnoculorum, et Horatius Cocles omnibus notus est. — 24. *hoc* vulnus, quo alter mihi oculus effossus est, *ictum est mihi catapulta* in bello, apud *Sicyonem* nobilem Peloponnesi vrbem, inter Corinthum et Argolidis fines sitam — 26. *aula*

quaessa vid. Capt. 1. 1. 21. — 17. *superstitiosus*, hariolus, qui praeterita et futura scit, quae humanitus scire non posset. Amph. 1. 1. 167. — 29. pro *intus* Gruterus coniicit *incussum*, Gronovius *virtutis*, Acidalius *ictus*, Pareus *vlcus*, Salmasius *inustum*. Vulgo explicant *in ore meo*. Quid probandum prae ceteris videatur, difficile est dictu; facile autem est coniecturarum numerum augere. quid? si *intus* depranatum esse dicam ex *intuitus*? — 30. *incomitiare* Festus dicit significare tale conuicium, pro quo necesse sit in comitium, hoc est, in conuentum venire. Vox est comice ficta: ne quid iniuriose in me dicas. Curculio finxit eam forsan ex *comis* negante *in* praefixo: ne dicas, quod *non come* sit — 31. Lyco autem deriuat a *comitium*, et aeque comica licentia fingit verbum *inforare*, a *forum* — 37. *cuiatis* nominatiuus, minus vsitatus est nomin. *cuias*. Sic et Men. 2. 2. 66: vnde es? vnde venis? a quo missus? — 40. *dum scribo* eius nomen *expleui totas ceras* tabellas ceratas quatuor. Explicant: dum ei per syngrapham ob adceptam pecuniam caueo. sed mercatores, quae in negotiis scribunt, paucis complecti solent; Lyco perstringere mihi videtur longitudinem nominis, quasi plures tabellas expleat — 43. *Summanus* deus aliquis, de quo Ovid. ipse Fast. 6. 731: *quisquis is est*. Bacch. 4. 8. 54. inter medios alios deos nominatus scribitur *Submanus*. Plutonem quidam esse putant, qui omnes homines auidissime rapere, et quemcumque soleat ὑποχείριον ποιεῖν, vt omnes tandem *sub manu* eius sint, quare verbum *submanare*, inde fictum, idem sit, quod rapere — 45. pro *obdormiui* Lambinus et Scaliger volunt *obdormiuit* sc. herus meus. Nolui vero ita edere, quod *obdormiui* iocose dictum puto pro *obdormiuisse me simulaui*. — 54. *disficit* pro *dissecat* — 56. *profecto* (quidam *perfectum*) sine mora ac frustratione — 61. *hamum vorat*; vt piscis; fraudem, qua capitur, non sentit. Truc. 1. 1. 21. de amatore dicitur — 62. *tecum oro*, te. vid. Cas. 2. 5. 16. — 68. *nudius quartus* nunc dies est quartus — 69. statuam *dare* ponere, dedicare — *auream* auratam, inauratam. Addit quidem *solidam ex auro*, sed Lyco non miratur, quod iactanter modo additum scit — 72 ad 78. veras fictasque regiones nationesque promiscue nominat, exigua Lyconis scientia fretus geographica — 74. *Perediae* ab edendo, *Perbibesiae* nomen a bibendo edax bibaxque homo fingit — 75. *Centauromachiam* Thessaliam, Centaurorum patriam, videtur

significare, Epidauro propiorem quidem, quam vt de rebus ibi gestis multa conari deberet mentiri, sed certus est, Lyconem non Thessaliam cogitaturum esse, sed remotissimam regionem aliquam sibi ignotam — *Classiam Vnomammiam* exercitum Amazonum, quae alteram mammam exussisse paruulis dicuntur. *Classem* ponit pro *exercitum*, et pro Classem *Classiam*, vt Classia et Vnomammia duae videantur esse regiones diuersae — 76. *Conterebromiam* Libyae partem vini feracem, a *Bromius*, quod Bacchi cognomen est, pro *uvis* positi, et a *contero* pro *calco* uvas — 80. *conclusi* omnes isti populi — 82. *te esse ab illo* missum, eius esse libertum — *nam ita nugas blaterum* tuum scio magnum esse nugatorem, quare non mirum est, et te adsueuisse nugis proferendis. *blatire nugas* legitur et Amph. 2. 1. 79. et *blatis* confingis, Epid. 5. 1. 13. — 84. *te absoluam* argentum dabo lenoni, vt is tibi det virginem. supra v. 66. — 88. *iuratus sum* Lambinus putat: me virginem Phaedromo tradituram. Sed 4. 4. 10. leno dicit: quod fui iuratus, feci; et v. 25. ego illam reddidi, qui argentum *a te* adtulit. Iuratus ergo est Therapontigono.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

De *Choragio* vid. Capt. Prol. 61. — De *Choro* Hor. Art. poet. v. 193 sq. Auctoris partes chorus officiumque virile defendat, et v. 202 sqq. tibia, non, vt nunc orichalco vincta, tubaeque aemula, sed tenuis simplexque, foramine pauco adspirare, et adesse choris erat vtilis, v. 282 sqq. sed in vitium libertas excidit, dignam lege regi. Lex est adcepta, chorusque turpiter obticuit, sublato iure nocendi etc. Inter actum igitur et actum vnus olim prodibat, mox ciuium vitia recensens, mox tibiis canens simplici; posteaquam vero censor ille iussus obticuit, concentus ille musicus plenior suauiorque redditus est. — De Chorago vide Pers. 1. 3. 77 sqq. *To.* Tuam gnatam ornatam adduce lepide, in peregrinum modum. *SA.* Πόθεν ornamenta? *To.* Abs Chorago sumito, dare debet; praebenda aediles locarunt. Item Trin. 4. 2. 16. ipse ornamenta a Chorago haec sumsit suo periculo. — In Curculione loquitur Choragus, qui v. 3. 4. ornamenta praebuit, inter tertium et quartum actum, et a versu 5 ciuium vitia recenset, sed quae dicit, quasi actus quarti pars, scena eius inscripta sunt prima.

1. *nugatorem lepidum* qui nugando fallere callet — 2. *Halophanta* vox comice ficta, ad formam *Sycophanta*, quae vox hominem significat, qui fucum alicui facit, vt hic Curculio Lyconi et Cappadoci. *Halophantae* autem vocem Canterus, recte opinor, significare dicit: indutum habitu nautico seu marino, quandoquidem Curc. e Caria modo per mare Epidaurum adpulerat — 3. ornamenta autem nautica Choragus praebuerat Phaedromi periculo, Phaedromo damnum praestante — 6 ad 8. commonstrare, *quo in loco* vrbis alicuius non nisi vitiosi et inprobi reperiantur homines, ea quidem libertas in vitium excidisse putanda est, et digna, quae lege coerceatur — 9. *Comitium* locus ad forum romanum, curiae proximus, vbi non comitia solum magistratuum creandorum habebantur, sed iudicia etiam exercebantur. Ibi ad puteal Libonis, quod ara fuisse videtur ad laeuam curiae, solebat iurari, et Poen. 3. 2. 7. *comitiales homines* dicuntur, qui religionem iuris iurandi parum colebant, qui quotidie in foro operam et fidem exponebant venalem, perhibendisque testimoniis dabant operam — 10. *Cloacina* seu *Cluacina* cognomen Veneris, quod alii a *luere* purgare deriuant, alii a *cluere* nominari, in quo inest celebritatis sensus. Hoc in loco Plautus ipse multum versatus esse dicitur — 11. *diuites*, *damnosos maritos*, qui, neglectis vxoribus, scorta venantur, sub *basilica*, vnde *subbasilicani* dicti, otiosi — 12. *scorta exoleta* mares libidini venales, *quique* etc. qui mercede pacta prostituere se solent — 13. *symbolarum conlatores* qui quaerunt, quibuscum de symbolis edant — 15. *propter Canalem.* Festus: *Canalicolae* forenses homines pauperes dicti, quod circa canalem fori consisterent — *ostentatores meri* qui, quales se esse ostentant, non sunt, quorum ostentatio inanis est — 16. *Lacum* intellige *Curtium*, qui licet Plauti aetate exsiccatus fuerit, at nomen tamen loco haesit — 19. *sub Veteribus* tabernis — 20. *credas male* vnde frustra repetas — 21. *sese venditant* lenones, scorta, vnde Horat.: *Tusci turba inpia vici* — 22. *in Velabro* vid. Capt. 3. 1. 29. — 23. Gronov. expl. *vel qui ipsi vortant* mutent merces, manuscularii negotiatores, *vel praebeant* merces institoribus, quibus exerceant negociationem sub aliis (subuorsent) quas merces mutent, dominorum vice. Turnebus vero explicat: vel qui ipsi fallant, vel qui alios fallendos praebeant. Ductum putat *vertere* a piscibus, qui, dum assantur, vertuntur.

Lambinus *vertere* pofitum putat pro *euertere.* Forfan notat Plautus nobiliores quosdam, qui, quum ipfos puderet mercaturae minutae, lucrum tamen per alios inde petebant: non omnes, qui negotiantur, vortunt merces *fuas*, nonnullis merces praebentur ab aliis, qui fubuorfantur, obculte per eos negotiantur — 24. *Leucad. Oppiae* intelligere Plautus putatur domum libertae Oppiorum, Leucadiae vocatae, in foro habitantis, ad quam damnofi mancipi (v. 11) deuertere folebant.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. *tu* Planefium — *non queo* etc. ridicule dicit pone a tergo fibi non effe oculos — 2. lenoni Curc. dicit *aiebat* Therapontigonus — quidquid *haec* Planefium — veftem *fuam effe* fuo aere emtam — 4. 5. *hanc liberali caufa manu adfereret*, euinceret, ingenuam effe, et iniuria aliqua feruam factam — 7. *et commeminiffe* etc. hoc promiffum a lenone effe, fi Curculio a milite audiuiffet, non tacuiffet fupra, quum Phaedromo, quae cum milite egerat, narraret omnia. Nunc vero, vt primum audiuit, callide adripit, quafi pro milite follicitus — 8. *memini* me promififfe,' *et mancipio tibi dabo* eam, vt tua adcipientis fiat, dominiumque in te transferatur, meo, fi quis manu eam adferat, periculo — 9. *lingua* Afin. 2. 2. 26 fq. ferui vocatur *patrona*, quae pro illo peieret, h. l. lenonis *vna ferua*, qua abiuret fibi credita — 12. *nec vobis*, quando emitis mancipium *auctor vllus eft*, an is, a quo emitis, verus rei, quam emitis, dominus fit, id parum curatis; nec *vosmet* auctores *eftis illi*, cui venditis, vt metuendum ei non fit, ne alienum vendideritis, quod mox a vero domino repetatur — 13. 19. *meo animo* ex mea fententia — 14. *pedes* pediculi — 19. *lufcus* i. q. Act. 3. v. 22. vnoculus, cocles — 20. *vos* trapezitas *eodem* pretio *pono et paro* non meliores lenonibus effe iudico — *pariffumi* eiusdem farinae eftis — *iibus* pro *iis*, fed Mil. 1. 1. 74. Rud. Prol. 73. Truc. 1. 2. 14. eft *ibus* — 23. *rogitationes* leges tribunitias, plebifcita — 24. *rogatas* confirmatas — *rimam* effugium, vt inpune habeatis maleficia — 25. Vt aquam feruentem metuunt, mox, vbi refrixit, omnes facile tangunt, fic vos a legibus cauetis, recens latis, mox vero vim earum eluditis. — 26. pro *au!* cum Meurfio lego *haud*, quod in codice aliquo reperit, et poft prius *male* atque poft *meditate* commata pono, verbaque lenoni

tribuo. Vt Lyco v. 19. de lenonibus dicta adprobauit, sic Cappadox nunc viciſſim de trapezitis adiecta: *Tu, haud male* non inmerentibus, ſed *meditate*, adv. re adcurate perpenſa, *male dicax* maledicus *es* trapezitis — 28. *maledictum* inmerenti quidem dictum, *benedictum* eſt i. e. maledictum eſſe deſinit; 27. merenti vero dictum maledictum eſt? 29. nec eget, vt alter, aeque merens, alteri recte dictum eſſe conſentiat, tu vero et leno et trapezita aeque merentes eſtis, *neutrum moror mancipem* — 32. *eduxi* Terent. quoque *educere* plerumque ponit pro *educare* — 33. *malum* ambigue dictum! v. Amph. 2. 2. 91. — 34. Planeſium amat Phaedromum; *plorat* igitur, quod ſe militi venditam eſſe putat — *bene vendidi ego te* Planeſium quaſi conſolaturus videri vult dixiſſe: hero vendita es, qui nihil apud ſe tibi deſieri patietur, quin benigne praebeatur; ipſe vero gaudet, *ſe bene* i. e. magno cum lucro *eam vendidiſſe*, vt a verſu 41. vberius exponit — 45. *fac ſis bonae frugi* ita te geras ſuadeo, vt exſpectationi noui heri ſatis facias — ſequere iſtum *bella belle* inridens. Sic Aſin. 3. 3. 86. *i ſane bella belle* — 39. *decem minas* pro auro et veſte v. 2. 3. 65.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. Pro *iratus ſum* tumidius miles *incedo iratus iracundia* et ne hoc quidem ſatis ei eſt: 2. *eapſe* ea ipſa iracundia, qua *condidici* conſueui vrbes exſcindere vi captas — 3. *propere properas dare* ſine vlla mora reddis — 4. *depoſiui* depoſui — *propera* confeſtim para te *vitam ponere* mortem mea manu pati — 5. 6. perridicule Lyco militis tela retorquet in ipſum: *non mediocri* etc. *eopſe illo quo* etc. — 7. *facias ferocem* ſuperbe reſpondeas. Moſt. 4. 2. 9. *ferocem facis* eſt ſuperbis — *aut ſubplicare cenſeas* neque ita te geras, ac ſi precario argentum abs te petam — 9. *quum credebam* quum tuae fidei committebam pecuniam, *credidi* fore putaui, praeuidi. — 10. Vix maior poteſt inſolentia cogitari, quam haec Lyconis eſt: ſi diffiſus es fidei meae *cur nunc a me igitur repetis pecuniam?* — 13. *tabulas* vid. 2. 3. 90. et act. 3. v. 59 ſqq. — 14. *ſomnias* dicis — 16. *latronum* militum. Varro 6. 3. deriuat vocem a *latus:* qui circum latera erant regi, atque ad latera habebant ferrum. vid. Mil. 4. 1. 3. *qui latrones, quos conduxi, ad Seleucum ducerent, qui eius regnum tutarentur.* et Poen. 3. 3. 50. Mallem tamen pro *latronum*

lectionem reperiri *patronum.* Namque apud Ter. in Adelph. Dram. Secund. sc. 5. postquam Syrus manu a Micione missus est, Demea dicit: siquidem porro, Micio huic aliquid paululum prae manu dederis, vnde vtatur, reddet tibi cito, et addit: Micionem eo *suum patroni officium esse facturum.* Hoc igitur beneficium qui libertis negabant, eos nostro loco Lyco *libertos deserere* dicit — 20. *quis* vt *queis* pro: quibus — inridet Lyco militem, qui rem publicam et priuatam gessisse volebat videri — 21. *tibi res soluta est* argentum a te adceptum solui, recte sicuti ipse praescripseras — *bellator* ironice *vale* — 22. *Th. quid valeam? Ly. aegrota* igitur! — 23. *me fecisse regibus, vt* i. q. me fecisse, vt reges — 24. *vmbraticus* opponitur regibus: homo ex infima plebis faece. Truc. 2. 7. 49. dicitur *vmbraticola.*

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. Hic versus *cui dii sunt propitii, ei non sunt irati* similis quidem videtur Capt. Prol. v. 1. 2. *hi stant, non sedent* sed non iocari lenonem adparet, si, quod res postulat, explices: *cui dii* in re aliqua, quam impetrare, ad salutem eius maxime interest, *sunt propitii,* ei deos non iratos esse palam fit. Leno 2. 1. 2 sqq. et 2. 3. 10 sqq. Aesculapium sibi iratum esse, erat questus, quod idem et alios deos facere, coquus ei persuaserat, nunc vero, quum Planesium, decem minis emtam, triginta minis vendidit, et decem praeterea minas pro auro et veste Lyconi extorsit, nunc, tanto se beneficio diuino adfectum putat, vt eos sibi non posse iratos esse confidat — 3. priusquam *trapezita exsulatum abierit* aere alieno obpressus foro cedat. Aeque iocose de iuuene est Merc. Prol. 43. res eius *exsulatum* ad meretricem abibat — 4. *comedim* comedam — *iusseram saluere te* domi tuae fui, te quaesiui — 6. *hodie apud me numquam dilinges salem* ne tenuiter quidem apud me victitabis, nedum vt coena tibi detur aduenticia — 7. *bene vocas!* iron. — Stich. 3. 2. 18. *vocata est opera* alio iam ad coenam vocatus sum. Ita etiam nostro loco explicant *verum vocata res est;* huic autem explicationi non conuenit, quod sequitur: *vt male sit tibi.* Verbum *voco* miles retinet, et in mente habere videtur: *res* negotium nostrum *vocata est* in eum locum *vt male sit tibi* — 8. *meum mercimonium* Planesium. Et Merc. 3. 1. 2. serua emta dicitur *mercimonium* — 9. *ne facias testes,*

testes facere posses, *fuisse* eam apud me, non vero, eam adhuc apud me *esse* — 12. *vapulare te iubebo* dicebant eodem sensu, quo *abi in malam rem.* Serua quum herae, Papiriae, incogitans dixisset: *vapula Papiria* in prouerbium hoc abiit — 13. *tu auferere hinc a me* ita mulcari te iubebo, vt abire nequeas, sed auferendus sis. Conf. Amphit. 1. 1. 201. *superbum te faciam* quod v. 202. explicat *auferere, non abibis; si ego fustem sumsero* — 17. *pugnae proeliares obtritae iacent* res a me bello gestae ita spernuntur, vt istiusmodi homuncio me non metuat? — 20. *Iam ego* etc. in tam minuta ego te frusta concidam, quae ipsae possint formicae in diuersa trudere seu auehere — 21. *volsella* forcipis genus, quo pilos radicitus exstirpabant, a *vello* — 22. *amassint* amauerint — *axiciam* Turnebus vult esse forficem ad capillos secandos, quasi *exsiciam* ab *exsecare.* Lambinus legit: *excutia* et interpretatur: paruas scopas, quibus puluis e vestibus *excutitur* — *linteum extersum* rectius forsan Palmerius *extersui* linteum ad extergendum comparatum — 29. sensus: miles egregie deceptus est. *Centuriare* est, militem cohorti, centuriae, manipulo adscribere, *manipulus* autem *expunctus* est exauctoratus, dimissus. Scholiastes Persii *expungam* explicat: tractum a militibus, qui *expuncti* dicuntur, dum foras a militia emittuntur. — 30. *in tritico* etc. iocose. *Curculiones* sunt vermiculi, atro colore, qui in granariis frumenta adrodunt; differunt a *tineis granellis,* quae albae sunt — 33. *mihi esse os oblitum,* alias *sublitum* me deceptum esse. vid. Aul. 4. 6. 2. Capt. 3. 4. 123.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *Antiquom poetam* operae pretium non fecerunt, qui, quis ille poeta fuerit, multis disputanere — 2. *mulieres duas peiores esse, quam vnam* Plerique cum Boxhorn. explicant: omnis mulier mala est, duae igitur vna peiores, quippe malum malo additum est. Iam id, quod ponunt, falsum est iniuriumque; quis enim in vtroque sexu bonos neget cum malis hominibus reperiri mistos? quod si vero concedamus: omnem mulierem esse malam, quid relinqueretur acuminis in sententia a Plauto laudata? duos v. c. colaphos peiores esse, quam vnum, id quidem omnes sciunt pueri. Sententia dissuadet connubium vnius viri cum mulieribus duabus, licet vtraque bona sit, vni tamen viro iunctae peiores erunt quauis muliere mala. Apud Ter. igitur Phorm. 4. 6. 27. Chremes filiae suae metuens

exclamat: duasne is vxores habet? — 7. *manum abri- puit mordicus* momordit manum meam, vt prae dolore annulum mitterem — 8. *Caniculam* Planesium, cane mordaciorem.

IN ACTVS V. SCENAM II.

2. *Magna res est* graui de causa eum non amittendum esse censeo — Phaedr. quasi puella dixisset: magna res tua est, ludit in ambiguitate vocis *res:* nulla est mihi, nullae sunt opes meae, quas habui (magna ex parte certe, erant enim adhuc plures serui, et tantum, vt alere posset parasitum) absumsi! — Acidalius *celeriter* iungendum putat cum *tene;* alii legunt *teneo* sc. Curculionem — 4. 5. Planesium vno tenore dicit: *pater istum meus gestitauit, et mater ei* patri *vtendum dederat.* Quae Curculio bis interloquitur, eius, quam mentiri putat, inridendae causa dicit, primum: *at mea matertera,* matris soror, gestitauit, magis adhuc ridiculum est, quam si dixisset *mater mea;* deinde: *pater tuus rursum tibi* annulum dedit, iure igitur annulum repetis: mater dedit eum patri, pater tibi, ergo tuus est. — 6. *nugas garris* profers — *propter eas vivo facilius* nugarum tractatio propria est parasitorum prouincia, quibus victum quaerunt — 7. *quid nunc?* quid exinde poteris probare, si matris patrisque tui hunc annulum fuisse credamus? — *parentesne* etc. hoc ipso annulo potero forsan parentes inuestigare meos, quod tu prohibes, annulum mihi denegando, aut, vnde habeas, tacendo — 10. *tibi* Phaedromo; quum enim narraret rem, Planesium adhuc erat in potestate lenonis — 13. *tribus bolis* talorum iactibus. Rud. 2. 3. 30. — *in chlamydem* vt ponas chlamydem, quam et ipsam felici iactu auferam, vt nuper annulum — 14. *boletis* et *bulbis* dicit per paronomasiam seu agnominationem, quod hae voces habent syllabas et literas cum voce *bolus* communes; dicit autem, auersari se bolum, iactum, aeque, ac *boletum* speciem fungi, et *bulbum* de quo Celsus 2. 18. *omnes bulbi, in quibus cepam quoque et allium numero* — 15. *tricas* nugas — 21. *quadruplicem* Lamb. actione furti manifesti, qua persequimur quadrupli poenam — 23. *in ius* metonymice: in locum iudiciorum, ad praetorem — *licet te antestari?* τὸ *te* in nonnullis codd. deest. — Apud veteres qui aduersarium in ius pertrahere volebat, aliquem de praesentibus *antestabatur* antea, i. e. testem faciebat 4. 4. 9. eius adtingens auriculam, et interrogans: *licet ne antestari?* Illo autem

respondente *licet*, tum iniecta manu aduerſarium in ius rapiebat. Solos autem liberos anteſtari fas erat, ſerui non poterant teſtes capi. cf. Perſ. 4. 9. 10. — miles ipſe: *non licet;* quia neminem liberum adeſſe putabat — 24. *inteſtatus viuito?* contra quem teſtes capere non liceat? *inteſtatum* quidam explicant: rei Venereae ineptum — 25. *at ego* liber ſum, *quem licet te* anteſtari — 26. *hem tibi* verberantis eſt — 27. *o ciues! ciues!* Curculio quiritat, ob vim ſibi a milite factam — *quid clamas* qui annulum mihi ſubripuiſti, et nunc teſtem te obſers contra me, num iniuria te adfectum putas? *iſtum tactio* vid. Aul. 3. 2. 9. — 28. verba: *ego illum tibi dedam?* militi tribuo: egone patiar, vt tu huncce teſtem contra me capias? cui Phaedr. *tace* aliam nunc rem ex te quaeram — 31. *quem hic te eluſit* talis tecum ludendo lucratus eſt — *per tua genua* prouoluta ad genua tua, quare miles v. 36. *ſurge!* — 33. *quaeratis chlamydem et machaeram* ſe praedam eum ab hoſtibus feciſſe gloriatur — 34. *faſtidit* ſpernit Phaedromum rogantem, et Planeſium flexis genibus obſecrantem, *glorioſus* vt magnificum ſe faciat — pulcra vero puella, ſubplex et lacrumans, mitiorem facit militem *mitte iſtum* Phaedromum, ab eo a me redi, *ego* cet. — 35. *nihil eſt, quidquid ille dicit:* quid aliud putatis militem dicturum, quam praedam eſſe hunc annulum ex hoſte a ſe caeſo? — 37. repetit puella, laetiſſima exſpectatione plena: *Periphanes?* hoc enim et ſui patris nomen eſſe ſcit — 40. *Pietatem* inuocat, vt deam: *ſerua* me, a me ſemper maxime *ſeruata*, culta — 45. *me* quadrimam fere aut ſexennem. Si enim rapta eſſet minor, minus, quae ſciebat, ſcire potuiſſet, ſi maior, prius ſine dubio parentes inueſtigaſſet — *Dionyſia* Bacchi ſacra — 47. *ventus turbo*, qui repentinis flatibus omnia turbat Trin. 4. 1. 16. turbines venti. — *ſpectacula ruunt* aulaea et cetera inſtrumenta ſcenica — 51. vulgo: *meminiſtine hanc* quam lectionem qui defendunt, non inepte quidem dicunt, admirantis eſſe verba, non interrogantis. Sed non mirum eſt, quod commune videmus omnibus eſſe paruulis, vt, quae res vehementius ſenſus eorum feriant, earum per omnem vitam imaginem animo inpreſſam retineant viuidiſſimam. Planeſium, quae patris, matris, nutricis nomen adhuc ſciebat, quid? quod annulum patris adnouerat, quid mirum erat, rei non eſſe oblitam, quae tanto inpetu perciuerat eam, fortunamque eius inmane quantum inmutauerat? Recte, opinor, emendauit Gulielmus *memini iſthanc turbam fieri*,

quae recordatio magni erat momenti, ad eum de veracitate Planesii conuincendum — 60. *coena sororia* ob repertam agnitamque sororem — 65. *verum hercle dico* vulgo militi tribuunt, rectius vero quidam Curculioni, qui ridicule adseuerat, serio se dotem constituere dictam — 67. *repromisit* stipulanti mihi — 76. *thesaurum meum* miles lenonem dicit, a quo triginta minas suas erat repetiturus. Sic Bacch. 4. 3. 25. *tuam copiam* eccum, *Chrysalum* video. — Eccum regit et lenonem et thesaurum — *incedit* tardo gradu mouet se, vt solent meditabundi. Palmerius pro *incedit* vult *incudem*, quem verberibus habebo vt incudem, donec numos procudam. Boxhorn. vero: eccum lenonem, *incidi in* thesaurum meum.

IN ACTVS V. SCENAM III.

1. ad 8. Obscurus sane locus, at interpretum facibus obscurior adhuc redditus, vt, quid super eo dicam, vix reperiam. Hoc quidem certum videtur, lenonem, quod tribus prioribus dixit versibus, quinque sequentibus exemplo suo ire comprobatum. Exemplum vero hoc est: decem minas, quas Therapontigonus Lyconi tradiderat, pro auro et veste Planesii lenoni soluendas, hic, haud quidem sine summa difficultate, at extorsit tamen ab argentario. His praemissis vt textus sit adcommodatior, v. 2. pro vulgari *et bene*, *et male*, cum Lambino ponendum putaui *nec bene*, *nec male*, et v. 3. pro *Non male* recepi *Nam male* quod Pareus ex vett. edd. reuocauit.

1. *qui aiunt* vniuerse — *nugas praedicant* non satis adcurate loquuntur — 2. nam *nec bene* iis credi dico, quia aegre saepe numero, quae credideris, recuperabis — 3. si vero *male creditur* iis, *qui*, quod creditum est, *numquam reddunt sed omne* debitum *prorsus perit* — 2. hoc quidem sensu *nec male* iis creditur, extorqueri tamen interdum debitum potest, *id adeo hodie ego expertus sum* — 4. *velut* exempli causa *decem minas* pro auro et vestibus Planesii, *dum* Lyco *soluit omnis mensas* omnium aliorum argentariorum *transiit* ad decem istas minas conrogandas — 5. *postquam nihil fit* quum non daretur ei pecunia mutua — *clamore* quo citius pudore coactus me absolueret *hominem posco* argentum mihi soluendum — *apud Praetorem* explicat Lambin. per cessionem bonorum. Metuit forsan leno longinquitatem iudiciorum, inpensas faciendas, incertumque litis exitum — 7. pro *compulerunt* Salmasius mauult *contulerunt*, et de erano, seu stipe conlatitia multa

docte disserit, sed v. 5. *nihil fiebat*, et soluit tandem *domo*, quod Gruterus recte, opinor, explicat *de arca*, de pecunia domi suae reposita, quod, vt faceret, *compulerunt* eum amici, qui fidem eius prorsus concidere nolebant — 8. *domum properare*, ad pecuniam adceptam in tuto conlocandam — 10. *tibi* Therap. — 11. *tecum* Phaedr. — *aut* plura dicturum Therap. interpellat — *pilum catapultarium* quod catapulta eiicitur — 12. *catapulta* ipsa pro pilo vt Act. 3. v. 18. — 13. 14. homines *delicati catellos*, vt melitaeos, secum patiebantur cubare, sed ferreum quoque vinculum quoddam vocabatur *catellus* — 14. *robusto carcere* in arcas ex robore factas includebantur serui, poenae causa — 17. pro *intestatum* Nannius mauult *inantestatum* quod in cod. quodam legitur *ingttestatum* — *abripi* ad poenam trahi — 19. quasi *condemnatum* at codd. quidam et edd. vet. rectius forsan legunt *indemnatum* adhuc a praetore — 21. *Aesculapio huic* cuius fanum hic prope vides — *ei gratiam habe quom pudica es* quod rectam corporis valetudinem lenoni non restituit v. 1. 2. 10 sqq. — 22. *quoquo posset mitteret* non est: vendidisset te, nam vendiderat; nec esse potest: mitteret aliis quaestuariam, id enim corpus lenonis adfectum non inpediebat; sed *si valuisset*, iam pridem ipse pudicitiam tuam imminuisset, curam tui pudice habendae quouis gentium mitteret — 27. *qui* qua ratione, sed Phaedr. irridens respondet *lingua* — 33. *quid? negas?* et 34. *me ipsa praesente, et Lycone trapezita* et v. 35. *non taceo* cum Pareo tribuo Curculioni, adfirmanti, quod 4. 2. 4 sq. audiuerat — 33. *CA. Non taces?* contemtim rogat: talem vero homuncionem, qualis tu es, testem reiicio — 35. post *non* signum pono interrogandi. Verba: *non? ego te flocci facio! ne me territes* Leno dicit Curculioni. — Versus, qui vulgo sunt 40. 41. 42. 43. Acidalius alio ponendos suadet ordine, qui mihi videtur verissimus, idemque *tu me sequere* recte tribuit Cappadoci — 42. *in neruo* compedibus, seu carcere ipso *iacebis*. — 45. *ad praetorem* vt iure iurando adfirmaret, se nihil militi debere — 46. *ne tu me nescias* minantis est: ne opinere, nullas mihi vires esse tui perdendi. Vult forsan, militem aut potentes metuere homines, qui interdum lenonum vtuntur opera, aut magicas artes, et quae eiusmodi sunt — 47. ridens vero miles: *itane vero?* et, pugnos suos minaciter ponderans, vitae suae metuentem ad soluendum argentum adigit.

COMMENTARIVS IN PLAVTI CASINAM.

IN PROLOGVM.

De auctore Prologi vide Argumentum — *Fides* dea, maximi facere dicitur, qui ipsam maximi faciant, vt Curc. 5. 2. 4. Pietas dea seruare iubetur eam, a qua ipsa sit seruata — 5. 6. Pindarus quidem aliter videtur iudicare αἴνει παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων nec vero omnis fabula vetus abhorrens et incondita est, nec omnis noua excellens — 8. *ante* sc. nouas fabulas, i. e. magis quam nouas — 10. *quam noui numi* asses bello punico primo sex partibus procudebantur leuiores, quam antea, et bello punico secundo, quo tempore Plautus scripsit, iterum dimidio leuiores, quam primo — 13. *antiquam*, iam ante aliquot annos primum editam — 14. *in senioribus* centuriis, qui nunc estis. Inde enim a Seruio Tullio centurias fuisse constat alias *seniorum*, alias *iuniorum* — 17. *vicit omnes fabulas* prae ceteris placuit — 18. *flos poetarum fuit* plures Roma habuit poetas nobilissimos — 19. *abierunt in communem locum*, Orcum, mortui sunt. Artemid. L. 1. c. 83. κοινὸς ὁ τόπος καλεῖται ὁ τοὺς νεκροὺς δεχόμενος. Hor. 2. carm. 3. v. 15. *omnes eodem cogimur* — 20. *absentes* mortui *praesentibus* viuis *prosunt* scriptis suis — 22. *nostrum Gregem* histriones hanc fabulam acturos — 23. *curam atque* ob *aes alienum* — 24. *flagitatorem suum* creditorem inportunum. Most. 3. 2. 81. *flagitator adstat vsque ad ostium* — 25. *Ludi sunt* spectaculorum publicorum tempus est, quo *ludus datus est argentariis* feriandum est argentariis a negotiis suis — 26. Alcyone, certior facta, Ceyca coniugem naufragio periisse, in fluctus se praecipitatura mutatur in auem, quae Alcyone seu Alcedo vocatur, cui quum Ceyx esset redditus, et ipse eiusdem speciei auis factus, Ovid. Metam. 11. v. 744 sq. *fiunt parentes, perque dies placidos hiberno tempore septem incubat Alcyone pendentibus aequore nidis. Tum via tuta maris, ventos custodit et arcet Aeolus egressu* etc. Illi dies vocabantur *Alcyonei* de quibus Poen. 1. 2. 142 sq. *peristi nisi illam mihi tam tranquillam facis, quam mare*

est olim, quum ibi alceda pullos educit suos. Nostro loco hi dies vocantur *Alcedonia* sc. tempora, forumque per ludos tam tranquillum esse dicitur (negotiis vacuum), quam isto tempore mare. — 27. *ratione vtuntur* hoc per otium rationes suas subducunt, computant, quibus ipsi debeant, et qui ipsis. Seu: hac ratione vtuntur, vt, quod ludis non licet iis poscere alios, *secundum ludos* ludis peractis credant, nec sibi reddendum esse aliis, quae poscantur — 29. *vaciuae aures* quibus flagitator non est molestus — 31. 32. *κληρούμενοι* sortientes — 34. *latranti nomine* vid. Argumentum — 37. *cubare* interdum dicitur pro *aegrotare*, vt graecum κεῖσθαι, non vero omnis in lecto cubans aegrotus est — 49. *efflictim* vehementer. Merc. 2. 3. 107. efflictim perit eius amore — 53. *eii* anatique pro *ei* — 54. *excubias foris* quacum cubitans ab vxore non deprehendatur — 55. *armigerum* seruum Chalinum vid. 2. 3. 39. — 57. *intra praesepes suas* domi suae, in potestate sua. Rud. 4. 3. 39. *intra praesepes meas* domum meam — 63. *sciens eius* amoris filii — 64 ad 66. iocose excusat, quod filius hac in fabula non prodit in scenam — 68. seruorum e iure romano ciuili non erant iustae nuptiae, nec, vt Varro dicit, mulieres eorum *vxores* vocabantur, sed *coniunctae* — 72. *in nostra terra* in Italia, inter Apulos — 73. 74. quod de nuptiis seruilibus hos apud populos curatis dicit, comice confictum esse putandum est — 75. 76. qui vult, deponat pignus, quod et ego faciam, ea lege vt pro pignere victi ematur vrna mulsi — post versum 77 exspectans quasi, vt quis pignus deponat, paullisper tacet, itemque v. 78. post *nunc* — 83. *in hac quidem Comoedia* quamdiu fabulae haec agetur — 84. *mox* etc. Statius de puellis in scenam Romae productis: huc intrant *faciles emi puellae.* Prostibula enim, per ludos in scenam producta, perditorum deinde hominum exponebantur libidini — 86. *ibit nuptum* ad explendam cuiuscumque amatoris voluptatem *non manebit auspices* auspices pronubi παράνυμφοι in nuptiis proborum, vt, quod conuentum erat, rite fieret, curabant.

IN ACTVM I.

1. Intellige: quam odiosum est mihi *non mihi licere* — *rem* amorem — 3. *sequi* consectari, παρατηρεῖσθαι — 7. *sutelae* vt Capt. 3. 5. 34. dolosae actiones. Amph. 1. 1. 211. *consuti* doli — 10. pro *reptas* Lambinus mauult *restas* et pro *hic* ponit *non*, in neutro quidem omni codicum

auctoritate destitutus. Vulgarem autem lectionem magis Plautinam, et post *villice* interrogandi, post *pretii* autem exclamandi signum ponendum esse puto: *Villice* tu, cuius curae villa est mandata, *quid in vrbe reptas?* quo verbo illud *restas* (diutius, quam opus est, moraris) continetur non modo, sed senectutis simul exprobratio inest. *hic in vrbe magni pretii* villicus es! ironice: quam parum tibi villa curae sit, turpiter prodis — 15. *dierectus* vid. Capt. 3. 4. 103. — 18. *quod* id, cuius caussa *veni in vrbem* et quidem *huc* has in aedes — nonnulli codd. habent *nisi inpetrauero* quam aposiopesin esse dicunt nescio quam, verius dicerent, ei, quod Olympionem cogitasse oportet, repugnare. Malunt igitur quidam *si inpetrauero*, quod *si* interdum ponitur pro simul atque: verissime autem Gruterus restituit *vbi*. Inuenit enim in Cod. Pal. pr. vocem duabus expressam literis, inequitante scilicet *i* characteri *n*, in quem *u*, vt saepe, degenerasse putat, *u* vero et *i*, ita conlocatis, exprimere scribae solebant *vbi* — 24. pro *potior*, quod in codd. est, vulgata lectio post Ald. est *potitor*, sed *tu eius potior* est: tu eius compos *fias* — 25. *te in laqueum induas* suspendio licet moriare — 30. *lucebis facem* δαδουχήσεις. Sic Curc. 1. 1. 9. *luces cereum.* Seruus, cuius id muneris erat, δαδοῦχος — 31. *inprobus* vilis, abiectus. Muretus suspicatur: ominosum fuisse habitum, creditumque, qui nouae nuptae facem luxissent, eos postea nihili fore. Id si ex aliis Veterum locis suspicatus est clarioribus, et hoc loco adfirmari potest, quare versus 30 et 31, commate modo post *facem* posito, disiunxi, et comma inter *postilla* et *vt* deleui, vt sensus esset: *vt postero tempore.* Sed 4. 2. 17. Olympio ipse sibi δαδοῦχος fuisse videtur — 32. *post id locorum* deinde — 33. pro *semita* Meursius scribit vna *femina* ἀρχαικῶς pro *hemina*, vas ad hauriendum perquam exiguum, dimidius fere sextarius, quorum 48 demum amphoram complent. Aquarii officium quam molestum seruis visum sit, ex Amph. 2. 2. 41 sq. patet, Olympio autem Chalino id insuper quam molestissimum minatur redditurum — 37. *postilena* lorum incuruum sub caudis iumentorum — 38. *aceruum* Turnebus explicat: nisi, vt mures de aceruo ederis. Salmasius legi vult: nisi *acer boum* ederis, paleam nempe, vt boues. Veteres autem pro *acus* dixisse *acer*, e genitiuo *aceris* patere putat. Alii *acus eruum* pro *erui*, alii *aceratum* acere mistum. Quod vero homines non magis vt boues acere, quam vt lumbrici terra

vesci possunt viuique seruari, Olympionem adparet hyperbolice de cibo loqui, qui esse possit vilissimus — 39. *quod postules* intelligi volunt: non est, quod post. Sensus: si cibum postules meliorem, magis esculentum — 40. *numquam edepol!* frustra postulabis. *edepol* enim a *ieiunium* disiungendum est, quod cum emphasi iteratur — 40. 41. *ieiunium, ieiunium est* si, quem cibum dedero, spreueris, ieiunus per me maneas — *atque* perpetuum *atque* donec — *reddibo* pro *reddam* — 43. *condigne* eodem modo Aul. 3. 4. 6. condigne perdidit me. Capt. 1. 2. 22. condigne moratus est. Bacch. 3. 2. 8. condigne fecit techinam. Men. 5. 5. 8. condigne fecit. Poen. 2. 17. condigne aiebat. Hoc vero Casinae loco iunctum est cum ablatiuo *te*, quare explico: itidem, vt te dignum est — 44. *in fenestram* angustum aliquem carcerem — *mea mellilla* qui mihi melle dulcior es — 49. *meus festus dies* o suauissime rerum. Sic apud Ter. Eun. 3. 5. 12. Chaerea Antiphonem blande putatur adloqui: *o festus dies hominis! amice salue!* sed post *hominis* ponendum ibi puto signum exclamandi, et Chaeream, priusquam adloquitur Antiphonem: *amice* erumpere gaudium suum: *o festus dies hominis!* vt in Andria Pamphilus exclamat: *o faustum et felicem hunc diem!*

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *obsignate* ancillis dicit, annulum tradens, quem statim ad se referri iubet — 5. *St!* sequente *tace*, abesse quidem posset, nec vero quae inuenitur lectio *Sta*, praeferenda videtur, quid esset enim *Sta atque abi!* coniectura autem *ista tace* haud quidem inconueniens esset, quoad sensum, literam vero *i* excidisse volunt, quod vltima praecedentis verbi litera *i* est. Eadem Cleostrata vero et sc. sq. v. 36. dicit *St! tace.* — 12. ad *Acheruntis pabulum* citari solet Hor. 2. od. 3. v. 24. *victima Orci*, minus apte opinor. Horatius enim vitam omnium necessitati miseratur deberi, Cleostrata autem maritum iudicat dignum, qui in Orcum detrudatur — 13. *flagitii persequentem* vlciscar, angam maritum, qui persequitur flagitia. *Persequens* autem adiectiue positum est cum genitiuo, vt amans flagitii. Acidalius vero diuinat *flagitii praesepe*, quod antecessit *pabulum* et sequitur *stabulum* — 15. *ipsa*, ea vicina, ad quam volui transire — 16. *non per tempus* non obportune.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *comites* ancillae — 2. *ecquis* etc. negligentiores visas increpat — *hic ero* monstrat Cleostratae domum — 4. *calvitur* decipit *manus*, vt desidant, obdormisco — 11. *idem mihi est diuidiae* molestiae, dolori. Sic et Bacch. 4. 6. 1. res est magnae diuidiae mihi. Merc. 3. 4. 34. tibi istuc diuidiae est. Stich. 1. 1. 19. hae res mihi diuidiae et senio sunt. Stich. 3. 1. 40. in diuidiam veniam. Cod. vero et edd. ante Lambinum habent *diuiduae* mens mea doloris tui socia est — 16. *ius* hoc, quale sit, ipsa v. 22 sqq. explicat — 20. 21. *nam viri* etc. saepe viri per contumaciam mulierum ius suum non obtinent — 25. *nos sumus* solae non modo, sed altera quoque, quae alterius fidei mandat, fido certa est recondi pectore — 26. mulierem probam nihil peculii habere decet, quod, quale et vnde sit, maritus nesciat — 27. *quae* mulier *habet* peculium clam viro *partum*, *ei haud commodi* minus recte partum *est* — 28. seu virum defraudauit, seu stupro adquisiuit — 33. *deliquum est* deest, quando tibi quidem non denegetur, quod herae debetur — 35. *vitare* cum datiuo, vt Curc. 2. 3. 19. h. l. *huic verbo vitato abs tuo marito* vitato altercationem cum viro, si quam amare eum sentias v. 31. 32. — 38. 39. ad *amabo* vsque loquitur Cleostrata, et ab *inpetras* ad *vale* Murrhina — 40. *igitur* pro *tum* apud Plautum saepe obcurrit. Amph. 1. 1. 55. sese *igitur* expugnassere. Mil. 3. 1. 177. quando habeo, *igitur* rationem dabo. Additur et *tum*. Most. 1. 2. 51. *igitur tum* cernitur. Saepe additur *demum* Amph. 1. 3. 16. *igitur demum* faciam. Most. 2. 1. 33. miserum est, *igitur demum* fodere puteum, vbi sitias. Rud. 4. 2. 24. vbi liber ero, *igitur demum* instruam agrum. Additur insuper *tunc* Merc. 3. 2. 9. *demum igitur* quum senex sis, *tunc* in otium te conloces. Iungitur etiam *deinde* Stich. 1. 2. 29. id agam *igitur deinde*, vt animus meus erit.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *amor anteuenit* praestat, cum datiuo, vt Trin. 4. 2. 66. *temperi* tempestiue *huic hodie anteueni*, sic hic *nitidis* hominibus elegantibus *omnibus rebus et nitoribus* quibuscumque ornamentis et vnguentis niteant, i. e. qui amat, elegantiae studiosior est, quam qui ornatur sibi — 2. *potis est* — *quod plus salis habeat* quod ingeniosiorem aliquem reddat, ad excogitanda ea, quibus placeat, *plus*

leporis venustatis — 3 sq. *cocos* etc. amicae quidem non inuenuste diceret, praesentiam eius epulis vel adparatissimis condimentum demum esse dulcissimum, at amanti tamen ignoscendum est, si, quae fieri nequeant, cum aliqua certe amoris sui testificatione nugetur — 9. *magis initio* magis quam vmquam antea. Sed Gulielm. legi vult *magis niteo* — *antideo* anteeo — 10. *myropolas* vnguentarios *sollicito* quaerendo vnguenta, quae prae ceteris emam. Ter. Heaut. 3. 1. 52. omnes habui *sollicitos* variis ministeriis distractos, obcupatos — 12. incautius loquutus vxorem tandem videt adstare, et, quam modo doluerat *viuere*, et adhuc *malam rem* vocat, blande tamen v. 13. adpellat — 17. *non potes inpetrare* vt te non amem — quod mulier dixerat *enecas*, ambigue respondet *vera dicas velim*, quod vult ab ea intelligi *ne tuum mei amorem dissimiles*, ipse vero putat: *vellem me enecare te* quem sensum mulier capiens dicit *credo ego istuc tibi* exoptatam tibi esse mortem meam — 22. *culex* feminine *cana*, ignominiose dictum. Culicem nemo nescit esse molestissimum, canities vero senectutem amatori exprobrat. Turpe senilis amor! — 25. *commentatus est* Lambinus mutatum cupit *commentus est* mendacium. Ita certe illud, ironice dictum, est explicandum — 26. *omnia, quae tu vis* adsentientis esse putatur, et esse potest, hoc vero loco verba mihi potius esse videntur: litigii taedio non refellentis — id ipsum vero, quod, quae criminata erat, aegre ferebat sperni, magis adhuc incendit eam: *vbi in lustra iacuisti?* pro *in lustris*. Exempla, non quidem imitanda, at rara tamen non sunt, vbi *in*, vt hic, pro ablatiuo cum adcusatiuo, et vicissim pro adcusatiuo cum ablatiuo ponitur. Cicero ipse habet: esse *in* potestat*em*, et Varro: ciues redigere ex vrbe *in agris* — 28. *ignauiorem* in rebus domesticis familiaribusque tuendis — 29. vnde *is* i. e. venisti iam — tu, homo *nihili* — *vbi lustratus es* quo iam e lustro prorepsisti — 30. pallium *rugat* rugis prodit, quam indecore te gesseris — *infelicitent* Gruterus mauult *infelicent*. Aliis certe locis Merc. 2. 3. 99. est: istunc dii *infelicent* et Poen. 2. v. 1. di illum *infelicent* omnes — 32. Grutero adridet: iam satis vxor *es* pro vulgari *est*. Apud Ter. quidem Heaut. 5. 3. 4. Chremes nomen sexus facit nomen ignominiae *pergin mulier esse?* hoc vero Casinae loco si Plautus id voluisset, dicendum erat: iam satis vxor *fuisti*. Quid velit Stalin. sequentia sat clare dicunt —

tinnis Poen. Prol. v. 33. matronae *tacita voce sua tinnire* temperent — 33. ne exhaurias hoc vno die omnem tuam maledicendi copiam, vt cras tibi, quae in me maledicta figas, supersint! — Post *litiges* virum puto indignantem se repente auertisse, quum vero vxor non amplius putaret instigandum taceretque, tempus seni videtur esse, periculum faciendi, possitne iam inpetrare ab ea, quod cupiebat — 34. commata post *animum* et post *vt* ponenda, post *potius* vero delendum est. Iungenda enim *potius vt id facias*, quare non erat, cur Pareus post *facias* suum *potius* intruderet — 39. *armiger*, quem v. 44. *scutigerulum* vocat, Horatio *stipator*, *satelles* est, Graecis σωματοφύλαξ, δορυφόρος, ὁπλοφόρος. Dicebantur et *Statores* a stando, *adparitores* ab adparendo. — 44. *scutigerulum* vocat per contemtum, qui Trin. 3. 2. 95. vocatur *cacula militaris* (a κακὸς inbellis), δοῦλος στρατιώτου, calo, lixa — 49. *friguttire* est fringillarum aliorumque auium minorum, deinde h. l. vultu, gestu prodere, quod voce non possis audeasve proferre — 53. *inpetrassere* me inpetraturum esse.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. *Qui* vtinam, cohaeret cum iis, quae Stal. scenae prioris v. vlt. abeunte vxore dixerat, et additurus quaedam de eo est, conspecto vero Chalino prodeunte reticet ea, et inprecatur: vtinam *illum dii omnes deaeque perdant!* — 3. *porrectiore* hilariori *fronte*. Sic Ter. Adelph. 5. 7. 53. da te hodie mihi, *exporge frontem*. Horat. 1. ep. 18. v. 94. deme supercilio nubem — 4. quod vult dicere: stultus essem, si tibi essem tristis, cuius in potestate sum! id sententiae vestitum induit. Ita enim, qui, quod se esse aut fecisse non facile negare possunt, causam, cur id esse aut fecisse non debeat proferendo, negatum ire solent — 5. *intelligo* Chal. ironice dicit, pro: id quidem adhuc non intellexi — 7. *nisi tu factis adiuuas* si te cupis manu emitti, faciendum tibi est, quod ego cupio — 11. *coelibem* non omnino, sed tantum Casina villico permissa, *liberum* ea lege, vt manu te mittam — 14. Dicturus, ipsius libertatis munus fordere sibi prae Casinae nuptiis, facit, quod solent, qui nimio nolunt pretio emere, reprehendit, quod emere nequit: *liber meo periculo viuam* ipsi mihi victus erit quaerendus, *nunc* seruus tuus *viuo tuo* periculo, a te quidem alendus sum.

Liber viuo pereoue mihi, *seruus* tibi — 17, *sitella* vas, in quod, aqua repletum, sortes coniiciebantur ligneae, inscriptae sortientium nominibus, notisue aliis. Cuius sors exibat prior, is quidem vicerat — 18. *tragula* teli genus. *decidero*, a me alio versus flectam; machinabor aliquid, quo tela vxoris retundam, aut a me auertam. Epid. 5. 2. 25. tragulam in te iniicere adornat. Pseud. 1. 4. 14. volui iniicere tragulam in senem: dolo eum adgrediar — 27. *specula* incerta quidem, at aliqua tamen spes — 28. *decolasset* decolauerit. vid. Capt. 3. 1. 37. — *gladium faciam culcitam* explicat versus sequens, *in gladium incumbam*.

IN ACTVS II. SCENAM V.

1 ad 3. Olympio Cleostratae, quae intus manet, exiens clamat: ne atrocissimos quidem cruciatus minitando adiges me, vt Casinam Chalino concedam — 2. *pro pane rubido* sicut panis coquitur, donec fiat *rubidus* — 3. *istam operam* pro *id, quod* postulas; nisi malis cum quibusdam *quod* positum esse pro *quam* — Eadem Cleostrata Olympioni inclamasse videtur, quae Stalino sc. 4. v. 11 sqq. Chalino. Herum vero, adparet, Olympioni iam libertatem promisisse — 8. *libella* asse. Capt. 5. 1. 27. — 12, *cum cane* muliere litigiosa. vid. Argumentum — 16. si is *mecum oraret* pro *me*. Sic Asin. 3. 3. 72. hanc iube *orare mecum*. Curc. 3. v. 62. *tecum oro*. Bacch. 3. 3. 90. hoc *tecum oro*. ib. 3. 6. 25. *tecum orarem*. Ter. Hec. 4. 4. 64. *oraui tecum* — 17. *in fermento tota est* ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι dicebantur, qui iracundia turgebant. Merc. 5. 3. 3. vxor tota in fermento iacet — *turget mihi* vehementer irata mihi est. Most. 3. 2. 10. tota *turget mihi* vxor — 19. *si quidem tu frugi bonae es* Budaeo videtur iocus obscoenus: vxor tua media dirupta erit, si tu virilis maritus es — 20. *odiosa est* amatio tua facit, vt in multorum ego odia incurram — 24. *caue floccifeceris* me Iove tibi propitio, *minutos deos* vxorem filiamque, *ne flocci* quidem *feceris*, prorsus non metuas — 35. *ita rem natam intelligo* aliter haec lis nequit dirimi — 36. *versis infestis armis*, abiectis armis lusoriis, rixis nempe et fallaciis, debellandum est — 38. *bene dice* εὐφήμει bene velim ominere — *deos sperabimus* confidamus diis — 39. *emissim* emerim — *titiuilitium* vox obscurae originis: sensus docet, significare rem minimi pretii — 43. exit foras *intus* e domo. Sic infra 5. 1. 1. *eximus intus*. Most. 3. 1. 144.

euoca aliquem *intus*. Epid. 3. 2. 44. abs te ſum egreſſus *intus*. Amph. 2. 2. 138: intus proferto foras: Ciſt. 3. v. 8. intus prodeat etc.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

2. *ardentem* mortuam in rogo — ante *portam Metiam*, dictam etiam *Esquilinam* mortui comburi ſolebant, et de maleficis ſubplicia ſumi — 3. *credo ecaſtor* maritum me cupere mortuam — Chalinus vero conrigit *haud credo* quaſi dubii quid hac in re eſſet, *ſed certo ſcio* exploratum habeo — 4. audiuit haec Stalino, nec vera eſſe negat, iocatur potius, Chalinum eſſe hariolum — 7. iusſerat Stalino ſc. 4. v. 17. Chalinum quoque redire (*tecum* adferto), et in ſortitione vtique oportebat eum adeſſe. Si igitur dicit *te vno adeſt plus, quam ego volo* non vult: tu abeſſe poſſes, ſed: te inuitus video — 8. Chalinus eum recte intelligit: *ſtimulus ego nunc ſum tibi* praeſentia mea vrit te — 9. *corculum adſudaſſit iam ex metu* auxietas animi ſudorem mihi exprimit. Acidalius mavult *corculum adſultat ſic*. v. Capt. 3. 4. 103 ſqq. Chalinus mihi autem verba inridens videtur dixiſſe, quare Stalino: *maſtigia!* — et 10. Cleoſtrata: *tace! comprime* linguam, et caue *iſtunc* Stalinonem magis incendere — ſed adripit Chalin. vocem *comprime* ſenſu obſcoeno *immo iſtunc* Olympionem comprimam, *qui didicit dare* muliebria pati. v. not. ad Curc. 2. 3. 18. — 12 ad 21. antequam Stal. rem ad ſortem reuocat, et incerta fortunae audet experiri, periculum denuo faciendum putat, vxoris, vt villico Caſinam det, exorandae — 13 ad 17. cupidiſſimus ipſe Caſinae v. 13. *mihi* dicit pro *huic*, quod quum vxorem obfenderet v. 14. *tibi?* conrigere vult, ſed v. 15. in eumdem incidit errorem: pro *mihi* dixi *huic:* iterum ab vxore monitus v. 17. conrigit tandem *huic*, ſed pro *non* hercle mihi, dicit *immo* hercle mihi, quod *immo* et negantis eſſe poteſt et adfirmantis — 20. *mea mulſa* quae mulſo mihi es dulcior — 22. Poſt *tum ego ſortes vtrimque* reperitur in Cod. Pal. ſexto ſtatim: *Cl. iam quis vetat?* Ceteri omnes *iam* iungunt cum antecedentibus Stalinonis verbis. Poſt *iam* in omnibus codd. deeſt verbum. Quidam ſubplent *mittam*, quod locum habere nequit, quia ſortes aequandae erant v. 35. antequam coniicerentur, et poſtea a ſortientibus ipſis coniiciendae erant, et v. 34. coniectae ſunt. Alii ſubplent *ponam* in medio, alii *do*, alii *danam* i. e. dabo, et hoc fecit

certe Stal. posuit sortes et sortientibus dedit — 24. *postremo* hic versus in vno Camerarii codice reperitur, licet a manu secunda adscriptus, quare in edd. ante Camerarium deest — 25. *tene* adcipe *sortem tibi* Olympioni Stalino dicit — 26. inscripta erat ea sors nota, quae *μονάδα* significat — *isti* Olymp. *prius quam mihi* sors data *est* — 28. *sub aqua* vase aqua repleto sortes debebant esse e ponderosa aliqua materia, quae non supernatarent, sed fundum peterent, nec a sortiente possent conspici — 29. *mene censes esse te* tam fraudulentum hominem, qualis tu es — 32. sortes e populi abietisve ligno non peterent fundum, querceae buxeaeve fuisse putantur — 34. *amabo*, rectius forsan *ambo* — 35. *vxor aequa* sortes, vt magnitudine, pondere pares sint. Cic. or. pro C. Cornelio: dum sitella defertur, dum *aequantur* sortes, dum sortitio fit. Idem de Divin. L. 1. oracula, non ea, quae *aequatis sortibus* dicuntur — 36. *deuotabit* sortes diris precationibus obligabit, deuotas exsecratasque reddet — 37. *Canis*. Festus: *catulus*, genus quoddam vinculi, interdum adpellatur *canis*. Qui collo insertam gestabant *furcam*, eorum manus *cane* post tergum erant reuinctae — 38. *pedibus pendens* serui verberantur pendentes — 39. *emungare* positum videtur, vt verbum deponens: vt emungas oculos ex capite per nasum — 42. *suspices* pro suspicere — 43. Olymp., diffisus Cleostratae, dixerat hero: *perdis me*, vnde Chal. inridens: *lucrum facit* herus si te quidem perdit — 46. 47. *sicut Herculeis* Apollodorus Bibliothecae L. 2. et Pausanias in Messenaicis dissentiunt quidem in Heraclidarum sortitione narranda, at vterque tamen alterius partis sortem in aqua sitella delicuisse tradit. Apollodorus vt narrat, sortiti sunt Temenos, Aristodemi filii Procles et Eurysthenes pro vno, et Cresphontes, ea lege, vt, quae prima sors exiret, Argos daret, altera Lacedaemonem, tertia Messenen. Priores quum lapillos in situlam iniecissent, Cresphontes, Messenae obtinendae cupidissimus, sortem e molli terra ingessit, quae mox deliquescebat, ita vt, prioribus sua quoque vrbe potitis, tertiam sortem educi non esset opus, et Messene, tertia sorti destinata, Cresphonti cederet. Pausanias vero narrat, sortitos esse Aristodemi filios et Cresphontem, ea lege, vt quae sors prior exiret, Messenen daret, altera Lacedaemonem: Temenum vero, Cresphonti fauentem, tesseras coniecisse in vrnam, Aristodemi filio-

rum e luto sole indurato, Cresphontis e terra igni cocta: quare quum prior in aqua delicuisset, Cresphontem esse Messena potitum. — 49. hic *literatus* Lamb. explicat: cuius tergum virgarum vestigiis, velut literis, concisum est atque conscriptum; Lipsio autem verius, ni fallor, est: stigmatias, cuius fronti nota seu litera aliqua conspicitur inusta. E versu 45. adparere certe videtur, Chalinum aliquando aufugisse — 52. *praecide os illi* colaphum ei infringe. sc. 8. v. 60. est *batue ei os* — *age, ecquid fit?* cur cessas ferire? — *obiexis* obieceris, ne adtigeris eum — 53. satis ridicule Olymp. quaerit *compressan'* manu, pugno, *an porrecta* palma feriri eum velit? — *hem tibi* ferit — 54. *quid tibi istunc tactio est?* quo iure hunc tangis? sic et v. 56. *quid tibi tactio hunc fuit?* vid. ad Aul. 3. 2. 9. — 57. imperium *exhibet* exercet. Bacch. 3. 3. 44. est *inhibere* imperium — reprehendit Stalino vxorem, quae sibi sumat, ius mariti violare — 58. excusat mulier ius sortientium aequum — *cur omen mihi vituperat* si cum Lambino explicarem; cur meo omini obscaeuat, et vitium facit, conseruum pulsando? haec verba tribuenda putarem Cleostratae. Sed Turnebum sequor: cur malis et tristibus verbis male mihi ominatur? nam sequ. verbis *malo* etc. Stalino non vxori respondet, sed Chalinum monet — 59. *malo tibi cauendum censeo* pro: *a malo* seu *malum*. Sic Bacch. 1. 2. 39. *caue malo!* — 61. *sorti* vsitatius dixisset sortire — Simon Vlric. Pistoris pro *praebe tu* legi vult *prae metu* et iungit *vbi sim nescio.* quem ego sequutus verba Olympioni tribui. Lamb. intelligit: praebe tu *animum;* animum vero aduertere Stalino modo iusserat. Alii subaudiunt *sitellam;* haec vero, in medio posita, a neutro tangenda erat mouendaque. Dixerat autem senex: *vos* Olympio et Chaline, *aduortite* nunc, vxore mea sortiente, *animum.* Vterque aeque erat cupidus, vterque igitur in ipso rei discrimine aeque pauidus, quod neuter diffitetur, rusticus Olymp. simpliciter, *prae metu, vbi sim, nescio!* ingeniosior vero Chalinus ingeniosius — 62. *Lienosis* dicunt familiarem esse παλμὸν τῆς καρδίας, lienis morbo enim cor tentari, et tumore eius praecordia obcupari — *salit* palpitat — 63. *teneo sortem* sub aqua alteram sortem prehendi — *effer* profer eam *foras* ex aqua, vt videamus, cuius sit — 64. *iamne mortuus* in summa anxietate sua Chalinus tamen videtur iocari. *Efferre foras* idem est, quod *sepelire.*

Most. 4. 3. 9. vnum vidi *mortuum efferri foras.* Nisi forte eodem sensu, quo scena sequenti quaerit: *iamne mortuus*, i. e. sorte victus sum? — 67 sq. praeter opinionem se morigeram ostendit Cleostrata, sed latet anguis in herba! In hunc enim euentum consilia iam cepit cum Murrhina, 5. 1. 8. senis villicique ludificandorum; nec suis partibus Chalinus deerit.

IN ACTVS II. SCENAM VII.

1. *Operam ludere* est: frustra eam in aliqua re consumere. Sic Pseud. 1. 3. 135. in pertusum ingerimus dicta dolium, *operam ludimus!* Ter. Phorm. 2. 1. 18. in iis *opera luditur* frustra conlocatur. Se dicit suspendio operam lusurum, quia mortuus iam sit v. 4. — 2. et restim *sumtifecerim* frustra sumtum fecerim in restim emendam — 4. *sic mortuus* ipse statim τὸ *sic* explicat *sorti sum victus.* Sunt et apud nostrates ludi, in quibus *victus* vocatur *mortuus* — 12. *fores mihi beneuolentes* εἰρωνικῶς, aedium heri mei, qui me odit aeque, atque angues. *atque a me* e domo mea *prodeunt* herus atque villicus. Negat Gulielm. seruum *a me* dicere potuisse pro *a domo mea*, sed dicendum ei fuisse *a nobis.* Legi igitur vult et interpungi: *audio aperiri fores. Mihi beneuolentes atque amici prodeunt.* Sed et Stich. 5. 1. 7. seruus dicit: cadum hinc *a me* transferam — 13. *hic ex insidiis* in latebris absconditus *hisce insidias dabo.* sic Mil. 2. 3. 32. illi insidias *dabo* struam, i. e. sermonem eorum captabo.

IN ACTVS II. SCENAM VIII.

Ol. et *St.* soli sibi visi: *Ch.* autem e latebris sermonem eorum sublegit, et secum nonnulla loquitur. 1. *Sine modo rus veniat* minatur Chalino, quem abesse putat — cum *furca* vid. quidem sc. 6. v. 37. Sed hunc ad locum recte Turnebus eiusdem Festi locum citat huncce: *Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant* — *tamquam carbonarium.* Vid. Ter. Adelph. 5. 7. 63. (aliis 5. 3. 63. Duc. 5. 1. 63.) *tam excoctam reddam atque atram, quam carbo est.* Minatur scilicet Olympio, se ruri Chalinum ita esse opere rustico exerciturum, vt in vrbem cum sarcina sua redux, colore adusto carbonario similis sit — 7. *recessim* retro Amph. 5. 1. 60. — *nepa* plerumque scorpio, h. l. cancer — 10. *candidatus* Olymp. dicitur, seu quod sponsus erat

4. 1. 9. *cum corona candide vestitus*, seu, quod Lipsius mavult, quod libertorum more vestem mutauerat 3. 6. 12. — *cedit* pro incedit — 11. *stimulorum loculi* ita stimulis fodi solitus, vt totum eius corpus stimulorum loculis seu vestigiis videatur compunctum. Sic Aul. 1. 1. 6. serua vocatur *stimulorum seges* — *protollo* cesso, differo *mortem mihi* consciscere — 12. donec te interfecero — 22. vt *vesica* apud Iuuenalem pro cunno ponitur, sic hic *effodere mari vesicam* turpissimam indicat libidinem — 23. Turpe quid conaturum senem Olympio abigit — 24. *conturbabunt* implicabunt *pedes* futurum adhuc dicit, quod Stalinonem putat conari — 25. non pueros solum, sed *barbatos* natu grandiores — 26. huius turpitudinis merces fuit, quod Olympionem fecit villicum — 27. 28. Idem si paterer, atriensem me facere voluerat, quod proprie esset, praeficere me omni familiae, rebusque domesticis. Sed Chalinum vix credo fuisse eum, qui talem adspernaretur mercedem. Seu gloriatus est, vt inuidi solent, se maiori, quam Olympionem, pretio a Stalinone ad stuprum esse sollicitatum, seu iocatur, se, qui sub ianua, in *atrio* muliebria esset passus, idcirco futurum fuisse *atriensem* — 32. *attate* i. q. *at at!* admirantis est, qui inopinati quid adcidere sentit — *clam* abest a multis codd. Alii habent *contra* meam vxorem — 33. *demum in rectam redii semitam* tandem, quae res agatur, comperi — 34. *habeo viros* in scelere suo eos deprehendi — 38. ea lege cras ego te manu mittam — 40. *vno in saltu* vna in re — 43. *concreduo* i. q. concredo. Aul. 3. 6. 48. — 49. id rus, quo Casinam abducere simulabis, haec erit vicini domus — 50. 51. hac vna vero nocte, qua ego cum Casina voluptatem capiam — 57 sq. Senex putatur cibos nominare, quae ad Veneris sacra bene obeunda conducant. Molles carnes, pisces, et testacea omnia inter ἀφροδισιάστικα vires dicuntur habere maximas. Marina enim omnia salaciora esse; ob Venerem mari ortam. — 57. *Sepiola, sepia* piscis marinus, cuius atro suco olim pro atramento ad scribendum vtebantur — *lepas*, genus conchae marinae, petris tam firmiter adhaerere dicitur, vt vix diuelli possit — 57. 58. Rusticus Olympio, cui frugibus nihil videtur suauius, quaerit *lolligiunculas hordeias?* *lolligo* idem fere piscis est, qui sepia; dicit igitur: quodsi eius non sit copia, nonne substitui iubes cibum aliquem hordeaceum? — inridens Chalinus: *triticeias, si sapias* sua-

vior quippe e tritico pararetur cibus, quam ex hordeo — 59. ad iocum rustici Stalino ita respondet, vt emi iubeat *folcas*. Solea enim et piscis quidam vocatur, et calceamenti genus. *Sculponeas* Chalinus secum, quae erant seruorum rusticorum calcei, eodemque vocabulo Fulgentius caestus significari dicit, plumbo ligatos. His igitur Chalinus Stalinoni *os batui*, contundi cupit — 61. 62. *lingulaca* est genus piscis, est vero etiam mulier loquax — 64. Post *consulere quid emam* vnus codex habet *oportet*. Gruterus Plautum scripsisse putat: *consulere, quid emam, aequum est*, *τὸ aequum est* putat excidisse negligentia librarii, ob sequens *aequum* — 67. pro *malo*, quod Codd. et edd. vet. habent, lectio vulgaris est *volo*, Dousam vero sequutus posui *vola!* — 68. Conf. Asin. 5. 2. 36. *non edepol conduci possum vita vxoris annua*, et Hor. 1. ep. 18. v. 18. *vt non acriter elatrem, pretium aetas altera sordet* — 73. *nostra lis est* vicimus — 74. *victi* sorte *vicimus* consilio — 77. 78. *Quidquid* cuicumque quid Stalinoni et Olympioni *paratum est*, *vt* iis *paratum ne sit*, *sitque paratum ei* mihi Chalino, vt putabat, vt vero euentus docebat, Euthynico, *quod* cui *paratum non erat*.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Mihi* in re, quae mirum in modum cordi mihi est — 2. *specimen specitur δεῖγμα δείκνυται*, nunc spectabitur, quali animo in me sis. Varro: *spectare* dictum a *specio* antiquo — *certamen cernitur* idem dicit. Lucret. 4. 965. Nautae cum ventis contractum *cernere bellum*. Virg. Aen. 12. 709. Inter se coisse viros, et *cernere bello κρίνειν τὸν ἀγῶνα*. Conf. Bacch. 3. 2. 15 sqq. Nunc, Mnesiloche, specimen specitur, nunc *certamen cernitur*, sisne, nec ne, vt esse oportet, malus? bonus? — 3. vnam Camerarii lectionem *curam exime* veram esse duco. Duae sunt res, in quibus Stalino veri amici imaginem adnoscere vult, altera *vt* Alcesimus *curam eximeret*, de qua v. 7. altera *ne castiget* senis, cui vxor sit, libidinem — *pone ad compendium* omitte. Capt. 5. 2. 12. iam fieri dictis compendium volo. Poen. 1. 2. 138. curam hanc facere compendii potes — 7. *fac vacent aedes* vid. 2. 8. 41 sq. — 8. *scitus es* in me iuuando, sic enim aedes tuae vacabunt, sed *nimium scite* hoc facis, tuis qui simul rationibus consulis, omnemque familiam mihi mittes alendam — 9. *Colax* Menandri fabula, quam Naeuius, Plauti aetate

aliquanto ſuperior, fecit latinam — *Sutrium* Etruriae oppidum, colonia romana. Feſtus narrat: Camillum gallico tumultu edixiſſe, legiones Sutrii vt praeſto eſſent ſuo quisque cum cibo. Quare verba *quaſi eant Sutrium* in prouerbium abiiſſe, de iis vſurpari coepta, qui, dum aliis officia praeſtent, cum cibo venerint ſuo — 11. *meminero* cibo cum ſuo quiqui meorum venient — nullum *ſcitum* intellige *plebiſcitum*. Pſeud. 2. 4. 58. Pſeudolo roganti: *ecquid is homo* (Simia) *ſcitus eſt?* Charinus reſpondet: *plebiſcitum non eſt ſcitius* — 13. *fac habeant linguam tuae aedes* explicat Stalino ipſe: *quum veniam, vocent* fores tuae non pultandae mihi ſint, ſed, vbi adcedam, vltro mihi aperiantur — 14. *caedundus* etc. a nonnullis in obſcoenum ſenſum detorquetur, quod potius iocoſe dictum puto — *nimias delicias facis* i. q. Moſt. 4. 3. 32. nimium delicatus es. *Delicias facere* Poen. 1. 2. 83. eſt: indulgere ſibi, et Men. 2. 3. 30. inridere — 15. *niſi ſim doctus dicax nimis* Codd. et edd. multum variant. Quod Alceſimus dixerat *nimis delicias facis*, Gulielm. Stalinonem putat excuſare ſe: non mirum eſſe, amantem nimis eſſe dicacem. Si cum aliis pro *nimis* legas *mimus*, ſenſus fere eſt: *quid refert* probat tibi, *me amare, niſi dicax ſim* de amore meo, quales poetae mimos eſſe *docent*, qui amantis perſonam ſuſtinent — 16. *caue ne inquiſitioni mihi ſis* ne a me, quando venero, quaerendus ſis. Eodem ſenſu Capt. 2. 2. 3. ne tibi quaeſtioni eſſemus. Ciſt. 2. 3. 49. ne in quaeſtione mihi ſit. Pſeud. 2. 2. 68. ne in quaeſtione ſis.

IN ACTVS III. SCENAM II.

5. *veruecibus*. ſic Merc. 3. 3. 6. ſenex ad Venerem ineptus vocatur veruex — 6. *ſenati* pro *ſenatus* apud Plautum Salluſtiumque ſaepe obuium — *ſenati columen* ironice, vt Epid. 2. 2. 5. ſenati qui columen cluent. Sic ap. Ter. Phorm. 2. 3. 57. columen familiae! — 8. pro *modius* cum Salmaſio lego *modio*, ἁλώνητα δουλάρια mancipia, quae a barbaris, Thracibus praecipue, ſale mercatoribus diuendebantur. Euſtathius intelligit ξυωνα, vili emta. Senſus: Alceſimus, modio ſalis emtus, non eſſet vilis, ſed hoc iam exiguo pretio percarus, i. e. homo viliſſimus et nequiſſimus eſt. Qui *modius* defendunt, τὸ *qui* poſitum putant antique pro *cui*, cui modius ſalis venit i. e. inpenſus eſt — 18. *conuenibo* antique pro *con-*

veniam — *iube* vxorem tuam meis verbis iube valere — 20. *hirci edentuli*, carentes dentibus, vetuli. Most. 1. 3. 118. vetulae, edentulae. Poen. 3. 3. 87. vinum edentulum, pro: vetustum — 22. *catillare* per alienas domos ligurire, vt catuli alienas per domos ossa conquirunt — 26. *si quid eius esset* si quid suboleret vicinae meae *esset mecum postulatio* hoc ea me crimine argueret — 27. Quod, sicuti nauis ventum, ita vxor domi ornata (v. 10.), si arcessatur, exspectat, eam subducam in puluinarium, dicendo, a Cleostrata eius operam non desiderari. *Puluinarium* h. l. nauale sc. stabulum, νεωσοῖκοι, de quibus Suidas: οἰκήματα παρὰ τῇ θαλάσσῃ οἰκοδομούμενα, εἰς ὑποδοχὴν νεῶν, ὅτε μὴ θαλαττεύοιεν — 29. *meum virum veniat velim* pro *meus vir* v. Amph. 4. 1. 1. — 32. *tristem* seuerum. v. Ter. Heaut. 5. 3. 21. ipse egreditur, quam *seuerus! rem* quum videas, *censeas* frugi esse censeas.

IN ACTVS III. SCENAM III.

3. pro *quo* die quidam *qui*, quod et ipsum auferendi casus est. Minus recte alii *cui* — *in mundo* domi, ad manum. v. Epid. 5. 1. 12. Pers. 1. 1. 46. — 7. ne *nequidquam* inpune, ne sine malo suo molestus mihi fuerit — 10. *exanimatus* cui animus non adsit, quod Ter. Heaut. 1. 1. 23. exprimit: cui tantum non sit a re sua otii, aliena vt curet, eaque, nihil quae ad eum adtineant — 19. *se subflauit vxori suae* scrupulum ei iniecit. Non dubitat Cleostrata, quin Alces. illud *quasi catillatum* 3. 2. 22. vxori suae dixerit — 22. *meretricium* pro *meretricum* vt Bacch. 1. 1. 6.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

2. *larua* hic trisyllabum. *Larua* autem positum putant per adpositionem, *amator larua* i. e. qui laruatus, insanus est — 3. *commodum* cum maxime, in eo eram, vt ad te irem — 8. *satin* etc. nonne, quod tu mihi dees, occasio praetermittenda est, Casina potiundi? — 9. Stomachosius inuehitur Alces. in Stal. *quin tu suspendis te?* maximone infortunio, eoque a me mactatus es? — 12 sq. Alces. *quin ea ipsa negauit* Stalino obponit *quin ea ipsa me adlegauit*, et sic porro irati vtrique serram inter se ducunt, alter τῷ *quin* alterius aliud *quin* obponens, Alcesimo tamen amatorem superante — 15. *quin bene est te perdi* — 16. *quin etiam diu morabor* saepius *quin* repetam — *cupere alicui* est fauere, hoc vero loco contrarium, et in mente Alcesimus habet v. 17. *aegre facere*

et id quidem *libens*; quod vero bis inserit *quin*, alieno quidem loco est, vt, qui vocula aliqua obfensi sibi videntur, irati facere solent. — 18. Interpungendum est: numquam tibi hodie *quin* erit plus, quam mihi, i. e. plura ego inueniam, quae tibi vitio vertam, quam mihi — 19. Coronidem denique Alcesimus suis *quin quin* inponit — 22. *cumque hac* mea vxore *cumque istac* tua. Vtrumque *que* a codd. nonnullis abest, et recentis putatur additamenti, genuinum vero Plauti esse puto, quod et commotiori eius animo conuenire videtur, et τὸ *cumquac* cumquistac cumquam comice contra mulieres coaxat — 23. sedatiori tandem animo Alces. addit: *abi, et aliud cura!* securus modo abi, *ego* etc. — 26. iunget *qua aui* i. e. quo omine.

IN ACTVS III. SCENAM V.

Pardaliscam apud Ter. imitatur Pythias Eun. 5. 4. a versu 21. *pro fidem Deum* etc. — 4. pro *factis* Scioppius *factu*, Acidalius *facta* legi malunt. Boxhorn. e vestigiis in Mss. deprendisse putat, scriptum fuisse *tanta factis modo mira, verbis modo, intus vidi.* Nihil forsan mutandum est, si iungas: *tanta* tam seu tot *mira veris modis* vere mira *factis modo intus* in iis, quae modo intus facta sunt *vidi* — 5. *integram* Lamb. explicat: a nullo alio susceptam; Boxhorn. vero rectius, opinor: *quae etiamnum flagrat:* ad terrendum enim Stalinonem dicendum erat, audaciam istam nondum esse fractam — 6. 7. eodem consilio de *percita* aliqua loquitur, et de gladio eius, quae animi inpos esset, in manu — 8. *Nam quid* quidnam — 15. post *timeo* signum exclamandi ponendum est, ne iungatur cum *hoc negotium*, quae verba iungenda sunt cum *quid est?* — 15. 16. *meraclo flore Libyco* meraco vino Mareotico — 16. *obtine aures* meas, vt caput labans erigere queam — 19. *excetra* vipera. Lipsius Plautum scripsisse putat *excetra tu*, vt Pseud. 1. 3. 82. reperitur; Camerarius vero in cod. aliquo pro *excetra* reperit *execrata* — 21. *numero* nimium cito *dicis* quereris de saeuitia mea, quam, nisi mox eloquare, expertura demum es. Sic Men. 2. 2. 13. *numero* huc aduenis ad prandium, nunc opsonatu redeo. Mil. 5. v. 7. *numero* hoc dicis. Merc. 4. 3. 37. *numero* purgitas. Poen. 5. 4. 102. cur *numero* estis mortui? — 29. *interminatur vitam* non puto iungenda. Post *interminatur* signum exclam. pona-

tur: ingemiſcens enim tacet paullisper. Poſt denuo loqui orſa *vitam* ſimilat, dolorem praepedire linguam — 35. *muſſitant* ſilentio latent. Sic et Mil. 2. 5. 67. *muſſitare* eſt: ſilere — 37. *deiurauit* ſancte iurauit — 38. 39. *me obcidet?* eodem modo infra v. 58. et ſuperius 2. 6. 13. — 40. *ſciens* vt mihi videris, *de via* lata *in ſemitam* anguſtam *degredere*, aberras, mens amore praepedita et dicta linguae praepedit! — 44. 45. *perii* etc. Stalino ſecum, et 46 ſq. *ludo* etc. Pardaliſca ſpectatoribus dicit — 52. *obciſiſſimus* ſuperlatiuus comice confictus, quo ſummum ſenex timorem prodit. Sic Men. 4. 3. 24. *excluſiſſimus* — 58. quod dicturus fuerat *nolebam*, conrigit τὸ *volebam* ſubiungendo *non* — 63. *effexis* effeceris — ingenuorum tantum erant *ſoleae*, mancipiorum *ſculponeae*, *anuli* illorum tantum *aurei in digito* quos geſtarent, horum *ferrei*! Benigne igitur liberaliterque Stalino Pardaliſcae promittit — 66. *adiutor* Olympio, *pompa* coqui mercede conducti, cum inſtrumento culinario, opſonatu.

IN ACTVS III. SCENAM VI.

1. *fur*. de furacitate coquorum mercede conductorum multa ſunt in Aulularia — *ſub ſignis* inter adiutores, quos tecum adducis — *ſentes* v. 2. quod tangunt, aut rapiunt, aut ſcindunt — 4. *eia* h. l. ridentis eſſe videtur — *ceſſo ire* ſtatim ibo — *magnifice* 4. 1. 9. cum corona, candide veſtitus. cf. 2. 8. 10. — *patriceque amiceque*, vt patres filiis, amici amicis aduorſum ire ſolent. Alii pro *patrice* malunt *patricie* patriciorum nobiliumque in morem — 5. *bone vir* ironice ſaepe vſurpatur, h. l. a Stalinone amice forſan, aut certe iocoſe adhibetur. Olympio autem, quod reſpondet *fateor* ſc. me bonum virum eſſe, hoc forte in mente habet, quod paſſurus erat, Stalinonem vſuram corporis vxoris ſuae capere — 6. *excuratus* intelligit Lambinus *exornatus*, vt Aul. 3. 6. 4. Megadorus Euclionem volebat nitidiorem eſſe in nuptiis filiae. Alii rectius, opinor, ſenem volunt reſpicere opſonium, quod Olymp. adferebat *lepide opſonatus* — 7. *Aha hodie!* mirum non eſt, me excuratum hodie incedere. Douſae autem Olympio deprecari videtur inpudicas Stalinonis adtrectationes, inmundasque oſculationes, quod ſequentia comprobant — *Fi! fi!* recepi e coniectura Gruteri, a Pareo iam receptum. Alii *ei! ei!* quod Gulielmo videtur imperatiuus ab *eo* — *foetet* Aſin. 5. 2.

44 et 78. an foetet anima vxoris tuae? — 9. πράγματα μοὶ παρέχεις odiosa mihi est amatio tua — 15. *nequam* ex vna iam scena hac adparet, Stalinonem fuisse hominem vnum omnium nequissimum — 16. *recreas me* morigerus mihi es? —. Versuum 17. 18. 19. voces primae *intro ego*, *coenare*, v. 20. prima syllaba *Sa* et vltima vox *gladium*, et versus denique 21. prima vox *ancilla* in codd. desunt, et a Camerario sunt additae; versu insuper 20. pro *esse* legebatur *etiam*; quare diuersi characteris notam iis vocibus inprimendam curaui — 18. coena *ebria* lauta. Lamb. opipara, copiosa; Dousa: quae madeat, et percocta sit probe — 19. *barbarico ritu* adparatu persico, sumtuose — 20. *esse* coenare — *ego hic habito* morabor *hic* ante domum, donec coena parata sit: metuebat enim gladium. Pistoris quidem emendat *ego huc haud bito* (eo) nulla vero necessitate cogente — 21. qui gladius *inuitet* quo obcisura nos dicitur — 22. *scio* audio, esse potest — *sine* eam gladium *habere* — *mala merx* malus homo. Sic Cist. 4. 2. 61. mala merx hera haec est. Pseud. 4. 1. 44. illic mala merx est. Pers. 2. 2. 56. merx tu mala es. Truc. 2. 4. 55. o merces malae!

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. *Nemeae* in Argolide, in ludis Herculi ob leonem obcisum sacris — *Olympiae* in Elide, in ludis Iovi consecratis — 10. *laute exornatusque* quam laute fieri potuit exornatus — 11. *illae* Cleostrata et Murrhina — 18. *incoenem* non coenatum — 20. *estrix* auida cibi — *corbitam* nauem onerariam *cibi* plenam *comesse* comedere possunt — Addas iis potricem e Curc. 1. 2. 16. cui vindemia anni non satis est soli.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

Versus 1 ad 8. Stalino clamat vxori, quae intus mansit — 7. *veniamus* in villam *luci* ante tenebras obortas. *luci* vt *tempori* — 8. conuiuium *habuero* habebo, vt v. 2. *coenauero* pro coenabo — 11. *ipsa* hera mea, Cleostrata — 13. *cunctas* pro cunctaris — 16. pro *nullum* Dousa *nullus* i. e. non esurit. Conf. Merc. 4. 4. 4. qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo. Non moror Gruterum, qui ex Athenaeo suspicatur, Stalinonem dixisse *myllum* i. e. effigiem pudendorum muliebrium, e sesamo et melle fictam, quae Syracusis, Thesmophoriis perfectis, per

ludos et ſpectacula eſſet circumlata — 18. *ſocerum* Olympionem iocoſe dicit. Quidam legi volunt *ſociennus* i. e. ſocius.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *Hymenaeo* deo nuptiarum — *Io!* hilare canentium vox — *io hymen hymenaee! io hymen!* cantus nuptialis initium. *Hymen* autem Donatus ad Ter. Adelph. explicat: membrana, qua eſt munita virginitas, quae primo disrumpitur coitu — 4. *haud ſitio* in Ald. eſt: *nunc haud parum ſitio.* Boxhorn. vult: *auide ſitio.* Gronovius: *an ſitio.* Camerarius et Lambinus explicant: ita vehementer eſurio, vt ſitim nullam ſentiam. At idem iam 3. 6. 6. dixerat: ego eſurio et ſitio. Forſan igitur h. l. *haud ſitio* explicandum eſt ex iis, quae v. 5. 6. dicit: tantum ſentio deſiderium cibi, vt ſitim amoris haud ſentiam. Hoc poteſt eſſe mentitus, at ſaepe tamen ſine Cerere et Baccho friget Venus — 8. *obcentem* ad fores, vt cunctantes moneam. cf. Curc. 1. 2. 57. quid ſi adeam ad fores, atque obcentem? — 11. pro *dirupi* reſtituendum putaui *dirumpi* quod primitus euſas edd. et codd. habere fatentur pleroſque. Deleto autem poſt *Hymenaeum* commate, et poſt *licet* ſemicolo poſito, iunxi *licet dirumpi*, vt cum altero *dirumpi* iungatur *non eſt copia*. *Hymenaeus* vtrique *dirumpi* iungatur, et eſt prius *carmen nuptiale*, quod cantando dirumpi licet, poſterius *hymen* ipſe, quem *morbo συνουσιασμῷ* a ſe dirumpi, copiam nondum eſſe dolet. cf. 2. 5. 18 etc. — 12. *tenax* propoſiti h. l. amoris inpotens — 16. *oboluit* forſan ſponſa vnguentis. Obſcoenius alii explicant.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *Senſim adtolle pedes ſuper limen* noua nupta nec eius, vnde exibat, nec viri domus, in quam perducebatur, limen pedibus contingebat — 3. *vt potior pollentia ſis* vt viro ſis pollentior. Rud. 3. 2. 4. ne inpiorum potior ſit pollentia — 4. Legebatur *ſuſciperet*, Canterus autem recte emendauit *ſuperetque* — Verſuum 5 ad 8. priores voces, *noctuque, malo, tace, perii iſtae facient* in codd. non ſunt, a Camerario dextre ſubpletae — 7. *quae res* quare non taces — 8. *malae* ancillae peſſime vxori meae praecipiunt — 12. *inperco* i. q. parco. Parcito venerei conflictus inperitae — 13. *abſceſſit* ancilla — 15. *vercu-*

lum a *ver* — 16. *meus fructus est prior*, ego eam amplexabor prior — 19. *mea vxorcula* exclamat Olympio prae dolore, nam 20. *institit plantam* pedem mihi pede suo pressit — *iocabo* pro iocabor, et quidem *quasi* iocabor, speciem iocantis praebebo, quo mihi sit mitior — 21. post *nebula haud est mollis* Lambin. infarsit *aeque*, et post *atque huius* alii addiderunt *cutis est*. Cutem eius Stalinonem non credo adtigisse, quae Chalino vix fuisse potest mollis; sed timidus adhuc laudat Casinam, qualem saepe domi suae viderat, non, qualem palpando repererat esse. explico: nebula non est Casina mollior — 22. 23. inmodestior Olymp. mox poenas dat rusticitatis *hei misero mihi!* contrectaturi enim *papillas*, *pectus cubito* vehementer *agit* tundit — 24. 25. laudat igitur Stalenio suam quidem modestiam, villicus vero *vaha!* quo 26 *valentulam* eam miratur, opinione sua validiorem, quippe quae inpudentius adcedentem *paene exposiuit* exposuit i. e. deiecit, prostrauit *cubito*. cf. Truc. 3. 1. 14. — 28. Vt Asin. 3. 3. 86. *i sane bella belle*, et Curc. 4. 2. 35. *sequere istum bella belle*, sic hic *bella bellatula*. Dousa autem legi vult *belle* sensim, ne ad inferum limen obfenso pede inpingas *bella tu mea* vt Rud. 2. 5. 6. *mea tu bella* est. Mallem vero ex edd. vet. reponere *bella bellatura* quae Olympioni satis negotii facesses.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *adceptae bene et commode* laute hilareque coenatae. Obsequuta enim in hoc quidem Cleostrata marito suo erat, 4. 2. 1. iubenti: *si sapitis, vos tamen coenabitis*, sed ancillas quoque, fraudis suae adiutrices certe, ventres distendere passa (4. 1. 19.) — eximus *intus*, vid. not. ad 2. 5. 43. — 4. *quod reliquum est* vmquam postea — 5. *Chalinum* pro *Chalinus*, *nouus nuptus*, *quid agat*, *cum* more graeco. — perquam iocose Chalinus vocatur *nouus nuptus*, quod Olympio putauerat, eum esse Casinam sibi nuptam — 7. *obtunso ore* pugnis caeso *progrediri* progredi — 12. hoc sequentibusque versibus quater e V. C. interiecti asterisci prodere videntur, aliquid deesse, Pall. vero Codd. lacunas vix adnoscunt nec edd. vet. — 11. 12. *qui* Olympio *praebet illi* Stalinoni *praesidem* superiorem *locum* qui ei principatum nequitiae concedit, quo ipso Stalino est nequior — 12. 13. *hic esto* i. e. istic adstato (Aul. 1. 1. 17.) — 13. *qui* vtervis Olymp. aut Stal. — 14.

ſpectato intus in domum meam *quid intus* Stal. et Olymp. *agant* — 15. *pone me* latens, quae verba tribuo adhuc Murrhinae — 16. *et illi* illic, a me tectae — *voſtra foris* in Alceſimi igitur, vacuas adhuc factas, aedes propinquas noua nupta, quae putabatur, erat perducta.

IN ACTVS V. SCENAM II.

Vide Argumentum de iis, quae deeſſe videntur.

2. *tantum* tam valde *ſuperauimus* omnes mortales. Iſ. Pontanus autem explicat *ſuperſuimus*, quae lectio eſt Mſſ. Pal. Maluit igitur Pont. pro *tantum* legi *tanto*. Prior autem lectio, fatentis, ſe peccaſſe, ſequentibus eſt conuenientiſſima. — 3. *pudeo* pro *pudet me* raro obcurrit — *inridiculum* Lamb. diſiungi vult *in ridiculum*, quod Caeſar *inridicule* dicat pro *non ridicule*. Sed et Poen. 5. 4. 10. eſt *inridiculo* habitae — 4. me turpiter feciſſe, nouum non eſt, ſed me nunc pudere, turpiter feciſſe, id quidem eſt nouum — 5. *itero* narro — 6. in codd. poſt *intus* ſunt modo literae *tu* quod veteres edd. expleuerunt *tuli*, Camerarius autem *turbaui* (quas turbas dedi Ter. Eun. 4. 3. 11.) — 9. *ſenex abs te decumbem* mutat Lamb. *ſenex apte decumbam*, quod Pareus adripuit, atque ex reliquiis trium verſuum ſuum nonum ita dedit: *conloco, fulcio, mollio, vt prior, quam ſenex, apte decumbam* — 11. pro *Tardus* Palmerius mavult *Taurus*, quam coniecturam adiuuat Horatii *taurus*, *ruens in Venerem*. Pareus verſum ſubplet de ſuo: *Tardus eſſe illico coepi, quoniam* metui mihi a ſene — 12. Pareus ſubplet: *reſpecto idemtidem*, adſit *ne ſenex* primus capiat *illecebram ſtupri* — Verſus autem 14 videtur integer — 17. *forem obdo* claudo. Ter. Eun. 3. 5. 55. peſſulum oſtio obdo — 23. *nam debuiſti* Lamb. ſubpleuit: *poſtquam decubuiſti*, Lipſius, Palmerius *quando habuiſti*, Scaliger *qua indehibuiſti* — 26 ad 29. horum verſuum e reliquiis quid extricari poſſit, periculum, cui libet, faciat; cohaerere videntur cum ſequentibus — 34. quos fructus calamitas adtigit, vegrandes ſunt, grandia autem vocabantur τὰ ἐναυξῆ, grandes fruges ἐυαλδεῖς — 40. *id*, *qui eſtis* naturam, qua feminae eſtis — 41. *illum ſaltum* naturam muliebrem — 42. *cubitiſſim* cubans — 51. *praefiſcini* non inuideo ſeni eadem gaudia — 54. *adita eſt vobis manus* inanis reddita eſt ſpes veſtra, vid. Aul. 2. 8. 8. — 55. *numnam illa* Caſina; meticuloſus dicit, validiorem ſe expertus.

IN ACTVS V. SCENAM III.

Versu 1 ad 15. Stalino, qui praesentes non videt, secum. Versu demum 16 ab Olympione reuocatur, fugam parans.

1. *ardeo flagitio* flagitium me commisisse doleo maximum — 10. *ea* Murrhina *dux vxorem* meam inpulit, fallaciam excogitauit, adiuuit — 16. *protinam* v. Curc. 2. 3. 84.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. 2. 3. Recte Pistoris hos tres versus Chalino tribuit, habitu muliebri ex aedibus Alcesimi prodeunti, Stalinonemque quaerenti *vbi tu es?* — *mores Massilienses* quo sensu Stalino dicatur *colere*, non reperi a quoquam ita exponi, vt, quibus Massilienses, prae ceteris ciuitatibus opibus adfluentibus, diffamati fuerint vitiis, inde adpareat. Mihi quidem isti *mores* non ab vrbe *Massilia*, sed iocose a *mas* dicti videntur *Massilienses*. Sensus igitur est: qui eos mores colere postulas, vt pro femina *mas* ducatur vxor, quo eodem sensu Chalinus 3. 1. 6. vocabatur *nouus nuptus*. Eiusmodi fere iocum reperies Capt. 1. 2. 57 sq. vbi vide notas — 2. *subicitare* i. q. subigitare — 4. licet ad *scaeuam* audiret latrare *canem*, ei tamen obcurrere mavult, quam vxori rixosae — 6. *quid fecisti scipione* etc. vbi perdidisti scipionem et pallium? — 7 et 11. Pardalisca memorem se ostendit eius, quod Murrhina 5. 1. 13. iusserat — 8. *Casina sum* in codd. deest, debeturque Camerario, et ita, vt, licet Plautinum non sit, Plautini tamen fellis plenum sit — 10. in *Bacchas* incidi, eae me spoliauerunt — 11. *nunc* hoc anni tempore *Bacchae nullae ludunt* non est Bacchanalium tempus — 13. *nam pa.* palam est — 16. *illius* Casinae — 17. pro *obpressisset* Camerarius recte *obpressi* — *istaec dicta*, *quae* eas res, quas me fecisse *dicitis* — 22. *amasso* amauero — *obcepso* obcepero, tentauero — 23. hic versus putatur spurius, quod nihil aliud dicit, quam, quod v. 22. dictum erat: sed qui veniam delicti inpetrare cupiunt, non raro iterant promissum, se posthac tale quid non esse admissuros — 26. *propero* e coniectura Gulielmi, ob eam caussam, e qua v. 27. Cleostrata statim veniam dat, vulgari *prospero* praeferendum putaui — 31. *insignite* quod vix vlli vmquam nouae nuptae adcidisse puto.

GREX.

2. 3. Murrhina, quae vicinae ancillam parum adhuc curauerat, et forsan ne viderat quidem, quod Cleostrata

eam cubiculariam potius circa se habuisse videtur, quam foris seruitio eius vsa, nunc, quum herum maiorem minoremque, villicum armigerumque, atque ita omnes mares, quibus vlla ostendebatur eius potiundae spes, amore eius captos audisset ardentissimo, mulier non fuisset, si videndae noscendaeque eius facta non esset cupidissima. Vbi autem adolescentulam viderat, vultu adeo modesto atque venusto, vt nihil supra, vbi ante sedecim annos expositam audiuerat, non poterat non filiae suae meminisse, eodem tempore expositae. Chalinus autem Prol. v. 40 ad 44. non expositam infantulam repererat iam relictam, sed mulierem, quae exponebat, vt sibi eam daret, exorauerat; quid, si mulier ista adhuc vixit, Chalinumque agnouit. quid certius erat, quam, Casinam Alcesimi Murrhinaeque esse filiam, et, nisi heredem vnam, at pro re tamen sua dotandam? quid erat igitur, quod inpediret, quo minus Euthynicus eam vxorem duceret? Restitue, Plaute, pontem interruptum Prol. 65. 66. Euthynicus reducendus est.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
CISTELLARIAM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *antidhac* antehac — *creui* persuasum mihi habui, iudicaui. *Cerno* enim putatur esse κρίνω — 4. *ire habitum* operam dare, vt habeatis, Sic Pers. . 2. 11. *ire ereptum*. vid. v. 39. — verba 5. *nisi* ad *arbitror* v. 6. abesse possent, nihil certe aliud dicunt, quam proxime antecedentia — 6. *omnibus relictis rebus* laudat celeritatem et sedulitatem. Epid. 4. 2. 35. — 7. *frequentem* adsiduam — 9. *istoc pretio* prandio — 10. *frequentare tibi* frequentes, saepe praesentes tibi esse — *vtiles habere* operam tibi praestare — 14. vt vobis, quibuscumque in rebus, gratum facere coner — 18. in plerisque codd. legitur *nisi disciplina* mos ministrandi, ad quem tuos adsuefecisti. Cod. autem Pal. sextus habet: *discipula* pocillatrix tua.

Cod. denique Bern. Saraceni *nisi displicinta*, quae lectio Meursio vnice adridet. et mihi quidem haec perquam comice conficta vox Plauto videtur dignissima: *nisi vnum displicuisset*, nihil apud te fuit, quin placeret. Cuius vocis elegantiam qui non adsequebantur, *disciplinam* aut *discipulam* posuerunt. Reponendam putaui — 21. *infuscabat* vini generosi vim addenda aqua minuebat, colorem vini aqua perdebat. Sic Mil. 2. 6. 46. *infuscare* est turbare, perdere — 24. *hunc ordinem* meretricium — 28. *iunctam* vinctam — 29. *si*, tametsi imitemur inter nos earum coniunctiones — 30. tamen viuimus *cum summa inuidia* matronarum, pessime nos oderunt — 31. volunt, nos in clientelam earum nos commendare — 32. *nostra copia* explicant alii: venustate nostra, inlecebris, artibus; Gronovius: per nos ipsas. — 33. *suique* auxilii *omnium rerum* in omnibus rebus *indigere*. ταυτολογία in ore mulierculae non mira potest videri — 35. tam superbe nos tractant, vt *abiisse* ab iis gaudeas, et non nisi *inuitae* eas adeas — 36. *palam blandiuntur* nobis praesentibus blandae, *clam* absentibus — 37. *aquam frigidam subfundunt* criminose de nobis loquuntur, amatorum animos a nobis conantur abstrahere. *subdole* et ita nos decipiunt — 38. cum suis viris *solere*, consuescere, rem habere — 39. *suas* maritorum suorum — *eunt depressum* id agunt, vt nos deprimant — 42. *ex patribus conuenticiis* cum multis viris conuenientes, ipsae, e quo eorum conceperimus, nesciae. Camerar. et Gronov. legi malunt *commentitiis* — *superbiae causa* explicandum putarunt: contumeliae causa. Sed ioci tantum causa adiectum a muliere est, quae, quantopere erubescere didicerit, abusus verbi *nubere* v. 45 sq. satis superque ostendit — 47. *lugubre* aduerbialiter: misere! — 49. haud me poenitet, te educasse, et ad quaestum meretricium compulisse — 50. pro *Hecata* cum Dousa edd. que vett. legendum est *Hecale* aut *Hecala*, vt Plautus pro Circe, Niobe habet Circa, Nioba. Vt vero inter mares *Irus*, sic inter feminas *Hecale* paupertate dicitur obpressa fuisse summa. Ovid. Remed. 747. Apulei. Met. 1. Plin. H. N. 22. 22. Sensus est: in senectute olim non magis, quam in praesenti florente aetatula tua, inopia cruciabere. Prospectum in praesenti iuuentute aliquid vult, ne, inmutata forma, viuat deserta. Ter. Heaut. 2. 3. 8 sq. — 53. Ignauis precibus fortuna repugnat. Ovid. — 54. *Inter istaec verba* me cum matre haecce

confabulante — 56. *abhorret* abſolute poſitum: abeſt. — 57. *munda* ornata — 60. *mihi exercitum imperare* dolorem adferre, qui animum *exerceat* meum — 64. *ſtultitiam* doloris tui cauſam *facias ſepelibilem* ex animo eiicias — 67. *cordolium* dolor cordis, legitur et Poen. 1. 2. 86. Philenium Aſin. 3. 1. 34. exprimit: hic animus obcupatus eſt, quid faciam! — 71. cf. Amph. 2. 2. 1. — 75. *amor in me peculatum facit*, depeculatur, ſpoliat me ita, vt, prae amore vnius cuiusquam viri, reliquos viuos omnes nequeam amare — 77. *ſpiſſum* tardum. *Veniet! amanti ſpiſſum verbum eſt* diu ſaepe exſpectandum eſt, donec veniat! — 81. 83. vt *oppidum fortunatum*, opulentum, multis defenſoribus eget, ſic meretrix multis, qui alant locupletentque eam, amatoribus — 93. pro *conſpicillo* ſeu *conſpicilio* legendum puto e Mſſ. Lang. *conſpicit*, *illo* e loco *conſequutus eſt* etc. — 94. *inſinuauit* verſu 91. addebatur *ſe* — 96. *vt* quantopere *ego illum vorſarem* ſpoliarem! — 98. *adſimilare amare amorem oportet*. Ter. Heaut. 2. 2. 125. arcte tractandus eſt vir — 99. *melius illi* etc. Ter. Hec. 1. 1. 10 ſq. nemo ad meretricem venit, quin ita paret ſeſe, abs ea vt blanditiis ſuis quam minimo pretio ſuam voluptatem expleat — 102. *cognata* Ter. Phorm. 1. 2. 75 ſq. lex eſt, vt orbae iis, qui ſunt genere proximi, nubant, et, illos ducere, eadem lex iubet — 105. *nihil amori iniurium periurium eſt*. Solent amatores ineſcare, et deinde fallere, periuria nihili pendentes — 117. *amiculum ſuſtolle* ne incedas negligentius — *trahi* σύρεσθαι, defluere — *trahor* innita ad matrem. Alii explicant: amore Alceſimarchi.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *ſaburrare* onerare, proprie (naues) arena, h. l. cibo — 7. *onuſta* cibo, i. q. v. 2. *ſaburrata* — 8. *flore Liberi* vino generoſo — verſ. 7 ad 10. in parentheſi ſumantur poſiti — 11. *ei* adoleſcenti v. 6. — 12. *is* adoleſcens *hanc* Silenium — 17. *quod* vtrumcumque, ſeu puer eſſet, ſeu puella — 21. *peperit* vt v. 17. *ſubpoſuit ſibi* ſe peperiſſe ſimilauit — 23. *quae malum quaerunt ſibi*, quae vere pariunt, quod non optauerant, quare infans iis *malum* eſt.

IN ACTVS I. SCENAM III.

Auxilium, deus aliquis, extra argumentum adhibitus πρόσωπον προτατικὸν — 7. *perputem* exponam — 13. ioca-

tur in verbo *peperit*, quod aufugiebat ob puellam compressam — 27. *facta morigera est viro* cui mors eius euenit exoptata. *Cognatam* quippe non amore, sed legibus coactus, duxerat — 28. *iusta* funebria — 31. *et eam* etc. non intelligendum est: postquam duxerat, cognovit demum, esse eamdem; nouerat, quae ea esset, quam compresserat. Eam ipsam ob causam, vxore vix sepulta, Sicyonem adparet mercatorem properasse, vt, quam olim compressam amabat adhuc, vxorem quam primum duceret — 39. *ex insidiis* loco, vnde speculabatur, ab hippodromo 2. 3. 7. — 41. *vt expungatur nomen* e numero debitorum, vt meo Prologi officio plane satis faciam. *ne quid debeam* idem significat — 43. *is* adolescens, Alcesimarchus — 54. *vt vobis* etc. scripta igitur videtur fabula sub finem belli punici secundi.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. inter artes, quae ad excruciandos homines excogitatae sunt, amorem credo esse primum — 2. meopte exemplo compertum hac de re habeo. Cas. 2. 3. 8. iisdem verbis vtitur, nisi quod pro *ne foris quaeram* habet *magis, quam ex auditis* — 3. *antideo* anteeo *cruciabilitatibus:* prae ceteris hominibus ego mihi miseriis ex amore ferundis videor natus — 4. *versor in amoris rota* incertissima experior eius esse gaudia — 5. *differor* in diuersum feror — *mens animi* a Plauto aliisque bonis scriptoribus saepe leguntur iuncta. Bacch. 3, 4. Epid. 4. 1. 4. Aristoteles: ὡς ἐν σώματι ὄψις, οὕτω νοῦς ἐν ψυχῇ — *nubila* perturbata — 7. *ita mihi omnia ingenia sunt* hoc plerorumque amantium solet esse ingenium — *mihi* vt saepe παρέλκει — 8. *lassus* cum genitiuo *animi*. Sic et Horat. 2. Carm. 6. v. 7. 8. lassus maris et viarum militiaeque — 8. 9. 10. criminosa in amorem verba congerit, vinum id deplorans, quod v. 11. exprimit: *maritimis moribus* amor *mecum experitur* e tranquillo in tempestatem repente coniectus horreo! Haec ipsa erat *rota amoris* de qua v. 4. — 12. *nisi quia non eo pessum* pergit in tropo, a nauigatione depromto: saeuissimis iactor fluctibus, modo nondum obrutus submersusque — 16. *Lemniam* putant a Melaenide dici inridente, quod Lemnii eo tempore rusticitatis vitio male audissent. vid. Truc. 2. 4. 4. sed Lemni natam vocat *Lemniam*, vt Silenium 1. 1. 102. *Lemniensem*, quam alio nomine nesciebant adpellare — 17. *factione* potentia.

Aul. 2. 2. 50. — 19. *ius iurandum nostrum* mea quidem filia non fefellit tibi datum — 21. *di me perdant* iungendum cum verf. 22. — Melaenis autem malitiofe interfatur *quodcumque* etc. et ego velim, deos te perdere — 26. *abi quaerere* quaesitum alios, *vbi* apud quos *iurando* iuri iurando *tuo* etc. Nonnulli codd. habent *quaerere* — 27. *tessera* hofpitalis, e materia fragili, cuius vtrique hofpiti erat dimidia pars, quam qui confregerat, alteri hofpitium putabatur renuntiasse. Hoc quidem loco non de hofpitio fermo est, fed de fide ab Alcesim. violata — 29. *inter nouam rem* quae nunc inter nos agitur, *verbum vsurpabo vetus* vetere refpondebo tibi prouerbio — 30. est ea formula amicitiam renuntiantium — 31. pro vulgato; pro me *responsa* tibi, Scioppius mavult *responsas*, Gronovio aliisque non paucis viris doctis adprobantibus. Vt v. 32. roganti: *non remittes?* dicit *scis*, tu dicis, fic hic ad *non remissura* dicit *responsas*. Permultis Plautus locis eodem modo interrogantes amolitur. Caf. 5. 4. 13. *Ol. times. St. ego* ne? *Ol. haud mentire*. Rud. 2. 3. 11. *Tr. venit? Am. vera praedicas* etc. — 33. *commentor* meditor alias res — 35. *Mel.* ne roges, quid Melaenis agam? fed animum potius aduorte, vt fcias, quid tu, Alcefimarche, agas! — 36. *dii superi* οὐράνιοι, *inferi* ὑποχθόνιοι, *medioxumi* χθόνιοι, Graecorum δαίμονες. *Medioximus* i. q. mediocris. *dii medioximi* cenfebantur diis fummis et fui ratione, et loco, et poteftate minores, hominum vero natura maiores. Pro *Medioxinii* Meurfius in cod. vetere legit *medigrumi*, a *grumus* locus editior — 37. 38. 39. Iuuenis inducitur errans; Iuno enim non filia, fed foror et vxor Iovis, Saturnus non patruus fed pater, Ops non auia fed mater putabatur Iovis atque Iunonis; Melaenis igitur bis eum conrigit — 41. *tu me delenis* mentem mihi adimis — 46. *dii patellarii* quibus colendis in patellis adponebantur epulae, Lares, Penates — 46 ad 51. oratio amatoris irati nimium quantum perturbata est. Iuraturus fuisse videtur *per fauium Silenii* nisi ea remittatur, fe, ante craftinam lucem, et eam, et matrem, et fe ipfum esse obtruncaturum — 49. *primo luci* gen. mafcul. vt Aul. 4. 10. 18. *luce claro* — *ambo* pro *ambos* faepius obcurrit. h. l. *ambas* dicendum erat, matrem et filiam, fed et Merc. 2. 1. 7. est *ambo* pro *ambae* caprae — 50. *pedatu* inpetu *tertio*, fc. te filiamque tuam fi obcidero priores, me ipfum addam inpetu tertio —

efflixero obcidero. Asin. 4. 2. 9. — 59. *et illud paueo* amens Alcesimarchus ne quid faciat, *et hoc formido* quid hic adferat, qui cursum huc contendit.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *Anum* lenam. Gymnasii matrem — 2. *miserrimam habui* misere cupienti effugere percontando non destiti instare — 3. *sibi moderatrix fuit* linguae sciebat moderari, ne excideret ei, quod prodidisse nollet — *inmemorabilis* quae in memoriam ei volebam reuocare, se prorsus non meminisse similabat — 5. *admoenire* oppidum Pseud. 1. 3. 150. est: machinas admouere oppido capiendo; h. l. dolo eam capere, fallaciis taciturnitatem eius superare — 6. *vt diceret*, quae seruus scena sq. herae narrabit. *dolio vini* nihil fuisset exsculpturus. Veriorem causam, qua anus mota rem prodidit, vide in scena 3 a versu 24.

IN ACTVS II. SCENAM III.

Melaenis ad versum 52 ex obculto sermonem Phanostratae et Lampadisci captat, et, quae interibi loquitur, loquitur secum — 3. (ago) *quod gaudeas* laetum tibi de filia tua adfero nuntium — 7. *hippodromus* curriculum equorum, vbi de pernicitate cursus certatur, citra pugnae simulacrum — 9. *salit* palpitat — 13. *vtinam* tu, Phanostrata, *audire non queas*. — In versibus 14. 15. verba nonnulla adparet intercidisse, quae alii aliter conati sunt explere; historiae autem particula, quae cum verbis simul periit, ab interpretibus, quos scio, neglecta fere videtur. Seruum adparet ad versum vsque 21 verba ad Gymnasium facere, eamdem eam esse putantem, quam, a se expositam, a Lena viderat auferri. Hanc vero quibus in aedibus conuenit? et qua re deceptus expositam istam, quam quaerebat, eam esse, persuadere sibi potuit? Lena quidem a Silenio exorata, vt Gymnasium apud se, absfuturam domo, triduum seruare pateretur 1. 1. 106 sqq., filiam in aedes eius 1. 1. 121. quae Alcesimarchi aedes erant 4. 2. 87. intro abire iusserat, et deinde in via scena 2. apertius ad spectatores v. 26. loquuta, abit v. 29. domum, quod, nude positum, est: domum suam. Silenii vero in aedes non ita multo post reuersam oportet esse, nam claues filiae sciebat traditas 1. 1. 113. vt, quidquid esset libitum, posset promere. Dixerat autem 1. 1. 46. filiam nocte proxima nupturam: quare, ne damno adficeretur 1. 1. 108, ipsa iuit, ad amatorem filiae, quo veniret, certiorem faciendum.

Ibi. tum Lampadiscus vidit exeuntem lenam ex aedibus Silenii, quae proximae erant aedibus Phanostratae 1. 1. 102. quare inde monstrari digito poterant *ex aedibus hisce* 2. 3. 4. Agnitam seruus anum per vias statim sectatus habet miserrimam 2. 2. 1. ita vt, quum aliter effugere non posset, Silenii in domum, quamuis inuita se reciperet. — Redeo nunc ad scenae 3. versus 14. 15. *Pergo* Lamp. dicit, i. e. sequor anum eam in domum, *illa* lena filiae paucis dicit, quid rei sit, Silenium enim, vnde orta esset illa, ignorabat 1. 2. 26. — ** *dictis* seruus, quum Gymnasium audisset filiam a lena dici, eam putans esse, quam a se expositam illa sustulerat, adloquitur Gymnasium: ne credas eius *dictis; illaec te anus fortu *** feras, vocat fortuito* inuentam, filiam, ne se *deseras, vocat* — 19. *talenta magna*, attica, *magna* vocantur non de pluribus, sed pretiosioribus minis, quam minae erant talentorum Neapolitanorum, Rheginorum, Siculorum — 20. *ex Tusco modo* quaestu meretricio. Lydorum, qui pars Hetruriae, filias ex meretricio quaestu dotem sibi comparare solitas, tradit Herodotus. Forsan vero modo *Tuscum vicum* Plautus respexit, de quo Curc. 4. 1. 21. — 23. *vt sit* qualis nunc sit — 24. *illam* Gymnasium *suadela* nobilitatem, diuitias promittendo — 24. 25. hic vnus Gymnasii amittendae metus veritatem lenae extorsit — 28. *amicae* Melaenidi — 37. de Gymnasio nunc a Lampadisco secura, Melaenidi quoque Silenium cupit seruatam, *obsipat aquam*, adspergit, vt recreet me, cui animo male est. vid. Amph. 5. 1. 6. A *sipo*, iacio, vnde *dissipo* — 39. *periisti* frustra conaris me fallere. — *Ne hercle hoc longe destiti instare.* Sic e codd. tribus Pal. expressus solet locus dari, quem, quod ceteri libri, scripti excusique, valde variant, omnes censent esse mendosum. Prout vulgo interpungitur, Lamp. *destitit instare*, quem tamen in vrgendo perseuerasse res ipsa loquitur. Post *periisti* vero, quod Lenae adhuc dicit, pone punctum, seu potius signum exclamandi. A *ne hercle* pergit seruus herae narrare, et post *longe* punctum delendum est. *Ne* est pro *non* vt saepe. Trin. 2. 4. 82. est: decedam *non hercle hoc longe*, vbi Lipsius mauult *hoc vngue* i. e. vnguem latum, vt Aul. 1. 1. 18. est. Most. 2. 1. 46. Delphio suadenti: abeamus hinc nos; Tranio respondet *non hoc longe* vbi etiam nonnulli malunt *hoc vngue*. Sic hoc loco non quidem pro *longe* pono *vngue*, sed δεικτικῶς tamen adcipiendum puto. vngue, aut alia

qua minima re monstrata, dicit; *ne hercle hoc longe destiti instare vsque adeo, donec* — 41. *monstrare* monstraturam esse — 45. *conuenire* oportere — 46. *fac me consciam* eorum, quae, si venerit, porro expiscatus ex ea fueris — 47. quid *nunc* interea — 49. *ne in quaestione mihi sit* vid. Capt. 2. 2. 3. — 52. *domum* addituri; filiam tuam reducem; sermo a Melaenide interrumpitur — 57. *in diuitias maximas* cum dote summa — 60. Melaenidi quidem aenigma non poterat non videri; lectori vero ex Act. 1. sc. 3. omnia sunt clara, et mox per Lampadionem amplius declarabuntur — 67. *medioxuma* media, qua post Phanostratam compressam Lemni in matrimonio habita, ibique mortua, eamdem Phanostratam vxorem duxit — 70. *confragosum* haec, quae inter se repugnant — 74. *proiici* exponi — 76. *postibi*, postea. Si duae essent voces, dicendum fuisset *post hic* Sicyone. Reperitur etiam *postibi* Poen. Prol. 108. Rud. 3. 1. 8. et 4. 7. 37. — 77. *puellam* a me expositam — 78. *supina sursum in coelum conspicis* mirabunda oculos in coelum vertis — 81. *intellexes* intellexisses — 82. *ingratiis* velim nolim.

IN ACTVM III.

2. *quoiam* cuiam, quorum — 9. ab hoc versu incipiunt nonnulli actus 3. scenam 2. — Interfecturus se Alcesimarchus est, sed pedetentim tamen, id quod tutissimum est — 10. *vtrum hac* etc. dubius est, vtrum a dextra, an a sinistra parte, latus feriat! — 15. *istuc seuerum facere* iam crudeliter in te consulere? interimere te? — 17. *adglutinandum dabo* amorem nostrum nuptiis conglutinabo. Ter. Andr. 5. 4. 10.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. *excruciabilem* quae me magis excruciauerit, quam illa lena. Alii: cruciatu digniorem — 2. quantopere volebat ea infitias ire, quae fassa erat antea! — 5. *faciundum est puerile officium* ludam cum crepundiis istis, quatiam ea, et sonitum dabo, vt pueri solent — *conquiniscam* inclinabo me *ad cistulam* tollendam — 16. *non cassa memoro* non inania sunt, quae loquor. *nux cassa* quae putamen habet, nucleo caret.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. Hoc me *animi miseram habet*. Mil. 4. 2. 76. *miseram animi* excruciat. Truc. 2. 7. 36. *animo* homo *suo* est *miser*. Epid. 4. 1. 1. *miser ex animo* est — 4. *petulantia*

quae vox Acidalio non temere erat ſuſpecta, ſi genuina eſt, poſita eſt pro incuria ſeu negligentia — *quae in tergum meum ne veniat, male formido* Taubmann. explicat: valde metuo, ne petulantia mea cauſa ſit, vt virgae in tergo meo ſint *petulantes* — pro *veniat* Acidalius recte forſan *eueniat*, vt Ovid. dicit: *inque caput* noſtrum dominae *periuria* quaeſo *eueniant* — 8. *mi* homines, *mi* ſpectatores, ſingularis *mi* pro plurali, vt ſaepius — poſt verſum 11 paullisper tacuit, exſpectans quaſi, vt reſpondeatur — 12. non ſum *ſcitior* certior — *fatigem* me, adclamando iis — 13. qui e malis mulierum fructum capiunt oculis — pro *qui ſemper malo* alii legunt *ſuper* de *malo* — 14. *noſcitabo* veſtigare conabor eum, qui ciſtellam abstulit — 20. *intus* in pectore *paueo* pauore conſumor, *foris formido* verbera metuo. Taubmann. Malim tamen explicare *intus* in aedes, ad heram intrare *paueo*, *foris* hic in via *formido* quid me maneat tandem — 21. *illo* intus, ſunt homines *miſeri* ſi ciſtellam audiuerint eſſe perditam, *ille, qui habet, laetus* eſt, de re, quae ipſi nulli vſui eſt, mihi foret vtiliſſima. Sic vna eademque res alteri poteſt maximi, alteri nullius momenti eſſe. Gulielmus pro *illo* ponit *hillo*, ob rem nihilam alii ſaepe miſeri ſunt, alii laetantur — 24. *ago ſecius*, ſegnius, ſocordius, mecum fabulando ciſtellam non reperiam — 26. *aſtute augura* more augurum omnia loca adtente perluſtra — 29. *ſoccis* vtebantur actores comici — 31. *turbo* ventus in puluere veſtigia diſturbauit — 33. *concilium fuit* plures congreſſi ſunt — 36. *actam rem* incaſſum laborem — *meum corium* vna *cum ciſtella* periit, virgis lacerabor. Epid. 1. 1. 84. corium perdidi — *quaerere* adquirere, tollere — 46. *noſtra eſt* ex qua, quod volumus, ſcire poſſumus — 50. *noſtram rem fabulatur* ſuapte ſponte narrat, quae nos ſcire magnopere cupimus — 51. Lambinus *oportet* poſitum putat pro *neceſſe eſt*, quod illud officii ſit, hoc neceſſitatis; ſed, licet *neceſſe eſt* numquam ſit officii, *oportet* tamen ſaepe numero reperitur eſſe neceſſitatis. Poen. 5. 2. 70. ſeruum te eſſe oportet et nequam et malum. Cic. pro Roſc. Am. 22. exſtent oportet veſtigia c. 24. adcedat huc oportet odium etc. — 54. *mihi cibus eſt* adtente audiui; tam parum, quae dixiſti, neglexi, quam famelicus cibum. vid. Aul. 3. 6. 1. — 55. *inter rem agendam iſtam* quod eamdem rem nos iam agimus, de qua tu fabulabare — 59. *quaedam* explicant: praedatrix ciſtellae; inſcia vero, a virone an a femina

ablata sit, per *quaedam* intelligere mihi videtur *cistellam ipsam*, quam v. 65. sibi euolasse queritur; quare, quod non statim aperte loquitur, *callidam* seruus v. 61. putat — 60. qui abstulit *damnum adfert alienum* aliis, moerorem *familiarem* Silenio, eiusque parentibus — 61. *mala merx* vid. Caf. 3. 6. 22. — 63. *inuoluulus*, eruca, seu vermis, qui pampini folio se inplicat — 66. si cistella fuit auis, in caueam inclusam ferri oportuit. Pro *in caueam latam* Palmerius legit *incaueatam* — 67. *mirum, quin* inridet de praeda loquentem, *mirum* scilicet *quin* quod non *grex venalium* seruorum *infuerit vna*. vid. Amph. 2. 2. 118. *mirum, quin* te aduorsus dicat. Most. 2. 2. 62. Trin. 4. 2. 125. — 69. crepundia *vna*, nihil infuit, praeter crepundia — vt Lamp. praeit cum suo *quidam*, sic Halisca ad concinendum cum suo *quaedam* promta statim est — 74. *in nulla opera gratuita est* nemini operam dat, nisi mercede emtus — 75. Haliscae, seruo responsurae, Phanostrata dicit *commoda loquelam tuam* responde mihi, loquere mecum, id quod *tibi nunc proderit* — 82. *cito* quid sibi velit, eo quidem, quo legitur, loco, non video: mallem in codice aliquo legi *scitor* — 86. *hic in proximo* monstrat domum — 88. nae . . . plura dicturum hera iubet tacere — 90. *adtulit* numerus, conuenit, eoque ipso adtulit, reddidit tibi filiam. — 91. *meam* cistellam — 92. *quaero tertiam* iocatur, intelligit puellam mihi. Famosa forsan tunc temporis puella quaedam Romae erat, cui nomen erat Tertiae — 94. *aequum est tenere* vtrasque nos *per fidem quod creditum est* me scilicet manu ferre cistellam, te, reticere, quae fassa ego iniussu herae sum — 95. *ne bene merenti* mihi de te *sit malo benignitas* in tergum meum vertat — 100. 101. Vtroque serua prudenter sibi prospicit, nec gratiam herae praereptura, et sua manu cistulam redditura.

IN ACTVM V.

4. *liberorum esse amplius* filiam, quae perdita videbatur, mea opera esse repertam. — 4. 5. Demipho se, quod Lamp. dixerat, alio quidem si diceretur sensu, iocatur valde deprecari. — 8. Hoc quidem, relictis aliis rebus omnibus, agendum puto.

GREX.

4. Histriones seruos, qui in actione deliquissent, vapulasse constat — *postrema in comoedia* peracta ea.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
EPIDICVM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

Prologo fabula caret, cuius vice Thesprio fungitur, πρόσωπον προτατικὸν — 1. *prehendit*, Gulielmus *reprehendit*, retrahit. — 2. *Familiaris* conseruus, eiusdem familiae — *odio es* remoraris me — *nimium familiariter* licentius, quam ignotus auderet — 4. auribus non vtebare, vocem meam non adnoscens, *certe oculis vteris* visum adnoscis — 5. *quod eo* peregre redeuntibus fieri *adsolet* — 6. *coena* aduentitia — pro *spondeo* dicendum fuerat *adcipio*, quare rogat Epid. *quid* spondes, promittis tu? — 7. *exemplum adest* ex ipso adspectu, corpulentioris quam antehac, conligere potes, me recte valere — 8. *huic* δεικτικῶς manui. Pseud. 3. 2. 97. furtifica manus. Pers. 2. 2. 44. furtifica laeua. Dextra enim agentes aliquid, quo oculos hominum auerterent, sinistra potissimum faciebant furta — *gratia* debetur, me valere, et habitiorem esse — 10. *rapio palam* redux e bello loquitur, vbi nebulo quisque aperta solet vi rapere — 11. *infelicent* vid. Cas. 2. 3. 30. — 12. *curriculo* currendo *sequi* — 13. *scurra es* Trin. 1. 2. 165. (proprie) vrbani adsidui ciues, (qui clementem vitam vrbanam atque otium sequuntur. Ter. Ad. 1. 1. 17,) quos *scurras* vocant. Most. 1. 1. 14. vrbanus scurra obponitur homini rustico, hoc vero Epidic. loco v. 14: homini militari — 14. *audacter quamuis dicito* hoc quidem audacter dicere potes, quod et verum est, et laudi mihi esse duco — 15. *varie* Thesprio intelligit: valui nunc bene, nunc male, vt in bello fieri solet — 16. Epid. vero, se hoc intelligere simulat, vt Pseud. 1. 2. 12. est: ego vestra latera *loris* faciam vt valde *varia* sint. Poen. Prol. 26. ne *varientur virgis* et Mil. 2. 2. 61. *varias virgis*. Dicit igitur Epidicus, odisse se homines, qui virgis lorisque, vt caprae pantheraeque natura, varii sint seu maculosi, quod, quo saepius caesi, eo peiores soleant esse — 18. *pugilice atque athletice* valet, firma valetudine et robustus est, quales pugiles atque athletas esse oportet. Sic Bacch. 2. 3. 14.

valuit pancratice et athletice, et Aristoteles laudat ἀθλητικῆς ἕξιν — 20. *vidulus*, follis, seu Rud. 4. 3. 47; vas, quo vtebantur peregrinantes ad adseruanda ea, quae secum portarent. Men. 5. 7. 47. recte est obsignatum *in vidulo marsupium* cum viatico. Rud. 4. 4. 86. estne hic *vidulus, vbi cistellam tuam inesse* aiebas? — 21. *melina* sc. mantica, quae in tergo portatur, e pelle ouilla, seu e pelle melis — post *te volo* vocem paullisper sustinuisse videtur, vt iungendae hae voces cum antecedentibus essent *te volo deos perdere*, mox vero addit *percontari* — 22. *reddibitur* reddetur. Edd. vero vetustissimae habent *redditur* — 23. *ius dicis* tamquam iudex, quaesiturus reum, admones. — 26. Praetoribus sex fasces a totidem praeferebantur lictoribus. Lex Plaetoria praetorem vrbanum, quam diu ius inter ciues diceret, duos lictores secum habere iubebat. Thesprio autem h. l. vult, dignum Epidicum esse, qui a duobus robustis virgatoribus probe caedatur — 28. *arma ad hostes transfugerunt* explicat v. 29. abiecta relictaue *hostes habent* — 31. *erit illi honori* taxat fauorem Romanorum iniquum erga nonnullos, quorum culpa res erat male gesta. Caium opinor Terentium Varronem in mente habet, cladis Cannensis auctorem temerarium — 32 ad 36. noua sibi Stratippocles arma curabit cudenda. — Dormitasse Camerarius Lambinusque Plautum dicunt, qui iisdem, quae Vulcanus fabricatus esset, Achillis armis, Hectorem, Patroclo obciso, potitum esse somniet. Non ipse poeta loquitur, caculam vero in re, per nebulam tantum audita, errasse, id quidem persona eius non magis indignum est, quam quod in Cistellaria Alcesimarchus Iunonem dicit Iovis esse filiam — 33. *Theti* pro: Thetide. — Non prognatum a Thetide Stratippoclem esse contendit, sed, *sine perdat*, perdat licet arma, alia sibi non minus procurabit ipse, quam Thetis filio suo — 36. *singulis stipendiis* quauis expeditione, quouis militiae suae anno — *exuuias* vniuersam armaturam suam — 43. *animi* libidinis causa, vt ea se oblectet — 47. *vtcumque in alto ventus est, exin velum vertitur* h. l. qui nouo amore peregre captus est, veteris absentis amicae facile obliuiscitur. vid. 1. 2. 30 et 32. Sed Poen. 3. 5. 9. eadem verba significant: qualis est fortuna, talis est hominum animus. — 50. *Th. Quid igitur* rogas? *Ep. Quot minis* eam emerit. *Th. Tot.* Hoc respondens Thesprio digitis indicat numerum quadragenarium. Hoc Epid. intellexit, qui mirans exclamat

quadraginta minis? vid. Mil. 2. 2. 49. — 51. a *danista*, feneratore. — 52. Qui pactionem de vſura in ſingulos dies exercebant, vocabantur ἡμεροδανεισταί. Si per *numum* cum I. F. Gronovio intelligas didrachma, id quidem fenus diarium quinquaginta diebus aequaret totam ſortem. Alii numos interpretantur drachmas, quod et ipſum ingens eſſet fenus, alii ſeſtertios — 54. *interii. baſilice* penitus — 63. *detegetur* detrahetur *corium de tergo meo.* Nonius habet *degetur* quod et ipſum eſſet: minuetur, detrahetur — 64. *perduit* perdat — 69. 70. *puppis pereunda eſt probe* pro: puppi pereundum eſt. Per *puppim* autem intelligere putatur *tergum*, et perire eſt *virgis caedi. Pereunda eſt* eodem modo dixit, quo Trin. 5. 2. 35. *placenda dos* eſt pro: placere debet. Pereunda eſt *probe* quandoquidem tergum meum perire neceſſe eſt, pereat *probe* i. e. praeclaro aliquo facinore patrato — 76. *abſumtus es* periiſti — 77. *ruinae in te inpendent* tamquam aedes conruentes minantur te obruere — 78. *montes mali* Moſt. 2. 1. 5. *mali moeroris montem* conſpicatus ſum. Merc. 3. 4. 32. *montes mali ardentes* in me iacis — 79. iunge: *neque conſilium placet, quomodo ego nunc* — 85. *depoliet* alii *deſpoliet* pro deſpoliabit. Sic Moſt. 4. 1. 11. meum *tergum exſinceratum* fiet — 86. *hoc caput* ego. *caput conruptum eſt* i. qu. v. 76. *abſumtus ſum* perii — 88. *men' tu rogas?* ſecum ipſe διαλογίζει.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *edictaui* enarraui. Amph. 2. 2. 184. *tute edictas* ipſe prodis *facta tua* — 3. *per aetatem ac virtutem ſtultus* ſtultior, quam homo aetatis tuae, vbi recte fecit, eſſe deberet. *Virtutem* enim puto *factum laude dignum*, quod captiuam redemit nobilem — 6. *qui inuident* ipſi mallent virginem iſtam eſſe mercati — 7. *at pudicitiae* eius vim non adtulit, quod honeſto loco audiuit prognatam, inſcius vero, ſororem eſſe ſuam germanam, licet non vterinam — 8. *meo animo* ex mea ſententia — 10. pro: *re iuuat* Mſ. *opere iuuat*, quam vocem diuidendam putant *ope, re* — 14. cf. Trin. 2. 4. 38. *nequam illud verbum eſt: bene vult! niſi qui bene bene facit* — 15. *clamore* eorum, quibus debeo, *defatigor* — *differor* diffamor — 16. *malim furno merſos* exſtinctos, nullos mihi eſſe, quam *foro merſos* aere alieno — 17. *pretio pretioſo* grandi — 18. *inrigatum* ſeu virgis madefactis, ſeu ſanguine ſuo *plagis* — *piſtori* in

pistrinum — 19. *comparassit* comparauerit — 21. *salua res est!* h. l. dolentis verba: egregie quidem! — 22. *symbolas* conferebant communi sumtu coenaturi; hic vero scapulis iocatur coenam, verbera parari, sine sumtu suo, ita, vt adcipiat modo, nihil conferat — 29. *missiculabas* crebro mittebas — 30. *eara est cordi.* Sic Ter. Eun. 1. 2. 121. neque meo cordi esse quemquam cariorem hoc Phaedria! — 30. 31. quodsi elabsus paulatim fidicinae animus tuus, alioque translatus est, *quid retulit*, quod — 33. pro *hominem* cum Palmerio Scioppioque posui *homini.* Nec ausus esset seruus herum praesentem vocare *ingratum hominem*, nec *id quod* deinde facile posset explicari. Sed, vt apud Ter. Eun. 3. 1. 5. *vt grata mihi sint* est: gratiam mihi concilient, et Heaut. 2. 2. 21. *quum gratum mihi esse potuit* gratiam patris conciliare, et Plaut. Amph. Prol. 48. *gratum esse id a vobis sibi* grato animo id a vobis adcipi, sic Ter. Heaut. 5. 1. 61. ignosces, *et id ingratum*, ne gratias quidem filius habebit, et nostro Epidicus loco vt sententiam profert: miserum esse, *id quod facis bene, ingratum esse homini* i. e. non valere, ad eius, cui feceris, gratiam conciliandam — 35. *desipiebam mentis* in mente, vt: excruciari *animi* etc. — 36. *mene piacularem* victimam i. e. qui aliena mala suscipiam, tuam stultitiam tergo luam meo — 37. *subcidaneum subdas* vt meum tergum tuam culpam sustinere sinas — 38. *huic homini* mihi — 39. *minis calidis* quae sine mora inueniendae sunt — 41. *vnde libet* tribuunt Chaeribulo, minus recte, opinor. v. 41. 42. Stratippoclis verba sunt ad Epidicum seruum, *vnde libet* vndecumque petat licet, inuenias modo — ante *solem obcasum*, antequam sol obcidat. Men. 5. 7. 33. est: ad solem obcasum — *elo*, ἕλω, cepero. Quidam *eloco* pro *illico*, alii *eloces* quod Lamb. explicat: ex aliquo loco eruas; Acidal.: conducas — 42. *ne inbitas* intres, *tu te in pistrinum* recta inferas — 44. *noui ego nostros* virgatores — 48. 49. *aliqua* via, ratione *reperibitur* reperietur, quid de illa fiat *exsoluam* me, *extricabor* i. q. sc. 1. v. 79. expeditum me ex inpedito faciam. Vendenda quippe fidicina pecuniam inuenturus est ad danistam absoluendum — 55. *diem luculente habeamus* i. q. hilarum hunc sumamus diem. Ter. Ad. 2. 4. 23. — 56. *senatum conuocabo in corde consiliarium* iocose: perpendam mecum, quam rationem huius rei expediendae ingrediar. Sic Most. 3. 1. 157. senatum consilii in cor conuocabo.

cf. Mil. 2. 6. 111. Most. 5. 1. 8. — 59. *non dormitandum* somniculose et negligenter agendum.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. Senes in medio prodeunt conloquio aliquo, et Apoecides forsan intus adhuc dixit *eo sunt ingenio*, aut tale quid, cui iungeret *Plerique homines*. Pro *homines* quidam Plautum scripsisse putant *omnes*, quam dictionem I. C. Scaliger putat per emendationem augere: *plerique* immo *omnes:* quod vero si esset, vox *plerique* prorsus foret otiosa; verius autem *plerisque* vitium aliquod inesse potest dici, quam *omnibus*, et explicare dictionem mallem: *plerique omnium* i. e. *plerique*, ne dicam *omnes* — 1 ad 5. Carpit Periphanem, quem, quum mulierem honestam faceret grauidam, vbi pudendum erat, pudor deseruerat, nunc vero eamdem, ex qua filia ei nata sit, vxorem ducere pudeat — 5. pro *filiam* codd. nonnulli et edd. vet. habent *familiam* — 6. inridens Apoecides: *credebam, te vxorem, quam tu extulisti,* sepeliuisti (Aul. 2. 1. 34. erat *foras ferre*) *pudore exsequi* reuereri — 7. *sacruficas illico orco hostias* gratias orco refers, quod te superstitem vxore odiosa liberauit — 8. *eam viuendo vincere* ei superuiuere — 9. *Hercules ego fui* labores sustinui, herculeis non minus molestos, *dum illa mecum fuit* quamdiu huius vxoris sub imperio gemui — 9. 10. *Sexta aerumna Herculis* putatur, quod Hippolyten, Amazonum reginam, baltheo spoliauit. vid. Men. 1. 3. 17. Notus et versus: Threiciam *sexto* spoliauit Amazona baltheo. Vulgo Stymphalides aues deletae sextus numerantur Herculis labor — 11. pulcra dos, *quae non maritata est* quae, vxore mortua, penes virum est. Hic certe explicatio haec locum habere potest.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *auspicio liquido* claro, certo, seu, quod aere sudo puroque ostenditur — 2. *aui sinistra* prospera. Augur, meridiem spectans, ad sinistram habebat Orientem, vnde sinistra putabantur fausta, ortu quidem quam interitu laetiore — 2. 3. senis, qui (quo) marsupium *exenterem* tamquam piscem leporemue, *acutum cultrum* satis astutiae *habeo* — 5. *exsugebo* ab antiquo *exsugeo*, pro *exsugam*. Hos versus quinque Epidicus secum. Interea senes paucula conloquutos esse oportet, quae exaudiri non potue-

runt, donec, Epidico tacente, Apoecides perrexit: *continuo vt maritus fiat* filius tuus Stratippocles — Hoc consilium Periphane laudante, Apoec. v. 7. caussam properandi adfert — haerere *in amorem* pro *in amore* — 10. *palliolum in collum coniice* quo celerius curras. Sic Capt. 4. 1. 11. *vt comici serui solent, coniiciam in collum pallium* — 12. Epid. venit clamitans *dii immortales* etc. Sic apud Ter. Andr. 4. 5. 5. Dauus: vostram fidem! quid turbae est apud forum etc. — 14. *medicinae* Medicorum Chirurgorumque officinae aut pergulae. Amph. 4. 1. 5. Plauti aetate ingenui Romae artem medicam nondum colebant, quam putabant inliberalem — 21. *recipiam anhelitum* animam — *clementer requiesce* animum recipe — 29. *quantum* meretricum — 31. *qui* quomodo — 32. *retia* quibus animaduerti amatores irretitos teneri — 38. *sed vestita* quid de vestitu eius dicam? — *aurata* non sine multo auro, et animo *ornata* — *vt* verbis depingere nequeo, quam *lepide* eleganter — *concinne* ad augendam venustatem adcommodate — *noue* more elegantium feminarum recentissimo — 39. *regilla inducula* vestis, qua vel regina ornatam se putaret, *mendicula* vestis eleganter simplex — 40. *inpluuiata* forsan, qua tempestate vtantur pluuia. Nonius et Festus nonnulla dixerunt de vestium istarum diuersitate, et recentiores multa, e rationibus coniectauere etymologicis, sed incerta ea omnia sunt. Varium et mutabile semper femina, sed nulla tamen in re magis, quam in ornatu suo — 41. *inpluuium induta*, iocus quidem, sed, vt ex addito *vtinam* patet, cum exsecratione coniunctus. Most. 4. 1. 15. est: *malum quum inpluit* ceteros, non inpluat mihi. Hoc igitur Epidicus loco in animo habuisse videtur: vtinam inclusa ea teneatur, vbi plurima in eam mala inpluant — 42. *fundis exornatae*, ita ornatae, vt amatoribus earum *fundi* obpignerandi sint vendendiue. Sic apud Ter. Eun. 1. 1. 34. Parmeno de Thaide: egreditur nostri fundi calamitas! — 43. *imperatus est* istis amatoribus — 44. *illis*, meretricibus — 45 ad 51. cf. Aul. Act. 3. sc. 5. — 46. *tunicae rallae*, rarulae, a raritate texturae, obponitur *spissa* densior — *linteolum caesicium* Nonius explicat: purum et candidum — 47. *indusiatam* Varro ab *intus* deriuat, et obponit pallae, qua vtebantur foris. Apud Apuleium et pueri adolescentesque obcurrunt *pulcre indusiati*, qui *variis coloribus indusiati* prodeunt — *patagiata* vestis, a *pata-*

gium, de quo Nonius: patagium est aureus clauus, qui pretiosis vestibus inmitti solet; Festus vero: patagium est, quod ad summam tunicam adsui solet, quae et patagiata dicitur — *calthula* vestis, a colore calthae dicta. Virg. Ecl. 2. v. 50. *Mollia luteola pingit vaccinia* (variat ea) *caltha* (tamquam flore diuersi coloris) — *crocotula* vestis, *crocota* Virg. Aen. 9. 614. *vobis picta croco vestis* — 48. *supparum.* Festus: supparus est lineum puellarum vestimentum, quod et subucula adpellatur — *subminia* Lamb. a minio dicta — *rica* Turpil. apud Nonium: interea adspexi virginem *in capite gestantem riculam* indutam ostrinam — *basilicum* ornamentum regium — *exoticum* peregrinum — 49. *Cumatile* coloris marini, a κῦμα — *plumatile* vestimentum clauatum, clauis aureis ornatum — *cerinum* coloris cerini — *melinum* coloris melini, qui Plinio est candidus, ab insula Melo dictus; alii: qui pallorem mali Cydonii imitatur. *gerrae* vid. Trin. 3. 3. 31. — 50. *Laconicum* Hor. Epod. 6. v. 5. 6. qualis fuluus *Lacon*, amica vis pastoribus — 51. *haec vocabula* hae vestes vxoribus amicisue emendae, *subigunt* eo redigunt viros, *vt viri faciant auctiones* vt vendere cogantur praedia etc. — 53. *solens*, vt facere soleo, vbi cupidus sum sermonis aliorum sublegendi — 55. *nec satis exaudiebam* quaeuis eorum verba, *nec fallebar tamen sermonis* intelligebam. 56. *quae* quas res *loquerentur* — 60. *quisnam is est?* Fabri codex: *quis, tu, is est?* — 63. *rursum* quasi recedere cupiens, *vorsum* sed mox propius adcedens, 64. quasi inuitus retruderer. vid. Amph. 5. 1. 60. — *pauxillatim* i. q. paulatim. Rud. 4. 2. 24. — 68. *cedo* dic verum! hoc si ita est *ego obcidi!* — 69. *ab se* ab ea — *ab epistola* sic didicisse se ex epistola Stratippoclis — 70. *expetesso* dari mihi cupio. Hoc verbum obcurrit etiam Mil. 4. 1. 13. Rud. 1. 5. 1. Trin. 2. 1. 4. — 71. *calidi* audacis. Alii legunt *callidi* — 73. *catum* prudens — 80. *mihi istic nec seritur, nec metitur* prouerbium: ad me quidem ea res nihil adtinet — 82. *arbitrari* Aul. 4. 1. 21. est: speculari, prospicere, circumspicere. h. l. *arbitretur* passiue positum est. *arbitretur vxor tuo gnato* quaeratur ei vxor — 92. *praestines.* Festus: *praestinare* apud Plautum est emere, emendo tenere. Capt. 4. 2. 68. — 98. *viue* valde, excellenter *sapis.* alii *vt sapis!* alii *hui sapis* — 100. *suspicio* libidinis, vel: te fidicinam idcirco emere, vt filium ab ea prohibeas — 101. *sapit pleno pectore*

consilii plenus est — 102. quo certius vtraque ista suspicio abscedat, opus est alius, qui deferat pecuniam, non tu deferas ipse — 106. *hic* Apoecides aptissimus est ad id negotium — 111. pro: *ad* (circiter) *quadraginta eam posse emi minas*, Gronovius ponendum iudicauit *minis*, quod recepi — 112. *nihil captio* v. Aul. 3. 2. 9. — 113. *argentum obcupatum* obponitur *otioso*, quod domi latet. mox argentum cum fenere ad te redibit v. 117.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *in agro* tota regione attica — 2. *armarium* arca, in qua adseruabatur pecunia. Capt. 4. 4. 10. — 6. *adtondeant me!* tergum meum. *adtondere* est: decerpere. *adtondent virgulta caprae* Virg. Ecl. 10. 7. Parasiti semper a diuitibus abradebant aliquid, mensas eorum adtondebant, quem parasitorum adtondendi morem metuit, ne vlmi in tergo suo exerceant! — 8. *quam ostendam* pro ea, quam vt emeret, persuasi — *aliqua* ratione, alicunde — 14. *damnoso* qui damno adficietur maximo.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *exedor* conficior. Cic. Tusc. 3. 13. aegritudo exest animum, planeque conficit — 3. 4. 5. *per illam copiam* dum argenti copiam Epidici opera exspectas, *copiam tibi parare aliam* aliunde *licet* — *sciui equidem* etc. non multum spei ab initio in Epidici opera posui — 6. *illum* Epidicum me fefellisse *prehendero* — 8. 9. *quid illum ferre vis* mirum non est, te nihil auxilii exspectare ab Epidico, *qui* ipse, *cui* (*tibi* παρέλκει) *diuitiae maximae sunt, numum non habes* te habere dicis 1. 2. 13 et 15. quo mihi, *sodali* tuo opem feras — 10. 11. ridicule, seu turpiter potius haesitat, qui auxilium argentarium, quod ipse negat, aliunde sodalem petere iubet — 12. *muricide*, qui mures quidem obcidit, homo sordide. Salmasius legi vult *murcide*. *Murcus* autem veteribus idem erat, quod ignauus, qui officia sua detrectaret. Murci enim ioculariter adpellabantur, qui pollices sibi praeciderant, ne militiae nomen esset dandum — 13. *blatis* Amph. 2. 1. 79. — 15. *mihi ades* praesens quidem es, sed praesentia tua mihi non plus adiumenti est, quam si non esses.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *Fecisti tu* loquitur ad Periphanem absentem *officium tuum* pecuniam mihi dedisti ad fidicinam emendam,

me meum serui astuti officium *nunc facere oportet* vt herum pecunia interuortam — 2. *per hanc curam quieto tibi licet esse* de hoc quidem argento esto securus, nam *hoc quidem iam periit* bolus tantus mihi non eripietur e faucibus — 3. *ni* (ne) *referas tibi in spem* te recuperaturum speres *quid* aliquam partem *hinc* huius pecuniae — *hoc argentum oppido politum est* si lectio vera est, vix tamen persuadeo mihi, quod volunt, hanc spectionem albi asperique numi valde scenam iuuisse. Onus quinquaginta minarum argentearum, i. e. septingentorum et quinquaginta fere nostrorum vallensium, pergraue est, nec, cuius in collo crumina conlocata semel est v. 2., ioci causa id deiicit reponitque, sed procedentem Epid. iocatum puto: hem! lectum argentum est! Acidalii vero coniectura valde mihi adridet: *hoc hostium potitum est*, non minus perditum est, quam si hostes potiti eo essent — 4. *nostri* alii serui astuti — 6. *vt facilem atque inpetrabilem* diem, seu potius hoc die herum meum reperi — 7. allegoria, a re militari ducta. Commeatus coloniarum praesidiis non nisi auspicato mittebatur, ne interciperetur — 12. *tergum floccifacio* pater tuus vbi fraudem senserit, corium perdidero — 13. tuum patrem faciam *perenticidam*. Quidam a *pera* formatum mallent *pericidam*, sed Plauto, de etymologia securo, satis esse solet, si a vulgo possit intelligi, et *perenticida*, quod ad sonum vocis *parenticida* propius adcedit, magis, quam *pericida*, ei placuit — 15. Epidico non satis est, quod vulgus seruorum magnae sibi ducit laudi, herum *peratim ductare* perpauxillo argento defraudare, *follitim* vult *ductitare*, maiori pecunia. follis enim peram magnitudine superabat — 21. *ea* fidicina, quam amasti, *iam domi est pro illa* filia sua. Codex quidem Camerarii loco *pro illa* habet *pro filia*, sed a manu secunda — *auctorem* cuius periculo et fide res geratur — 23. *quasi cui emeret caueat* Periphani, praedibus a lenone adceptis — 27. *ademsit* ademerit *orcus*, si mortua sit — 30. *minas quinquaginta* quas hodie a patre tuo adcepi, *nudius tertius* dinumerauerat ei seruus minas triginta pro filia 5. 2. 38. Si Apoecides, quaerens, an pecuniam pro fidicina adceperit, in mente haberet hodie emtam, leno iuraturus erat, se pecuniam adcepisse, in mente autem habens, nudius tertius emtam. Versu 33. mallem pro *inprudens* in codice aliquo reperiri *inpudens*, non enim et leno deceptus a seruo esse videtur, sed

potius probe edoctus, nec, si inprudens modo erraſſet, ea in re *ſceleratus* erat dicendus, caputque ſuum *obligaturus* — 35. *Verſutum* Cic. ſenſu malo Fin. 2. 16. vocat eum, qui facile excogitat, quomodo obculte fallere poſſit. Senſu bono v. c. Capt. 2. 3. 8. *vtroque verſum rectum eſt ingenium meum, ad te atque ad illum, pro rota me vti licet.* Chaeribulus vero nec vituperat, nec laudat, miratur modo celeritatem Epidici in inueniendo, quodcumque vſus videretur requirere — 36. *doloſam* falſam, aliam et ab ea, quae iam domi eſt, et ab ea, quam ſe putat emturum — 37. *docta* a me inſtructa — 38. *parate*, adcurate; nihil praetermiſſum eſt, quod opus eſt, vt pater fallatur. Sic Rud. 1. 3. 9. *parate curaui* — 44. *lubentius* animo magis defaecato.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1 ſq. Senecae Nat. Qu. 1. 17. de ſpeculi vtilitate locum et ego hic adiiciendum puto: "Inuenta ſunt ſpecula, vt homo ipſe ſe noſceret. Multa ex hoc conſequuta, primum notitia ſui, deinde et ad quaedam conſilia: formoſus, vt vitaret infamiam; deformis, vt ſciret, redimendum eſſe virtutibus, quidquid corpori deeſſet; iuuenis, vt flore aetatis admoneretur, illud tempus eſſe diſcendi, et fortia audendi; ſenex, vt indecora canis deponeret, et de morte aliquid cogitaret. Ad hoc rerum natura facultatem nobis dedit, noſmet ipſos videndi." — 1. *contemplarent* contemplarentur — 3. poſt *ſed* et poſt *cor* pone commata, nec iunge *cor ſapientiae.* Ad *ſapientiae* e verſu 1. repete *cauſa*, et iunge *non oris cauſa* vbi id contempl. *ſed ſapientiae cauſa*, qui cor perſpicere poſſent — 4. *cordis copiam* quidquid in corde boni maliue inſit — 7. *vel quaſi* exempli cauſa. vide apologum Stich. 4. 1. 33 ſqq. — 10. *malefacta ſolida* ingentia, niſi Plautus ſcripſit *ſolita* — 12. *fuit conducibile hoc* perſpicere cordis copiam — 13. *cum praeda* puella, quam fidicinam putat, filio praereptam — 19. *ſiris* ſiueris — 22. *mores longe diuertunt* diuerſi ſunt — 25. *tempore*, tempeſtiue, obportune — 26. *quid iam?* cur dicis *tempore?* — 28. *hanc rem* vt ipſe mox ea potiretur — 29. *ſeruus graphicus*, quaſi pictus, quo ſcilicet ſcitior callidiorque ne fingi quidem optarique abs te poſſet. Pſeud. 2. 4. 9. — 30. *non carus eſt auro contra* pretioſior eſt auro. Curc. 1. 3. 45. *auro contra* cedo modeſtum amatorem. Mil. 3. 1. 63. *au-*

richalco contra. ibid. 4. 2. 84. *contra auro.* Pſeud. 2. 3, 22. *aurichalco contra* non carum fuit — 34. cf. 2. 3. 9 ſq. — 40. *bardus*, tardus ingenio. Graeci tardos vocabant βραδεῖς — 48. *os ſublitum eſſet* deceptus eſſem. Aul. 4. 6. 2. Capt. 3. 4. 123. — *albis dentibus* vid. Capt. 3. 1. 26. — 52. *memorandis* ſi memorarem *pugnis* quae ego factitaui, deſignaui — 53. *eradicabam hominum aures* obtunderem, tam multa narrarem, vt taedio audientes adficerem — 55. *chlamydem* veſtem militarem *quaſſando*, greſſus ſubcuſſando *facit vndantem* fluctuantem, criſpantem. Virg. Georg. 2. 437. iuuat *vndantem buxo* ſpectare Cytorum (Paphlagoniae montem). Cf. Virg. Cir. v. 144 ſq. ſuſpenſam gaudens in corpore *ludere* veſtem, et *tumidos* agitante *ſinus* Aquilone *relaxans.*

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1 ad 3. miles dicit ſeruo alicui, armigero ſuo, muto — 1. *praeterbitas* praetereas *vllas aedes.* Poen. 5. 3. 44. *ne praeterbitamus* — 2. *Platenius* additum videtur ad tribum, e qua Periph. eſſet, indicandam. Petitus vero legendum putat *Plothenius.* Apud Stephanum enim eſt Πλωθεια δῆμος Αἰγηΐδος φυλῆς· ὁ δημότης Πλωθειεὺς καὶ Πλωθεύς — 5. *commonſtraſſo* commonſtrauero — 6. *belli* in bello. ſic et Amph. 2. 2. 16. Capt. Prol. 68. iungitur *domi bellique* — 8. *tranquillum locum* vbi non adſit, qui, ipſe belli peritus, poſſit obloqui — 10. *ſtrenuiori* olim militi — 11. *de illius ore* comparatae cum iis rebus, quas alter narrabit a ſe geſtas *fiunt ſordidae* minus repe2riuntur glorioſae — 16. *manibus demiſſis* citato curſu — 19. pro *farcias* Meurſium alioſque ſequutus poſui *ſarcias.* Centones enim non *farciuntur* ſed *ſarciuntur. Cui centones ſarcias* cui glorioſis mendaciis conſarcinatisque fabulis tuis admirationem tui iniicias — 33. *tuas poſſidebit mulier faxo ferias* tradam eam tibi, vt libertam tuam facere poſſis. Alii: haec mulier tuarum feriarum otiique tui erit particeps. Pro *poſſidebit* malunt quidam *reſidebit*, et citant Capt. 3. 1. 8. venter gutturque *reſident* eſuriales *ferias* — 34. *eam ex hoc exoneres agro* pro: hunc agrum exoneres ea. Per *hunc agrum* plerique intelligunt Periph. domum, (transferas eam a me ad te) alii totam Atticam. Ipſe Plautus explicat 2. 2. 94. aliquo *ex vrbe amoueas* — 35. *eſtne emta mihi haec* vid. not. ad Capt. 1. 2. 76. — 40. *quas tu mihi tenebras cudis?* fu-

mum vendis. Scaliger malebat: *terebras trudis.* Bacch. 5. 2. 82. est quidem *vt terebrat* — 51. Gulielm. *fidicinam* putat esse glossema, pro quo ponit *in eo articulo* temporis, modo, sed contra auctoritatem codd. et edd. vet. Baptista Pius, coniecturae auctor, deceptus videtur voce *articulatim*, quae mox sequitur, qua vsus miles esse posset ad inridendum illud *eo articulo* — 52. *articulatim te concidit* i. q. v. 55. *tibi os est sublitum plane et probe* prorsus te decepit. Amph. Prol. 85. est: ornamenta et corium histrioni *concidere* i. e. summam ei ignominiam iniungere — 53. Neque τὸ *nihil*, nec, quod pro eo posuere quidam *mihi* in plerisque codd. adparet, in Mss. modo Lang. et editione Camerarii illud *nihil* legitur. Forsan miles, eloquutus *nihil* in mente habuit: pro certo adfirmare non possum — 55. *os sublitum est* vid. not. ad Capt. 3. 4. 123. Aul. 4. 6. 2. — milite v. 56. dimisso, Periph. 57. 58. secum loquitur 59. fidicinae — 58. *emungi* dicuntur nares, quare hic additur *mucidum*, vt Mil. 3. 1. 52. senex laudat se minime esse *mucidum*. hoc vero loco *emungere* est: per fallaciam ab aliquo pecuniam auferre, tropo, quo, nauseam creante, politi homines abstineant. Bacch. 5. 1. 15. est: auro emunctum esse, et apud Ter. Phorm. 4. 4. 1. emunxi argento senes — 60. *ehodum* num negare potes? — 66. *Athenis atticis* plures vrbes Stephanus recenset, Athenas dictas, quas vero omnes senex mihi non videtur cogitasse, sed, vt perturbati saepe solent, otiosum adiecisse vocabulum — 74. *meum exenterauit marsupium* id ipsum seruus 2. 2. 2. voluerat — 79. *flagitio cum maiore* non male explicant multi: vehementius flagitanti, sed melius forsan alii: non sine dedecore tuo, vt reddas, cogere — 80. *qui in tantis positus sum sententiis* varie interpretantur; rectissime forsan Camerarius: qui tam sapiens vir habeor; aut Gronov.: cuius in sententiam toties populi psephisma factum est, nomine meo praescripto — 81. *eamne* restituendum putaui. *Eumne* natum erat e cerebro Bapt. Pii. *Eum*, Epidicum seruum, si inpune nollet abire, non alterum tantum pecuniae erat perdendum; *eam* vero, causam, pecuniam, non sine inpendio ab iis, qui abstulerant, poterat repetere — 83. *depeculatum* ab *eis* — 85. *prae illo* Apoecide, qui sapientissimus vult haberi — 87. *malleus sapientior manubrio*, prouerbium, inridens eos, qui aliis sapientiores sibi videntur, ipsi aeque stolidi.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. post *miserescat* dele comma, post *animo* pro puncto pone comma. *Si quid est homini miseriarum* si tantum malorum homini potest obiici *quod* quo miser dolore obrutus *miserescat ex animo* totum suum animum adfici sentiat cierique, 2. *id ego experior* — 4. *mentem animi* vid. Cist. 2. 1. 5. — 5. *hostium* ab hostibus *est potita* passiue: capta. Capt. 1. 1. 24. — 6. *quis illaec* est mulier? *quis* saepius vsurpatur feminine, infra 4. 2. 4. *quis istaec* est? Aul. 2. 1. 48. *quis ea* est? etc. — 7. *quae ipsa se miseratur* se miseram esse lamentatur — 9. illi hospitio *vsus* opus est — *inuenit* hospitium! ironice, quod alium nescit, itur ad me! — 12. *visitaui* vidi hunc hominem, Epiphanem, *antidhac* antea, nosco eum de facie — Periucunda est a versu 13 ad 20. vtriusque in recognoscendo altero dubitatio: haud quidem respondent sibi, sed vterque loquitur secum, at alternis tamen versibus, tamquam amoebaeo in carmine, alter alteri simile quid videtur subiicere: *haeccine est illa? hiccine est ille?* — 14. *pudicitiam pepulit* Liuius: decus muliebre expugnauit; Apuleius: virginitatem interfecit — 19. *malitia* astus; cautio neutra videtur negligenda — 20. pro *aciem conferam* mallem legi *conseram*, promte respondebo — 22. *quod credidisti, reddo* tu salutasti, ego resaluto — 23. *si ego te noui* si tu is es, quem te esse puto, *animum induco, vti noueris* certa sum, te me nosse — 25. *tuae memoriae interpretari me* subgerere me, quae elabsa aut dubia certe memoriae tuae sunt — Periph. verbis: *commode fabulata es* dicere vult: recte dixisti, iniurius vtique fui, qui abs te mihi subiici postularem, *nouerimne ego te! vbi viderim ego te!* mulier vero istaec verba alio sensu adcipit: *commode* ita vt e re tua esse putares *fabulata es* confinxisti, quae responderes; quare Philippa v. 26. *mira memoras* hoc vero qui dicere possis, non intelligo — Periph. igitur: *hem!* concedo, me minus apte esse loquutum; *istuc rectius*, aptius, quod scire volo, interrogabo: — 27. vno tenore interrogaturo ei: *meministine in Epidauro virgini* etc. mulier, post *meministine* statim, priusquam addidisset *quid?* satis comice interloquitnr *memini id* — audiens vero eius *in Epidauro* interfatur *ah! guttula pectus ardens mihi adspersisti!* dicit *pectus ardens* nam v. 1. misera est ex animo! *guttula aquae adspergi* est recreari. sensus igitur est: quod non obliteratam in animo

tuo memoriam ſentio eius, quod paſſa olim abs te ſum, bene de te ſperare incipio — 30. *obſeuiſti* eleganter et honeſte vocabulum agriculturae transfert in rem voluptatum. Truc. 2. 6. 38. alia dicit: vim magni doloris per voluptatem tuam condidiſti in corpus meum — 32. *compotem* plenam — 33. *quid eſt, quod vultus te turbat tuus?* Meurſius in cod. reperit: *quod duoitus*, et corrigit: *quod digitus titubat tuus*, quod eodem modo explicat, vt Capt. 4. 2. 79. Gruterus vero Gronoviusque conſentiunt *duoitus* nihil aliud ſignificare, quam *vultus*. Gron. tamen pro *te turbat* ſcribendum ſuſpicatur *ſe turbat*: Sed *te turbat* eſſe poteſt: te, mentem tuam turbatam eſſe prodit — 34. *eductam* Lamb. ad Curc. 4. 2. 32. vult, *educare* ad corpus, *educere* ad ingenium pertinere. Sed Ciſt. 1. 3. 24. eſt *educauit eam bene et pudice*, et vtrumque verbum, apud comicos, corporis animique curam ſolet complecti — 35. *hoſtium eſt potita* vid. ſupra v. 5. — 39. *alias res* vid. 3. 4. v. 57. 58. 74. — *inpenſe* valde *inprobus* — 41. Verum nomen verae Periph. filiae erat *Teleſtis*, quod ſeruus ſciebat 5. 1. 30. nec pater ignorabat, qui, quum miles 3. 4. 43. fidicinam, a Stratippocle prius amatam, vocaſſet Acropoliſtidem, non monebat, hoc eſſe filiae ſuae nomen, ſed id fidicinae nomen ipſe tribuebat 3. 4. 67. Senex igitur nomen filiae memoria labſus confudiſſe putandus eſt cum nomine eo die ſaepius audito, ſibique, ob iacturam factam, memorabili. Mater putaſſe poteſt, nomen aliud filiae apud mangonem eſſe inditum, aut, errore animaduerſo, Periphanem corrigere noluiſſe poteſt. Non erat igitur, quod Camerarius pro *Acropoliſtidem* ponendum iudicaret *Teleſtidem.*

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. *exanimata exſequitur adſpectum tuum* exanimata te adſpicit — *quis iſtaec* v. ſcen. ſuperior v. 6. — 8. *veſtitum atque ornatum inmutabilem* valde mutatum, ab *inmuto*, quo in verbo *in* numquam negat, ſed interdum potius auget. *Inmutabile* non modo eſt, quod mutari *poteſt*, ſed eam ipſam ob cauſam, quod poteſt, ſaepe etiam mutatum *eſt*, id quod in veſtibus quotidie cernitur. cf. Ter. Eun. 4. 4. praecipue v. 16. 17. — 9. Non certius catulum a porcello canis, et ſus porcellum dignoſcet a catulo, quam ab hac ego filiam meam — pro *alienos* MS. Lang. *alienas* — 14. *fuat* ſit — bene et lepide

ſe defendit Acropoliſtis — 22. *plauſtrum perculi* prouerbium ruſticum, deriuatum ab eo, qui plauſtrum inaequale tam inmodice leuat, vt prorſus euertat. Periph.: euerti ac perturbaui rem falſa emtione — 29. *quid ſi ſeruo tuo aliter viſum eſt* ſi ſenſus eſt: licet ſeruus tuus errauerit, poſt *viſum eſt* ponatur comma; qui vero ſignum interrogandi ponunt, intelligere videntur: quid, ſi ſeruus decipere te voluit? *non poteras nouiſſe?* nonne tu ipſe aliam eſſe videbas, ac filiam olim noueras? Periphanes quidem vxore viua non tamen ita oblitus Philippae eſt, vt non dona ei interdum mitteret 5. 1. 33. et ſemel in itinere ipſam vidiſſe filiam ex verſu 30. adparet. Quo tempore Epidicus eam viderat, decennis forſan iam fuerat; quod adhuc poſt ſex ſeptem annos formam eius ſtatim noſcebat, et quod ea meminerat doni paterni, per eum adlati. Si eo ipſo tempore et ſenex eam vidit, recte mater quaerere poterat: *non poteras nouiſſe?* — 33. *hinc* Athenis etc. Vera inaudiuit Philippa, ciuis atticus, isque adoleſcens, Stratippocles, filiam eius emerat. — 34. Rigaltius putat, quod, qui nec patrem nec matrem noſſent, a Sole dicerentur procreati, fidicinam a ſene Solis filiam vocari, qualis olim, eamdem ob cauſam, *Circa* (Circe) ſit putata. Doctior mihi haec explicatio videtur, quam verior. *Circam* hic, in ore ſenis, *veneficam* eſſe, cum plerisque arbitror. *Solis filiam* addit: aeque veneficam, ac illam, quam fabula Solis filiam perhibet — 35. *operam dabo quaerendo* vt quaeram Epidicum — 36. *exitiabilem hunc diem* pro: exitiabilis hic dies. vid. Perſ. 5. 1. 8.

IN ACTVS V. SCENAM I.

3. *caperat* ſe, rugis contrahitur, exaſperatur. Tractum eſt verbum, vt Nonio videtur, a caprorum frontibus criſpis. Amph. Prol. 52. eſt *contrahere frontem*. Bacch. in Subpoſ. Prol. 3. *conſulcare frontem*. h. l. *frons caperat ſe in ſeueritudinem* triſtis, ſeuera eſt — 4. 5. ſi omnes dii deaeque vires ſuas conferant, ſalutem malis meis quaerentes, auxilii nihil adferant — 8. *mea commoditas* tu, e quo maximum percepi commoditatem — *quod miſer* agere poteſt, ego ago — 10. *defloccati* calui, a veſtibus metaphora depromta eſt, quae detritae villos amiſerunt — 11. pro *ſecuncias* cum Scaligero poſui *ſeſcuncias* ſesquiuncias, ſesquipollicem craſſas. Lamb. vult *ſecum duas* — 12. Feſtus: *in mundo eſſe dicebant antiqui, quum, ali-*

quid in promtu esse, volebant intelligi. h. l. ironia est seruilis: quidni ego bonum animum habeam, cui libertas parata est domi! — 13. *me illi* senes *melius* seruabunt in vinculis — 14. *quis haec* quae haec — Telestis ea erat — *grauastellus* alii *grauistellus.* Festus: senior, a *grauitate* sic dictus; Camerarius Plautum putat, adludentem ad pondus *telluris*, ἄχθος ἀρούρης, ita iocatum fuisse in obesum danistam: *grauis tellus* Salmasius contra vocem deriuat a *grauus*, quod idem est ac *rauus:* cui canitie caput inspergitur — 15. 16. ter repetitum *haec?* prodit, primum statim adspectum virginis miraculo fuisse Epidico, in adulta adhuc ea reminiscendo recognoscenti herilem filiam, puellulam olim visam — *contempla* contemplare — 17. *vnguiculis* pedum, *ab vnguiculo ad capillum summum* quanta est, tota. ἐκ ποδὸς ἐς κορυφήν, seu ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ποτὶ τὼ πόδε. talos a vertice pulcer ad imos Hor. — 18. vt statura sua signum videtur, in quo, quid efficere posset, summus expertus sit artifex, sic colore verissimo pulcre vides pictam — 19. *ex tuis verbis*, si rubere tibi est pulcrum esse, *meum corium mox erit pulcrum* — 20. pro *quod* corium dicit *quem* me *Apelles* et *Zeuxis*, pictores nobilissimi, Periphanes et Apoecides, *pigmentis vlmeis pingent*, virgis probe caedent — 21. *pedes pulmonei* sunt forsan phthisi laborantis, seu omnino *molles*, ad itineris laborem inepti. Alii explicant: tumidos, vlcerosos — *qui perhibetur* in prouerbio. 28. apud Ter. Phorm. 4. 6. 8. Chremes: nisi parum prospiciuut oculi (vbi pro *nisi* rectius forsan dictum esset *si non*) — 29. *natam a Philippa Thebis*, *satam* conceptam *Epidauri.* Philippa, Epidauri grauida facta, Thebas migrauerat, ibique pepererat filiam, quae postea ibidem in bello capta est — 33. *auream* iunge cum *lunulam* ornamentum aliquod — 36. *animo liquido* curis soluto — 38. *non habeo vllam occasionem* idem exprimitur Most. 2. 1. 23. quid mihi sit boni, si mentiar — 41. *vt tu aeque scias* hoc scias, ne alii indulgeas amori, quam fraterno — *tacitus taceas* ne conquerare — 48. *aquam calefieri* vt lauet se, peregre adueniens — 53. adfer domum *auxilium mihi* Stratippoclem et Telestidem, quorum auxilio iram senis mitigabo — 54. *magna res est* filius redux, filia reperta — *minoris facio, quam dudum* minus, quam vmquam, formido — 57. *neque haud* duplex negatio, negatiue, Graecismo — 58. *pedibus sese prouocatum*

fugitiuum me fuisse persequendum. fugiens enim ipse me adcusarem poenam promeritum.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *Satin* etc. v. Most. 1. 1. 73. Mil. 2. 6. 1. — *decrepitus* ὑπέργηρος, ταχυθάνατος, a lucerna seu candela, quae *decrepare* i. e. vltimum exspirans crepitum edere solet — 5. *flemina* Caper in Orthographia explicat: flemina sunt, vbi abundant crura sanguine; Festus: quum labore viae sanguis defluit circa talos, et tumorem facit. Pseud. 4. 7. 92. Poen. 3. 1. 67. quidam legunt *flemina*, plerique vero *femina* seu *semina* — 9. *si* prope *adstes* alii *abstes*, sed, qui igni prope *adstat*, idem ab eo prope *abstat* — 10. *duodecim diis plus* etc. cf. 5. 1. 4. *si vndecim deos* etc. sensus est: quod vel ipsis diis adiutoribus fieri posse desperabam, id nunc spero, quod Stratipp. et Telestis mihi duod. deorum plus sunt — 13. ἀπολακτίζω calcibus repello, h. l. flocci pendo — 19. *vadimonium vltro mihi hic facit* vltro sistit se — 21. *te nihil moror mihi precatorem* non desidero, vt Periph. pro salute mea ores — *facile exoras* non in mentem mihi venit, pro te orare — 22. *quid agis* quin mihi manus conligas? *tuon' arbitratu* me agere vis? pro *non conligo!* recte, opinor, Pistoris *non? conliga!* — 24. hunc versum Acidalius exturbandum putauit, quod mox suo loco rectius legitur. sed, quod in omnibus scriptis editisque libris est, delere eum nolui — 25. *tragulam in te iniicere adornat* dolum aliquem in te struit. Pseud. 1. 4. 14. volui iniicere tragulam. sed Cas. 2. 4. 18. trag. decidere: a se auertere. propr. *tragula* genus teli, hastae non absimile — 28. *mos geratur* conliga id poscentem — 30. *nihil vero obnoxiose* explicant: nihil clementer, et cuius nomine tibi obnoxius esse debeam; alii: ob nullam vero noxam manus meas conligas, inmerenti mihi metuendum nihil est — *facto opere* postquam conligauero eas, *arbitraminor* tu Apoec. et tu Epid. ipse iudicatote, vtrum noxam admiseris, nec ne — 31. *bene hoc habet* in nulla me noxa esse inuenies — 34. *vel da pignus* pignere certa mecum — *ni ea sit filia* cauet addere *tua* — 35. quam licet Philippa non nouerit, matre tamen aliqua natam esse necesse est. cf. 4. 2. 15. — 36. *enim* initio orationis positum apud veteres non insolens est — 40. *tangere* fraudare. Pseud. 1. 1. 118. tuum tangam patrem. ib. 5. 2. 13. probe tactus Ballio est. Poen.

Prol. 101. tangere hominem bolo. ib. 5. 5. 7. aere militari tetigero — 41. *recte factum* quo minus amica filii tui a te venderetur — 44. *indigno* Camer. quidem coniectura eſt, at eam Lamb. lectionem in codd. nonnullis reperit atque defendit. Vnice veram putaui, reponendamque pro *benigno*. Quo ſenſu enim patri diceret, filium *neque malum neque benignum eſſe*, non intelligo — 56. Periph. intus rediens filio filiaeque et Philippae clamat, pro Epid. deprecantibus — 57. *cedo tu* etc. Epidico dicit — 59. *ſubplicium das* ſatis facis — 61. *quod pappet* edat. Sic Ter. Adelph. ſcen. vltima v. 23 ſq.: ſiquidem porro, Micio, tu tuum (Patroni) officium facies, atque huic (nouo liberto) aliquid paulum prae manu dederis, vnde vtatur — 63. *oraſſis* oraueris.

GREX.

2. lumbos *ſurgite* ſubrigite.

COMMENTARIVS

IN PLAVTI

BACCHIDES.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1 ad 4. Comparant inter ſe ſorores, vt alteri, Piſtoclerum delinire conanti, ſubueniat altera; (cui de Mneſilocho altera daret operam v. 70.), vltima deliberationis verba ordiuntur ſcenam.

1. *quid ſi hoc potis eſt* tibi placere poteſt. Alii legunt *potius* melius — *vt taceas, ego loquar* vt in conloquio cum Piſtoclero ego ſuſcipiam partes primas. — *lepide, icet!* vtrumque adſentientis eſt — 2. *vbi me fugiet memoria* vbi ſermo frigebit, verba mihi videbuntur deeſſe — 3. *metuo* ne *in monendo* in refrenanda lingua tua etc. — 4. *ego quoque* ipſa *metuo*, *ne luſciniolae defuerit cantio* ne luſciniae prius defuerit cantio, quam mihi oratio — 6. *bene* ſeu *recte* reſpondent, qui nec adfirmare, nec, quod quaerebatur, vberius exponere cupiunt. Sic et dicebant *nihil* ſc. eſt, quod ſcire, tua poſſit intereſſe. Hoc

sensu mulier dixerat *bene* — adolescens autem illud *bene* iungit cum *consuluistis*, quare dicit, *haud meretricium est* aliis bene consulere — *meretricium* quidam putant esse adiectiuum, *meretricium aliquid*, mos meretricum. Videtur autem, vt Cas. 3. 3. 22. pro *meretricum* esse positum — 7. *quid esse dicis dignius?* potesne negare, dignas mulieres esse, quae miserae sint? — 8. *sibi qui caueat* qui eam tueatur a milite — 9. *vbi emeritum sibi sit.* Emeriti proprie milites, qui stipendia sua meruerunt. Sed solebant interdum meretrices certam mercedem cum aliquo pacisci, vt per aliquod tempus cum eo essent vno. Sic apud Ter. in Hecyra Philotis cum milite biennium fuerat; apud Plautum in Asin. Diabolus viginti minas numeraturus est, Philenium vt secum esset annum totum. Hoc vero loco Bacchis, *vbi emeritum sibi sit* statutum tempus praeterierit, a Cleomacho domum cupit reuehi — 11. 12. Bacchis quippe altera, amica Mnesilochi, eo per biennium absente, Cleomacho militi dediderat operas, mercenariam se libidine eius dediderat; ducenti autem Philippi aurei reddendi erant ei, si Athenis abiturum recusaret sequi — 12. *faciat lubens* vt a milite discedat — 13. sed *hoc* tempus, dum venerit — 15. *eadem* opera, te apud nos intus exspectante — 16. *viscus merus* quo adglutiner, tamquam auicula capiar — 17. vnum *palumbem* amatorem — *arundo* visco inlita *alas verberat* perii, prope iam captum me sentio — 19. *bacchanal tuum* tecum potare — 20. *lectus* quo cubans bibas? — 21. *inlectum* inlecebras tuas — *mala bestia* minus lepide vocatur, meretrices vero in verbis solent esse faciles — 22. *huic aetati* mihi iuueni — *latebrosus locus* lustrum — 26. *sodali* scripserat ei Mnesilochus Epheso, vt suam sibi inueniret Bacchidem — 28. *istaec* te meam videri amicam — 29. *aculeata* explicat vers. sq. quibus animus, bona, fama, facile possint vulnerari — 31. *malacissandus* molliendus es, a μαλακίζω — 33. iuuenis adsuefaciendus est certaminibus ei profuturis, in lustris vero *damnis desudascitur* certatur damnis — 34. *discus* orbis lapideus plumbeusue, in altum iactandus ita, vt, a quo iactatus ad stadium proxime decidisset, victor proclamaretur — 35. *turturem* aues videntur intelligendae, pueris delicatis, quibuscum lusitarent, datae. Dousa quidem mollius aliquid vult intelligi, adhuc vero Pistoclerus nihil spurci ambiguiue promsit — 36. *caestus*, quasi chirothecae, quibus pugilum

manus ad certamen innectebantur, cruentum plerumque, quale Virg. Aen. 5. describit — *cantharus* poculi genus, quale et 37 *scaphium* — *insigne* crista in galea — *corolla plectilis* e floribus herbisque odoratis — 38. *pallium malacum* mollius, vestimentum adcubitorium — 41. *nimium pretiosa es operaria* cuius operae vereor ne nimia sint mercede conducendae — 45. *scio, quid ago* non temere hoc te rogo — 49. *si apud te veniat de subito prandium* etc. si prandendum praeter exspectationem apud te sit — 47. *conciliabulis* lustris, quae Trin. 2. 2. 33. *conciliabula damni* vocantur — 49. *semper liber* vacuus *est* tibi, *quamvis subito* non exspectatus *venias* — 50. *vbi lepide voles esse tibi* quocumque loco prae ceteris adcubare cupias — 51. *dato, qui bene sit* sumtus tu feras — 55. Nox, amor, et vinum nihil moderabile suadent. Ovid. Am. 1. 6. 59. — 56. inuitum te non vrgebo, vt ad nos intres. *equidem pol nihili facio* mea nihil interest, *nisi causa tua* vt copia tibi sit, Mnesilocho, sodali tuo, inseruiendi, qui scripserat ei 2. 2. 18. vt *suam* Bacchidem inueniret — 57. *ille quidem* miles, *hanc* sororem meam, Mnesilochi amicam, *abducet* tu nisi prohibueris, at *tu nullus adfueris* per me — 58. subcumbit adolescens, persuadet sibi, non insidiari sibi Bacchidem, nec, si insidietur, victum se arte eius iri — 61. *coenam viaticam* δεῖπνον ὁδοιπορικόν. Diffidentem Pistocleri auxilio metuere se similat, ne soror a milite abducatur — 62. 63. ipsa in sumtum daturam se similat, certa, adolescentem id non passurum — 68. τὸ *bene* ipsa explicat vers. sq.: cum tuo ipsius emolumento maximo — 70. *de Mnesilocho* vt cum eo denuo coniunctae abeundum cum milite non sit — 73. credo *timida aegra es*, non recte vales.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Hanc scenam Horatius in animo videtur habuisse, quum inberbem iuuenem monitoribus asperum esse scriberet.

2. *hoc ornatu* malaco pallio sc. 1. v. 38. de ornatu et pompa amatorum cf. Curc. 1. 1. 2. — 3. *Lycurgus* vel continentissimus homo, qualis Lycurgus erat, Lacedaemoniorum legislator, et qualis vt tu fieres efficere studui — 4. *hic* Athenis — 5. *aduersa via* contraria, non ad continentiam ducente, sed ad nequitiam. Gulielm. legit *adversa aui* i. e. aui mali ominis — 6. *pompa* seruis, por-

tantibus, quae ad coenam Pistoclerus erat opsonatus — 7. *habet* habitat — 9. *cum diis damnosissimis* vox diis suspecta Gronovio est, quod a iuuene v. 11. *deos* dictos Lydus v. 12. deos esse negat — 10. 11. si mali homines sunt, qui bonis hominibus male dicunt, quanto peior tu es, qui diis ipsis non recte dicis — 13. *nimium quam, o Lyde, es barbarus* adludere nonnullis videtur ad prouerbium: *Lydi barbari* quod reperiri putant Curc. 1. 2. 63. Omnes quidem exterae nationes Graecis dicebantur barbarae. Lydum igitur ceteris omnibus nationis suae magis dicit esse barbarum — 14. *Thalem* vsitatius *Thaletem* — 15. *barbaro* italo *Potitio*. Potitii Pinariique multas per aetates antistites fuere sacri, Herculi ab Evandro instituti. Liv. 1. 7. Virg. Aen. 8. 268 sq. Postquam Potitii *stulti* familiare hoc sacerdotium seruis publicis administrandum delegauerant, puberes cum stirpe intra annum dicuntur exstincti. Liv. 9. 29. — 20. *qui si* etc. *mutum esse addecet* adcuratius dixisset *quem addecet esse mutum* magistro monente — 21. ea non amplius est aetas mea, qua, magistro monente, mutum esse conveniat. vid. v. 40. — 28. *o praeligatum pectus* o iuuenem libidinis iam vinculis constrictum! — 31 sqq. licet tibi conuiuio interesse, sed ita, vt hilarem conuiuam te praebeas, paedagogum vero agere non audeas — 35. *an hoc* haec quae video opsonia *opsonatum* coemtum *est, ad eas res* ad coenam meretricibus dandam? — 36. *diis in manu est* ἐν γούνασι θεῶν κεῖται. veretur, ne miles turbas det — 38. *iturus sum domum* qui patri tuo haec referam, quod eum fecisse ex Act. 3. sc. 3. adparet — 39. *caue malo!* minatur verbera — 41. *barathrum* Virg. mihi tellus ima dehiscat — *vt ego te vsurpem libens* quo me dem praecipitem — 43. *vixisse* mortuum esse, mori malim — 45. non desidero discipulos robustos — 46. *vacuum virium* senem inualidum — 47. *Hercules Linum* suum in musicis magistrum, ab eo aliquando obiurgatus, cithara in caput inlisa fertur obcidisse — 48. *Phoenix* Achillem, suum olim discipulum, a Paride ad Troiam interfectum esse, patri eius nuntiauit Peleo — 50. *satis historiarum est* satis iam sumus confabulati, tempus nolo longius hoc modo conteri — 51. 52. *compendium fecisti* verecundiae, permutata ea cum *inpudentia* id quod *aetati tuae* iuuenili *haud* fuit *optabile* — 58. *Istac tenus libertas* loquendi *tibi data est* nunc suadeo desinas — 60. *fur-*

tum malum tibi valde noxium. Lydum tamen iuuenem ſequutum eſſe intus, ex Act. 3. ſc. 3. patet.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *herilis patria* ſalutat patriam heri, in qua viuendum alienigenae erat — 3. 4. *qui adcolis* idem eſt, quod ante *vicine* cuius templum aedibus heri mei proximum eſt — *venero* vſitatius *veneror*.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1 ad 3. exiens Piſtoclerus clamat Bacchidi ſuae — 1. *quaeſere* orare — 2. *abire hinc* non redire huc — 3. *vadatum* Curc. 1. 3. 5. — 6. *compendii verba multa iam faciam tibi* ad nonnulla, quae rogaturus eſſes, in anteceſſum reſpondendo, faciam, vt multis verbis ſuperſedere poſſis. Capt. 5. 2. 12. Moſt. 1. 1. 57. etc. — 10. *ſalutem ab ſodali* Mneſilocho *ſolidam* plurimam, pleniſſimam — 11. Chryſali verba ſunt: *rogabis me, vbi ſit? viuit! Pist. Nempe recte valet?* 14. *illa* Bacchis ſua — 16. *amica amanti* eadem *eſt*, quae cuiuis homini *anima;* vt homo, *ſi abeſt* anima, ſic amans, *ſi abeſt* amica, *nullus* mortuus *eſt*, amans in orcum ſibi videtur detruſus — 17. *ſi adeſt* amica, amantis *res* familiaris *nulla eſt* conficitur, *ipſe* amans etc. — 18. *ſuper mandatis* vt Bacchidem Mneſilochi inueſtigares — 19. *quod* qua de re *ab eo* eius *nuntius adtigiſſet* ad me veniſſet. Sic 3. 5. 5. me *tetigit* nuntius — 21. maluiſſem mori — 23. 24. adludit ad vaſa Samia, figlina — 25. *Iamne* iocaris, *vt ſoles?* — 27. *viciniae* vid. Mil. 2. 2. 2. — 30. *vt* eam deſiderare *eum credis? — miſera amans* Acidalius vault *miſere* amans — 31. *ſcitum iſtuc?* explico: num tu hoc e certis cognoſti indiciis? Alii, omiſſo ſigno interrogandi, explicant fere: perplacet. — 33. *Pist. Immo* plura de amore Bacchidis additurus eſt, ſed Chryſalus, repetens τὸ *immo* putat: ſatis de hoc! voti enim ſui 2. 1. 5 ſqq. compos nunc factus, Nicobulum cenſet eſſe adeundum — 35. *actorem* putant intelligendum eſſe Piſtoclerum, qui plura narrando moleſtus ei eſſet futurus — 36. 37. ne, quae dixi, in malam partem adcipias: adcidere enim poteſt, vt res, alioquin iucundiſſima, aliqua de cauſa odioſa nobis fiat. Epidicum verbi cauſa, quam fabulam meam amo, vt inuitus tamen ſpecto, Pellione (alii Pollione) agente, ſic te, plura narrantem, inuitus audirem, quod

ad herum meum properandum mihi est. Pellionem, qui Epidici personam male egerat, tangi hic, et deridendum spectatoribus propinari, clarum est, quamquam licentia ea vix probanda est, quod histrio ex persona poetae loquitur. Quis enim servum non exploderet, qui in media aliqua fabula Schilleriana diceret, se Professorem esse Ienensem? Symmachus, hunc forte Plauti locum respiciens, L. 10. ep. 2. scribit: non idem honor in pronuntiandis fabulis P. Pellioni, qui Ambiuio fuit — 38. *fortis* pulcra. Sic Mil. 4. 3. 13. ecquid fortis visa est? — 40. *natam* comparatam — 43. *prius* quam iam, sine vlla mora — 46. *ne mihi sit morae, domi est* quod aurum iam domi est, non erit mihi inueniendum demum — 48. *perfidia* ad defraudandum senem.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *Piraeeum* portum, pro Piraeum oppidum, ad quod portus erat — 5. *extexam* spoliabo auro. *extexere* Lambinus explicat: telam sua textura aut lana nudare — 8. *arietem Phryxi* cuius de vellere aureo, e Colchide ab Argonautis repetito, fabula est notissima — 13. *adspersisti aquam* vid. Epid. 4. 1. 27. et Truc. 2. 4. 15. explicatio statim adiecta legitur: *adspersisti aquam, iam rediit animus* — 14. *pancratice et athletice* vid. Epid. 1. 1. 18. — 17. *cor et cerebrum finditur* eodem sensu, quo Poen. 3. 3. 25. *cerebrum vritur* ira excandesco — 22. *inluxere alterum* pro luxere in alterum: non vixit homo scelestior — 24. ne roges *quid fecit?* roga potius *quid non fecit?* — 29. *Symbolum* tesseram, quae tesserae loco tabellarum et syngraphorum erant, e quibus ius dicebatur — 34. *adulterare* mala fraude agere — 36. *recuperatores* iudices, a praetore in priuatis controuersiis, quacumque de re ageretur, dati, ita dicti, quod per eos suum quisque recuperaret ius — 40. *trina* pugna tertia. Primo se debere negauerat; deinde signum dixit esse adulterinum; nunc tertia pugna: insidias struxit — 41. *Autolycus*, Mercurii e Chione filius, Vlyssis auus maternus, furandi arte infamis, animalium, quae furto abstulerat, colorem mutabat — 44. *Stega* tabulatum nauis, in quo nautae ambulant, στέγη, constratum puppis — 45. *lembum* nauem minorem, h. l. piraticam — 46. sensus est: longum est, narrare, quam exornatus (instructus) ille lembus visus sit, ad terrorem nobis iniiciendum. Sed corruptus videtur versus,

Muretus legit: *longum, ſtrigonem, maleficum.* Explicat vero *ſtrigones* homines maleficos; (*ſtrigam* maleficam eſſe conſtat) qualibus hominibus quod nauis fuerit inpleta, ipſam putat *ſtrigonem* dictam. Acidalius pro *rigor* et *ſtrigo* mavult *trico*, homo in ſoluendo aere tardus, quod tali ab homine exornata nauis eſſet, vt v. 48. dicit — 50. adludit ad verbum *demo* quod in nomine Archi*dem*ides exauditur coniunctum cum *Archi* — 57. *ſtatuimus* ſtitimus, curſum nauis inhibuimus — 59. *turbare ratem* Lamb. nauem ſuam agitare ita, vt non procederet. ea facta eſſe oportet prope portum in ſalo — 70. *quum extemplo* quum primum, ſimulac — 71. *quaſſant caput* qui inuiti aliquid vident, aut moleſte ferunt — 73. *ſacerdos Dianae* ſolebant veteres, in rebus dubiis, quae cariſſima iis erant, in fanis deponere. Caeſar B. C. III.: Epheſi a fano Dianae depoſitas antiquitus pecunias Scipio tollebat — 74. *Megalobuli*. Meurſius legi vult *Megalobuzi* ſeu *Megabyzi*, quo nomine Strabo L. 14. ſcribit, omnes Dianae Epheſiae ſacerdotes fuiſſe adpellatos, eunuchosque fuiſſe, et cuſtodiae ſocias habuiſſe virgines. Quaerit vero Meurſius ipſe: qui eſſe potuerit *Theotimus* Megabyzi, Eunuchi, filius, et vult *Megabyzi filium* idem eſſe ac *Megabyzum*, vt ἰατροῦ παῖς ſit ἰατρός. Eam vero ipſam ob cauſam, quod Megabyzum quemque neceſſe erat eſſe ἄτεκνον, eius, qui hic memoratur, Megabyzi pater *Megalobulus* potuit eſſe vocatus, vt ipſe *Theotimus*, antequam Megabyzus crearetur — 76. Epheſiis ſacerdotem ſeruus dixerat eſſe *cariſſimum*, at ſibi ſenex, ambiguitate vocis vſus, *cariorem* tamen, i. e. damnoſiorem eum fore dicit, ſi 77. *tanto auro* mille ducentis Philippis eum *circumduxerit* fraudauerit — 79. *publicitus* armatis a ciuitate ibi conſtitutis cuſtodibus — 80. *priuatim* in aedibus priuati alicuius viri probi — 90. nihil ſcio, niſi me, quantum auri abſtulerit, neſcire — 98. habet *ſolum* ſoleam calceamenti *ſubpactum* (a ſubpingo) *auro*, aureis clauis fixum. Trin. 3. 2. 94. *fulmentas* fulcimenta *iubeam ſubpingi* ſubiici *ſoccis* calceis — 102. *populo praeſente.* Sic Nepos Hann. c. 9. Hannibal Gortynae amphoras, opertas auro et argento, deponit in templo Dianae, *praeſentibus* vrbis *principibus* — 110. *mihi haud, vtrum velim, licet* mei non eſt arbitrii; aurum ſi perdidiſſe nolo, velim nolim nauigandum eſt — 115. *ille* Mneſilochus *oneratus* auro. Allegoria a iumentis depromta; *recte oneratus* cui inpo-

ſitum eſt, quod ferre poſſit, *plus iuſto* i. q. grauius iuſto — 116. *exorſa* paſſiue — 117. *copem*, ab inuſitato *cops*, copioſum facerem — 121. *in malacum modum* luxurioſe — 128. *cruciſalus* in crucem ſaliens — 129. *ſi magis vſus venerit* ſi vtilius fuerit viſum.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *ianuam Orci* aedium Bacchidis — *pandite*, *aperite*, patrem Piſtocleri adducturus, fore ſperat, vt mox pandantur, ad iuuenem inde extrahendum — 2. *haud aliter duco* quam, hanc eſſe ianuam orci — 5. *quae hominum ſorbent ſanguinem.* Sic Curc. 1. 2. 65. de amica ſua Phaedromus: quae mihi miſero amanti ebibit ſanguinem; et Epid. 2. 2. 5. ego eorum exſugebo ſanguinem — 7. *protinam* Curc. 2. 3. 84. — 8. *concluſa* pectore — 9. *deſidiabula*, loca, vbi iuuenes adſueſcunt deſidiae. Nonius legit: *dispoliabula* vbi ſpoliantur, ſed iam *damna* id dicunt, et ad deſidiam adſueſieri, longe triſtius eſt, quam pecuniae aliquid perdere — 10. 11. *adſectas adpellere* id agere videris, vt patrem cet. ad probrum cet. adpellas, et omnes perdas — 14. *geruliſigulos* vt auctores reprehendamur flagitiorum tuorum, pater, nimium conniuendo, ego minus monendo, et ad animum tuum emendandum negligentior — 16. *demolibor* demoliar — 17. *lutulentus* et Poen. 1. 1. 30. reperitur: lenone iſtoc non lutum eſt lutulentius. Alii malunt: *coenum luculentum* meretricum blanditiae in ſpeciem luculentae ſunt, ſed vitam famamque conlutulant — *eliciat* alii *eiiciat* illud lenius fieret, hoc, vi adhibita.

IN ACTVS III. SCENAM II.

2. *qui eſt amicus ita*, *vti nomen poſſidet* cuius facta reſpondent nomini, qui id curat eſſe, quod audit — 8. *condigne is* Chryſalus etc. eodem modo Chryſ. bene de me meritus eſt, qui technam fecit, vt etc. — 9. pro vulgata lectione: *ſed eccum video incedere* ingenioſe Muretus conrexit: *ſed aequum, id ei* Chryſalo *reddere*, quem plerique editores ſunt ſequuti — 10. *inpenſius* Piſtoris *inpenſum* explicat: in quod multum, et magna cum iactura inpenditur. vid. Stich. 1. 2. 61. — 11. melius eſt, adceptam iniuriam negligi, quam non referri gratiam bene merito — 12. *inpendioſum* in remunerando condonandoue nimium — 14. *cura ea eſſe opus eſt* vt gratum

me praebeam, *quam obuigilato* quam vt in cauendo et diffidendo nimius ſim — 15. *ſpecimen ſpecitur* etc. vid. Caſ. 3. 1. 2. — 18. *ſiris* ſiueris.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Ad verſum vsque 46. Lydus videtur ſibi cum Philoxeno eſſe ſolus, Mneſilocho ſermonem eorum ex obculto aliquo loco captante.

1. pro *cor acre* multi poſuere *peracre.* Lambinus retinet *cor*, ſed pro *acetum* ponit *aceto.* Ponitur autem *acetum* pro acumine, prudentia, fortitudine. Sic Pſeud. 2. 4. 49. *ecquid habet hic homo aceti in pectore?* Qui *acetum* et *cor acre* retinent, explicant: tuumne cor ita acetum reſipiat, vt ipſum poſſit acetum dici. Senſus eſt: nunc experiar, ſitne tibi prudentia et animi fortitudo? — 7. *adſentatio* facilitas, indulgentia — 8. *absque te eſſet* tu niſi eſſes, niſi aduerſarere mihi — *rectum* integrum obponitur *prauo* — 11. *ciet* criminoſe nominat. cf. Aſin. 2. 4. 69. *percies* —, 20. *ante ſolem exorientem* non eſt: ante quam ſol exoriretur, lex enim erat ἀνοίγεσθαι τὰ διδασκαλεῖα μὴ πρότερον ἡλίου ἀνιόντος, ſed vt *ante diem* ſaepe eſt *die*, ſic *ante ſolem exorientem* eſt *ſole exoriente*, cum prima luce — 21. Gymnaſii praefecto γυμνασιάρχῃ, qui in adoleſcentes animaduertebat — 22. *id cui obtigerat* vt ſero in palaeſtram veniret, *hoc ad malum* quod praefecto poenae erant pendendae *arceſſebatur* adcedebat *malum* aliud — 23. *perhibebantur* vt perhiberentur — *magiſter* paedagogus — 26. *aetatem extendebant* agebant, niſi malis: corpus firmabant, ad ſeram aetatem adtingendam — 28. *cincticulo* zona *praecincti*, quod modeſtae diſciplinae documentum erat, *discinctum* vero eſſe, mores arguebat diſſolutos. Sulla de Caeſare iuuene dicebat: *male praecinctum* cinctura vtentem fluxiore *puerum caueatis.* — 30. *maculoſum* virgis caeſum — *nutricis pallium* virgatum — 34. *olim!* en, ſenex laudator temporis, acti ſe puero! — 37. *tabula* literaria, in qua ſcribit — 39. *noſter eſto.* vide Truc. 5. v. 61. eodem ſenſu Ter. Adelph. 4. 3. 11. Demea: laudo, Cteſipho, patriſſas! abi, virum te iudico! — 40. *prouocatur* obiurgatur — 42. Feſtus dicit *expreta quaſi expertia habita.* Eſſet igitur ſenſus: *it* abit a hero *magiſter* paedagogus *quaſi lucerna*, *expretus* expers *vncto linteo* ſine ellychnio. Plerisque tamen *expretus* videtur eſſe *exſpretus*, ſpretus.

Salmasius legi vult *extertus* pro *extersus.* Alii aliter. Codd. omnes habent *expretus*, edd. autem veteres *expletus* — 44. imperium *inhibere* exercere. Cas. 2. 6. 57. — 48. *deos propitiores* i. e. amiciorem aliquem *mihi*, *me videre mallem, quam illum* Lydum, qui Pistoclerum, sodalem meum, tam perciet — 55. *obsequens mori patris* adcommodans se ad ea, quae pater probet. Ter. Heant. 1. 2. 29. hunccine erat aequum ex illius more, an illum ex huius viuere? — 59. Recte, opinor, Gronovius pro *malum* ponendum iudicauit *malo*, eodem sensu, quo 1. 2. 39. Pistoclerus dicebat *caue malo!* Lydus vero, cui istic comminatio discipuli videbatur intolerabilis, hic v. 61. satius censet, iocari quam irasci: quid caueam malo? profundatur licet! — 60. *illi male dici, qui* male *facit* — 61. malum meum *promtare* profundere. Pseud. 2. 2. 33. *promtas* thesauros Iovis — 67. *absorbet* quasi Charybdis aliqua Hor. 1. od. 27. v. 19. quae bonis atque fortunis euertit — 86. *capitis non perdam* non infortunio mactem, quo digna est. Asin. 1. 2. 6. — 88. Egregie Lydus errat. Non Pistoclerum Mnesilochus queritur corruptum, sed Bacchidem sibi praereptam — 90. *tecum oro* vid. Cas. 2. 5. 16. — 94. *adsatim* satis *est*, te, Mnesiloche, id curare.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. *inmitiorem magis esse* perfide magis et malitiose gerere se. Nonnullis in codd. et edd. legitur *amiciorem*, quod εἰρωνικῶς esset dictum. Et *inimiciorem* videtur reperiri. Orta haec diuersitas putatur ex eo, quod primae scenarum literae non perscribebantur, futurae scilicet miniatae — 4. *cum malo fecit suo, meo.* Quidam *meo* putant de margine in textum inrepsisse; alii legi volunt *summo meo:* sequentia vero testari videntur, iuuenem dixisse *suo*, et, quasi conrigentem se, addidisse *meo* i. e. cum malo vtriusque! — 5. 6. iurat, se vehementer eam amare. cf. Amph. 2. 2. 40. — 7 sqq. fluctuatur iuuenilis animus inter amorem et iram — 9. *istanc* forte legendum *istunc* Pistoclerum, puellam donis ab eo rursus abstrahendo — 14 sqq. ira vincit amorem — 15. *ramenta* et *ramentum*, pro radimentum, quidquid abrasum alicui rei est, *ramenta plumea*, leuissima quidem, quae cogitari potest *propensior* ponderosior, i. e. ditior. Iterat hoc iuuenis v. 22. 23. Rud. 4. 3. 77. nunquam hinc ramenta

fies fortunatior — 21. *iocum* Douza explicat: nenias — 25. *ſtabile eſt* ſtat ſententia v. 18.

IN ACTVS III. SCENAM V.

1. *rebus aliis anteuortar* nihil mihi erit prius; relictis aliis rebus omnibus, curabo, quae mandas — 3. *ſi a me tetigit nuntius* ad eum peruenit v. 2. 2. 19.

IN ACTVS III. SCENAM VI.

8. de *coena* aduentitia ſaepius iam — *quae* pro: eo, qui coenam daret, bilem mihi mouente — 13. *lingua factioſi* promiſſores magno hiatu, *qui*, rogati, *nihil ſe non facturos* eſſe *pollicentur*. — *ſubleſtum* Nonius explicat *leue, friuolum*, Feſtus: *tenue, infirmum*. Perſ. 3. 1. 20. fides *ſubleſtior* magis friuola — 15. ob ipſam ignauiam ſuam non adſequuntur, cui inuideri poſſit — 16. *meditate tenes* ita, vt multa videaris ea de re meditatus; ipſe talis es, ergo mores inuidorum ignauorumque noti tibi ſunt — 18. *Nulli* et datiuus eſſe poteſt *nulli homini*, et nominatiuus, qui amicitiam modo ſimilat *amicus eſt nullus* — 20. quem ratus ſum eſſe amicum mihi *atque* i. e. *aeque atque* non minus, quam ipſe amicus mihi ſum — 22. *copias omnes meas*, quam ego ei copiam feci, Bacchidis noſcendae, eam *adcuratum habuit*, in me *inconciliare* abuti, ad me decipiendum. Trin. 1. 2. 99. eſt: *inconciliaſtin* eum, nonne per dolum decepiſti? Perſ. 5. 2. 53. quia non *inconciliauit* non aduerſatus mihi eſt. Moſt. 3. 1. 86. ne *inconciliare* quid nos poſtules, i. e. inimicare, inritare — 25. *tecum orarem* Caſ. 2. 5. 16. — 27. *aliquo pacto* quacumque ratione potero — 35. poſt *mandaſſem tibi* pro ſigno interrogandi pone comma, iungendum enim *niſi obciperes* — 36. non *tu te* ſed *tu* cum te enclitico *tute* — *me ires conſultum* ita antiquos dixiſſe Feſtus docet, pro *mihi* ires conſultum — 38. *vltro* tu prior *me prolectas probris* prouocas, laceſſis. Quidam *proiectas*.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

5. *cum illa* Bacchide *vsque* multum per tempus *iſti* iuiſti, ſimul verſatus, profectus es. tu militis ſeruus cum amica militis Samo iuiſti Athenas ſimul — 6. *quae harum ſunt aedes* pulta aedes, quae harum ſunt. ſeu: *quae harum* aedium *aedes eius ſunt, pulta* — 7. *dierecte* in malam rem, ad crucem. vid. Capt. 3. 4. 103. — *propudium* v. Curc. 1. 3. 34.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. vires *extentes* experiaris, tam vasto inpete pultes — 5. Parasitus, quoad puellam prodituram exspectauerat, ferox, conspecto iunene repente mitis est: *adolescens, salue!* — 9. Elatia, seu *Elatea* putatur intelligenda esse Phocidis vrbs maxima. In Locride etiam et in Thessalia vrbes eius nominis erant — 11. *duc te ab aedibus* abi propere. v. Amph. 4. 5. 8. ad regem recta *me ducam* — 14. *dentifrangibula* pugni, qui dentes tibi comminuere gestiunt — 15. *cautio est* cauendum mihi est — 16. *nucifrangibula* vocat dentes suos — *excussit* est *excusserit* — 19. *integumentum corporis* est σωματοφύλαξ, custos, stipator corporis, satelles. Sic et vocabatur Graecis *amicorum intimus et indiuisus* — 20. sensus: nequam oportet esse eum, qui te inprobo vtitur amico intimo. Turnebus inserendam putat vocem *scutum:* nequam oportet esse scutum, cui tu integumentum es. Integumenta enim vocantur operimenta scutorum — 21. Minatur parasitus: *sublatus* ira *ille* miles *huc veniet.* Pist. vero se intelligere similat: corpore vi morbi *sublato,* quare: *diruptum velim venire* — 22. *numquid vis* discedentium inferior dicere solebat, h. l. intelligo: quod de auro dicam reddendo.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Causa omnium Mnesilochi, nouem per versus, querelarum est v. 10. 11.: quod aurum patri reddidit omne, Chrysalique operam perdidit — 1. *petulans* in amore Bacchidis — 1 ad 3. irae tamen, quum a Pistoclero proditum me putaui, inpotens, *incredibilis* magis, quam credibile possit videri, *inpos* fui *animi*, stolide egi, *inamabilis* vt amori satisfacere, aurum puellae dare nequeam, ideoque *inlepidus* ei non iucundus *viuo.* — 4. quod vero solent, qui sua ipsorum culpa miseri sunt, fatum adcusat: *malevolente ingenio natus* sum. — In omnibus fere codd. legitur *quod volo*, ex vno Parisiensi recepit Camerarius *quod nolo*, quem plerique editores sunt sequuti. Si tuearis *id mihi est, quod volo ego esse aliis*, miserrimum se esse conqueritur, quod esse aliis, hostibus suis, inprecatur; si recipias: *id mihi est, quod nolo ego esse aliis*, sensus est: mea iam est Bacchis, quam eripi mihi a quoquam nolebam alio: quacum lectione posteriori magis conuenit v. 5. *credibile hoc est*, me nihilo minus esse miserum? — 15. *me habuisse fidem* credidisse

crimini quod Lydus in te conferebat, maledicto Lydi — 19. *hac* si genuinum est, intelligo δεικτικῶς *hac* mea manu minitante. Camerarius τὸ *hac* adiecit, sine dubio in codice aliquo repertum — 22. *nisi* ipse *ames* alteram Bacchidem — *non habeam tibi fidem tantam* vix crederem, te tantum auri daturum mihi aut alicunde inuenturum esse, quanto equidem nunc egeo — 23. *nunc tuarum rerum satagis* vt inuenias, quantum tibi ipsi opus est — 25. *tuam copiam* cuius calliditas auri, quo opus est, copiam tibi faciet.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1 ad 16. Ignarus adhuc Chrysalus, aurum a Mnesilocho patri traditum esse omne, in sinu gaudet ob senem deceptum, herumque iuniorem cura liberatum argentaria, suamque, qua duplex hoc facinus effecerit, calliditatem laudibus ad coelum gratulabundus effert. — 1. *hunc hominem* me — *decet auro expendi* non carus est auro contra. Epid. 3. 3. 30. — 3. *ludificatus* deceptus *est*. Saepius fere Plautus actiuo *ludifico* eiusque passiuo vtitur, quam deponenti *ludificor* — 7. *Parmeno*, *Syrus* nota nomina seruorum comicorum — 8. *nisi* qui non — 9. *multi potens pectus* omnis generis fallaciarum capax — *harpaget* Aul. 2. 2. 24. *mihi harpagatum* subreptum *est*. Pseud. 4. 2. 2. *harpagauit* — 13. *vtcumque res sit* etc. animum habeat fortunae aptum — 15. Herculi consecrabatur decima praedae pars, quare Truc. 2. 7. 11. quinque numos mihi detraxi *partem Herculaneam* quo in loco *numus* est *didrachmum*, decima minae pars — 21. *nimio multo minus* quam *parum*, nihil — 24. *digitulis duobus primoribus* exiguum modo sumi potest, quasi in sacrificando thuris, aut apud nos pulueris sternutatorii — 25. *eiusmodi* iungendum est cum *tempus*, tanta obportunitas — 26. *inmersisti* manum in numos aureos —, 29. *cum ramento* ne scobem quidem auri retinui — 33. male *me consuluisse* vid. supra 3. 6. 36. — 42. *conglutina* consue dolos — 46. ne hoc quidem crederet, si orarem, vt mihi nihil crederet — 50. *nequidquam* inpune — 53. *Chrysalo esse nomen* a χρυσὸς et ἁλίσκω qui aurum capit — 56. *placide* sine festinatione. Obponitur τῷ *propere* Mil. 2. 2. 65. *propere* hoc, non *placide* decet — 61. *capso* cepero — *amicis* ad amicas — 62. pro *sed cui* cum Scioppio ponendum putaui *sicut* i. e. qua spe v. 41 sq. iussisti me alteram ad senem facere viam — 64. *stilum* quo exaretur

epistola, *ceram* ad obsignandum v. 96. *tabellas* ligneas cera inductas, in quibus scribatur, *linum* ad obligandas literas exaratas v. 96. — 65. *quid nunc* adhuc es *facturus*, antequam prandeamus? *prandium coctum est* prandeamus igitur, antequam scribamus — 69. causam, cur exquirit: *vbi biclinium vobis stratum est?* vide scena septima, vbi v. 36 sq. ostendet patri filium cum Bacchide adcubantem — 73. *euax* est hilare adprobantis — 74. hunc versum explico: hem! *quae imperasti* adfero! *imperatum bene* bono consilio *bonis factum est illico* ad hominibus bonis sine mora effectum datur. Vtrique bene cupimus Mnesilocho, neutri igitur cunctandum est, si prodesse ei velimus. Mil. 3. 1. 17. *facile est imperium in bonis* — 81. *imperatum in cera est* quod iussisti, scriptum est — 83. *mihi vsque quaque loquitur; nec recte* non finem facit, me vituperandi — 85. *mane* nihil addas *dum scribit* donec ista scripserit — 86. *ad perdundum* aurum, patri tradendum, celerem habet manum — 89. Mnesilochus, antecedentibus vsque ad *dixit* dictatis, obstupefactus seruum adspexisse videtur, rogans quasi, vt infra v. 97. 98.: haeccine tu me scribere audes iubere? cui seruus: *plane adscribito*, securus esto. cf. v. 71. plane et diserte scribas, quidquid dictauero — 91. *comedim* comedam — *congraecem* Graecorum in morem potando absumam — 100. *mea fiducia* idem quod statim *meo periculo*. Allegoria a redemtoribus ducta, qui opus aliquod suo periculo faciundum conduxerunt.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

Rationem seruus iniit hancce: seni *primum* ostendere vult filium, cum Bacchide adcubantem, *deinde* persuadere, eam non meretricem esse, vt *via* esset ea *publica* Curc. 1. 1. 35. sed militis vxorem, ideoque militem Mnesilochum esse interfecturum, quo metu patrem permouere sperat, vt pecuniam dinumeret, ad vitam filii redimendam. Sciebat autem, se militem amoliri posse, auro suo reddito Act. 4. sc. 1. v. 4. et sc. 2. v. 8. 9. In agendo postea, forsan ex composito, obportunissime saltem, miles interuenit ipse, qua occasione seruus callidissime vtitur, ad senem decipiendum — 1. *Insanum magnum* μανικὸν ὅσον μέγα, valde magnum, audacissimum facinus — 2. seruum de prospero conatus sui euentu non dubitare, ex eius confidentia v. 6. 7. adparet. Nec seruus, qui v. 2. dicit *hodie*, vere-

tur, vt dies hic satis ei sit ad agendum, v. 6. 7. enim se *hodie* omnem rem persecturum esse confidit. *Emoliri* v. 2. est: non sine periculo et difficultate efficere — 3. 4. 5. cur vero herum decipiendum *truculentum* ac *saeuum* esse mavult, quam *tranquillum?* forsan, quod, qui tranquilli sunt, consideratius agere solent, qui vero perturbato animo sunt, praecipitantius — 7. *frigi* cicer consueuisse, ex Horatio etiam adparet, ad Pison. v. 249. *fricti ciceris emtor.*

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

1. *est magnae diuitiae mihi* dolori. vid. Cas. 2. 2. 11. — 2. *subterfugisse* inpune tulisse — 13. *optime est!* indignabundi et minitantis est — 13. 14. nunc ego dicor a filio tuo *malus, sacer* exsecrabilis, *scelestus* — *specta rem modo* et adparebit, vter scelestior sit, filiusne tuus, qui iussit, an ego, cui, pro seruitio, obtemperandum erat — 15. *ego verbum faciam* verbum funderem, frustra me defenderem. Lamb. vult: ego nec verbum faciam. — 16. *actutum* scen. 7. v. 37 sqq. — 18. alterum *vt* abesse quidem poterat, non vero cum *id* permutandum est, quod repetitum *vt* et in codd. est, et pluribus eiusmodi exemplis defendi facile potest — 22. 23. spectatoribus dicit, sene legente — 22. *transenna* machina capiendis auibus — 22. 23. vt turdus lumbricum, sic Nicobulus petit me, sed mox ipse pendebit inlaqueatus — *tenus* est laqueus, ad captandas aues — 27. *confertur ratis* in nauali pugna, vt in terrestri *gradus* h. l. concurritur, initium fit pugnae, inter me herumque.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

2. *muttiuerit* Amph. 1. 3. 21. Mil. 2. 6. 83. — 12. Βελλεροφόντης καθ' ἑαυτοῦ γράμματα prouerbium est, de eo, qui literas perfert, ignarus, in perniciem suam esse scriptas, quales in sacris Vrias. Bellerophon, a quo Stenoboea se ad stuprum mentiebatur pellectam, a Proeto, marito eius, cum literis ad Iobatem socerum missus est, interfici eum iubentibus — 16. 17. Venalis adstas in lapide, vnde praeco praedicat et vendit: videns audiensque deluderis — 18. 19. *adolescens* filius tuus Mnesilochus, *dum valet* in flore aetatis *moritur*, *quem* quod eum *dii* diligunt. Exprimit hic Plautus notissimum illud Menandri ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσι, ἀποθνήσκει νέος — 20 ad 23. *Hunc* Nicobulum dii non diligunt, quod nondum mortuus est, in sua senis aetate

ad vitae gaudia ineptus, filio mox lugebit fuperftes! — 22. *terrae odium* ἄχϑος ἀρούρης, quem fui efferre mallent, quam diutius ferre.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. 2. Quae militis verba funt, facile feruus perfuadere feni poterat, *mulierem* intelligendam effe *vxorem* — *quae haec factio eft* quam audax violentumque *factum* hoc eft? — 3. *per tempus* obportuniffime *hic venit miles mihi* haec verba nifi feruus loqueretur *fecum*, miles, quem auri quam fcorti recipiendi v. 34. reperies cupidiorem, certo certius mihi fubornatus videretur tam adtemperate interueniffe — 4. *mulierem*, timidum Graeci vocant γυναικίαν. Quod viris plerumque infirmiores fe mulieres effe fentiunt, minus promtas quoque ad pericula fubeunda effe, mirum non eft — 6. per Bellonam Martemque iuro, me — 7. *exanimalem faxo*, et — 8. *exheredem fecero vitae* vtrumque eft: interficiam eum. Men. 3. 2. 12. cuius (pallae) heres numquam erit poft hunc diem i. e. quae non reddatur ei. heres antiquis pro domino. Feftus. — 10. *vir*, maritus, ergo in adulterio deprehenfus filius tuus eft. Nec miles verbum hac quidem in fcena dicit, vnde fubolere feni potuiffet, fcortum modo, non vxorem eius Bacchidem effe — 27. quam adtemperate miles ducentos Philippos pofcit? — 34. *ingeram* inprecer. *vt tibi mala multa ingeram* dicit quidem militi, at fenem tamen adfpiciens. Senex igitur milesque alter alteri putat ea verba dicta: ille tacet, miles vero v. 35. *tuo arbitratu* vt lubet — 35. Chryfalus fecum: *vt fubblanditur* omnia adcommodate dicit — 37. *rogato* ftipulator. *ceterum* de aliis rebus *verbum* verborum *fat eft*. Non vult enim, excidere militi verbum, vnde cognofceret fenex, Bacchidem non vxorem eius effe, fed fcortum — 43. re transacta inuehitur in militem, quem paffurum fciebat, iocis praecipue, vt de veruina, admiftis — 46. *veruina* dicitur quidem iaculi effe genus, fed hoc certe loco *veru* eft: armis domefticis te confodiam — 48. Ter. Eun. 5. 6. 23. egomet, meo indicio mifer, quafi *forex* hodie perii. h. l. *nenia foricina* vox, qua emiffa forex deprehenfus confoditur. Senfus: ego te *confoffiorem faciam* certius confodiam quam forex confoditur, qui voce fua prodidit fe — 53. *Polluces* nihil amplius quam *Pollux* — 54. *Submanus* vid. Curc. Act. 3. v. 43. — 56. *quod dici folet* rem habet —

60. *estne* sitne *ibi* — 64. *ille* miles *amotus est* abiit — *sine me* etc. iungendum: here, ego te per deos oro, sine, me ire huc intro ad filium tuum — 71. perstringit forsan fabulam aliquam, in qua Demetrius aliquis in Cliniam quem, ad satietatem spectatorum vsque, fuerat maledicus — Cur vero intrauerit ad Mnesilochum, vide 4. 4. 57. *hoc* vbi erat actum, vt miles absolueretur, nunc *istuc* acturus erat, vt inueniret, quod opus esset ad sumtum — 72. vid. Perf. 1. 1. 11. — 73. *lippus* esse nemo cupit — 74. qui vero lippus est, non abstinet, quin adtingat oculos, ad sordes abstergendas. Sic Chrysalus est seruus, qualem nemo optabit, at nequeo tamen abstinere, quin opera eius vtar — 75. *fors fortuna* gubernatrix eorum, quae prospere eueniunt, quae sine humana cura, maxima sua cura, sola euentus dat exoptatos. vid. Ter. Phorm. 4. 6. 30 et 34. et Act. 5. sc. 7. v. 1. 2. Forti Fortunae Seruius Tullius fanum, secundum Tiberim, extra vrbem dedicauit, et Carvilius Conf. Liv. 10. 46. aliud. De festo eius Ovid. Fast. 6. v. 773 sq.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1. *Atridas*, Atrei non filios, sed ex Plisthene fratre nepotes, Agamemnonem et Menelaum, nemo nescit — 2. *Pergamum* vsitatius in plur. *Pergama*, eam Troiae partem, in qua arx erat, pro Troia ipsa — 4. *millenum* nauium, pro millenarum, et hoc: mille nauibus, i. e. classe maxima — 5. *non Pelides termento fuit* Achilles nulli detrimento fuit Troiae, *praeut* etc. Achillis in bello troiano opera fuit nulla, si compararetur cum mea opera, in etc. — 8. *lamentari* ioci causa comparare Troiae senisque mei damna — 11. pro *obsignatas* legi mallem, intelligo certe *obligatas*, vt discernantur ab *consignatis* — *has tabellas, quas fero, sunt* pro *hae tabellae* vt apud Virg. *vrbem*, quam statuo, vestra *est*. — 12. Equum troianum Aristophanes in Auibus *iocatur* centum vlnarum fuisse, in eoque alii ter mille, alii verisimilius (si quidem in fabula veri quid simile esse potest) viginti tres heroas latuisse narrant — 13. *Epius* seu *Epeus*, fabricator equi troiani, est Pistoclerus, *ab eo* enim *haec* altera epistola, quam nunc fero, de alteris ducentis Philippeis, *sumta* scripta est — *Sinon*, cuius fraude Troianos, vt, muris dirutis, equum in vrbem pertraherent, permotos esse constat. Virg. Aen. 2. — 14. relictus esse credebatur, latuerat autem *in busto Achil-*

lis, alii dicunt Palamedis — 15. *ille habuit ignem* Sinon ſublata face Graecis ſignum dedit — 15. 16. Mneſilocho fax eſt Bacchis, quae ipſum exurit — 18. *meliusque adhuc* haec res nobis ſubceſſit, quam Graecis — 20. Feſtus ait: *exlecebras* eſſe dictas meretrices argentarias, ab eliciendo argento. Men. 1. 3. 26. Nam ita ſunt hic meretrices omnes *elecebrae argentariae*. Quod autem praecedentia vim magis, quam dolum ſpirant, Gruterus legi malebat *exterebrae*, ab *exterebro*, quod verbum Perſ. 2. 2. 55. legitur — 22. *miles* Bacchidem repetebat, vt Menelaus Helenam — 23. *Alexander* Paris — 29. *Ilio tria fuiſſe fata* res fatales, a quibus conſeruatio vrbis penderet, nempe — 30. *primum: ſignum ab arce ſi periſſet*, Palladium, quod ab Vlyſſe et Diomede ablatum eſt — *ſecundum: Troili*, filiorum Priami natu minimi, *mors*, quem Achilles interfecit — 31. *tertium: quum portae Scaeae limen ſuperius ſcinderetur*, quae porta ab ipſis Troianis deſtructa eſt, vt equus durius introduceretur — 32. *noſtro huic Ilio* Nicobulo ſeni — 42. *vrbes verbis qui inermus capit* glorioſi iſtiusmodi milites vocantur Mil. 4. 2. 64. *vrbicapi*. Theophraſtus περὶ λογοποιΐας de talibus: εἰσὶ δὲ οἱ καὶ πόλεις λόγῳ κατὰ κράτος αἱροῦντες παρεδειπνήθησαν — 44. *extempulo* extemplo — 47. 48. *qui diſpenſentur Ilio capto* quos ſenex deceptus dinumeret — 48. *mulſum* vinum melle miſtum militibus in triumpho dari ſolitum — *qui* quo *triumphent milites* — 50. *filios* Philippos aureos — *lectos ſine probro* legitimos, h. l. non adulterinos numos, omnes lectos — 52. *ſenes coemtionales* mancipia adtrita, nullius pretii, quae nemo emeret, niſi melioribus mancipiis adiecta ſimul emenda, paulliſper certe augerent venditoris lucrum. Per contemtum ita vocantur et liberi homines, qui bonae frugi non ſunt, vt a Curio apud Cic. ad Diverſ. 7. 29. et h. l. Nicobulus — 56. *congredere* propius ad me adcede — 61. *ne idem cantent* ne iterum me vinciri iubeant. vid. 4. 7. 10 ſq. — 63. *ſuperum limen* portae ſcaeae. vid. ſupra v. 31. — 73. *cerae haud parſit* epiſtola eſt longa — 77. *nusquam ſentio* non video, filium adieciſſe: ſalutem tibi dico — 87. *pol haud derides* ridiculum profecto non eſt, recte vocas flagitium, quod cum vxore aliena cubuiſti; ducentis Philippis mihi ſtetit, vt te redimerem — 92. ſapienter monet prouerbium graecum: κράτει ὀφθαλμῶν, γαστρὸς, αἰδοίων — 93. atque ab eo ipſo, quem dixi, animo cupido, oculisque indomitis *perſuaſum eſt* mihi, *facere* id, *cuius nunc me facti pudet* —

100. rogat veterator, scriptum ne sit, quod ipse scribi iussit! — 110. *diuidiae fuant* ne graueris, hos ducentos Philippos mihi dare Cas. 2. 2. 11. — 114. *Neque ego haud* duae negationes magis hic negant, more Graecorum. Sic Epid. 5. 1. 57. *neque* ille *haud* obiiciet mihi. ibid. 4. 1. 6. *neque* nunc *nescio* etc. — 122. *si* etiamsi *plus* adhuc quam ducenti Philippi *perdundum sit*, *periisse* id auri *suauius* tamen *est*, *quam* etc. — 123. *dispalescere* palam fieri, in vulgus emanare — 130. *proceres Graeciae* h. l. literae, quas adtuli a filio — 134. *turbellas* turbas. Meursius, vt a *suada* est *suadela*, sic a *turba* scribi vult *turbela* — 141. *moraris* me properantem. — 144. *Curatum est* dicit, sene adhuc audiente, auersus autem addit, *esse te senem miserrimum* — 147. vrbe, cum salute nostra, capta, i. e. auro expugnato, vt salui simus.

IN ACTVS IV. SCENAM X.

2. *inscitum* vocat filium, quia, quod peccat, non, vt ipse olim fecerat, v. 4. *more modesto*, vt famae consulat, et non v. 6. *raro* peccat, ne prorsus conrumpatur pereatque — 5. *placitant* placent — 7. *dare* concedere gnato *ludum*, vt amet. Apud Hor. 3. od. 12. v. 1. *amori ludum dare* est ipsum amori indulgere — 8. 9. *nolo desidiae eum dare ludum* non patiar, omnem deditum esse amoribus, nihil eum aliud, quam amori indulgere — 9. *quod mandaui*. 3. 3. 90.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. sqq. cf. Ter. Heaut. 5. 1 sqq. *ego me non tam astutum* etc. — 2. Isidorum L. 10. sequuti ita distinguunt, vt *stultus* sit, qui inepte et inprudenter agit et loquitur, *stolidus* hebes et vecors, *fatuus* qui omnino desipit. Mihi quidem senex, ipse sibi iratus, conuicia videtur cumulare, vt in mentem venerant, non curans, diuersane singulorum vis sit, an plurium eadem. — *bardus* tardus Epid. 3. 3. 40. — *blennus* mucosus, paedidus, h. l. stupidus, a βλέννα mucus — *bucco* Isid. l. l. garrulus, qui ceteros oris loquacitate, non sensu, exsuperat — 4. *me hoc aetatis* senem, at v. 14. *ludum*, alii *ludos factum* ludificatum esse — 5. *quam, tam*, quo eo. — *vror* crucior, ob ea *quae* — 6. *omnibus exemplis* modis — 9. *adtondit* vt v. 15. auro emunxit — 12. *reliquum id auri factum* reddendum ei fuisse, si Bacchis domum reuehi cuperet — 13. *quod peracescit* acerbissimum mihi est — 15. *auro emunctum* supra 4. 4. 50. emungam hominem probe. Ter.

Phorm. 4. 4. 1. emunxi argento senes. Tropi a rebus petiti, nauseam creantibus, vix in ore plebis ferri possunt: Horatius vero qui 1. Sat. 4. v. 7. dicere sustinuerit *homo emunctae naris* pro prudente, intelligente, valde miror — 16. *seruus non nauci* nihili, nequam. *Naucus* seu *naucum* nisi nucis iuglandis medium dissepimentum, nucleique inuolucrum est, aliquid certe est nullius pretii abiiciendumque. vid. Most. 5. 1. 1. — 20. *vnde agis* venis? Additum legitur *te* Pers. 4. 3. 13. vnde *agis te*. Ter. Andr. 4. 2. 25. quo hinc *te agis* abis? Virg. Aen. 6. 337. *sese* Palinurus *agebat*, ibat. ibid. 8. 465. *Aeneas se agebat matutinus* mane ibat. ibid. 9. 696. *se* primus *agebat* etc. — *vnde homo miser atque infortunatus* venire potest, a negotio miserrimo. Soluerat ducentos Philippos militi — 27. *quid* tibi ex filio *nam? quid nam* t. e. fil.

IN ACTVS V. SCENAM II.

3. *oues* explicat Passeratius: stolidos; sed ioculis puellae videntur inlecturae potius, quam bilem senibus conviciis moturae — 5. *eunt a pecu palitantes* a grege suo aberrantes. Haec omnia mulieres suauiter subridentes dixisse credendae sunt — 6. *at pol nitent* pingues sunt hae oues — non *sordidae* scabiosae — non contemnendae — 7. *adtonsae* oues, senes a filiis expilati — 8. sine, *suo vsque arbitratu* garrire eas, quae lubeat — 10. *altera* ouis, Nicobulus, *hodie bis detonsa* bis a Chrysalo auro fraudatus — 10. 11. *vetulae sunt* oues *thymiamae* thymum amantes. Alii legunt *Thymianae*. Alciatus in Lex. Plaut.: *Thymianae* significant *oues pingues*, quod sunt habiles ad sacrificandum, a θύω sacrifico. Hanc sententiam summis extollit laudibus Saubert. de Sacrificiis c. 23. p. 571. — 12. *limus* obliquus, *limi oculi* amatorum sunt. Mil. 4. 6. 2. adspicito limis oculis. Ter. Eun. 3. 5. 53. limis specto. Sic hoc loco *limis vt intuentur*, vt Ovid. verbis Amor. 3. 1. 33. explicem: *vt limis adrident ocellis* — 16. *lactem* pro *lac* — 17. *exoluere*, ab exolesco, exoletae sunt; tanti non amplius sunt, quanti fuere — 18. 19. *palantes grassentur* paullo plenius dictum, pro *palentur*, vt saepius verbo *palari* aliquid additur, licet significationem non augeat, vt *vagi palantur* Liv. 5. 44. Sall. Iug. 18. errare atque viam palantes quaerere. Lucret. 2. 10. — 20. *stultae atque haud malae videntur* τὸ *haud* deest quidem in plerisque codd. sed e versu 13 erat addendum. *haud malae* explicant *haud malitiosae* a quibus

metuendum nobis sit — 21. *hae oues* nos. Non magnopere Nicobulum iratum fuisse oportet, qui in allegoria pergit — 24. perquam lepide deprecatur minas. vid. Pers. 5. 2. 36. et — 25. prudenter dissimilat, se, cur minetur, scire — 26. *nostros agnos* filios — *conclusos* agni infirmi, et curae diligentioris egentes, domi retinebantur clausi. Virg. Ecl. 7. v. 15. depulsos a lacte domi quae clauderet agnos — *mordax canis* Chrysalus v. 48. — 30. *secreto* Capt. 2. 1. 17. *sine arbitris loqui.* Ter. Hec. 1. 2. 59. te solum seducam — 31. pro *vlteriorem* Philoxenum, longius abstantem, Priscianus legit *veteriorem* — 33. *mortem amplexari* senem acheruntieum, mortuo quam viuo similiorem — 39. aues *visco tactae* sunt captae — 40. *coxendicem* fodi, vt equo asinoue, serpenti potius, quam eunti — 42. *haud mala* deformis, inuenusta — 43. *pol mala* inproba — 47. *persuastrices* Fortunatianus rhet. 3. dicit: δυσπρόφορον est, si quis dicat *persuastrices*, *praestigiatrices*, atque *inductrices* — 49. *experior tecum vim maiorem* alii intelligunt *vindictam publicam*, alii *violentiam*, quae non iure, sed facto infertur — 62. *vbi lepide* excipiaris — 63. *satis iam vostri est conuiuii!* satiatus iam vestro sum conuiuio! — *me nihil poenitet*, *vt sim adceptus* non querendum mihi erit, vos inpensis pepercisse in conuiuium faciendis, quo a vobis adciperer! — 64. *circumduxerunt* fraudauerunt — 67. *isne* ibisne — 69. *sine, sic!* τὸ *sic* histrio gestu ferientis adiuuisse videtur — 75. *caput prurit*. prurire dicuntur dentes, malae, dorsus, Amph. 1. 1. 139. Mil. 2. 4. 44. Poen. 5. 5. 36. in metu aliquo pugnorum verberumue, qui metus iocose dicitur desiderium eius mali quod metuunt. Stich. 5. 5. 15. autem vsurpatur de desiderio voluptatis, et sic forsan et hoc Bacchidum loco intelligendum est: sentio voluptatis desiderium — 76. *negito* nego — 79. *quid ago* dubitantis esse solet, Nicobulus victus iam est — *libet et metuo* pugnat cum libidine ratio — 80. *obnoxius filio et seruo* si mei flagitii sint conscii — 82. *vt terebrat* blandis dictis animum perforat — 86. *filii exspectant* vestrum aduentum, senex vero iocose explicat: *exspectant*, *quam mox moriamur*. Sic Most. 1. 3. 76. vtinam meus *nunc mortuus pater ad me nuntietur.* — 87. *addicti* fuerunt, qui, quum non essent soluendo, creditoribus addicebantur, nec seruitute eorum liberabantur, nisi debitis quocumque modo persolutis.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
MOSTELLARIAM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

2. *argutias exhibes* loqueris, iocularia fundis, meras nugas agis. Alii: patiens ita tractas, vt ſonum *argutum* referant, crepas, tinnis — 4. *vlciſcar te* qui v. 7. heri rem et filium conrumpis, *ruri* ſi 16 ſqq. herus redux te in piſtrinum, aut ad opus ruſticum ablegauerit — 5. *nidor e culina* odor ex eduliis aſſis coctisque, dicitur h. l. pro eo, qui multum in culina verſatur, delectatus eius nidore, vt ille: naſum nidore ſupinor. Hor. 2. ſat. 7. v. 38. — 6. *quid tibi clamatio eſt* quid clamitas — 8. *abi dierecte* in malam crucem. Capt. 3. 4. 103. — 9. *hem* ſaepe, vt h. l., eſt verberantis — 10. pone ſigna poſt *patiar* interrogandi, poſt *ſenex* exclamandi: num putas te hoc inpune laturum? vlciſcar te, vt ſenex redierit! — 11. *comes* te filii conruptore bona eius comeduntur — 12. *frutex* homo ſtupide. Signate ita ruſticum conuiciatur, multum inter frutices degentem — 14. frutex dictus alterum vocat *ſcurram vrbanum*. de ſcurra v. Epid. 1. 1. 13. — 15. *ſane credo* animum tibi praeſagire, tibi mox rus fore migrandum — *cis* intra *paucas tempeſtates* breue tempus — 18. *augebis ruri numerum* ſeruorum ruſticorum, *genus ferratile* eos ſeruos, qui ferreis annulis compediti laborant — 21. *pergraecamini* graeco more bibite, Bacch. 4. 4. 91. erat *congraecem* — 22. *pollucibiliter* opipare. cf. Curc. 1. 3. 37. — 32. *virtus* Tranionis eſt *nequitia* — *magiſterio tuo* te nequitiae magiſtro — 33. *me curatio* vid. Aul. 3. 2. 9. — 35. *ſcorta ducere* domum — 36. mei tergi *fiducia* periculo — 37. *fue* idem quod Pſeud. 5. 2. 5. *phui*. abhorrentis eſt — 38. *oboluiſti allium* anima tua foetet ob comeſum allium — 39. *germana inluuies*, quantus quantus, nil niſi inluuies et foetor es — 40. *canes*, pro *canis*. lego cum Lambino: *canes*, *capra*, *commiſtae*, i. e. ſicut canis et capra foetent, poſt recentem maris commiſtionem — 41. *exotica* peregrina — 42. *neque* quiuis poteſt *ſuperior adcumbere* — 45. *alliato* cibo, qui allio eſt conditus — 50. *bubulcitari*

bubulcum esse — 52. *carnificum cribrum* tu, cuius tergum a carnifice ita compungetur stimulis, vt videatur esse cribrum — 53. *patibulatum* patibulum seu furcam ferentem. Cas. 2. 6. 37. — 57. *compendii fac* vid. Bacch. 2. 2. 6. — 59. *eruum* vicias, pabulum — 60. *date aes* vnde emam pabulum, *si non estis* daturi ipsum — 62. *saginam caedite* mactate boues, oues in saginam datas. — Alii: dapibus saginamini — 67. tu, qui me furciferum vocas, mox furcifer eris re ipsa — 68. *dum interea sic sit* vt lente opipareque viuam — *istuc actutum sino* non curo, quid futurum sit — 69. Sophocles vocat βλαβὰς ποδώκεις molesta, quae pedibus eunt celeribus — 73. *satin' abiit*. Sic Mil. 2. 6. 1. *satin abiit ille, neque herile negotium plus curat, quam si non seruitute seruiat*. Vtroque loco *satin* admirantis est, tantam inesse alteri officii sui incuriam.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1 ad 17. Hominem recens natum nouarum aedium esse similem, et ipse sibi persuasit, et aliis se persuasurum esse confidit. — 1. *Recordatus* in cogitationem forte incidi *multum et diu cogitaui* diu multumque mecum reputans — 3. *si est quod mihi cor* quantum perspicere animus meus potest. Pers. 4. 4. 71. *habet cor* explicatur: dicit, quod opus est — 11. *vero vincam* certis argumentis palam faciam — 17. *gnaruris rem* gnarus rei — 18. *quum extemplo* simulac, extemplo quam, vt Asin. 2. 4. 36. Bacch. 2. 3. 70. Merc. 2. 2. 24. Rud. 4. 3. 40. Trin. 2. 1. 16. — 19. *examussim* perfecte. Amph. 2. 2. 213. Men. Prol. 50. — 22. *ne* parcunt, antique pro *non*, vt v. 29. *ne*vult pro *non*vult — 30. *perpluunt tigna* perpluuntur. Sic Quintil. quum coenaculum perplueret. Festus: patera perpluit, pro: pertusa est. vid. Trin. 2. 2. 42. — 35. *mantare* i. q. manere, exspectare — 40 ad 47. parentes liberis, quam optime possunt, consulere conantur, vt sit mens sana in corpore sano — 42. *in speciem populo* explicatur v. 47. *vt alii parentes sibi esse illorum* liberorum, suos *similes expetant* — 43. *sibi* curae suae *materiae* sumtui *ne* non parcunt — 48. *ad legionem* exercitum, in bellum *danunt* dant *iis adminiculum* custodem, satellitem, vnum e cognatis — 51. *vnum vbi emeritum est stipendium* vbi tempus primae militiae finitum est. cf. Cas. 2. 2. 40. — *igitur tum* tandem custode remoto — 58. *postquam inmigraui in ingenium meum* Ter. Andr. 1. 1. 25. postquam liberius viuendi fuit

potestas (nec diutius aetas, metus, magister prohibebant) — 56. *fabrorum* patris, magistri — 57. *ignauia mihi* virtuti meae idem *fuit*, quod segeti *tempestas* — 58. 59. 60. *ignauia texit* animum meum grandine cupiditatum, et *detexit a me* verecundiam et virtutis modum. cf. 3. 1. 7. — 61. cf. supra v. 29. 35. et sc. 3. v. 8. neglexi damna mentis meae resarcire, mantaui donec omnia ruerent — 65. *in vsu* indulgens cupiditatibus — 69. *perpetuae* vniuersae simul — 73. *arte gymnastica* quibus exercitiis praeparabar ad belli pacisque munia recte facienda — 74. 75. licet parce ac duriter, *victitabam* tamen *volupe*, contentus ea vitae ratione, cui a puero eram adsuetus, suauiora non desiderabam.

IN ACTVS I. SCENAM III.

Ad versum vsque 134 mulieres videntur sibi esse solae, Philolaches autem sermonem earum obcultus captat, et, quae multa loquitur, loquitur secum. Scapha per maiorem certe conloquii partem Syrae Terentianae Hec. 1. 1. admodum similis est; Philematium autem Philotis potius est eiusdem Hecyrae, quam Heaut. 2. 3. 8 sqq. Bacchis.

1. *frigida.* Wouwerius ad Petronium: tres aedes seu cellae erant in balneis. Prima *Caldaria τὸ λακωνικὸν*, Dioni πυριατήριον, Senecae *sudatorium*, nam sicco calore sudorem in eo eliciebant; secunda *media* seu *tepidaria*; tertia *frigida* — 2. *nec unde* qua alia lauatione. Quidam pro *vnde* legunt *cum* aut *qua* — *defaecare* abluere, abstergere. — 3. Scapha adsentari vult: frigida melius purgata es, quam ante calida tepidaue lauatione; hoc perobscure exprimit: *horno* hoc anno, quo libera es facta, *omnibus rebus* exoptatus est *euentus*, *velut messis* huius anni *magna fuit.* Omnia hoc anno ex sententia subcedunt, ergo et lauatio tua! — 4. non mirum est, puellam, quid anus velit, non intelligere — 5. ipsa anus mentem suam explicare nescit. — 6 sqq. *Haec* Philematium *est tempestas* etc. vid. scen. superior. v. 57 sqq. vestis *fartum*, quod vestem farcit, corpus quidem est, h. l. vero de moribus loquitur, et puellam totam, animumque in primis intelligit — 16. *contempla* contemplare — *vt haec* vestis — 17. *virtute* beneficio *formae;* quod formosa es — *istaec me.* indignatur iuuenis, Scapham, adiurantem, *ita Philolaches tuus te amet*, non adiecisse *ita tu ames Philolachetem* — 30. post *stultam* comma ponendum est: miror te, quae stulta non

es, ſtulte tamen facere — 31. *exſpectes vnum* v. 11. vni velis Philolacheti placere, vnum eum ames, deſideres — 33. *meretricium* vid. Bacch. 1. 1. 6. — inſeruire *vnum* pro *vni* v. 59. — 42. *rem vides* ego tibi exempli ſatis ſum! — 46. *ſtimulatrici*, quae Philematio perſuadere conatur, vt pluribus morem gerat amatoribus. Pro *ſtimulatrici* Scioppius mauult *ſimulatrici* — 48. *ſuo* aere — 50. *mihi nihil eſſe* me ad egeſtatis terminos eſſe redactum (Aſin. 1. 2. 13.) *huius cauſa* — 55. *enicaſſo* enicauero. ſic et v. 66. — 56. *vitilena* ex *vitium* et *lena* eſt: lena peſſima — 59. *illum inſeruies* vt ſupra 33. — 61. *angina* inflammatio faucium, ſynanche — 64. *id* vt me liberaret, *extudi* ab eo impetraui — 67. *ſi tibi ſat adceptum* compertum *eſt*, ſi tibi extra omnem videtur aleam eſſe poſitum — *victum ſempiternum* Capt. 4. 1. 13. aeternum cibum — 68. 69. *in vita* explicant: quam diu viues. Ingenioſa vero non magis, quam, quod caput rei eſt, aptiſſima videtur ad explicanda verba *capiundos crines*, coniectura Gronovii, pro *vita* legendum eſſe *vitta*. *Capere crines* eſſe *nubere, matronam fieri* Lipſius iam notauit. Gruterum quidem cruciat haec explicatio, quod, licet Philematium Philolacheti libenter nupſiſſet, huic tamen in mentem veniſſe veriſimile non ſit, eam vxorem ducere. Sed Mil. 3. 1. 196 ſqq. legitur: eam ornatam adducas *matronarum modo*, capite comto, *crines vittasque* habeat, *adſimiletque ſe tuam eſſe vxorem.* Noſtro igitur Moſtellariae loco comma poſt *vita* deletum pono poſt *futurum*, et explico: ſi illum amatorem fore ſperas *in vitta*, ſi conſenueris, adhuc fidelem, ſoli morem gerendum cenſeo, et *capiundos crines*, quaſi vxor eius eſſes, vt hoc matronae ornatu prae te feras, te vulgus abs te ſegregare — *amatorem proprium* ſtabilem. vid. Merc. 2. 3. 4. — 71. *ſeruaſſo* ſeruauero — 72. *pater venibit potius* patrem prius vendam, quam te egere patiar — 74. *magis amabunt* pluris me facient — 77. vt omne patrimonium meum huic tradam poſſidendum — 78. *eſtur*, editur, epulis pecunia profunditur — 81. *nec* non *recte ſi illi dixeris* ſi ei maledixeris — 84. *Ioui viuo argento*. pro *viuo* Camerar. repoſuit *iſtoc*, quem cum pluribus editoribus ſequutus ſum. *Viuo* autem qui retinent, alii cum *Ioui* iungunt, plures cum *argento* — 87. Patronum, *quae* pro *qui* in textum recepit Camerarius. Sic Cic. ad Att. 1. 16. *patrono tuo, quae* ſc. Clodia; ad Div. 1. 9. *illa furia, qui* ſc. Clodius; et ibid. 10. 28.

seductus est haec pestis sc. Antonius; Ter. Andr. 3. 5. 1. *scelus, qui* sc. Davus; et Phorm. 5. 3. 9. *virum* me *natam vellem* – 90. vid. 67. 68. – 93. *spernit* quae aetati, formae suae diffidit, ei speculo et fuco opus est, non tibi – 96. exspectabatur, vt diceret *o Scapha*, cui, laude amicae reconciliatus, aliquid promitteret peculii, sed sequitur *Philematium mea!* Gronovius hoc merum dicit esse iocum παρὰ προςδοκίαν, poetamque praeuidisse, risuros esse spectatores deceptos. Alii v. 97. pro *viden* ponunt *vide an*, et verba *Philematium mea* cum versibus 97. 98. tribuunt Scaphae ornatrici, quaerenti: vtrum recte compositus videatur capillus? Lambinus autem, quem hic sequor, iuuenem ad verbum vsque *peculii* vere aliquid Scaphae promisisse censet, deinde vero, vt solent, qui prae amore delirant, exclamasse secum: Philematium mea, o quam pulcra es, quanto tui amore depereo! versu quidem 97 puellam quaerere, e responsione lenae v. 98. adparet – 97. Vide, quam elegans Philem. sit! num *quique capillus* singuli capilli, *compositus est satis commode* vt aptius ad pulcritudinem augendam componi nequeat – 98. *commoda* quae placet. Ter. Heaut. 3. 2. distingui videtur v. 10. mulier *commoda* et faceta, ab ea quae v. 12. est *forma luculenta* – poscit 101. *cerussam* quae alborem, v. 104. *purpurissum* quod ruborem adiuuet, 107. *melinum* sc. pigmentum, faciens ad candorem – v. 104 et 105. in fine posui signa interrogandi; non enim Scapha eam idcirco scitam esse poterat adfirmare, si, quod formam conrumperet, faceret – 105. *interpolare* est conrumpere formam, *noua pictura* adhibita colori, quem natura dederat pulcerrimum – 111. 112. specula veterum ex argento fuisse facta, Plin. 33. 9. narrat – 116. *mulier recte olet, vbi nihil olet* hac sententia Cicero vtitur ad Att. 2. 1. – 117. *interpoles mulieres* quae se pigmentis interpolant – 123. *vestrorum* pro vsitatiori contracto *vestrum* – 124. *quae vos dote meruerunt* quas duxistis vna dote adlecti – 128. *mores meretricis*, vt ei placebunt, quae emta donantur, ita morigera amatori erit – 131. *nuda*, Ter. Heaut. 2. 2. 47 sqq. ornata ita, vt quae ornantur sibi, nulla malam re expolita muliebri (vt mala nullo fuco picta sit) i e. munditiae adsueta vni, non, vt Zeno Veronensis dicit, colorem mutuata de pyxide – 139. *vile est* non care esset emtum – 140. locatur puella: quod viginti minis aestumasti, decem minis tibi vendam, vt *bene* vilius emeris, quam ipse volueras –

142. *cur exprobras?* Ter. Andr. 1. 1. 16. commemoratio quasi *exprobratio* est inmemoris beneficii; et Eun. 1. 2. 4. ridet Parmeno Thrasonem: quam venuste! quod dedit principium adueniens! — 146. vterque nostrum se obnoxium alteri putet beneficiis mutuis — 149. *nemo commodis eorum inuideat* infelices sint, vt non sit iis commodum, cui quis inuidere possit — 151. pro *tecum* dicit amator *cum stacta* tu mihi dulcior es suauissimo oleo, e cynnamomo et myrrha incisa sudante — 154. *manuplares*, commilitones, comissatores.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

1. Seu legendum est *veniri*; seu intelligendum *venire* vos seruos — 2. *hem* Phanisce 4. 1. 24. *tibi* prae ceteris *imperatum* hoc est — *aduersum venire* officii et tutelae causa — *tempori* seu *temperi* tempestiue — 5. *comissari* κωμάζειν ire ad compotationem nocturnam et petulantem — 7. Vulgg. et Lamb. legunt *mammam* quasi matrem *adire*, tamquam puerum sugendi causa. Scaliger emendauit *mamma* o mea Delphium — *madere?* ebrius esse? — 8. *semper isto modo moratus viuere debebas* non vult, eum semper esse ebrium, sed semper vrbane iocari, cuius ioca incondita interdum et rustica fuisse videntur — 9. vt *ego te* amplectar, *ac tute me amplectaris* — 14. *lectus* discubitorius *stratus* vbi epulemur, bibamus, *coimus* cum ceteris conuiuis conuenimus. — 15. 16. *sino* te cadere, si ita vis, *sed et hoc* ita cadere sinam, *quod in manu est* quod manifestum est, *si cades tu* qui me tenes etc. — 17. *post aliquis* pono signum interrogandi — 18. *madet* ebrius est *homo*, secum quidem dicit, at ille tamen audit, quare vt supra v. 7. — v. 17. explicuerat quidem se e vehementius titubantis amplexu, sed v. 19. tamen manum eius prehendit, ne *adfligatur* grauius in terram procidat. — 21. 22. vix, vt ebrius, quod voluerat, reminiscitur — 28. *vnde agis te?* vnde venis? — 30. *illi* Delphio — 31. sic solent ebrii! — 32. *eumpse* eum ipsum facere, quod vult, dormire.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *summis opibus atque industriis* quo maximo potuit infortunio nos mactare cupit — 3. *nusquam stabulum confidentiae est* nihil nobis est, quo *stare* niti possit confidentia — 4. Ter. Adelph. 5. 4. in fine: ipsa, si cupiat, salus seruare prorsus non potest hanc familiam — 5. *mali*

moveraris montem maximum Epid. 1. 1. 78. in te inruunt montes mali — 8. *meam vicem* pro *me*. Capt. 2. 3. 37. nostrum amborum vicem. Ibid. 3. 3. 11. heri vicem meamque — 9. *Plagipatidae* vox comice conficta: qui lucri caussa plagas patiuntur. Capt. 3. 1. 12. Ter. Eun. 2. 2. 13. non ego, vt parasiti solent, plagas pati possum — *ferritribax* i. q. Trin. 4. 3. 14. *ferriterus*, qui ferrum terit, qui vt plurimum ferreis vinculis compeditus tenetur — 10. 11. adludit ad stipendium militare, qui milites *trium numorum* assium *caussa* merendorum *sub falas* turres ligneas *subeunt* eas expugnatum eunt, vbi multorum corpora multis hastis transfigi sciunt — 12. *excurrunt* milites, adgrediuntur, pericula subeunt — 13. *bis pedes*, vterque pes, *bis brachia* vtraque manus. Quatuor clauis pedes manusque satis tenebuntur, vt cruciarius se refigere nequeat. Non est, quod intelligamus, singulos pedes, singulasque manus *bis binis* clauis — 14. hac quidem lege vel decem talenta poterat promittere, cui non plumbeus erat numus. — 21. serui Plautini ne in summo quidem metu iocis abstinent. Philolaches rogat: *quid ago?* quid suades? hic respondet: *adcubas* vt video, cum meretrice tua! — 32. 33. *miserum est* etc.: tum demum curare, quod paratu opus est, quando tempus parandi non superest — 35. *igitur demum* vid. Cas. 2. 2. 40. — 39. *ego vos pro matula habebo* mingam in vos — 45. *cum hac* Philematio, *cum istac* Delphio — 46. *non hoc longe* Cist. 2. 3. 39. — 51. Delphium dicit: *morigerae tibi erimus ambae* i. e. ego et Philem. ibimus intro, vt iussisti; Tranio autem in voce *morigerae* iocatur: *ita ille faxit Iupiter* vt vtraque libidini meae morigera sit. — 57. *clauem* harum aedium *Laconicam*, quae qualis fuerit, ex hoc ipso loco adparet: qua vna foris obcludi aperirique ianua possit, aliis clauibus intus modo aperientibus. Theon vero dicit: εὐχ. ὡς νῦν, ἐκτὸς ἔχουσιν αἱ κλεῖδες, ἀλλ' ἔνδον τὸ παλαιὸν παρ' Αἰγυπτίοις καὶ Λάκωσι — 60. tradiderant se v. 59. herus in fidem serui! qui igitur secum: sic fit! *Pluma haud interest* aequi bonique faciunt *patronus an cliens* superior an inferior aliquis *probior sit* ad efficiendum id, quod opus est, aptior sit *homini* alicui, *cui nulla est in pectore audacia* qui ipse neque consilii locum habet, neque auxilii copiam, i. e. herus, consilii inops, ad me confugit seruum suum, quem suas res magis credit animaduersurum, quam ipse possit. — 62. 63. cuiuis adcidere potest, vt

quod conetur, *nequiter faciat* i. e. vt minus prospere ſuccedat, praeſertim *deſubito*, vbi ſubito conſilio opus ſit, — 64. ſi hic verſus genuinus eſt, qui 78 iterum legitur, Tranio in media oratione ſua in παρενθέσει monendum putat, quod v. 57. inſſerat — 65 ſqq. verum vbi deceptus ſis, alia aggrediare via, vt ad ſalutem conuertas, quae malefacta minantur exitium — 69. et hoc me effecturum hoc praeſenti in timore confido — 70. τῷ *turbauimus* opponitur *liqueant* quod eſt idem quod *tranquilla ſint*. cf. 3. 2. 64. — 77. *capite obuoluto* fugiebant non modo in turpi aliqua re deprehenſi, ſed in rebus quoque deſperatis, h. l. ſenex adſpectum ſpectri metuens — 81. *numquam fore* vt in honorem eius mortui habeantur ludi — 83. *ſarcinam inponam* ſenem graui cura ac moleſtia adfectum amoliar.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *Quom* in Mſſ. ſaepe comparet pro *quoniam* — *amiſiſti* dimiſiſti, effugere paſſus es — *vix viuum* ita defatigatum, vt vix mihi videar adhuc viuus — 4. *inpoſiſſe* pro inpoſuiſſe — 7. *quod crediturus tibi fui*, *omne iam credidi* nihil porro credam — 14. *obcluſa* foris, non ſolum intus — *interdius* i. q. interdiu — 19. *vsque* ſemper — 23. *haſce ambas* fores, alii: aſſulas — 33. pro *faxint* in codd. nonnullis ſcriptum fuiſſe videtur *axint* egerint. Vtrumuis oſtendit, ſenem additurum adhuc aliquid fuiſſe, forſan *faxint* male perire, ſeu *axint* ad malum cruciatum. In vulgg. olim erat *perduaxint* pro perduint, perdant — 36. *illos* ſervos tuos, cum mercibus atque oneribus — 37. 38. *tangite vos quoque terram* genus venerationis et ſuperſtitionis *terram tangere*, in rebus ad deos inferos et ad mortuos pertinentibus — 42. *aucupet* aucupetur. Truc. 5. v. 72. — 44. *capitalis caedis* lectio codicum. In vett. autem edd. eſt *cap. aedis*, quod Gulielmus probat et explicat:, in qua capital admiſſum eſt. Feſtus ait: locus capitalis eſt, vbi, ſi quid violatum eſt, violatoris capite expiatur. Valde placet mihi hoc. ſi audiſſet ſenex *caedes*, quaerere non poſſet, quid eſſet factum? — 45. *ſcelus antiquum vetus* ante multos annos admiſſum. vid. v. 63. — 47. *quid iſtuc eſt* *ſceleſte* factum, ſcelus — 57. *maximum* maxime; adiectiuo aduerbialiter poſito — 62. *mirum quin* vid. Ciſt. 4. 2. 67. — Plautus igitur manes non vigilantibus, ſed κατ' ὄναρ modo adparere potuiſſe

credidit. Recte quidem; at, quanto sapientiores scilicet posteri eius! — Donsae Plautus visus est sibi aduersari, qui ante *sexaginta* annos factum dicat, quod v. 49. eum fecisse opinatur, a quo senex has aedes emerat, qui tunc adhuc viuebat 3. 1. 16. sexaginta autem seruus perturbatus dixit pro multis — 68. *Orcus* Pluto — 69. *per fidem* falsam. Scioppius malebat *perfide* — 71. *defodit insepultum* terra quidem texit, sed sine iusto sepulturae honore. Sic apud Virg. Aen. 3. Polydorus terra quidem iacebat tectus, at *pius* tamen Aeneas funus ei curat instaurandum — 75. *concrepuit foris* audit intus strepitum Tranio, ad senem igitur metu abigendum quaerit *hiccine percussit?* num tu percussisti, an fecerunt lemures? — 78. 79. secum Tranio adcusat eos, qui erant intus, metuens, ne, strepentibus iis, in manifesto deprehendatur mendacio — 83. *non me adpellabis* a mortuo similat se adpellatum sibi videri, ob percussas fores — 95. *Herculem* ἀλεξίκακον et monstrorum domitorem.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Scelestiorem* infeliciorem, quo sensu Horat. 2. Od. 4. plebem vocat scelestam — *argento feneri* locando, quod in fenus detur — 4. vt *locat* argentum, qui feneri dat, sic, qui feneri adcipit, ab Hor. 1. Sat. 2. dicitur *conducere* — 6. 7. voces *argentum feneri* et *opus in sumtum fuit* in Mss. et edd. ante Camerarium nusquam sunt: adscripsit eas, alione e libro, an de ingenio incertum est — 8. *nisi quod*. Alii pro *quod* posuere *quid*, alii *quod* putant esse *quo*, versus causa *d* adiecto. Forsan *nisi quod* nihil aliud est, quam *quod nisi*, quod saepe obcurrit, vbi *quod* adiectum indicare videtur, id, quod *nisi* dicit, rem fuisse aut esse maximi momenti. v. c. Corn. Hann. c. 1. *quod nisi* domi ciuium suorum inuidia debilitatus esset, Cic. ad Div. 13. 57. *quod nisi* tanta res eius ageretur — 10. *hic* senex, herus — 11. *de hac re* fraude mea — 15. *turbare* turbas excitare, fraudibus fraudes addam — v. 19. mox v. 26. et versus 20. 21. 22. infra 30. 31. 32. ad verbum leguntur iterum, quare Acidalius hos quatuor versus putauit expungendos — 21. 22. 23. ludit senem, et auersus loquitur hos versus ad spectatores. — 22. Alii explicant: *facile vinces*, vulpes enim dentatissima facile pirum comedit; alii *non facile vinces* vulpes enim gallinas etc. comesse solet non pirum — 33. *Tranium* pro Tranionem —

34. *danunt* dant, pendunt — 37. *illo praesente* danistae hero meo praes. — 41. *Misargyrides* non erat nomen danistae, sed per iocum vocat eum *osorem argenti* — 43. *pilum* (notissimum peditum Romanorum iaculum) *iniicere alicui*, prouerbialiter: adgredi, inpetum facere in aliquem — 44. *inanis* pecuniam non adfert — *hariolus* diuinat, verum dicit — 45. *tricas* nugas — 49. *scio* non opus est, vt re ipsa demum probes — 59. *istunc nominabo*, quem *istunc*? num Philolachetem *nominabit*, in ius vocaturus est? num eius patrem *nominabit* adibit? neutrum videtur. *Istunc* forsan intelligit Tranionem, et, paulum auersus, magna voce sua post *nominabo* additurus est conuicii aliquid, quod, audiente hero, metuens seruus interpellat ironice: *euge strenue rem egisti!* — 60. omnia hercle, quae cupis, clamitando adsequutus es! — 63. iubeo vos *argento reddendo* eripere mihi omnes responsiones, adcepto argento non esse gaudebo, quod praeterea dicam — 64. *sortem* argentum quod dedisti mutuum, *fenus* vsuram. *Sortem adcipe* dicit, licet non esset, vnde solueret, sed scit, danistam prius petiturum fenus, quod sorte adcepta perderet — 66. *extentatum* ilia, contentione vocis. Camerarius coniecit *externatum* tune huc venisti, vt te clamando mente alienares? Gronouius denique vult *obcentatum* vt nobis conuicium facias publice — 66. *in manu* in potestate tua *est* i. e. sortem adcipito — 67. *non erit quidem* vnde statim soluat — 68. *ferre hoc potes* vt exspectes, donec soluendo sit? — 68. 69. 70. in mediis his versibus pauca in Mss. desunt, quae Camerarius subpleuit. Alii subplerunt aliter, vt versum 69 Acidalius: vrbem exsul linquat *fenoris* causa tui — 73. *datas* das, et nos ignorare putas, quid licitum feneratori sit — 81. hunc versum Gruterus tribuit Theuropidi, hoc sensu: feruens haec est rixa, etsi procul, vt non omnia intelligam, at male tamen vrit me, quod de fenere audio, quod, ne a filio poscatur, metuo; Lambin. versum tribuit danistae, hoc sensu: oratio mea molesta est Tranioni, sed, quamuis discedat ille, sublato tamen clamore fenus flagitabo; Acidalius denique tribuit eum Tranioni, sed hoc tamen loco expunctum vult, et post versum 135 repositum. Equidem Gruterum sum sequutus — 85. *inconciliare* vid. Bacch. 3. 6. 22. — 86. *num moratur* negat, se esse daturum? — 95. *quasi* fere, quadraginta fere minas; nam de fenere adhuc tacet — 109. iam mercaturam exercet, in eoque

patrissat, imitatur patrem — 112. *speculo claras, clarorem merum* aedes in quibus omnia nitent — 113. *eas quanti destinat* quod emtionis pretium pactus est? — 114. *quot ego et tu sumus* talentis duobus — 119. *adpetit meridies* vid. v. 52. 55. — 120. *hunc vomitum* hominem impurum — 123. si plus peteret, causa caderet — 124. *mecum rem habe* ego soluam sortem et fenus — 130. *ecce autem perii* ad hoc, qua vrbis in regione domum emerit, responsionem non habebat paratam, id nondum cogitarat — 136. *calidum mendacium* interpretatur Erasmus: audax et inpudens — 137. quidquid repente in mentem veniebat, deorum instinctu putabatur subgeri — 138. 139. *istum* danistam, qui mentem meam turbauit — *istunc* venditorem aedium — 143. *in loco* situ; locus mihi non placet, vbi domus sita est — 146. nec hoc cogitauerat seruus, herum se duci iussurum esse ad domum emtam inspiciendam, quare iterum est consilii inops — 150. *dum mihi senatum* etc. Epid. 1. 2. 56.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *Melius mihi non fuit* melius non prandi — *domi* cum vxore — 2. *meruerit* cum Acidalio non muto quidem, at explico tamen *me iuuerit*. Capt. 1. 2. 33. neque vmquam quidquam *me iuuat*, quod edo domi — 5. 6. *mihi visum illico fuit* statim in mentem venit, *non forte* non casu, οὐκ ἀλόγως, non temere esse factum, vt vxor prandium adponeret, quotidiano lautius — 7. *voluit in cubiculum me abducere* sed *anus* est! — 8. de somno meridiano laudatur locus Varronis, de re rust. lib. 1. cap. 1.: "ego hic, vbi nox et dies modice redit et abit, tamen aestiuo die, si non diffinderem meo *insititio somno* meridiem, viuere non possem." — 9. *ex aedibus me edidi* subduxi — 10. *turget* irata est *mihi*. Cas. 2. 5. 17. — 14. *dotatam vxorem*, quam non amore, nec virtute, sed vna eius dote adlectus duxit — 15. post *si quis* pro *eum non* sequitur *neminem* vmquam — *sopor sollicitat* non desiderat noctem vxoris — 19. 20. 21. adloquitur spectatores: *vestrae* vxores dotatae meliores forsan sunt, *haec* vero mea mala fuit, et peior erit — 24. *te incuses* qui tuum mariti officium deseris — 26. *hoc habet!* vox propria in gladiatorem vulneratum aduersarii insultantis vulgine adclamantis — 32 sqq. Simo vituperaturus quidem Tranionem est, qui herilem filium corruperit, quod vero ea res sua nihil interest, non omnia

effatur, quae in mente habet — 36. excusare adeo seruum videtur: *vt homines sunt, ita morem geras* Philolaches corruptus quidem est, tibi vero, homini seruo, mos ei erat gerendus. Sic apud Ter. Ad. 3. 4. 68. quid facias? vt homo est, ita ei morem geras! — 40. *musice* laute viuitis — 41. *electili* optimo quouis vino etc. — 45. *non taces?* mirantis h. l. est — 48. *nunc ventus nauem deseruit* idem dicit, quod ante v. 43. — 49. 50. distinguo Sɪ. *Quid est? quomodo?* Tʀ. *Pessume!* Sɪ. *Quae ne subducta erat tuto in terra?* num ea nauis vestra periclitatur, quae iam in portu videbatur esse? videbamini ab omni parte securi — 52. Festus dicit: *rates* etiam poni pro *remis*. Acidalius autem vult legi: *venit nauis, nostram vi quae frangit ratem.* — 53. Cui, quae nollet, adcidebant, ei solebat dici: *vellem, vt velles.* i. e. *vellem* tibi obtingere, *quod* ipse *velles* optares — 55. *tibi chorda tenditur* vincula tibi nectuntur — in *ferriterium* ergastulum, vbi ferreae te terent catenae, vnde 2. 1. 9. *ferritribax*, et Trin. 4. 3. 14. *ferriterus* — 58. *patronum* salutat, cuius patrocinio se vsurum sperat — 64. *tam liquidus* tranquillus *est* senex, *quam* etc. vid. 2. 1. 70. — 70. *quid consomniauit* vnde hoc ei tam stulte venit in mentem? — 75. *neuis* non vis — 78. vulgo *subdiu*, quod esset *interdiu*, cui obponitur *noctu*, quare illud *subdiu* plane esset otiosum. Sequutus igitur Lambinum posui *sub dio* — 79. *immo edepol vero* h. l. refutantis est: valde erras, namque etc. — 81. *flagitator* vid. Cas. Prol. 24. — 83. *Sarsinatis* est nominatiuus, vt antique *Summatis*, *infimatis* pro *summa*, *infima* dicebatur. Adludit autem Plautus ad *Sarsinam Vmbriae* vrbem, suam patriam: nonne tibi est *Sarsinatis*, si *Vmbra* non est? *Vmbra* mulier ex Vmbria, pro *vmbra* posita — 88. *Agathocles*, figuli filius, rex Siciliae factus, res gessit maximas — 91. *vehit hic, vehit hic alter* Simo aeque ac Theuropides *clitellas* sellas dossuarias (dorsuarias) — 95. *magni sunt oneris* ferundi, i. e. magno oneri ferendo sunt, magnum iis fallaciarum onus inponere possum. — A versu 96 ordiuntur nonnulli scenam nouam; tertii Actus tertiam — 96. *haud scio an* apud Cic. est *fortasse*, et, vbi *vlli* aut *nemini* sequitur, est *fortasse nulli*. Semper est modeste dubitantis. Hoc quidem loco vix adparet, qui deliberare seruus possit, an adloquatur herum, cui referendum erat, inpetraritne id nec ne, cuius caussa missus ab eo erat. Acida-

lius igitur pro *haud scio an* poni vult *auspicio*. Haec tamen vis inferenda lectioni non videtur. Iocatur seruus, herumne, quem mulum clitellarium magni oneris esse dixerat, vt hominem adloquatur, congredi vero non dubitat — 101. *id* propterea sum *opperitus* seu oppertus — 102. *antiquum hoc obtines tuum* vt tardus sis. Ter. Hec. Act. 5. sc. 4. v. 10. antiquam tuam venustatem obtines. v. 20. morem antiquum atque ingenium obtines — 111. *istas* aedes *remittat sibi* venditionem rescindat — 112. *sibi quisque ruri metit* prouerbium rusticum: sibi consulit — 113. *redhibere* reddere — 115. *misericordias* hic versus in codd. et edd. vett. h. l. abest, reperitur autem Act. 4. sc. 4. post versum vltimum *Postremo minoris* — 116. *moraris* gradum, quoad loqueris, sistens — 121. *at enim mulieres?* nonne verendum est, ne aegre ferant? — *caue flocci faxis* facias, ne cures, ne vereare — 122. *tamquam tuas. Th. Tamquam?* Theuropides has aedes opinabatur emtas a filio, et *vere suas* esse, non *tamquam suas* — 130. *perductorem*, qui eum per omnes aedium partes ducat, Theurop. non desiderat, alii putant, vt compendium faciat corollarii alicuius; aliis videtur iocari, quod et in ganeis erant perductores; ipse causam dicit: *errabo potius* etc. — 136. *eo pretio.* quod postes Theur. laudarat *pulcros*, dicit Simo, eo se pretio i. e. pulcro, seu tanto, vt essent pulcri, eos emisse — *fuerant.* seruus hanc vocem adripit, quasi dixisset: fuisse, sed non amplius esse suos — 137. *lacrumas* erat forsan Simo paullisper lippus — 140. *tarmes* θρίψ postes sunt vermiculati — 141. Seruius: tempore inportuno caesae arbores cito tarmites faciunt, ita enim ligni vermes vocantur — 143. *pultifagus* seu potius *pultiphagus opifex* Turnebus, Lambinus, Lipsius intelligunt artificem *romanum*, Scaliger vero, quem plerique sequuntur, Poenum. Hi enim lignario opere claruerunt, vnde *lecti punici*, *fenestrae punicanae*, *torculare Punicum*. Plautus igitur dicit: non hiascerent postes, si faber Poenus eos coniunxisset. Pultiphagum autem vocat, quod Carthaginienses vt plurimum pulte aliqua vtebantur, cuius conficiendae artem Romani ab iis adceperant. Poen. Prol. 54. *Pultiphagonides* est Carthaginiensis — 144. *coagmenta.* Nonius: "coagmenta dictae sunt coniunctiones arctae et compares, a cogendo, id est stringendo; vnde coagulum, hinc coagmentare." *arcte dormiunt* iocose: iuncturae minime laxae sunt — 145. *conniuere* dicuntur oculi clausi,

palpebris non diductis sed coeuntibus. Sic hic fores conniuere dicuntur arctissime iunctae — 147 ad 154. *pictum* i. e. picturam Theur. non conspicit, quia nulla aderat. *Cornicem* seruus intelligit se ipsum, *volturios* autem Theuropidem et Simonem, senes auaros, quos vtrosque *vellicat* ludificatur! Satis audacter 149 herum ad se spectare iubet, vt cornicem possit *contui* contueri — 155. *haec quae possum* conspicere — 161. *aedes dico* vt per has ducare. non est sermo de ganeo. cf. 130. — 162 ad 170. Tranionem nihil minus, quam hero sibique a cane metuere, sed herum modo similato metu suo inridiculo habere, manifestum est — 163. *abi dierecta* abi in malam crucem, dicitur hic cani. vid. Capt. 3. 4. 103. — *st!* repetito canem ringentem abacturus vult videri — 165. *tam placida est, quam aqua* quae nisi ipsius mole depressa labatur, ventorumve moueatur vi, instar speculi lenis et placida est. Haec vero Simonis in aedibus canis aut sculpta modo, aut, vt apud Petronium Trimalcionis in domo, picta erat; senis vero oculus hebetior (154) putabat esse viuam — 167. *abducat* aliquis, seu: abducat se.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Rectius vero IN ACTVS IV. SCENAM I. de quo videatur Argumentum.

3. *abiectas* vili pretio venditas. Ter. Adelph. 5. 4. 25 sq. viginti minae pro psaltria periere, quae, quantum potest, aliquo *abiicienda est*. Haec lectio debetur Turnebo, ante eum legebatur *ablectas*, ab *ablego*, vnde *equites ablecti* i. e. delecti, eximii; alii malunt a *ab* et *lacio*, vt *ablectum* sit, quod emtor elicuerit, eblanditus sit — 5. *insanum bona* valde bona, vt Bacch. 4. 5. 1. *insanum magnus*; seu potius: ita bona, vt modum tamen videatur excedere — 9. *mercimonii lepidi* perquam lepidum hoc mercimonium est. Graeco more positus hic genitiuus est, vt ὢ ζεῦ, τῆς ἄτης! etc. — 11. *numquam sinam* dissuaderem, quantum possem — 14. *subegi* filium tuum, inuitum permoui — 15. *omnem ratem* rem familiarem — 16. *octoginta* Emisse seruus Philolachetem domum dixerat 3. 1. 114. talentis duobus, quadraginta autem minas a danista fenere sumtas arrhaboni dedisse: soluendum igitur adhuc erat talentum vnum cum viginti minis — 19. *ne quid captioni mihi sit* ne decipi abs te possim — 24. *sat sapio*,

si abs te vno modo caueo quo magis igitur fallacem cognouerat Tranionem esse, eo stultior erat, cui in tota hac de domo emta fabula nihil fraudis subesse suboleret. Sed gaudium de filio patrissante 3. 1. 109. et de emtione lucrifica 3. 3. 10. senem faciebat credulum. Quo exoptatius aliquid nobis euenisse narratur, eo procliniores sumus ad credendum — 24. *tecum sentio* seruus dicit secum, vnus conscius, quam parum herus hac ipsa in re a se sibi cauerit! — 26. Postquam herus abiit, seruus primo omnium dicit *licet.* hoc vero *licet* quid sibi vult? Quid si seruus dixit *ilicet!* abi in malam rem. Sed ausus non sum hanc coniecturam meam recipere — 27. *congerrones* Pers. 1. 3. 9.

IN ACTVS IV. SCENAM I.
Rectius SCENAM II.

1. *carint* pro: careant — 6. 7. *peculium* opes ipsis proprias *faciunt* adquirunt *a malo* e verberibus vibices *quod nequeunt facere de suo* de demenso suo comparcere — 8. *augent* peculium *ex pauxillo* numorum, furtis, fraudibus partorum. Gulielm. pro *pauxillo* legi vult *paxillo.* Serui caedebantur pendentes ex *palo* seu *paxillo,* vbi sibi thesaurum in tergo parabant — 11. *exsinceratum* virgis caesum, a coniectura Camerarii. *Corium sincerum* adhuc fuit v. 13. nec sincerum esse desinat, *non exsinceratum fiat.* cf. Epid. 1. 1. 85. — 15. cf. Epid. 2. 2. 40. — 19. *peculii sui* tergi *prodigi* quod non seruant a loris tutum — *plagigerulus* i. q. Pseud. 1. 2. 20. *plagiger* — 20. *non eo* dicunt serui nequam, quorum et v. 21. 22. sunt, seruum frugi irridentium — 22. *ire vis foras pastum* properas in popinam aliquam, vt te farcias *mula,* sicut mula, quae tractis retinaculis pastum abit — 24. vid. 1. 4. 1. sqq. — 25. *die crastini. die* pro *diei* seu die crastino — 26. *bubulis exuuiis* loris e pellibus bubulis. Sic Aul. 4. 1. 15. censione bubula. Stich. 1. 2. 6. monimentis bubulis. Trin. 4. 3. 4. cottabi (crepitus plagarum) bubuli.

IN ACTVS IV. SCENAM II.
Rectius SCENAM III.

Lambinus aliique hanc scenam cum superiore coniungunt. In illa vero Phaniscus loquitur solus, in hac alius adcessit seruus, et mox adcedet Theuropides.

1. *bucaeda* qui boues stimulis caedit, hic vero iocose, qui loris bubulis caeditur — *restio* qui restes facit, hic vero iocose, qui restibus castigatur. Pers. 2. 4. 11. caedere hodie tu restibus — 4. *fastidit* me, conseruum non dignatur familiaritate sua. Pro *fastidit simia* Dissaldaeus legi vult *fastidiosissimu'st* — 9. *ferocem facis* superbis. Sic Curc. 4. 3. 7. ne te mihi facias ferocem — pro *herus* codd. quidam *eratus* i. e. aeratus, diues — 10. oculi dicuntur dolere ei, qui videt, quod nollet — *fumus molestus est* in mente habet: tu mihi molestus es — 11. *qui cudere soles plumbeos numos* qui speciosis dictis et factis hero persuasisti, te seruum frugi esse, quum nequam sis — 13. *nouit herus me* seruum frugi esse, sed alter v. 14. verbum *nouit* alio sensu adcipit: *suam quidem culcitullam* noscere *oportet* i. e. eum, qui libidini eius morem gerit. Sic Caesar dicebatur: sponda interior regiae (Nicomedis) lecticae — 19. 20. *qui maximam his foribus iniuriam defendat* qui aperiat eas, ne a me effringantur — 21. *addecet* homines nequam omnibus in rebus tales solent reperiri — 32. *puer nimium es delicatus* iocaris, irrides, *delicias facis.* Men. 2. 3. 30. Poen. 1. 2. 83. — 36. *cerebrosus* cerebro male adfectus, mente captus — 40. *heri* nuperrime. Truc. 2. 6. 28. — 42. *triduum in vnum* tres dies continuos, vt non interea conuiuia hic haberentur compotationesque — 49. *praeter speciem* quae species interdum falsiloqua est. Ter. Andr. 5. 2. 15. quum faciem videas, videtur esse quantiuis pretii. Heaut. 5. 3. 21. rem, quum videas, censeas. Sic Theuropides v. 34. dixerat; te esse arbitror puerum probum; nunc vero dicit: specie tua deceptus sum, stultus es — 52. *ad alias aedes* ac volueris, *perperam* crapulae plenus errans — 57. *μὰ τὸν Ἀπόλλω* Deus meliora! non talentis, *sed minis* — 58. *destinare* emere, vt supra 3. 1. 113. Alias est *praestinare* Epid. 2. 2. 92. Capt. 4. 2. 68. — 66. *triginta minae* parum sunt, *prae quam* comparatae cum alio, quem fecit, sumtu *dapsili* effusissimo. Aul. 2. 1. 45. — 67. *sacerrimus* exsecrandus — 68. *quaestum* decimas, quae Herculi vouentur — 70. *amburet misero ei corculum carbunculus* pater moerore conficietur — 74. *libertas paenula est tergo tuo* quod liber non es, paenula cares, qua tergum tegas. Inliberaliter quidem seruum inridet inmerentem, qui 75. acute non magis, quam liberaliter respondet: recte facienti nihil esse metuendum.

IN ACTVS IV. SCENAM III.
Rectius SCENAM IV.

1 ad 4. nusquam gentium, quo in loco ego et res mea esset, fui incertior, quam hic sum, in vrbe patria — 7. *processit* adcidit *noui* — 8. *vidi efferri mortuum* iocose respondet, funus proprie *processit* — 10. *eum vixisse aiebant*, mortuum refert dixisse homines *vixisse* non amplius viuere. Inridet Theuropidem — 13. ne exspectes a me, vicino tuo, coenam aduentitiam — nam 12. *promisi foras* inuitatus ab aliquo, me coenaturum esse apud eum — 14. post *verum cras* exspectamus Simonem inuitaturum esse Theurop., sed, non sine spectatorum risu, promittit se, si vocetur, apud Theurop. coenaturum — 19. *quod sciam* repetit ridens — 22. *at quidem tu somnias* — 23. *infectum* inritum — 28. *non mihi quidem hercle* argenti quidquam debes, *verum*, *si debes* ipse, te mihi debere, fateris, *cedo* soluas velim — 33. *aiebat* Tranio — 34. *hoc* i. e. ad exemplum domus meae. Si *hoc* genuinum est, δεικτικῶς sumatur. Nonnulli vero pro *hoc* malunt *hinc*, vt Tranio 3. 2. 75. dixerat: nunc *hinc* exemplum capere vult — 45. *eademque opera* te mecum eunte.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *nauci* vid. Bacch. 5. 1. 16. Obcurrit modo vocis huius genitiuus. Deriuant vocem alii ab *nux*, cuius putamen sit, alii a *nugae*, alii adeo contractam putant ex ναὶ καὶ οὐχί — 2. *quid id esse dicam nescio* nihili esse puto — 4. *illa* via, quasi *illo* rus - ridicule. Viam ingressus, quae rus ducit, deflexi per etc. — 5. ordo videtur esse: patefeci fores horti, quod ostium est in angiportu. Si lectio reperiretur *foris*, explicarem: patefeci extrinsecus — 8. constitui cum Philolachete, eius sodalibus, meretricibusque, quid faciendum nunc sit — 9. *atque illi* etc. quo facto illi cauerunt sibi loco, abierunt, vbi tuti a sene essent, me solum furori senis obiecere — 10. *rem verti in meo foro* mihi omne periculum esse subeundum — 15. *gustare* captare *sermonem* — 16 ad 19. clamat Theurop. de via seruis Simonis 4. 3. 44. — 19. *ludificabo corium* tergum loris probe caedendum curabo — 20. *melius est* quam sermonem otiose captare — 21. *captandum est cum illo* pro *illum* Tranionem. Sic 5. 2. 21. mihi *tecum* cauendum est etc. — 22. *mittam lineam* sicut piscatores captant pisces, missa *linea* seu *lino*, cuius extremo hamus adnexus est,

ſub eſca latens — 24. *doctior* aſtutior, δεινότερος. ridet herum — 25. verba dare *illi nemo poteſt* intelligit: quisque poteſt — 38. *dixi ego iſtuc idem illi.* Lambin. explicat: me ius iurandum ei daturum, filium aedes emiſſe, et argentum dediſſe; hoc vero ius iurandum, qui Theuropides polliceri potuerit, non intelligo. Acidalius putat, deeſſe vnum alterumue verſum, quo Tranio interfatus aliquid ſit, cui ſenex hic reſpondeat. Quod ſi eſſet, interfatum oporteret ſeruum eſſe: quid, ſi Philolaches non ipſi quidem, ſed atrienſi tamen eius argentum dedit? haec vero aut alia eiusmodi verba ſi deeſſent, ſpatium, vt ſolet, in codd. adpareret vacuum. Equidem intelligo per *iſtuc ipſum:* me ad ius iurandum eum eſſe adacturum. Deinde Tranionis *quid ait* non interrogantis eſſe puto, ſed admirationem ſimilantis. Theuropides dehinc narrare pergit, quae Simo porro pollicitus ſit: *ſeruos* etc. — 39. *quaeſtioni* vt veritas tormentis exquiratur — 43. *vel hominem iube aedes mancipio poſcere* iube filium tuum petere Simonem, vt aedium dominium in ſe transferat — 45. *aram*, duo perfugia habebant ſerui *aram* et *deprecatorem*. Ter. Heaut. 5. 2. 22. nec tu *aram* tibi, nec *precatorem* parraueris. Ex ara qui ſubplicem abripuiſſet, inmane eſſet nefas auſus. Arae autem in ſcena erant duae verae, dextera in Tragoedia Bacchi, Apollinis in Comoedia, ſiniſtra ei deo, heroi aut ciui ſacra, cui fiebant ludi — 47. *praeſidebo* quaſi in praeſidio manebo conlocatus — *interbitat* intereat — 54. *nimio plus ſapio ſedens.* quid τὸ *ſedere* ad ſapientiam faciat, fruſtra, opinor, explicare laborarunt. pro *iudicem eſſe* ſolenne quidem vocabulum eſt *iudicem ſedere*, non vero, quod ſedentes ſint, ſapientiores, quam forent ſtantes, ſed quia iudicantes ſedere ſolent. Iungendus eſt verſus cum ſequenti: *plus ſapere* ſe dicit, non, quia ſedeat, ſed quia in loco diuino ſedeat, eamque ipſam ob cauſam, quod hoc loco, quaſi numine adflatus, loquuturus ſit, conſilia ſua promittit fore firmiora — 58. *nihil quaeſti eſt*, neuter melior eſt altero, ego fallaciis vſus ſum, tu nunc iis vteris; qui intercedat tertius, falleretur ab alterutro — 60. *emunxiſti* argento — *num mucci fluunt* ſeruus verbum *emungere* ſenſu proprio ſumit — 61. *cerebrum omnem* non iungenda eſſe patet. Poſt *quoque* pono ſignum exclamandi. Τῷ *etiam* non raro additur *quoque* Pſeud. 1. 3. 119. *etiam* conſultis *quoque*. Merc. 2. 2. 56. mihi *quoque etiam* eſt negotium. Perſ. 4. 9. 7. te *quoque etiam* ipſum

vt lamenteris. Cic. ad Div. 4. 8 ſed ea *quoque etiam*, quae non poſſim. Ter. Hec. 4. 1. 8. ego pol *quoque etiam* timida ſum. h. l. *immo etiam* quid? quod *cerebrum quoque! omnem* mucum quidem *e capite emunxti meum* — 63. reperi omnia, non modo *radicitus* prorſus, ſed etiam *eradicitus* einsmodi eſſe facta veſtra, quae me eradicent, opes meas plane irent perditum — 64. *non inultus deſtinauerim tibi* ſi vera haec eſt lectio, *non inultus* eſt: non ita vt te non vlciſcar, *deſtinauerim* rem praetermittere decreui. Si vero cum Acidalio Salmaſioque legas *disſignaueris* ſeu *deſignaueris* ſenſus eſſet: non inpune feceris, vt *inultus* idem eſſet, quod *inpunitus* — 65. *iubebo ignem circumdari* arae, cuius aeſtu te ab ea abigam. Etſi enim nefas erat, ſubplicem ab ara manu detrahere, igni tamen abigi poterat, vt a Vulcano videretur depulſus. Alia vi Lacedaemonii perdebant Pauſaniam. — Incredibilis eſt Tranionis in ſequentibus inpudentia, proteruitas atque temeritas, qui quaſi de induſtria id videtur agere, vt iram heri, quantum poſſit, magis adhuc incendat. Ita non potuiſſet loqui, niſi omnem ſalutis abieciſſet ſpem.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *Somnum ſepeliui* ſomno ſatiatus ſum — *obdormiui crapulam* Rud. 2. 7. 28. *edormiſcam* hanc crapulam Ter. Adelph. 5. 6. 11. *edormiſcam* hoc villi — 5. *de ſodalitate* e numero ſodalium eius — *ſic talem* in codd. et edd. vett. plerisque legitur *ſic tale* .... pro quo vna Brixienſis editio habet, e coniectura Burcard. Pyladis: *ſalue et tu.* coniiciebat Lamb. *te rogo*, Scioppius *ſic face*, Gruterus adiecit literam *m: ſic talem.* Hic nihil mutat, deletam modo reſtituere voluit literam. Salutauerat ſenem Callidamates, quam poterat amiciſſime, adiuncta inuitatione, quae et ipſa erat amicitiae teſtificatio. Reſalutat eum ſenex *Dei te ament*, quibus iisdem verbis Simonem 3. 2. 119. reſalutauerat, reditum gratulantem. In animo quidem verſabantur ſeni, quae de Callidamate 4. 2. 29 ſqq. audiuerat, quare ei bene cupere non poterat, ſed. *ſic talem*, tam amice eum ſalutantem amice tamen reſalutandum putat — 28. *aut Philonides* ſc. audiuerint, me ſic eſſe ludificatum? — 40. *magis inpetrabilis* πιθανώτερος, qui facilius, quod vult, inpetret — 45. *lutum tu homo omnium abiectiſſime* — *tamen etſi pudet* etiam me? quod filio ſenex malefacta ignouerat, audiens, eum

pudere, perridicule et sibi poscit ignosci *pudenti* — 46. *fac gratiam cunctam* integram, si ignouisti filio peccanti, ignosce etiam ei, quo ministro usus est — 49. *pessum premere* perdere. Rud. 2. 3. 64. — 50. *restat* quam confidenter adstat — 55. *hanc vnam noxam* et 57. *ibi vtrumque* etc. cf. Ter. Phorm. 1. 2. 90 sqq. "ad precatorem adeam? credo, qui mihi sic oret: nunc amitte, quaeso, hunc; ceterum, posthac si quidquam, nihil precor."

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
MENAECHMOS.

IN PROLOGVM.

2. *mihi.* Comice Prologus prodiens salutem non spectatoribus solum, sed sibi quoque ipsi nuntiat — 3. *Plautum* comoediam Plauti — *lingua* praefaturus eius fabulae — *non manu* virum portans ipsum — 8. Plerisque Comicis ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος fingitur esse Athenis — 10. In Amphitruone res Thebis gesta dicitur, in aliis fabulis aliis in locis — 11. *graecissat* partes fabulae agunt Graeci — 12. *non atticissat, verum sicilicissat* personae non quidem Athenienses sunt, nec res Athenis gesta est, sed Menaechmi tamen sunt Siculi, Syracusis nati, quae vrbs a Corinthiis erat condita, in omnique Sicilia lingua graeca vsitatior fere erat, quam Siculorum vernacula, victorumque romana. A *Siculus* fuisset *sicilisso*, a *sicilicus* autem *sicilicisso* formatum est — 13. *antelogium* quod Prologo, argumentum narraturo, praemittendum adhuc putaui — 14. *demensum* pr. frumentum seruis datum. Seruis vero Donatus ad Ter. dicit quatuor, Plinius autem 18. 9. et Seneca ep. 80. quinque frumenti modios singulis mensibus esse datos — 15. *non modio* vno, *aut trimodio* i. e. parce dabo, *verum ipso horreo*, vt rem exponam omnem. Iocose igitur nonnulla repetit, quae perspicuitas non postulabat, v. c. 26. vocem *pater* et versum 39 totum etc. — 16. desiderati forsan a multis spectatoribus in fabulis quibusdam erant Prologi, quare dicit; hac quidem

in re copiose vobis satis faciam — 18. *gemini duo.* vox *duo* posset abesse, tres enim vno partu editi essent *trigemini* — 19. *mater* quae mammam dat, ab ea, quae peperit, diuersa, *nutrix* τιτϑή. Sic et Virg. Aen. 8. 632. lupa, quae Romulo Remoque vbera praebuerat, vocatur *mater* — v. 23. in codd. nonnullis non legitur — 33. *Epidamnus*, Illyrici vrbs, postea *Dyrrachium* vocata — 46. *vidi* audiui, *illum* subreptum *clamore flagitari*, Tarenti quaeri, ita vt clamore rogaretur quiuis obuius, an, quo abductus ille esset, posset indicare — 49. *pedibus* iocose, pro: in narratione mea — 51. ridicule officiosus est — 54. *nisi qui argentum* etc. tabellarii enim in nulla opera gratuita sunt (Cist. 4. 2. 74.) — 55. *qui dederit* mihi nuntii mercedem, *magis maiores nugas egerit* nihil enim rei suae curabo. *Magis* comparatiuis saepe additur. vid. infr. 5. 6. 13 sqq. Capt. 3. 4. 112. magis certo certius. Poen. Prol. 82. nugas magis maiores egerit. Stich. 5. 4. 22. magis dulcius. Graeco more. Euripides habet ϑανὼν δ' ἂν εἴη μᾶλλον εὐτυχέστερος, ἢ ζῶν. Aristophanes: μᾶλλον ὀλβιώτερος. Aristoteles μᾶλλον κάλλιον etc. — 57. Casus rectus *Epidamniensis* referendus est ad *adoptat, dedit, fecit* — 59. *ei* i. e. *quia ei* — *nihil liberorum nisi* sed *diuitiae* — 62. vulgo *quam ipse*, sed quaedam vetustae editt. habent *quum ipse*, quod recepi. Sic et Poen. 4. 2. 82. is in diuitias homo adoptauit hunc, *quum diem obiit suum.* Sensus: quum in vndis periret senex, Menaechmum, quem adoptauerat, reliquit heredem — 63. *pluuerat* esse videtur a *pluueo.* — 66. *abstraxit in maximam malam crucem* submersus periit — 69. *habet* habitat — 74. *familiae* intelligendae videntur histrionum, vt e sequentibus adparet.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *peniculus* Festo est: spongia oblonga, caudae similis, Martial. 14. 144. tergendis spongia mensis. Bubulis veteres vtebantur peniculis, ad puluerem excutiendum mensasque detergendas. aliam parasiti adpellationem vid. Capt. 1. 1. 1 sqq. — 2. *mensam detergeo* non finem edendi facio, quam diu cibum mihi adridere video. Octo hominum manus facile fungitur 1. 4. 5. — 3 ad 19. parasitus quidem, vt ridiculus sit, plagasque patiatur, largo opiparoque cibo facile retinetur, malefici autem, vt cruciatus atque subplicium effugere non conentur, esca quidem et potione vincientur nulla — 9. vulgo *tum compediti ia-*

nuam lima proterunt, quid vero compeditis ianua proderit aperta? — Lambinus igitur pro *ianua* legi vult *lamina*, compediti compede ferrea. Nonnulli autem codd. diserte habent *anum lima praeterunt*. Est autem *anus* seu *annus*, vnde *anulus* seu *annulus*, idem cum circulo, vinculum pedum. Apud Apulei. Metam. 9. sunt *pedes annulati* vincti. Et in Gloss. H. Stephani *annatus* exponitur δακτυλιοφόρος, συμποδισθείς. Recipiendum igitur putaui: *anum lima praeterunt* — 15. *adfatim* seu *ad fatim* ad satietatem — 18. vincula *lenta* explicat Nonius *tenacia*, vt apud Virg. Georg. 4. 41. et visco et Phrygiae seruant pice *lentius* Idae — 19. *quam* quanto *magis*, *tanto* arctius — 20. sequutus sum distinctionem Dousae, qui, post *nunc* commate posito, *eo quo* iungit, vt τὸ *eo* versus 21. verbum demum sit — 21. *iudicatus* ei addictus — 22. 23. Nonius hos versus laudat: *alere* esse, victu cultuque temporali vitam sustentare; *educare* ad satietatem perpetuam educere; *recreare* etiam plus esse, quam alere — *medicinam facit* fame laborantibus auxilio est — 24. *esi escas maximae* multi cibi, quare et conuiuis multum praebet — 25. *cereales coenas* lautas et abundantes. Cerealibus enim Genio solebant indulgere, vt nostri adhuc festis messoriis solent — *mensas exstruit* Servius ad Virg. Aen. 1. (serui) *structores* dicuntur ferculorum compositores — 26. *struices* i. q. strues. Festus: struices antiqui dicebant omnium rerum exstructiones. Livius habet *st uices saxeas*, Naevius, teste Servio: struix malorum. h. l. tot adponit fercula — 27. *in lecto* tricliniari — 28 ad 31. Per dies aliquot parasitus abstinuerat se domo mensaque Menaechmi. Hic si peregre abfuisset, aut si ob minus rectam valetudinem domi parasitus se continuisset, alter alterum aut rediisse, aut conualuisse gauderet. Sed *domitus* est *domi* h. e. vinclis escariis domi est retentus. Pecunia aliqua alicunde adcepta, *fuit vsque cum caris suis*, non, quod ab alio quo dictum intelligeretur, cum liberis, sed, cum ferculis — 30. non enim nisi quod carissimum emit et edit — sed 31. *cari* deserunt, pecunia absumta emere porro nequit, quae desiderat, redit igitur ad Menaechmum.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *ni* Donatus positum putat pro *ne*; *ne sis*, *habeas*, caue sis; nec negandum est, antiquos saepe literas commutasse adfines. Alii *ni* explicant, *nisi mala*, *stulta*, *inde*

mita sis, habens odio id, *quod videas* etc. Paulo mitius certe dixisset *ne sis* ne fias mala, quam, *nisi* iam *mala sis*, aliter ageres — 3. *praeterhac* h. l. porro, praeterea. Rud. 4. 4. 73. si *praeterhac* vnum verbum faxis hodie — 4. *vidua* ex aedibus exturbata — 8. qui te vxorem duxi, *portitorem* quasi telonarium domum duxi, qui exeuntem redeuntemque me obseruat atque excutit, quasi vectigal exacturus — 10. *te habui delicatam* animo benigno et clementi in te fui — 12. *nec quidquam eges* antique, pro *quoquam* seu *cuiusquam* — 13. *cauebis malo* vid. Cas. 2. 6. 59. — 14. *ne me nequidquam serues* ironice: ne frustra obieris laborem mei seruandi. *ob eam industriam* explicant: de industria, data opera. forsan: ob hanc industriam tuam — 15. *ducam scortum, atque ad coenam* etc. cum scorto coenabo. *scortum ducere* Merc. 4. 6. 3 et 11. — *coenam condicam* vid. 1. 3. 25. iubebo apud scortum coenam adcurari — 18. *euax* exsultantis est — *amatores mariti* mariti qui scorta amant — 24. *meo malo* periculo — *hoc ad damnum deferetur* ad scortum, quod damnosum esse non nego — 26. *ecqua in ista pars inest praemii mihi* et ego e numero sociorum tuorum sum. *praemium* saepe pro *praeda* — 29. *Genium meum* vid. Capt. 4. 2. 99. — 30. *per tempus* tempestiue — 31. *commoditatis articulos scio* quidquid adtemperate, in tempore facio, quod omnium rerum est primum — 32. *facinus luculentum* adolescens putat pallam subreptam; parasitus, abdominatus, opsonium aliquod lautius — 33. *si quid titubatum* peccatum a coquo *est*, id reliquiis gustandis iam sciam — 35. *Catamitum* Ganymedem — *Adoneum* pro *Adonin* — 37. *adsimilo* forma et ornatu refero — 39. Peniculus, quae verba iussus effert *homo lepidissime!* et quae v. 40. iussus addit *atque hilarissime!* vtraque ridicule clamitasse putandus est — 40. *audes* num dignus tibi videor, cuius de laude et tu quid addas? — 41. *qua gratia* mercede — 42. quia propter litigium cum vxore domi non coenabis, *mihi abs te caueo cautius* praescire cupio, quo me ad coenam abducturus sis — 43. coenabo alicubi, vbi, die exacto, clam vxorem (vxore) genio indulgeamus. Dies apud alios quoque poetas dicitur *mori*, et *componi*, et coena quasi *bustum* et *sepulcrum* diei est — 44. *incendo rogum* vt v. 38. rogauerat *vbi*, sic hic *quam* mox esuri sumus — 45. *dies iam ad vmbilicum est dimidiatus mortuus* inclinatus iam in pomeridianum tempus, ideoque, coena vt

adparetur, mox curandum est — 46. *te moraris* tua ipsius culpa sero coenabis etc. — *oculum persolum* quem habeo vnum. Luscus igitur erat, vt Curc. 3. v. 22. 23. — 49. *a leonino cauo* a domo mea, in qua vxorem, leaena saeuiorem, inclusam habeo — 50. *agitator* auriga in ludis circensibus. Cic. Qu. Acad. 4. ego, vt *agitator* callidus, priusquam ad finem veniam, equos sustinebo — 51. *respectas* vt agitator respicit currus, pone sequentes — 54. vocem *augurum* primus adsuit Pylades, in codd. non legitur. *Capi*, eligi, dicuntur augures, sacerdotes, arbitri, iudices. Sensus: non ipsum conlegium augurum melius coniecturam fecerit. Alii intelligunt *conlegium parasiticum*; inter omnes parasitos nullus de odore certius, quam ego, coniecturam fecerit — 56. *summum* summam pallae partem mihi olfaciendam porrige — 57. *ex isto loco* infima pallae parte *spurcatur* obsenditur *nasum* vt saepius pro; nasus, *odore* foetore *inlutibili* qui elui nequit — 61. *diurnam stellam* Luciferum orientem — 64. *cantharum* compotationem *commoratus es* serius facis incipere, qui me pultare vetas *mille passuum* ludit confundendo longitudinem loci et temporis: aliquamdiu — 65. *Samiae* fragiles, vt vasa Samia. Bacch. 2. 2. 22 seq. — 66. *ab se* e domo sua, alii: sua sponte — 66. 67. *candore* Erotii ipse solis splendor exsuperatur.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. *extra numerum es mihi* te non curo — 2. Varro L. L. 6, 2, dicit: *adscriptiui* dicti, quod olim adscribebantur inermes, qui succederent armatis militibus, si qui eorum deperissent. Contemtiores eos fuisse adparet. Vlpianus: qui nondum in numeris sunt, licet etiam lecti vel tirones sint, et publicis expensis iter facerent, nondum milites sunt. Debent enim in numeros referri — 3. *proelium* prandium; manet in metaphora a re militari — 4. vtrumque iocus est παρὰ προσδοκίαν, vt *proelium* pro *prandium*, sic *potabimus* pro *pugnabimus* — *vterque* ego et parasitus — 6. *tua est legio* tua est in potestate, vtrumuis in numerum referas — 7. *vt ego* o quantopere ego — 8. conspecta palla, quam dono tibi adferri facile potest praesagire, iocatur; *interim* quo tempore dicis, te vxorem male odisse, eius tamen amorem prodis eo, quod *nequis* non potes *quin eius aliquid indutus sis* — 9. quia non statim responderat Menaechmus,

mulier, morae inpatiens, leniter illi subridens rogat: *quid hoc est* quo indutus es? — *induuiae tuae* hanc pallam tu induas, dono tibi adlatam, *vxoris exuuiae* quam vxori subripui, tamquam hosti detraxi — 10. *quam quisquam* eorum, *qui inpetrant* corporis mei vsuram; pluris te facio, quam ceteros amatores meos — 12. *oportebat nasum abreptum mordicus* ita eum disfuauiatam te esse, vt ipsum viderere comestura — 13. *sustine hoc* pallium meum *exuuias facere* exuere *volo* pallam *quas voui* Erotio dare decreui — 17. *meo animo* mea sententia — *ab Hippolyta subeingulum Hercules* Epid. 2. 1. 9. tanta non subiit Hercules pericula, quum Hippolytae, Amazonum reginae, auferret balteum, quanta hodie ego, vxori pallam subripiens — 21. prudentius monet, quam a parasito exspectasses — 22. *anno* ante annum. vid. Amph. Prol. 91. — 23. *vt ratio redditur*, vt ex iis, quae dicis, adparet. Vxori quod emeras, si subreptum ei ad scortum defers, argentum plane periit — 26. *scitamentorum* cupediorum — 27. *glandionidem suillam* vid. Capt. 4. 4. 7. — *laridum pernonidem* quasi pernae filium, laridum de perna praesectum. Comice ficta vox, vt Aesonides est Aesonis filius — 28. *sinciput* Gloss. ἡμικράνιον, ἡμικεφάλιον, caput suille dimidium, nisi *sinciput* ponitur pro capite toto — *polimenta porcina* testiculi porcorum — 29. *madida* est: cocta. alii legunt *madido mihi* ebrio — *miluinam* famem, vehementem edendi cupiditatem — 34. vel deorum diuitias spernam, si ea mihi obferantur lege, vt te hodie deseram. vid. 3. 1. 4.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

1. *tres numos* Plauto numus videtur esse didrachma. Dedit ergo coquo triginta sex obolos.

IN ACTVS II. SCENAM I.

2. *meo animo* vt sc. 1. v. 17. vt mihi videtur — 3. *non dicam dolo* non negabo, iucundissimum esse nautae, si terra, quo nauis adpellatur, in conspectu sit, maior tamen laetitia est, si conspecta ea terra sit patria nostra — 6. vt mare circumfluit, sic nos circumimus omnes insulas — 8. *quid modi* etc. quem modum statues pietati tuae — 11. *mare superum* adriaticum — Graecorum sedes sibi propiores ideoque et notiores Romani *Graeciam magnam*, eamdem vero, qui in Hellade habitabant ipsa, *Graeciam* vocabant *exoticam*, inter medios barbaros sitam — *si adpareret* extaret — 22. *scirpus* leuis iuncus enodis. Ideo

nodum in scirpo quaerere est: mentem suam macerare, vbi opus non est. Ter. Andr. 5. 4. 39. — 23. *historiam* Periplum — 25. *tuo modo* vt obtemperem tibi — 26. *illoc verbo*: discauens malo! quod minitantis est: grauiter monuisti, me esse seruum tuum — 30. *viaticati aestiue* exiguo viatico instructi. Aestate enim minus temporis pecuniaeque in itinera facienda inpendendum est: quam hieme — 35. *palpator* qui palpando, blandiendo decipit — 38. *Epidamno* nomen vrbis compositum iocatur esse ex vocibus ἐπὶ et *damnum*.

IN ACTVS II. SCENAM II.

12. Messenio intelligit de peniculo, spongia oblonga, qua extergebantur baxeae v. 2. 3. 40. — 14. *numero* nimium cito. vid. Cas. 3. 5. 21. — 16. *sacres* antique pro: sacri. *porci sacres sinceri* puri, integerrimi atque ad sacrificium idonei — 17. *piari* sacrificio — 20. 21. *Cylindrus*. graecum *y* a Romanis passim vsurpatum est, vt latinum *u*. Coquus igitur si pronuntiauit *Culindrus*, Menaechmus nomen ioco, sordido quidem, deriuat a *culus* podex, et addit *seu Coliendrus* (sic enim cum Lambino posui pro *Coriendrus*) a *coleus* testiculus — exspectatur *nomineris* pro quo *perieris*, ἔῤῥοις, non sine exsecratione dira — 23. pro *tantum* Pistoris mauult *tamen*. Si defendas *tantum*, est forsan: de tuo nomine non incertus sum, vt mihi tecum dicendum sit *seu* Menaechmus voceris, *seu* aliter — 29. *cyathisso* pocillator sum — 37. pro *numum* Douza maluit *numo*. explicandum quidem ita est — 38. *porculum* quo sacrificando expieris mente captus. vid. supra v. 15 ad 19. — 41. *hominem multum et odiosum* vehementer odiosum sine *et*: plurimum negotii mihi facessit. Alii: *multum* explicant: ille vnus tantum mihi facessit negotii, quantum vix plures possent — 43. *ridiculus* ioci plenus — 51. *haec* opsonia *madebunt* cocta sint — *morabitur* vos, quo minus mox prandere possitis — 54. *te interim* paullisper tacet, quasi perrecturus *maximam in malam crucem*, sed mox addit *atque adcumbere* — 55. *ad Vulcani violentiam* ad ignem — 68. *amittunt domum* dimittunt — 71. 72. *recte monere* est *prudenter* monere; sed tum demum seruus *recte* moneri dicit, si quis monitus prudentior fiat — 75. *nauales pedes* h. l. mercenarii, quorum opera vtebantur, qui naui aliquo venerant. vid. 2. 3. 81 et 5. 6. 20.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *sine fores sic* manere apertas, *nolo* eas *operiri*, quod amatorem iam prope adesse audiui — 5. *amoenitas malo est* qua adliciuntur — 9. *potissimus* quo nullus sit animo meo carior, seu certe: quem priores partes apud me habere sinam. vid. Truc. 4. 2. 15. — 24. 25. *folia nunc cadunt, praeut* etc. primum hunc meretricis conatum esse dicit, Menaechmi inretiendi, eumque futuris eius conatibus tanto esse leuiorem, quanto folia leuius cadant, quam arbores ipsae — 26. *elecebrae argentariae* quae argentum eliciant. vid. Bacch. 4. 9. 20. — 30. *delicias facis* Muretus h. l. explicat: inrides — 36. *bene* benigne *vocas* — *tam* Festus docet vsurpari solitum pro *tamen* — *tam gratia est* blandior forma est abnuendi, se ad prandium venturum. Sic Most. 5. 2. 9. *de coena facio gratiam.* Graeci, quum inuitati nollent ire, dicebant κάλλιστα, ἐπαινῶ aut πάνυ καλῶς — 40. *baxeae* calceamenti genus, crepida. Quidam *buxeae* sc. mensae, quas Peniculus 1. 3. 2. iocatur se detergere — 44. *cantherino ritu adstans somniat* ambiguitas est in verbo *somniare.* Equi, cantherii prae ceteris, *somniare,* quod pro dormire positum est, interdum solent stantes. *Somniare* autem etiam est nugas et deliramenta effutire, vt Curc. 4. 3. 14. quos tu mihi Summanos *somnias*? — 45. *qui* qua de caussa *lubet* — 50. *eccere* mirantis et indignantis h. l. est — 50. 51. Vox *nauis* a non nullis hic sensu sumitur obscoeno. Menaechmus autem vere dixerat, *in naui se prandisse*; Erotii vero: *quam tu nunc mihi nauem narras?* nihil aliud est, quam; hoc tu qui potes dicere, qui modo hic fuisti, et prandium tibi apud me iussisti adcurari? — 52. Sextus iam annus erat, postquam nauigauerat 2. 1. 9. quo longo tempore nauem necesse fuit, aliquoties fuisse reficiendam — 53. vt in officina pellionis multi sunt pali, ad distendendas siccandasque pelles, sic in naui palus palo proximus est. Meursius censet, poetam et hic Pellionem ludere, sua aetate minorum gentium Comoedum, de quo Bacch. 2. 2. 37. — 56. *Moscho prognatum* 5. 9. 39. et 49. — 58. de Agathocle v. Most. 3. 2. 88. — 58. 59. mulier enarrare vult tyrannorum in Sicilia subcessionem, sed hoc, vt Camerarius dicit, facit ἀνιστορήτως, ex male tradito maleue percepto rumore, rem, personas, tempora, loca confundens, quod in persona mulierculae non excusandum modo, sed Plautus etiam de industria fecisse putandus

est. Vt Gronov. docet, non quidem *Pinthia*, sed tamen *Phintias* aliquis, post Agathoclem, non Syracusis vero, sed Agrigenti, dominatum obtinuisse, a Diodoro Siculo L. 22. narratur. Liparo aliquis in alia Siciliae parte regnasse potest, licet nomen eius in historia interciderit. Nec verum est, Hieronem regnum adcepisse a Liparone ei traditum, quod vni virtuti suae ciuiumque amori debebat. Alii aliter. Petitus vult, Pinthiam Liparonemque non esse alios, quam Agathoclem ipsum, qui non *Pinthia* sed *Plinthias* vocatus sit ἀπὸ τοῦ πλίνθου, quod figlinam iuuenis fecerit, *Lyparo* autem, non *Liparo*, a λυπαρὸς seu λυπηρὸς, saeuus, molestus — 62. *pernegari non potest* eundum est, quo mulier vocat — 71. *quid te amabo* orabo *vt facias* — 72. *ad phrygionem* qui acu pingebat, vt adiiciat ornamenta, et picturis pallam variegets — 78. *st! scire vis* dicit Menaechmus respiciens, an Erotium iam intrauerit — 79. *quid ergo* iubes? — *opus est* prius quam vero eloquatur, quid opus sit, iterum ianuam respicit, quare *quid opus est?* seruus rogat, morae inpatiens — Men. *scio, vt me dices* i. e. iterum monebis, vt 2, 2. 67 sqq. — Mess. *tanto nequior es* si, monitorum meorum memor, tamen intrabis — 87. *nauis praedatoria* meretrix 2. 2. 69. — ducit *lembum* herum *dierectum* in malam rem Capt. 3. 4. 103.

IN ACTVS III. SCENAM I.

4. dum *hieto* aperto ore adsto, toto animo ad ea, quae in foro aguntur, adtentus — 6. *qui illum dii perdant.* Sic et Pers. 5. 2. 6. *qui illum* Persam, atque omnes Persas, atque etiam omnes personas dii perdant! Truc. 4. 2. 78. *qui istum* dii perdant. cf. Cas. 2. 4. 1. Omnibus his locis forsan post *qui* dicturus aliquid fuit, quod, exsecratione sibi potiore, reticuisse videtur — 9. *census capiant illico* Turnebus explicat: pigneribus captis mulctentur, vt senatores, qui, inuitati, in senatum non venerunt. Gronov. pro *capiant* legi mauult *careant* census parte mulctentur — 10. *in dies qui singulas escas edunt* explicant; alii: qui semel tantum te die edunt; alii: qui solent μονοφαγεῖν, qui soli edunt, neque vocant, neque vocantur, quibus igitur non hoc negotii est, vt vel vocatis domi suae praesto sint, vel vocati veniant tempori — 13. *perdidisse prandium* παραδειπνηθῆναι domicaenio adfici — 17. *venio aduorsum*

tempori qui conuiua esse debebam, aduersitoris vice fungor, quasi hero coenato tempori aduersum venio.

IN ACTVS III. SCENAM II.

v. 1. 2. 3. Erotio dicit abiens — 1. *hanc* pallam — 3. cf. 2. 3. 74. — 12. *cuius heres numquam erit post hunc diem* quae numquam reddetur ei. vid. Bacch. 4. 8. 8. — 14. *parti* pro: parte sc. prandii — 20. numquam tam lepide curatus sum, sine sumtu meo — 27. *fecisti funus prandio* consumsisti prandium — 28. *cui prandio ego aeque* ac tu *heres eram* cuius pars mihi debebatur inuitato — 41. *sinciput* caput, non es sanae mentis — 46. *obcisa est haec res* plane desperata. v. Capt. 3. 4. 7. — 48. *cinaedum* Turnebus hic interpretatur saltatorem; Lambinus: mollem et inpudicum.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1. *amare te multum* valde orare 2. 3. 71. — 4. *Spinther* Festus: armillae genus, quo mulieres vtebantur brachio summo sinistro — 13. *armillae* differebant a spinthere, gestatae in vtroque brachio — 15. *num dicam* Erotio, te *curare* quae orauit? seu, vt Lambinus legi mauult *curasse* i. e. curaturum esse? — 17 seqq. Ter. Heaut. 2. 2. 59 sqq.: disciplina est eisdem, (meretricum amatoribus) munerari ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam — 17. *inauris* ἐνώτιον, ἐλλόβιον, ornamentum aurium lobis insertum — 18. Inaures quod diuersi fuerunt generis, quales ipsa sibi donari velit, dicit: *Stalagmia*. Fuisse autem videtur *stalagmium* inaurium genus, oblongum, ex bacca pendula, a guttae, Graecis σταλαγμὸς dictae, similitudine denominatum — 20. *cedo aurum* ne ab ancilla quidem praedam auferre hominem pudet — *manupretium* mercedem opificis — 21. *da abs te* da interim aurum pro me — 25. vbi redire vidit ancillam, auersus haec secum loquitur, non iocatus, vt quidam putant, sed vere furaturus venditurusque, quae adceperat! idem fere sentit apud Terentium Chaerea Eun. 2. 3. 90 sqq.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

Peniculus fecerat, quod 3. 2. 52 sq. erat minatus — 1. Edd. quaedam habent *patiar esse in* quod vero *esse* in nullo codice reperitur — 5. *pallam*. Spinther quum adferret ancilla, Peniculus iam a Menaechmo discesserat — 7. *coronam* quam 3. 3. 31. laeuorsum abiecerat — 10. *sed pallam*

non fert quem hanc viderat ferre, Menaechmus fuerat Soficles; iam vero obuius Menaechmus erat fubreptus — 11. *male habeas*, excipias, tractes maritum *idem quod femper* non potuit mulier hoc non aegre ferre, nam ne peffima quidem mulier mala haberi gaudet. Vlcifcitur igitur 4. 2. 100. hominem inprudenter veriloquum.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

Infontem Peniculus Menaechmum fuum Act. 3. fc. 1. adcufauerat, qui, inuitiffimum fe in foro moratum effe, hac fcena ineunte narrat — 1. *more moro* ftulto, a μωρος. Sic Trin. 3. 2. 43. amor *mores* hominum *moros* et *morofos* efficit — 3. *optimi maximi* optimates, qui plurimum in re publica pollent. *vti quique optimi maximi funt*, ita *morem habent hunc* i. e. optimi maximi omnes hunc habent morem — 6. *res* opes — 9. 10. mali fed diuites *qui neque* etc. — 11. *follicitos patronos habent* iis non defunt patroni, qui caufam eorum follicite dicant — 15. *mens eft in querelis* nihil aliud quam querelas cogitant — 19. *ad populum* in comitiis — *in iure* apud Praetorem pro tribunali — *ad iudicem* vel *recuperatorem* a praetore datum, vel *arbitrum* a litigantibus ipfis captum — 22. *adtinuit* in fuo negotio retinuit *detinuit* ab eo, quod ipfe acturus eram, auocatum tenuit — 23. pro *proeliis* reperitur lectio *pro eius* — 24. *tortas*, *confragofas* obfcuras, perplexas — pro *aut* cum Salmafio pofui *haud* — 25. 26. iunge: *haud multo plus aut minus* (minusue), *quam opus* erat, quam pauciffimis quidem fieri poterat *controuerfiam* (caufam) *dixeram* fuaferam — 27. *vt fponfio fieret* vt iure iurando et praedibus ftipulatio fieret pecuniae ab eo, qui caufa caderet, foluendae — 28. 29. 30. et fic cliens meus hodie quidem effugit *nec magis manifeftum ego hominem vmquam vllum teneri vidi* licet numquam reum viderim manifeftius effe conuictum *omnibus malefactis teftes tres aderant acerrimi* quippe in cuius malefacta fingula terni citabantur teftes fide digniffimi — 40. pecuniam fumere *fenerato* eft: grandi fenere! h. l. pallam abftulifti *fenerato* magno tuo malo — *fic datur* triumphantis eft: fic abftuleris mihi pallam, vt furti huius poenas mihi des grauiffimas. Poen. 5. 5. 7. miles, poftquam dixit, probe fe vlturum minam lenoni datam, addit *fic dedero* — 46. *nifi vnum, palla pallorem incutit!* Haec verba tribuenda funt Peniculo inridenti. Alii quidem

Menaechmo ea tribuunt. hunc vero quis credat iocari tunc voluisse, seque ipse prodere? — 64. quod v. 40. mulier dixerat *sic datur*, id hic eodem sensu Peniculus dicit: sic me absente prandium comederis, vt iniuriae istius poenas mihi nunc des grauissimas — 82. 83. 84. *subripitur aliquid alicui* duplicem potest habere sensum, seu: auferre ab eo, vt is rem perdat; seu auferre alicubi, vt ei detur, vt eius fiat. Vxor dixit: *palla subrepta est mihi* a me ablata est; Men. quaerit: *palla subrepta est tibi?* quod *tibi* Penic. captiosum vocat: num palla *subrepta* alicubi *tibi* data est? explicat dein: *huic*, Erotio, cuius domum monstrat, subrepta est, vt deferretur, non *tibi* vxori, nam *tibi* donanda *si subrepta esset*, *salua nunc foret* tu mulier eam haberes. Saepius hoc modo Plautus iocatur. Aul. 4. 4. 8. *St.* nihil equidem *tibi* (Euclio) abstuli. *Ev.* at illud, quod *tibi* (in vsum tuum), abstulisti, cedo. Capt. 4. 2. 86. *mihi* quidem esurio, non *tibi*. Pseud. 4. 1. 23. Iupiter te *mihi* (Pseudolo) seruet. *Si. immo mihi* (Simiae ipsi me seruet.) — 90. 91. Noctua *τὸ u* sonare dicitur, Latinis igitur *vlula* Graecis a *τὺ τὺ* dicta *τυτὼ*. In fragmento aliquo e Sidonio Grammatico, de vocibus animantium, in Gloss. aliquot superstite, legitur *noctua tutubat*, Ausoniique versus notus est: *Cecropiis ignota sonis ferale sonans u* — *defessi sumus* dicere *tu* — alterum *nos* otiosum videtur — 93. *non dedisse* intelligi vult: non donasse, sed commodasse modo.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. quam *aetati tuae* vt saepius pro: *tibi* — 3. *volup.* pro *voluptas*, quod ipsum in Mss. et edd. vett. nonnullis hic legitur — 9. *numquam factum reperies* codd. legunt *releceris* et supra scriptum *redixeris*. E priori Gruterus *relege res*, e posteriore Pareus *reuiceris* formauit. Boxhorn. denique legendum putat *numquam factum, ne dixeris*. Edd. veteres habent *reperies*. Mihi quidem placeret: *Numquam factum! relege res* i. e reuoca tibi in mentem, quae facta sunt. Ea vero, quae vult relegi, v. 10. 11. exponit — 12. *quia commisi* tradidi tibi pallam *adfectas viam ad eam rem, vt me defraudes* — 17. *compingite* eam pallam *in oculos* carissimam habeatis, adseruetisque studiosissime — 18. *ne frustra sis* ne speres, me recepturam te, credituram tibi esse — 20. *frustra* gratis *me ductare* voluptatem mecum capere *non potes* — 24. *ex-*

clusissumus superlatiuus comice confictus, ab vxore et amica exclusus.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *dudum* 2. 3. 35. — 11. *muttire* γρύζειν. Gloss. *muttum* γρυ. vid. Amph. 1. 1. 225 et 1. 3. 22. etc. — 12. pro *admisi in me* Edd. quaedam *in te*, sed *admittere in se* culpam, maleficium, dedecus, vsitatissimum est. — 13. *Hecubam canem* quod maledicta in quemuis Graecum obvium ingerebat, Graeci lapidibus insectati sunt, ob eamque rabiem in canem versa fingitur, quin eius effigiem canis forma pingebant. Iuvenal.: 10. 271. sed torua canino latrauit rictu, quae post hunc vixerat vxor. Vid. Argumentum meum Casinae. — 25. *praeterhac* vid. supr. 1. 2. 3. — 27. *mea quidem causa* quantum ad me adtinet, per me — 30. *ante oculos adtines* in conspectum meum adfers — 36. *quaero* et *quaeso* Festus dicit interdum permutari; esset igitur *quaere vt* i. q. quaese, roga vt. Sed *quaere* potest etiam h. l. proprie sumi: inuestiga, tecum vt veniat, vt eum huc perducas — 37. *ita rem esse dicito* ei, rem necessario poscere, vt simul tecum veniat — 41. *degero* vt infra sc. 2. v. 51. pro: defero — 42. *monstra, quod* medicamentum *bibam, tuam qui* etc. quo maledicentiam tuam perferre possim. Allegoria a medicis, qui medicamenta dant, quibus epotis venenum inpune sumi, aut iam sumtum tolerari possit — 45. *simitu* Plauto frequens pro *simul* — *Parthaon* pater Oenei, Aetoliae regis, patris Deianirae — *simitu te noui cum Parthaone* non magis te noui, quam Parthaonem, — 48. *cum Calcha*, Calchante, Thestoris filio, qui arte diuinandi in Graecorum ad Troiam exercitu plurimum pollebat: Noui tuum patrem non magis, quam Calchantem — 49. numquam eum vidi.

IN ACTVS V. SCENAM II.

4. *Obsitus senectute* senio confectus. Sic apud Terentium Eun. 2. 2. 5. *obsitus annis*. Virg. Aen. 8. 307. *obsitus aeuo* — 5. *onustum corpus gero* Merc. 4. 1. 7. fero annos octoginta et quatuor — 6. *mala aetas* senectus — 18. et *illi* viri — 20. *salue*. vid. Stich. 1. 1. 10. — 28. *velitati estis* litigastis inter vos. Festus: velitatio est, vltro citroque probrorum objectio, ab exemplo velitaris pugnae. Afranius: interea verba iactare inter se, et labiis velitari.

Rud. 2. 6. 4. equidem me ad velitationem exerceo, nam omnia corufca prae tremore fabulor — 9. *logos* Nonius: fermones et dicta ridicula et contemnenda. Apud Ter. Phorm. 3. 5. 8. *logi* funt nugae, promiffa inania. Hoc Plauti loco adiectum *longos* explicat *logos* effe ambages, quibus omiffis fenex rem ipfam, quam pauciffimis fieri poffit, verbis expeditam cupit — 30. *te abfoluo* vno tibi verbo dico — 35. *neuter* neque tu, neque maritus tuus — 37. *nifi non vis* plura mulier adiectura eft, forfan: filiam tuam meretricibus pofthaberi, defpoliari; fed fenex interpellat — 39. *fane fapit* non inprobat, quod forfan ipfe olim fecit, plures certe iuniorum faciebant; feu idem fentit cum Micione Terentiano Ad. 1. 3. 4 fqq. quum placo, aduerfor fedulo, ac deterreo . . . fi augeam, aut etiam adiutor fim eius iracundiae, infaniam profecto cum illo — 40. *faxo amabit* fore praedico, vt amet — *ob hanc induftriam* tuam, quod eum obferuas, quo eat, quid rerum gerat — 41. 42. *tua quidem* etc. odio tuo a potando eum non auocabis — 42. *vna opera poftules* hoc, fi potare eum vetas, idem eft, ac fi poftules, eum nec ad coenam ire ad alios, nec eos domi fuae adcipere — 46. *lanam carere* a *κείρειν* tondere, i. q. *carminare;* vnde et *carmen* inftrumentum ad carendam lanam. Pro *carere* legitur et *carpere* — 51. *praehibet* i. q. praebet — 59. *abs te deftituis* folam relinquis — 60. poft *fenex* fignum interrogandi pono. Pro *deteftor* reperitur in codd. a prima manu *deteftes*, vnde Gruterus coniecit, feu potius reftituit *do teftes.* Verba vero *fummum Iovem deosque do teftes* iungenda funt cum v. 62 fqq. *me neque ifti* etc. fenex autem miraculo ignorantiae adtonitus, quam Menaechmum putat fimilare, interfatur v. 61. *qua de re* deos das teftes, *aut cuius rei rerum omnium* caufa? — 69. *Mr. nimio haec inpudenter negas.* Sic concinnauit Camerarius, quum prius legeretur *imo obcludere negem*, quae verba alii aliter mutarunt — 72. *non tu te tenes?* cohibes, taces? — 74. Mff. definunt in *quis tu homo es?* Camerarius inferendum putauit *quid feci ego:* priores inferebant *quid nocui* — 76. *viden tu illi oculos virere?* ardere. Hor. Epod. 17. 33. feruida *virens* in Aetna *flamma* (non moror eos, qui pro *virens* malunt *vrens!*) — 76. 77. *vt viridis exoritur color ex temporibus atque fronte.* Non eft mutandum *iridis color.* Ex ira ac furore omnis vultus natiuum colorem mutat. *Viridem colorem* Turnebus ex-

plicat. *subluteum*. Vult autem mulier dicere, insanum eum esse. Conf. Capt. 3. 4. 63. viden tu illi maculari corpus totum maculis luridis? atra bilis agitat hominem — 80. *pandiculans oscitatur*. Festus: *pandiculari* dicuntur, qui toto corpore oscitantes extenduntur, eo, quod pandi fiunt. Iam *oscitatio* est oris citatio et diductio. Glossarium: *oscitatur* χασμᾶται. Taubmann. — 82. quod bacchari vult videri, vocabulis bacchantium vtitur Bacchique adpellationibus — vt bacchantes solent v. 84. mulierem, 85. 86. senem maledictis lacerat, illam vocans *canem rabiosam*, hunc *hircum* vt multis aliis fuerit, sic nunc sibi maleficum — 88. *illi* δεικτικῶς mulieri —. 100. *haud male illanc amoui* secum dicit, sequentia vero quam terribili voce potest — 101. pro *Titanum* Meursius non male coniicit *Tithonum*, cuius aetas decrepita nota est, vnde proverbium Τιθώνου γῆρας. — Plures quidem *Cycni* sunt noti, vt Apollinis ex Hyrie filius, Martis e Pelopea seu Pyrene, ab Hercule obcisus, Neptuni e Calyce, Ociti ex Aurophile, qui in bello troiano innotuit, aliique; hoc vero loco *Cycno prognatus patre* est: senex, cano capite — 102. *artua* pro *artus* ab nominatiuo obsoleto *artu*, vnde verbum *deartuare*, per membra concidere. Capt. 3. 4. 108 et 3. 5. 14. — 106. *exossabo*. vid. Amph. 1. 1. 162 et 163. — *dedolabo* decidam, amputabo *assulatim* minutatim viscera. Lectio debetur coniecturae Camerarii. Superiores legebant *senem exossem nisi dedolabo*. Aldus: *exossem reddam, dedolabo*. MSS. *senem osse fini dedolabo*. Gronovius: *hunc senem ossum fini* i. e. vsque ad ossa *dedolabo assulatim viscera*. Capt. 4. 2. 52. — 111. edd. omnes *gaetulum* seu *getulum*. MSS. habent modo *etulum*, vnde Gulielmus legendum coniicit esse *vetulum* — 112. *stimulum* antique pro *stimulus* — 114. pro *inflexa* recepi coniecturam Salmasii *in flexu* in flectendo *sit* adpareat *pedum pernicitas* — 117. Pallas apud Homerum Achillem, in pugnam iturum, *capillo de curru deripit* deorsum rapit, detrahit — 118. *tuum Apollinis imperium, dictum demutat* eleganter pro: tuum, o Apollo, imperium. Sic Cic. Phil. 2. tuum hominis simplicis pectus, et pro lege Manil. tuum grauissimi hominis iudicium etc.

IN ACTVS V. SCENAM III.

4. *Vosque* spectatores ridicule adloquitur — 7. *ex opere* ab aegris, quos dictus erat visere — 8. *odiosus*

qui diu fuit exspectandus. Heinsius malebat *otiosus*, quod adrogantes quidam medici vel tunc, quando maxime otiosi sint, aegris tamen visendis videri velint districti — 9. 10. *crus, brachium fractum obligare* ἐπιδεσμεῖν. Veteres medici erant simul χειρουργοὶ. Apollo et Aesculapius, artis medicae auctores, dicti forsan pro viris inlustribus, quos medicus gloriosus nominauerat. Intelligunt alii statuas istorum deorum, quare senex v. 11. incertum se esse dicat, medicumne an fabrum adducat — 12. *gradus formicinus* minutus, vnde, licet multum se moneat, parum tamen promoueat. Alias *gradus testudineus* Aul. 1. 1. 10. Amph. 4. 3. 53. vbi testudineus obponitur gradui grallatorio.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

2. *laruatus.* Festus: laruati sunt furiosi et mente moti, quasi larnis et spectris exterriti — *Cerritus* Nonius: Cerriti et laruati male sani, aut Cereris ira et laruarum incursionibus animo vexati. cf. Amph. 2. 2. 144. — 3. *veternus* lethargus — *aqua intercus* hydrops — 8. *plus sexcenties in die* saepissime *suspirabo* inuisam ad eum, vltro citroque cursando anhelabo.

IN ACTVS V. SCENAM V.

4. *meus Vlysses* Peniculus, quo ego, vt Agamemnon Vlysse, vtebar consiliario et administro — 5. *vita deuolvam sua* Bosius Parcarum a fusis et stamine putat sumtum, quod confirmat Virg. Georg. 4. 348. dum fusis mollia pensa devolvunt. Addere potuisset eodem iure Cir. 446. non licuit grauidos penso deuoluere fusos — 6. *qui illius vitam esse dico, quae mea est* quod v. 7. *meo cibo* etc. — *anima meo* cibo priuabo virum — 12. *apertas* denudas — 15. *hellebori iugere* tanta hellebori copia, quanta ex agri iugere potest meti — 19. *purpureus color:* rubor nigricans, *puniceus:* dilutior et floridior — 22. *percipit insania* penitus eum capit, ingrauescit — 23. *obcidis fabula* Camerar. forsan rectius: *obcipis fabulam* — 24. *oculi duri* putabantur insaniae indicium esse — 25. *locustas* quod palpebris carent, durissimis oculis esse dicunt, σκληροφθαλμοὺς — pro *ignauissume* quidam legi voluere *ignarissume*, quod medico non tam ignauia exprobretur, quam inscitia: Gronovius autem recte monuit, *ignauum* Plauto

passim poni pro homine nihili ac nullius vsus — 31. *qui vtinam te Iupiter* — 34. *praeut dudum fuit* alter quidem Menaechmus, qui insaniam de industria similauerat, videtur seni idem, quocum nunc loquitur — 38 ad 42. sensus: quae tu insimilas, non magis dixi, quam tu, quae te fecisse insimilo, vmquam fecisti — 38. *coronam Iovis subripuisse* narratur Petilius quidam, inde Capitolinus vocatus — 47. *aliquos viginti dies* viginti et aliquos; alii *aliquos* explicant *circiter* — 50. *nihilo minus* non pauciores — 57. praesens *coepio* et tempora inde formata apud Plautum passim obcurrunt. vid. ad Pers. 1. 3. 41. — 61. *huc* ad Erotium — *prouentum est nequiter* male res subcessit. Rud. 3. 5. 57. proueni nequiter multis modis. Stich. 2. 2. 73. prouenisti futile. Truc. 2. 4. bene prouenisti.

IN ACTVS V. SCENAM VI.

1. *Spectamen δοκίμιον bono seruo id est* specimen, documentum boni serui in eo situm est — 4. *quam* aeque ac *si ipse adsit* — 5. 6. officio potius satis faciat, quo minus tergum virgis caedatur et crura vinciantur compedibus, quam gulae ventrique consultum eat — 6. *cui cor modeste situm est* qui animo, cupiditatibus moderari sciat — 9. pro *viris* Lambinus malebat *seruis*. *Ignaui, inprobi viri* sunt quidem hic serui nequam, non vero mutandum erat *viris*, quod MSS. habent — 14. *facilius patior verba* iussa, imperia heri exsequor — 13. 14. *magis facilius* non raro *magis* additur comparatiuis. vid. Men. Prol. 55. magis maiores. — 15. 16. malo edere, quod alii serui in pistrina moluerunt, quam ipse ibi molere, quod alii edant — 20. *metum vt mihi adhibeam* vt metu a malefactis absterritus recte faciam — 24. *postquam malum promeritum est* h. l. *promeritum* et passiue positum est, et in malam partem. Donatus: *promeruit* est: adiuuit, profuit; cui contrarium est *commeruit* — 30. *ex hoc saltu damni* domo meretricia *saluum* inconruptum, nondum captum, despoliatum — 31. *ne veniam depugnato proelio* μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία, post pugnam pugnatam subpetiae: sero! Editio autem Parisina v. 31. legit: *vtque meum ex hoc saltem Epidamno aluum eluam amphora*, ex quo videretur seruus cupere, se, in damno heri, saltem fieri participem prandii, ad quod Menaechmus-Sosicles inuitatus ab Erotio erat. Quod vocem *aluus* masculine posuerit, exemplis quidem paucis posset defendi. Ex

hac lectione v. 31. *depugnato proelio* esset: prandio finito, vt, quo aluum eluam, nihil super sit vini. Gronouius exponit: postquam iam captus, sub iugum actus, despoliatus est.

IN ACTVS V. SCENAM VII.

1. *per ego deos atque homines vobis dico* in deprecationibus atque obsecrationibus vsitatissimum est, inter praepositionem eiusque casum pronomen *ego* interponere. Sic Ter. Andr. 5. 1. 15. *per ego* te deos oro. Virg. Aen. 4. 314. per *ego* has lacrumas etc. Personam vero, quae τὸ *ego* interponit, eoque se respici iubet, talem esse oportet, cuius dignitas, virtusue aut merita animum audientis commouere valeant. In loco Virgiliano: *ego*, quae maximis te beneficiis cumulaui, quam tu pro vxore habuisti; in loco Terentiano: *ego*, cuius amicitiam semper coluisti, inceptam a paruis; in loco Plautino: *ego*, herus vester, cuius in potestate crura et latera vestra sunt — 3. *in medicinam* εἰς ἰατρεῖον, in officinam medici. Epid. 2. 2. 14. — *sublimis* vt pedibus terram non tangat, sed vestris feratur manibus. Mil. 5. 1. 1. rapite *sublimem* foras. Ter. Andr. 5. 2. 20. *sublimem* hunc intro rape, quantum potes. Virg. Aen. 5. 254. quem praepes ab Ida *sublimem* pedibus rapuit Iovis armiger vncis — 4. nisi crura compedibus vinciri, aut latera virgis variari velitis — 7. *quum venietis* (veneritis) aderit iam medicus; prius adhuc quam vos, non serius certe — 16. *in pacato oppido* inter quod et Syracusanos pax est — 17. *luci* pro: luce, interdiu, vt Amph. 1. 1. 11. Cas. 4. 2. 7. — 23. *sementem in ore faciam, pugnos obseram* metaphora ab agricultura: creberrimas grauissimasque infligam plagas. Sic Aul. 3. 2. 9. — 28. *pectere* contundere, conscindere, onerare pugnis. Sic Rud. 3. 2. 47. leno pectitur pugnis. Sed Capt. 4. 2. 116. fusti pectito — 30. *bene ora commentaui* pugnis, memores notas pugnis inpressi, quo sensu Pseud. 1. 5. 131 sqq.: quasi in libro quum scribuntur literae, stilis me totum vsque vlmeis *conscribito*. Gulielm. vero pro *commentaui* volebat legi *carminaui* — 33. *absque ted esset* tu nisi seruasses me — *ad solem obcasum*, vt Epid. 1. 2. 41. *ante solem obcasum* — 48. *adfer strenue* et quae Men. subreptus v. 53. 54. 55 dicit, animum produnt ingratum, lucrique turpiter cupidum.

IN ACTVS V. SCENAM VIII.

3. qui iungunt *eripui homines*, dicunt *eripui* h. l. idem esse, quod *dispuli*, vt apud Silium est *eripiunt*

flammae noctem. Intelligendum autem esse *eripui te e* vers. 5. adparet. Sequentia vero explicanda sunt: iis hominibus, *qui homines* quattuor te ferebant sublimem.

IN ACTVS V. SCENAM IX.

1. 2. Scena septima finiente intrarat Menaechmus subreptus in aedes Erotii, nunc vero exiens inde Erotio eiusque ancillae dicit: licet ambae iuretis, vestris vos oculis vidisse, me pallam et spinther abstulisse, peierabitis tamen — 3. *speculum tuum* imaginem tuam, quam verissime potest speculo reddi — 20. 21. *immo equidem meo, tuum tibi* etc. non negauerim, te Moscho patre esse prognatum, adcidisse enim potest, vt nostro vtriusque patri idem esset nomen — 24. pro *et patrem et matrem* cum nonnullis legendum puto *et patriam et patrem*, illam enim et hunc vterque nominauit, matrem vero hac tenus neuter. vid. v. 31. — 30. nominatiuus *lacte* pro *lac* legitur et Mil. 2. 2. 85. sororem germanam *tam similem quam lacte lacti.* Sed Amph. 2. 1. 54. est neque *lac* lacti magis est simili, quam ille ego est similis mei. Alias *ouorum* similitudo in prouerbio est — 50. *quippini?* hoc tibi dubium esse nequit — 58. *vestrum patri* vestrum vtriusque patri — 68. pro *renuntiatum est, te et patrem esse mortuum,* cum Pontano recipiendum putaui *de te* (sc. subrepto), *et patrem esse mortuum* (aegritudine). Si enim fama adtulisset, vtrumque, et patrem et Menaechmum, esse mortuum, qui potuisset Sosicles Menaechmum sextum iam annum 2. 1. 9. quaerere? Sed Syracusas nuntius rediit Prol. 37 sqq. puerum subreptum, patremque emortuum — 88. *meliore auspicio* adludit Messenio ad id, quod 5. 7. 40. ab eo Menaechmo, quem falso crediderat esse herum, liber iussus erat esse, a vero autem hero in seruitutem postea erat retractus — 93. *mihi vt praeconium detis* vt me in hac auctione praeconis munere finatis fungi, quo me hominem liberum geram, quodque officium quaestuosum solebat esse — 94. *die septimi* pro: die septimo. vid. Most. 4. 1. 25. die crastini — 95 ad 98. statim Messenio praeconium facit — 99. spectatoribus dicit — *quinquagesies* explicant quinquagies centena millia sestertium, quod esset sane multum. Additum autem *vix* diceret videtur, capturum eum esse *parum.*

COMMENTARIVS IN PLAVTI MILITEM GLORIOSVM.

IN ACTVM I.

2. *olim* aduerbium non praeteriti ſolum, ſed futuri etiam praeſentisue eſſe temporis, notum eſt — *olim quum* quoties — *ſudum eſt* ſol luce fulget, quam poteſt clariſſima — 3. *contra* me *conſerta manu* acie hoſtium inſtructa — 4. pro *praeſtringat* Lambinus contendit legendum *praeſtinguat* obcaecet. Sed non eſſe viderunt plerique, quod a lectione Mſſ. diſcedatur. Nonius: ſtricturae dicuntur proprie ſcintillae, quae de ferro feruenti exeunt, quod aut ſtricte emittantur, hoc eſt, celeriter, aut oculos ſuo fulgore praeſtringant. Aſconius Ped. ad Ciceronis *praeſtringat aciem* rectius probat dici oculos praeſtringere, quam praeſtringuere etc. — 5. *mihi* vt ſaepe *παρέλκει* — machaeram vult *conſolari* ſanguine fundendo, ne etc. — 6 ad 8. adfectus humanos adcommodat gladio ſuo — 8. pro *fratrem* Salmaſius vult *fratres* et explicat: hoſtes morte fratres et pares facere. Gronovio pro *geſtit fratrem* placet *geſtit offam* facere ex hoſtibus, vt Truc. 2. 7. 61. eſt *offatim concipilabo* et v. 65. *offatim conficiam*. Muretus, quem plerique hic ſequuti ſunt, emendauit: geſtit *farctum* facere; alii *fractum*. Camerarius retinet *fratrem* liquido in codd. expreſſum, et explicat: glorioſe militem nugari, enſem ſuam geſtire: cruentari in hoſtibus, hoſtem habere *conſanguineum*. Ingenioſe quidem, ſed quotumquemque ſpectatorum Plautus hanc mentem ſuam intellecturum poterat ſperare? Mihi quidem militis ruditate digniſſima, et recipienda videbatur lectio *farctum* — 9. ſatis fuiſſet *propter te*, quum vero huius *te* vim augeat paraſitus: virum fortitudine, fortuna, forma, rebusque geſtis ne ipſis quidem ſecundum diis, quam vanum laudisque nouerit militem eſſe inſatiabilem, coniici facile poteſt — 13. 14. *quemne* explicant: *eumne Martem* etc. non video autem, qui Martem, vel ioci cauſa, dicere poſſit Neptuni nepotem. Explicare malim: ſalmus propter me is Artotrogus,

quem feruaui, quum fame conficeretur rabida. Namque, nomina, quae videntur propria, comice conficta funt, *in campis Gurguftidoniis* quem inueni in mifero aliquo gurguftio, *vbi imperator* eius *erat*, eum fecum ducebat, *Bombomachides*, a bombus, fidicen aliquis tabernarius: in nomine *Cluninftaridysarchides* iam prima vocum, e quibus compofitum eft, *clunis*, apta erat ad rifum movendum; et ille fidicen erat *Neptuni nepos*, naufragus, feu, qui homo fuerat nauticus — 16 ad 18. adfentatione hac adlicere militem cupit ad gloriationem, quae eum a fe perftringendo abstrahat — 18. Codd. et edd. vett. habent *peniculum tectorium*, cuius fetis porcinis in parietibus dealbandis vfus eft, qui vero, quod non facile a vento disfipantur fetae, h. l. parum conuenit. Turnebus, quem omnes fere fequuti funt, emendauit *paniculam tectoriam* lanofam comam arundinum, quibus domus villaticae folent integi — 20. poft *dicam* Artotrogus auerfus ad verfum vsque 24. loquitur ad fpectatores — 23. 24. *me fic habeto*, non miles, vt plerique explicant, fed, quicumque viderit hominem, gloriarum milite pleniorem, *ei ego me mancupio dabo epityro*, licet praeter *epityrum*, vile cibi genus cum cafeo edendum, nihil apud eum edam, atque ita, lautiori cibo adfuetus, infane apud eum efuriam — 25. 26. *brachium* adludit ad probofcidem elephanti. Per *elephantum* notari putatur miles. Quod miles v. 27. fatetur, fe indiligentem in ea pugna fuiffe, parafitus obfcure videtur fignificare, eum, quum alium vellet caedere, ipfum fibi brachium paene perfregiffe — 31. *Nolo iftaec hic nunc* Miles ab illa pugna, cuius eum pudet, transire vult ad narrandam aliam, Artotrogus autem interpellat eum *ne hercle* etc. — 33. 34. parafitus ad fpectatores: vt famem apud militem expleam, *auribus* haec et iftiusmodi alia *peraudienda* centies audienda *funt*, *dentes ne dentiant* ne genuini crepent. Virg. Catalect. 5. v. 36. — 35. *mentibitur* vt infra 2. 2. 99. pro: mentietur — 36. 37. Gnatho Terentianus Eun. 2. 2. 20 fqq. rationem fequi fe dicit hancce: "quidquid dicunt, laudo; id rurfum fi negant, laudo hoc quoque; negat quis? nego; ait? aio: poftremo imperaui egomet mihi, omnia adfentari." Quanto fuperat eum Artotrogus? hic, priusquam rex loquitur, iam fcit, meminit, et adfentit effe verum! — 38. *habesne tabellas* in quibus omnes res a me geftae adnotatae fint? — *vis rogare?* Boxhorn. explicat: vis militem confcribere? for-

ſan dicit: fac periculum. *habeo et ſtilum*, quo facta tua adnotaui — 41. *vt praeuolat mihi* animus, *quo tu velis* — 43. *Sycolatronidae*, nomen comice fictum, ad formam Sycophantae. Forſan intellegi vult Athenienſes — 46. qui ſingulatim enumerati non plures erant, quam, ſi centum et quinquaginta iungas, 340, quodſi vero iungas quinquaginta cum ſequenti centum, 5190, eos ſummatim eſſe dicit ſeptem millia. Ineſt vero in ea numerorum conlectione et adſentatoris inpudentis, et militis deſcriptio turpiter inſcii — 48. *at nullos habeo ſcriptos* nec Cilicum, nec Macedonum quot ceciderint, literis conſignaui — 49. *offa* coena tua *me monet* — 52 ad 54 peditatum hoſtium ad internecionem deleuiſti. Quingenti, prope vno ictu caeſi, reliquiae totius peditatus erant, *ſi viuerent* ergo poſtea abs te pluribus ictibus obciſi ſunt — 59. *here* pro *heri* — 60. *reprehenderunt* retinuerunt ſciſcitaturae — 74. *latrones*. Feſtus: antiqui latrones dicebant, qui conducti militabant. Deriuant a λατρεύειν ſeu λάτρον merces: alii, quod *lateri* regis adſiſtant, quaſi *laterones* — *ibus* vt ſaepius, pro *iis*.

IN ACTVS II. SCENAM I.

3. *exſurgat* abeatque *foras* — 4. vt locus ſedendi detur ſtanti, *qui auſcultare* non garrire vult — 5. *feſtiuo loco* vni deſtinato mentis noſtrae hilaritati, non aliis rebus agendis — 8. Ἀλαζών, oſtentator, cui apud Ariſtotelem opponitur εἴρων, qualis apud Graecos habebatur Socrates — 10. *herus meus* praeſens *inde* Epheſius *eſt*. Alii: *idem* ille *miles eſt*, *qui* etc. Edd. vett. nec *inde* nec *idem* habent, ſed *miles meus eſt herus qui* — 12. *ſtercoreus* putidus, qualis Bacch. 5. 2. 44. Philoxenus — 15. *labiis ductant eum* quod Gellius dicit: labiorum ductu inrident — 16. *maiorem partem* pleraeque meretrices; Gronovius intelligit *temporis*, quoties fere eum conſpiciunt. Poen. quidem 1. 3. 4. *maiorem partem* eſt: ſemper fere — *valgis ſauiis* labris diſtortis — 22. *matre Athenis* cuius mater ciuis erat attica. Pro *matre* lectio reperitur *aeque*, quod eſſet: indidem Athenis oriundam. — *Athenis atticis* nouem numerantur vrbes, *Athenae* nominatae, praeter atticas quippe in Laconica, Caria, Liguria, Italia, Acarnania, Boeotia, Ponto Euxino, Arabia ſitae, quarum ciues mox Athenaei vocabantur, mox Athenaeopolitae, etc. — 23. *qui eſt amor cultu optimus*, pro *cultu* quidem

malunt *multo*. De simili amore mutuo Cistell. 1. 3. 45. qui est amor suauissimus. Bion: *καλὸν δὲ τ' ἐρασσαμένῳ συνεράσθαι* — 24. *Naupactus* Aetoliae vrbs — 28. *matri subpalpari* fauorem eius sibi conciliare — 32. *sublinit os illi lenae* decipit eam, fucum ei facit. Sic et infra v. 75. vid. Aul. 4. 6. 2. Capt. 3. 4. 123 etc. — 34. In MSS. est *contegit* aut *contigit*, in vulg. *compegit*. Camerarius coniecit *coniicit*. Faciendum autem putaui, vt *compegit* reciperem, quod et vim a milite adhibitam, et nauis angustias molestiasque exprimit. Sic Amph. 1. 1. 3. si Tresuiri me *in carcerem compegerint*, Rud. 4. 4. 103. quae parentes *in* tam *angustum* tuos *locum compegeris* — 36. pro: quantum *viuus* possum, ex edd. vett. restituendum putaui *vnus*, hero absente, et alio me adiuuante nullo — 38. *inscendo* absolute, pro: nauem conscendo — 39. *id quod volunt* praedones. Sed Lipsius malebat legi *id quod di volunt*, sic enim Latinos in rebus subitis solere loqui: quod deos ita voluisse adparet — 42. *ille, qui me τὸ me* in MSS. et edd. vett. non est, posteriores demum inmiserunt — 60. *machinas* artes, v. 69. vocat eas *facetas fabricas* et *doctos dolos* — 61. *facerem conuenas* vt amantes possent conuenire. Non opus est, explicare, vt multi docte fecerunt, ad quid conuenirent — 63. *eapse* ea ipsa — 64. *parietem* domui communem vtrique — *sene* hospite heri mei prioris — 67. *conseruus* Sceledrus — 70. *glaucoma* vitium oculorum, quod Celsus *subfusionem* vocat, Graeci *ὑπόχυσιν*. h. l. *glaucomam* (vsitatius *glaucoma*) obiiciemus oculis, fraude aliqua eum fallemus — *eum ita faciemus* ludificabimur — 72. *duarum hodie vicem feret* Sceledro praesente in aedibus militis *Philocomasium* erit, in aedibus autem vicini *Glycere* — 76. *foris concrepuit* in Graecia omnium aedium fores aperiebantur, non introrsum trahendo, sed in viam pellendo, quare exituri praetereuntes, aut ante ianuam adstantes, fores percutiendo, aut alio quo crepitu solebant monere.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *quemque* quemcumque — 2. *faciam latera lorea* virgis ita lacerabo, vt corium vestrum virgis in lora videar scindere — 7. *simiam* cur nominet, docet v. 23. — 9. 10. *fraudem facere legi* est: in legem peccare — adludere videtur Plautus ad *legem* aliquam *talariam* i. e. talorum ludum vetantem. Ambiguitate autem vocis *talus* vtitur,

v. 1. iubet *defringere talos* i. e. crura, quibus autem crura aut tali pedum fracti sunt, ii quidem *fine talis* v. 10. conviuia agitantes, legi fatis facient — 13. fic, quibus feruilis indoles eft, iis aliena mala cordi non funt — 14. e fcripto *eitne aduerfum* et *eit quafi*, feu e vitiofe fcripto *etne* et *et* Gruterus ortum iudicat *eftne aduerf.* et *eft quafi.* — Voces *conlaturus pedem* codd. ignorant, a Lambino, vt τῷ *eft* fubpetias ferret, adiectas — 22. voces *in tegulis* nec in Mff., nec in edd. vett. habentur: in Aldi officina natae — 25. *hiccine* in tuis aedibus — 26. *huc* in domum militis — *fe*, vt apud Plautum faepius, pro *eam* — 27. *familiares* ferui militis. Tefte Grutero Mff. habent *videat familiaris*, qui effet vnus Sceledrus — 28. *crucibus contubernales dari* suspendi. Aul. 1. 1. 20. ego te dedam *difcipulam cruci* — 29. *dixi* iam *ego iftuc* vt transeat in domum militis; hunc effe fenfum e verfu 40. adparet *fi erit hic* fi eam adhuc in aedibus meis reperero — 30. *obtineat colorem* non mutet eum, nec pallefcat, nec erubefcat — 31. *vt eum vero vincat* perfuadeat ei, veriffimum effe, *vt ne viderit* quum viderit, fe non fuiffe, fed aliam — 33. *Os habet* etc. Philocomafium, non, vt quidam volunt, Sceledrus. Meretrix autem defcribitur omnibus iis artibus inftructiffima, quae ad fallendum valeant — 38. 39. non eft opus, vt multis inftituatur verbis, ad partes fuas callide agendas, fi dixerimus modo, quae mens noftra fit, ipfa fatis aftutiae habet, vt, quid faciendum fibi fit, reperiat. Sic apud Terentium de Phormione Geta: vix dum dimidium dixeram, intellexerat. Phorm. 4. 2. 4. — 44. *id vifum, vt ne vifum fiet* vt incertus fiat, verene viderit id, quod oculis fuis vidit — 45. *quaere* igitur dolum contra Sceledrum. Poft *huc* pon. femicolon. *interim*, quamdiu abfceffero *illuc fis vide* tota mens tua defixa fit, in dolo, quo opus eft, excogitando. — Saepe Comici meditabundos, quae mente volutant, fecum loquendo cum fpectatoribus faciunt communicantes, Palaeftrio autem ne muttit quidem; fed e ftatu vultuque et geftibus eius, quae cum corde fuo volutet, quam longe certe aut quam prope a confilio reperto abfit, fenex conligit, atque a verfu 46 ad 60. fecum loquendo edisferit — 46. plerique habent *abftitit*, quod explicant: fecesfit. Acidalius, quod non Palaeftrio, fed fenex fecefferat, manult *adftitit*, quod recepi, et explico: hem! intuemini hominem, vt adftat — *feuera fronte curas cogitans* i. q. Ter. Andr. 5. 2. 16. triftis feueritas ineft

in vultu — 47. *pectus digitis pultat* quod anxii forsan est; senex iocose explicat — 48 ad 50. Arithmetici manum adhibebant subputationibus, quod fiebat aut apertis et porrectis, aut constrictis et complicatis digitis. Citari solet hic locus Bedae: "Veteres, quum X millia significabant, medio pectori laeuam supinam admouebant, digitis ad collum erectis; quum XX millia, eamdem expansam pectori adponebant; quum XXX millia, eadem manu prona, et tamen erecta, pollicem ad cartilaginem medii pectoris adfigebant; quum XL millia, eamdem in vmbilico erectam supinabant; quum L millia, eiusdem pronae et erectae pollicem vmbilico adplicabant: quum LXX millia, eamdem supinam femori item laeuo inponebant; quum LXXX millia, eamdem pronam femori admouebant etc." — 50. pro vulg. *tactu* libri quidam habent *facto*, quod Salmas. Acidalque valde probant; *aegre subpetit quo* vehementer facto opus est: quare per iram aut desperationem femur ferit — 51. pro *crebro* quidam *cerebro* — 52. *eccere* vid. Trin. 2. 2. 105. — 54. *aedificat* brachium instar columnae mento subponit suo — 56. *poetae barbaro* latino, h. l. Naevio, cui, quod in commentando manum solebat mento subfulcire, os iocose tribuebatur columnatum — 57. *canis*, vinculi genus, vocari solebat *custos*. Naevium autem, ob maledicentiam, in vinculis triumuiralibus fuisse constat, postea vero, quum, Hariolo et Leonte, nouis fabulis, petulantias dictorum diluisset, per tribunos plebis liberatum — 58. *eusheme* ἐυσχήμως, decore. Trin. 3. 1. 24. — *dulice* δουλικῶς, vt seruum decet — 60. *habet* consilium, quod ei placet — 61. *varius virgis* cruentus. Epid. 1. 1. 15 sq. — 62. *feriatus* otiosus *ne sis*. In vulgatis est *aneuritatus* ἀνευρίτατος non repertus, sc. domi ab hero, ideoque virgis varius, seu: ne animo peregrineris. Quod vero in codd. nonnullis legitur *anheriatus*, voluerunt quidam *cantheriatus*, ne cantheriorum more Men. 2. 3. 44. stans dormias — 63. *lucet*, iocose: dies iam est, expergiscere — 65. *propere hoc* consilium tuum adcurandum est — 67. pro *curre* Camerarius coniecit *coge;* pro *perduelles* Boxhorn. *perdue illos*. Plerique nihil mutant, sed *in obsidium* explicant, *vt obsideas* — 71. *calidum consilium* audax. Epid. 2. 2. 71. — 73. *incipissis* Capt. 3. 3. 17. — 74. *recipere hoc ad te dicis* promittere, tuo te periculo conaturum hoc — 79. *iuxta mecum* aeque ac ego — *salua sumes indidem* recte ac tuto apud me deposueris — 80. *herus elephanti.*

Non comparat herum cum natura elephanti, belluae acutissimae, sed eum prae se ferre dicit speciem magnitudinis viriumque tantarum, quantae sint inter belluas elephantorum, sed meram esse hanc speciem alienam, non suam — 95. *quam lacte lacti* Men. 5. 9. 30. — 97. *operae non est* non est vacua. Sic infra 3. 2. 6. non operae est Sceledro. Truc. 4. 4. 30. operae vbi mihi erit, ad te venero — 99. quae *mentibitur*, alii *mentibimur*, mentiemur — 100. *isti* istic — 110. *tacere nostrorum solus scio*. Illud *nostrorum* debetur Camerario, in Mss. erat *nequeo*, et in primitus cusis *tacere solus scio* sine alia voce media — 111. *ad eum vineas pluteosque agam*. Allegoria a re militari: omnibus persuasum ibo, permutasse Sceledrum sorores inter se simillimas.

IN ACTVS II. SCENAM III.

2. *hic proxumae viciniae*. Genitiuum *viciniae* non tam vt *domi* et genitiuos nominum vrbium sing. 1 et 2 decl., sed potius aduerbialiter vsurpari, docet Ter. Andr. 1. 1. 43. commigrauit *huc* viciniae — 8. *in cruciatum insiliamus* explicant: adscendamus; non vero vereri poterat, ne omnes seruos suos cruci herus adfigeret, sed tantum, vt grauissimas negligentiae in custodienda puella poenas omnes essent daturi — 9. ab *insiliamus*, quo verbo Sceledrus erat vsus, nunc *insulturam* et *desulturam* comice fingit, quam vtramque conseruo relinquit soli. Videtur nonnullis adludere ad *desultores*, qui, duobus absque ephippiis equis vtentes, mira celeritate ex vno insiliebant in alterum — 11. *tute scis solite tibi*. Contractione prisca *scis* putatur pro *scias* positum. Explicandum certe est *scias* — *solite* explicatur *soli;* mallem: vt soles scire, quae inpudica domi nostrae nascuntur, qui custos Philocomasii constitutus es — 12. *ne dixis* pro: dixeris. Palaestrio cogitabat idem, quod apud Terentium Hec. 1. 2. 35. Philotis: quasi tu non multo malis narrare, quam ego scire! Vide scenae superioris v. 107 sqq. quare vetando narrare eius narrandi cupiditatem magis incendit — 13. 14. ambiguitas est in verbo *sectari;* v. 13. *sum sectatus* est: aufugientem sequutus, vt sectari dicimus leporem, aprum, v. 14. autem *sectatus es* adsecla, adsectator fuisti, ergo te oportet esse hominem nihili, qui bestiam nequam sectatus es — 17. *cum altero* pro *alio*. Sic Truc. 1. 2. 58. qui *alterum* incusat — 22. *haud tollas fabulam* ne efferas eam in

vulgus — 23. *fraudem capitalem* poenam maximam — 32. *eadem* opera, te dum exſpecto, ſimul *inſidias dabo* Philocomaſio. Caſ. 2. 7. 13. deprehendam eam domum redeuntem — 33. ſicut *iunicem* iuuenculam *a pabulo* furtiuo amore ſuo *ad ſtabulum* in aedes militis, cuius in poteſtate eſt — 34. cuſtodem me illi *tradidit* quidam legunt *addidit*, quod vſitatius quidem, at eam ipſam ob cauſam ſuſpectum eſt — 39. *has aedes* quidam intelligunt: *ſuas* militis, rectius alii *vicinas*, quod in iis flagitium erat commiſſum — *ſustollat* diruat. qui potuerint quidam de aedibus in crucem agendis cogitare, non intelligo. Sceledrus autem, quae miles ſolebat gloriari, omnia videtur credidiſſe — *atque hinc in crucem* pro *hinc* quidam, rectius forſan, *hunc*, quod δεικτικῶς intelligunt: *me in crucem ſustollet* — 41. *venditat.* Turneb. proſtituere cupit — 42. *interminat* interminatur: minaci voce me inclamat — 44. *effodiri* pro *effodi* — 45. *nuce vitioſa* caſſa. Petronius vocat: inanem, et ſine medulla *vitioſam.* — 50. Quod Palaeſtrio Sceledrum oculos v. 44. effodere iuſſerat, hoc illum facere dicit idem et v. 51. *luſcitioſum* vocat, paene caecum. Antea vero, quam hoc aperte dicat, miratur eum *lolio* veſci, de quo Ovid. Faſt. 1. 691. careant *loliis oculos vitiantibus* aegri — 53. Scel. *ludis* inludis *me*, vt ei *me* ſit adcuſatiuus. Palmer. autem *me* ſumit pro ablatiuo: *me* tamquam pila — 61. *in his* vicini *aedibus* — 69. *ſolarium* locus, vbi ſolebant apricari — 73. *pedes.* Alii volunt *pede*, alii *pedibus*, alii *per aedes.* Iungere auſus ſum: *transeat pedes*, quibus vocibus quum Sceledrus interieciſſet *conſilium eſt ita facere*, pergit Pal. *ego iam* etc. — 79. *circiter triennium.* recte quidem dicunt: nec argumentum fabulae, nec narrationem Palaeſtrionis velle, eum tam diu fuiſſe ſeruum militis; forſan autem *illic noſter eſt* non eſt: Palaeſtrio noſter familiaris eſt, ſed: miles meus ceterorumque, praeter Palaeſtrionem, herus eſt.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. Mſſ. a prima manu habent: *cedo, vel dice me docebo* quod emendatum a neſcio quo ita eſt, vt Gronovius cum plerisque recepit: *cedo vel doctas, docebo.* Pareus: *cedo! vel doctam edocebo;* nec defuere, quibus placeret: *cedo vel decem docebo.* Ad ductum ſcripturae veteris proxime videtur adcedere: *cedo vel decem, edo-*

cebo quod igitur recipere non dubitaui. Dicit mulier, non esse, cur metuat Palaestrio, vt satis ipsa subdola sit — 3. *memini* obseruaui *malas, vt sint malae* qualibus fallere soleant artibus, *e quo* quod obseruando perspexi — *solae* pro *soli* — *mihi solae e quo supersit* vnde confido, me omnes alias fallendi arte esse superaturam — 6. *istoc exemplo* vt hic adstas. Lipsius putat: manibus ante te proiectis et leuiter diductis, vt adprehensuri aliquem stant; Dousa vero: manibus post tergum complicatis — *extra portam* Is. Casaubonus explicat χαρώνειαν θύραν, qua Athenis, aliisque in vrbibus graecis, damnati ad subplicium educebantur; alii romanam *portam Metiam* seu *Esquilinam*, extra quam subplicia sumebantur — 7. *dispessis manibus* quum manus tuae in patibulo dispendentur — 8. *quis* feminine *illaec mulier* vid. Epid. 4. 1. 6. — 12. Sceledri post *tibi* interrogationis signum posui. Nam primo negare vult, se Palaestrioni id dixisse — 15. *carebis* oculis istis stultiuidis — 18. *fabulem* fabuler — 19. *erucem sepulcrum* me in cruce esse periturum, et 20. *sunt siti* perierunt — 21. *hisce oculi*, pro *hice*. Sic sc. 6. v. 6. *hisce homines* — *fodiri* supra sc. 3. v. 44. — 21. sensus: non potes minis tuis efficere, vt, quod vidi, non viderim — 26. *clatrata* clatris munita. *clatri* autem virgae sunt, ligneae ferreaeue, quibus fenestrae vallantur — 27. *ecastor ergo mihi* etc. nimium cupio, vt *ergo*, quae hic vidisse vult, indicent mihi, reapse euenisse, quod hac nocte somniaui — 33. *Palaestrionis somnium narratur!* Haec verba a plerisque tribuuntur Sceledro. quis est vero, cui Sceledrus adeo perspicax possit videri, aut quae indagari possunt vestigia, paululum quidem subolere ei, obcultam esse inter Palaestrionem Philocomasiumque conspirationem. Adtonito potius animo inhians adstitisse homo stupidus credendus est. Palaestrionis ad spectatores verba sunt, docentis, hanc machinam labefactandi Sceledri esse, de qua inter se et puellam conuenerit — 37. *quasi nunc est* id quod nunc vigilanti mihi adcidit — 38. *suumpte* suum ipsius — 41. *omnia praesentia* euentus docet, somnium tuum non fuisse vanum — *comprecare* mola salsa et thure deprecare somnium, ac pacem veniamque a Iove prodigiali diisque auerruncis, i. e. malorum depulsoribus, exambi — 44. *dorsus* (vsitatius dorsum) *prurit* v. Amph. 1. 1. 139. Bacch. 5. 2. 75. — 45. *domi certo* Philocomalium est.

IN ACTVS II. SCENAM V.

1. Viciniis ex aedibus prodit Philocomasium, vt fictae sororis geminae Glyceres personam sustineat, ancillaeque dicit: *inde* inpone *ignem in aram*, vt, mari seruata, Dianae Ephesiae vota soluam — 2. *arabico odore fumificem* thus incendam — 3. *neptunia loca* Virg. Aen. 8. 695. neptunia arua. Cic. Arat. 129. neptunia prata: mare. *templa turbulenta* mare ventis turbidum. Festus: locus, qui ab omni parte adspici, vel ex quo omnis pars videri potest, quem antiqui *templum* nominabant — 12. *immo edepol tute tecum* loqueris, qui Philocomasium adloqueris absentem — 19. *ne nosmet perdiderimus vspiam* ne desierimus esse, qui fuimus. cf. Amph. 1. 1. 300 sqq. vbi ego perii? vbi inmutatus sum? vbi ego formam perdidi? — 21. *nos nostri* nostrae adhuc familiae *simus*, *an alieni* in alienum corpus seruitiumque transmigrauerimus — 25. *nomine perplexo* falso, quod prodit, vos me putare aliam esse, ac sum — 35. *mihi crepabunt manus*, *malae tibi* colaphos tibi infringam — 40. *ostium hoc δεικτικῶς*, iis in aedibus, quarum tibi ostium ostendo, Ephesi hospitium mihi est. Alii *hostium* pro *ostium* legunt et explicant *inter peregrinos*, quod *hostis* antiquitus vocatus sit, qui postea peregrinus — 41. *herus* vid. sc. 6. v. 10. — *istam domum* quo me rapere conaris — 43. *lege agito* ambula in ius, in ius me voca — 56. *vt* Philocomasium *vtrobique* seu suam Philocomasii, seu Glyceres personam sustineret *orationem docte edidit* vtrasque partes ita egit, vt nihil posset esse supra — 57. *sublinitur os custodi* decipitur. vid. Capt. 3. 4. 123. — 58. *quod commeatus transtinet trans parietem* quod paries peruius factus est, quod liber per parietem datus est transitus.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

1. *Satin' abiit ille* pro *satin* alii voluerunt *itan'*, sed et Mss. et crebrior Plauti vsus hoc *satin* defendunt. vid. Most. 1. 1. 73. Epid. 5. 2. 1. etc. — 2. *seruitute seruire* vt 3. 1. 34. vita viuere — 5. *obseruationi operam dare* diligenter obseruare, ne Philocomasium exire me inscio possit — 6. *hisce homines* pro hice, vt supra 2. 4. 21. *hisce oculi* Rud. 2. 1. 5. *hisce hami.* — 10. Quaeritur, qui Philocomasium sc. 5. v. 41. de *hero* suo possit esse loquuta, quum senex eam hic *ingenuam* et *liberam* vocet? Sed senex hic non de Philocomasio videri vult loqui, sed de

Glycere, et, si hoc repugnantiam non tollat, quod sorores fuisse dicuntur Philoc. et Glyc., at senex tamen ingenuam vocasse eam videtur, non, quia ingenua erat, sed, vt Sceledrum eo magis terreret — 19. *latrocinamini* quia milites estis — 21. *licetne* pauca pro me dicere? — v. 21 sqq. senex summam iracundiam bene similat — 24. *imbrex* incuruum genus tegularum — 25. *te condignam* simiam, qua ipse non es melior. cf. 2. 3. 24. — 29. insimilare ausus es *me summi flagitii*, hoc, qua ratione insimilatus sibi videatur, explicat infra v. 75 ad 77. — 31. nisi stimulis perforere — 32. 33. nisi herus tuus satis fecerit mihi te plectendo, ipsum infamia adspergam quam turpissima, tot eum ignominiis concidam, quot ventis saevientibus in mari fluctus sunt — 34. *coactus* in angustiam redactus — 37. *nisi* pro *nisi si*. *nisi* hoc vnum scio, *si istaec*, quam osculantem vidi, *non est haec* quam putaui, herilis concubina, *neque ista sit mihi* nec ego pugnabo, eam esse — 38 ad 40. sed mihi tamen concedes, si non est eadem, at eius tamen adeo esse similem, vt internosci ab ea vix vllo modo possit — 41. *placide noscita*, caue, dictis factisue iniurius in eam sis. — Vers. 42 post *certum est* Sceledrus in aedes intrat senis, qui reditum eius in via praestolatur; ad versum 45 Philocomasio loquitur, militis in aedibus inclusae, et v. 46. 47. secum loquitur. Qui potuit senex ista Philocomasio loqui? De omni re conuenisse iam antea inter senem puellamque arbitror, eamque post fenestras ita, vt cerni non posset, obseruasse in via conloquentes, quumque intraret seruus, senem signo aliquo dixisse mulieri, quod hic verbis expressum est, seruos autem senis iussos antea fuisse arbitror, Sceledrum paullisper retardare, quo tempus mulieri subpeteret ad transeundum ex vna domo in alteram — 43. 45. *curriculo* quam celerrime potes — 46. *ne quid* eorum, quae praemonstrata sunt, *infuscauerit* turbauerit. vid. Cist. 1. 1. 21. — 55. *intus domum* pro: in domo. Sic Liv. 27. 11. intus cellam — 60. obsecro te *per stultitiam meam* quod non malitiose feci, sed errore deceptus vix euitando — 61. *per tua genua*. In Mss. literae *gea* reperiuntur, cum nota defectus; edd. habent *per tuam gratiam*, Camerarius autem, nisi emendauit, mutauit certe *per tua genua* — 72. *despexe* despexisse — 80. quod Plautus de seruo, idem Pericles de iudice dixit: praetorem decet, non solum manus, sed etiam oculos habere abstinentes — 83. *mutti*-

vero Charisius: *mu* canum est, vnde dicuntur *muttire*, sicut γρῦ porcorum, vnde grunnire. Vt vero canum *mu* praeuium est claro latratui, sic qui susurrant homines dicuntur *muttire* — 84. *dato* tortoribus *egomet dedam me tibi* me non recusante — 89. 90. *etiam illud, quod scies, nesciueris, ne videris, quod videris*. non vult senex, militem omni ea de re fieri certiorem, Sceledrumue conseruis quidquam de ea narrare. Ter. Eun. 4. 4. 64. tu pol, si sapis, quod scis, nescis — 92. *ne me noueris* ne, si me nosse dicas, ad narrandum hoc negotium inprudenter deferare — 97. *me habent venalem* securum reddere vult, vt eo certius me in potestate sua habeant — 98. *nassa*. Festus: est piscatorii vasis genus, quo, quum intrauit piscis, exire non potest — 100. Ter. Adelph. 5. 6. 10. *dum hae silescunt turbae* — 101. post *leniunt* posui signum interrogandi, nam 99. *aufugiam* non futurum, sed, vt ex versu 102 adparet, consultantis est — τὸ *iam* interposuit Gruterus — 104 ad 7. Ambiguitas est in verbo *sapere* — 104. sus viua nihil sapit, neutro verbi sensu, *obcisa* autem sapore iucundo est, *plus multo* prae multis aliis carnibus. — 105. Sic Sceledrus suam in rem sapit, *quum inducatur, ne id, quod vidit, viderit* — 106. 107. qui obcisus est, *nam illius oculi atque aures, atque opinio transfugere ad nos* vidisse, audisse se opinatur, quae nos volumus. Scioppium sequutus pro *manducatur* posui *inducatur* — 111. *senatus haberi* de Philocomasio liberanda — 112. pro *illis sortito suam* Lipsium sequutus, antiquis libris et indicio vsum, posui *mulctae fortuito suam*. Iocatur enim senex: *ibo intro* in hunc senatum, ne forte absenti mulcta inponatur. Apud Romanos quidem senatori, qui abesset, mulcta interdum dicebatur, et Consul ius habebat pigneris capiendi.

IN ACTVS III. SCENAM I.

3. Scripti et antiqui editi habent *concilium*, quare nolim Camerarium sequi, mutantem *concilio*, sed intelligendum est: *ne vspiam insidiae fiant* concilio, *quod concilium* etc. — 4. 5. allegoria a re militari. Acidalius alterutrum versum spurium esse putat. haud multum certe differunt, 4. ne consiliis nostris contra nos armetur, 5. si, quae consultauerimus, sublegerit — 9. *cate locus* Palmerius posuit pro *catalogo* quod MSS. et ant. edd. habent. Salmasius mauult *κατὰ λόγον* — 14. *auritae plagae*, aures

Vt plagis venator feras, sic auribus inimicus consilia tua excipere conatur — 15. *sterilis prospectus* vbi nulli adpareant ambulantes — 17. *in bonis* inter bonos — 18. *eodem* ne *consilio* — 19. *si* num; post *rem* signum interrogandi — 25. *te* tibi *decora*, te digna — 26. *ex opibus summis* quantum potes — 32. quidni pudeat me *hanccine aetatem* te, qui hac aetate es — 33. *Acheruntícus* Merc. 2. 2. 19. Acheruntícus senex, vetus, decrepitus — 34. *capularis* quem sepulcri oporteat esse memorem — 37. *si albus capillus* etc. apud Cic. de Sen. Cato: corpore (quis) senex esse poterit, animo numquam erit — 38. *amussitata*. Festus: ad amussim facta; Nonius: examinata — *ingenua indoles* a natura insita animi vis — 40. amicum iuuenem non possem promtiorem reperire, ad me in iis, quae iuuentus secum fert, adiuuandum — 43. *vt* vbi *apud te exemplum experiundi habes* a te ipso coniecturam facere possis, *ne petas foris* exempla, quam benignus, qui ipse amat, erga amantes esse possit — 45 ad 53. in suo senescentis et corpore vim viuidam, et animo mores superesse laudat commodos — 49. *Incommoditas* ἀηδία, si quis contrarium sequitur eorum, quae apud Ter. Andr. 1. 1. 35 sqq. in Pamphilo laudantur: cum quibus erat cumque vna, iis se dedere, eorum obsequi studiis, aduersus nemini etc. — 50. 51. Cic. de Off. 1. sit sermo lenis minimeque pertinax, insit in eo lepos, nec vero, tamquam in possessionem suam venerit, excludat alios, sed, quum reliquis in rebus, tum in sermone communi, vicissitudinem non iniquam putet — 52. τὸ *minime* etiam ad *screator* pertinet — *mucidus* vid. Epid. 3. 4. 58. — 53. *Ephesi sum natus* in ciuitate elegantiis facetiisque dedita, non in *Apulis Vmbrisue* rusticis crapulaeque deditis — 54. *senicem* pro vsitato *senem*; alii legunt *semisenem*. Sunt enim, qui *senicem* compositum putent e *se* semis et *nex*. apud Pomponium est etiam *senica* — 55. *in nutricatu Venerio* a Venere ipsa nutritum — 58. *subigito* protervius adtrecto — 59. *pulpamentum* cibum lautiorem. vid. Stich. 5. 4. 31. — 61. *sermonem segrego* subduco me de circulo — 64. *aurichalco contra* aurichalco aequi ponderis pretiosiores iudicabo. vid. Epid. 3. 3. 30. — 69. 70. acrem me tibi polliceor in iudiciis defensorem, eumdemque in conuiuiis sodalem suauissimum — 71. *liquidiusculus* lenior — 79. *sumas* insumas, inpendas in inimicum — 82. *deum virtute* beneficio. Sic Most. 1. 3. 17.

virtute formae formae debes. Nonius *virt.* explicat *auxilium.* — Vox *hospitio* putatur glossa verbi *adcipere* — 83. *animo obsequere* indulge genio — *onera te hilaritudine.* Sic Stich. nos oneremus voluptatibus. Capt. 4. 1. 7. hic me dies onerauit amoenitate — 84. *liberae sunt aedes,* a me vno pendet, quid in iis agatur, *liber sum autem ego,* ipse autem non ad alius cuiusquam, sed ad meum vnius arbitrium viuo, *volo* alios *me* amicitia, consuetudine mea *vti libere,* ita vti, vt me hominem esse meminerint liberum — 86. *dotatam, genere summo* diuitem nobilemque — 87. *oblatratricem* vt alieno more viuendum mihi sit — 91. *si ea deducta est vsquam gentium* si vlla vsquam bona vxor potest reperiri, i. e. quae bonae vocari merentur, vxores sunt paucissimae — 92 ad 95. *verum egone eam* eiusmodi vxorem ducam, quae nulla mei cum bonam se probet? — 96 ad 106 mulieres dotatas sic fere describit, vt Asin. 3. sc. 5. Megadorus, sumtuosas procacissimasque — 97. *Calendis* Martiis, quibus, primo anni die, Iunoni sacro, huic matronae sacrificabant, vt annum iis iuberet esse felicem, et munera sibi inuicem suisque missitabant: da vnde matri (nutrici Men. Prol. 19. omnes enim posthac nominati non sunt consanguinei, sed quorum opera vtitur) strenam mittam, ei iucundam — 98. *qui farciat, qui condiat* fartori, coquo — *quinquatribus* diebus Minervae festis — 99. *praecantatrici,* quae profiteatur, se carminibus mala ab hominibus amoliri posse — *coniectrici* quae interpretetur somnia — *hariolae* fatidicae — *haruspicae* quae exta, fulgura etc. consulat — 100. *spicit* pro *specit* a specio. *quo supercilio spicit* quam tetrico minacique vultu me adspicit — 101. *piatrix* Taubmann.: ὀνομαστήρια, quae die infantis lustrico, quo nomen ei indebatur, lustrandi partes agebat. Festus: piatrix dicebatur sacerdos, quae expiare erat solita, quam et sagam et simpulatricem vocant — 103. *geraria* quae puerulos gerit, vlnis suis gestitat — 110. *generi monimentum et sibi* στύλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες — 118. *abducunt ad exta* sacrificiorum, quibus adhibebantur modo carissimi, conuiuiis post rem sacram celebrari solitis — 120. *ego haec mecum mussito* facile intelligo, mihi persuadeo — 122. *nimis bona* optima *ratione* facis tu, *nimium multum* plurimum *ad te et tua tu vides* tibi rebusque tuis prospicis. Alii: nimisque aperta (ratione) tu multum vides — 124. *liberis* ex liberis. Ter. Adelph.

dram. secund. Prol. v. 13. *duxi vxorem, quam ibi miseriam vidi! nati filii, alia cura!* — 125. *censerem emori* de vita eorum metuerem. alii: infortunium eorum aeque male me haberet, ac si ipse obirem — ad 125. 126. cf. Ter. Ad. 1. 1. 10 sqq. ego, quia non rediit filius, quae cogito! et quibus nunc sollicitor rebus! ne aut ille alserit, aut vspiam ceciderit, aut praefregerit aliquid! — 127. 128. in MSS. non sunt, Plautinum tamen salem sapiunt. Bern. Sarracenus eruisse se eos prae se ferebat ex vetere codice, vnde Camerarius eos in textum recepit, primis modo voculis *sin ea* mutatis in *tum ne vxor.* Festus versus habet, quos e deperdita Plauti fabula, *Scytha Liturgus* inscripta, hausisse putabatur, ipse vero e Grammatico aliquo depromtos a se esse fatetur — 127. *insignitos* aliquo vitio notatos — 128. *varus* στρεβλόπους distortis cruribus — *valgus* βλαισὸς qui diuersas habet suras et talos vitiosos, cuiusmodi est cancrorum et lacertarum incessus. Petronius ait *crura in orbem pandere* qui crura, velut in orbem extrorsum sinuata, infra coeuntibus talis habent. De valgo Martialis 2. 35. 2. Quum sint crura tibi, similent quae cornua lunae, in rhytio poteras, Phoebe, lauare pedes — *compernes.* Nonius: qui sunt longis pedibus; Festus: qui sunt genibus plus iusto coniunctis. Graeci vocant γονυκρόταυς — *paetus* cuius oculorum vitium minus, quam strabonum, est: qui oculis est leuiter declinatis, cuius oculi huc atque illuc celeriter voluuntur — *broncus* seu *brocchus*, cui prominent labra et dentes. Gloss. *brocchus* ὁ τὸ ἄνω χεῖλος ὠδηκώς. Mart. 1. 4. 6. et pueri nasum Rhinocerotis habent — 131 sqq. non adprobat Pleusides, deos ita parasse, vt viri boni fortunati essent atque longaeui, quod si ita parassent, aequum dicit fuisse facturos; senex vero v. 141 valde vituperat eum, omnesque eos, qui deorum consilia culpent — 133. *sicuti* sc. aequum est — 136. *ingeniari* ab ingenio, vt auxiliari ab auxilio. *lepide ingeniatus* probitate a natura instructus — 140. *esset his* eorum *annona vilior* non tanta foret proborum virorum raritas, plures homines reperirentur probi — 143. *tua ex virtute* vt tu dignus es, *mea ex virtute* vt me amicum diuitem decet — 144. *victibus* cibis — 145. *nihil me poenitet* non contemnendum video esse *sumtum, quanto tibi iam fuerim:* tantum in me iam inpendisti sumtum, cuius me nequeat poenitere, vt, me parce inliberaliterque a te adceptum esse, possim con-

queri — 146. 147. plerisque, qui hospes triduum commoratus sit, odiosus iam est — 148. vox *inmorabitur* est a Camerario. In Mss. et edd. primis legebatur: *ite astodorum illas;* Saracenus coniecit: *iterasti domum illos;* Pareus *iterasti domum illius;* Gronovius mallet: *vsitas domum illius* etc. — 150. *introduxi* adsuefeci — 151. *quibus ego essem obnoxius* quorum ex more ego viuam — 152. *meo remigio rem gero* meo ex more viuo; seruis, velint nolint, parendum est — 155. *commodulum* ne magno sumtu — *mihi quiduis sat est* vel minimo contentus sum — 156. *veterem et antiquam*, vulgarem, detritam vsu — 157. *Proletarii* ciues Romani infimae classis, tenuissimi, qui non nisi liberis procreandis rei publicae inseruire poterant. Quare sermo *proletarius* vilis et plebeius — 160. *insaniuisti* nimios sumtus fecisti — *hominibus sat erat decem.* Men. 1. 4. 4. coquus de vno parasito: iam isti sunt decem — 16.. *offam penitam* Festus: offam porcinam cum cauda. Naevius: absegmen carnis cum cauda — *probus hic conger frigidus* serua eum in crastinum, et frigidus boni saporis est — 167. *procellunt se* a decoro habitu recedunt, et in cibum auidi procumbunt — *dimidiati* vt non manu adpetant cibum, sed dimidio se corpore super eum inclinent — 173. *admutilatur vsque caesariatus* ad cutem tondeatur, quamuis bene capillatus. vid. Capt. 2. 2. 19. Pers. 5. 2. 48. — 177. *igitur tum* vid. Cas. . 2. 40. — 179. *perpurgatis ambo damus tibi operam auribus* adtentissimi te audimus — 182. *Alexandri* Paridis. — 183. *omnes mulieres se sectari* se ab omnibus mulieribus peti — 184. *edepol quin multi viri inter Ephesios cupiunt te non mentiri de isto* vt vxores suae alios sectentur viros, seu, vt deprensis vxoribus lucrentur dotem, seu, vt moechorum inpensis lautiuscule possint viuere. Alii alium sensum extorquere student, alii ad mutandam lectionem aut interpunctionem confugiunt. Lambin. v. c. PLEVS. Edepol *quid* de isto *multa? scio te* non mentirier. PERIP. *Et* ego etc. — 185. *Sed ego ita esse, vt dicis, teneo pulcre,* Militem persuadere sibi, se ab omnibus mulieribus peti. *proin* quod quum ita sit — 186. paucis expedi, cui vsui tibi haec militis vanitas ad eam, quam inuenisti, sycophantiam sit — 188. *cui facetiarum.* Sic Camerarius. Mss. *cui fatiarum.* Lamb. *cui fallaciarum.* Palmer. *cui pellaciarum,* quod nec *facetiae*, nec *fallaciae* in corpore sint — 189.

aeque istuc facio hoc quidem tantidem mihi est, nihil differt — 190. *quae quaestuosa sit* quaestum corpore faciat; aliis verbis addit: *alat corpus corpore.* — 191. *sapiat pectus* astuta et audax sit — *cor non potest, quod nulla habet* cordata non potest meretrix esse — 192. *lautam* intelligunt quidam: Lucinae labores expertam, et *nondum lautam* virginem. Sed quum se meretricem requirere iam dixerit, *nondum lauta* non potest intelligi *virgo*, potius: quae nondum peperit. Dicunt enim *lautam* dici a lauationibus post partum. Alii rectius, ni fallor, *lautam* explicant *elegantem*, et *nondum lautam* per iocum putant additum. Gruterus adcipit *lautam* de ea, quae in re bona est, *nondum lautam*, quae minus — *sicca* forsan est *sobria*, et *sucida*, quam Terent. vocat *suci plenam* — 196 sqq. *matronarum modo* vid. Most. 1. 3. 68. — 198. *erro* non intelligo — 199. pro *primaria* Mss. habent *primi* (pro *prime, adprime*) *cata* in primis callida — 202. *faueae.* Gloss. *fauea* παιδίσκη. *faueus* παῖς. Iuvenal. 6, 354. et *faueam*, cui det mandata, puellam. Gronov. versum legi vult: Quasique haec annulum *clam* suae ancillae dederit — 204. *recte.* annulum caute, et sine periculo amittendi, militi dabo — 207. rei *nullae aliae* nullius alius — 208. *non potuit* alius quis, seu: non potuit ipse sol, si ei etc. — 213. *pax* est silentium cum verecundia inponentis — 214. *ego te tamen* plura dicturum seruus interpellat — 216. *nunc hic* Peripl. *agit* — *actutum* tu Pleusid. *partes defendas tuas* abducenda Philocomasio.

IN ACTVS III. SCENAM II.

Ne quis miraretur, vbi Sceledrus moraretur duos per actus, haec scena addita est, quae vino eum somnoque ostendit sepultum. 6. *non operae est Sceledro* non est vacuus. vid. 2. 2. 97. — 7. 8. *soporem sorbilem* vocant in quo maximus efficitur stertor — 9. *non naso quidem* quo rhonchos edit — 10. *clamat* stertit, *tetigit* exhausit *calicem* — 11. *nardinum* vinum nardo conditum, vt *murrhinum* — Douza legit: *demisit amphoram cellarius* de editiore cellae vinariae loco, vt corticem dimoueret pice adstrictam. Lambin. *depromsit* e cella vinaria. Alii, iocose magis: dimisit quasi e carcere cellae — 12. *subpromus es* clanculum promis — 13. *hemina* dimidia pars sextarii — 18. 19. *neque, neque* ridicule negat, quod ille dicere vetuit; dicit ergo: ego expromsi, et ille ebibit —

calidum vid. Curc. 2. 3. 14. — 22. *gutturem* pro *guttur* apud Plaut. saepe — 23. vt *esca* pro *cibo*, sic *posca* pro *potu* putatur vsurpata. Hieron. Mercurialis explicat: *posca* vinum acidum, aqua mixtum, pro vili plebecula venire solitum. Queritur Palaestr., conseruis non nullis vino optimo ebriis, sibi aliisque promi vilissimum — 29. *cocio* vid. Asin. 1. 3. 51. hoc loco seu conuicium est: tu nebulo, seu lectio vitiosa — 30. *delicees* prodas, indices. In Glossario Papiae: *delicare* deferre, pro quo et delicare dicebant — 32. *promat.* Gronov. *promtet*, quod est Bacch. 5. 3. 61. Pseud. 2. 2. 35. — 36. *inlecebrose* qui vino tibi mandato facile conseruos inlicere potes — *capite sistebas* inuertebas (vasa) vinaria. Hor. Sat. 2. 8. 39. — 37. *casare*, cadere, nutare, inclinare, cernuare. Ennius: visi egomet mecum casabundum ire ebrium. Negat, se *istoc*, i. e. vi adhibita, inuertisse cados — 38 sqq. iocose dicit: quod cadi loco lubrico ac decliui essent constituti, suapte sponte eos perpluere, et *aqualem bilibrem* (duas libras continentem) v. 42. vocat *hamam*, vel decies vno die complere, ita vt hama inanis numquam fiat — 42. sic *hamam* vrceum *bacchari* vinum ingurgitare, cadis continuo casantibus — 47. *extollam malum* moram producam malo — 48. hunc versum clamat spectatoribus: si miles, herus meus, obuius vobis sit, ne dicatis ei, obsecro, quod me deliquisse audistis — 49. *quo tu te agis* quo abis? vid. Bacch. 5. 1. 20. — 51. 52. quantum plagarum herus mihi infligendum statuerit, tu, quaeso, me absente adcipito — 58. *haud meretricie* ornatam modo matronarum. 3. 1. 196.

IN ACTVS III. SCENAM III.

7. *in opificina* opere efficiendo — 9. *mihi clam est* non intelligo *quam magni referat* quid opus sit *meretricem* in maleficio *commoneri*. *quin ego me frustro* a meis ipsa consiliis aberro, tempus perdo — 10. *dum adbibere aures* auscultaui *tuam moram orationis* longam orationem tuam. pro *moram* Gulielm. *oram* Gruter. *loram* Acidal. *merum* — 11. pro *deasciari* decipi, alii *deartuari*, *adsecari* etc. — 12. *nemo solus satis sapit* εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνὴρ, et οὐδεὶς ἀνθρώπων αὐτὸς ἅπαντα σοφός — 13. simile a viatore: multi desinunt obuios de via consulere, ante quam rectam viam habeant repertam — 14 ad 17. depingitur meretrix, astuta non magis quam malitiosa; mala mens, malus animus — 18. pro *quo venit* eum

Acidalio lego *quod venit* — 18. 19. iocose senex: vos, si male faciendo vnice delectamini, metuo, quod hac in re simul *militi male* et *bene mihi* faciendum vobis est, ne vos vtrisque male faciatis, et non militem solum, sed simul et me ludificemini. — 20. Tibi quidem bene faciemus, sed hoc non inscienter, namque — 21. distinguimus inter mala atque peiora; si occasio est peiora faciendi, nulla meretrix est mala, omittit occasionem male faciendi, praeoptans peiora facere — 23. *saluam te* Peripl. — *incedit* mulier — 25. *noster esto* laudo te, qui adduxisti tales mulieres, quibus opus est. vid. Truc. 5. v. 61. — 27. *architectus* qui fallaciam excogitauit — 29. *onerauit praeceptis* longior fuit in vobis edocendis. vid. v. 10. *moram orationis* — 37. eleganter, pro: ita futurum est — 40. *quae commeminerunt* alter rogando, altera respondendo. Adparet me puellam iam satis instruxisse — 41 ad 47. *nauis* est totum negotium de fallendo milite — *carina* commentum, fallacia, eiusque ratio et fundamentum — *bene lineata* descripta — *fabri* senex, meretrices — *architectus* Palaestrio — *materiarius*, qui fallendi materiam praebet, miles — 49. *cincinnatus* elegantiam adfectans, trossulus — 55. *alia cura* securum te esse iubeo — 59. *hanc* ancillam Acroteleutii, Milphidippam — 60. *alia cura* quod ipsi 55 mulier dixerat, reddit Palaestrioni, sibique non magis monitore opus esse dicit, quam illae monitorem desiderent — 61. probe oneratum mendaciis meis fraudulentis. Sic: sarcinam militi inponam Most. 2. 1. 83. — 64. *dolum* pro: effectum damus, dicit *dolamus*, verbo consono — 65. *datne ab se mulier operam?* adiuuatne hoc negotium sua opera Philocomasium? num et ea satis instructa est? — 66. *confuturum* prospere, quod conamur, euenturum — 67. *conlatio nostrarum malitiarum* si, quidquid vtraque malitia valet, intenderimus — 68. nulla perfidia subdola cogitari poterit maior efficaciorque — 70. 71. hos versus Gulielmus transponit, quia: *tu morare* scenam aptissime claudat — forsan senex solus cum sola meditari cupit, nec ea abnuit.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

3. *latrones* milites mercenarios. vid. Curc. 4. 3. 16. — *expetissit* Epid. 1. 2. 70. — 15. *ingenua* liberis parentibus nata — *festuca* idem quod *vindicta*, virga praetoris, manumittendis a lictore inponi solita; *festuca libera facta*

libertina — 17. *quae cupiunt tui* alii, quo in numero et Camerarius est, *cupidis tui.* sed et 4. 2. 58. est *ab tui cupiente* — 20. *forma liberali* pulcra Pers. 4. 3. 52. — 21. *ad tuam formam illa vna digna est* cuius forma cum tua comparetur. Sic Ter. Eun. 2. 3. 69. C. estne forma? P. sane. C. at nihil *ad nostram hanc?* — 23. *demoritur te*, iterum est 4. 2. 49. *quae te demoritur* i. q. 4. 9. 9. *deperit te*, perdite amat — *incipit abire* periculum facit, ad te a marito suo abeundi — 26. *quae cupit.* ne quaeras, an velit, quae ipsa prior cupit — 39. *celox* vid. Asin. 2. 1. 10. — 42. *pithecium*, πιθήκιον, simiolus, deformis — *prae illa* comparata cum illa, quae demoritur te — *spinturnicium* a *spinturnix*, quae auis est deformis et inauspicata — *illam oculis venaturam facere* vt illa oculos in te coniicit — *aucupium auribus* captans, quae dicturus sis.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. *circus* adludit ad ludos circenses. Vaticanus autem alter habet *hircus*, qui est *ludificandus mihi*, quae lectio Lipsio non displicet. Senes quidem amantes per contumeliam vocabantur *hirci*, iuniores autem minus — 5. *qui de vesperi viuat suo.* Iac. Durantius intelligit grassatores nocturnos, qui furtis suis vitam sibi parent, et vesperi res furtiuas venum darent in Suburra, quem Romae vicum Propertius ideo *vigilacem* vocet. Lambinus rectius videtur intelligere homines sua quadra viuentes, quibus, alieno non egentibus cibo, ipsis domi suae victus est, qui homines, ventri non metuentes, saepe alienis de rebus curiosi sunt — 10. *huius sermones haud cinerem quaeritant* varie verba haec et mutantur, v. c. *sermo nos, haud cinerem, quaeritat*, et explicantur. Alii: non senem aridum et capularem, sed me, virum viuidum et aetate integra, quaeritant; Siberus: non quaeritant cinerem, quo poliantur et nitidentur, nam sermones eius lauti et minime sordidi sunt — 13. *adlubescit primulum* incessit me cupido eius — 14. post *oculis* additurus Palaestrio est: tuis heram eius videris ipsam. Miles vero interpellat *tuis* ego illam oculis *video* pulcerrimamque istam esse credo. Sed quamcumque miles feminam videt, non inlepidam, adhinnit statim! — 15. non recedendum puto a lectione Gronovii. Exprimere autem Plautus videtur infantiam militis, cui verba desunt, vt apud Ter. Thrasoni Eun. 3. 1. 15. *requiescere vbi volebat* ... *quasi* ... *nostin?* Pyrgop. di-

esse vult: *Quum haec ancilla loquuta cum magna mea laude sit, adlubescit, illam autem* heram eius, et quod ancilla dixit, et quod tu, *subigit me vt amem* — 16. 17. Palaestrio herum ab amore ancillae ita certe auocaturus est, vt, quae de fallendo milite excogitauerant, non inpediantur. Mentiens igitur, se vxorem eam ducturum, spem hero ostendit, puellae eius sine negotio et sumtu potiundae. Eo vno consilio Casinam Stalino daturus erat villico, vt vxorem eam caperet vsurariam — 20. Palaestrio quidem Milphidippam statim adnouerat, 3. 3. 25. visam, haec vero non satis certa fuisse videtur, an, quem videret, ipse esset consiliorum socius — 20. 21. et iterum 22. Palaestrio satis aperte, qui sit, indicat — 23. *immo* adhuc celas, mihi diffidis *etiamsi non celas* esse aliquid, quod celes — 24. *quo argumento* quale id est, quod me celare dicis — *insidos celas* me putas alienum a consilio tuo *sed sum tibi firma fide* ille ipse, quem socium requiris — 25. cauta mulier poscit signum *si haruncBaccharum es* si iisdem mecum sacris initiatus es, si vere socius es mihi datus — dat signum: *amat mulier quaedam quemdam* — 26. ne hoc quidem mulieri satis est *pol istuc quidem multae* faciunt — 27. vt vero Pal. *doni de digito* annuli mentionem iniecit, satis ei est *enim cognoui nunc* te socium esse meum, quocum aperte loqui liceat: hoc sibi *palam factum* dicit *ex procliuo* facili negotio, seu, ita vt nihil dubii supersit — 28. *sed hic* Pyrgopolinices *num quis adest?* Scena semper erat vicus, vbi plures homines iubebantur commeare, quorum nullae praeterea in fabula erant partes, quare incerta quaerit — *vel adest* hic in vico *vel non* tam prope, vt, quae loquimur, audiat — *cedo te mihi solae* (soli) *solum* loquaris mecum sine arbitris — 30. passus miles erat, paucula seruum cum puella loqui solum, quam sibi desponsatam fuerat mentitus. Longiorem tamen confabulationem eam fuisse indignatur: me adstare frustra *cum hac forma factisque qui tam pulcer sum*, et tantas res gessi? — 32. *has merces.* vid. Cas. 3. 6. 22. — 33. Pal. secum rediens ad Milph. *nullum saxum stolidius hoc* milite — 38. *contempla* contemplare — *de meis venator verbis* ad ea, quae ego dixero, tu, quae dicas faciasue, adcommoda — 42. *tis* tui — 46. 47. non nisi parasiti inrisoresue pulcrum vocabant militem. Romae autem Pulcer cognomentum erat stirpis alicuius gentis Claudiae — 52. *ecquis dignior fuit, homo qui esset?* Sunt homines non pauci, dignio-

res, qui nati essent pecudes, tu vnus omnium dignissimus, qui nascerere homo. — Pal. ancillae insusurrat: *non hercle humanum est ergo, nam vulturio plus humani credo est!* Sensus: in hoc quidem milite si praecipua conspicitur humanitas, humanitatem ego omnino arbitror esse nullam; in ipso enim vulturio plus inesset, quam in hoc homine, humanitatis — 53. Pyrg. secum: *magnum me faciam* etc. sequuturus consilium serui — 54. Pal. ancillae *vide ignauum, vt sese inferat* — 55. Pal. militi — post *dudum* additurus erat *laudaui* — 58. post *porro* perrectura erat: tibi annulum tradidit — 60. *sit, nec ne* salua — 64. *vrbicape.* vid. Bacch. 4. 9. 42. — 67. porcus castratus est *maialis*, non castratus *verres* — 68. *seminium* vis fecundans, quae semini animalium inest — 72. *mille modiorum* pro mille modii; sed apud Ciceronem quoque Liviumque *mille* reperitur substantiue positum — 73. *montes totos*, *non* tantum *massas habet* — 74 et 75. Milph. et Pal. sibi inuicem susurrant, milite non animaduertente — *sublecto os* ludificor — 81. 82. vt 74. 75. inter se, milite non audiente — *huc* aliorsum *abs te auerti* me, ne in risus effunderer — 84. *contra auro.* vid. Epid. 3. 3. 30. — 85. *merus* ἄκρατος, cui admixtum nihil est, purus, verus, praestans — 92. *viua* ante quam risum subprimendo rumpar — 94. *numquid vis?* abitura dicit militi — qui *ne magis sim pulcer, quam sum* i. e. sum pulcer, sed mallem, mulieres minus forma mea incendi — 95. *mea me forma sollicitum habet* miseret me miserarum amore mei pereuntium! — 96. *vt cor ei saliat* gaudio exsiliat, vt animus meus expleatur gaudio — 98. *clam* — 100. legendum *Milph.* me morare, abeo. *Pal.* neque te moror, neque te tango, neque te .. addere aliquid se velle similat, militem forsan vult intelligere: neque te (sponsam meam) osculor; mox vero addit: taceo! — 101. *isti rei* quid faciendum sit de Philocomasio, hoc cum Palaestrione ante curabo.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

5. *clementissime.* vid. 4. 1. 34 sq. — 8. *tempus maximum esse* obportunitatem non esse praetermittendam — 13. *fortis* Nonius et Servius ad Aen. 4. *formosa.* Sic Bacch. 2. 2. 38. Alii: valida, aetate integra, ad res venereas idonea — 14. *omnia vis obtinere* omnium, credo, mulierum cupidus es — 15. 16. matrem eius miles Athenis

nouerat 2. 1. 16. quare, ne miles conuenire eam poscat, seruus aegrotam esse dicit — 20. *qua mares, qua feminas* illos non minus, quam has. Libido tua prorsus est indomita — 35. *impetrassere* impetraturum esse.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

4. *prae te* tecum comparatus; tu partes tuas egisti ita, vt calliditate me nimium quantum a te superari fatear — 6. *deruncinauit* ludificata est. vid. Capt. 3. 4. 108. — 8. *operam adiutabilem* faciatis, quod partium cuiusque est — 12. *se vt abeat* pro *a se* vt v. 10. est — 17. *nihil hinc ferri potest huius* omnis fraus inrita. Summa rei erat, vt Philocomasio, a milite abductae, cum amatore suo et Palaestrione, Athenas redire liceret — 18. *domi esse* non aliunde petendum esse, sed nobis iam subpetere. v. 2. 2. 26. — *siluae satis* satis materiae, ad id efficiendum, cuius tu architectus es. Eorum putat artes, qui ad militem fallendum conspirabant — *excisum* adhibitum. *siluae* vocabulum respicit. Quidam pro *excisum* malunt *exasciatum* — 30. *nisi modo vnum hoc* addas velim — 35. *opulentitas* vox rarior i. q. opulentia — 36. *formam amoenitatis* alii legunt *formam amoenitatem*, alii explicant *formam amoenam* seu *formae amoenitatem*, alii, si amoenitas ipsa pingenda sit, formam eius in milite reperiri expressam — 42. *causia* pileus, latas oras ac margines habens, ad prohibendum solis aestum, a καίω. Suidas καυσία, εἶδος πίλου βαρβαρικοῦ — *ferrugineam* colore thalassico, fluctibus marinis simili, qui color vocatur etiam *venetus* — *culcitam* Meursius: iubet, vt oculi vitium similet; nam id genus hominum laneum panniculum oculis praetendunt — 44. *expapillato brachio*. Festus: exserto brachio, quod quum fit, papilla nudatur; Nonius: quasi ad papillam renudato; Pistoris mauult: *expalliato brachio* vt brachium sit extra pallium — 60. *celebre* nemo nostrum est, qui non imperium tuum studiose exsequi properet. Boxhorn. mavult *celere:* nos non in mora erimus, celeriter imperium tuum exsequimur — 62. *exit* miles. *inpetrauit* vt Philocomasium a se abiret, inhiat nouis nuptiis, frustra!

IN ACTVS IV. SCENAM V.

4. *vt materies* negotium *lenta fuit* multum morae habuit! quam tarde potui efficere, vt sibi pateretur persuaderi! — 10. *obpressit* peruicit, vt te ei darem dono — *tamenetsi* iungendum est, vt saepe pro *tametsi* legitur.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

Priores verſus altera alteri inſuſurrat — 3. *malas peiores fieri* nos ipſas malitia ſuperare, omnes malitiae noſtrae vires intendere — 5. *ſequuta* i. q. *loquuta.* Meurſius: *ſeco* et *ſequor* antiqui pro *dicere* vſurpabant. Idem Palmer. et Gruter. firmarunt exemplis — 10. *regem* nonnulli hic graeco more κατ' ἐξοχὴν putant *regem Perſarum* dici. Sed eodem modo plerique certe reges ſubplicibus adeundi ſunt — 32. *Phaoni* quem Sappho perdite amaſſe fertur, ita vt, ſpreta ab eo, ex Leucate, Acarnaniae promontorio, praecipitem ſe in mare daret — 33. *eo intro* non dicit abiens, ſed ſe abituram ſimulans — 36. *ſi parem ſapientiam* animi magnitudinem *hic habet,* ac formam: ſi animo aeque magnus eſt, ac corpore pulcer — 38. *mutuum ſit* non minus ego amore eius depereo — 41. *naſum* pro naſus, vt Curc. 1. 2. 18. ſagax naſum habet Men. 5. 2. 57. ſpurcatur naſum odore inlutibili. Amph. 1. 1. 288. — 45. *tene me, obſecro!* Sic ap. Ter. Heaut. 2. 3. 23. Antiphila, conſpecto amatore, Bacchidi: *retine me, obſecro* — 46. *deſit,* deficio, linquor animo *per oculos* propter id, quod vidi. cf. v. 56. — 50. *nepos ſum Veneris* formoſus igitur venuſtusque et fortunatus — 64. *ne ſis in exſpectatione* ne diu exſpectandus ſis, vt Ciſt. 2. 3. 49. ne in quaeſtione mihi ſit: quaerendus ſit.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

Poſt verſum 6. Pleuſides plura dicturus erat, ad ea, quae propter amorem nequiter faciat, aliorum exemplis excuſanda: conſpecta autem Palaeſtrione cum milite, orationem ſuam videt eſſe demutandam — 6. Achilles, erepta ſibi ab Agamemnone Hippodamia, quae a patre Briſeis, a patria Lyrneſſis ſolet vocari, deſes ad naues, Graecorum non curabat ſtrages — 9. *nata eſt ex ipſa mora* ipſa ſolet morari, eamque exſpectantes, quam moleſto mora ſit, experimur — 10. 11. nulla mora moleſtior eſt, quam mulieris amatae exſpectatio diuturnior — 16. Oculum Pleuſides obligauerat laeuum, quaſi eodem, quo Philocomaſii mater 4. 3. 15., oculorum morbo laboraret. Explicant, obligaſſe eum oculos, ne adnoſceretur, ſed miles nec eum Athenis, abſentem, nec ſeruum eius Palaeſtrionem, antea viderat; forſan aegrotum eum ſeruus volebat videri, ne ille iunior pulcriorque, quam pro nauclero, militi ſuſpectus fieret, ſeu, ne miles forma eius caperetur 4. 3. 18 ſqq. Cauſam

vero oculi aegri dicit Pleusides esse nauigationem; sed ita dicit, vt elegans adpareat ambiguitas: *si abstinuissem a mare* sic effert, vt audiatur *amare*. Non paucis vero locis pro *mari* casu sexto legitur *mare*, v. c. apud Ovid. Libyco de mare; pleno de mare; Euxino de mare.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

10. *stulta viueret* esset *hodie*, in patriam atque ad suos rediens, et dona maximi pretii a me auferens — *si non mecum aetatem egisset* aliquamdiu consuesset; quod vero A ME distrahitur, id quidem dolere mulieri, mirum non est — 11 sqq. Philocomasium militis a verbis venatur — 12. *quamuis* quamcumque feminam, vel insulsissimam — *vt fluat facetiis* vt fiat facetissima — 14. *nequeo nimis* flere; tanta est, quam iacturam facio, vt ne summus quidem luctus meus possit esse nimius — 21. *proficisco* proficiscor — 23. *malo, ne interueneris, quaeso, dum resipiscit* militem vult intelligere: ne, conspecto te, iterum linquatur animo; intercedit autem, ne miles fraudem sentiat, et verbis *dum resipiscit* mulierem monet, vt resipiscat, nec dolore ita simulato verum prodat gaudium — 24. *capita* etc. iam suspecta res militi incipit fieri: *labra labellis ferruminant* inpressa haerent — 27. *si magis vis, ambos mittam* verba Palaestrionis: abire iubebo naucleram cum Philocomasio — post *nolo* colon deleatur. *nolo retineat* nolo modo eum tam amatorie feminam retinere — iuuenem isto audito abscessisse statim a Philocomasio, eamque, milite praesente, cautiorem esse factam, patet; seruus vero, vt aliam militi cogitationem iniiciat, de se incipit: *fleo miser!* — 31. *bene quaeso inter vos dicatis et mihi* sitis felices, meique memores; quasi dolore deinde linguam praepediente, paulisper tacet, mox vero, tamquam se fortunasque suas eiulans, addit *absenti tamen!!*; non porro tam felici, qui tali hero seruiat! 37. Philocomasium se ex deliquio restitutam similat: *lux salue* lucem diei, amissam in deliquio, denuo visam salutat — 39. *ferte secundum nos* post nos, sequentes nos — 44 sqq. non sine causa seruus moratur militem; solum non vult relinquere, donec vicini ex aedibus puerum vidisset exeuntem, qui intro eum duceret; fabulam cupit peractam, ante quam moneri ab aliquo Act. 5. v. 36 sqq. posset — 44. *fideliores habuisti tibi quam me* non: habuisti seruos, qui fideliores essent, sed: alios seruos fideliores *habuisti* esse putasti, qui

bus igitur magis, quam mihi, faueres atque consideres — 45. *rerum omnium* beneficentiam tuam lenitatemque omnibus in rebus me cognosse profiteor — 49. *stratiotici* militares — 50. *fac sis frugi* seruum frugi te praebe, si hera vti cupis benigna. Fuisse, cur miles hoc moneret, e versu 64 adparet. — In iis, quae seruus respondet, Meursius sibi iocum reperisse videtur, quasi herum se de *Venere frugi*, cui templum Romae fuerit, quod Festus *fruginal* vocat, admonuisse, seruus intellexisse similet. Vix autem credo, seruum aliud quid voluisse dicere, quam, se inuitissimum a milite discedere, ita vt difficile sibi sit, de fauore nouae herae conciliando sibi, cogitare — 53. *ne me deseras* des mihi aliquid paululum prae manu, vnde vtar. (Ter. Adelph.) — *non est meum* explicant: bene meritos deserere. forsan vero: hoc non est meum, sed eius officium, qui manu te miserit — 57. *scies* cogitando, qualis adhuc fuerim tibi *immo* etc. praecipue, qualem hodie me cognoveris. Quidam malunt *scis?* (quod versu praecedente dixerat *scio*) cognouisti iam? immo etc. — 58. *vix reprimor, quin te manere iubeam* id quidem seruus omnium minime voluerat, quare disfuadet, sed ita, vt magis militis famam, quam ipsius commoda respicere videatur.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1 ad 3. puer iis, qui intus sunt, clamat de via — 1. *ne moneatis me* de milite propere adducendo — 6. Menaechmus 1. 2. 28. parasitum vocat *commoditatem* suam et obportunitatem, quod explicat: *commoditatis omnes articulos scio* i. e. omnia tempestiue facio. Sic puer militem vocat *cumulatum commoditate* cui et haec virtus sit, vt nihil non adtemperate faciat, v. c. vt nunc veniat, muliere exoptatissimus, atque a se quam primum adducendus — 9. pro *deperit* Aldinae et priores edd. *petit*, quaedam et *perit* — 12. *in statu stat senex* paratus est, ad militem obprimendum. Adludit ad modum, quo gladiatores se componebant et conligebant in arma, insigni cura sui defendendi, alteriusque petendi, quam posituram vocabant *statum* — 15. *qua viri, qua mulieres.* vid. 4. 3. 20. qua mares, qua feminas.

IN ACTVM V.

4. *acutus culter* ad euirandum militem — 5. *gestit* paratus est culter. Sic Amph. 1. 1. 167. Mercurio *gestiunt*

pugni — *abdomen adimere* iocose: membrum genitale exsecare — 6. vt penis languide dependeat, sicut e collo puerorum crepundia — 7. *numero* nimium cito *hoc dicis* vid. Cas. 3. 5. 21. — 14. *dispennnite* Nonius tractum ait a pennis et volatu auium. *dispennere* est: distendere brachia, h. l. crura, ad exemplum volantis auis — 16. *nondum nihili factus* nondum virilitatem, seu, vt apud Phaedrum est, *corpus amisisti.* — Quidam interpungunt: *nondum nihili factus?* quae interrogatio tarditatem seruorum in euirando increparet. Sed hominem, quem summopere videbat angi, satisque putabat ludificatui habitum, spe potius aliqua putabat erigendum — 20. *Venereum nepotulum.* 4. 6. 50. audiente Acroteleutio *Veneris nepotem* se dixerat. — 21. *per Dianam* explicant: quae periuria grauissime existimabatur vindicare. Editio autem vetus habet *per Vesterem*, alii *per Dionam* 4. 9. 7. quid vero mirum est, militem *Ephesi*, in negotio cum ciue Ephesio, iurasse *per Dianam*, Ephesiis sanctissimam? — 22. *aeque* merito — 23. *intestatus* testiculis priuatus. vid. Curc. 1. 1. 30. intestabilis — 27. *mina auri.* vid. Truc. 5. 8. — 29. *aliter hinc a nobis* te abiturum *ne sis frustra* ne temere speres. Sic Pers. 1. 3. 60. Men. 4. 3. 18. Rud. 4. 3. 30. — 44. *has res studeant.* Apud Ciceronem quoque *studere* cum adcusatiuo aliquoties reperitur — τὸ *Plaudite* tribuit poeta militi, modo verberato, quod ille quum non sine indignatione posset efferre, omnium risum commouisse putandus est.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
MERCATOREM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

PROLOGVS.

Reprehendendum Muretus putauit, eumdem iuuenem, cuius primae hac in fabula partes sunt, graecum latinumque et fabulae et poetae nomen indicantem, ipsum, fabulam eam esse, fateri — 4. *die* pro *diei* saepius — 4. 5. *nocti* etc.

miſerias ſuas narrare tragicorum potius, quam comicorum eſt — *quos* coeleſtes, noctis etc. deos — 7. *non tanti facere*, vt, *quid velint*, aut *quid non velint* magnopere curent; vt eos ſeu votorum compotes reddere, ſeu malis liberare, laborent — 8. in *vobis* prior ſyllaba acuenda eſt — *potius* quam diis — 11. *hinc*, quidam *hic* — 14. *ſi opera eſt auribus*, ſi commodum eſt, ſi ad audiendum vocatis. — 16. 17. Quam Piſtoris extricauit, a pluribus Gronovioque receptam lectionem, et ego putaui tenendam. Explicandus forſan hic locus ita eſt: ſi quid rogaveris, prius quam facere coneris, more maiorum prius indicium exſpectandum eſt, quo id conari iubeare. Rogaverat quidem Charinus v. 14. 15. narrationi ſuae audientiam, ſed, *prius* quam adciperet indicium, *quod erat percontatus*, ipſe *illico indicium ſumit*, narrat, quaſi narrare iuſſus, in eoque *parum more maiorum inſ.. t.* Cf. v. 37. vbi *multiloquio* ſe peccare fatetur — ad verſ. 18 ſqq. cf. Ter. Eun. 1. 1. 14 ſqq. *in amore haec omnia inſunt vitia* etc. — 20. *quemque*, quemcumque, qui ſumtum praebet — 21. pater ſi ſumtu ſit exhauſtus, omnis familia magno mulctatur infortunio — *ſolidus* eſt: magnus, ſed, vt hic cum *magnus* iunctum eſt, ſic Curc. 3. 35. cum *grandis*: *ſolidam et grandem gratiam* — 23. *prae* magis *quam res cenſus patitur* — 25. *inſomnia* plerisque videtur ἀϋπνία, ſi ſomnum capere nequeas, vt haec vox, ſicut reliquae h. l. omnes, in numero ſumatur ſingulari; Paſſeratius autem intelligit ἐνύπνια viſa nocturna — 32. *quae nihil adtingunt* adtinent *ad rem* — 37. *multiloquium* quod excuſat, eſt, quo ſpectatorum aures de amore ſuo obtundere minatur — 38. hoc vero excuſatum cupit *eodem die, quo Venus ei amorem legauerit* intelligo: quo partes amatoris ſuſtinendae ſibi ſint — 40. *principio atque* vt primum — *animus exiit* ego exii — 43. *res exſulatum ad illam abibat* vid. Curc. 4. 4. 3. — *clam patris* cum omnibus caſibus obliquis *clam* reperitur poſitum, ſed cum genitiuo rarius — 44. *inportunus* Iſidorus explicat: inquietus, quod non habet portum, vbi quieſcat — poſt verſum 47 verſui 53 locum deberi aptiorem nonnulli iudicarunt — 52. *omnes tenerent* abstinerent *mutuitanti* mutuari cupienti, mutuum quaerenti — 53. *inlexe* inlexiſſe — 56. *rationem* vitae meae *peſſimam eſſe* — *quae ipſus* (ipſe) *optima* ratione inueniſſet — 58. pro *deteri* Gronovio placebat *didier* — 59. pater pergit filium obiurgare: *ſe*

pascere alere: *tot iam annos* me, quem *conuicium* vocat, i. e. cuius flagitiis infamis fiat — 60. omnem si pudorem abiecerim, mori me mauult — 61 sqq. cf. Ter. Heaut. 1. 1. 58. *ego istuc aetatis* etc. — 65. rusticum opus *inmundum* obponitur *elegantiae vrbanae*. Sic Ter. Adelph. 1. 1. 17. ego hanc *clementem vitam vrbanam* atque otium sequutus sum, v. 20. ille *ruri* semper vitam agere *parce ac duriter* — 66. 67. *Panathenaea parua* celebrabantur quotannis, *Panathenaica* autem *magna* quinto quouis anno, ab Erichthonio rege instituta, quibus non certamina solum inibantur, sed peplum in primis Mineruae consecrabatur, cui intexta erat Titanomachia et Palladis de Encelado victoria. cf. Virg. Aen. 1. 479 sqq. et Ciris v. 21 ad 35. — 69. pro *multo primum* Muretus reperit *multo plurimum* — 73. *recesset* recessisset — 75. *metreta*, cadus, qui centum libris aestimatur — 76. *vectatum* significatione actiua, quasi a deponenti *vector*, pro *vectauisse*. Gulielmus coniiciebat versum legendum esse: *parasse, atque ea se in Persis vectatum* (esse) *vndique*. Alii pro *se* coniiciunt *isse*, vt *vectatum* putetur esse supinum — 86. *cercurus* Nonio: nauis asiana praegrandis. Putatur nauis a Corcyra seu Cercyra traxisse nomen. Quidam a Cypriis dicunt hoc nauium genus inuentum — 94. *facto* facio — 104. *munis* Festus explicat: officiosus. Obponitur *munis* τῷ *inmunis*. *me munem fore* soluturum pro ea esse, quantum posceret.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1 sqq. seruus se ipse ad currendum hortatur, quam ocissime possit — *ex παρέλκει summis opibus* summopere — 2. *herus minor* herilis filius — 3. *abige abs te lassitudinem* nulla lassitudo inpedire officium et fidem debet. Cic. ad Div. 12. 25. sub finem — *caue pigritiae praevortaris* ne pigritiam potius sequare. Sic Pers. 5. 2. 20. *praeuorti litibus* lites potius sequi. Alii legunt *praeuorteris* quod putatur esse perfectum a *praeuorto* pro *praevortor*. Dousa: caue a pigritia praeuorsus fuetis — 4. *enicato* peruincas *suspiritus* Dousa: anheli pectoris reciprocationes, asthmaticis molestas — 5. *plenissime* toto corporis inpetu *abspellito* abs te pellito. Palmer. mauult *cispellito* vt Amph. 3. 4. 17. est *cispellam virum* quod ibi est: repellam ab aedibus, hoc vero loco: quemcumque repellam, qui mihi obstiterit obuiam — 6. *detrude, de-*

turba in viam vid. not. ad Curc. 2. 3. 8. capite sistat in via de semita — 8. *simitu* simul — 13. *hunc cursorem* me currentem — 14. *seditionem facit lien* lien currenti molestias creat. vid. Cas. 2. 6. 62. — 15. *nimis nihili tibicen sim* tibicini enim largo longoque spiritu opus est, qui mihi est angustior — 16. *laciniam* vestis partem: potest et intelligi sudarium. Versum 16 Acanthio non audiuit, nec adhuc herum vidit — 20. *foribus facere assulas* ita arietare in fores, vt dissiliant in minutas assulas. vid. Capt. 4. 2. 52. — 23. *ignauior* quam domi nostrae, vbi nemo pulsanti aperit — 25. *principium* quod primum dixisti *inimicis dato* formula solennis, infelicia deprecandi. Sic Ter. Heaut. 5. 3. 23. *istuc nostris inimicis sit!* cf. Asin. 5. 1. 13. — 26. *placide* cui Mil. 2. 2. 65. obponitur *propere.* h. l. est: morae alicuius patiens sis — 27. *ramex* vitium scroti et tunicarum, quae inguina adtingunt, hernia. Quod vero sputum sanguinis non sequi solet scrotum ruptum, *ramices* intelligendi putantur *varices*, venae pulmonis — 28. Charinus ludens: *resinam ex melle Aegypt. vorato*, quam medici negant remedium esse ramicum, chirurgica opera curandorum — 29. heri iocum aegre seruus ferens exsecratur *tu cal. picem bibito* — *aegritudo* tua, amoris — 34. *quod* quisquam *vti* possit. Sic et *vti* cum adcusatiuo reperitur Cic. ad Attic. 13. 23. ne Silius quidem *quidquam vtitur.* Ter. Adelph. *mea* (meas opes) *vtantur* — 37. *malum quo adcedit* quidam *quoi* i. e. cui — 39. *te mihi ob esse sequentem* tmesis pro: obsequentem esse — 42. *palpo percutis* blandis dictis fallis. vid. Amph. 1. 3. 9. — 51. *thesaurum mali* infra 3. 4. 52. montes mali ardentes. vid. Epid. 1. 1. 78. — 55. *prius quam vapulem* si nempe audiueris, commisisse me, vt amica tua a patre conspiceretur tuo. Alii malunt *vapules.* Quod Charinus v. 54. voluerat *dissolui*, non diutius *pendere*, metaphoram putant a seruis ductam, qui in quaestione pendebant vincti, donec, re satis *exquisita*, vapularent. *Prius quam vapules* esset h. l. ante quam malum, quod tibi dicturus sum, plane cognoscas — 57. *palpatur* ironice — 60. *equidem credidi* me dignum esse, cui subplices. Alii: me indignum tibi videri — 71. *oculis* et *hiantibus* vtrumque iocose — 72. *dierectus* in malam rem. vid. Capt. 3. 4. 103. — 80. pro *studuimus* Scaliger legi vult *tumicibus* velis carbasinis, quae Graecis θώμιγγες. Gloss. *tumex* σωμάτιξ, αἱματώδης τύπος, quod latinum esset a *tumendo* — 82. *in*

naui super in superiori nauis parte — 90. 91. *mirum, quin me subigitaret;* qui poteras quaerere *illam ne?* me quidem subigitasse eum, in mentem tibi non potuit venire! *Subigitare* enim aut *subagitare* est; per lasciuiam nequiter adtrectare — 103. *quicque* quidque — 111. *electaret* expiscaretur, quae rescisscere eum non vis.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. 2. iisdem verbis leguntur Rud. 3. 1. v. 1 et 2. — 1. *ludum alicui facere* molestum ei esse Truc. 4. 2. 46. ludum alicui facere *clamore in via.* Most. 2. 1. 80. explicatur v. 84. *sarcinam inponam ei* cura et molestia eum adficiam. Rud. 3. 1. 1. v. 3. ne dormientes quidem (dii) sinunt quiescere — 2. pro *somnia in somnis* Passeratius vult *omina in somnis* — 4. *egi satis* pro *sategi* rerum mearum, i. q. sequens: fui *exercitus* obcupatus — 7. *ambo* pro *ambae.* Sic et Cist. 2. 1. 49. *ambo* matrem filiamque — 10. *ea Simia* de mare, quippe cui v. 15. vxor est. *Simiam* autem et v. 24. *haedum loqui,* in somnio quidem mirum non est — 13. se *flagitium* indignam iniuriam *et damnum fecisse* passum esse — 15. *ambadedisse* ex *am* circum, ab omni parte *adedisse* adrosisse. Acidalius sibi iocum nescio quem videtur animaduertisse, quod sonus vocis *ambo* in eo verbo sit, cui obponatur *vna* — 21. *bene velle illi visus sum* in somnio quidem cupiebam gratum Simiae facere — 32. pro *postquam illic,* in portu, Camerarius legit *hic* in vrbe. Scioppius se excogitare posse negat, quid ad portum negotii habuerit, nisi vt de reditu filii cognosceret: eam vero ob caussam τὸ *illic* non repudiarem, quod multi multis in locis negotia habere possunt, quae alii excogitare nequeant; sed *atque ego,* statim conspicor nauem, magis defendit τὸ *hic* in vrbe. Dicit: ad portum se abiisse, postquam hic, in vrbe, quod voluerit, transegerit, aduenientem vero deinde in portum confestim vidisse nauem, qua filium audiebat heri aduectum esse — 34. *nescio qui,* qua ratione, cur hoc in mentem mihi venerit, quum, filium iam in vrbe me quaerere, possem cogitare.

IN ACTVS II. SCENAM II.

7. *Pistus* est nomen villici, quod qui non animadverterunt, pro *Pisto* posuere *praesto* — 10. *lites iudicandas* interesse me oportere tribus diuersis caussis disceptandis — 13. non ad posterius *quid fit?* sed ad prius *quid*

agis? respondet Demipho; (ago) *quod miserrimus* (agit), miserrimus sum — 19. *Acheruntieus* cf. Mil. 3. 1. 33 sqq. — 20. pro *vetus* Lambinus coniicit *vietus* — 24. *quum extemplo* simulac. vid. Most. 1. 2. 18. — 25. *repuerascere*. Prouerbium: bis pueri senes! Theopompus Comicus δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ — 26. *bis tanto valeo, quam valui prius* bis plus sentio ac sapio, quam olim. Respondet versui 24 — 33. *ternas* literas *a m o!* — 37 ad 41. ineptissime senex dicit, se omnem alium, praeter noui amoris sui, sensum amisisse; amando prius periturum, quam ab amore hoc iri abstractum — 49. *hoc non* i. e. *ad hoc n.* Alii; *ne sis me obiurga hoc, non* etc. vt *hoc* sit *propter hoc* — 51. *ne dii siuerint* μὴ γένοιτο, absit — 61. *aduexe* aduexisse.

IN ACTVS II. SCENAM III.

4. *proprium*, Aduersa queritur esse sibi *sempiterna*, nunc, quod cupit, non euenire *proprium* i. e. sempiternum, perpetuum. Sic Most. 1. 3. 68. amatorem *proprium*. Trin. 5. 2. 6. — 11. *animi decem* multae variae cogitationes, consilia — 13. *tantus meo est error animo* ita incertus sum, ex alia in aliam distrahor sententiam — pro *error* quidam *terror* — 14. 15. *dum, dum* pro: mox, mox, *dum* perplacet, *dum* non placet — 18. *quemadmodum* qualem. *existimet me*, ad pristinam luxuriam iudicabit me reuolutum — 20. *domo* doctus, pro: in domo paterna iam olim. Sic Amph. 2. 2. 7. experior *domo* pro *in domo* mea — 26. *musca* est meus pater, i. e. ad inuestigandum curiosus est — 28. quin *ibi* illico adsit. Meursius quin *tibi* etc. eleganter quidem — 29. pro spes *certa* Scriverius coniicit *creta* — 31. *attate* interiectio est in re subita et trepida — 33. *recte pater!* Sic apud Ter. Hec. 3. 4. 4. matri roganti; quid es tam tristis? Pamphilus respondet: *recte mater!* ad quem locum Donatus: sic loquimur, quum sine iniuria interrogantis aliquid reticemus. Hic ergo Charinus; *recte pater!* i. e. nihil magnopere est, quo commouear — 34. *quod commutatus est color* quod palles v. 39. viso patre expalluisse iuuenis videtur — 35. minus sum hilaris, licet non possim dicere, qua de causa — 36. *postea* praeterea — 37. 38. *magis* vulgo, cum *opinor* iunctum, tribuitur Charino. Cum Guilielmo autem, quem et Pareus sequutus est, distinxi De. *nunc oculi terram mirantur tui magis* (terrae, quo diu caruisti, adspectus

omnem mentem tuam obcupat) *Char. opinor* — 40. *mandatis rebus praeuerti volo* quae mandata mihi ab aliis ſunt, perſequenda ſine vlla mora puto. Capt. 2. 3. 99. *ei rei* primum *praeuerti* volo — a verſu 44 ad 50 vterque loquitur ſecum. Vterque intelligit, alteri amorem ſuum nondum ſuboluiſſe — 52. *ſciſcitare* vſitatius *ſciſcitari* — 55. *nauſea* vulgaris morbus inſuetorum nauigandi — 57. *non mala* valde pulcra — 64. circumlocutio coquae. *quae habeat coctum cibum* quae cibum coquat — 73. *obcentent oſtium* vid. not. ad Curc. 1. 2. 57. — 74. *inpleantur* cum genitiuo *elogiorum*. Sic Aul. 3. 6. 15. omnes angulos *furum inpleuiſti*. Men. 5. 5. 3. me *compleuit flagitii* et *formidinis* etc. — *inpleantur meae fores elogiorum carbonibus* quae elogia carbonibus ſcripta ſint, ſeu: ab amatoribus ancillae, qui oſtium obcentauerint, non receptis, inſcribatur foribus carmen aliquod — 79. matri ancillam emam *non malam* nobis vtilem *forma mala* ſed eam non formoſam — 84. *redhibere* redhibiturum, renumerata pecunia recepturum — 87. pro *efferri* recte opinor Piſtoris *adferri* — 90. pro *illam* Boxhorn. mauult *ancillam* — 95. poſt *at ego* plus licitaturum interpellat filius *quin ego* te non ſinam licitando vincere — 97. *quo vertiſti* auerterat ſe Demipho, quaſi nutum eius obſeruaturus, cuius nomine ſe licitari mentiebatur — 99. *infelicent* vid. Caſ. 2. 5. 30. — 101. *commodis* iuſti ponderis. Aſin. 3. 3. 135. viginti argenti *commodas minas*. Rud. 5. 2. 31. *talentum* argenti *commodum* — 102. *nequidquam poſcit* plus licitando mecum contendit — 103. *quinquaginta poſcit* minis ſibi emi — *non!* ſtomachoſe pronuntiatum eſt: *non* me vincet licitando! *centum datur* ſi vel centum minis velit emi! — 104. 105. 106. non vult filium porro aduerſari ſibi patri, et ſuo ſimul ipſius commodo — 107. *efflictim perit eius amore* Caſ. Prol. 49. *efflictim* vehementer *amat puellam* — 112 ſqq. effugere vult filius eo, quod *eam mancupio non adceperit* quod ipſi non propria data ſit ſoli, ſed quod v. 114 et 118. *illa communis ſibi ſit cum alio quopiam*, qui 115 et 120 *venire ne eam velit an non velit* incertum ſit, et 118. *qui nunc non adſit*, cui tamen, 117. *rem ſuam in manu eſſe* vt vendere eam aut non vendere poſſit, aequum ſit. Hoc vero pater refutat: tu tamen v. 91 ſqq. iuueni alicui emere eam voluiſti, et licitando mecum contendiſti, eoque prodidiſti, venalem eam eſſe, eumque alium, qui communis tecum dominus ſit, vendi

eam velle — 125. pater ludit filium, qui, vt effugeret, v. 42 et 51 rebus sibi mandatis praeuertendum esse dixerat — 127. *bitas* eas.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. Pentheum, Thebarum regem, ob spreta Bacchi sacra a Bacchis, in iisque ab ipsa matre et materteris, discerptum fabulantur esse — *nugas maxumas fuisse credo* non negat, id olim esse factum, sed *praeut quo pacto ego diuersus distrahor* Penthei mala comparata cum meis nugae sunt. crudeliori se tristiorique, quam Pentheum, ratione discerpi queritur — 5. *id* exclusum ab Aldo, Camerarius restituit. Elegantius, opinor, exclusum fuit, at verius tamen ob codicum consensum restitutum — 8. *non tu scis* etc. non interrogantis, sed lamentantis verba sunt: nescis, quam ego miser sim! — 11. *tuis ingratiis?* te inuito hoc me scire dicis? Interrogare Eutychum puto, quod v. 13. dicit: *tute heri ipsus mihi narrasti:* qui videor tibi *nimium* scire, quod ex te audiui ipso? — 13. *satin vt* oblitus fui: oblitus *sane* fui — 17. *patri sublinere me os tuo* me patrem tuum decipere. vid. Capt. 3. 4. 123. — 18. *qui potius* velim te ire, *quam voles* non ire, sed volare te cupio — 19. *auro expendas*, vt Bacch. 4. 4. 1. auro contra ponderes. Rud. 4. 4. 43. expendere idem est, quod exaequare: aurum auro expendetur, argentum argento exaequabitur — 22. alterum *tanti* πλεονάζει — 25. *aliquid fiet* in casu aliquo spem putat ponendam, qui saepe in rebus humanis plus valet, quam ratio. Ter. Andr. 2. 3. 24. *interea aliquid adciderit boni* — 26. *iam istuc: aliquid fiet! metuo.* Sic Ter. Andr. 2. 1. 15. quum Charinus dixisset: *interea fiet aliquid, spero!* Byrrhia respondet: *id aliquid nihil est* i. e. fallacissima solet esse spes, in casu posita — 26. *muto imperas* ex iis, quae Eutychus v. 27. dicit: *aliud cures* et v. 29. *ego fecero* et quae Act. 3. sc. 4. narrat, voluisse eum certe gratum amico facere adparet. Quare τὸ *muto imperas* est: licet taceam, imperium tamen tuum exsequar — 27. *aliud cures* satis mandatum est, nec a me negligetur — *non potest* fieri, vt hanc ego rem curare desinam — 29. *melius* tibi consulueris, si *sanus sis*.

IN ACTVS III. SCENAM I.

9. Aldina: *laboriosi;* Camerarius restituit *laboriose* — 13. *malis bene esse solitum est* malae mulieres bene rem

suam gerere solitae sunt. Taubmanno et Palmerio Plautus risum captare videtur ambiguitate *malis esse* pro *maxillis edere.* Vix credo, mulierem modo flentem voluisse iocari; videtur potius dicere, vsu se Rhodi esse edoctum, malis mulieribus melius esse solere, quam bonis, quod, si Athenis quoque ita fieret, bonae sibi fore pereundum — 20. *subtemen* pars interior panni, quae subit stamini — 26. pro vulg. *ovem tibi ancillam* cum plerisque codd. posui *eccillam*, quam, licet vetulam, laudat tamen *generis esse graeci*, quae, Plinio 8. c. 48. et Colum. 7. c. 4. testibus, ob lanarum praestantiam domi fere alebantur, non foris. Recte vero iudicat Gruterus, adludere Lysimachum ad Demiphonem, sexagenarium, Graecum, et cui erat, quod detonderetur. Senes amantes Bacch. 5. 2. 3 sqq. oues vocantur haud sordidae — 30. *ne tu frustra sis*, ne tua te fallat opinio. vid. Mil. 5. vers. 29. — 31 sqq. Lysimachus *herum* intelligit *maiorem*, puella *minorem* — 40. *limare* Nonius: coniungere; Vetus Lexicon: sociare, συνουσιάζειν — 44. *nam illi* seni *dentes exciderunt*, sed edentulo mansuro. *Puerum* vocat, quod et septennibus dentes excidere solent, sed iis resarciendi — 46. *praehiberem* praeberem. Pers. 4. 3. 11. hospitium isti praehiberi volo.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *vt* amore iuuenculae *me* opes, famam, vitamque ipsam *conrumperem.* Apud Ter. Eun. 1. 1. 28. iuuenis quidem dicit: prudens, sciens, viuus vidensque pereo; hic vero senex acherunticus! — 3. *antiqua recolam* quod iuuenis solebam, libidini indulgebo — 4. *decurso in spatio.* Sic Ter. Adelph. dram. secund. Prol. v. 6. *prope decurso spatio* — *demum igitur* vide Cas. 2. 2. 40. — 10. *dum potestur* coniectura Camerarii et Lambini. Codd. habent *dum potes* seu *dum potest*, praeterea inrepsit: *si vales* id.

IN ACTVS III. SCENAM III.

6. *veruex.* Sic Cas. 3. 2. 5. verueces adpellantur senes ad Venerem inepti — 7. *prius atque* quam *ades* adis seu adeas — 12. *quodne ames* num peruerse facies, si osculeris, *quod ames?* — 13. *ieiunitatis plenus* qui ieiunus es, nihil adhuc gustasti, vnde *anima foetida*, quod Graeci vocant νηστείας ὄζειν, quasi *ieiunium olere.* Pro *ieiunitatis plenus* alii *iam plenus aetatis.* de senectute vero versu

feqnenti — 14. *fenex hircofus* Laur. Ramirez explicat: cui grauiter oleant axillae. Sic Sidonius: *fpecus alarum hircofos* — 17. *vnum factum hoc fi cenfes* fieri debere putas, mihi fuades — 23. *locum illi* vbi habitet.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1 ad 4. v. Perf. 5. 2. 21 fqq. — 6. *fi obprimet pater* fi non patietur eripi puellam amico fuo, quod 2. 3. 122. minatus eft — *exfulatum abiit folus* perdita eft. vid. Prol. v. 43. et Curc. 4. 4. 3. — 8. *podagrofis pedibus effet* Palmer. *iffet* — Fortuna cenfebatur *fpectatrix* atque *hera* δέσποινα hominum. Ennius apud Cicer. Offic. I. *vosne velit an me regnare hera*. Et alii dii ita vocabantur. Catull. carm. 64. *hoftia coeleftes pacificaffet heros* et *temere inuitis fufcipiatur heris* — 14. *numquid* fpei *reftat* — 15. *pectus* meum *ardet*, *haereo* inter fpem metumque fuspenfus — 16. *recipias anhelitum* animam, prius quam refpires. Sic et Epid. 2. 2. 21. — 20. *inpetrabilior* actiue: qui facilius, quod vult, inpetret. Moft. 5. 2. 40. — 21. *nusquam gentium* es: plane periifti — 24. *ad capita rerum* perueni dic fummatim — 26. *capital* capitale facinus *facis* — 28. *firint* fiuerint — 29. *nullus eft* fupereft mihi animus, *quem* — 32. *montes mali ardentes*. vid. Epid. 1. 1. 78. — 34. *nec tibi diuidiae eft*. vid. Caf. 2. 2. 11. — 39. *iftuc, quod nunc agis* age, vt mifer fis, quem te vocafti — 41. *euge papae* ironice laudat — 43. licet tibi credere, quod libet, mihi dicere licet, quod verum effe fcio — 47. *lapidi maximo* homini ftolidiffimo — 54. *varus* vid. Mil. 3. 1. 128. — 55. *panfa*, πλατύπους, latipes — 56. *thefaurum mali* hominem peffimum. Nonius: thefaurus etiam peffimae rei copia dici poteft. vid. Amph. 4. 4. 13. — 61. 62. *Megara*, caput Megaridis, regionis, quae Atticae finitima eft — *Eretria*, *Chalcis* Euboeae, *Corinthus*, *Sicyon* Peloponnefi, *Gnidus* Cariae vrbes nobiliffimae, *Creta*, *Cyprus* maiores infulae, *Zacynthus* ionii, *Lesbus* aegaei maris infulae, *Boeotia* Helladis regio — 64 ad 72 recte quidem: otii cum labore citius, quam loci, mutatio animum fanabit amore aegrum. Heautontimorumenos Terentianus filium amantem increpat: *nulla adeo ex re iftuc fit, nifi nimio ex otio!* — 78. *praeconum quantum eft* quotquot praecones hac in vrbe funt — *iubere conduci* conducendos curare, ad mulierem per omnes vrbis vicos inueftigandam.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. *feci ingenium meum* feci, vt soleo, vt aduorsatrix marito meo sim. vid. Ter. Hec. 2, 1. v, 1 sqq. viris aduersas esse, studium, et pertinacia est mulierum, nec declinatam ab aliarum ingenio reperias vllam — 7. *annos octoginta et quatuor* fero. Men. 5. 2. 6. *aetas mala merx mala est tergo!* — 11. *da sane* in aram inpone — 12. Apollo προςτατήριος vel ἀγυιεὺς cuius statuam consecratam ante aedes ponebant — 24. *Alcumena* vel Plauti ex Amphitruone satis nota, indigna quidem, cuius nomine quaeuis adpelletur pellex, casta nimirum, si per Iovem fuisset licitum.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

5. *hortator* remigum, κελευστής. — Acidalius, metri causa, post *solet* inserendum putauit *olim*. Satis quidem latine posset recipi; sic Mil. 1. 1. 2. clarior, quam solis radii esse *olim*, quum sudum est, solent. Poen. 1. 2. 143. tranquillum, quam mare est *olim*, quum ibi alcedo pullos educit suos. Truc. 1. 1. 46. lenonum et scortorum plus est, quam *olim* muscarum est, quum caletur maxime: hoc vero loco haud scio, an necessario recipiendum fuerit.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

3. *commendas* loquitur ad se ipsam, sed v. 4. rursus *detuli* persona prima — 11. *vidit* vxor mea Pasicompsam! — 12. *pol hoc est* hac cum muliere vt esset, haec fuit causa *ire quod* etc. — 14. *suus vir vxorem suam* pro: vxorem suam eius vir; sed, quod *vir* prius ponere volebat, quam *vxorem*, non locum habebat *eius vir* voce non praecedente, ad quam *eius* referretur: pro *eius* igitur posuit *suus* — 15. *vrbani fiunt rustici!* mulier, toruo minacique vultu tacita adstans, salutantem non resalutat, quare *vrbani* tu mulier, cuius in vrbe educatae vrbani deberent esse mores, *fiunt rustici* ruri aliquamdiu commorata mores sumsisti rusticos — 15. 16. *pudicius* magis pudori equidem consului, quam tu, qui rus venire noluisti — 17. *num quid delinquunt rustici?* num rusticorum est, quibusdam in rebus delinquere, atque, quod deberent, non curare? h. l. quum; num rusticorum est, salutantes non resalutare? tum simul tecte: num rusticorum est, leuissima quauis in suspicione furere prius, quam rem, qualis sit, antea cognoscere? — 19. *quid autem vrbani deliquerunt?* qua in re ego, qui vrbanam vitam colo, deliquisse tibi videor?

Adparet, Lyſimachum velle, vt vxor ipſa de Paſicompſa loqui incipiat, expiſcaturum, quo eius praeſentiam ea animo ferat, vtrum percontata iam ſit, eam non eſſe amicam ſuam, an loquuta cum ea nondum ſit. Mox vxorem intelligit, quae res ſit, adhuc ignorare, ipſumque ſuſpectum habere — 21. *quoia* cuius, quid negotii ei in aedibus meis ſit — 22. *tu me tentas ſciens* disſimilas, te, quae ea ſit, ſcire, quae vnde ſit, et tu ſcis, et ego reſciſcam — 23. dicturus, quae ea ſit, incipit *illa*, et iterum incipit *illa*, ſed ſemel iterumque haeſitat, nec vicinum prodere vult, nec ipſe, qui conſulat ſibi, reperit — 24. *haud vidi eam magis* vnquam antea, quam hodie — 26. *vrges* interrogando *quaſi pro noxio* quaſi in peccato conuictum — 27. *ſcio* ironice *innoxius* tu quidem es! — 31. *iohia* vocula putatur eſſe inridentis vulg. *io! illa!* — 32. homo perturbatus quid velit, quid dicat, neſcit. *Iam ſi nihil vſus* (opus) *eſſet* me, quid rei ſit, reticere, ne fidem fallam, Demiphoni datam — nunc exſpectatur: *iam dicerem;* ſequitur autem *iam non dicerem* quod mulier aliter intelligere non poterat, quam *tamen non dicerem.* quid mirum eſt, quo ſe perturbatiorem oſtendebat, eo ſuſpectiorem a muliere eſſe habitum — 35. Qui iudices erant capti in conſilium aduocabant amicos, quo rem verius iudicarent meliusque. Sermo igitur mulieris amarae eſt inriſionis plenus: quo melius rem cognoſceres, ream ipſam vocaſti in conſilium! — 36. *immo ſic* (hac lege) *ſequeſtro mihi data eſt* interuentor ſum, μέσος, μεσέγγυος, cuius fidem vtraque pars ſequatur. Mulier apud me depoſita eſt — 37. *nihil hercle iſtius quidquam eſt* non eſt, quod, ob iſtam, in ſuſpicione aliqua tibi ſim — *numero purgitas* nimis cito, nondum enim adcuſaueram te. Caſ. 3. 5. 21.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

4. *id habet pro cibo* eius vnius ſuauitate tenetur captus, ne cibi quidem capiundi memor. — 6. *onuſtos* ſaturatos — 15. *filum* lineamentum, figura *mulieris*, *ſatis ſcitum* mulier haec formoſa ſatis eſt — *virum hercle auet* amat — Coquus animaduertit, non amicam hanc, ſed vxorem ſenis eſſe, at malitioſe errorem ſimilat, et mulieris formam amoremque viri laudat — 16. *dierectus* in malam rem. vid. Capt. 3. 4. 103. — 28. *ni* pro *ne*, *ni metuis* eſt: *metuisne* tu iſtanc? — *ſapio* eſt: metuo eum, in eoque *ſapio*, *nam* etc. — 29. *vin me* meam in coquendo operam *expe-*

riri? Pro *experiri* Palmer, volebat *expediri* — 33. 34. *incommodi si quid tibi euenit* incommoda si mulier tua intervenit — 38. *dum illi* discipuli *ponunt* opsonium — 46. *obductari* in conspectum adduci — 51. post *quidquam cum illa* addere vult *rei habuisse*, in mentem autem venit, inpedire prius, quo minus socer arcessatur.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

7. *alumnus* dicitur, et qui alit, et qui alitur. h. l. Eutychus dicit *tuus alumnus* passiue puer olim a te nutricatus; Syra vero *alumne* quem puerum ego nutricaui — 9. in ipso quidem temporis articulo rediit, quo sua familiaeque salus reditum eius poscebat — 10. *quid istuc negotii est* quid adcidisse potest, quod reditum eius tantopere requireret? — *bellissimus* ironice — 11. *quomodo* hoc crimen potes in patrem meum conferre? — 13. *istarum operarum esse* istiusmodi vitiis esse deditum. — De tribus versibus, quos vett. edd. scenae huic adtexuut, atque de scenis, quae eam excipiunt, omnibus diuerso charactere expressis, vide Argumentum.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

3 et 11. *scortum ducere* est: scortari. Men. 1. 2. 15. vero additur *ad coenam* — 4. *inpune est viro* Cato apud Aul. Gellium l. 10. c. 23.: "in adulterio vxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio inpune necares; illa te, si adulterares, digito non auderet contingere, neque ius est." — 5. 6. *vxor si* etc. *exigitur matrimonio* ergo non sine repudii causa, vt Cic. Phil. 2. Mimam suas res habere iussit, *ex XII tabulis causam addidit*, eiecit. Festus *repudium* ait dictum, quod fit *ob rem pudendam* — 8. *vxor bona contenta est vno viro*. Hor. 3. od. 24. dos est magna parentium virtus, et metuens alterius viri certo foedere castitas.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. Nuptarum circa limina curam vide Cas. 4. 4. 1. hoc vero loco a iuuene, in perpetuum abituro exsilium, liminibus domus paternae religionis aliquid tribuitur. Salutat ea, quorum praecipuus deus erat *Limentinus* — 5. *familiae Lar pater*. vid. Aul. Prol. v. 2 sqq. et 2. 8. 16 sqq. — 12. *non est cupita ciuitas*. Sic Meursius, Gronov. aliique. Camerarius, Lambinus, Taubmann. legunt *cupida* et explicant cupienda. Vtraque lectio in codd. reperitur.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. 2. *Diuum atque* etc. vtrosque versus, quibus hic Eutychus vtitur, 3. 4. 12 sq. proferebat Charinus, vbi vide notas. deprompti versus e poeta vetere, in ora vulgi videntur peruenisse — 3. *fuat* sit. Alii legunt *fiet*, alii *fiat* — *ecquis nam* quisnam: num quis deus ita laetus esse putandus est, vt ego nunc sum? — 4. *domi meae erat* Pasicompsa, *quod* quam *quaeritabam* foris, ibique igitur *sex* etc. — 5. ita satis feci *amico*, vt in *ciuitate* sua *laetus* in *ludo iocoque viuere* posset — eodem modo explicandi sunt versus 7 et 8. — *simitu* simul — 9. *conueniendi eius celerem copiam* copiam Charini mox conueniendi — 10. *abiicio superbiam* qui adhuc non sine comitatu iter faciebam, nunc abiens eum non desidero — 11. *ego mihi comes* solus eo, *calator* ipse mihi ministrabo etc. — 18. *vlla amnis* Nonius et Priscianus docent, veteres vocem *amnis* et feminine protulisse, v. c. Varro R. R. 3. 5. 9. *altera amnis* — 19. *calor* si cum quibusdam adplicemus τῷ *obsistet*, masculinum manet, rectius vero cum *metuo* iungendum videtur, vt neutraliter positum sit. Iunius certe Philargyrus ad Virg. Georg. 2. 349. hunc versum ita citat: neque frigus, neque calor metuo etc. — 21. *non concedam* non, quiescendi caussa, in locum quempiam secedam — *interdius* saepe pro *interdiu*. Aul. 1. 1. 33. Most. 2. 2. 14. — 22. hoc si fecisset iuuenis, mortem certe prius inuestigasset, quam amicam. — 23. *vox ad aurem mihi advolauit* audiui nescio quem loquentem. Amph. 1. 1. 169. iisdem fere verbis: vox mihi ad aures aduolauit — 24. *Lares viales* peregre abiturus deos inuocat, qui viis praeerant, θεοὺς ἐνοδίους, eosdem fere cum diis *semitalibus*, *diis viis*, *diis biuiis*, quo in numero Mercurius in primis colebatur — 24. *tutetis* cum Nonio et olim cusis retinui. Quidam *vinetis*, Camerarius finxit *inuectis* — 32. *sol* dies abit. Bacch. 5. 2. 85. *it dies*. Pseud. 1. 3. 12. *it dies* — 34. *Versoria*. Turnebus: funis, quo vertitur velum secundum auram; Alciatus: instrumentum est nauticum, quo secundum auram nauis vertitur; quare *versorium capere* ab incepto aliquo desistere, aliam viam ingredi. Vt Trin. 4. 3. 19. *cape versoriam, recipe te ad herum*, sic hic: v. 34. *cape versoriam* v. 37. *recipe te ad terram huc* — 33 ad 39. abeuntem manebunt quaeuis tristia, redeuntem gaudia, quae vna omnium maxime cupis — *hic* apud nos v. 35. *Fauonius serenus* v. 36. *tranquillitas*

v. 39. *coelum ſplendere plenum* — *iſtic* peregre 35, *auſter imbricus*, 36. *fluctus conciti*, 38. *nubis* (nubes) *ater* (maſculine). Alii: nubis atra imberque — 40. *religionem illic obiecit.* Eutychus a verſu 36 ad 39 coelum ſodali monſtraſſe videtur, ab ea parte, quo ille properabat, nubilum forte, ab altera vero parte, vnde fugiebat, ſerenum ſplendidumque, quibus omnibus a fuga ſe deterreri patiatur — 46. *quid eſt?* in plerisque codd. non eſt — 48. *quo ego* loco eam eſſe *ſcio* — 56. *nullus viuit* pro *eſt.* Sic Trin. 2. 2. 189. *lepidus viuis* pro *es.* Amph. Prol. 75. *victores viuere* pro *eſſe* — 59. *vt tibi*, niſi interpellatus, additurus erat *dicerem*, quam vocem nonnulli in textum inſeruerunt — 61. amatoribus quicumque locus videtur pulcer, vbi amicam ſuam verſari ſciant. Hic Charinus *aedes* laudat *probas* et *pulcre aedificatas*, non, quia tales eſſe ſcit, ſed, *ſi tu vera dicis* ſi verum eſt, Paſicompſam in iis eſſe — 62. *vidiſtin, an de audito nuntias?* Sic Bacch. 3. 3. 65. quin *vidi*, non *ex audito* arguo. Aliqui *de auditu*, alii *audita* — 63. *inique. rogas* ſatis tibi eſſe poterat, me, eam ibi eſſe, vidiſſe: quid intereſt tua, ſcire, a quo adducta eo ſit? Pudebat nempe Eutychum, fateri, a patre ſuo adductam eam eſſe; diſſimilat vero, ſe hoc ſcire, iniquum potius dicit, diffidere eum ſibi, teſti oculato. — 66. Quidam habent *iſtuc nuntium* — *opta* etc. iocatur Charinus: ipſe optabis ea potiri — 67. *quid mea referet, ſi optabo* — *vt* dii *eius* Paſicompſae *faciant* tibi copiam — 69. *ornatum* chlamydem, qua Graeci, vt Romani paenula, iter facientes vtebantur — 71. *atque haec* cetera, quibus ad iter inſtructus ſum, machaeram v. 85, ampullam 86. etc. — 72. *itiner*, apud Lucretium quoque et Varronem etc. obcurrit antiquus nominatiuus *itiner*, a quo *itineris* etc. ſunt, ſicut ab *iter* veri caſus obliqui *itere* etc. reperiuntur — 80. *commoratur* me, quae vidiſſe vult, confinxit, vt abiturum me retineat — 84. quod verba mihi dari ſenſi, *zonam*, in qua viatores pecuniam condebant *ſuſtuli* ſumſi — 85. *machaeram* in vrbe enim nec Graeci nec Romani gerebant gladium — 86. *ampullam* vas ventrioſum, plenum oleo, quo pedes vngebant, antequam calceos induerent. Heſychius: ἠλείφοντο τοὺς πόδας οἱ ἀρχαῖοι, πρὶν τὸ ὑποδήσασθαι. Hinc apud poetas λιπαροὶ πόδες. Perſius: Iam pueris *pellem* (zonam) ſubcinctus et *oenophorum* (ampullam) aptas — 90. *in currum eſcendi* i. q. adſcendi. Men. 5. 2. 110. eſt: in currum

inſcendere — 92. pro: exſilium *parat*, editio Mulingii habet *imperat* — 97. nugari pergit: *percontatus* in Cypro Paſicompſam *non inueni* — 99. *hoſpitem Zacyntho* Zacynthium — 102. *Zacyntho ficos fieri non malas* loquitur, quae non ſunt in rem meam — 104. *Calchas* Graecorum in bello troiano vates. h. l. verus vates — 111. *calces deteris* nimis cupide et properanter veſtigia mea premis.

IN ACTVS V. SCENAM III.

De verſibus vndecim, qui veteribus in editionibus leguntur praeſcripti, vide Argumentum — 1. Lyſimachum adparet Demiphoni intus exprobraſſe libidinem, marito quidem non ignoſcendam, quae crimina hic in ipſum conatur retorquere — 3. *tota in fermento iacet* iracundia turget. vid. Caſ. 2. 5. 17. — 4. *expurgationem habebo* purgabo te apud vxorem tuam.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. *ad patrem ibo* Eutychus Charino dicit, Lyſimachi in aedibus reſtitanti — 4. *certe dextras nunc iam tu* et mater mea iungetis — 5. *tibi* Demiphoni etc. — 8. τὸ *ſi* Mſſ. non habent. — Mirum quantum diſcrepant viri docti in verſu hoc conſtituendo. Retinui equidem cum Gronovio lectionem, a Camerario e Mſſ. erutam. Senſus: ni fallor, eſt: *genus* nobilitatem generis *genere capiunt* ſine vllo ipſorum merito debent aliis, quibus prognati ſunt, *ingenium* vero, mentem ſuam, *ſuapte culpa inprobant* inprobam eſſe, ipſi ſceleſtis produnt facinoribus — 10. *eo illud verum eſt magis* quo magis tu, quod dixi, verum adnoſcis, eo te inprobiorem eſſe oſtendis — 15. quod ſi eſſet, ſi matri eam emiſſet ancillam, num hoc excuſaret tuam ſenis laſciuiam? — 16. *altrinſecus* altera ex parte, quae vt iuuenis dixeris, ego ſenex confirmabo — 20. *etiam loquere* videri vis parens filii cura et amore tangi *larua* tu homo nihili? — 24. *conuenit* eſt: decet, quo verbo obiurgans bis paullo ante vſus erat, quare *decet* in mente adhuc habuiſſe putatur, quum diceret *aetatem*. Quae iuuenibus putantur ignoſcenda, ea ſenes nullo modo decet facere — 28. *vobis habete* eam *cum porcis, cum fiſcina* prouerbium olet, quo ſe puellam illam totam filio concedere et tradere ſignificat. Salmaſio videbantur *porci* graecum πορκοὶ, retia ſeu naſſae potius, *fiſcina* autem vas vimineum, in quo piſces reponuntur capti. Eſſet igitur:

habete eam cum porcis, cum fiscinis cum inlecebris, quibus viros inretitos tenet. Alii pro *porcis* legunt *sportis*, et explicant prouerbium: habete rem ipsam *cum vasis*, quibus continetur. Alii cogitant *sportam* et *fiscinam* quam mulier secum adtulerit. Alii *scropham*, quae vna cum *porcis* venditur, et cum *fiscina*, qua stercus ex hara efferri soleat etc. — 30. *temperi* ironice: hoc dudum facere debuisses — 36. Eutycho pergit loqui: *hunc senem* δεικτικῶς me, et tamen addit *me; para me clientem* filii, ne vxorem meam de omni hac re certiorem patiatur fieri — 37. deprecari solemus, vt, quod filius deliquerit, pater adolescentiae eius ignoscat; hic, vbi pater a filio veniam inpetrare cupit, Lysimachus Eutychum, acerbissime iocans, orare iubet Charinum, vt adolescentiae patris sui ignoscere velit — 38. *pergin' tu autem* me criminari? — *superbe inueheris* in me, quasi adcidere nequeat, vt eodem tu, quo ego, modo delinquas! — 40. *istas artes* amores meretricios — *nihil* dicis — 41. adsuetus his artibus, missas non poteris eas facere — 56. *quas leges teneant* pro: quibus legibus pareant, Gulielmo vix videtur Planto dignum, quare mutat: *qua se lege teneant* — 59. *cum eo hac lege agemus*: ei poenas legibus indictas infligemus. — *inscitum* iniquum esse, si, qui ex rebus amoenis et voluptariis exaruerit, (Mil. 3. 1. 46.) iniuriam inferat meretrici, iuuenibus relinquendae — 60. *per nos* egebit: nemo ferat opem — 62. *quod bono fiat modo* modo ne fiat contra leges, et supra modum — 63. *praehibuerit* praebuerit.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
PSEVDOLVM.

IN PROLOGVM.

1. *bona in scenam* Gulielm. *bonam scaeuam* i. e. auspicato, bono et liquido auspicio. *Scaeua* vt *laeua* Romanis sunt felicia, *bona scaeua* auspicium bonum. vid. infr. 4. 7. 39. — 8. *fugitare* h. l. non a *fugere*, sed a *fugare*;

fugitastis in fugam dedistis, *lege* peruersos mores, *legionibus* hostes: domi militiaeque — *subcessa bona* plerisque sunt: quae bene subcesserunt, euentus prosperi, vt Cic. filius ad Div. 16. 21. quum omnia velles mihi *subcessa*, Ovid. Metam. 2. 730. *subcessorumque* Minervae. Aliis *subcessis* est partic. passiu. fugastis malos ita, vt hominibus malis subcederent boni. Nempe *subcessus* est, qui subcessit, vt *discessus* qui discessit — 13. *ventre raso*. vt caput rasum est, cui desunt capilli, sic *ventrem* iocose vocat *rasum* cui deest cibus — 14. famelicis fabula non erit risui, qui, quum cibum non habebunt, quem mordeant, fabulam *mordebunt*, vituperabunt. — 20. 21. *vbi* sicut in fabula *lepos, ioci* etc. *decent* — 22. *qui ibi quaerit alia his* diuersa ab his. Sic enim cum Gulielmo legendum puto, pro *alta, is* — 23. *vt otiosi hodie* tamquam otiosi hodie ad operam nobis dandam — 24. *exporrigi melius est lumbos* qui negotiosi sunt, eos surgere et abire melius est. Epid. versu vltimo: *lumbos surgite* abite.

IN ACTVS I. SCENAM I.

3. 4. Vsitatius quidem Plautus scripsisset *parsissem labori meo, tuo*, Aulus autem Gellius 20. 6. testatur non solum, se *mei, tui* legisse, sed defendit etiam lectionem hanc, non a *meus, tuus* esse voces has, sed genitiuos esse ab *ego* et *tu*. Nemo *parsissem labori patris* vituperabit, vt minus latine dictum: aeque certe latinum est *labori mei*, ac graece dicendum est πόνῳ μοῦ. Feramus igitur, graecam Plautum rationem potius esse sequutum, quam seriorem latinitatis vsum. — 8. *tabellas* quae literae infra v. 39 sqq. leguntur — *lauis* lauas — 12. *prohibessit* prohibeat, positum cum duplici adcusatiuo *id, te* pro *id a te* — 13. *sub Veneris regno* virgines iuuenesque Veneris sub imperio putabantur esse, cui sacra faciebant, icunculasque consecrabant, cuius irae inputabant, si quid amantibus adcidisset tristius — 14. *antidhac* antehac — 15. *supremum comitem consiliis tuis* ad quem confugere solebas, vbi neque consilii locum habebas, neque auxilii copiam — 17. *iuuabo aut re, aut opera, aut consilio bono*. Sic ap. Ter. Heaut. 1. 1. 34. aut consolando, aut consilio, aut re iuuero — 21. *alia* litera *aliam scandit* non sunt literae recta linea positae; alia aliam init, vt gallus gallinam, quare literas v. 21. dicit *liberos quaerere* — 23. Sibylla diuinare certe posset, quae legi nequeant. Sic

Poen. 1. 3. 34. Oedipus desideratur coniector. — 28. *gallina scripsit* inconditis incompositisque literis hae tabellae exaratae sunt — 30. *non adest* animus — *cita* animum — 35. *quantus es* addere vult *perdant*, Pseudolus vero praeuenit *seruassint* — 36. *herba solstitialis* Erasmus de herba ephemero explicat, quod vltra diem non viuat. Hanc vero herbam *aestiuam* potius, quam *solstitialem* vocasset. Christian. Becmannus *herbam solst.* de quauis herba intelligit, quae tempore solstitii nocte frigidiuscula et rorulenta subnascitur, calore vero diurni solis moritur, aut languescit certe — 40. per *ceram* et *linum* literas signatas. v. Bacch. 4. 4. 64. pro *linum* quidam *lignum* — 45. *pro lignean' salute* pro literis in cera scriptis ligno inducta — 53. *symbolus* tessera lignea, in qua cerae inpressa erat imago alicuius. v. Bacch. 2. 3. 29. — 64. *amantes compares* qui mutuo amant, σύζυγοι — 66. *horridularum* Nonius: prominentium; Lamb.: duriuscularum —, 68. *discidium* i. q. distractio. *dissidium* animi esse dicitur, *discidium* corporis — *vastities* i. q. vastitas, solitudo: carebimus iis voluptatibus — 69. pro *aut tibi est in me salus* cum Matthaeo Lancio ponendum putaui *haud tibi est in me salus* quod sensus videtur requirere — 71. *quid ames*, *quid similes* verusne amor tuus sit — Camerar. *te* experiar, Douza, Scioppius *re* exper. — 72. *misere scriptum* Callidoro miserationem hae literae commouent, Pseudolus vero *miserrime* non fine summa difficultate legi possunt — 73. pumex humores absorbet, quare pumiceos vocat, quos exorare oculos nequeat, vt lacrumam exspuant — 77. rogante Pseudolo *quid faciam tibi?* Callidor. eiulauerat *heu!* quare Pseud. verniliter iocans *heu?* vt eiulem, poscis? *ne parsis* peperceris, satis quidem et abunde, si iubes, eiulabo, quod versu 79 et 80 ter statim facit — 82. *thesaurus iugis* miseriarum mihi, seruo tuo, magna est copia — 85. nec ipsi mihi drachma (tres grossi) est, nec est, quod vt mutuum sumam, pigneri obponere possim, praeter me ipsum — 87. *me faciam pensilem* suspendam me. Aul. 1. 1. 38. literam longam ex me faciam — 88. *ante tenebras persequi tenebras* ante noctem necem mihi consciscere — 94. *cucule* h. l. homo iners, consilii inops. Alio sensu Asin. 5. 2. 73. — *viues* i. q. v. 101. te non deseram. Quidam malunt *viue* — 96. *libella* decima denarii pars — 99. quod censes, te lacrumis probare amatorem verum, egregie falleris. Lenones enim quam parum moueantur lacrumis,

Dorio docet Terentianus Phorm. 3. 5. 37. : repperi, qui det, non lacrumet — 102. *bona* tibi vtili *opera, aut hac mea* fraude, qua soleo. Alii intelligunt *hac mea* manu i. e. furto. Meursius explicat: quo iure, qua iniuria possim. Gulielmius legi vult et explicat: *bona aui* auspicio liquido, *opera mala* aliis damnosa — 105. *supercilium salit* veteres credebant, si pars aliqua corporis suapte sponte subsiliisset ac mota esset, eiusmodi palpitationibus aut prosperi aut adversi quid portendi — 106. *dictis facta subpetant* respondeant, vt, quae dixisti, effecta des — 107. *mea si commoui sacra* meas artes, τέχνας meas — 108. *turbellas* seu *turbelas dare* Bacch. 4. 9. 134. turbellas facere, i. q. *turbas* seu *turbulas*. Ter. Eun. 4. 3. 11. eunuchum quem dedisti nobis, (pro Eunucho, mentitus Eunuchum esse) *quas turbas dedit* — 118. *tuum tangam* decipiam *patrem*. Epid. 5. 2. 40. te tetigi triginta minis — 120. *pietatis* meae *caussa*, ego non iudicabo inpium, si patrem matremque deceperis — 123 ad 126. ridicule monet omnes spectatores, iuuenes senesque, ipsosque amicos suos, caueant in hunc diem, ne argentum eorum subfuretur — 128. *crura* lenonis *mallem* crepuisse, fracta esse — 129. *penitus periurum caput*. Muretus mauult *Poenus, periurum caput.*

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *male* cum damno meo *habiti* qui sumtum non exercent suum, laboris sui fructu alimenta non compensant — *male conciliati* quos mallem non emisse. Ter. Eun. 4. 4. 2. — 3. *ad hoc exemplum* scuticam videtur ostendisse minax — 5. *noceas* defatigando te — *flagritribae* ita feriendi, vt rumpantur flagra. Pers. 2. 4. 7. vlmitribae — 6. *clepe* a κλέπτω furor, vt *harpaga* ab ἁρπάζω rapio — 9. *opera fallunt* inutiles sunt — 12. *vt valide varia sint*. Sic Epid. 1. 1. 15. *qui varie valent* quorum tergum virgis et loris saepe fuit cruentatum — 13. *peristromata* stragula *campanica* in Campania laborata — 14. *alexandrina tapetia belluata* belluarum figuris intextis pectine, quae ipsa babylonia phrygiaue, acu picta, pulcritudine superabant. Plurimis vero liciis texere, quae polymita adpellant, Alexandria instituit. Plin. H. N. 8. 40. — *tapetum* Nonius esse dicit: tegmen vnite pictum de variis coloribus — *conchyliatus* color est e caeruleo et rubro, qualis Martiae violae dicitur, et purpureus, ostrinus etc. — 18. pro *vincite* Meursius forsan recte *vos vincere* vt vincatis *hoc* tergi-

nium duritia — pro ergo legendum equidem coniicio tergi atque me — 21. terginum scutica e corio — 22. hem, sic datur dicit, plagam vni alterius seruo inferens — 25. caudicali praeficio prouinciae, vt lignum findas, a caudex seu codex arboris truncus. Claudius, qui primus Romanis persuasit, naues conscendere, cognominatus est Caudex — 26. at haec securis retunsa hebes, obtusa est. vid. infr. 4. 4. 8. — 27. ea gratia quod plagis retunsi estis: quod vestra opera vti possum, licet plagis retunsorum, tu quoque vti poteris securi, licet retunsa — 29. lectisterniator esto lectos sterne. argentum exstruito in abaco ordine disposito. Taubmann. — 31. vorsa scopis, σεσαρωμένα, a verrendo. praesterga antique pro: praetersa. cocta v. 35. dicit, se cocum esse missurum, quem Act. 3. scen. 2. adducit. Quare pro cocta quidam legi volunt coacta, suo quaeuis loco conlocata; Boxhorn. autem mauult docta elegantia, expolita. Mutandum vero nihil est: vos, quae debet quisque, praeparetis, vt in mora coquo ne sitis, quo minus domum redux cocta omnia reperiam — 33. satin audis? magnifice cet. Gulielm. a Pseudolo putat Calidoro dici satin, audis, magnifice! — 34. adcipere conuiuio — 35. pro celebrate Gulielm. celerate — 36. praestinem emam. Capt. 4. 2. 68. — 37. ne quisquam sector zonarius — 42. quae capiti operam det libertati, vt ab amatore cum magno lucro meo redimatur — 45. penus annuus, quantum sufficiat omni familiae per annum, quam longum, alendae — prostituam vulgi vos permittam libidini — 49. praehibeo praebeo — 50. cupidae vino pro vini. Sic fere Mil. 3. 1. 204. nisi adulterio studiosus rei nullae (nulli) est — 51. pantices (sing. pantex raro obcurrit) proprie: intestina pelliculata, h. l. venter — 54. Hedylium P. Colvius legit Aedilis sum: primum, vt aedilis, edicam, quae ad rem annonariam. Leno autem dixerat, se nomine quamque adpellaturum suo i. e. proprio — 55. montes acerui aceruî instar montium. — 59. regem Iasonem vellere aureo relato ditissimum. Alii intelligunt Iasonem, tyrannum Thessaliae, qui Epaminondae aetate vixit. — 64. carnaria vasa — oneri pro onere: tergoribus magni ponderis — 65. Dircam. Zethus et Amphion, Iovis ex Antiopa filii, Dircen, quam Lycus, Thebanoram rex, Antiopa vxore repudiata atque in vincula coniecta, duxerat, caudae tauri indomiti adligasse, Lycumque feruntur obcidisse — 66. versu superiori dixerat cras te sc. stringam

v. 64. autem *nisi hodie* v. 66. igitur *τὸ hodie* est: *hoc ipso* statim *die* crastino — 67. *taurus tibi fiet* non tu ibi minus vexabere, quam a tauro Dirce — 68. quam triste est, iuuentutem atticam pati, *hunc* hominem nequissimum *colere* incolere *hic* Athenis — 69. *amare a lenone* puellas e domo lenonis. Poen. 5. 2. 32. — 71. *ne illi* pro *illine?* — 72. *id facere* iis, *quibus* etc. — 74. *obsonas* obstrepis, vt sermonem eius omnem audire nequeam — 77. *oliui dynamin* vim, copiam. Complures vett. edd. legunt *oliuinam* olei copiam. Meursius malebat *oliuitam*, quod dictum putabat pro *oliuetum* — 79. *pergula* adpendix aedificii, quae in publicum spectat, vbi mercatores, opifices, artifices res exponebant venales, h. l. leno puellam expositurus est in *pergula*, in eo aedium suarum loco, qui omnibus in conspectu esset, vbi miserae *libidinum publicarum*, vt Tertullianus loquitur, *victimae* venales prostabant — 82. *excetra* vipera Cas. 3. 5. 19. — 83. *tua opera* quaestu tuo meretricio ex oleariis facto — 85. *vnctiusculo* paullo lautius vncto — 86. *vino te deuincis* vinum, quod bibas, adferri tibi mauis, quam, quod in meam rem sit, oleum. Pro *deuincis* alii *deungis* — 88. *pro capite* libertate *saepe iam iamque numeras* te mox soluturam polliceris — 92. *Phoenicio corio* tergo flagris cruento.

IN ACTVS I. SCENAM III.

3. *curassis* curaueris, cures. *bene curassis* noli, ob hoc animo perturbato, minus curare res alias. Gronov. Acidalius autem legit *ne curassis*, Pistoris *tu ne curassis*. *liquido es animo* prius id explicat: de ista re securus esto — 4. 5. consilium sibi in promptu esse gloriatur, lenonis decipiendi — 6. *bat* merus sonus, *τὸ at* heri irridens. — 8. *quam re aduersa* pro *quam rei* tuae *aduersa*: potius, quod ex re est, agas, quam obtemperes animo, iis agendis, quae abs re sunt, seu rei tuae aduersa. Acidal. — 12. *it dies* abit, praeterit Bacch. 5. 2. 85. — 13. *placide* agas, non praepropere — *prius quam abeat* adloquendus est — 14. *tam placide* nimis tarde, gradu testudineo *is* — 15. *hodie nate* Ballio sc. 2. v. 32. — 16. *tametsi obcupatus* sis, *moramur* tamen te. Lamb. legit *obcupatum moramur* — 18. *sospitalis fuit* multum profuit — *mortuus est*, *qui fuit* cf. Capt. 3. 3. 1. Truc. 1. 2. 94. — 21. *te volo*, ambiguum est, seu *te volo conuenire*, seu *te volo Iupiter perdat* — 22. 23. *licetne, obsecro, viuere, an non licet?* an eneca-

bitis me odio vestro? *mantare* i. q. manere, restare, gradum sistere — 24. *inaniloquus* qui praeter verba querelasque nihil adfert — 25. tum demum, quando dabis, *ducito* Phoenicium — 28. *rem actam agis* Donatus: rem actam apud iudices repetere non licet. *Actum est* sumtum a iure, *ilicet* a iudicio, *peristi* a supplicio — 32. *porricere exta* verbum sacrificantibus solenne — 47. Sententia est, viro probo indignissima: multo facilius esse, id ferre, quod pudorem, quam quod damnum adferat. Consentiunt tamen adagia: κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον, lucrum pudori praestat, et Sophoclis τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἴῃ — 49. *manta* exspecta. Douza: parabit aliquid, tres dies manta — 50. *ob simultatem suam* quodsi fuit Calidorus obcultus Ballionis inimicus, quem fuisse eum dubium vix est, inprudenter tamen Pseudolus esset fassus, eumdem, pro quo apud Ballionem intercedebat, simultatem cum eo gerere. Si *simultatem* explicem *difficultatem* pecuniae inueniendae, quae tibi *simulata* potius videatur, quam vera, id quidem recte dixisse, et Ballio ita fere intellexisse videtur: qua vero auctoritate hanc vocis *simultas* significationem defendam, non habeo — 55. *non lenonium est* recte monstrare — 61. *quin nomen iam interiit Mutuum* toties iam frustra rogaui alios *mutuum*, vt ipsum hoc vocabulum absumserim, vt nemo supersit, quem rogare possim — 62 ad 64. *Heus tu* etc. Lambinus quidem intelligit *de mensa cibaria*, rectius vero, opinor, plerique *de mensa trapezitarum. Postquam isti* argentarii *a mensa surgunt* crebro bonis cedere coeperunt, *saturi, poti*, aliorum sibi credita pecunia ditati, *qui suum repetunt* ita vt prius, quod ipsis debeatur, exigant, *alienum reddunt nato nemini* quae ipsi debent, nemini soluunt, *ab alienis cautiores sunt, ne credant alteri* ex eo tempore homines ab alienis, quorum rem et statum non probe habent cognitum, cautiores sunt, et non facile cuiquam credunt. *Ab alienis* explicari etiam posset *damnis*, aliorum damnis edocti cautiores sunt redditi. Hos tres versus plerique omnes recte, opinor, Ballioni tribuunt, Pareus Pseudolo — 67. *eme die coeca* solutione in diem prolata, *vende die oculata* pecunia praesenti — 69. *Lex quina vicennaria* Lex Laetoria vetabat filio familias, quinque et viginti annis minori, mutuo quid dare, et, qui dedisset, ius repetendi non habebat — 71. *an poenitet te* non satis tibi visum est — 72. *qui perpetuat data* perpetuo dare pergit —

74. *inanis eedis* adcedis nihil adferens — *dicta non sonant* non tinniunt, vt numi — 80. *apud nouercam* quae parum te exaudiet — *an umquam tu huius nupsisti patri* muliebria passus ab eo es? quod enim si esset, tu nouerca huius esses, apud quam queri eum iubes. In hunc certe, vt in priuignum nouerca, inexorabilis es — 85. *lactes* intestina: tibi si crederem, idem agerem, ac si quis fugitiuam canem adligaret lactibus agninis; vt haec vna cum lactibus, sic tu aufugeres vna cum pecunia — 89. *vel sex menses* pecuniae partem maiorem iam adcepit a milite v. 112. — 91. *non venalem habeo*, iam vendidit v. 108. — 93. *lanios* popas, hostiarum mactatores, qui malleo ipsas inpeterent, dum a victimario interim tenerentur. Gutherius — 95. pro *agninis* recepi *minimis*. Exta quidem agnina erant minima, ludit vero in voce *minimis*, respiciens ad *minas* viginti, quibus sibi volebat litari. Scaliger et Lipsius testantur, in plerisque calamo exaratis membranis non *agninis* legi, sed *minimis* — 97. *extra portam Metiam* ad locum solennem subpliciis, cuius in vicinia carnificum erant aedes — 98. *lanios* intelligit carnifices *cum tintinnabulis*, quibus carnifices ornabant noxios, quasi hostias. Gronov. — 99. *greges virgarum vlmearum* virgas in fasces conligatas — 109. *sine ornamentis* nudam. In emenda serua pro auro et veste seorsum erat soluendum. Curc. 2, 3, 65 sqq. — *cum intestinis omnibus* iocose additum est — 113. *factam esse argenteam* cum argento permutatam — 116. *hunc fames iam obciderit* te obciso, qui victum ei subpeditasti. Licet enim iuuenis careret nunc pecunia, fecisse tamen eum dubitandum non est, quod ap. Ter. Eun. 2, 3, 18. Chaerea: in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum — 117. *quantum terra tegit hominum* mortuorum: quotquot vmquam vixerunt. Sic quum possit explicari, contra omnium MSS. consensum nihil mutandum esse censeo. Mutarunt autem alii *quantum in terra degit*, alii *quantum terra regit*, alii *quantum terra gerit*, alii *quantum terram tegit* etc. — 119. *conceptis verbis* alio praeeunte, et ius iurandum verbis, certa comprehensis formula, dictante. Turneb. — *consultis* bene perpensis — 121. *scelestus* quem scelestum vocas. Senec. Philos. ep. 115. *sine me vocari pessimum, vt diues vocer!* et: *vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit* — 124. *aeque* libenter. numquam aeque libenter et celeriter ad praetorem, vt

manu ab eo mittar, curram, atque hunc lenonem maledictis onerabo — 127. *bustirapus* busta spolians, qui silicernium rapiebat, manibus defuncti oblatum, de quo gustare putabatur nefas — 129. *vetera vaticinamini*, irridet: iam ante ignominiose dicta iteratis. Versu enim 117 Calidorus iam dixerat *hominum periurissime* — 131. *babae!* et *bombax!* interiectiones hominis, admirantis quasi, irridentis certe, quae alter dixerit — 134. *praehibeo* praebeo — 135. *in pertusum ingerimus dicta dolium* prouerbium a fabula Danaidum; explicatio addita est: operam ludimus. Cas. 2. 7. 1. — 136. *numquid alium* adhuc me esse *vultis dicere?* — 141. *meum* lenonis *officium*, quod quale officium sit, v. 142. explicat *cum illo perdiderim fidem:* fidem fallam, militi datam. Ter. Phorm. 3. 5. 48. leno quidam dicit: mea lege vtar, vt potior sit, qui prior ad dandum est — 143. *operae si sit* si essem vacuus. Mil. 2. 2. 97. — 148. *exossare aliquem vt muraenam* Amph. 1. 1. 163. significat: fuste aliquem bene dolare; hoc vero Pseudoli loco: vt suadet libido, aliquem vexare — 150. *admoenire*. vid. Ciff. 2. 2. 5. — 159. *tibi moram dictis creas* quantulumcumque temporis fabulando perdis, rectius consumeres agendo.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

3. *largitus* sum *dictis* certum promisi auxilium; cum ablatiuo, vt in Sticho: *largior lingua* — *dapsilis* aliis videtur ablatiuus a *dapsilus*, *dictis dapsilis* promissionibus optimis; aliis nominatiuus: *dapsilis* ego sum *dictis*, promissionibus diues — 4. *gutta* paululum *consilii* — 6. 7. *telam exordiri* incipere *detexere* finire: non video viam, qua argentum *quaeram* atque *inueniam* — 8. *tabulas* explicant: ceratas, in quibus scribat. Comma post *sibi* delendum est, post *cepit* vero et post *quaerit* ponendum. Quidam pro *tabulas* rectius forsan *fabulas*. Aliquam certe lineolam in animo oportet esse ductam, antequam poeta manus armet, ad poema aliquod perficiendum — 14. *iniicere tragulam*. vid. Epid. 5. 2. 25. — 19. *ex hoc sepulcro* hero maiori sene acheruntico. Veteres thesauros suos non raro constat, securitatis causa, in sepulcris condidisse.

IN ACTVS I. SCENAM V.

2. licet omnium Plauti fabularum argumentum graecissat, atque res a Graecis in graecaque vrbe aliqua fingantur gestae, saepe numero tamen Plautus habet, quae,

eum Romae scripsisse, prodant. Filium Simo dicturus magis, quam vllum alium iuuenem athenienfem, amore esse perditum, eum, si *dictator* dux, princeps perditorum iuuenum dicendus esset, prae ceteris omnibus queritur fore dicendum. Forsan et hoc *dictatoris* adpellatione respicit, quod omnes ciues de eo *dicant*, quod, vt v. 4. dicit, ille per vrbem solus sermo sit omnibus. Simili fere ratione, vt Simo filium *dictatorem* nequissimorum iuuenem dicit, apud Ter. Hec. 2. 1. 7. Laches, si nequitiae mulierum ludus sit, vxorem suam ei ludo *magistram* esse dicit — 8. *obcisa est haec res.* Sic et Capt. 3. 4. 7. Men. 3. 2. 46. hoc negotium plane perditum est. Eodem sensu Cas. 3. 5. 52. Stalino se dicit obcisissimum — 12. *gestant* renuntiant crimina — 14. *gestores* famigeratores *linguis, auditores auribus* suspendantur, qua quisque parte peccavit, ea plectitor — 21. Post *Vetus* signum exclamandi. Caput quassans senex dicit *Vetus!* i. e. licet vetus sit, vt tu (v. 19.) quaerere posses: *quid nouum* ea in re fecit? *nolo* tamen filius meus faciat, peruersosque aliorum mores imitetur! — *neuis* non vis — 22. *vel tu* ipse *in adolescentia* adolescens olim *tale ne faceres* facere debuisses — 23. 24. dicere voluit: patrem oportet in iuuentute fuisse probum, qui iuuenem filium probum esse postulat, tu vero filium postulas esse probiorem, quam fuisti ipse. — 25. 26. Plautum volunt cogitasse visceratiouem, in qua singulis, qui aderant, certa pars carnis dabatur. Sensus est: tantus olim flagitiorum tuorum fuit numerus, vt ea, inter multos distributa in partes aequas, satis fuissent ad eos omnes infamandos — 27. *patrissare* πατριάζειν, patre se dignum gerere, h. l. iisdem vitiis, sed Ter. Adelph. 4. 3. 11. iisdem virtutibus deditum — 28. homines *commodi* i. q. vers. sq. *aequi* — 32. *paedagogus* adsecla puerorum, qui mores eorum obseruaret formaretque — 34. *iram in promtu gerere* iracundum, ad iram procliuiorem esse — 37. *bonus* moderatus *animus in mala* aduersa *re dimidium est mali* rem aduersam dimidio facit leuiorem — 40. *herum saluto primum* aliud seruum cogitasse clarum est; intelligo: primum facio periculum pecuniae hero meo extorquendae — 41. *si quid supersit* intelligi vult: salutationis, cogitat autem: spes heri fallendi si me fefellerit, *vicinum* Caliphonem vicinum *impertio* salute: adiutorem mihi sumam, ad id, quod volo, perficiendum — 42. *salue; quid agitur?* quasi familiariter rogat, *quid*

agitur? quem *scelerum caput* v. 51. vocauerat — *statur hic ad hunc modum* satis friuola serui responsio — 43. *statum* modum corporis gerendi, Amph. 1. 1. 110. *vide hominis, quam basilicum!* confidentem, superbum — 48. *quasi per nebulam scimus*, audiuimus Capt. 5. 4. 27. Plato: κατά τι σκότος incerta adhuc — 49. *conficiet te hic verbis* confutabit, elinguem te reddet — 54. *aedes vacivas aurium* in quibus aures ad me audiendum vacuae sunt, vt filius mihi obediat. Cas. Prol. 29. — 58. pro vulg. *hercle qui* eum Pist. e Veneta et Colon. legendum puto *hercle quin* profecto, sane, quod et Merc. 2. 3. 77. legitur — 62. *quum apud te parum stet fides* id quod Pseudolus v. 52. erat questus. — 65. *Delphis tibi responsum dicito*, quod respondero, non minus verum esse cognosces, quam delphicum Apollinis oraculum esse potest. v. 67 ad 73. Hunc locum Gruterus et Gronovius repraesentarunt, vt eum Camerarius e MSS. suis collegit. Taubmanni vero editio prior 1605 locum repraesentat ita:

Quid ais? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare? *Ps*. Οὐ δεῖ negare. *Si*. Liberare quam velit?
Ps. Δεῖ nec τοῦτο negare. *Si*. Ecquas viginti minas
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Paritas, vt auferas a me? *Ps*. Abs te ego auferam?
Si. Ita: quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Ps. Fateri δεῖ. καὶ τοῦτο ναί.

Petitus autem persuasit sibi, latere in his plures voces graecas, locumque ita restituendum putauit:

Meum amare? *Ps*. Ναί γα. ῥῆμ' ἐόν ἐστι. *Si*. Liberare quam velit?
Ps. Καὶ τοῦτο καὶ τοῦτο ναί 'γώ. *Si*. Ecquas viginti minas
Per sycophantiam, atque per doctos dolos
Paritas, vt auferas a me? *Ps*. Abs te ego auferam?
Si. Ita, quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Ps. Φά τῆρει δεῖ. καὶ τοῦτο, καὶ τοῦτο, ναί, καὶ τοῦτο, ναί.

Camerarii in lectione repugnantiae, et apud Petitum obscuritatis non nihil esse videtur: quod vero seruum vterque senex aperte fassum intellexit, Taubmanni lectionem sensum certe loci expressisse arbitror — 77. *praegigni*, *progigni*, oriri, me auctorem mali moris esse — 78. *herum* herilem filium *apud herum* maiorem, eius patrem, *criminaret* antique pro criminaretur — 79. *iuberes* alii *luberet* — 81. *rem meam sapio* non insipienter feci. Most. 5. 1. 45.

nullam rem sapis: non intelligis, quod intellectu est facillimum. Truc. 4. 4. 1. *sapit ad rem suam*: facit, quod e re sua est — 83. *quapropter te expertem amoris gnati habuerim* quare celauerim te de amore filii — 84. *pistrinum in mundo scibam mihi* certum et praesens esse. vid. Epid. 5. 1. 12. — *faxem* fecissem — 87. *illud* a filio, *istue* a te — 88. *huic erant dieculae*. Ter. Andr. 4. 2. 27. *tibi dieculam addo* efficio, vt, quod metuis, serius certe fiat. Eun. 5. 6. 19. sed *in diem* est fortasse: aliquanto post futurum est — 89. post *hinc* Casaubonus voculas *a me* glossam putat, tollendam — 100. *aetatem* quam diu viues. Asin. 2. 2. 8. — 104. *mortalem graphicum* qui callidior fingi non potest. Epid. 3. 3. 29. et infra 2. 4. 9. — 110. *istam pugnam* vt abs te pecuniam auferam — 114. 115. ordo: *quam tibicinam deperit gnatus, ea circumducam lenonem* ea lenonem defraudabo, eam per fraudem illi eripiam. Sic *circumducere aliquem auro* Bacch. 2. 3. 77. *argento* Pseud. 2. 2. 39 etc. — 118. *Agathocli*. vid. Most. 3. 2. 88. — 126. *consutis dolis* vt ita conuenerit inter eos. Amph. 1. 1. 28. — 129. *compecti* compacti — 132. *stilis vlmeis conscribito* virgis caedito. Virgil.: versa puluis inscribitur hasta. Sidonius: glacies alpina deletur, et hiulcis arentium rimarum flexibus terra perscribitur — 133. *in lites* indic *ludos*; adcinge te ad ludum tuum, ad lenonem Phoenicio circumducendum; quod si effeceris, argentum tibi, quod postulas, dabo — 142. *non demutabo* non denegabo, pecuniam, qua lege promisi, soluere — 159. *concenturio* conligo, in album refero, a re militari. Cic. ad Attic. 16. 9. Brutus centuriat Capuae; seu a centuriis, quae ad subfragia conueniebant. Trin. 4. 2. 160.

IN ACTVS II. SCENAM I.

2. constitui, neque dubitare, neque timere — 3. 4. Lambin. in ter repetito *nam* negligentiam animaduertisse sibi videtur, homine seruo non indignam — 4. *res* quaeuis negotia *perinde sunt* difficilia aut facilia, vt forti timidoue animo ea adgrediare — 6. *malorum meorum* habent Mss. et edd. vett. omnes. Gruterus quidem legendum tamen censet *maiorum meorum*, respiciens versum 7. quam coniecturam Pareus in textum recepit. Sed licet fama maiorum temere quidam freti sint, virtute tamen defunctorum freti esse nequeunt, non reuiuiscentium, ad opem posteris ferendam. Maiorum virtus efficere tantum potest, quod

v. 16. *dicit*, vt excitet ad facta, qualia maiores fecerunt. *Malorum meorum virtute fretus* explicandum mihi videtur ex Asin. 3. 2. 3. *Scapularum confidentia, virtute vlmorum* (humerorum alii) freti. Se, qui iam multa mala perpessus, castigatus saepe sit, virtute, qua ea tulerit, fretum, industria tamen etc. se victurum sperat. Cf. Bacch. 4. 4. 100. *mea fiducia, me opericulo* — 9. *vestrum* spectatorum *omnium* — 10. *Ballionem exballistabo* vox comice ficta, ad nomen lenonis adludens: superabo eum — 11. *admoenire.* vid. Cist. 2. 2. 5. — 16. *quo sum genere natus* adnectendum est praecedentibus: vt sciant, me natum a seruis, astutiae laude celeberrimis. Alii legunt *eo sum genere natus* quod adnectendum esset sequentibus.

IN ACTVS II. SCENAM II.

2. *vt oculis rationem capio* quantum adspectu colligo — codd. *quam mihi* vel *quas* Lips. *nam* — 4. 5. *certum qui mihi faciat.* Sic Men. 2. 1. 17. *certum qui faciat mihi* et 5. 2. 12. *nec, quid sit, mihi certius facit* — 8. *hoc* nouum consilium *praeuortar principio*, praeferam consilio, quod antea ceperam — 9. *stratonicum nuntium* in argumento Prisciani v. 4. vocatur *cacula*, et 4. 2. 52. *calator* miles praefecto alicui militari inseruiens — *percutiam* dolis, fallam — 11. *compendium faciam pultandi* pultatione ego te supersedere iubeo — 12. *patronus foribus* cf. Asin. 2. 3. 6 sq. foribus conseruis sum amicus — 12. ideo processi foras, vt deprecer, ne quis percutiat fores — 13. *Subballio* vice Ballionis fungor — 14. 15. *procurator peni, atriensis* διαιτάριος, διαιτάρχης. Atrienses principes serui tricliniares — 18. *non soles respicere te* etc. Truc. 1. 2. 58. qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet — 20. *haec mihi incus est* sic Codices: pronomen, vt saepe Latini solent, relatum est ad praedicatum. alii tamen legunt: *hic* cacula *mihi incus est* — *procudam ego hodie hinc multos dolos* habebo eum gymnasium fallaciarum, vtar eo ad dolos procudendos — 22. *ab illo milite Macedonio* missus — 29. *quoad referret* qua die seu ad quam diem solueret — 33. *si promtas* alii *promtes thesauros Iouis* si Iouis aerario praefectus sis — 34. *strenuas* in omnibus codd. et edd. vett. legitur, licet, quid sit, non adpareat. Alii malunt *sternuas*, si forte cacula sternutauerit, et Pseud. dicat: *aeque cito* res erit soluta; alii emendant *renuas*. Si lectio certa est recte forsan alii explicant

strenuum te geris in pecunia retinenda — 35. Cum Sciop-pio lego: *vinciam potius, sic seruauero,* vt cacula iocans respexerit illud: res erit *soluta.* Alii legunt *vinctam* — 36. *meam qui forcilles fidem* sensus est: meam qui fidem infirmam subleStamque iudices. id quidem latere neminem potest, *forcillare* autem quid verbi sit, aegre expedietur. Plerique reponendum putant *suggilles,* Passeratius *furcilles* furcilla stabiliendam putes, alii *furciles* vt furem dictis incessas, Lambin. *floccilles.* Salmasius non repudiat quidem *suggilles,* sed mauult tamen *forioles,* quod verbum a *forio* formatum sit, vt *lutulare* a *lutare,* vt esset: meam qui inquines fidem etc. — 38. *potest* vtrumque locum habere, *vt alii* etc. *vt ego* etc. — 41. *quid est tibi nomen.* Sic Most. 3. 1. *nomen* quaero *quid* sit. Men. 5. 9. 71. *quid* erat *nomen* matri etc. — Pseudolus a *seruus est* ad *me dicam* secum loquitur, v. 42. demum caculae respondet *Syrus sum* — 47. 48. quidam post *hoc* comma ponunt, *certo scio hoc, febrim* etc. Rectius, opinor, alii post *scio* ponunt *certo scio, hoc* hanc rem *febrim tibi esse* male te habere — 54. 55. ἀνακόλουθον nam particula *vt* non habet, quocum cohaereat. Sed τὸ *vt* omnino abesse posset — 59. *ne quid Harpax feceris* ne quid rapias, teque re ipsa praebeas eum, qui nominaris. Sunt qui *Harpax* aduerbialiter positum putent, alii legunt *harpagaueris,* alii *harpagefeceris* — 61. *pol te multo magis* etc. sic MSS. et edd. Lipsio placebat *pol tu viuos? magis opinor* etc. — 64. Donatus legit *doliarem* praepinguem, quod Gruterus reiecit, quod ineptum fuisset, addere *crassam.* Camerarius autem in MSS. suis reperit *diobolarem,* quam quidem vocem nolim cum plerisque explicare, vt Poen. 1. 2. 58. est: quae duobus obolis sui copiam faciat, sed *copam,* vbi duobus obolis i. e. vili pretio onerare te possis ciboque recreare — *cludam* claudam — 68. *ne in quaestione* diu quaerendus sis. vid. Cas. 3. 1. 16. — 71. *iube te operiri* multa veste tegi, ad sudorem eliciendum.

IN ACTVS II. SCENAM III.

3. *Obportunitas* Εὐκαιρία, cuius deae beneficio, quae exoptatissima nobis sunt, tempore eueniunt obportunissimo. Curc. 2. 3. 26. — 4. MSS. et edd. vett. habent *quam haec cauata est mihi obportune epistola* quod explicant e versu sq. *vbi inest, quidquid volo.* Scaliger mauult *cauita,* quod *cauitionem* Festus dictum olim dicit, quod postea

cautio coeptum est dici. Douza coniicit *captata*. Lipsius autem, Scioppius, Meursius aliique posuerunt *allata*, quod versu sq. est, geminatum enim ll facile haberi potuisse pro V, vt pro *haec* seu *haece' allata* scriberetur *haec cauata* — 5. pro *cornu copiae* κέρας 'Αμαλθείας quidam *cornu copia*, alii *copiaest cornu* — 8. *vt copi* copioso *pectore*, ab inusitato *cops*. Bacch. 2. 3. 117. — 11. *deformata* delineata, descripta — 12. Laudari ad hunc versum solet locus Plin. L. 5. ep. 21.: "Est omnino iniquum, sed vsu receptum, quod honesta consilia vel turpia, prout male aut prospere cedunt, ita vel probantur, vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta modo diligentiae, modo vanitatis, modo furoris nomen adcipiunt." Idem multo breuius dicit Livius 27. 44.: adparebat, quo nihil iniquius est, *ex euentu famam habiturum*. cf. Capt. 2. 2. 54. — 13. *vt quisque fortuna vtitur*, vt fortunam habet propitiam — 17. *aurichalco contra non carum* aurichalco pretiosius. Epid. 3. 3. 30. Curc. 1. 3. 46.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1, 2. Sic Plutarch. amorem vocat γλυκύπικρον. Musaeus γλυκυπίκρων ἐρώτων κέντρον, Catull.: curis hominum qui gaudia miscet, et alio loco: dea, quae dulcem curis miscet amaritiem — 9. *graphicus* quo ad res gerendas ne fingi quidem posset homo aptior. Epid. 3. 3. 29. — 9. *heuretes* inuentor — 11. triplici *io* et 12. triplici *te* non minus, quam adpellatione *tyranne*, et verbo *imperitas* hilaritatem Pseudolus, tamquam de re bene gerenda securus, ioculariter prae se fert — 13 ad 16. ludit numero ternario, quia dixerat praecedente scena, se tres delusurum esse, herum, lenonem, et, qui epistolam ei dederat — 17. *vt paratragoedat* vulgo *paratragoediat*, vt magnifice se gerit, vt grandia verba facit, et tragoediam imitatur — 19. *dic vtram, Spemne an Matrem, te salutem.* Mss. magno consensu habent: *spemne an Matrem:* spemne adhuc meram adferas, an salutem iam peperisti ipsam? pleraeque tamen edd. habent *Spemne an Salutem te salutem.* templa Romae, intra alterum, alterum extra portam Carmentalem, *Spei*, *Matrisque Matutae*, erant vicina, ad quae videtur adludere, ad Spemne demum, an Matris Matutae iam ad aedem deuenimus? vtram te salutemus? — 21. Vestigia Mss. viri docti vario modo conati sunt restituere. Camerar. *Euge iam* χαρῖνον. οἰωνὸν ποιῶ. Lamb.

Euge iam, *χαῖρε οἰωνὸν probo* i. e. salue, omen adcipio. Acidal.: *Euge iam χαίρειν χάρινον volo.* Meursius: *Euge iam, Charinum volo.* Gronov.: *Χαρίνῳ χάριν ποιῶ.* Ad nomen Charini Plautum adlusisse, dubium non videtur — 23. Charinus, quae Pseudolus dixerat, in eam adceperat partem, vt eum opera sua vsurum putaret, quare, *quin tu* etc. — 23. 24. quod vero sc. 3. v. 26. *aliud, quod cupiebat, adcidit*, nunc homine opus est, qui caculae vicem sustineret, quod Charinus, adolescens atheniensis nobilissimus, non potest. Gratias Pseudolus Charino agit, addit vero *nolo tibi molestos nos esse* hoc est: vt nunc quidem res est, opera tua vti non possumus — 25. indignans Charinus repetit: *vos molestos mihi?* et addit: id quidem molestum mihi est, vos suspicari, molestum mihi fore, vobis inseruire! — 29. *ei os subleui* eum decepi Aul. 4. 6. 2. — 30. 31. spectatores sciunt ex Act. 2. sc. 2. — 33. *siquidem hoc viuet caput δεικτικῶς*, si ego viuam — 37. pro *vsitatus saepe*, multum versatus, e Paris. cum Douza, Passeratio, nec Camerario inprobante, recepi *visitatus* saepe conspectus. Sic Epid. 4. 1. 12. *visitaui antidhac.* Curc. 2. 3. 64. *adnuo* me eum *visitasse.* Trin. 3. 3. 39. *ignota* facies, quae *non visitata* sit. Pers. 1. 1. 20. mihi quidem tu iam eras mortuus, quia *te non visitaui* — 40. *Carystus* vrbs Eubeoae — 43. Lectio *vnam* non potest esse genuina, *vna* enim *quinque* minas non poterat soluere. Senex autem Act. 2. sc. 1. v. 142 et 146. promiserat pecuniam, quam Pseudolus lenoni daret. Idem Simo 4. 7. 30. dicit: me *viginti* mulctauit *minis*, et 4. 8. 4. inultus promam *viginti minas*. Pro *vnam* igitur, quod Gulielm. et Grut. delent, cum Palmerio ponendum putaui *viginti* — 47. *quid sapit* callidus ne sit, rogat, Charinus autem iocose respondet, quasi rogasset *quid olet?* Interdum enim *sapere* idem est, quod *olere*, v. c. Plin. H. N. 17. 5. meliora vnguenta sunt, quae terram, quam quae crocum sapiunt — 48. *Hircum ab alis* olet, hanc lectionem Turnebus inuenit in schedis vetustissimis. *Hircus* autem est: teter odor subalaris. Hor. Epod. 12. 5. an grauis hirsutis cubet hircus in alis. Alii legunt *vsque a cunabulis* (sapit) — *manuleatam* autem seu manicatam *tunicam* minus, quam colobium, seu vestimentum sine manicis, pati, tetrum odorem subalarem ad nasum peruenire, palam est — 49. *acetum* acumen, prudentia Bacch. 3. 3. 1. — 51. *murrhina* pro myrrhina. Festus: "est genus potionis, quae graece dicitur nectar;

anc mulieres vocabant murriolum, quidam murratum inum, quidam id dici putant ex vuae genere, murinae nomine." Alii dicunt: factitiae potionis genus exstitisse, tque inter dulcia potius, quam vina reponendum, cuiusmodi dulcibus frequenter vsae mulieres sint, quod nequaquam ebrietatem inducerent. — *passum* quod ex vua passa compressum effluxit — *defrutum* (deferuitum) vinum, musto ad dimidias decocto factum — *melina* potio e melle ὑδρομέλι — 52. *thermopolium* taberna, vbi dulces potiones venibant calidae — 53. *lamberare* Festus: scindere, laniare. Sic Poen. 1. 2. 83. meo me ludo lacessis. Turnebus: isdem iocis adpetis me, quibus es lacessitus — 55. *versari* velut Proteus in varias formas mutari. — 56. Quaerenti: *ecquid argutus* ingeniosus, solers est? respondet Char. iocose: malorum facinorum saepissime *argutum* adcusatum, conuictum eum esse. Sic Amph. 3. 2. 2. me dedecoris a viro *argutam*, adcusatam, in crimen vocatam esse — 58. *scitus* h. l. idem quod *callidus* 1. 3. 151. Amph. 1. 3. 8. scitus sycophanta. Sensu bono *prudens* Ter. Heaut. 1. 2. 36. *scitum* est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex vsu sit. Phorm. 5. 5. 2. quam *scitum* est eiusmodi etc. — *plebis scitum non est scitius* vid. Cas. 3. 1. 11. — 70. *defaecatum est* sollicitudine liberatum Aul. 1. 2. 1. — *cor mihi nunc peruium est* nihil est, quod mihi obstet. Meursius mauult *peruiam*, quod Aul. 3. 2. 24. est, vt *obuiam* — 71. pro *omnes ordines* Boxhorn. recte legit *omnes ordine*. Litera enim *s*, sequentis voculae *sub* prima, facile praecedenti voci adhaerere, locumque corrumpere potuit. Langius autem pro *legiones meas* malebat *legionis meae* — 72. *auspicio liquido* vid. Epid. 2. 2. 1. — 73. *confidentia est* confido, certus sum, fore vt inimicos meos perdam — 74. *onerabo praeceptis* sic Mil. 3. 3. 19. *onerauit praeceptis* — 75. *ferat fallaciam* Scioppius mauult *serat*, sed *onerabo* et *ne titubet* requirunt *ferat* perferat. vt Cas. 3. 5. 47. dolum *protulerunt* est inuenerunt, sic hic *ferat* est *ludat*, *lenoni portet*, vt isto Casinae loco ancilla dicit, se *dolum* ab aliis inuentum, *ludere*.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *danunt* dant — *cui puero* etc. quem inpuberem dii lenoni dant in seruitutem — 2. eique si addunt *turpitudinem* deformitatem vt v. 7. amatores inuenire nequeat — 3. *quantum ego nunc corde conspicio meo*

quantum mea ipsius experientia edoctus scio. Pro *conspicio* Gronovio placebat *concipio* — 6. pro *miseriis* Acidal. legit *ministeriis*, vt Pers. 1. 1. 12. *quin ne suis ministeriis praefulciat*. Et vere quidem puer de ministeriis queritur, quae mandentur sibi; quae vero, quod misera esse, et miserum se reddere deplorat, ipsa potuit miserias dicere — 8. *vt curet* me leno *tandem nitidiusculе*, vt, quo quaestuosior domino sim, eo melius ab eo habear. Gulielm. legit *curer* — 12. *perbitere* perire, seu periturum esse — 14. pro *quod illi, qui possunt, solent* recte, opinor, Mercerus disposuit *quod illi possunt, qui solent*. Rectius obponuntur *non possum, quod illi possunt*, quam *non possum, quod illi solent*. Hoc vero licet ferendum esset, tamen, quid *solere* sit, vid. Cist. 1. 1. 38. Se autem questus puer est *non solere* non inuenisse amatorem, ideoque donare non posse, quod possint, qui amatores habeant — 16. *fructus fullonius* Donatus explicat: quod fullones expurgandos dealbandosque pannos manibus pedibusque calcent percutiantque, timere puerum, ne, ad illud exemplum, manus calcesque heri experiatur. Quodsi vero versus consulas sequentes, adparebit, non erralle Salmasium, Turnebum, Lambinum, Franc. Iunium, alios, qui hunc *fructum fullonium* sensu obscoeno sumendum esse dicerent. Pro *fructus* Passeratius legi vult *fluctus*. cf. Asin. 5. 2. 57. — 17. *illae* illi — *quam illae rei* etc. ad illam rem, nempe ad sustinendas muliebris patientiae leges. Quod leno Act. 1. sc. 2. meretricibus erat minitatus v. 45. *cras populo prostituam vos*, v. 79. *deportere in pergulam* etc. idem sibi puer euenturum metuit. — 18. *male eum metuo* non lenonem verberantem, sed fructum fullonium — 19. Gronov. retinuit *quoi manus grauior sit*, sed legendum tamen putat *qui* et explicat: si mihi numos in manum det, quibus ea grauior fiat. Sed Plauti potius verecundiae consuluisse eo videtur, quam verbis eius explicandis. Salmasius aliique *manum* intelligunt *mentulam*, qua pro sententia versus sequentes magis, quam pro Gronovio sunt — 22. 23. Plura dicturus herum conspicit, quare conprimenda ei oratio est.

IN ACTVS III. SCENAM II.

6. *Orcus* explicant Dis pater, seu Pluto, vt Most. 2. 2. 68. Poen. 1. 2. 131. — 7. *qui mortuis coenam coquat* coquus novemdialis seu feralis. vid. not. ad Aul. 2. 2. 45. — 11. *praeter alios* ceteris coquis omnibus iam conductis — 13. *in-*

probior h. l. non: peior, deterior, sed: quem homines minus probent, conducere velint, cuius rei caussa vna eorum auaritia sit — 15. *quum extemplo* pro: quum primum. vid. Most. 1. 2. 18. — 17. *vilissimus* qui minimum mercedis poscit. Pareana altera habet *vtilissimus* — 18. *hoc* eam ob caussam — *obsessor fori* in foro sedeo a nemine conductus — 19. *drachmis* i. e. drachma quisque *iissent* iuerint, drachmis operam locauerint *illi* alii coqui — *me potest subigere vt surgam* conductorem abducere *nemo quisquam* prorsus nemo *minoris numo*, *qui numus* apud Plautum, nisi additum sit *aureus*, *didrachma* est, duae drachmae, sex grossi — 21. *item* eodem modo — 22. *mihi*, vt saepe, παρέλκει — *condita prata* vt v. 24. herbas herbis condiunt — 23. *boues conuiuas faciunt* homines, vt boues, non nisi herbis pascunt — 25. *atrum olus* intelligunt atriplex, alii hipposelinum — 26. *rumex* oxalis — *blitum* Plinio: herba sine sapore, vnde *bliteus* Truc. 4. 4. 1. — 27. *laserpicium*, silphium Rud. 3. 2. 16. — *sinapis* vid. Truc. 2. 2. 60. — 29. *exstillent*. Donatus: *stillare* est guttas emittere e corpore, *exstillare* totum corpus guttatim finire — 30. *ei* eiusmodi *homines coenas sibi* ab ipsis comedendas *coquint* coquant — 31. *striges* aues nocturnae, maleficae, h. e. condimenta noxia — 33. *hoc* ob hanc caussam *hic* Athenis — 35. *formidolosas* actiue: horribiles, quorum iam nomen formidinem iniiciat — 42 ad 47. *cicilendrum. sipolindrum. sancaptis. cicimandrum. happalopsis. cataractria.* nomina sex aromatum ficticia, quae inter media, ne omnia Ballioni ignota sint, *macidem* nominat, corticem aromaticum nucis myristicae amiculum — 45. *Neptuni pecudes* pisces — 53. *eum in odorem* τὸ *in* Gulielm. et Acidalius statuerunt tollendum. Boxhorn. coniiciebat *eum nidorem.* Adludere videtur poeta ad κνίσσαν, qua Iupiter apud Homerum delectatur. — 55. *demissis pedibus* odor descendisset ad inferos, volanti autem manus erant pro alis. Turnebus. — 57. incoenatus ἄδειπνος — 59. *istaccine caussa* vt nugas tuas concoquam — 61. *pro pretio* etc. opera mea ita satis facio, vt merces, qua conductus sim, non videatur nimia — 63. 64. *quemquam alium coquum, nisi* qui sit milu. etc. — 66. *constrictis vngulis* ita caute obseruatus, vt furari nequeas — 67 ad 76. hos Ballio versus puero edicit suo, qui, priori scena loquutus, hac in scena mutus adstat — 68. *vti nostra* vtensilia — 71. *pariter progrediminor* tu cum eo simul — 76. vulgo: si *con-*

quinifcet iftic, conquinifcito fimul. Mercerus autem ex Nonio emendauit *fi conquinifcet iftic*, *ceueto fimul*, quam lectionem Gronovius recepit. *Ceuere* autem idem eft, quod *conquinifcere*, vtrumque *inclinari* — 77. *difcipulis* coqui fingulis *priuos* fingulos *cuftodes*, cuique priuum — 78. vocem *bonum* adiiciendam putauit Acidalius — 80. Aefoni Medeam, focero fuo acheruntico, iuuenilem fabulantur vigorem reftituiffe, non vero Peliae, Iafonis fui inimico, quem eodem beneficio beaturam fe fimilans, necauit potius. Putant igitur μνημονικὸν huic loco ineffe ἁμάρτημα, verius autem fcientem Plautus coquum facit errare, vt, qui promittere vellet videri, reapfe minitetur — 84. *immo* h. l. negat — 90. *illos* Acid. fufpectum eft; Piftoris legi vult *illo* ad coenam — 92. pro *fuauitate* quidam, metri caufa, *fuaui fuauitate* — 94. *vt digitos praerodat* Ariftophanes conuiuas, ob cibi fuauitatem, aut auiditatem fuam dicit καϑεσϑίειν δακτύλους — 97. *furtificas manus*. Perf. 2. 2. 44. furtifica laeua. vid. not. ad Epid. 1. 1. 8. — 99. *tinnis* garris. fed Caf. 2. 3. 22. et Poen. Prol. 33. *tinnire* eft acute clamare — 101. 102. promiffurus, fe exfpectatione eius celerius coenam effe cocturum, dicit, iam coctam effe *quin is adcubitum* in lecto triclinari, *et conuiuas cedo* iube adcumbere, *conrumpitur coena* fi diutius moremini — *fubolem* difcipulos coqui — 103. *fublingio* ad lingendas patinas, quam ad opfonia coquenda, aptior — 104 fqq. Vide, quid auaritia poffit. Pactus Simo Act. 1. fc. 5. erat, fe viginti minas foluturum effe, fi Phoenicium Pfeudolus eo die a lenone abducere potuiffet: has vero ne cogeretur foluere, lenonem de conatu hoc Pfeudoli ipfe certiorem fecit.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

3. *quum te* Simia. adloquitur, quem nondum videt — 5. *malus cum malo ftulte caui* ego malus minus caute egi cum homine, non minus malo, quam ipfe fum. cf. Moft. 5. 2. 21. mihi *tecum* cauendum eft — 7. *verberearn ftatuam* Simiam vocat: verberibus dignus eft, qui mutus, velut ftatua, adftitit, me, abiiffe eum, male metuente. vid. Capt. 5. 1. 31. — *infert fe* vid. 5. 1. 28. — 12. hominis militaris perfona et ea re tuenda mihi eft, vt ceteros mortales prae me contemnam — 14. *dum ille* cacula. vid. 2. 2. 69. — 21. *qui ipfus eft* vt in Amphitruone Sofia Mercurium — *obcidis me* odio et moleftiae mihi es — 24. *immo mihi* me feruet ipfi — *condecet* Moft. 1. 3. 10. — 28. pro *dono*

Douza mauult *bona* quod *dona facere* Plauto indignum iudicat. Omnes vero codd. habent *dona* — 29. *adcuraslis* adcurauerls — *fobrie* cum cura et diligentia exquifita — 31. *meditati funt* paffiue — 33. *ita non facient* te non amabunt — 35. *mihi obtrudere palpum* adulando me fallere *non potes*. Vox ab equifonibus tracta. Amph. 1. 3. 28. timidam palpo percutit: blanditiis tranquillare cupit. Merc. 1. 2. 42. palpo percutis: blandis dictis fallis — 40. in *carnifex* ambiguitas eft, feu *nifi effecero*, tamquam *carnifex* me adcipito, feu: tu, qui *carnifex* es — 42. *hifcunt* aperiuntur — 44. *mala merx* malus homo. vid. Caf. 3. 6. 22. — 45. *prorfus* prouerfus — *ex transuerfo* feruis forfan exiens imperauit aliquid, ita, vt non aduerfa fronte, fed, fecundum parietem transuerfus, egrederetur. Lamb. — Varro hunc locum in mente habuit de Lat. Lingu. libro 6: *vt transuerfus cedit, quafi cancer, non prorfus, vt homo.*

IN ACTVS IV. SCENAM II.

2. *harpagauit* ab ἁρπάζω furatus eft. — 4. *dolofe, et ego* Gulielm.: *dolofe; i, ego hic* — 5. 6. 7. Simia, progreffus, quafi fecum hos verfus loquitur, fed ita, vt Ballio audiat, quem fe videre diffimilat — 5. *habui numerum fedulo* etc. non erraui, angi porta inde a porta numerando, et hoc profecto *fextum* eft — 6. *iufferat* miles; qui me miferat, herus. 2. 2. 1 fqq. — *quotumas* quotas aedes. fic 4. 7. 77. quotumo die — 8. *chlamydatus* quem peregre aduenire e vefte viatoria intelligo — 9. *peregrina facies* adfpectus prodit eum non effe athenienfem *ignobilis* hic a me non vifitatus 2. 4. 27. — 12. *cum hirquina barba* τραγοπώγων barba in acutum definente. Apuleius Milef. 1. 11. qui pallio baculoque, et baxeis, et *hircino barbitio* Philofophum fingeret — 13. *nulla eft mihi falus dataria* falutem, quantum poffum, mihi potius feruo, quam aliis dandam puto — 14. *a principio probi* vterque perfonam fuam probe coepit tueri — 16. *egomet me noui* — 19. *me quaeritat*. Sic apud Ter. Adelph. 2. 4. 1. rogante Aefchino: vbi ille eft facrilegus? leno dicit: *me quaerit* — 23. *perfoffor parietum* τοιχωρύχος vecticularius, effractor — 27. 28. *in medio luto eft, haeret haec res* non poterit fe expedire. Nomen militis ei dicere omiferant; fed vide, quam facile fe expediat, citius, quam apud Terentium Phormio 5. 2. 37. *dic nomen*. Ph. *nomen?* etc. — 31. *putus* (putatus) i. q. purus. Varro L. Lat. 5. 7. *putare* valet *purum facere*: ideo

antiqui purum putum adpellarunt. Festus: putum pro puro dicebant, vnde putatae vites, quod, quum id, quod inpedimento erat, decisum est, purae remanent — 43. *imaginem obsignatam*, Gulielm. *imagine* — 52. *calator*. Festus: *calatores* vocabantur serui, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod est *vocare*, quia semper vocari possent, ob necessitatem seruitutis — 57. *arbitrarem* pro: arbitrarer, vt Stich. 1. 2. 87.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

5. *mihi obuertat cornua* mihi aduersetur, idem est, quod v. 4. dixerat: ne malus erga me sit, vt erga illum fuit — 6. *capsit* ceperit Bacch. 4. 4. 61. *capso*. Rud. 2. 1. 15. *capsimus* — *compar* cuiusuis rei socius. vid. 1. 1. 64. — 11. *etiam dum* Gul. *etiam domum* — 16. *vasa conligunt* milites, castra mutaturi — 19. hunc versum dicit, conspecto Simia, Phoenicium educente.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

3. *dentatum virum* militem gloriosum, dentibus minacem — 8. *retunsum* (pro retusum. vid. 1. 2. 26.) *mihi est cor* defatigabatur, angebatur, *obpugnando pectore* palpitando — 11. *quin hinc metimur* sc. viam. Boxhorn. quidem pro *hinc metimur* coniiciebat *hincmet imus*, sed *hincmet* vix videtur latinum. Coniecturam suam eo vult defendere, quod Curc. 5. 2. 29. legatur *tamquammet Genium meum*, sed omnes codd. ibi habent *tamquam me et Genium meum* — *gradibus militaribus* grandibus, vt Epid. 1. 1. 11. seu celeri gradu, vt Trin. 3. 1. 22. milites vero, vt Vegetius dicit, horis quinque aestiuis viginti millia passuum emetiri tenebantur — 13. *cantharum triumphi* compotationem triumphantibus debitam.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

3. *mihi libet nunc venire Pseudolum*, inridens Pseudolum: veniat nunc licet! abducere mulierem conatus, egregie se deceptum sentiet! — 9. *vt conuenit*, non, vt plerique explicant, inter me et Simonem, sed inter Simonem et Pseudolum Act. 1. sc. 5. v. 120. qua de re Ballio certior factus est, quum Simo eum moneret 3. 2. 106 sqq. — *fore* vt in pistrinum Pseud. detrudatur — 10. *Simonem veniat velim* pro: Simo vt veniat, seu: Simonem venire — 11. *promiscam* promiscue, vt laetitia fruamur communi.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

2. *signum* Phoenicium, vt Vlysses ex arce Troiana Palladium — 7. *est instipulatus* i. q. stipulatus est: vt soluere promitteres inpetrauit. Camerar. et Lamb. ediderunt *indestipulatus*, quae tmesis est *in est stipulatus* τῷ *d* post *in* inserto — 11. *rogato hercle obsecro, gestio promittere* iisdem verbis 1. 1. 114. Pseudolus Callidorum iubet rogare, caussa v. 113. adiecta, cur ita iubeat *vt me effecturum tibi, quod promisi, scias*, quod h. l. Ballio v. 12. ita exprimit *omnibus modis tibi esse rem saluam vt scias* — 14. *nullum periculum est* mihi; facile rogare possum, quod tuo periculo fiet, non meo — 17. *immo ambos* Callidorum et Pseudolum simul. Act. 1. sc. 1. — 22. *haud iratus fui* 1. 3. 137. — 23. *te nec recte dicere* aliquem, tibi maledicere eum, v. 24. *qui* posset esse *si tu* si sequeretur *facias, eas*, quod vero sequitur *faciat, eat* explicandum τὸ *qui est si is* nihili te faciat idque aperte profiteatur — 28. *venisse* venum iuisse, venditam esse — 31. *qui* pro *quo* sc. symbolo — 33. *vnde ea* bona fides *sit mihi* — 34. *ne illic* Pseudolus *sit contechnatus quidpiam* fallaciam aliquam in te intenderit — 36. *adduxit* vulgo; Pareus *abduxit*, quod rectius videtur; nam ex vrbe Athenis iam putabatur *abducta*, Sicyonem vero nondum poterat esse *adducta* i. e. peruenisse — 38. *vt det nomen in molarum coloniam* in pistrinum detur. Educendi in coloniam aliquam nomen in eam dabant. *Colonia* pro quauis habitatione Aul. 3. 6. 40.: *quod habeo, vt commutet coloniam.* Asin. 2. 2. 32. *o catenarum colone.*

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

6. *luxuriantur* Mercerus in libris scriptis inuenit *luxantur*, quare Festum, hunc locum respicientem, putat scripsisse: *luxantur a luxu dictum* — *lustrantur* Cas. 2. 3. 29. *vbi lustratus?* quo in lupanari adcubuisti? Gruterus legendum putabat *comedunt quod habent, quod non habent* alterumque exscriptorum negligentia excidisse — 10. *nobilis* notus, cum his nulla mihi familiaritas vmquam intercessit — 22. *hic homo meus est* quem ad lucrum praedamque reuocare possim — 24. *admordere hunc mihi lubet* eodem sensu v. 26. et Asin. 2. 2. 71. *deuorare* i. e. insidias facere pecuniae eius, periculum facere, pecuniae, quam habet, auferendae — 28. 29. in edd. primis exstat *strenui mihi inprobius visi sunt.* Camerarius mutauit:

ſtrenuo damno, inprobi vſui ſunt — 34. *ſe ſuamque aetatem bene curant*, curant ſibi, quamdiu viuunt, bene eſſe, voluptatibus dediti ſunt — 39. *bene praedatus* praeda onuſtus. Sic Perſ. 4. 4. 115. *praedatus probe*. Rud. 5. 2. 29. *bene ego hinc praedatus ibo* — *bona ſcaeua* bonum omen mihi obiicitur. vid. not. ad Prol. v. 1. et Epid. 2. 2. 2. — 42. *fac compendii quaerere* non eſt, quod quaeras. v. ſupra 2. 2. 11. — 44. caue ſis tibi *a curio infortunio*, curarum pleno; Salmaſius enim *curius* deriuat a *cura*; vt Aul. 3. 6. 28. *agnus curio* eſt: qui cura macet, ſic fore, vt Ballionis lenocinio perditus cura macreſcat. Paſſeratio non diſplicet lectio Pariſ. *a diro infortunio*; Pontano placet *a crucio infortunio*. Feſtus enim habet: *crucium eſt, quod cruciat*. Palmerius legi vult *a Thurio infortunio*. Thurii enim ſunt Sybaritae, qui luxu et lenociniis deorumque contemtu perierunt. Lipſius *a Curtio infortunio*: quod enim Curtius, quum Romae terra hiaſſet, inmiſſo equo praecipitem ſe in foueam dediſſet, Plautum dixiſſe *Curtium infortunio* de eo, qui Curtii exemplo in foueam praecipitetur, et citat Lipſius Perſ. 4. 4. 45. ego ille doctus leno paene in foueam decidi — 45. *in hunc intende digitum* porrecto digito medio ſeu infami et inpudico lenonem deride ac contemne — 46. *flagitaris* a creditoribus. Adroganter Ballionem v. 46. 47. mentitum eſſe arbitror, quo caculae videretur vir eſſe non contemnendus; Simo vero, ſecurus, quemquam crediturum eſſe, ſe mutuum tali ab homine vmquam ſumſiſſe, ſatis forſan habuit, effuſo riſu miſellum confutaſſe — 48. *quin tu mecum fabulare?* placetne tibi mecum fabulari? — 59. *iam die* diei (vt Amph. 1. 1. 120.) *multum eſt* πολλὸν τῆς ἡμέρας — 69. *id totum tuum eſt* tua ſine dubio pecunia eſt, quam Pſeudolus furatus per hunc hominem miſit — 71. pro *ludo* cum Lambino Pareoque ſcripſi *ludos* non modo quod litera *S* ob eamdem ſequentis vocabuli primam facile excidiſſe poteſt, ſed etiam, quod *ludos facere aliquem* vſitatum Plauto eſt, et ſequenti ſtatim verſu in paſſiuo obcurrit — 75. quid mirum, vel viliſſimum hominem apud exteros videri velle in patria ſua eſſe aut fuiſſe principem! — 78. *altero ad meridiem* vno die integro et dimidio — 79. *quamuis* admodum *pernix* — 81 ad 85. lenonem inpudentiſſime quaerere mirum non eſt, nec Simonem pudet, cum eo conſentire; miles, quid ii velint, vix intelligit, et, vbi intellexit, indignabundus dicit v. 86.

in malam crucem! — 88 ad 90. Ballio, somnians adhuc, militem esse subpositicium, quanto ornatus eius viatorius conductus sit, interrogat — 89. *helleborus*, et ater quidem magis adhuc quam albus, insaniae curandae putabatur per-vtilis — 92. *meo peculio*, eo, quod de demenso meo comparsi, omninoque labore et parcimonia parta, sciente hero, possideo — Leno autem peculium eius τὰ αἰδοῖα, seu pygam Hor. Sat. 1. 2. 133. esse dicit, *quod* peculium *femina* femora summa *sustinet*, seu cum Cantero rectius *sustinent* — 93. *Vncti hi sunt senes* libidine pruriunt. Vngebantur prius senes, deinde fricabantur — 99. *nullius coloris* plane mihi ignotus, ater an albus sit nescio — 102. *non confidit* non est confidens, qualem sycophantam esse oportet, ideoque est *sycophanta nequam* — *nugis* forsan legendum *nugas meditatus male* non bene edoctus partes suas. — Versus 108, 109, 110, iisdem fere verbis leguntur supra v. 63, 64, 65, quos quia in Ald. Colon. et Flor. edd. non leguntur, Acidalius hinc exturbat. In primis tamen edd. et MSS. vtroque loco reperiuntur — 121. *oculis acutis* argutis, fulgentibus — 126, 127, stipulatione, interrogatione et responsione 4. 6. 15 et 16. confecta, Simo viginti minas exigere a Ballione potuisset — 130. *modicis* est in MSS. et edd. ante Lamb. qui posuit *commodis* vt Merc. 2. 3. 101. Boxhorn. autem legendum putat *inmodicis*. Minas, quibus mulctetur aliquis, commodas dici posse negat. — 134. *comitia centuriata* omnium erant maxima. Pseudoli autem consilia dicit omnibus artibus fuisse instructissima.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. *tetigi* decepi v. supr. 1. 1. 118. Epid. 5. 2. 40. etc. — 7. *Dolum* pro *Dolonem*, qui Dolon Troianus speculator in castra Graecorum missus, ab Vlysse et Diomede deprehensus, interfectus est. Per Dolonem intelligit Ballionem. Eodem vero modo, quo pro *Dolonem* dixit *Dolum*, in Mostell. *Tranium* dicit pro *Tranionem*.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *Siccine hoc fit?* Boxhornio *sicci* videtur genitiuus, et pro *fit* ponit *sit:* num hoc *sicco* sobrio adcideret? Sed mutandum nihil est. Miratur Pseudolus, hoc sic fieri, vt bene potus titubet. Sic Asinaria 1. 2. 1. siccine hoc fit, foras aedibus me eiiei? — *pedes, statin' an non?* Sic apud

Ter. Eun. 4. 5. 3. *nec pes*, nec mens, satis *suum officium facit*. Notissimus est Taubmanni ipsius, ebrii, versus: sta pes, sta bipes, sta, nec conlabere mi pes — 4. *pergitin pergere* vacillare — pro *saeuiendum* reperitur nonnullis in codd. *sedendum*, Gronovius vero vult *ceuendum*. Vulgatam Lamb. explicat: minari eum pedibus suis malum, quod ita vacillent. — 6. *pedes captat* Virg. Georg. 2. 94. de vua: *tentatura pedes olim*, vincturaque linguam — 7. abeo *madulsa*. Festus: *madulsa*, ebrius, a Graeco μαδᾷν deductum, vel quia sit madidus vino — pro *abeo* Lipsius vult *habeo*; *probe habeo*: pulcre mihi est — 8. *victu excurato* lauto. Cas. 3. 6. 6. *lepide excuratus* i. e. opsonatus — *mundiciis* 5. 2. 2. cum corona. *digne* vt ebrium decet — *ah!* ipse sibi plaudit — 9. *in loco festiuo* popina, *festiue* ibi enim Poen. 4. 2. 13. bibitur, estur — 15. 16. *bilingui manifesto prehendunt* καταγλωττίζουσι vid. Asin. 3. 3. 105. — 16. 17. *vbi mamma manicula opprimitur alia* vid. 1. 1. 61. papillarum obpressiunculae. Rud. 4. 4. 125. duae connexae *maniculae*. Boxhorn. volebat *mamma mammicula alia* altera puellae mamma mammae alteri obpressiuncula admoueatur — 18. *manu candida* duplicem dicit vini esse dulcedinem, candida amicae manu propinati — 21. Festus: *lemnisci* sunt fasciolae purpureae dependentes ex coronis. Solebant enim veteres coronas donare, fasciis laneis ex purpura adligatas — 22. *parcipromi* qui parce promunt. Truc. 1. 2. 81. qui cum geniis suis belligerant *parcipromi* — 23. *prothyme* προθύμως benigne, promte — 28. *ad hunc modum* δεικτικῶς. in proscenio conatur ita saltare, vt in popina saltauerit — *me intuli* artem meam ostendi. Sic supra 4. 1. 7. magnifice *infert se*. Mil. 4. 2. 54. viden, vt *sese inferat*; vtroque loco: ostendere vult, se non esse spernendum — *ex disciplina* explicatur statim sequentibus: quippe qui probe perdidici — 29. *Ionica* saltationis genus petulans et voluptarium. Hor. 3. carm. 6. v. 21. motus doceri gaudet ionicos matura virgo — *palliolatim* Camerar. reperit *palliotatim*, Lamb. *palliolatus*. Tunicam palliolatam, virorum mulierumque, Casaubonus fuisse dicit mixtum vestis genus, vtrumque, tunicae et pallii vsum praestans — 30. *plaudunt partim* non omnes. pro *partim* Mss. quidam et edd. vulg. legunt *parum* — *clamitant me* iubent me. Sic Asin. 2. 3. 10. ianitorem clamat — *vt reuortar* saltationem iterem — 31. *obcepi denuo* instauraui saltationem — *hoc modo* io-

mico — *uolui* κινεῖσθαι aptum vocabulum saltationi hominis temulenti — *amicae dabam me meae* gratum ei facere volebam — 32. *vt me amaret* gratiam eius captans — *id fuit naenia ludo* is finis fuit saltationis meae — 33. *enitor* surgere conor — *pax* st! nihil amplius de ea re! vid. Mil. 3. 1. 213. — *posiui* posui — 36. *foedus* promissas viginti minas.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *quid, tu, video ego?* vid. not. ad Epid. 1. 1. 60. — 2. *libere hercle hoc quidem* coronatus tu incedis, quasi manu esses missus — *sed, vide statum* quam confidenter adstat. Haec et sequentes duos versus Simo secum — 4. *si qua spes* aliquid ex pecunia promissa seruandi — 5. *phui* Most. 1. 1. 37. — 6. vulg. *cur ergo me adflictor*, sed cum edd. vett. legendum est *adflictem*. Acidal. pro *ergo me* ponebat *egomet*, sed respondentis senis *quid tu ergo* ostendit, τὸ *ergo* esse retinendum: cur ructus reprimendo adflictem me? — 7. *vt madide madeam* plane ebrius sim. Most. 1. 4. 7. — 8. *interdius* interdiu, de die potare magnum putabatur dedecus — 9. *sic sine modo* ne iurges ideo mecum — 11. *fructus* vindemias — *hiberna addito* hora, quo enim breuiores dies, eo apud veteres breuiores duodecim ab ortu ad obcasum solis horae. Non igitur modo hora vna, sed ea vel breuissima dicit, quatuor se Massici vindemias esse hausturum, potorem magis etiam, quam Simo putet, strenuum. 12. *vnde celocem onustam agis* vnde venis, vbi te, tamquam nauem, vino onerasti? 13. *tactus* deceptus — 17. *onera hunc hominem* me argento; quod me tenere iubes, inpone humero meo — 19. *vae victis* triumphantis est. Roma capta, quum aurum Gallis adpenderetur, Brennus, gladio ad pondus adiecto, indignantibus dixit: *vae victis* etc. — verba: *vorte ergo humerum* Simoni tribuo, argentum serui humero inposituro — 20. *hem!* Pseudolus dicit, onus argenti sentiens — 21. *ni tu doleres* Phoenicio perdita, *ego dolerem* in pistrinum datus.

COMMENTARIVS IN PLAVTI POENVLVM.

IN PROLOGVM.

1. Tragoediam *Achillem*, non quam Aeschylus primum dedit, sed *Aristarchi*, quam Aristarchus, Euripidis aequalis, scripsit, seu potius, vt Scaligero videtur, antiquam Aeschyli emendauit, quam, Festo teste, Ennius fecit latinam, *commentari* pro quo Muretus in codice vetere reperit *imitari lubet*, qua voce aliquis, ni fallor, obscurius illud *commentari* explicare voluit — 2. 3, Nihil autem commentatur seu imitatur aliud, nisi vt primum Achillis Enniani versum suum faciat tertium, quo quid voluerit Plautus, non video, nisi Ennium perstrinxit, qui vnam eamdemque rem tribus expresserat verbis: *silete, tacete, animum aduortite*, quae tamen verba Fronto ita distinguit, vt *silere* esse dicat: sermonem comprimere; *tacere* autem: loqui non coepisse — 4. *imperator histricus* histrionum praefectus esse putatur, nisi, quod magis adhuc comicum videtur, prologum intelligit, se nempe ipsum: ego iubeo, hoc quidem in loco imperator! — 9. quod *edit* ἀρχαϊκῶς pro *edat* — *nostra gratia* ad nos audiendos — 10. *incedere* huc venisse *sessum inpransum* vt sedeat non ante pransus — 11. *facere audientiam alicui* plerumque est: facere, vt verba facturus possit audiri, h. l. *fac populo audientiam*, vt, quae histriones agunt, spectatores audire possint. Καταστγάζειν τὸν δῆμον seu τὸ ἐπέχειν τὰς γλώττας ἀναγκάζειν — 13, *quam per viuis et colis* quam per victum cultumque tibi paras — 15. *duplicem mercedem* alteram, qui silentium feceris, alteram, qui sileas ipse — 16. *bonum factum est* formula solennis, edictis, boni ominis caussa, praefigi solita — 17. scortum exoletum *ne quis*, ad sexum vtrumque referendum putatur. Mss. quidam *ne quid* — 18. *lictor* ordinis, si opus sit, seruandi causa, adesse iussus — aut virgae *muttiant* sonitum edant — 19. *dissignator* designator, Martiali: locarius, qui in ludis loca spectatoribus ordine distribuit — non *praeter os obambulet* obsistere cogatur ambulaturis — 21. *diu qui domi otiosi dormie-*

-unt, vt serius venerint, locis, vbi sedere possint, iam distributis — 22. *dormire temperent* citius e lecto surgere discant — 24. *aes pro capite dent* cum Grutero aliisque intelligo: dato pretio libertatem a dominis emant. Lipsius explicat: pro loco, vbi sedere possint, pendant τὰ ὑπὲρ τοῦ ἰδεῖν δῶρα. Muretus putat, subsellia quaedam fuisse, quae ab histrionibus locarentur — 26. *varientur* virgis caedantur. vid. Epid. 1. 1. 15. — 27. *curassint* curauerint negotia iis mandata — 29. *neu quae* nutrices pueros secum adferant — 31. *vagire* Varro L. L. 6. 5. proprie haedorum esse dicit, quare *quasi haedi* — 33. *tinnire* Cas. 2. 3. 32. — 38. *neue ambitionis caussa* neue ideo, quod indignis faveant. vid. Amph. Prol. 69 sqq. *extrudantur* artifices meliores — 42. *inruptionem facite in popinam* vt a ludis abeatis — 43. *scribilitae* genus placentae — *aestuant* calidae adhuc sunt — 46. *vicissatim* vicissim Stich. 4. 1. 27. — 47. *ignarures* Most. 1. 2. 17. est *gnarures*. Contrarium exspectabat populus, *vt sitis gnarures*, sed risum excitare voluit, verum dicendo; non minus ignorabat regiones istas, quam ignarissimus quisque — 49. *finitor* Nonio: agrimensor; Ciceroni: agrorum metator — 52. *quibus est in manu* quorum in potestate est Amph. Prol. 80. — 53. *Carchedonius* Carthaginiensis, a graeco Carthaginis nomine Καρχηδών — 54. pro vulgari *Plautus* cum Mureto recepi *Plauti*, quod constructio videbatur poscere. Pro *patruus* autem *Poenulus* recipere ausus non sum. *Pultiph.* vid. Most. 3. 2. 141. — 56. *censebitur* a vobis spectatoribus indicabitur — 57. *proscenium* explicant hic: actiones, quas celant homines — 58. *iuratores* vos spectatores eritis arbitri et censores — 62. *dico* eum mortuum esse — 63. *pollinctor* cadauerum vnctor — 65. *abditiuus* separatus — 71. *sine viatico*. Solebant tumulis mortuorum inponere viaticum, aurum et pretiosa vasa. Alii ad illum ritum putant respici, quo mortuis numum (δανάκην) in os inponebant, Charonti portorium et naulum. Aristophanes in Ranis duorum obolorum meminit, qui essent πορθμήιον Charontis; postea ad triobolum excreuit — 72. *Calydon* Aetoliae vrbs — 73. *seni* Antidamanti — 75. *inprudens hospitalem filium* ignarus, pueri, quem emerat, patrem esse sibi hospitem — puerum vero septuennem patrem adhuc patriamque ignorasse vrbem, vix credibile est. Carthagine certe se esse natum, non ignorauit Agorastocles 4. 2. 80. etc. — 79 ad 82. prorsus idem hi versus

dicunt, quod Men. Prol. 49. ad 55. — 86. *Magaribus* alii *Magalibus*: locus in ipsa vrbe Carthagine apud Appianum in Punicis vocatur τὰ Μέγαρα. Horti fuisse videntur, vnde puellae ambulantes cum nutrice subreptae sunt — 87. *Anactorium* Acarnaniae oppidum — 90. *sacerrumo* prae ceteris detestabili, exsecrabili — 92. *cui Lyco nomen siet*, hoc quidem comice tantum addidit, ex nomine enim de moribus hominis coniectura fieri nequit. Hic tamen Lycus vere erat *vir sui nominis*, vt Spartianus hominem vocat, cuius ingenium cum significatu nominis congruit, v. c. Imperatores *Pertinacem* atque *Seuerum*, atque Terentius Eun. 3. 2. 7. Gnathonem, parasitum edacissimum, *ex nomine natum* dicit — 95. *quaesti* quaestus — 96. *efflictim perit* Amph. 1. 3. 19. *efflictim deperit* vehementer amat. Cas. Prol. 48 sq. est *amare efflictim* — 101. *tangere aliquem bolo*, vt Truc. 4. 3. 70. *mulctare aliquem bolo*, est: fallere, decipere, vt *te tetigi triginta minis* Epid. 5. 2. 40. — 108. *postibi* Cist. 2. 3. 76. — *ducit noctem* non, vt voluptati indulgeat (incestum enim committere incautus potuisset), sed vt quaerat ex iis, an de filiarum suarum sorte possint eum facere certiorem — 116. 117. *si tenetis, ducite, caue dirumpatis*. adludit hoc loco ad ludum puerorum, qui ducebant sparteam restem, et tam diu trahebant, donec aut rumperent, aut alteruter, omissa funis prehensione, in nates caderet. Scaliger — 123. *ornabor* et 126. *alius nunc fieri volo:* Prologi partibus peractis, alio ornatu alias in hac fabula partes peragam.

IN ACTVS I. SCENAM I.

7 ad 9. de *vetere verbo* seu prouerbio sermo est, hoc vero, quibus in verbis insit, valde interpretes dissentiunt. Turnebo v. 5. 6. latere videtur in: *deberi Milphioni libertatem et grates gratias* (vbi *grates* adiectiue videtur positum). Muretus his in verbis prouerbium inesse negat, vetere e libro aliquo pro *obuiam it* legit *obuiam is*, et prouerbium dicit esse hoc: *scitum est, per tempus si obuiam is* i. e. quum quid promisisti, non exspectandum est, dum rogeris, sed suo tempore obcurrendum, obuiam eundum, et promissis standum est, quod tu non facis, qui, saepe libertatem mihi pollicitus, nihil praestas praeter pugnos. Cum hoc Pontanus consentit. Pistoris autem prouerbium inesse putat v. 9. in *gerrae germanae*, et explicat: *scitum* (bene) *est, per tempus si obuiam it*, si suo

loco ac tempore in mentem venit alicui, vt nunc mihi *verbum vetus: gerrae germanae* merae nugae sunt, quas dicis. Idem sunt *liroe* seu λῆροι — 11. *corios* pro *corio* bubula; pro: loris a te caesus sum; ad rem augendam dicit: tria tota coria in me caedendo contriuisti — 13. quod dixerat Agorastocles *ignoscere te mihi* amanti *aequum est*, respondet seruus ironice *haud vidi magis* aequum esse quidquam — 18. *auctor sum* iubeo — 19. *si auctoritatem postea defugeris* te iussisse neges. Apud Ter. Eun. 2. 3. 97 sq. *PA. Iubesne? CH. Iubeo, numquam defugiam auctoritatem.* Auctor is est, cuius periculo et fide res geritur — 23. *mihi quidem hercle* dolet — *istuc mauelim* tibi dolere, non mihi — 25. *amo inmodeste*, inmodice, vehementissime — *meae istuc scapulae sentiunt* inridet eum, qui *per amorem* se caedendum eum dedisse dixerat: quod inmodice caesus sum, inmodice te amare sensi — 30. *non lutum est eo lutulentius* homo sordidissimus est — 31. *nequam* Agor. intelligit *rem, malum aliquod* quare dicit *cupio*, seruus vero vt dixit *me dato* quo nequiorem te neminem iudicare sentio, quod ita caesus sum, ac si essem nequissimus, 32. *abi dierectus* in malam rem. Capt. 3. 4. 103. — 44. *quo euadas* ad quem finem tua referatur oratio; quo spectent ea, quae dicis. Sic Ter. Andr. 1. 1. 100. quam timeo, quorsum euadas. Eun. 3. 3. 11. huc euasit i. e. eius verba huc redibant denique — 50. *vbi nequam faciat* nequiter viuat — 56. *dupli* etc. ex secundo legis Aquiliae capite serui conruptor aut receptor ex infitiatione tenebatur in duplum — 57. *neque id* duplum auri *vnde efficiat, habet* — 58. *addicet praetor* quod fecit rem aduersus populi leges 3. 4. 15. — 59. *decipiemus fouea lenonem Lycum* sumtum a rusticis, qui caeca fouea facta lupos capere solent Pers. 4. 4. 45.. 60. *vbi expoliuero* Mil. 4. 4. 37. meum opus ita dabo *expolitum*, vt inprobare non queas — 63. *aphrodisia* Veneris, ab ἀφρὸς spuma maris, vnde nata ferebatur, adpellatae, dies festus ac solennis — *oculos delectare* 5. 4. 2. oculis epulas dare — 64. *munditiis meretriciis* adspectu meretricum, quam elegantissime quaeque potest, ornatarum — 67. *vt ferat fallaciam* Pseud. 2. 4. 75. — 73. *ballista* tormenti genus, interdum, vt hic, telum, quod mittitur, ipsum — 74. *ballistarium* Turnebo: locus, vnde ballistae mittebantur; Lipsio: machina ipsa — 76. *prior* quam prius nominaui, Adelphasium.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *negotii vim* multa negotia — 9. *non concessauimus lauari* perpetuo lauatae sumus. Asin. 2. 2. 24. concesso pedibus — 14. *viri duo* aquarioli, quos Festus vocat mulierum inpudicarum sordidos adseclas. Lauantibus meretriculis ministrabant aqua adgerunda et effundenda — 17. *potis sunt* possunt. Merula legit *potessunt* — 22. *non scimus facere eum modum* — 23. *nisi perculta est* hoc quid sit, ipsa mihi explicare videtur infra v. 88 sqq. *bono ingenio ornata* etc. — 29. *optimum est habitu* optimum, quod haberi potest. Stich. 1. 2. 2. seruus habitu haud probus. Mil. 2. 1. 23. amor cultu optimus — 32. *muriatica* salsamenta, a *muria* piscium salsorum liquamine — 36. *eius seminis* einscemodi — 37. *inuenustae* parum in amore felices — 45. *dignus* cum datiuo *Veneri* — 54. *prosedas* Festus: Prosedas meretrices Plautus adpellat, quod ante stabula sedeant, eaedem et prostibula — Festus: *alicariae* meretrices adpellabantur in Campania, solitae ante pistrina alicariorum (qui e zea faciebant alicum) versari, quaestus causa — *reliquias* vetulas, aridas, reliquias potius, quam solita corpora — 55. *scoeno* non *schoeno*. Sabini dicebant *scoenum*, vnde *obscoenus* pro *coenum* vt *scoelum* pro *coelum*, *scoena* pro *coena*. *Scoeno delibutae* sunt lutulentae, inmundae. Meursius. Sunt, qui schoenum putent esse vnguenti pessimi genus, ex σχοίνῳ iunco odorato. — 56. *olant* pro *oleant* — *olent statum* etc. locum quo steterunt sederuntue — 58. *scorta diobolaria* quae duobus obolis sui copiam faciunt — 61. *tantilla* muliercula tam abiecta *tanta verba funditat* tam magniloqua est! — 62. *nebulae cyatho* vilissimo vel nullo adeo pretio. Alii iungunt *cuius nebulae* meretriculae vilissimae, vt puella vocetur *nebula* eodem sensu, quo vir dicitur *nebulo*. *Cyatho* vno vini. — 63. *pulcrius* Adelphasio meo — 67. pro *adsum* dicit seruus *eccum assum*, et, quasi intellexisset *assatum* iocatur herus *elixus* sis volo — 68. *facis delicias* alii: nimis delicatus es, qui elixum malis quam assum; alii rectius: inrides me. Cas. 3. 1. 14. — 68. *de te quidem haec didici* vid. v. 83. — 69. hoc certe de me non didicisti, vt ames, quod tangere non liceat — 71. *poenitet exornatae vt simus* displicet mihi, nimis videtur vilis — 75. vulgo *habitus* i. e. vestimentorum. Nonnulli vero Mss. habent *habitu*, quam lectionem Douza, Acidalius aliique probarunt, et Pareus recepit. Dixerat

Adelphasium 73. *satis commode ornatae sumus*, cui v. 74. addiderat *satis bene*. Iam v. 75. philosophatur quoque; verborum ordo hic adnoscendus est: *eo* hanc ob causam *illud* quod dixi *satis*, *quod satis est* subficit, *satius est habitu* melius habetur, *quam* illud, quod *plus est*, *quam sat est*. Vt *satius habitu* sic supra v. 29. *optimum habitu* — 79. *limare caput* Nonius: *coniungere*; vetus Lexic. *sociare* osculando — 81. *limem caput* limo conspergam — 82. *ibi sum* res meae perquam sunt malae; alii: res tuae, quas video, pessimo in loco sunt — *perpetuo volo* te tacere; quidam: mortuum te esse, quod non vident, qua alia re, quam ambiguitate hac, seruus herum dicere possit *delicias facere* — 86. *cordolium* Cist. 1. 1. 67. — 90. *quam beatam diuitem* — 97. *audibis* audies Capt. 3. 4. 86. — 100. *esse et bibere* ego amo edere et bibere — 107. *quae nocturna ora habent* quae deformes sunt. Curc. 3. 35. sunt noctuini oculi — 112. *mulsum* vinum melle mistum. *mulsa loqui* suauissime loqui. Sic Rud. 2. 3. 34. mulsa dicta dicere. Stich. 5. 5. 14. mea mulsa, salta! — *laterculus* scitamentorum genus — 113. *sesamum* principem inter bellaria obtinebat locum — *nuces frictas* tostas. Douza intelligit amygdala — *papauerem* vt Trin. 2. 4. 8. pro papauer. — post *adeas* signum interrogandi; dissuadet enim interrogando — 119. *oleum et operam perdidi* frustra operam conlocaui in me exornanda — 122. *quid tu agis* cur me retines? — 128. *inuendibilis merx* quae non facile vendi potest, mala, inproba — 131. *quo die Orcus* Pluto *ab Acherunte* e sedibus acheruntícis *mortuos amiserit* i. e. numquam — 132. numi *lymphatici* furore conrepti, qui in bulga contineri nolunt, exigere gestiunt — 133. *saxo constiterit lymphaticum* vt furore sanato quieti in crumena mea fiant — 134. *bellula hercle!* fastidiose et contemtim dictum: haec vero digna foret, in quam numi isti aurei profundantur! *dierecte* vide supra Sc. 1. v. 32. — 135. *nimbata*, quidam: ventosa; Turnebus: vilis, et quasi pro nebula et fumo habenda; Meursius: quod frons parua inter formae decora reputabatur, feminae, pulcritudinis studiosiores, frontis magnitudinem nimbis, i. e. fasciis frontalibus, eodem, qui capillorum erat, colore, quo minus dignosci possent, inbutis, inminuebant. *Nimbata* igitur ei est: fascia frontali instructa. Ramirez, ex feminarum suae nationis more, τὸ *nimbatas* explicat: capillos a vertice in faciem demittunt, fasciola deinde frontem ligant,

comprehensis subtus capillis, quos deinde retro flectunt. Arnobii libr. 2. locus ad hunc versum citari solet: laminas pertunderent aurium, *inminuerent frontes nimbis*, fuligine oculos inumbrarent — 136. *sustolle amiculum* quod humum verrit. Hoc dicens puellam paullo licentius videtur adtrectasse, quare ea: 137. *pura sum, comperce me adtrectare.* Lambinus: aegre ferens puella, rogat, id ne faciat, *quum pura, a viro pudica, sit.* Gruterus: *puram* se dicit, i. e. lotam *paratamque rei diuinae*, qualem tangere nefas sit. Breuius apud Ter. Eun. 5. 2. 65. Pythias Chaereae, petulantius adcedenti: *apage te!* — 138. *curam compendii facere*, cura supersedere. Bacch. 2. 2. 6. etc. — Post *potes* 138 non punctum, sed comma ponendum puto, et v. 139. verba: *quid ego nunc te curem?* Milphioni tribuenda esse. Nempe *nunc*, postquam, me v. 117. dissuadente, eas tamen adiisti, *quid nunc te curem?* — 139. pro *quid agis* e cod. Pal. cum Pareo posui *quid agas* si hic sis? si ita ames, vt ego amo? — *ecce odium meum* herus me consulit de Adelphasio, quae odio mihi est v. 180. — 142. 143. *tam tranquillam, quam mare est, quum ibi alcedo pullos educit* vid. Casin. Prol. not. ad vers. 26. — 144. *expalpa* fac periculum, eius palpando mitigandae — 145. *pectere* contundere *pugnis* saepe apud Plautum est, vt Men. 5. 7. 28. Rud. 3. 2. 47. etc. Est et *fusti pectere* Capt. 4. 2. 126. — *Orator* rogator, vt Amph. Prol. 34. — 154. *colostra* seu *colostrum.* Nonius: lac nouum in mammis. Martial. 13. 38. subripuit pastor, quae nondum stantibus hoedis de primo matrum lacte *colustra* damus — 156. *quadrigis* quam citissime. — Post *rapi* additurus fere est: mori non recuso. Seruus vero interpellat herum aptius rogando. — 158. ordo: si non irata es, ego faxo, nimium pro te dabit, i. e. vt quantumuis pro libertate tua inpendat — 160. hunc versum Adelphasium dicit Agorastocli, post *item* vero signum interrogandi ponatur: *qui bene volunt* tibi, i. e. mihi, quam te sensisse oportet, bene tibi velle, *bene vis item?* num tu quoque bene vis? num tu, quod potuisses, et centies te facturum iurasti, in libertatem me vindicasti? Muretus legi vult: *qui bene volunt, bene visitent:* ita visitent, quos amant, vt eis boni aliquid faciant. Lipsio placet: *qui bene volunt, benefici sint* — 162. *at scin quomodo?* apud Plautum mox minitantis est Amph. 1. 1. 200. Aul. 1. 1. 8. mox dicturi, non satis adhuc scire aliquem, qualis res aliqua sit, Aul. 2. 4. 28.

et hoc Poenuli loco etc. — 163. *sine, te prendam auriculis; sine, dem sauium.* Quando amantes alterius auribus prehensis osculabantur, hoc osculandi genus vocabatur χύτρα, quod caput *ollae*, aures ansarum formam referre videbantur. Pollux L. 10. λαβοῦσα τῶν ὤτων φίλησον τὴν χύτραν. Tibull. 2. 5. Et fetus matronae dabit, natusque parenti *oscula comprensis auribus* eripiet — 165. Gronovius legendum coniicit: *atque hic me, ne verberabilem faciat, nisi te propitio* etc. propitiauerim. Vox *verberabilis* est Aul. 4. 4. 6. — 168. *homo trioboli* vilissimus — 171. *inpias* inpie facis, *oratorem* enim legatum verberare, contra ius gentium est — 181. *mammeata* mammosa — 184. Plura dicturum interpellat Adelphasium — 185. *victitandum sorbilo* misere. Explicant: suspiria et gemitus vapulantium imitari, spiritum sorbentium — 186. *ostreatum* verberibus non minus duratum, quam ostreorum testae sunt.

IN ACTVS I. SCENAM III.

2. *auctionem facias* aedium, aedes vendas, plus obferenti tradas. Epid. 2. 2. 51. — 4. *in ore habitas meo*, ego sum tibi pro aedibus, cuius in ore pugni tui magnam partem sic versantur, vt habitare in eo videare — 9. *perque hanc sororem laeuam* dixerat *per dextram*, intelligit igitur per *sororem laeuam* manum sinistram — 11. *nunc nihil obsecras* sc. per libertatem meam, qui numquam liber sum futurus — 15. *testes*, quibus conuincas lenonem, domi suae aurum et seruum obcultari tuum — 18. *fugio* propere abeo — *meum istuc* magis est, vt fugiam ab hero, qualis tu es — 19. *effexis* effeceris — 20 sqq. Agorastocles ita sermo libertatem promittit, vt nugari potius videatur, quam certa adfirmatione velle adstringi. Recte igitur seruus eum abire potius iubet, quam nihil dicendo aures suas tundere — 34. ad intelligendum, quid Agor. v. 22. 23. 24. voluerit, vere Oedipo *coniectore*, interprete opus erat — 37. *obiexim* obiecerim — pro *meamet culpa* alii *mea culpa* seu *mea ipse culpa* seu *meapse culpa*.

IN ACTVM II.

1. *infelicent* infelicem faciant Cas. 2. 3. 30. Alii *infelicitent* — 5. *sex agnos* Meursius malebat *sex agonas*, quod Isidor. in Glossis: *agones* victimae, *agonia* hostia. Suidas: ἐπὶ τοῖς νεκροῖς τὰ ἔντομα ἔθυον τῶν τετραπόδων ὡς ἄγονα· τὰ δὲ ἔνεργα τοῖς θεοῖς. Codd. habent *agnos* — 7. *litare* καλλιερεῖν. *Sacrificare* est: obferre sacrum, et

veniam poſcere; *litare* autem: propitiare, votum impetrare. vid. v. 42. — 8. *exta proſicarier.* Nonius: *proſecta exta* quae aris dantur, ex fibris pecudum disſecta. Feſtus: *proſicium* (proficiae partes) quod proſectum porricitur. Partem enim extorum adolebant, partem conſecrabant ſacerdotibusque dabant, partem ſibi adponebant. Leno, quod non litauerat, iratus deae exta non dedit — 10. *deam eſſe indignam* non dignam, cui ſacrum obferrem. Piſtoris mauult *dea*, quod non probandum eſſe videtur. Dea non fauente ſe non litaſſe dicit, ideoque iratum plura deae exta denegaſſe. *Indignum* ſi auctoritate Mſſ. nitatur, reiiciendum non eſt, nam ſaepius *deae* vocantur *dei* — 11. *avarae Veneri adii manum*, Veneris, quae, licet plures obferrem hoſtias, me tamen litare non patiebatur, ſpem auiditatemque deſtitui. vid. infra v. 16. Aul. 2. 8. 8. Caſ. 5. 2. 55. Perſ. 5. 2. 18. — 13. *pauſam feci* deſii ſacrificare — 17. *condigne* non melior Venere aruſpex, qui exta inſpiciebat — 21. *mina argenti*, poſtea mihi donata, non eſt malum, quod ille mihi aiebat portendi, ideoque haruſpici v. 20. credendum non eſt — 25. *lenulle* ab obſoleto *lenus*, a *leno* enim eſt *lenunculus* infra 5. 5. 7. — pugna *pentethronica* alii *Pelethronica* etc. nomen fictitium, qualibus Plautini milites glorioſi ſaepe ſolent vti — 27. *volaticorum* hominum, volantium — 32. *farferus*, *farfarus* fruticis genus — 34. *periuras* mentiris ſimpliciter — 40. *pinna ſua ſibi* vid. not. ad Amph. 1. 1. 113. — 41. 42. ita mihi Iupiter propitius ſit, vt hoc non factum eſſe certus ſum — 43. *credo, vt mihi aequum eſt credi* lenonibus autem credendum non erat, ergo: non credo — 50. *addice* vende, et venditam trade — 51. *ita* quidem *res diuina mihi fuit.* Veneri ſacra feci, vt propitia mihi in puella vendenda ſit, ſed *res ſerias* etc. εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα non tam religione inpeditus hoc die eum vendere recuſat, quam (Ter. Heaut. 2. 2. 125 ſq.) arte tractabat virum, cupidum vt illius animum inopia incenderet — Gronov. v. 53. militi tribuendum, et legendum putat *Profeſtos feſtos* etc. i. e. mihi ſunt feſti dies pro profeſtis. — 55. *tuus ſum mercenarius* tu mihi dux es, cui obtemperandum mihi eſt.

IN ACTVS III. SCENAM I.

3. *ſpiſſigradiſſimos* tardiſſimos. Nonius: *ſpiſſum* nonnumquam ſignificat *tardum*. Ciſt. 1. 1. 77. *ſpiſſum* iſtud

amanti verbum: veniet? Cic. ad Att. 10. 18. omnia adhuc tarda et *spissa* — 4. *corbitae* naues onerariae grandes et tardae. Festus ita vocatas putat, quia in earum summo pro signo corbis soleat suspendi. vid. infra v. 40. *operam celocem ne corbitam date* cf. Cas. 4. 1. 20. — 5. *fugitaui senes* senes tardos nolui adesse mihi aduocatos — 7. *procos* adolescentes, ea adhuc aetate, qua de vxore ducenda cogitare possent — 10. *gradus suberetus cribro pollinario* gradus tam lentus et spissus, quam tarde e cribro excernitur, vel excretus et percolatus excidit flos ille tritici, pollen. Gronov. — 11. seruos fuisse olim aduocatos eos, qui, argento pro capite dato, liberi erant facti, e vers. 16. 17. adparet. Dicit igitur Agor. peracerbe: 10. ferenda non esset tarditas vestra 11. *nisi* excusaret eam, quod olim *cum pedicis* vincti saepe *condidicistis* adsueuistis, *sic hoc grassari gradu* ὀξυποδεῖν, ironice, testudineo gradu repere — 15. *nec tibi nos obnoxii* deuincti *sumus*; vt officio teneamur, te in amore Adelphasii, et in odio lenonis adiuuare. vid. vers. 18. — 16. *pro capite*, libertate — 19. 20. MSS. plerique *seruile esse*, Pal. *seruuli.* Seueri dictum est apud Lampridium: *Cursorem numquam nisi seruum, dicens: ingenuum currere, nisi in sacro certamine, non debere* — 22. *tumultuari* terrorem ciuitati iniicere, quasi infortunio aliquo minitante. Douza Plautum, quasi aliud agentem, Romanorum hic de Poenis victorias adtingere putat — 25. *cerritus* male sanus Amph. 2. 2. 144. Men. 5. 4. 2. — 26. *in aedem ad me.* Acid. adcepit *aedem sacram* quod sacrificantes ad templa amicos vocare solebant conuiuatum — 27. *clauator* Rud. 3. 5. 25. est: qui clauam gestat, seruus igitur, quem velocem esse oportebat. Baptista Pius autem, quem plerique sequuti sunt, legit *grallatorem* — 32. *quod tu inuitus* etc. non cogaris reddere — 34. quod *edimus* edamus — 35. quantillum domi est, nostrum est, non aliunde petendum — 36. *flagitamus* mendicorum ritu — *neque nos quisquam* creditor *flagitat* nec aes alienum habemus — 37. *ramices* vid. Merc. 1. 2. 27. — 40. vid. supra v. 4. — 41. *adtrepidare* vt conemini saltem properare — 47 ad 49. docendos esse spectatores, vt, quid agatur, sciant, per se patet, non recte vero inter agendum histrio, vt eos doceat, moneri videtur. Eodem fere modo peccauit poeta Pseud. 2. 4. 30 sq. — 61. *addicetur* a praetore — 62. *rem* negotium: nec, vt Lambino videtur, obscoeni quid hoc in loco est — 63. res adeo

pauxilla est, vt vix quidem teneri possit digitis primoribus. Gron. — 66. Acidalius legi vult *pessime itis, optime dicitis*. Sed ironice Agor. ne abeant aduocati *optime itis*, addit vero *pessime dicitis* non id, quod agendum vobis est, sed, quaecumque moneo, iracundi in malam partem adcipitis — 74. *basilice exornatus* 3. 3. 31. chlamydatus incedit, et ita, vt miles haberi possit, qui peregre aduenerit.

IN ACTVS III. SCENAM II.

2. *callum* pro duriore qualibet apri parte. Capt. 4. 3. 4. Pseud. 1. 2. 33. Hoc Poenuli loco iocatur poeta in ambiguitate verbi *callere*, eodemque modo Pers. 2. 5. 4. *magis calleo, quam aprugnum callum callet.* — 3. *condocta* vt fideli memoria teneas ea ipsa verba, quibus vt in agendo vtaris, te docuimus — 7. *nefasti dies*. Varro: per quos nefas, Praetorem fari do, dico, addico. Ovid. Fast. 1. Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur: fastus erit, per quem lege licebit agi. h. l. *istorum* hominum *nullus nefastus est* i. e. nullus intestabilis, omnibus est testimonii dictio, seu, testes esse licet — *comitiales sunt meri* quouis die fasto in foro sunt, exponentes venalem operam et fidem — 9. *iuris coctiores* ridicule dicit pro *doctiores*, respiciens ad ius culinarium. — 11. post *vos quidem hercle*, quia aduocati dixerant *di te perdant*, exspectandum videbatur *di perdant;* sed addit *commendo*, nam, quod dixi, in commendationem vestram dixi. Alii legunt *vos quidem hercle* di perdant *cum eo lenone* — 20. *aurum comicum*, lupini, in Comoediis pro numis adnumerari soliti — 24. *nobiscum oraueris* pro *nos*. Asin. 3. 3. 72. Cas. 2. 5. 16. etc. — 27. *Ego eum docui* Agor. sibi laudem vindicat, villicum aduocatosque docuisse, esse malos. Milphio autem *quis te porro* ista docuit, nisi ego? mihi quidem omnis ea laus tribuenda est vni — 32. *fores fecerunt flagitium* et 33. *crepuerunt clare*, putant, hominem rusticum adludere ad crepitum ventris. *Flagitium* quidem P. Vict. l. 11. 8. potius nomen esse dicit, rei foedae atque indignae polito homine, quam sceleris alicuius aut inique facti — *scurrae quod consuerunt* vid. Epid. 1. 1. 13. — 36. *bonus* est, qui in eo, quod facit, eximium se praebet, h. l. *bonus leno, nam similis malo est* e vultu iam adparet, hominem eum esse pessimum.

IN ACTVS III. SCENAM III.

2. *conuiuas commodos*, qui tuis obſequantur ſtudiis, qui aeque, ac tu, hilarum velint hunc ſumere diem — 7. *Aetoli ciues nos* Calydon enim oppidum Aetoliae erat. Alii legunt *Aetolus non eſt* quod lenoni adhuc tribuunt, vt aduocati incipiant poſtea *te ſalutamus Lyce.* Alii legunt: *qui ſequitur procul aetolica veſte* quod probat Meurſius, et per *veſtem aetolicam* tunicam intelligit, cui chlamys ſuper eſſet inducta — 9. *leuiter* parum, ſeu: nullo modo. Sic 5. 3. 35. leuiter laudabitis — 10. 11. quo modo erat ſalutatus, eodem reſalutat. Ab initio videtur bene precari: *fortunati omnes ſitis* addit vero, *quod* vt fortunati ſitis *ſcio nec fore*, ideoque facile precari poſſum, *nec licet* vos aliiue pro vobis nihil non moliantur *Fortunam* deam ipſam eſſe *ſituram, id fieri* vt fortunati fiatis — 12. 13. non miramur, te haec dixiſſe, nam ſtultorum hominum, quales vos eſtis, theſaurus lingua eſt maledica, qua meliores homines proſcindere quaeſtui habeant — 14 ad 19. qualem ego veſtram ſalutationem adcepi, talem vobis ſalutationem reddidi — 23. *aetatem expetit* diu durat, iniuſte laeſus non facile placatur — 30. *benignitas* εἰρωνικῶς — 32. *ei Mars iratus eſt* magno mulctabitur infortunio, ſcil. v. 33. ad te diripiendus adducitur. *Mars* auctor mali eius dicitur, quod Collybiſcus miles eſſe fingitur. Simillimus locus eſt Truc. 3. 1. 11 ſq. *fuit Mars meo periratus patri, nam oues illius* (viginti minae mihi datae) *non longe abſunt a lupo* — *capiti veſtro iſtuc quidem*, vt et 34. 35. Collybiſcus loquitur ſecum — 34. lenone ex ſententia decepto domum redibo — 35. *canes* aduocati — 42. *ſermonem nobiscum copulat* in ſermonem ingreditur — 43. *oppido* Calydonis — 45. *vbi nequam faciat* potare, amare vult v. 48. — 46. *Tu* quod non habet, quo referatur, explicant *heus tu!* — 50. *latro* Curc. 4. 3. 16. — 57. trecentos numos portat *praeſidii* dignos quidem, quos capere coneris. vid. Perſ. 1. 3. 45. — 64. *nunc melius* eſt, *te* ipſum *illum* capere — 68. Collyb. aduocatis in aurem inſuſurrat — qui v. 69. ſubmiſſa voce reſpondent — 70. Lycus loquitur ſecum, Collyb. autem audiuit tamen, qui igitur v. 71. vt calces iactat retro, ſic lucrum non ad Lycum iturum, ſed retrorſum — 77. *a muſcis* liberum. *muſcae* autem vocabantur, qui conuiuis ſuperueniebant non vocati. Collyb. autem v. 44. locum quaeritabat *liberum* 50. *arbitris* 49. clam furtim eſſe volebat — 78. Collyb. quod negat, ſe

hospitium quaeritare *a muscis*, hoc *a muscis* alio, quam illum, sensu adcepisse oportet, sensu forsan proprio: in carcere enim, frigido plerumque, non facile reperientur micae, quae muscas adliciant. Collyb. autem vult molliter curari — 81. *quam regi Antiocho curantur oculi.* Qui in aula Antiochi erant praecipui, Suidas dicit ὀφθαλμοὺς βασιλέως esse vocatos. Pollux 2. 37. ἐκαλοῦντο δέ τινες ὦτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέως. Apuleius: inter eos (Persarum regis ministros) aures regiae et imperatoris oculi quidam homines vocabantur. Alii putant, Antiochum aegrotasse oculis, quod Plautus scire potuerit, licet ab historicis non narretur. — 85. *is leno viam* rem acu tangis. — 87. *vino vetustate edentulo* comice: ita vetusto, vt, si dentes vinum haberet, eos prae aetate iam amisisset — *aetatem* te — 88. *vnguentum eccheumatis* vnguentorum effusionibus — 89. 90. faciam, vt balneum, vbi tu laueris, ita vnguentis effluat, vt officina potius vnguentarii, quam merum balneum videatur — 91. *haec latrocinantur* oculatae sunt manus meae — 97. *qui furem captas*, Agorastocles, qui lenonem captas.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

2. *datat* dat. Aul. 4. 4. 10. Most. 3. 1. 73. — 6. *promum* qui in sumtum eroget *fecisti prodigum* qui aurum tuum satis propere absumet — 9. sc. 3. v. 50. aduocati de Collybisco erant mentiti *hic latro in Sparta fuit*. Personam igitur suam Collyb. recte tuetur; milites enim de bellis, quibus interfuerunt, loquaces esse solent — 15. Cum edd. primis et Salmasio legendum puto: rem aduersus populi *esse* leges. Pistoris lectionem *saepe* defendit, et *saepeleges* dictum putat, vt apud Ter. in Andria *semper-lenitas*, explicatque: leges saepe repetitas, crebris sanctionibus iteratas — 19. *si pultem* ianuam, leno *non recludet*, aduocati autem iocantur, quasi intelligerent *pultem* a *puls*, et dicunt: *si pultem neget*, *panem frangito* i. e. si, te pultante, non aperit, ianuam frangito. Pro *panem* legunt alii *pedem* alii *pede* — 21. meus seruus *si* ad eum venerit, pro *an* venerit — 29. *diespiter vos perduit* (perdat) cum vestro *quippini* et eiusmodi voculis, adfirmantibus, at nihil consilii addentibus — aduocati autem non solum *te* Iupiter perdat, respondent, sed *quippini* statim adiungunt, eaque vocula vti pergunt — 35. *illices* vid. Asin. 1. 3. 68.

IN ACTVS III. SCENAM V.

5. *explicaui meam rem* dilataui, auxi — 9. *vtcumque est ventus, exin velum vortitur* qualis eſt fortuna, talis eſt hominum animus, vultus, oratio. cf. Epid. 1. 1. 47. — 11. *non tibi* Adelphaſium valet, ſed chlamydato — 14. 15. *calidum* etc. num calido prandio aduſſiſti os, quod hisce verbis refrigerare cupias? quae effutiuiſti, nihil aliud, quam ardorem animi ridiculé produnt — 24. *hi* non habet, quo referatur, vt 3. 3. 46. *tu* — 32. *negasne* dicisne eſſe apud te *nec* aurum *nec* ſeruum — 33. *rauio* contenta voce vsque ad rauim clamans pernego. cf. Aul. 2. 5. 10. — 38. *vae* dira inprecantis eſt *voſtrae aetati* vobis. Rud. 2. 3. 44. iungitur: vae capiti atque aetati tuae — *id* vae *quidem tuae* aetati, tibi *in mundo eſt* paratum eſt. vid. Epid. 5. 1. 12. Aſin. 2. 1. 16. — 40. *manifeſto fur es mihi* deprehenſus es, qui cum dolo malo rem meam contrectaſti. Hotomannus — 42. *haud arbitrario* non veriſimile tantum eſt. vid. Amph. 1. 1. 216: hoc quidem profecto *certum eſt, non arbitrarium*. cf. Stich. 3. 2. 41. perii hercle vero plane, nihil obnoxie — 45. *obtorto collo* veſte ad collum prehenſa, qua, gula faucibusque preſſis, vrgear traharque — 47. *pro ſpiſſo euenit* perquam tarde et ſero. Turneb. — 49. 50. ſolent Plautini homines in ſumma rerum deſperatione adhuc iocari. Leno conſulturus amicos eſt, non, ſuspendatne ſe an non, ſed quo modo ſe ſuspendat!

IN ACTVS III. SCENAM VI.

5. *cras ſubſcribam homini dicam* Aul. 4. 10. 30. — 6. *ornatum tuum* depoſita veſte militari, tuam villici ſume — 12. *eſtote obuiam* praeſto mihi ſitis, adſitis cauſae meae — 14. *iniuriam inſignite poſtulat* aperte a nobis rem iniuſtam poſtulat — 15. *noſtro cibo* nulla ab eo mercede adcepta — *cenſet nos ſibi ſeruire* vult nos commodis eius inſeruire — 18. *plumbeas* grauiſſimas *iras* — 21. negotio ſuo, licet iniuſtiſſimo, praeclare tamen de ciuitate ſe meritos eſſe gloriantur.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. 3. *velut meum herum* leno *macerat*, ita *is me verberat* quo leno inportunior eſt hero, eo hic moroſior mihi — 3. Trin. 3. 2. 43. amor mores hominum moros et moroſos efficit.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. 2. Deos hominesque infestos oportet esse ei, qui herum habet, hero meo consimilem — 4. *luteus* abiectus. Truc. 4. 4. 1. lutea meretrix — *coeno conlitus* Most. 1. 3. 133. pulcrum ornatum turpes mores peius coeno conliniunt — 5. *lautumiae* lapidicinae. Capt. 3. 5. 65. vbi qualis vita sit, vid. Capt. 5. 4. 1 sqq. — 11. pro *vt* cum Gulielm. recepi *vt vt* qualiscumque homo est — 14. *fictiles epistolas* testas seu amphoras, literis inscriptas. Rud. 2. 5. 21. vrna literata — 15. *nomina insunt* Consulum, quibus condita erant vina, aut locorum, vnde erant. vid. 3. 3. 86 sq. — 16. *vinariorum* oenopolarum, vt Asin. 2. 4. 30. *delectum vinariorum* delecta vina, quaecumque in oenopoliis venduntur. Gulielm. legit *viuariorum* turbam hominum, saginantium se malo suo, bono lenonis — 17. 18. iocose: defunctum esse oportet lenonem, fallaciis meis interemtum, et hunc puerum instituisse heredem, quod hic meditari secum videtur, quid in funebri eius laudatione dicat. Heredum enim erat plerumque, defunctos laudare — 20. *pretiis emtos: maximis* seruos apud nos prodigere, quae, si liberi cuperent fieri, heris erant reddenda — 21. *expeculiatos* peculio apud nos perdito *seruos fieri* perpetuo manere: quod iis non est cura peculii, nec spes libertatis esse potest — 22. *nihil adparet* tot spolia hominum congesta ad nihilum recidunt — *male partum disperit.* Sallust. male parta male dilabuntur. — 24. Ignauiam ipsam docere posset, quo fieret ignauior: homo est ignauissimus — 27. 28. Adelphasium et Anterastilis primis hostiis litauerunt — 33. *tu corium subferas* tuum pro me tergum subponas. Lamb. — 34. *te volo* malum esse tibi, i. e. si peccaueris, ipsum plecti. Syncer. autem intelligit *te volo* conuentum — 36. *nostrorum* pro *nostrum.* quidam vero explicant: inter eos, qui nostri sunt — 41. *refero vasa salua* ludit in ambiguo; refert vasa, quibus hero puellisque ad rem sacram opus fuerat; vasa autem, quae v. 40. moechi manifesto deprehensi haud ferme referunt, sunt partes viriles — 44. *memora dum* saepissime apud Plautum *dum* imperatiuis adiicitur — 46. *gratiis* gratis Epid. 3. 4. 38. Asin. Prol. 51 — *meae alae pennas non habent* facultate careo, aliquid conandi. Asin. 1. 1. 80. tu sine pennis vola — 50. *nolito deuellisse.* Quas puer *alas* dixerat, Milphio axillas, et *pennas* eius pilos se intelligere simulat subalares, eosque, id quod cinaedi solebant, velli a puero pila-

rique vetat. id si duos fere menses omiseris facere, 51. *volucres tibi erunt tuae hirquinae* lanugo illa sub axillis satis eruperit, et erit tibi pro pennis, vt volare possis — *hirquinae* seu *hircinae* vid. Pseud. 2. 4. 48. cf. Pseud. 4. 2. 12. — 52. *qui homo* si quis *eum* lenonem *norit*, sciat eum ingenuas apud se habere seruas, *cito homo* leno *ab eo peruerti* opprimi *potest* — 54. *resistam* persistam. *Rectius tacitus tibi resistam* magis tectum tacitumque praestabo tibi, *quam quod malae* garrulae *mulieri dictum est*. Palmerius legit: tectius *tacitius tibi rem sistam* — 62. *ne a te perdeam* pro peream, interposita litera *d*, metri, vt putant, causa; idem est, quod *ne a te perdar*. Sic Plin. H. N. 11. 37. Marcellus, quum *periit ab Hannibale*. Gronov. coniecit: *ne a te pendeam*. — 64. pro *me ex Synceraſto* cum Meursio e Ven. Bas. et Paris. recipiendum putaui *med exsyncerastum*. Nomen pueri erat *Syncerastus*, Varro autem L. L. 6. 3. dicit: *syncerastum* est omne edulium, antiquo vocabulo graeco. Dicit igitur puer: me, nunc synceraſtum medulla plenum et pinguem, herus ita mulctabit, vt talis esse desinam, et crurifragius potius fiam. Coluius autem et Acidalius ductu veteris scripturae legendum putarunt *exsinceratum fecerit* i. e. virgis caesum. Most. 4. 1. 11. — 66. *indicasso* indicauero — 68. Fidei, deae, de qua Aul. 3. 6. 47. etc. — 71. id *Facile:* quomodo facile eum perdere possit — 75. *quanti?* rogat hic, vt 76 *duas minas?* miratus vile pretium. Sed paruulae adhuc erant, quum venderentur, et venditor se *furtiuas* subreptas vendere non diffitebatur — 83. 84. in *causa liberali* iudicio seu actione de libertate. *manu eas adserat* a lenone liberali causa ingenuitati; seruitio liberatas in libertatem vindicet — 85. *incita* (ab incieo) *linea* in alea erat ea, quo calculus a lusore redactus moueri amplius non poterat. Vnde *ad incitas redigi* tropice est, ita corarctari in angustiasque compelli, vt, qua euadas effugiasque, nulla videatur via esse reliqua. Trin. 2. 4. 136. — 86. prius quam *vnam calcem* vnum calculum *ciuerit* eiere potuerit, *disperibit*. Fallaciam a Milphione excogitatam puer, euentumque eius Milphio ipse adhuc ignorabant — 92. *dum calet* sine mora, prius quam leno puellas vendat — pro *cum mones* forsan *commones* — 98. 99. vid. not. ad 3. 1. 47 ad 49. — 100. spectatoribus fuisset odio, si, quam rem audiuerant modo, iterum narrasset, hero autem res noua erat, eaque non odio, sed perquam grata. Boxhorn. igitur

mutari vult: *hero vni potius intus ego* ſc. narrabo, *odio quam hic ſim vobis omnibus.* Sed iocatur ſeruus — 101. *ſed ego nunc eſt, cum me moror;* primitus cuſi habent *ſed ego nunc cur me morer;* poſteriores *ſed ego nunc nihil eſt, cur me morer;* Scioppius *non eſt, cur me morer* — 104. pro *nocte* cum Gulielmio ponendum putaui *docte.* Nox huc nihil facit, et fabula eodem die paracta eſt, *docta* vero conſilia, *docti* doli Comicis ſemper in ore ſunt — *et hoc* quod a Synceraſto didici *conſulendum* non negligendum eſt — 105. *et illud conſilium vernaculum* a nobis ipſis excogitatum.

IN ACTVS V. SCENAM I.

De Punicis huius ſcenae vide Argumentum. Petitus ea ita putauit latine eſſe vertenda: 1. Inclinate et aduertite, o Dii Deaeque, quorum ſub numine viri huius ciuitatis ſunt, 2. Deprecationem et integritatem meam adcipite. Duas filias generaui, robur meum: 3. Fato inpulſus feci, vt irent ſingulis deorum feſtis ad hortos, 4. cum gaudio multo, quod conturbauit deus, et in die cantici fuit vacuitas: 5. Puellae ſubreptae abierunt! quonam ibo, thalamos omnes calcans? 6. vbi eſt, qui illas rapuit? vt tollam ineptitudines doloris mei, quas quaſi fructus producit mihi gignere et educare 7. liberos. Dixerunt hic pro certo habitare Agoraſtoclem: 8. Eſt hoſpitalis teſſera, Saturni immago (hanc fero) 9. inter nos. Eſto aliquis finis itineris mei, quo tandem integritati meae requies concedatur, 10. ne ſolus et miſer adflictusque errem huc illuc, quin potius in liberis meis innouer, et rependam dona et oblationes 11. diis deabusque, quos innocaui conſultores et adiutores mihi 12. ad luſtrandam domum meam a dolore, quo adfectus ſum, quum illos laudarem. Sed orationem non adceperunt, adflictiſſimusque ſum et animum deſpondeo. 13. O ſpes mea, huc veni, et, qui me cumque manet labor, perferre facito, animos ſume a veritate oraculi et reſponſorum dei Ταῦ, a diuinationibus et oſtentis prodigiisque: 14. Numero adimplere: erige te et precare. Vtinam exaudiant: faceſſat dolor a patre religioſo, et dignoſcam fratris filium Ariſtoclem. 15. Adtente audi lamentationem iſtam, Deus, mea potentia, feſtina ad veritatem verbi exaltationis meae, o Deus, et ceſſabunt ſterquilinia mea. 16. Ecce deinceps de meis facultatibus honorem habebo, ſacrificans far diis omnibus, et laudans!!!

17. *qui colunt* quorum haec vrbs praecipua in tutela est. vid. infra 5. 4. 14. — 19. *fratris* patruelis. sc. 2. v. 109. Iachonis *filium* Agorastoclem — 25. *de tessera hospitali* vid. Cist. 2. 1. 27. et infra sc. 2. v. 88 sq. vt Petitus supra versum 8 latinum fecit, in hac Hannonis tessera erat Saturni imago.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *dixe* dixisse — 4. *liberali causa* etc. vid. 4. 2. 84. — 5. iam popularitas, quo longius a patria absis, eo plus solet commendationis habere, eoque ad officia humanitatis praestanda promtiores reddere — 8. *Creta est profecto horum hominum oratio* Camer. et Lamb. explicant: sermo eorum candidus et faustus est; Gruter.: vt creta emaculantur vestes, sic illa oratione omnes dicit animo suo ablutas esse sordes — 14. *inpetrare* plerumque est *exorare* Cas. 2. 3. 51. quid, si ego inpetro atque exoro a villico. Iac. Durantius vero verbum deriuat a *patrare*, vt *inpetrare* idem proprie significet, quod *perpetrare*, ad exitum perducere, consummare; quae significatio huius loci est — 15. *auem* nominat Poenum ob manicas, alarum instar vtrimque pensiles libereque fluentes — 16. *circumductus* per fraudem spoliatus. vid. Bacch. 2. 3. 77. etc. — 17. post *edepol* addiderunt *punica est* et Lamb. e cod. quodam addit *gugga est homo* i. e, Afer, seu homo ex Libya. — 20. dixerat Milph. *seruos veteres antiquosque habet:* rogante igitur hero *qui scis?* respondet *viden' homines sarcinatos consequi.* Sub onere non poterant non incurui incedere: inde iocatur, incuruos esse senes — 21. *annulatis auribus* male audiebant apud Romanos Poeni aliique barbari, qui aures habebant perforatas — 28. 29. Hanno gemens secum, audiuit enim, quae Agor. v. 26. 27. dixerat — 31. *punior* comparatiuus comice fictus: *magis Poenus*, fraudulentior, qui hodie plures dolos callide excogitauerit; alii: punicae linguae peritior; quod hero quidem facile persuadere poterat, eius linguae ignaro; ipse autem, qui punice nesciebat, loquentis Poeni verba ex solo interpretabatur sono. — 33. *ne parseris* nihil horum quaerere obliuiscaris — 34. *auo* Scaliger explicat, ad verbum esse *viue* a חיה, et *aue* Latinorum eiusdem esse originis — 38. *doni* Drusius dicit esse ex *Adoni* mi domine — 43. *miseram* aegram, morbosam — 44. *fortasse* cum infinitiuo, *arbitrari*, rarissimum quidem est: qui

vero Scioppio elegantissimum possit videri, non intelligo. Edd. vett. habent *arbitratur* — 48. *qui zonam non habet* qui veste vteris Poenorum more discincta. Adludere eum ad pecuniam etiam putant, quae in zona gestatur, et citra quam in vrbe sumtuosa non sat commode viuitur. — 51. *mures Africanos* Alciatus Niloticos seu Aegyptios intelligendos putat, quibus Plinius 10. 65. durum, vt erinaceis, pilum esse dicit, eosque ceu Alpinos ambulare bipedes; Lipsius vero Romanos veteres et simplices *elephantem* dicit vocasse *bouem Lucam* (lucanicam); *struthionem passerem marinum*; *Camelopardum ouem feram*; *Pantheras mures africanos*; *leones vrsos numidicos* seu libycos. — 54. pro *canalis* Douza legi vult *venales* — quid vero esse hic possunt *ligulae*? recte opinor Acidalius emendauit *ficulas*, *fabulas*. Sic enim et Stich. 5. 4. 8. iunguntur: *nucibus*, *fabulis* (a faba), *ficulis* — 58. *palas* ad terram fodiendam, *mergas* furcas, vid. Rud. 3. 4. 58. ex sono vocum haec fingit, modo ab Hannone prolatarum — 65. 66. *sub cratim* (cratem) etc. *sub crate necare* subplicium, quod Carthaginiensibus vsitatum fuisse dicitur. Tacitus de eo, in libello de morib. Germ.: "Proditores et profugos arboribus suspendunt, ignauos et inbecilles et corpore infames coeno ac palude, iniecta insuper crate, mergunt." Livius 1. 51. "ibi tam atrox inuidia orta est, gladiis in medio positis, vt, indicta causa, nouo genere lethi, (Turnus Herdonius) deiectus ad caput aquae ferentinae, crate superne iniecta saxisque congestis, mergeretur." Liv. 4. 50. ad vociferationem eorum, quos necari sub crato iusserat, concursu facto etc. — 71. *aduenam qui inrideas* hero qui persuadeas, me dixisse, quae mihi in mentem non venerunt — 73. *migdilybs* mixtus Libys est; Carthaginienses Tyriorum et Afrorum vtebantur lingua, quare bilingues audiunt, quod alio sensu est *fallaces* inprobi. Alii: qui mox punice, mox latine loqueris — *bisulcilinguam* et *proserpientem bestiam* i. e. serpentem itidem alterutro sensu vocat — 85. pro *Antidamarchi* Lipsius et plerique omnes legendum esse consentiunt *Antidamae*. Huius v. 87. ipse se filium vocat. Antidamas autem v. 100. Demarchi erat filius adoptiuus. Non male igitur coniiciunt, *Antidamarchi* ortum esse ex *Antidamae Demarchi* sc. filii — 89. *nam habeo domi* alteram tesseram, cui haec plane par est — 109. *frater patruelis meus* ille et ego fratrum eramus filii — 119. iungunt plerum-

que: *num neuis* non vis? Rectius vero iungendum puto *numne vis?* Sic Truc. 2. 6. 65. *numne* vis, me ire ad coenam? Cic. Nat. D. 1. 31. deum ipsum *numne* vidisti? — 125. *si quid me fuat* si quid mihi adcidat, si obiero, nempe filiabus non repertis — 128. *vteris operam meam* opera mea. Raro quidem, sed apud Terentium quoque, Adelph. 5. 7. 29. *mea* quae praeter spem euenere, *vtantur*, sine! — 132. *amat a lenone* vid. Pseud. 1. 2. 69. — 136. *neque eam incestauit* nec rem cum ea habuit. Serv. ad Aen. 12. *incestus est quaecumque pollutio* — 147. *pol magis quam vellem* tibi placeo, nolim reperiri in adsimilando artifex, verum autem meum est desiderium — 148. *crudum* inhumanum. Truc. 2. 8. 14. — 151. Milphio hactenus non dixit, puellas ibi esse cum nutrice: qui potest igitur Hanno quaerere, qua facie earum nutrix sit? Non habeo, quo excusem hoc, nisi, quod Hanno, vnas suas filias cogitans, interrogare quidem omiserit, an nutrix cum iis sit, at tamen, quasi ille, quod cupit, adfirmasset, porro quaerat, qua ea facie sit — 152. *corpore* colore *aquilo* subnigro.

IN ACTVS V. SCENAM III.

2. *tunicatum* hominem. Ennius de Carthaginiensibus *tunicata iuuentus* — 3. *nam quem* quemnam — 9. *filiis* filiabus — 20. *earum mutarentur nomina* ex hoc ipso Plauti loco Alciatus obseruat, mulieres, quae stupri licentiam apud Aediles professae meretricium instituerent quaestum, nomen mutare consueuisse. Douza addit: quae quaestui renuntiarent meretricio, isto nomine cum persona deposito, liberum ingenuumque nomen sibi adsumere solitas. Consentiunt Pithoeus, Durantius, alii. Cellis meretricum superinpositi erant tituli, earumque nomina in fronte pendebant. — 22. Hannonem puer felicem videtur praedicare, 23. nutrice forsan adsentiente, aut populares suos salutante — 28. *hos* seruos meos sarcinatos — 30. *illas* filias — 33. 34. haec Hannonis seruis putant dici, quare Gruter. ea Hannoni tribuit ipsi, quod non videat, cur Milphio istis tam inclementer debeat dicere. Nec vero caussa adparet, cur Hanno seruis minitetur. Milphionis verba esse puto, non vero Hannonis seruis, sed secum dicta: se probe exerciturum esse Agorastoclis seruos in coena adparanda, quam curare iussus erat. — 34. *robustum codicem.* Festus: robur in carcere is locus, quo praecipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robustis

includebatur — 35. addit: *ego faxo* vt vos, conserui mei, *hospitium hoc leuiter laudetis* omnes vos habebo sollicitos. Ter. Heaut. 3. 1. 52. — 44. *praeterbitamus* praetereamus, alia quam illae via euntes. Epid. 3. 4. 1. — 49. *Graecae sunt hae columnae, sustolli solent.* Salmasius: punicae columnae ligneae videntur fuisse, quae simul cum basi conficiebantur, Graecae autem lapideae, quae, quum in bases sustollerentur, celsiores fiebant. Gronovius: columnae omnes non in alium conficiuntur vsum, quam vt erigantur, quo facto grandiores videntur: Graecae autem columnae prae ceteris erant elegantes.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. *qui amabilitati animum adiiceret* qui elegans formarum spectator sit. Ter. Eun. 3. 4. 18. et Stich. 5. 4. 58. vox *amabilitas* reperitur — 2. *oculis epulas dare* supra 1. 1. 64. oculos delectare munditiis meretriciis — 4. *opus* alii *opes* — 6. *murrhinus* vid. Pseud. 2. 4. 51. — 9. *praepotentes* formosissimae. Sic et *fortis* pro pulcra Bacch. 2. 2. 38. Mil. 4. 3. 13. — *pacis potentes* v. 4. 2. 27 sq. primis hostiis Venerem placauere extemplo, et 5. 3. 16. — 12. *Et pol ego* hoc spero, *quum cognosco,* quanto nos ingeniis praestemus aliis, quae in delubro aderant, puellis: quanto plus commendationis nostra in modestia sit, quam ceterarum in proteruitate — 14. *vitalem aeuum.* Lucretius 3. 60. habet: non *omnem* possit durare per *aeuum.* Pro *vitalem* autem in Ms. aliquo reperitur *talem,* vt construi posset: per quem talem (qui talis est) viuimus aeuum. — 15. *da diem sospitem rebus meis agundis:* sospitare velis, quae hodie ago — 17. *inuictae* in qua mansi, a qua nullis me difficultatibus molestiisque absterreri passus sum — 18. *nam mihi est* leno *obnoxius* in plagio furtoque deprehensus — 20. *cluet victoria* victoria excellit; ita vincit, vt inclarescat — 23. *illic* in delubro *non os oblitum est fuligine* vid. v. 10. si a iuuentute ibi non es inridiculo habita, quod aliis meretricibus ita videtur adcidisse, vt os iis oblineretur fuligine — 24. 26. *patruissime* superlatiuus comice confictus — 34. *nimisque operam dant, vt placeant viris* h. l. vbi sermo de puellis est, sententia verissima est, et sine dubio Plauti genuina. Alii legunt *minusque operam dant* etc. quam lectionem probarem, si sermo esset de vxoribus, vt *viris* esset *maritis* — 38. pro *quid* Gulielm. mauult *qui.* Sed non est,

quod mutetur — 39. *mea fiducia* pro *mei*, me ſpectans et amorem meum; confiſus, me non paſſurum, vt ſeruae maneant — 54. *ſitiunt qui ſedent* ſpectatores, ergo *in pauca confer*, quae reliqua ſunt — 59. *auteſtare me* vid. Curc. 5. 2. 23. — 64. in *me meae latrant canes?* qui pro me facere deberent, mihi aduerſantur? — *adludiare* dicuntur canibus ſuis, qui blandiuntur iis, eos demulcent Stich. 2. 2. 58. — 65. *linguam obiicito* vid. Aſin. 1. 3. 105. — 67. *ite, ſi itis*. Sic Camerarius. Aldina: *ite, ſultis* — 78. *ſatis ſunt* hae ſorores *maceratae* perterrefactae, adflictatae. Gruterus haec verba Hannoni tribuit — 82. *ne di darent indigna* h. l. ſeruitutem *indignis* vobis, quae non eſtis meritae, *id ego euenire vellem* mallem, deos non eſſe paſſos, vos meliore fortuna dignas, ſubreptas adhuc fuiſſe ſeruas — 87. *huiusce* δεικτικῶς, ſe ipſum digito monſtrans dicit: *huiusce* meus patris veſtri *fratris filius* — 96. *tenere collum* patris tui — 97. *omitto* collum patris, quo ſe Agoraſtocli deſponſari cupere prodit — *ſperata* tu mea ſponſa. *ſalue* dicens oſculaturus eam eſt — haec vero, quod nondum patris ex ore audiuerat, eum ſe huic deſpondiſſe, dicit quidem *omitte* ne amplectaris me, addit vero 98 *ſalutem* tibi dico, tamquam cognato meo. — Altera vero, Anteraſtilis, quae eum ſororis amatorem eſſe ſciebat, amplexaturo dicit *nolo ego iſtuc!* et tamen amplexanti; *enicas me!* — 90. pater nunc iubet filias amplecti, alteram ſponſum, cognatum alteram — 102. *numero* nimium cito Caſ. 3. 5. 21.

IN ACTVS V. SCENAM V.

2. *ſcurrae* vid. Epid. 1. 1. 13. — 4. *atrienſis* Caſ. 2. 8. 28. — 6. *pro minore parte prandii* explicant: cepi pignus, quod maioris pretii eſt, quam prandium, quod mihi debebatur. Leno igitur, quum miles ſc. 6. v. 22. oſtendiſſet ei, quid ferat ſecum, arrhabonem, v. 23. exclamat: *perii hercle!* — 7. *ſic dedero!* minitantis aut triumphantis. vid. Men. 4. 2. 40. *ſic datur!* — *aere militari*, vt milites ſolent, ſpoliando, caedendo — 8. *circumduceret* vid. ſupra 5. 2. 16. — 9. *mea amica* Anteraſtilis — 10. *morula* maurula i. e. nigra. Sed Mſſ. praeter Brix. habent *merulea* i. e. nigra, vt auis *merula* eſt — 12. *qui cortinam* etc. homines ſole peruſti, qui vas, aqua plenum, ludis circenſibus circumferunt, vt equos curſu defeſſos frigida adſpergant. Lamb. — 16. *hoc* quod intus furatus ſum — 18. *congeminatio* altera Ago-

raſtoclem, altera ſenem quemdam tenet amplexa — 22. *baliolum* ſubfuſcum, quales Afri ſunt — 24. *tunicis demiſſitiis* ad talos demiſſis — 25. *ad amatricem Africam* alii explicant: in Africa natam, quod vero militem ſciuiſſe vix credibile eſt; alii: amatricem Afri, quod puellam videbat amplexam tenere Afrum. Alterum magis videtur maledictum ex triuio adreptum, et hoc quidem milite dignum — 28. *nolo* te eam tangere — 29. *hanc tactio.* vid. Aul. 3. 2. 9. — 30. *ligulam* vocat contemtim, puſillule — 31. *hallex* pollex *viri*, pollice non maior — 33. *maena* piſcis eſt vilis, deglubi ſolitus — *Sarrapis ſementium.* Serapis, Aegyptiorum dei, qui agriculturae in primis praeerat, imagines, per ſementis tempus a ſacerdotibus, per pagos, ad ſtipem conligendam circumferebantur, vt, quo largius donarent ruſtici, eo vberior proueniret a deo meſſis. ſenſus igitur: qui aeque deformis es, ac Serapidis iſtae ſolent eſſe imagines. Pro *ſementium* alii *ſenicinctium* alii *ſemicinctium.* Turnebus vero Lambino aliisque locum videtur ingenioſe reſtituiſſe, qui pro *Sarrapis ſementium* legi vult *arra piſa ementium* i. e. homo viliſſime. Quid vilius *piſis?* qui pro iis *arra* datur, eum ipſum nullius pretii eſſe oportet — 34. *maſtruga* veſtis ſcortea, quae peſſime olebat, qua Sardi vtebantur et barbari ſeptemtrionales — Palmer. dicit ἅλς eſſe contumeliae vocabulum, vnde Curc. 4. 1. 2. *halophanta*, et hoc Poenuli loco *halagoras* ſeu ἅλς ἀγορᾶς, qualis ſal in foro interdum venditur conruptus. *Hama* autem Salmaſio eſt vas, in quo ſal ille venditur — 34. *plenior es allii* magis foetes allio — 35. *vlpicum* allii ſpecies. Columella 11. 3. *vlpicum* quod quidam allium punicum vocant — *quam romani remiges* quorum victus erat cum atro pane allium — 36. *prurire* dicuntur malae, dentes, dorſum, caput Amph. 1. 1. 130. Mil. 2. 4. 44. Bacch. 5. 2. 75 etc. quando pugnos et verbera praeſagiunt aut metuunt — 38. *tympanum* vt Galli, Cybeles ſacerdotes feminiri — 43. non ingrata tamen Anteraſtilis eſt erga militem, a quo amari ſe ipſique ſciebat praeponi Adelphaſio. v. 43 ſqq. monet hominem, v. 50. pro eo intercedit — 57. Satius Hanno eſſe putat, verbis comminationibusque, quod cogendus leno erat, eum cogere, quam iure iudicioque. Fraude quidem, a Milphione reperta, quod nunc ſine ea conſequi ſe quaeuis poſſe videbat, vti amplius noluiſſe videtur.

IN ACTVS V. SCENAM VI.

14. 15. 16. dicens *ſume hinc* collum ſuum monſtrat, quo v. 17. omnibus ſe ſatis facturum dicit, quaſi *baiolus* qui collo humerisque onera geſtat — 18. *aduorſum quidem* nihil extricare intpp. potuerunt, niſi vt iocum neſcio quem obſcoenum his in verbis latere dicerent. Agor. v. ſq. intelligit, eum nihil recuſaſſe; emendauit igitur Turnebus *haud verbum quidem*, et Lamb. legit verſum *Ag. numquid recuſas contra? Ly. ne verbum quidem.* Priorem ſequutus ſum — 23. *immo haud multo poſt* peribis.

DE SCENA

quam poſt Act. 5. Scen. 6. Edd. Vett. adiecerunt, in Argumento pauca dixi.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
PERSAM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. pro *princeps* Meurſius legendum putat *priceps* i. e. *praeceps*, quod non videt, qui primum amanti maiores, quam ceteris amantibus, aerumnae exantlandae ſint, et quod, veteres *pri* pro *prae* dixiſſe, Feſtus in *priuignus* teſtatur. Sed pro *princeps* eſt Mſſ. auctoritas, et ſenſum eſſe adparet: *qui princeps* vt primum *amans* amore aliquo captus *ingreſſus eſt in amoris vias* animum adiecit ad vias, quibus amica potiatur, indagandas, *egens* licet opibus deſtitutus — 2. ei plures grauioresque, quam Herculi, labores erunt ſubeundi — 3. 4. perſequitur nonnullos Herculis labores: *cum leone* Nemeo, *excetra* hydra Lernaea, *ceruo* cerua Dianae aeripide, capienda viua, *apro aetolico* ſeu erymanthio, *auibus Stymphalicis* quae Stymphalides vulgo vocantur, *Antaeo*, gigante in Libya, Oſiridis fratre, occidendo — 6. *non eſt!* explicatur Trin. 3. 3. 32. — 11. *quaſi lippo oculo* etc. prouerbium de re, qua abſtinere non poſſumus, licet eam damnoſam nobis eſſe ſciamus — 12. *praefulciat* vid. Pſeud. 3. 1. 6. Apud Ter. in Phormione 2. 3.

57. seruus, ironice quidem, vocatur *columen familiae* — 17. *vt queo*. Ter. Andr. 4. 6. 10. *vt quimus*, aiunt, *quando, vt volumus, non licet* — 19. *nimis stulte amicis vtere* nescis amicis vti — 20. *visitaui* vid. Curc. 2. 3. 64. Epid. 4. 1. 12 et 24 etc. — 21. *ferreum fortasse* negotium fuit. Most. 1. 1. 18. *genus ferratile* vocantur compede vincti in pistrinum aut ad opus rusticum dati. — *plusculum* alii putant aduerbium esse *plus quam annum* alii adiectiuum *maiorem partem anni* — 22. *praeferratus apud molas* in pistrino vinctus *tribunus vapularis* vbi prae ceteris vapulabam — 26. *Titani* alias *Titanes* de quibus fabula satis nota est — 27. *quibus sat* par *esse nequeam* quorum iussa non capessere queam — 28. *vlmeae catapultae* etc. ne virgis caedatur latus tuum — 29. *eleutheria agito* solennia in honorem Iovis Eleutherii, i. e. iam libertate fruor, hero peregre profecto — 32. *scapulae pruriunt* vid. Poen. 5. 5. 36. — 34. *haec dies summa hodie est* hoc die res in discrimine versatur — 37. *numos sexcentos. numus*, nisi additum sit *aureus*, apud Plautum putatur esse didrachma, seu duo denarii, quorum denariorum seu drachmarum centum aequant minam argenti. Sexcenti igitur numi seu mille ducentae drachmae sunt duodecim minae — *pro capite* libertate, vt Pseud. 1. 2. 42. Poen. 3. 1. 16. — 38. *reponam* reddam, rependam — 39. edd. vett. *age sis, benignus subveni*. Camerar. reperit: *age, si benignus, subueni*. Pareus: *age, si benignus, subueni* — 41. *potessit* antique pro *possit* — 42. *aquam a pumice* (alii *e pumice*) poscere ab aliquo, quo ille caret ipse. Pseud. 1. 1. 73. Aul. 2. 4. 18. — 46. pro *habeo* Douza cum Paris. Ald. et Basil. legit *habes*, quod sensus videtur requirere — *habes in mundo* domi. Epid. 5. 1. 12. Cas. 3. 3. 3. — 49. *obsecro te, resecro* pro: redobsecro, obsecro iterumque obsecro. Siberus — *odio me enicas* molestae mihi sunt preces tuae, qui, si potero modo, te iuuare cupio — 51. *iamne abis?* Toxilus diutius adhuc orare et monere eum cupit. sed, quod hoc molestum ei esse audiuerat, pergit *bene! ambulato, sed recipe* etc. Abiens Sagaristio clamat: *caue fuas mihi in quaestione* si rediero, i. e. ne quaerendus mihi sis. vid. Capt. 2. 2. 3. — 53. *excoxero* i. e. excogitauero.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *meum alimoniae* est a coniectura Camerarii, alii *maiorum meorum* — *antiquus* et *vetus* etiam Most. 2. 2. 45.

iunguntur — 6. iisdem verbis Capt. 1. 1. 9. quasi mures ſemper edimus alienum cibum. Diogenes, quum mures videret ad menſam ſuam ſubrepere, *ecce tibi*, inquit, *etiam Diogenes paraſitos alit* — 8. *duris Capitonibus* vid. not. ad Capt. 1. 1. 21. cf. Curc. 3. v. 24 ad 28. adludit autem ad familiam Capitonum, Romae non incelebrem — 10. *quadruplari me.* τὸ *me* abundat. Aſconius: "quadruplatores adcuſatores ſeu delatores criminum publicorum ſub poena quadrupli, ſiue, quod ipſi ex damnatorum bonis, quos adcuſauerant, quartam partem conſequebantur." Sed quadruplum certe non eſt quarta pars. Alii explicant: paraſitum nolle ereptum ire bona aliena, *ne quadrupletur* ne cogatur ad quadruplum ſoluendum. Niti putatur haec explicatio Vlpian. l. 2. π. de vi bon. rap. *in hac actione intra annum vtilem verum pretium quadruplatur.* hoc vero paraſitus v. 11. *ſine ſuo periculo* facere non potuiſſet. Gronovius explicat: paraſitum nolle adcuſatorem vel delatorem eſſe, licet is quaeſtus tum multo eſſet vberrimus, et, niſi delatores manifeſtae calumniae conuincerentur, ſine ſuo periculo e damnati bonis potirentur parte. Plautus ipſe v. 11. explicat: non decere, aliena bona (fraude mala) ereptum ire — 13 ad 22. nihil mihi videtur mutandum — 13. 14. 15. rei publicae intereſt, noxios puniri, quare, *quicumque id facit* adcuſat *rei publicae magis* reip. vnius *non ſui quaeſti* quaeſtus *cauſa*, *animus induci poteſt* adduci poſſum, vt credam, *eum eſſe ciuem et fidelem et bonum* — 16. 17. *ſed legirupam qui damnet* ſed qui in iudicium aliquem vocare velit ob leges violatas, *det in publicum dimidium* hoc paullo poſt explicare videtur v. 20. *aequa parte prodeant* et v. 22. *non albo rete obpugnent;* adcuſator non ſit ſine periculo, ſed eius, calumniatoris deprenſi, non minus ſit periculum, quam rei, noxii reperti, ſeu adcuſatori reoque dimidium i. e. aequum vtrique ſit periculum — 17. *atque etiam mea lege* ſi mihi legis de adcuſatoribus ferendae eſſet copia *adſcribitor* hanc adderem clauſulam: 18. *vbi quadruplator quoipiam* (*cuipiam:* ſic cum Acidalio lego pro *quempiam*) *iniexit* (iniecerit) *manum* in ius eum vocauerit — 19. *Tantidem* etc. eadem poena propoſita adcuſatus adcuſet adcuſatorem ſuum — 20. *vt aequa* pari vtrimque *parti* (parte) propoſito periculo *prodeant* etc. ad praetorem eant, qui per *treſuiros* Amph. 1. 1. 3. damnatum in carcerem mittet — 21. *ne adpareant* vt absterreantur a malitia ſua — 22. *qui albo rete*

(reti) qui fraudibus tectis, insidiose, specie rei publicae consulendi, persona boni ciuis inducta *aliena* etc. Gronovius autem vult *albo* praetoris, in quo is edicta, actiones, interdicta proposita habebat, *rete* tamquam reti. Adcusator adripiebat aliquid ex albo praetoris, quod ad adcusandum videbatur aptum. Nec praeteribo, Acidalium v. 13. pro *quicumque* legendum putasse *qui non*, et v. 14. animus *haud* induci potest — 26. *quieuerint recte*, nec ne an intactae adhuc adsint.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. pecunia *sua*, qua eum fraudauero — *sibi* prorsus abundat — 5. hunc versum clamat seruis, qui intus erant — *ocius* in MSS. non legitur, sed *oculus* aut *oculos*, quare Gruterus legendum putat *foculos*. vid. not. ad Capt. 4. 2, 67. nisi malis *focula*. vid. infra v. 24. Nonius dicit: *focula* sunt nutrimenta, vnde foculare dicitur et fouere — 7. *struthea* malorum cydoniorum genus, quae Dioscoridi *vera*, parua, rotunda et odorata sunt, vnde Genuenses vinum parent delicatum; magna vero minus sunt vtilia — *coluthea* fructus arboris, quae vocatur coluthea — 8. *scutrae* patinae scutiformes — *calamum* odoratum — 9. *congerro* Nonius: dictus a gerris, i. e. nugis, ineptiis; conlusor, sodalis Most. 3. 2. 27. — 12. *collyrae* panificii quoddam genus, quod ex iure sumeretur, vnde v. 15. *ius collyricum* — *colliphium* panis cum recenti caseo commixtus — 16. *epicrocum* Festo est: genus amiculi croco tinctum, tenue et pellucidum — 17. *iuream* etc. ius collyricum tam crassum et concretum sit, quasi e iure placenta fieret — *in vesicam eat* nimis liquidum, quod non facit ad saturitatem — 23. Nunc non Saturio vocandus sum, sed Esurio — 24. *focula* vid. v. 5. — *at edis* edas, seu edes — 27. *alecis*, alec, alex, halex ἰχθὺς τεταριχευμένος, seu salsugo et liquor, in quo pisces seruantur — 28. *sapis ad Genium* meum: de esculentis adprime sapidis idem mecum indicas — *here* heri — 29. *qua de re* putat: de numis — 30. *muraena* piscis delicatus, *lampetra* a lambendis petris dicta — *conger* optimi saporis est frigidus. Mil. 3. 1, 163. probus hic conger frigidus — 31. *obpectuntur* digitis, quasi pectine, circumroduntur et comeduntur — 32. *proelium committere* discumbere ad ientaculum — 33. *omnes esse* edere *mortales* — 34. *mane quod tu obceperis* etc. Heliodus: ἠὼς τοι προφέρει μὲν ὁδοῦ, προφέρει δὲ καὶ ἔργου —

40. Inopia domestica facit parasitos: cui opes sunt ipsi, vnde indulgeat genio, ei non opus est, aliis parasitari — 41. *coepere* praesens huius verbi, nisi apud comicos, haud facile obcurret. Men. 5. 5. 57. lites *coepio*. Truc. 2. 1. 33. alium quaestum coepiat etc. — *tuburcinari*. Nonius: vorare — 43. *Cynica esse e gente* coniectura est Douzae. Alii: *Cynicum esse egentem*. Gulielmius malebat: *Cynicum esse gentem oportet parasitum*. Volebat enim *parasitorum*, quod *vnus homo* non videbatur dici posse *gens*. At Virg. Aen. 10. 228. est: vigilasne, deum *gens*, *Aenea?* Sed recipienda mihi tamen MSS. Pall. lectio videbatur: *Cynicum esse gentem oportet parasitum probum*, quam Gronovius iam genuinam esse adnouit — 44. *ampullam* vas olearium, quo in balneo vtatur, *strigilem*, qua se ibi defricet, *scaphium* intelligunt alii vas vinarium, alii matulam — 49. *non ad istoc* ad concubitum — 57. *Megaribus* metaplasmo pro *Megaris* — 58. 59. *pereunt reliquiae* cibus corrumpitur, edamus prius, *posterius istuc tamen fieri potest* — 59. *scin quam potest?* eodem sensu dicitur, quo apud Plautum saepe *at scin quomodo?* v. c. Amph. 1. 1. 200. etc. — 60. *edis* edes — *ne frustra sis* ne spe fallaris inani. Men. 4. 3. 18. — 63. ex hac *decuria* conuiuarum meorum — 75. *causiam* pileum. vid. Mil. 4. 4. 41. — 79. *abs chorago* praebitore adparatus scenici. Trin. 4. 2. 16.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. 2. *indoctae* artium meretriciarum; *inmemori* explicant: indocili. est autem, quod Ter. Heaut. 5. 1. 8. dicit: nihil intelligens, nisi idem dictum sit centies. Sed minus videtur Plautus id curasse, vt quinque, quibus vteretur ancilla, voces sensu magnopere essent diuersae, quam imitatus esse morem mulierum, in obsensa praecipue aliqua, plerumque verbosiorum. Aegre ferebat Soph. *bardam* ingenio tardam se videri habitam. — 3. 4. *simul vna* iungitur quoque Poen. 3. 1. 50. omnes *simul* didicimus tecum *vna*. Alii: *simul bibere*. *Vnam quidem* etc. Alii: *simul bibere*. *Nam me quidem* etc. — 5. *sector* tecum vixi, seu potius: te artium meretriciarum vsa sum magistra — 6. *cucus* i. q. cuculus — 7. *meum ingenium* me non insipientem esse *non edidicisti fans atque infans* seu docueras me, seu nihil dixeras. Non temere ancilla vtitur voce *infans*. Magna nimirum *infantia* Lemnis. cernitur: tacet,

quamdiu poteſt, et quoties loquitur, verba profert quam pauciſſima. Ignauiae hoc eſt, quam leno ei 5. 2. 68. exprobrat — 9. *id* eo, amore *tuus ſcatet* turbidus eſt *animus. Scatere* ſpectat *placidum.* Palmer. pro *ſcatet* malebat *caret* — 15. quod in Mſſ. eſt *eius auris quae* ortum id nonnulli putant ex *eius aures iis quae.*

IN ACTVS II. SCENAM II.

2. *Verbereum caput* i. q. verbero. Coniecerunt quidam *verueceum caput* pro homine ſtupido. Apud Plautum vero Caſ. 5. 2. 5 et Merc. 3. 3. 6. *verueces* non ſunt: ſtupidi, ſed: ad Venerem inepti — 6. *Eo dem pignus tecum* me melius ſcire, quot ſint mihi digiti in manu, quam tu ſcis, quod ego tibi dixi. Diſſaldaeus — 7. *ſine me ire* cum tabellis et mandatis tuis ad Lemniſelenen — *et iubeo et ſino,* non modo *ſino* te ire, ſed etiam *iubeo* — 8. *vt domi ſis* meae redux, *quum ego te* vix *illic eſſe cenſeam*, i. e. properato opus eſt, vt citius negotium confeceris, quam ego te inchoaſſe putem — 9. puer hoc ita iocatur intellexiſſe, vt domi ſuae eſſe iubeatur, quando ad puellam iniſſe putetur — 10. *aliquid te peculiabo* donabo tibi aliquid, quod ad peculium tuum adiicias. Sunt, qui ſibi neſcio quid obſcoeni odorari hic videantur, ob vſitatiorem in primis vocis *inpudicitia* ſignificationem, quae mihi vero hic locum non videtur habere. — 11. dicit puer: *ſcio* notum eſt *fidei herili* promiſſis heri ſeruo datis *vt obprobrari ſoleat* vt ineſſe dicatur *inpudicitia* hoc vitium, vt non pudeat heros, ſi promiſſis iſtis non ſtent — 12. *nec ſubigi queantur vmquam* et vt cogi non poſſint heri, *vt pro ea fide habeant iudicem* vt a ſeruo, ob promiſſum non ſeruatum, in ius vocari poſſint — *queantur* eodem modo, vt *coeptum eſt*, additur infinitiuis paſſiuis, actiuum vtriusque verbi infinitiuis actiuis — 13. *ego laudabis faxo* haec verba, quae Paegnio tribui ſolent, tribuenda ſunt Toxilo: *abi modo* quo iuſſi, *ego laudabis faxo* promiſſo, quod tibi dedi, ſtabo, *ſed* etc. — 17. *paſſer marinus* ſtruthio. vid. not. ad Poen. 5. 2. 51. *ſtruthio* ita volare ſolet, vt a terra ſe non tollat, ſed, alarum paſſis velis, vna currens remiget. Quare, quum Tox. iuſſiſſet *vola curriculo*, puer ſecum dicit: *iſtuc ſtruthio ſolet* — 18. *quis haec* feminine. v. Epid. 4. 1. 6. — 20. *perhibetur* dicitur — 21. pro *obieci*, quod in Mſſ. eſt, Camerar. reſtituit *obicem* i. e. apud ancillam hanc, quae me remoratur. Douza mauult *inebram*. Feſtus:

inebrae anes, quae in auguriis aliquid fieri prohibent, et prorſus omnia *inebra* adpellantur, quae tardant vel morantur agentem — 29. *nemo homo* pro: nemo hominum, apud Cic. quoque et alios legitur, vt *nemo ciuis*, *nemo quisquam* — 30. *probas* aeſtimas; alios putas eſſe malos, quod ipſa mala es — 31. *vt decet lenonis familiae. decet* cum datiuo, pro: vt decet mulierem e lenonis familia — 34. *quo agis* te? i. e. quo is? — 38. *me quidem haud decet* quod paria ſibi puer et ancilla reddunt, legendum Gronouius putat *haud dedecet* — 40. *quo te inmittas* i. q. v. 39. *quo iter facias*. Palmer. mauult *quod* (pro *quo*) *inbitas* — 42. pro *adſta* Douza diuiſim *at ſta*, cui Paegnii *at propero* feſtiuius reſpondeat — 43. *cedo manum ergo* oſtende huc manum, vt certior fiam, te nihil habere i. e. manu tenere — 44. *vbi illa altera eſt furtiua laeua?* vid. not. ad Epid. 1. 1. 8. cf. Aul. 4. 4. 13 ſq. — 45. *ne me adtrecta ſubagitatrix* ne me inpudice adtrecta. *ſubagitare* enim eſt: inpudice adtrectare — 46. *ingratum* non redamantem — 47. *tempori* mature: dum per formam et aetatem licet, debes voluptati indulgere — 48. *capillus verſipellis fiat* albeſcat — 49. *haud etiam es octoginta pondo*. Explicant quidem *octoginta annorum*. equidem mallem; vix pendis octoginta pondo, vix pondus corporis tui octoginta pondo aequat; nondum adultus, puſillus adhuc es. Conf. Aſin. 2. 2. 33. *quot pondo te cenſes eſſe nudum?* — 49. 50. *illa* Veneris *militia militatur multo magis confidentia* neruorum, qua confidere poſſis, firmitate *quam pondere* mole corporis — 51. *peritae* in palaeſtra meretricia exercitatae — 55. *exterebrabis* Nonius: vi extorquebis — 56. *merx tu mala es* vid. not. ad Caſ. 3. 6. 22. — 62. *tippula* Feſtus: beſtiolae genus, ſex pedes habentis, ſed tantae leuitatis, vt ſuper aquam currens non deſidat. Gloſſ. ἐφυδρὶς Varro: leuis tippula lymphῶν frigidos transit lacus — 67. *abietem* tabellas abiegnas, cera inductas. Bacch. 4. 4. 64. Pſeud. 1. 1. 18.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. mauult Iovem *Ope*, quam *Rhea* natum vocare, ad opes adludens, ſibi commodatas — *viripotens* viribus potens — 2. voces *lubens meritoque* in gratiarum actionibus iungi ſolitae — *vitulor* laetus Iovi gratulor. Nonius verbum *vitulor* deriuat a *vita:* vitulantes veteres dixerunt gaudentes, a bono vitae commodo, ſicuti, qui nunc eſt in ſumma

laetitia, viuere eum dicimus; eaque pro deriuatione esse videtur, quod Ennius et Naevius syllabam *vi* producunt. Festus deriuat a *vitulus:* vitulans, laetans gaudeo, vt in prato vitulus; quocum consentit Varro, qui *vitulari* graeco μοσχιᾶν respondere dicit, quod apud Menandrum est — 4. *danunt* dant. Lipsius reponit *danit*, quod hae gratiae Iovi dicuntur vni — 6. *coelo missum* dicebatur, quidquid inopinato contingebat — 7. *Eretriam* Euboeae vrbem. Merc. 3. 4. 61. Passeratius autem reponendum putat *Erythiam*, insulam prope Gades, vnde Hercules Geryonis boues abstulisse dicitur. Iocose seruus Erythiam nominasse potest, in Hispania vero die septimi esse non poterat — 8. *die septimi* die septimo. Men. 5. 9. 94. cf. Most. 4. 1. 25. — 10. *non erant* non venales prostitisse caussabor — 12. *diu quod bene erit, vno die absoluam* totius vitae laetitias in vnum diem conferam, de futuro securus — *tax tax tergo meo erit* verberibus caedar. Vox *tax* ad strepitum verberum exprimendum comice ficta est — 13. *bobus domitis ex crumena* numos commodabo amico, quos in boues emendos inpendere iussus eram. cf. Asin. 3. 2. 43 sq. nimis vellem habere perticam, qua verberarem *asinos*, si forte obceperint *clamare* hinc *ex crumena* — 15. *bene admordere* insigni damno adficere. Pseud. 4. 7. 24. iam *admordere* hunc mihi lubet — *salinum cum sale*, vas in quo est sal. Aldina pro *salinum* habet *allium* — 16. *quid faciet mihi?* verba sunt periculum aut minas alicuius spernentis. Sic apud Ter. Eun. 5. 2. 40. Chaerea: haereo, quid faciam; quid mea autem? *quid faciet mihi* Thais? — 19. *vapulet!* vapulare est quidem serui nequam; sed etiam, quod insigniter a se contemni volebant ostendere, iubebant vapulare. Curc. 4. 4. 12. leno militi: *vapulare ego te vehementer iubeo* vbi vide notum illud: *vapula Papiria!* Sic et Asin. 2. 4. 72. *Merc. male seruus loquere? Le. vapula!*

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. *emere oportet, quem tibi obedire velis.* Sic Trin. 4. 3. 54. emere melius, cui imperes — 3. 4. *exhibeas molestiam* odiosus tu sis flagitator *si quid debeam, qui nunc sic tam es molestus* quum non sim in aere tuo — 5. *quid sim aetatis* me puerum esse infirmum: quod nisi esset, non inpune auferres maledicta tua — 7. *vlmitriba* i. q. Asin. 2. 2. 96. *vlmeus* qui virgis vlmeis caeditur — 12. *perciderim*

tundendo cruentauerim — *morticinus* conuitium in eos, qui facie sunt exsangui seu cadauerosa, vt Ter. Hec. 3. 6. 17. Plutarchus tales vocat *νεκρώδεις*. Sargastionem palluisse mirum non est 1. 1. 20 sq. — 13. *iam incubitatus es* paedicatus, stupratus — 14. sum quidem, sed *non gratis* sine mercede pacta — 16. *quod dicis* quod me interrogasti (obscoene intellectum) facere tu *non quis* — 17. antiquitus *praes esse* significat *praesentem esse* vnde *praesens*. Sag. dixerat *abi in malam rem* cui puer respondet: *at tu domum* abi, *nam ibi* domi tuae mala res *tibi parata praes est* praesens est, te manet — 18. Sag. se de *praede* intellexisse similat, ergo *vadatur hic me*, in ius vocat, vbi praedibus opus est. — 21. *alapa* fit palma, *colaphus* digitis compressis et in pugnum coactis — 27. *vmbra mea intus vapulat* verberaret herus me ob moram, si adessem — 29. *eccere* v. Trin. 2. 2. 105.

IN ACTVS II. SCENAM V.

3. *adleuat* aegritudine — 4. *aprugnum callum* vid. Poen. 3. 2. 2. — *conscreabor* qui screatus praenuntius ei esto, me magni quid adportare — 8. *vt valetur* pro vt *vales*, nescio an alio loco reperiatur vllo — 9. 10. Sagaristio respondet, vt patroni ridicule inflati clientibus solent. Ii enim mox dicunt *adito* adplica te ad me; mox: *videbitur* consultabo, quid fieri tua in re possit; mox: *factum volo* propensus ad salutem tuam sum; mox: *venito* domum meam; mox: *praemoneto* multis me negotiis districtum moneto, ne memoria tui excidat ex animo meo — 11. Toxilus ad nugas istas nihil respondet: visa enim crumena numis praegnante, quam Sag. e collo gerebat, quaerit potius: *quid hoc in collo tibi tumet?* — *vomica* est: abscessus malignus latens, puris plenus, apostema — 12. *mala manu* h. l. forsan nihil aliud, quam: *male, incautius*. Saepe vero mala manus tribuitur veneficis, v. c. Amph. 2. 1. 58. huic homini nescio quid est mali *mala* obiectum *manu* i. e. excantatus est — 16. *caue sis a cornu* — et *quia boues* etc. vid. not. ad 2. 3. 13. — 18. *in bubilem* sc. caulam. alii legunt *in bubile* sc. stabulum — *reiicere* compellere intro in bubile — *ne longius vagentur* vt recipere eos non facile possim, et forsan intercipiantur. Gruterus pro *vagentur* in altero MSt. suo reperit *vagientur* i. e *vagiant* quam lectionem valde probat, et Pareus recepit, vt sit: ne mugitu suo

furtum noſtrum prodant, vt Herculis boues furtum Caci. — 19. *ego reiiciam* operam tibi meam in reducendis bubus polliceor: argentum, quod commodaueris, reddam.

IN ACTVS III. SCENAM I.

2. *Perennitatis* quaſi alicuius deae. — 3. *ſuperſit* abvnde ſit, *ſubpetat* ſemper paratum ſit, *ſuperſtitet* quamdiu viuam, abſumi nequeat — 7. *ad hoc exemplum* quo nunc modo induta es. v. 1. 3. 78 ſq. — 8. *venibis* venderis — 11. *mirum quin* ironice, et alterius deridendi cauſa dicitur: hoc quidem mirum eſt, quod non etc. — 14. habebo te pro ancilla filiane, *vtrum magis erit in rem ventris mei* — 18. vt non aberremus ab eo, quod homines probos decet — 20. *ſubleſtior* v. Bacch. 3. 6. 13. — 23. *vt res eſt*, ſed vt anſam homines praebent ad reprehendendum calumniandumque — 30. *neuis* non vis. fruſtra repugnas mihi — 32. *fiat!* ſic volo, ſic iubeo. *quae hae res ſunt?* ſunt interdum formula indignantis, et h. l. putantur ſtomachantis eſſe paraſiti: quid mihi tam diu aduerſaris? Si interpungas: *fiat, quae hae res ſunt,* explicari poſſet: ſic volo, quod ſine periculo tuo ventri meo bene poſſis conſulere — 38. quae *praeter* plus ſapit, ſeu ſapere ſibi videtur — 41 ad 43. quod pater v. 41. dixerat *malo cauere* et filia v. 42. reſpondet *tibi cautum volo* i. e. tuae famae conſultum, pater iungit *tibi malo*, et derideri ſe putans v. 43. quaerit *malusne ego ſum?* — 49. *ſi mihi liceat* in manu mea res eſſet, *mihi lubere haud lubeat* non, quod tibi placeat, placeat mihi: filiam vendere. Pareus ex prius cuſis recepit: verum lubere haud liceat, ſi lubeat mihi — 57. *nunc hominum* τῶν νῦν ἀνθρώπων hominum, quales nunc ſunt, vt apud Virg. *ante malorum*, apud Ter. *ſemper lenitas* — 58. *cuiusmodi cum fama* explicant: puellas cuiuscumque famae facile nubi, quod quidem eſt: vel turpiſſimis probris diffamatas mulieres *hic* Athenis facile nubere, *dum dos modo ſit* — 64. Feſtus: *Soracum* vel *ſarracum*, genus vehiculi, quo ornamenta portantur ſcenicorum. Gloſſ. *Sarraca* ἅμαξα — 66. filiae dotem promittit ex artis ſuae libris *ſexcentos logos*, facetias, dicteria, ridicule! ſed Homerum quoque Aelianus 9. 15. narrat, Cypria ſua carmina filiae in dotem dediſſe — 67. Aſconius Siculos neque graeca, neque latina lingua bene vſos eſſe teſtatur. Cic. ſi literas graecas Athenis non Lilybaei, latinas Romae non in Sicilia didiciſſes — 68. *vel men-*

dico exſpectabatur, vt diceret: hac dote vel ditiſſimo nubere potes, et παρὰ προςδοκίαν dicit: mendico! Alii: hac dote, ſi vel mendico nuberes, non egeres.

IN ACTVS III. SCENAM II.

2. *dare* daturum eſſe — 4. *ius iurandum amiſerit* fidem amiſerit, i. e. ſi hodie ius iurandum non ſeruauerit, in poſterum ne ſanctiſſime quidem iuranti fidem habebo. Apud Nepotem Eum. c. 10. exercitus, qui ter iurauerat, ſe Eumenem defenſurum, prodendo eo *fidem amiſiſſe* dicitur.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1. exiens conſeruis clamat, qui erant intus — 2. 3. hic *lutum* et *coenum* de lenone, Bacch. 3. 1. 17. *lutulentum coenum* de aedibus blanditiisque meretriciis — *coenum commictum* ſeu *comminctum*, commingendo lutulentius factum — 4. *iniure* Nonius legit *iniurie* — *illex* vid. Aſin. 1. 3. 68. Poen. 3. 4. 35. — 6. *procax* inpudenter poſcens — 13. ſtabulum *ſeruitricium* alii putant eſſe a *ſeruitrix* i. q. ſerua; alii explicant *plene tricarum ſeruilium*; alii *ſeruitio trite*. Colerus legendum cenſebat *ſeruitutium*, Gronov. *meretricium* — 14. *ſubiculum flagri* flagro adſidue ſubiecte. Meurſius legebat *ſudiculum* quod genus erat flagelli, ita dictum quod vapulantes ſudantes faceret, ſc. ſanguine — 16. *perenniſerue* qui per vitam quam longam ſeruus manebis — *lurco*. Feſtus: lura, os culei, vel etiam vtris, vnde *lurcones*, capacis gulae homines, bonorum ſuorum conſumtores — 25. niſi lingua mea regerere poſſet maledicta, ne digna quidem eſſet, cui ſalem darem lingendum — 28. *mirum quin* v. 3. 1. 11. — 31. *ex porta* in caueis erant portae ad beſtias emittendas, ſi ludi in circo darentur — 35. *cui hoc argentum ſpectandum*, vtrum probum ſit, nec ne, *dem* — 42. *ſubplicatum* diis, quorum benignitati manumiſſionem libertatemque adceptam referat ſuam.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. *ſub manus* i. e. ex ſententia, proſpere ſubcedere. legitur etiam Mil. 3. 2. 59. lepide hoc *ſubcedit ſub manus* negotium, et Mil. 4. 4. 7. negotium omne iam *ſubcedit ſub manus* — 3. 4. *Poſtprincipia* quae principia ſequuntur. Senſus: qui a principio rem ſobrie adcurauerit, ei poſt bene ſubcedet. Varro apud Gellium 16. 18. de diſciplinis mathematicis dicit: "ſed haec aut omnino non diſcimus,

aut prius desistimus, quam intelligamus cur discenda sint. Voluptas autem vel vtilitas talium disciplinarum in post-principiis exsistit, quum perfectae absolutaeque sunt, in principiis vero ipsis ineptae et insuaues videntur." — 13. *adtulisti* adtulisse te dices.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. *tiara*, pileoli genus, quo Persas Chaldaeosque vsos esse, Herod. L. 7. docet. Tempora et buccas velasse eum ostendunt Ovid. Metam. 11. 181. (Tempora purpureis tentant velare tiaris) et Iuvenal. Sat. 6. (Phrygia vestitur bucca tiara) — *condecorat* reliquum *tuum ornatum* persicum — 4. *Tragici et Comici.* Sic et Poen. 3. 2. 4. quin edepol condoctior sum, quam Tragoedi aut Comici.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *in dies* in singulos dies *compendi feci hodie* (Bacch. 2. 2. 6.) feci hodie, vt minus dare opus sit *binos panes* — 3. *ancilla* Lemniselene *sua nunc est* edit panem suum *argento vicit* redemta — 7. *fui benignus* multis credidi — 8. *nec satis a quiquam adcepi* nec sponsorem a quoquam adcepi, cuius fidem sequutus crederem — 9. *in iure* apud praetorem *abiurassit* abiurauerit, periurio negauerit, se adcepisse — 11. *transenna* funis extentus, quo captantur aues Bacch. 4. 6. 22. Rud. 4. 7. 10. — 13 ad 20. Ex vsu verbi *credo* his in versibus adparet, lenonem nihil aliud, quam iocatum esse, quum in superioribus diceret, se multis credidisse — 13. *quid agis? Do. Credo. To. Vnde agis te?* Haec Gruteri lectio MSS. auctoritate nititur. Alii, *quid agis, cedo, vnde agis te nunc?* — 24. *vitam viuas* Mil. 3. 1. 34. est *vita viuere* — 27. *tabellas* vid. 4. 1. 12 sq. — 38. *plenam bonarum rerum* opulentam — 41. *hospitium praehiberi* praeberi. Merc. 3. 1. 46. praehibere locum. Pseud. 1. 2. 49. vestem. vid. ibid. 1. 3. 143. cibum etc. — 46. *faculam* occasionem *lucrificam* lucri faciendi *adlucere vult* praebet — 47. *istas* literas, *quae norunt*, *roga* — 52. *forma liberalem* pulcram Mil. 4. 1. 20. Ter. Andr. 1. 1. 96. forma liberali — 53. *aduectam* alii *adductam* — 55. *suo periculo* si quisquam eam liberali caussa manu adserat, argentum pro ea datum non exspectet iri redditum. Curc. 4. 2. 4. — 59. *cerae creditum* in tabellis ceratis scriptum — 63. *nisi mancipio adcipio* nisi mea fiat ita, vt, si quis eam liberali manu adserat, venditoris id periculo fiat. Curc. 4.

2. 8. — 64. *matulam* h. l. inertem, dignum, qui pro matula habeatur. Most. 2. 1. 39. — 66. *mihi, haud inperito*, qui haud inperitus sum, *non eueniet* — 68. *refero* certiorem te ea de re facio — 70. *te* non est *te Toxilum*, sed. vt in sententiis saepe, *tu* ponitur pro *homo* aut *aliquis*. h. l. *hominem* de aliis, quam alios de eo, doctos fieri suauius est: Ter. Heaut. 1. 2. 36. scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex vsu sit — 71. ironice: metuendum scilicet est, *ne quis* etc. — 72. *destinas* emturus es Most. 3. 1. 113. quanti destinat (destinauit)? — 75. *iuxta tecum aeque scio* hoc ego non magis scio, quam tu — 76. *liberalis* v. 52. — *quisquis* feminine — 77. *facie concinna*, hanc laudem vero minorem esse adparet, quam *liberali*, quod Tox. dicit contemtim parce laudat. Sic fere ap. Ter. Heaut. 3. 2. 12. vbi seruus dixerat: *forma luculenta est* senex respondet: *sic satis*.

IN ACTVS IV. SCENAM. IV.

3. *verbum docte dicere* Douza mauult *doctum*, sed non est, quod a Mss. et edd. abeas — 10. *facinus* Popma vi aut malitia, *flagitium* libidine vel nequitia dicit fieri, scelus vtrumque comprehendere — 11. *ἄνδρες πόλεις, καὶ οὐ τείχη* — 20. *obcentabunt ostium* Curc. 1. 2. 57. Merc. 2. 3. 73. — 26. *quanti indicet* quo pretio venditurus eam sit, infra explicatur v. 37. *indica, fac pretium*, et 41. *indica* minimo daturus qui sis — 29. *quantum* quam primum *potest* fieri — 30. *pretio suo* iusto, quod ad praestantiam puellae conueniat — 36. *si tibi subiti nihil est* etc. si tibi venditio nimis adceleranda non est, nec mihi emtio — 38. *bene, pulcre*, vterque cum lucro, non carius emere, nec vilius vendere — 39. *prognariter* Nonius: fortiter, strenue. Sunt vero, qui apud Plautum Noniumque legi malint *prognauiter* — 40. *mancupio* v. sc. super. v. 63. — 45. *in foueam decidi* labsus sum, peccaui. Poen. 1. 1. 59. — 46. *adesses* Douza mauult *adesset*; vrbanius autem *adesses* gratias Toxilo agit, *adesset* autem leno satis rustice dixisset, Toxilum non contuens — 53. *vt ne contemnat te ille* inertiorem esse putet — 54. *a terra ad coelum* Prov. *ἀπ' οὐρανοῦ μέχρι γῆς* percontare, quidquid lubet — 55. abstitit adhuc puella, non longo quidem interuallo, a conloquentibus, quae modestia et seruam decebat, et, inter ignotos viros, virginem; Sagaristionem igitur Toxilus rogat, vt propius eam adcedere iubeat, ad

se, quasi proxenetam. Vocat eam Sag.: *i, ac morem illi gere* — 56. Toxilo dein permittit, *exquirere* quidquid vellet, qui propius eam ad emtorem adire iubet — 57. *vide* puella, *vt ingrediare* primum adcedas ad futurum herum *auspicato*, ne quid adcidat, quod mali ominis sit — Dordalus vero, *liquidum est auspicium* dicens, cupiditatem prodit eius potiundae, seu lucrum spectans, seu, quod v. 15 prodiderat iam, lubidine incensus — 58. adcedentem autem Dordalum concedere Toxilus iubet, donec adducat eam — 60 ad 62. non detrectat vna adesse, licet Sag. opus id esse negaret — 70. 71. Toxilus loquitur secum. *habet cor* callida est. Pseud. 3. 1. 3. *corde* conspicio. Epid. 3. 3. 3. *cor* sapientiae — 76. mensem *vertentem* integrum — 79. *in culina* de industria inepte respondendo, lepidissime lenonem ludit — 86. homo *qui fuit*, mortuus. Sic Capt. 3. 5. 1. me fuisse, quam esse, mallem etc. — 104. *si crebro cades* sines te futui, viris te praebebis — 106. *dabit grandes bolos* magno tibi erit emolumento.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

2. *si quid bonis* etc. vid. Capt. 2. 2. 108. — 4. *Persa* Sagaristio, qui nunc Persam te esse mentiris — 8. *ne cum argento* etc. ne solus praedam hanc auferas, sed me participem esse sinas. vid. 5. 1. 5. — 10. *praeda* leno cum sexaginta minis, seu talento, progreditur.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

2. *quid ei numi sciunt?* hoc esse: quam absunt? nemo non videt. Pro *sciunt* placuit quidem *fiunt* i. e. quid de his numis fiet, seu: quid his numis fiet; et versu tamen 3 Dordalus respondet ita, vt *sciunt* videatur audiuisse: *sciunt emere, facere.* Duo numi sunt tetradrachmum, seu quatuor drachmae, duodecim grossi — 4. *ne non sat esses leno* sat ostenderes auaritiam sordidissimam. Citari ad hunc locum solet Ter. Phorm. 3. 5. 23. *ne parum leno sis* quod vero est: ne parum callere videaris artem iuuenum inescandorum — 9. *hunc in collum.* Gruterus legi malebat *huc.* cod. Florent. et Paris. habent *hanc.* Sed et Capt. 4. 3. 2. legitur *collos*, et ibidem 2. 2. 107. *collus* — Crumenas autem a collo pendentes gerebant. v. Asin. 3. 3. 65. Epid. 3. 2. 24. Truc. 3. 1. 7. — 12. *mandatae* epistolae. alii *mandata* — 13 ad 17. cur

haec de fratre fingat gemino, vid. 5. 2. 48 sqq. — 26 ad 23. Ridicule conficta nomina, quae historiam quasi fraudis continent, qua leno deceptus est, *Vanaloquidorus* qui vana loquutus sum, *Virginisvendonides* qui virginem vendidi, *Nugip.* non nisi nugas protuli multas, *Argent.* qui argentum exterebraui tuum, *Tedign.* te digna loquutus sum, *Num.* numos a te expalpaui. Versus 23 totus vnum est nomen Quodsemeladripidesnumquamposteripides: quod semel adripui, numquam mihi eripies — 24. *multis modis* alii *multimodis* — 26. *contortiplicata* e multis vocabulis contorta.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

10. *nam sensi* etc. nondum sentit quidem, se in foueam decidisse, at tamen praesagit ei animus malum, quod lenonibus interdum adcidisse sciebat — 11. si lectio certa est, *seruire* multo plus dicit, quam *operam dare*, Codd. habent *serui*, quod Camer. omisit, Acid. *immo serio*, Gulielm. *seruii* alii *seruio*.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. 2. Puellam in aedes suas ducturus, omnia vult ibi nitere, ipse nimirum forma eius captus — 4. *bonam vitam tibi feci* in gaudium et voluptatem te conieci. Sic Cas. 4. 4. 17. Venus multipotens *bonam vitam mihi dedisti.* — 6. *istuc omne* quod precatus mihi es, sc. vt bene sit mihi — 7. *inclinabo me* adcumbam ad mensam. alii concumbam, sed 5. 1. 11. pro priori explicatione est.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1. Post *perdo*, quum plura videretur additurus, simılans, se nunc demum conspexisse lenonem, pergit: *atque optime* etc. Acidalius vero et vocem *perii* Saturioni tribuit, ita, vt nihil desit. Haec vero vox plerumque putatur esse Dordali, Saturione turbam faciente territi — 9. *illi* vt saepe pro *illic* — 10. *nonne antestaris* vid. not. ad Curc. 5. 2. 23. — 14. *feles virginaria* leno, qui virgines rapis, vt feles pullos. Sic et Rud. 3. 4. 43. leno vocatur *feles virginalis.*

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *pacibus perfectis* Nonius: paces, plurali numero, noue positum. Varro: constituere paces. Hor. Epp. 2. 1. 102. paces bonae. Sed vterque forsan de pace cum pluribus hostibus — 4. *ea* ob ea. Legitur et *eas* — 7. *statuite hic lectulos* Asin. 5. 1. 2. pueri, mensam adponite —

quae adſolent flores, corollas, vnguenta, panem, opſonia, vinum, talos etc. — 8. Legunt quidam *aquulam* calidam, frigidam, quae ſtatuebatur manibus lauandis, et vino lymphando. De aqua vero v. 17. praebenda iam ante menſam adpoſitam. Moſt. 1. 3. 150. cedo aquam manibus, puer, adpone hic menſulam. Vulgaris lectio *aquila* faceta eſt ſerui comici ad aquilam militarem adluſio. Tamquam imperator victoria parta laetificare vult, qui ſub ductu ſuo rem bene geſſerint. Pro *lubentes* MſT. *ludentes*. ſed *lubentes* conuiuii verbum eſt proprium. Aſin. 2. 2. 2. eſt *Lubentia* dea hilaritatis, Stich. 2. 1. 3. hilaritas et lubentia iunguntur. Ter. Ad. 5. 4. 38. hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis — *hilaros faciam vt fiant*, pro: vt hilari fiant, Plauto vſitatiſſimum. Sic Epid. 4. 2. 36. exitiabilem illi faciam *hunc*, vt fiat, *diem* pro: exitiabilis hic dies — 10. *inprobus* etc. vt ap. Senec.: beneficia haurit perforato animo, et transmittit, quidquid adcipit — 15. pro: *cedo parem*, *quem* Lamb. Acid. Manut. ponendum indicarunt *partem* pecuniae *quam*, Palmerius autem Sambuci e libro *partam* amicam aliquam *quam*. Priorem emendationem putaui praeferendam, quod Toxilus id, quod Sagariſtio poſcit, in craſtinum videtur differre; quod v. 5. dixerat *nunc diuidam*, Sag. forſan non audiuerat, aut τὸ *nunc* intellexerat *ſtatim*. Toxilus autem v. 16. dicit *tempori* i. e. adcipies, quod pepigiſti, hunc autem diem agitemus ſuauem — 18. *hanc florentem* corollam — talis plerumque ſortiebantur *regna vini* Hor. 1. od. 4. v. 18. idem 2. 7. 25. *quem Venus* feliciſſimus talorum iactus *arbitrum dicet bibendi*, ſeu *magiſteria* in compotatione. Cic. ſen. 14. qui magiſter ſeu arbiter leges bibendi praeſcribebat, quot pocula biberentur a quoque, quantumque vino admiſceretur aquae. E verbis autem *do hanc tibi* adparere putatur, et ſine ſortitione, ſola corolla inpoſita, *magiſtros* iſtos interdum eſſe creatos: hoc enim magiſterium Toxilus amicae tradit ſuae, *dictatricem* eam dicens — 19. *a ſummo* vid. not. ad Aſin. 5. 2. 41. ab eo, qui ſummo loco in lecto triclinari adcumbit, a Sagariſtione — *committe* Nonius: *committit* i. e. incipit — *hos ludos* adludit ad ludos circenſes, qui dicuntur committi, quando factiones quadrigarum e carceribus emittuntur — *ſeptenis* Gell. 3. 10. ait, curricula ludorum circenſium ſolemnia fuiſſe *ſeptem*. Auſonius Epitaph. heroum epigr. 35. Phosphore clamoſi ſpecioſa per aequora Circi *ſeptenas* ſolitus victor obire *vias* — 20. *bene mihi, bene vobis, bene amicae meae* ſa-

latem singulis propinat — 23. *bene ei, qui inuidet mihi* Valla et Lambin. intelligunt: Sagaristioni, qui non habet secum amicam liberam, vt ego. Acid. mauult legi: *qui non inuidet mihi* quod vero idem fere esset, ac v. 24. *qui hoc gaudio gaudet.*

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. Postquam dixerat: *qui erunt*, addit *qui futuri sunt*, quare prius suspectum quibusdam videtur: sed leno loquitur perturbatus — 2. *antideo* anteeo — 4. *persabricauit* fabricis et dolis perdidit — 5. vocem *amisi* Acidalius, vt glossema, expungit — Ingeniose autem Pistoris pro *vehiculum* legendum coniicit *verriculum.* Licet enim Acid. phrasin *vehiculum eiicere* defendere conetur illo Epid. 4. 2. 22. *plaustrum perculi*, hoc tamen vix quadrare dicit, et *plaustrum percellere* concinnius dici, quam *plaustrum eiicere: eiicere* autem proprie dici de retibus et verriculis piscatorum. Explicat igitur *eieci verriculum argenti* proverbio: aureo hamo piscatus sum, et *amisi* hamum, *nec, quam ob rem eieci, habeo*, piscis, quem captabam, euasit. Vix me contineo, quin hanc coniecturam genuinam esse putem Plauti lectionem. Simplicior tamen Lambini videtur explicatio: tantam vim argenti inpendi, cui portandae vehiculo propemodum opus erat, sed amisi omnem, eieci, perdidi, quod puellam non habeo — 7. *ita miser sum.* Pistoris autem mauult *ita misera Toxilus haec* etc. — 9. 10. aut abesse posset v. 9. *vt non*, aut v. 10. post *spero* non nihil deest. Sic fere solent irati plus minusue dicere, quam voluerunt — 11. pro *fabula* quidam *familia.* Sed *fabula* hic est *res: quid hoc est?* — 17. *crux* qui cruce dignus es, *stimulorum tritor* stimulis saepe trite, confosse — *versauisti* vexasti, exercitum excruciatumque habuisti, vt mare, fluuius, ventus, quae abstulere, sursum deorsum versantes agitant — 18. *tricas* nonnulli deriuant a τρίχες crines, quibus pullorum inplicentur pedes, deinde esse difficultates quasque, quibus inpediatur aliquis — *manus mihi adita est*, vid. not. ad Aul. 2. 8. 8. — 20. *praeuorti litibus* potius lites sequi — 21, 22. *vritur cor mihi* cf. Merc. 3. 4. 1 ad 4. h. l. lenoni *vritur cor* ira; in Merc. *amor* Charino *in corde facit incendium;* vterque perturbatissimus est. Charinus dicit: ni oculos lacrumae defendant, iam ardeat, credo, caput, i. e. ni lacrumae fierent curarum mearum leuamen, mente, credo, caperer; lenoni Toxilus vinum iubet praeberi, ne caput ardescat —

23. *ludos me facitis* ludibrio me habetis — 23 ad 29. Paegnium videtur exſultim ſaltaſſe, et repente de induſtria lenoni ita inſultaſſe, vt prope percelleret eum — 29. *ſerua, rurſum* incurſabo — 30. *delude* etc. leno dicit Toxilo — 31. puer, quaſi ſibi dixiſſet *delude*, dicit ei: *viden, vt dictis tuis pareo?* vt te deludere pergo? — 35. *caue ſis me adtingas* ne iterum inſultes mihi — 36. *vtere* ipſe magno iſto malo, *te condono* malum. Sic Bacch. 5. 2. 24. *te condono* quam v. 23. promiſerat *malam rem magnam*. Ter. Phorm. 5. 9. 54. argentum, quod habes, condonamus te — 37. *da pauſam* deſine ſaltare — 38. at *te ille* eradicabit — 40. *circumfer* praebe in orbem a ſummo — 42. *quod vos numquam transeat* venenum intelligunt, ſeu omnino, quod meiere nequeatis — 43. *ſtaticulus* ſaltatio minus motoria, in qua interdum ſtatur — *Hegea* videtur ſaltatrix, et *Diodorus* ſaltator fuiſſe, eo tempore nobiles — 47. *inritaſſis* inritaueris — 48. *admutilaſti ad cutem* vid. not. ad Capt. 2. 2. 18 ſq. et Mil. 3. 1. 137. — 49 ad 51. vid. 4. 6. 13 ad 16. — 53. *inconciliauit* aduerſatus eſt. v. Bacch. 3. 6. 22. — 56. *proſtibilem* meretriculam viliſſimam. Stich. 5. 6. 4. quidam codd. *proſtibulam* — 57 ad 62. obiurgat puellam, quae peruerſos imitetur libertinorum plerorumque mores, vt ingrata ſit minusque obſequens ſibi, cuius vnius ſit liberta, qui eius patronus ſit, non leno — 59. Mſſ. *ni id efficit* vt patrono aduerſetur. Sequutus tamen ſum Venetam et Pariſ. *ni illi obficit*, quod Piſtoris et Acid. recte putant eſſe concinnius, licet Acid. tamen praepoſuerit *obfuit* — 62. *meo in loco* κατ' ἐμὸν μέρος — 64. *liberas virgines* mercatur? — 65. *qui fuit quondam fortis* amator — 65. *colaphum icit* κολαφίζει Sagariſtio — 66. *heu! nates pervellit!* nates ita adtrectat, vt eas depilet, pilos vellat, id quod moechis deprehenſis ſolebat fieri: quare Paegnium v. 67. *diu ſaepe ſunt expunctae* nates tuae, depilatae in adulterio tibi deprenſo — 67. *fruſtum pueri* vocat eum propter ſtaturam adhuc breviorem — 68. *patrone* etc. puella dicit lenoni ad eum inridendum, vt Toxilo ſatis faciat — *mea ignauia* plerumque dicunt eſſe ablatiuum: propter meam ignauiam, qua me eludi patior, et tu me deludere audes? Mihi vero videtur eſſe vocatiuus: tu, quam ignauam eſſe ſcio, tamen etiam hiſcere maledicendo conaris? 72. *manus do* victum me eſſe fateor — 73. *ſub furcis* vinctus virgisque caeſus.

COMMENTARIVS IN PLAVTI RVDENTEM.

IN PROLOGVM.

1. Vno verbo: *Iovis* — 2. ſub Iove et ego in numero deorum ſum — 3. *ita* quatenus deus ſum *ſum ſplendens ſtella candida, vt videtis* quemadmodum in Amph. Prol. 142 ſqq. Mercurius pinnulis in petaſo, Iupiter autem torulo aureo ſub petaſo inſigniebantur, ſic hiſtrionis, Arcturi perſonam ferentis, in fronte ſtellae ſimulacrum ſplendebat — 4. *exoritur* ſtella diebus XI. ante aequinoctium auctumnale. Quod vero v. 5. *hic* in terra *atque in coelo* exoriri dicitur, cum Acidalio equidem de tali ortu intelligendum puto, quo per vices, nunc in coelo nunc in terra, adſit — 5. *Arcturus* ſtella clara, ad femur ſeu coxam Bootae, quod ſidus et Arctophylax vocatur — 6. noctu meum numen ſtellam conluſtrat, meo a nomine vocatam — 7. *interdius* i. e. interdiu, in terram demiſſus verſor inter homines — 8. quo et ceterarum ſtellarum diis deſcendendum eſt. 9. 10. Iupiter nos *alium alia disparat* Ioue nos alium ad alias gentes amandante — 11 ad 21. qui, moribus factisque hominum exploratis, probos beneficentiae commendemus, inprobos deferamus ei puniendos — 12. *vt quemque adiuuet opulentia* qua quisque ratione opes adquirat — 14. *in iure* apud praetorem. Iupiter cauſam, perperam iudicatam, iterum iudicat, eosque, qui vicerunt, mulcta mulctat, quae maior eſt vtilitate, quam iſta lite auferebant — 21. adluditur ad διφθερὰν, pellem caprae Amaltheae, in qua Iupiter omnium mortalium acta deſcripſiſſe fingitur — 23. In vett. edd. eſt *omnibus hoſtiis*, quod in Mſ. Palat. ſec. eſt *omnibus oſtiis*. pro *donis* autem Camer. et Gulielm. legi volunt *duonis* (antique pro *bonis*) *hoſtiis*. ſed Douza defendit lectionem *donis, hoſtiis* copula omiſſa. Iſidorus dicit: *dona* proprie dei dicuntur, *munera* hominum. Cic. de Legg. l. 2. *impius ne audeat placare donis iram dei.* Donatus ad Ter. Eun. act. 5. *donum* deorum eſt, *praemium* virorum fortium, *munus* hominum — 24. *perduunt* pro: perdunt — 25. *ſubplicium* pro precibus, ſubplicationibus.

Sic Salluſt. Cat. 9. ſn ſubpliciis deorum magnifici. Liv. 25. 50. ſubpliciis votisque fatigare deos etc. — 26. Aeſchylus λιτὰς δικαίας θεὸς κλύει. Demoſthenes τοσούτῳ πλείους ἀφορμὰς πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ εὔνοιαν ἔχει τις, ὅσῳ διατελεῖ εὐσεβέστερα καὶ δικαιότερα πράττων — 33. *Cyrenae* vrbs Africae, quae regioni, cuius caput eſt, nomen dedit Cyrenaicae — 36. *malitia* κακία. Cic. N. D. 3. 30. malitia eſt verſuta et fallax nocendi ratio — 38. Locus Trin. 2. 1. 24.: "ſit ipſe, dum illis (meretricibus) *comis* eſt, inops amator" non facit ad hunc Rudentis locum explicandum. Laudatur enim viri probitas, qui, fidei iuſſor et benefactor, ipſe ſe inpediuit: non exprobratur inter ſcorta et paraſitos profuſio — 43. ludo *fidicino* vbi fidibus canere diſcitur. Mſſ. *fidicinio* — 45. *deſtinare* emere, pretio pacto, ſed non ſtatim ſoluto, quare v. 46. emtori arrhabo dandus erat, et venditor iure iurando adligandus — 47. *vt ſe aequum eſt* intelligo: vt lenone dignum eſt, vt ſolent lenones — 49. *par illius* eiusdem farinae, eo non probior — 50. *Agrigentum* Siciliae vrbs nobilis — 56. *eſſe quaeſtum maximum meretricibus* ſic et infra 2. 6. 57. pro: ex meretricibus, lenocinio faciendo — 68. *tetuli* pro *tuli* vt Amph. 2. 2. 84. etc. — 69. Quae ſtellae verno auctumnalique tempore, vtroque ventoſo, oriuntur aut obcidunt, ipſae ventos tempeſtatesque putabantur ciere; Arcturus auctumnali obcaſu ſuo Hor. od. 3. 1. 27. *ſaeuus Arcturi cadentis inpetus;* Heſiod. Ἔργ. 566. Ἀρκτοῦρος προλιπὼν ἱερὸν ῥόον ὠκεανοῖο. quare *increpui* tremendo ruebam tumultu *hibernum* aduerb. hiberno more, vt hieme ſoleo — 73. *eiecti* naufragi — *ibus* pro *iis* vt Mil. 1. 1. 74. etiam *iibus* Curc. 4. 2. 20. etc. — 74. *virgo* Palaeſtra — *ancillula* Ampeliſca — 77. *ſenex* Daemones — 79. *ſeruus* Sceparnio — 80. *adoleſcens* Pleuſidippus.

IN ACTVS I. SCENAM I.

4. *Euripidi* genitiv. antiquus pro Euripidis — Tragoedia *Alcumena,* qua muliere pariente ſpurcam Iupitur tempeſtatem oriri iuſſit — 5. *deturbauit* turbo — 6. *inluſtriores* non tam propter fulgura, quam propter *feneſtras* rimas, in tecto, tegulis vento deiectis.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Verſ. 1 ad 7. Pleuſidippus amicos tres chlamydatos cum machaeris 2. 2. 9. dimittit, ſuos, lenonem inueſtigaturi, comites — 2. *id, qua gratia* latinius eſt, quam *cuius gra-*

tia — 3. *prehendere* antequam nauem ſoluat — 4. quantulacumque raptoris adſequendi, vobisque opem ferentibus retinendi, ſupererat ſpecula, ei quidem deſes ego deeſſe nolui — 6. *viſere ad locum* ire aliquo, rei alicuius cognoſcendae cauſa. Capt. 4. 2. 113. viſe ad portum — *venio* in via ſum — 8. ad aedes reficiendas opus erat lutamento: ſeruus igitur: *hoc lutum* puluerem imbre maceratum, *quod me mactat* euntem, fatigat, *concinnem* Nonius: *conficiam:* parabo, vt vti eo poſſim in reſarciendo tecto — 12. *vſus eſt* opus eſt — *terram confode*, quam luto huic admiſceas — 14. *quam cribrum crebrius* pluribus foraminibus — 15. *patrem* iuuenis ſalutat, quem videt eſſe ſenem — 16. *vtrum mas* etc. ſeruus, qui hero ſciebat numquam fuiſſe filium, inridens quaerit: num tu filia eius es perdita, an mas es, quem veſtitus videtur indicare? — 17. *quaere patrem* ego nec pater tuus ſum, qui filium non habui, nec ſocer fieri poſſum, qui filiam perdidi, quam habebam vnam — 19. Varro *ſecus* neutrum, et vnius caſus i. q. *ſexus*. Sic Liv. 26. 47. init. *virile ſecus*. Sueton. Aug. 44. *muliebre ſecus* omne. Tacit. Annal. 4. 62. *virile ac muliebre ſecus* etc. — 24. *peculioſus* cui multum peculii eſt — 25. *quem hero praeſente praetereat oratio* qui hero praeſente praeloqui inpune audeat — 31. *praeloqui* priorem loqui. vid. ſc. 4. v. 28. — 33. *atque in negotio* licet ad confabulandum otioſus non ſim — 34. *exſicas* pro exſecas arundines, quibus pertegamus villam — 35. *ſudum* coelum ſerenum — 37. *incanum* canum — 38. *palpator* qui blandiendo decipit. Men. 2. 1. 35. — 47. *aulam exſtarem* ollam, in qua coquantur exta — 50. *vt verba praehibes* i. q. Aſin. 1. 3. 36. verba perhibes, praebes: ex eo, quod tu dicis — 52. *fana ventris cauſa circumis* βωμολόχος es, qui templa et aras frequentas, vt ſacris epulis ventrem expleas — 55. *nullus* non — *admodum* ita eſſe doleo — 59. *deludicauit me ille homo* Labrax, leno, qui me ad prandium vocauit — 60. 61. *quid illuc eſt hominum* quam inpii illi homines ſunt — 62. Feſtus: *propter viam* fit ſacrificium, quod eſt proficiſcendi gratia, Herculi aut Sanco, qui ſcilicet idem deus eſt. Hoc in ſacrificio, ſi quid ex epulis ſupereſſet, igni erat conſumendum. Iocatur igitur ſeruus: hi naufragi perdiderunt in vndis, quod alii in flammis. Cui hic in mentem non veniat *ſacrificii* (memoria) *de via*, de quo Moſes Exod. c. 12. cuius etiam reliquiae erant

comburendae? — 69. *sacerrumus* v. Poen. Prol. 90. — 71. *Palaemon*, antea Melicerta, Athamantis et Inus filius, postea Palaemon, Latinis *Portumnus* qui portubus praeest — 72. Quidam non *hercule* legunt, sed *Herculis*. Colerus *Hercule* vocandi casum dicit. v. Act. 3. sc. 5. v. 42. — 77. gubernator scapham non potuisset maiori arte auertere a saxo ad litus — 91. *de illarum coenaturus vesperi* quam illae praebere tibi poterant coenam. vid. Mil. 4. 2. 5. *qui de vesperi viuat suo* de quadra sua — 92. *curo* cum datiuo *illis* vid. Trin. 4. 3. 50.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. 2. Miserias rerum humanarum qui ipsi non experti sunt, multo minus, quam sunt, acerbas esse autumant! — Voces v. 2. *quam reapse* et v. 3. *hoc deo* nec in MSS. sunt, vbi lacuna adparet, nec in edd. primis, in posterioribus demum editionibus additae — 3. *hoc* hoccine. post *est* ponatur colon — 4. *me eiectam* sc. errare? — 5. quibusdam a MSS. hic versus abest totus, forsan, quod v. 6. eadem voce incipit, librarii negligentia omissus — 6. qui sibi videbantur pii, in rebus minus secundis cum diis non verebantur quasi iniuriam expostulare sibi inlatam — 22. *solis locis compotita* in solitudines delata *sum* — 25. *summae opes* sunt meae, praeter vestes nihil habeo reliqui — 26. *nec quo cibo* tecta sim, *nec quo loco tecta sim, scio:* nescio, vnde cibum petam, quasue in terras sim eiecta.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

1. *quam* vt *corpore vitam secludam* mortem mihi consciscam — 2. *curae exanimales* tabificae, βιοφθόροι, ψυχολέτορες exanimant me. Lamb. Bacch. 4. 8. 7. *exanimalem facere* est: interficere — 3. pro *nunc* in codd. lacuna est, et pro *dein* legitur *den.* — 8. *neque magis solae terrae sunt* nullae terrae magis possunt esse solae — 10 sqq. intercessisse oportet in scena inter mulieres collis, virgultum aut tale quid, quod vero circuiri facile poterat, vt vocem sequutae mox congrederentur — 27. *laborum* laboribus *leuas* — 28. *obcupas praeloqui* prior dicis mihi, quod dictura eram tibi — 35. hunc locum, quem desertum incultumque abhorrebamus, diis non indignum videri, quem colant — 37. lacunam in MSS. Camerar. expleuit *nunc quisquis*. Ita enim de nomine dei alicuius incerti solebant dicere. Sic Virg. Aen. 4. 577. sequimur te, sancte deorum, *quisquis es*.

IN ACTVS I. SCENAM V.

1. *expetesso* dari mihi cupio. v. Epid. 2. 2. 70. *preces expetessunt* precibus aliquid beneficii petunt. Lamb. pro *preces* mauult *paces*, at Cato etiam R. R. 134. dicit *preces precari* — 2. *foras excitauit* exire coegit. Sic Amph. 1. 1. 10. a portu me *excitauit* est: misit — 3. *haud grauatam* quae non aegre tulit, cui preces non fuerunt molestae — 4. *exsequuntur* precibus, votis deam prosequuntur, adorant — 10. *equo ligneo* naui — *per vias caeruleas* vndas — 12. *candidatas* veste candida, *hostiatas* hostiis instructas — 17. *in locis nesciis* passiue: ignotis — 25. *vix vitam colo* vix victus mihi subpetit necessarius — *Veneri cibo meo seruio* me ipsa sustentare cogor, sacerdotio meo victum non praebente — 28. *quo nostra copia valebit* quantum, pro re nostra, potero.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. Miseri *viuunt* sunt — 4. iron. *de ornatu* nostro *propemodum scitis* ex habitu nostro iam adparet, *vt* quam parum *locupletes simus* quam simus pauperes — 5. *hisce hami* pro *hice* seu hi quidem. Sic Mil. 2. 4. 21. *hisce oculi*. ibid. 2. 6. 6. *hisce homines* — *sunt nobis quaestu* et *cultu* pro: quaestui, cultui — 6. Camerar. suspicabatur deesse *cottidie*, quod Lamb. in MSS. suis legisse vult: *cottidie ex vrbe*; alii vero Lambinum hominibus cum MSS. suis fucum suspicantur fecisse — 7. hoc exercitium nobis *gymnasii* et *palaestrae* vicem est. Most. 1. 2. 73. — 8. *echinus* h. l. conchae genus, mitylus — *lepadas* vid. Cas. 2. 8. 57. — *balanus* h. l. piscis quidam marinus — 9. *vrtica marina* zoophytum quoddam marinum — *musculus* conchae genus — *plagusias* Cam. vult *pelagusias*, alii *placusias* πλακοέσσας quod hi pisces crustam patulam et latam habeant: *striatae* a testae quasi sculptura putantur nominari — 10. *piscatum hamatilem* et *saxatilem* pisces hamis capimus, et saxis adhaerentes manu — 12. *salsi* aqua marina *lauti* non epulis, sed madidi, *pure* tamen, quod aqua sordes a corpore abluit — *clanculum* quod praeda non est ea, qua superbire liceat — 15. *capsimus* ceperimus.

IN ACTVS II. SCENAM II.

5. *fures maritimi* piscatores *conchitae* qui conchas legitis *hamiotae* qui pisces hamo captatis — 6. pro *vt valetis* dicit *vt peritis* ob eamdem piscatorum miseriam,

quam scena superiori ipsi erant questi — 9. *chlamydatos cum machaeris* vestitos armatosque, vt milites, quorum opera lenonem e fuga retraheret — 11. Pleusidippus lenonem 1. 2. 37. *crispum*, *incanum* vocarat, hic vero Trachalio eum depingit *recaluum*. Esse vero potest, vt idem homo a fronte caluus, in obcipitio crispus canusque sit — *Silo* Ciceroni *simus*, qui nasum habet resimum, i. e. sursum versus repandum, more simiae — *statutus* qui magnae staturae est — 21. *sceleris semen* scelerum auctor et artifex — 23. *eadem* sc. opera, simul. Sic Capt. 2. 3. 99. *eadem* percontabor. Sed ibidem v. 90. *opera* additum est: *eadem opera*.

IN ACTVS II. SCENAM III.

Versus 1 et 2 puella e fano exiens sacerdoti dicit. vid. 1. 2. 45 sqq. — 3. *ad aures vox mihi aduolauit* iisdem verbis Amph. 1. 1. 169. — *cuia* cuius. Bacch. 4. 9. 55. *cuianam vox prope me* sonat — 5. *calator* v. Merc. 4. 2. 52. — 7. *aetatem* ego, quae *haud mala* sum, *male* tamen ago. Conf. 1. 3. 6. Edd. autem veteres habent *aetatem haud malam* i. e. iuuentutem *male* ago. Senectus certe *mala aetas* dicitur Aul. 1 1. 4. Men. 5. 2. 6. — 11. *vera praedicas* est: non venit. vid. v. 17. — *non meum est* vera praedicare — 17. *hariolare* veridicus es i. e. non facimus rem diuinam. Adcipit enim puella, quasi non interrogasset, sed dixisset *non facitis* — 26. *auferre* Acid. *auehere* quod *auferre* h. l. vix vsurpatum putat — 27. *inposiuit* inposuit — 29. 30. Et *aleator* et piscator *bolum iacere* dicitur. Curc. 5. 2. 13. Tu Neptune, in iaciendo reti, sapientiam superasti aleatoris, qui talos iacere callet — *perdidisti* cepisti, euertisti — 32. *magnis poculis eum inuitauit* pocula bibenda ei dedit — 33. *anancaeum* poculum capax, in compotationibus exhauriendum, quasi *ἀναγκαῖον*. Adludere videtur ad sorbitionem cicutae necessariam, vel ad haustum e flumine Lethaeo — 34. *mulsa dicta dicis* auditu mihi suauissima. Poen. 1. 2. 112. vt mulsa loquitur! — 42. *quamuis* admodum fastidiosus — 43. *aediles* plebeii, ἀγορανόμοι Graecorum, merces inprobas, vt edulia, quae putebant, in profluentem iactare solebant. Capt. 4. 2. 43 sqq. — 43. *inprobas* malas *merces*. vid. Cas. 3. 6. 22. — 46. fatidicorum erat mos *capillum promittere*, alere — 50. *vt* quod non *multifecit* amicam, *ita probe* iron. parum *curauit* eam — 53. *quem illorum*

obseruet a quo praeter ceteros caueat, *falsus est* ille non fuit fur — 54. fur eum nouit, cui insidiatur, non vero custos insidiantem — 56. *sedentem* adorantem numen — 61. *in vidulum* Epid. 1. 1. 20. Men. 5. 7. 47. — 64. *scilicet* cum adcuf. cum inf. pro: manifestum est. vid. Curc. 2. 2. 13. — *pessum* fundus maris, fluuii, vasis h. l. *pessum ire*, fluctibus hauriri, submergi; trop. Cist. 2. 1. 12. *pessum ire* perire. Most. 5. 2. 49. *pessum premere* perdere — 71. *animus aequus* neque in spe, neque in metu nimius — 75. *anum quemquam* saepissime reperitur *quisquam* feminine, vt Cist. 1. 1. 68. neque quisquam alia mulier.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. *speciem lepida* (alii *bona*) *mulier* haec est. Douza fil. malebat *mulierem* sc. video, quod ei videtur elegantius. Maiorem quidem elegantiam non video. Sed si dicimus: *heu mulierem* animum prodimus subito motu aliquo perculsum, h. l. esset: subito amore percussi, qui vero Sceparnioni non nimius certe fuisse videtur; si dicimus autem *edepol lepida facie mulier*, haec laus quidem est, sed quam facile tribuimus formosae cuiuis, licet nihil minus, quam amore capti — 4. 5. Conrupta in his versiculis nonnulla sine dubio sunt. Lectio Camerarii est, quam Gronovius exhibuit, in qua ipsa quidem nihil mutaui; at emendatio tamen et explicatio, simplicissima certe, videtur mihi haecce. Sceparnioni, in reficiendis aedibus obcupato, puella quum dicit *ad vos venio*, hospitium ei videtur petere; respondet igitur, *adcipiam* te *hospitio*, sed *si venis* pro: veneris i. e. redieris. nonnulli volunt legi *nox* i. e. nocte, quod rustico quidem homine non indignum est, sed malo tamen retinere *mox* labore meo peracto. Enim vero pro *item vt adfectam* cum Pistore aliisque legendum censeo *item vt adfectas* vt rogas, *nam nunc* opere meo nondum perfecto, *nihil est* fieri non potest, *qui te inanem*. voculam *inanem* adparet esse inexplicabilem, quumque in codd. legatur *manem*, seu *maneam* seu *mantem* legendum puto: nunc fieri non potest, *qui te maneam* vt tempus consumam in officiis hospitii tibi praestandis — 7. Veneris *effigia* pro *effigies* apud Lucretium quoque aliquoties reperitur. Aristaeneta διὰ πάντων ἔμψυχος τῆς Ἀφροδίτης εἰκὼν — 9. corpus *subvolturium* et *subaquilum* vtrumque alii putant esse *subnigrum*, alii *alacre*. Conrigit autem seruus, quod aquilae vulturibus sunt generosiores. Poen. 5. 2. 151. corpus *aqui-*

lum eſt *ſubnigrum* — 10. *papillae* mammae *cuiusmodi* quas, licet veſte tectas, adparet tamen ſolidas eſſe turgidasque — *in ſauio* in labris et ore. Mil. 2. 1. 16. ſauia ſunt labra — 11. Curc. 1. 3. 37. *polluctus virgis* eſt virgis caeſus. Hoc loco: *non ego ſum pollucta pago* eſſe videtur: non ſum ſcortum pagi publicum, ſeu: non ſum publica libidinis victima, non ego proſtituo me cuique homine ruſtico — *potin vt me abſtineas manum* ne nimium familiariter adtrectes me. Sic Poen. 1. 2. 137. pura ſum, comperce me adtrectare. Lipſio vero placuit, mutari: non ego ſum *polluta, apage, potin* etc. Bryardo autem: non ſum *polluta pago* — 12. *Sicce* pro *ſic*, vt *hicce* pro *hic*. Lamb. tamen *ſicce* explicabat *ſobrie*, nullo autem interpretum probante — 14. *aias* concedas, adnuas — 15. *ornatus* quod cum ſacra vrna veneria (vid. ſcen. ſeq.) veni, me aquam petere intelligis — 16. *meus quoque hic ornatus* etc. ſeruus, quid vellet, modo aliquo parum verecundo videtur indicaſſe — 18. *baſilicus ſum* regio more ſubpliciter exorandus ſum, vt, quod petis, largiar — 21. *aquam-grauaris* commodare.

IN ACTVS II. SCENAM V.

4. *praeſiſcine* vid. Aſin. 2. 4. 84. Caſ. 5. 2. 51. h. l. forſan: quod bene vertat! — 11. *tandem vero ſerio* deſine iocari; prodi ex angulo, vbi lates, ſeu: latentis proditor fiat gratus riſus ab angulo, vt Hor. 1. carm. 9. v. 21. — 21. *haec* vrna *literata eſt* literis inſcripta, ſeu Veneris imagine inſignita, vnde eam ſacris ſignificetur vſibus inſeruire. Sic infra 4. 4. 112 ſq. enſiculus literatus, ſecuricula literata. Sed Caſ. 2. 6. 49. homo literatus eſt ſtigmatias — *ab ſe cantat* inſcriptio loquitur. Colvius malebat *eapſe* ea ipſa — 24. *heus ſis* ad *ferunda eſt* clamat ſacerdoti — 26. a *repperi* dicit ſibi, dum fanum aperitur.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

2. *ſeſe atque aetatem* vitam, opes *ſuam*. Idem dicunt Moſt. 2. 2. 1 ad 7. Hor. 1. Od. 3. v. 9 ſqq. Ovid. Et prope tam letum, quem prope cernit aquam nauita. Apud Laert. πιστὸν γῆ, ἄπιστον θάλασσα — 4. *ad hoc exemplum* meum; id quod mihi adcidit, qui fortunas meas amiſi omnes — 5. 6. *Libertas, quae* etc. ad fabulam adludere videtur, quae prorſus ignoratur. Meurſius autem, qui in cod. aliquo legit: in nauem *mecum hercle* vna inponere, naufragum iocari putat, ſe omnia perdidiſſe, praeter libertatem —

11. Pseud. 3. 1. 12. maximo cruciatu *perbitere* est: perire. Vulgo legebatur *in Sicilia.* quam lectionem si retineas, et hic sensus est: vellem, te malo cruciatu *in Sicilia periisse.* Codicum vero et vett. edd. lectionem *in Siciliam* Gruterus putauit restituendam. quam si restituas *perbitere* est *peruenire,* vt apud Nonium est: me perbitere illis opitularier. Quod vero vix video, quid sit *malo cruciatu peruenire,* vulgarem putaui retinendam *in Sicilia,* vbi vrbis suae proditor fuerat Prol. v. 50. i. e. ante quam nauigationem mihi suaderes, qua mendicus factus sum — 17. *Malam Fortunam.* Contrarium est Aul. 1. 2. 24. si *Bona Fortuna* veniat, ne intromiseris — 18. *quid mihi erat auscultatio tibi* cur tibi auscultaui; qui verbalium in *io* vsus apud Plautum frequens est. v. Aul. 3. 2. 9. — 20. *perdidi plus boni, quam mihi fuit* non solum, quae habebam, perdidi, sed etiam quae puellis in Sicilia vendendis lucraturum me esse speraueram — 25. *Thyestae* Atreus frater, *Tereo* Progne vxor, filios adposuerunt comedendos — 26. *animo male fit* vomiturus sum — 27. *velim pulmoneum vomitum* palmonem ipsum *vomas* — 29. *pabulum.* Sic Petronius Vlyssem, crebris sociorum naufragiis, *regnum Neptuni pauisse* dicit — 33. *ex insulso* homine inepto, feci *salsum* posset intelligi: vrbanum, venustum; intelligit autem: aqua marina inbutum — 35. tu quidem *eas* in malam rem, *easque res* atque id ipsum *agebam commodum* in animo habui, vt eo te adigerem — 39. *scirpum,* iuncum, quod aridus est, leno dicit se esse beatiorem — 41. *velitatio* a *veles* ducta vox, qui leuis armaturae miles est. vid. not. ad Men. 5. 2. 28. — 42. *corusca* lingua vibrante — 45. *thermopolium* vbi calidum biberetur. v. Curc. 2. 3. 13. — 49. *fortuna anatina* anates enim, licet diu in aqua fuerint, arent tamen, nec algent — 51. *manducus,* *μορμολυκεῖον,* quod in ludis, Atellanis praecipue, inter ceteras ridicularias et formidolosas personas circumferebatur, magnis malis lateque dehiscens, et clare crepitans dentibus. Iuvenal. 3. 175.: *tandemque redit ad pulpita notum exodium, quum personae pallentis hiatum in gremio matris formidat rusticus infans.* Scaliger — 57. *illic* in Sicilia — 58. *conruere,* coaceruare, *συναθροΐζειν.* Varro L. L. 4. 31. corbes ab eo (dictae) quod spicas aliudue quid *conruebant* — 59. *postulabas* sperabas — 64. *sacciperium* a saccus et pera, marsupium maius, quod plura recipere posset minora — 67. *consociare mihi tecum licet* idem est, quod

versu sq. *aequas partes habemus:* ad eamdem vterque redacti sumus paupertatem. Lamb. vero: communionem bonorum facere possumus. Salmasius mauult *combinare* — 72. *exhibebit se hic mihi negotium.* Abiiciendum putant nonnulli *se.* sed: *negotium se mihi exhibebit hic* in hac vrbe — 74. *qui soluas* negando, peierando.

IN ACTVS II. SCENAM VII.

3. *nescio quem* Ampelisca lenonem cum Siculo viderat. sc. 4. v. 30. — 7. *scitula* pulcra. 4. 1. 3. ambae forma scitula atque aetatula — 11. *si* vtrumque pro *siue.* si sunt, tu quidem hoc beneficio dignus non es, si non sunt, dignus es, qui pereas — 18. *tegillum* Festus: cuculliunculum e scirpo factum — *arescit* aret — 20. *istaec* vestimenta tua vuida — *an te poenitet* non satis tibi videor miser? — 21. *in mari elaui* naufragium feci. Iisdem verbis Labrax vtitur 5. 2. 20. et puellae 3. 3. 37. *ambae* elautae sumus opera Neptuni — *ni hic in terra iterum eluam* i. q. elauem, iterum quasi naufragium faciam, i. e. vestimenta quoque perdam, quae tu mihi furere. cf. not. ad Asin. 1. 2. 9. in mari reperi, hic *elaui* bonis — 22. Lotionem in balneo subsequi solebat vnctio, quare seruus *eluas tu an exungare,* quaecumque garrias, *ciccum non interduim* hoc susque deque habeo — *ciccum* membrana tenuis, quae est in malo punico cellularum discrimen. Glossarium H. Stephani: *ciccum γρὺ κόκκος* — *interduim* interdem Trin. 4. 2. 152. est: floccum non interduim. — Pro *exungare* Gulielmius malebat *emungare;* tunc *eluas an emungaris* esset: fortuna an fraude alicuius tua perdas; quod minus videtur aptum — 25. *barbarum* peregrinum, Siculum — 26. *venales illic ductitauit* seruos, mango est, explicatur v. sq. *inmisericors est* — 28. Ter. Adelph. edormiscam hoc villi. — 30. *vinis Graecis* solebant aquam marinam subfundere. Athen. l. 1. et Plutarch. *διὰ τί τῷ οἴνῳ θάλασσαν παραχέουσι.* Vni vino Chio hoc non fiebat, quod igitur Horat. 2. Sat. 8. v. 15. vocat: Chium maris expers — 31. *aluum prodi sperauit* sperauit futurum, vt potaremus largius, quam aluo vitaeque nostrae conduceret — 33. *obdormissemus* perpetuo essemus somno sopiti — 34. *conuiuam* naufragii socium.

IN ACTVS III. SCENAM I.

Versus 1 et 2 iisdem verbis leguntur Merc. 2. 1. 1 sq. et qui hic versus quartus est, in Merc. est tertius — 7. vt

hic est *adscensionem facere ad nidum*, sic Bacch. 2. 3. 62. *reuersionem facere ad terram* — 8. *postibi* vid. Cist. 2. 3. 76. — 9. *adgrediri* adgredi — 12. e Procne hirundines sunt, Philomela autem in lusciniam mutata esse fertur — 13. vtraque vero senis erat popularis, Pandionis, regis attici, filiae — 21. Turnebus in vetere libro reperisse vult: in Veneris fano *meae viciniae* — 22. Nonius exemplis nonnullis comprobat, veteres pro *miror* interdum etiam vsurpasse *miro*. Edd. autem primae habent *animus miratur*, et sqq. edd. *animus miratur meus.*

IN ACTVS III. SCENAM II.

3. *exemplum pessimum pessumdate* facinus pessimi exempli fieri ne patiamini — 4. *ne inpiorum potior sit pollentia* ne inpii plus valeant. Cas. 4. 4. 5. — 7. *quam vi victo viuere.* pro *victo* Acid. mauult *vitam*, sed contra Mss. et edd. vett. Nihil mutandum est, comma tantum post *vi* deleatur, ponaturque post *victo:* liceat hic lege viuere, vt lex vincat, non vero vt quis vi victus sit — 10 sqq. quam tuta arae vel inpiis asyla fuerint, ex Most. 5. 1. 45 sqq. adparet. Puellas vero ipsum Veneris in fano signum amplexas 2. 7. 2. leno vi deripuit 3. 3. 10. quare Trachalio: subpetias ferte subplicibus deaeque et sacerdoti eius — 16. Cyrene Catullo vocatur laserpicifera. *Sirpe* pars quaedam silphii, magnae aestimationis pretiique, *laserpitium* sucus inde expressus — 17. *exagogam* exportationem: vt eas merces e Cyrenaica saluas exportes Capuam — 18. *ab lippitudine siccitas* quam saepe exteri in Aegypto Libyaque oculorum morbis adficiantur, notum est. Rectam igitur seni valetudinem optans, de oculis praecipue loquitur — 19. *magudaris* radix silphii — 22. *virgidemia* vocabulum comice fictum, quasi: virgarum vindemia — 30. pro *sitque* Rittershusio placet *idque.* Auget vtique noxam, quod iniuria in loco sacro inlata est — 34. 35. Hos versus Camerarius ita explere conatus est, priorem: nunc *vir sceleratissimus*, posteriorem: esse oportet *liberas* — 40. *donabilem* infortunio, eo mactandum — 45. *sepiis* Cas. 2. 8. 57.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1. *Nunc id est, quum* sic fere et incipit Capt. 3. sc. 3. vbi vide notam — 2 sqq. vbi Mss. multa turbant, lectio exhibetur, quam Camerar. repraesentauit. — 3. salutem *adferat*, Gulielm. vult *asserat* quod spes salutem non adferat,

ſed promittat modo, animo certis rationibus inducto — 8. *praecipem* antique pro *paecipitem* — 11. poſt *nunc* comma ponendum — 12. *moriri* vt Aſin. 1. 1. 108. pro *mori* — 16. *reſpexis* reſpexeris — 18. *vis* lenonis *ne obprimat* vt nos, in ſeruitutem retractas, virgis caedat acerbiſſime — 19. *quae vis* eius *adigit* me, vt *vim mihi adferam ipſa*, mori malo, quam ab eo excruciari — 24. etſi *hoc acerbum*, etſi vos eſtis in rebus trepidis — 25. *bonum* tamen *animum habete* — 37. *elautae ſumus* naufragium fecimus. v. ſupra 2. 7. 21. — 42. *harum conchas* iocus ſeruilis; intelligit homo inpudicus muliebrem earum naturam.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

2. *vos* puellae — *Tr. huc reſpice* iam ſedent in ara. ſc. ſup. v. 29. et 32. — 3. *Lo. iube modo adcedat* Labrax *propius* abripere eas ſi conetur, male mulcatum abigemus — 4. Daemones autem *τὸ adcedere* pro ſacrificare intelligit, *Tune* lorarie — *legirupio* i. q. legirupa — *dis facere* ſc. ſacra — 5. *pugnum* potius, ſi adceſſerit, *in os inpinge*, quam eum patiaris ſacrificare — *cum pretio tuo* inultum id non auferes — 7. 8. *ergo dato* et *arbitrum* non ſunt in Mſſ. — 8 ad 11. quiuis ſpectatae fidei arbiter puellas indicabit liberas, te vero, ſacrilege, in carcerem, quamdiu viues, compingendum — 12. contemtim iubet ſeruum tacere. *Non hodie iſti rei auſpicaui* non ita auſpicia huius diei cepi, non ad eam me fortunam arbitror detruſum, *vt cum furcifero* tecum *fabuler* — 13. *Te* ſenem *ego adpello* — 16. *follis* luſorius, pila coriacea, vento repleta, *pugillatorius* a pugnus, pugillus, qui pugno percutitur — 19. 20. voces *non licet*, *ita* et *nihil eſt* in Mſſ. deſunt — 20. 21. quod non intra fanum, ſed exterius, ad aram, quae in publico erat, res agebatur, Acidal. pro *educam foras* legendum putat *abducam uvidas*, et 21. pro *huc* legi vult *huic* i. e. mihi — 21. *aridum* vocat argentum, reſpiciens puellas *uvidas* — 26. *exoculaſſitis* exoculaueritis, oculum ei excluſeritis. Poen. 1. 5. 95. Ter. Phorm. 5. 9. 96. vel oculum exclude — 27. *Quaſi murteta* faſciculi myrtorum iuncis circumuinciri ſolent, *item ego vos* etc. ſeu *quaſi murteta* loca myrtorum feracia *iuncis* ſolent eſſe circumdata, *item* etc. — 28. *flagitii flagrantia* homo flagitioſiſſime — 32. *ex germana* ipſa, propria *Graecia* — 33. *ingenuis parentibus* ſic Camer. et Lamb. ſed Brix. *ſinceriſſimis teſtibus* Arg. Mediol. Pariſ. Ven. *ſine*

[t]*estibus*. Quod seruus v. 34. dicit *esse natam liberam*, id [q]uidem pro Cam. lectione esse videtur. Si de *testibus* [d]ixit, ea respexit, quae in cistula erant 4. 4. 110 sqq. 2. 3. [5]9 sq. quae, si adfuissent, *sincerissimi* erant *testes*, si per[d]ita, erat *sine testibus*. Vestigia veteris in Mss. scripturae [s]unt: *Athenis In e...... tibus*. in alio: *s. ine .... tibus* — [4]3. *feles virginalis* vid. Pers. 4. 9. 14. — 44. *sublectos* sub[r]eptos — *conteres* pudicitiam earum prostitues? obscoe[n]am τοῦ terere significationem vid. Capt. 4. 2. 108. — 45. *alterae* alteri — 47. *vter sit tergo verior* quum in Mss. legeretur modo *veri*, Cam. subpleuit *verior* quod esset *sincerior*: vtrius tergum minus turpatum sit verberum vestigiis — 48. Festus: *obserumenta* sunt, quae obseruntur. nisi in tergo tuo cicatrices ostendant, plura tibi verbera esse oblata etc. — 51. *ampullarius* qui ampullas corio integit. Isidor. gloss.: pilasca, vas vinarium ex corio. Lucil. [a]p. Non.: cuius opera *terginu' calix* per castra cluebat — 56. *Vulcanum adducam*. quod non licebat, vi aliquem [a]b ara abripere, admouebant ignem, vt non ab hominibus, [s]ed a Vulcano deo amoti ab ara viderentur. Sic Most. 5. 1. 65. herus seruum ab ara volebat depellere: iam iubebo ignem et sarmenta, carnifex, circumdari — 58. Festus: *mergae*, furculae, quibus acerui frugum fiunt, dictae a volucribus mergis, quia, vt illae se in aquam mergunt, dum pisces persequuntur, sic messores eas in fruges demergunt, vt eleuare possint manipulos — 62. *vt humanum exuras tibi?* exuras te? quidam legunt *manum* — 65. *magnis auibus* rapacibus, cadauera adpetentibus — 68. *tecum oro* te oro. vid. Cas. 2. 5. 16. — 70. *at hic ne addere vult*: detrahat eas interim ab ara.

IN ACTVS III. SCENAM V.

12. *ludos pessimos dimisero* pessime ludificatum dimis. — 18. *sed scin quomodo* minantis est: magno cum malo tuo tanges eas — 25. *clauator*, κορυνήτης, κορυνηφόρος, qui clauam gestat. Legitur vox *clauator* et Poen. 3. 1. 27. vbi vero Pistoris aliique malunt *grallator* — 26. *tinnimentum* quia, quum caput ea tunditur, aures tinnitum audiunt. Turnebus. Forsan: hoc est inane ferriculamentum, ferire non audebunt — 31. *inuitassitis* inuitaueritis. vid. supra 2. 3. 3. sic et Cas. 3. 6. 21. *gladio* aliquem *inuitare* transfigere velle, et h. l. *clauis inuitare* male mulcare — 33. Mss. si adpellabit *quempiam* feminine; *alter-*

vtram; nam ſequitur: reſpondete *iſtarum* vicem — Veteres tamen edd. habent *quampiam* — 42. *Herculei:* quod ſerui tamquam ſtatuae adſtant, clauas, in modum Herculis, gerentes — 43. *deſtituit* ſtatuit, adſtantes reliquit — 55. *a craſſo infortunio* ab infortunio, quod clauae craſſae dabunt — 57. *proueni nequiter* infeliciter res mihi proceſſit. ſic Men. 5. 5. 61. *nimis prouentum eſt nequiter.* Sed Truc. 2. 4. 33. *quum bene prouenisti ſalua.*

IN ACTVS III. SCENAM VI.

7. *conuerrret me* vt ancilla purgamenta ſeu quisquilias ſcopis, ſic me ille pugnis fuſtibusque ruet, aget, tundet *cum puluiſculo* vt ne puluiſculus quidem mei ſuperet, vt funditus delear — 9. *quum hinc profectus es*, diſceſſiſti, *ad me ire* vt ad me ires. Quidam vero legunt *ires* — 11. *vicinus Veneris* cuius villa a fano Veneris proxime abeſt — 14. *opta* elige — 15. *rapi obtorto collo* vid. Poen. 3. 5. 45. *trahi* pedibus — 18. *illos* quos 1. 2. 1. etc. dimiſerat — *ad portum* Cam. mauult *ad portam*, Acid. *a portu*, alii *ad forum* — 23. *arrhabonem* Prol. 45 ſqq. — 25. *prouexi*, e portu quidem, ſed proplus ad fanum Veneris — 33 ad 36. Charmidem adparet lenoni inſultare. *vt nactu' es* fortunam, *habe* fer eam *bono* aequo *animo: melius* quam vi rapi *eſt, te in neruum* in vincula *conrepere* non renitentem ſequi. *Plurimi* multi homines, omnes malefici, *quod* quas ſcelerum poenas *exoptant* exoptare videntur *ſibi*, id *obtigit tibi* poena te adſequuta eſt, *vt id, quod quaerunt, inueniant ſibi:* quae mala ſceleſtos maneant, neminem latet: qui ergo ſceleſti tamen ſunt, mala ſibi videntur quaerere, et ea tu nunc inueniſti — 37. poſt *pariter* ſequi ſolet *et, ac, atque,* ſeu *pariter* repetitur ipſum, hoc vero loco ſequitur *qualis:* nequiter ſuades, vt ipſe nequam es. — 38. *rapere* raperis — 39. *etiam retentas?* retinere me conaris? — 42. *dum recipis* redis — 43. *rape* tribui ſolet Pleuſidippo. qui vero hic ſibi ipſe potuit dicere *rape?* Lorario tribuendum puto, qui, incenſus, quod fur vocaretur, adoleſcenti clamat: *rape* maledicum — 46. *ſemel bibo.* de malo aliquo, vt de potione aliqua, Plautus loquitur ſaepius. Aul. 2. 3. 12. malum *moerorem* metuo ne miſtum *bibam.* Caſ. 5. 2. 53. vt ſenex hoc *eodem poculo,* quo ego bibi, *biberet.* Charmides repudiat lenonis hoſpitium, quod, eum ſequutus, naufragus, opibus ſuis perditis, vix vnam ſeruauerat vitam; iterum non vult infortunii

ius esse particeps. Lipsius legi vult *sic mel bibo:* calamitas tua melli et voluptati mihi est — 47. *infelicent* alii *infelicitent* perdant. Cas. 2. 3. 30. Poen. 2. v. 1. — *isti capiti* δεικτικῶς tibi — 50. *columbar* (columbare stabulum, περιστεροτροφεῖον) h. l. vinculi genus, cui collum inseritur — 51. *nidamenta* quaecumque aues *congerunt* ad nidos construendos — 53. *addici* Pleusidippo a Praetore.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. *tetulisse* pro tulisse, vt Prol. 68. tetuli, et saepius — 5. *ne qui* aliquo modo — 7. *de nocte* nocte adhuc multa — 8. *sapisset* Priscian. et Charisius legunt *sapuisset* — 11. *in digitis percoquam* prouerbialis locutio: piscator sine praeda domum redibit — 14. *obplebit aures sua vaniloquentia* multa ad aurem mihi obganniet.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

2. *incolere* cum ablatiuo, vi praepositionis *in* — *pisculentis* piscolis — 3. 4. Coelum et mare, vtrumque et altum et profundum, vocantur *templa.* Mare, quod vi ac potestate Neptuni regitur, dicitur h. l. *templa Neptuni.* Sic Mil. 2. 5. 3. in locis *Neptuniis templisque* turbulentis — 5. *salute horiae:* salua horia, i. e. nauicula mea — 6. *piscatu me compotiuit* compotem eo, seu eius, fecit. Inde *compotior* 1. 2. 22. — 9. *rete* pro *reti* vt Pers. 1. 2. 22. — 13. pro *sententiam* coniecit Cam. *seruientiam,* pro quo vocabulo nouo mallem tamen aliam eius coniecturam probare: *ex mea sententia.* Quod omnes tamen codices habent *et meam sententiam tolerarem* explicari forsan posset: vt omnem laborem tolerarem, quem seruus mea sententia hero suo debet — 16. *tempori* numero et celeriter — 19. *vt piger, si velim, siem* futuro tempore esse possim. In vidulo enim se magni pretii res sperabat inventurum — 22. *vt liberet* non solum *Praetor te* seruitio, sed etiam *ex populo* vt non tenui censu sis, non in vulgo ignobili habearis — 24. *pauxillatim* paulatim Epid. 2. 2. 63. — 25. *igitur demum* vid. not. Cas. 2. 2. 40. — 26. *rex perhibebor* ob diuitias in summo honore ero. Poen. 3. 3. 58. rex sum etc. Hor. Epp. 1. 1. 59. *rex eris* obponitur τῷ *plebs eris* — 27. *Stratonicus* quaestor Philippi, deinde Alexandri Magni, homo praediues, quo nomine in prouerbium venit, vt apud Romanos Crassus — *animi causa*

faciam nauem cubiculatam, luſoriam. Tales, ſi vſum ſpectes, veterum Gallorum erant, quibus, vndi quetectis, aeſtu vltro citroque reciprocante, per Garumnam molliter ferebantur, eaeque toris et culcitris inſternebantur, ne agitatio vlla ſentiretur — 32. ſatis comice ſe ipſum ridet, cui, de ſummis ſomnianti diuitiis, viliſſimum futurum ſit prandium. *aceto* i. e. *poſca.* vid. Mil. 3. 2. 23. *ſale* quem pro opſonio delingam.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. *hanc rudentem* funem nauticum. Nonius hoc e loco probat, *rudens* et maſc. et fem. generis eſſe — *complico* ita apto, vt facilius trahere poſſis — 2. bonis quod benefit, non perit. cf. Capt 2. 2. 108. — 5. *ſine ſquamoſo pecu* ſine piſcibus. Sic Lucret. 2. 343. mutaeque natantes *ſquamigerum pecudes* — 6. *quam* Mſſ. et edd. vett. habent. Brix. deleuit, Acid. probante. Piſces, Trach. dicit, ſe plane non expetere, ſed vnum eius ſermonem — 8. *quid* et *uam* iungantur — 9. *quin* indignantis h. l. eſt: *quin audies* audiendum vero tibi eſt; *quin poſt loquere*, at differ tamen, quod loqui vis, in aliud tempus, ſeu, donec meum hoc negotium perfecero. Hic τὸ *quin* per litigium ſemel tantum datur et redditur, ſed Caſ. 3. ſc. 4. duodecies — 10. diſtinguendum eſt *eho modo!* ſtatim, precor, audias! *eſt operae* etc. — 23. 24. *vidulum iſtum* etc. non mentitus Trachalio eſt. vid. Act. 2. ſc. 3. v. 58 ad 62. conf. Act. 4. ſc. 4. a verſu 34. — 29. *homo nemo, ne tute potius* nedum tu — 30. *ne fruſtra ſis* ne ſpes paſcas inanes Perſ. 1. 3. 60. — *nemo natus eſt dominus huic vidulo, niſi ego* praeter me, *qui* — 34. *nec manu adſeruntur* vt qui capi debere neget — Sophisma Trachalionis v. 37. 38. Gripus 39 ad 42. bene diluit — 40. *quum extemplo* ſimulac, ἐπειδὴ τάχιστα, Moſt. 1. 2. 18. — 44. *in manu* poteſtate *non eſt mea* — 45. *retem* pro: rete — 51. *vietorem* quidam explicant *doliarium*, Douza *lictorem*. Vt enim *lictor* dicatur a *ligando*, ſic *vietor* a *viendo*, quod vtrumque ſit: vincire, conligare. Recentiores quidam pro *vietorem* poſuerunt *venatorem* — 56. *nullus* piſcis eius generis, qui vocentur *viduli* — 61. *fiet puniceum corium* tuum, virgis caeſi, corium fiet rubrum. Pſeud. 1. 2. 92. — 64. quod Trach. Gripum vocat *ſtultum*, hic illum contra inridens dicit *Thaletem*, ſapientem — 67. *helleborous* cui opus

est helleboro, insanus — *cerritus* v. Men. 5. 4. 2. Amph. 2. 2. 144. — 68. *in cerebro colaphos abstrudam tuo* idem quod apud Ter. Adelph. minatur Demea 4. 3. 18. diminuetur tibi quidem iam cerebrum, et 5. 6. 7. an tibi mauis cerebrum dispergam hic? — 69. *quasi peniculus exurgeri solet* vt spongia exprimitur — 71. *vt piscem soleo polypum* quod non edulis, ideoque nec vendibilis est. — 72. Trach. Gripo metum voluerat iniicere; quem vero vt ad pugnam vidit paratum, viribus suis diffisus ait: *quid opu' est pugna?* — 73. Gellius 17. 2. *frunisci* verbum *rarius fuit in aetate M. Tullii* — 75. *proreta* qui in prora ventos aucupatur, eorum conuersiones, rupesque et scopulos prospicit, vt gubernatorem moneat in puppi clauum tenentem — 77. *ramentum* seu *ramenta* pro radimentum, idem quod scobs Bacch. 3. 4. 15. et 4. 4. 29; ne minima quidem eorum, quae in vidulo sunt, pars erit tua — 79. *ad arbitrum reditur.* Camer. vult *reditur* antique positum esse pro *redditur;* Gruterus vero ait, solemni quasi modo dici *ad arbitrum redire* — 84. si, quod inspectaui, fur non minus sum ac tu, socium etiam praedae esse me oportet — 99. *intra praesepis meas* domum meam, atque ad herum meum. Sic Cas. Prol. 57. *intra praesepes suas* domi suae, in potestate sua. Sed Curc. 2. 1. 13. *ad praesepim suam* est: ad mensam regis sui — 105. qui arbiter fidem adhibet, is notum ignotumue aequo discrimine aget, nec ignoto minus quam noto, nec noto magis fauebit, quam ignotissimo.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *volo.* In vulgg. est *quamquam eupio vobis:* quod vero *cupio* quum in Mss. desit, Gruterus subpleuit *volo,* quod ob similitudinem literarum sequentis vocis *vobis* praetermissum esse putat — 5 ad 7. lorariis dicit, Turbalioni et Sparaci 3. 2. 43. — 6. *faciet nemo iniuriam* mulieribus — 7. *ambo* lorarii, quos mulieribus praesidio esse iusserat — 9. *haud pudet* mentitus Gripus erat, se vsque in campis vltimis habitare, eumque, qui herus suus erat, sibi esse ignotum; nunc vero dicit *haud* pudet me hoc tibi persuasisse — 15. *talos subfringi* Mil. 2. 2. 1. est *talos defringere* — 17. *rem facesso* ego petitor sum, quare meum est, loqui priorem — 18. Gripus eum alio modo facessere iubet *hinc facessas te* abeas — 19. Daemones Gripo

dicit *audi* Trachalioni vero *loquere tu* — 20. *orationem* audientiam, facultatem dicendi — *vt nequitur comprimi* cum infinitiuo passiui passiuum *nequitur*: ipse eum nequis comprimere, ne te quidem iubente tacet — 21. *illum* abesse posset — 22. *extrusisti* e fano Veneris — 23. *at ne videas velim* velim caecus esses — 26. *nulla causa est, quin* etc. non recuso, in crucem agi — 29. Trach. seni dicere vult: quoad adcusator, cuius primae sunt agendi partes, dicat, seu, quoad ego dico, quem priorem dicere iussisti. iocose vero se, ob priores dicendi partes, vocat *virum primarium* — *comprime hunc* obtura ei os — 30. 31. Gripus vero verbum *comprimere* adcipit sensu obscoeno — 32. *verbo* comprimere *illo modo* hoc sensu sumto, *ille vicit* Gripus vere negauit, me solere: *quid nunc tu vis* omissis nugis istis tu, Trachalio, dic, quid ad te adtineat vidulus, a seruo meo reti adprehensus — 48. *pro certo* non adfirmo, lenonis esse vidulum, at opinor tamen — 56. 57. Acidalius hic *a me* explicat *pro me*, sed *abs te* esse vult *contra te*, qui vsus particulae *ab* et *abs* venustus ac frequens sit, sed non ubique intellectus, Esse *a* interdum *contra* v. c. defendere aliquem *ab* aliquo, nemo nescit; sic et Trin. 2. 1. 12. *ab re* consulit; Capt. 2. 2. 88. dum *ab re* ne quid ores; Asin. 1. 3. 71. haud est *ab re* aucupis; quibus aliisque locis *ab* est *contra*. In compositione etiam, v. c. *abstare*, *abesse*, *abscedere* etc. hoc *ab* et *abs* indicat, alienum esse vel fieri. Sed *stare ab aliquo* ita vsurpari, vt sit *contra eum facere*, *aduersari ei* haud mihi persuadeo. Gripus dixerat: *dum hic a me sentiat*. Trach. respondet: ita est, nunc abs te stat, abs te sentit, *verum hinc* hoc e vidulo *ibit testimonium*, quod pro me fore spero — 65. *cistella caudea* vulgo deriuatur a *cauda*. Festus: e iunco, a similitudine caudae equinae facta. Alii deriuant a *caudex*, quae esset cistella *lignea* — 70. bona est *magis* potius — 71. *pro oratione* vt ex ea conligi potest — 73. *praeter hac* porro. Men. 1. 2. 3. — 82. *pro mea parte loqui* vid. Mil. 3. 1. 50 sq. — 91. *nullus* haud quaquam — 95. *superstitiosa* fatidica. Curc. Act. 3. v. 27. — 112. *literatus* et 115 *literata* vid. supra 2. 5. 21. — 114. *ancipes* anceps — 125. *sicilicula* paruula falx. *Seculae* Varroni falces sunt, a *secando*. Plinio *sicilis* est falx seu gladius — *manicula* parua manus — 126. *sucula* parua sus — *dierecta* vid. ad Capt. 3. 4. 103. — 127. *bulla aurea* corculum aureum, e collo gestandum.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

3. *satin si cui homini* etc. Nonne perspicuum est, si cui homini etc. — 14. Non nisi contemtim semper de vxore loquitur. *Ineptum* est, quod loco modoue fit alieno, aut in quo sumus nimii, idemque odiosum plerumque solet esse. Non male vero pro *odiosa* Dan. Heinsius coniicit *otiosa*, quod sc. sq. v. 1. 2. tempus osculando terat, rei diuinae adornandae rectius tribuendum.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

1. *aliquando* tandem vero — *pausam* finem *fieri*. Sic Poen. Act. 2. sc. 15. pausam feci. Pers. 5. 2. 37. da pausam — 4. *porci sacres* Men. 2. 2. 16. — Trachalio seni quinquies respondet *licet*, vbi dicere potuisset *faciam* aut *recte*. Senex igitur *omnian licet?* nihilne aliud respondes, quam *licet?* et ad hoc quoque seruus *licet*. Nihil certe aliud, quam quod senex iusserat, vno erat verbo adfirmandum, quod, vel tacente sene, Pleusidippum seruus omni de re certiorem fecisset, et adduxisset. Exoraturus autem senem erat, vt ad ea, quae ipse cupiebat, adiutore eo sibi *liceret* vti. Ioculariter vero et senex quinquies ei respondet *licet*, et Trach. tandem *omnian licet?* quem crebrum τοῦ *licet* vsum comice vocat *licentiam*, qua sibi aures repletas indignatur, certamque maluisset auribus suis auxilii promissionem datam. — 17. *vt gratum mihi beneficium factis experiar* beneficium seruus in senis filiam eumque ipsum contulerat maximum, Palaestra a lenone defensa, cistulaque Gripo extorta. vult igitur *beneficium sibi esse gratum* gratias sibi pro eo referri factis. Sic Amph. Prol. 48. *gratum* arbitratur id a vobis esse sibi. Ter. Eun. 3. 1. 16. *vt grata mihi* sint, quae facio, omnia, i. e. gratiam mihi concilient.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

1. *si sapias, sapias!* Pistoris pro altero *sapias* mauult *capias*; Gronov. autem id potius delendum putat, vt sit: *si sapias, habeas, quod* etc. Neutrum vero placet. *Si sapias* sapiens sis haberique velis, *sapias* re ipsa te sapientem esse probes, in eo, *vt habeas* etc. Euripides μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Et idem Ennius dicit: nequidquam sapere sapientem, qui sibi ipse prodesse non quiret. — 5. *quodne ego inueni in mari* putat Gripus, quidquid inuentum sit in mari, id esse inuenientis: sed

vbi, qui naufragio ſuum perdidit, notus eſt, non reddens, fur eſt. Quid eſt, quod iure, quod litorale vocatur, poſſit eſſe iniquius? — 8. *Iſto* eam ipſam ob cauſam — 10. *transenna* laqueus captandis auibus. vid. Perſ. 4. 3. 11. Bacch. 4. 6. 22. — 12. *poſcit* Thomſon. vult *paſcit* ἀρχαϊκῶς pro edit — 15. *vti partum* pro *parto* — 16. iſte vidulus foret *praeda* ex fortunis noti hominis fraude erepta, quam praeuideo *mihi praedatum iri* fore, vt mihi ab alio quopiam vi aut fraude eripiatur — 17. vt abiret *cum maiore dote* damno, *quam aduenerit* quam lucrum fuerit, ea retenta factum — 19. *noſter Daemones faciet* pro: ego faciam. Alii *voſter*, quod Acid. quidem praefert. *Voſter* moneret ſeruum: *Noſter* autem mentis eſt, recti ſibi conſciae — 22. Lamb. explicat: ego, quum me honeſte oblectem, lucrum contemno. Acidal. vero: poſtquam mihi non modo non damno, ſed etiam vſui fuit hic vidulus, inuenta nempe filia, nullum praeterea lucrum inde quaero — 29. *ne tu fruſtra ſis* vid. 4. 3. 30. — 32. *illuc eſt, quod* etc. haec eſt cauſa, quod ſeruos habemus inprobos — 33. *illic* herus — *ſi congreſſus foret cum ſeruo* aſtutia et fraude eius, ad id, quod cupit, efficiendum vtatur, prauis eum negotiis praefulciat Perſ. 1. 1. 12. praeda ſe a ſeruo obpleri gaudeat. Pſeud. 2. 1. 14. — 32. furti culpae adfinem ſe et illum redderet — 35. 36. quod praedam putet, adferet ei perniciem; pro emolumento ſperato adficietur damno.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. *iterum itera* pleonaſmus, pro: iterum narra — ludit ſeruus hac ſcena herum. Roganti, quae certa eſſe ei iam adfirmauerat, reſpondet primum verbis, quorum vſus in rebus dubiis eſt: *opinor, ſuſpicor;* deinde vero vno verbo *cenſeo* ſaepius repetito. quare herus v. 9. *at ſume quidem, ne cenſionem ſemper facias!* Turnebus legi vult: *adſum equidem*, quaſi Trachalio cenſuram exercerat, quae eo ſoleat eſſe diuturnior, quo tardius ciues ad cenſum venerint: iuuenem igitur dicere *adſum*, ecce me tibi coram ſiſto, *ne cenſionem* etc. ne longior cenſus ſit. Salmaſius τὸ *ſume* refert ad *dic ergo quanti cenſes?* vt *ſume* ſit: rem ſume, quanti eam cenſes et aeſtimas, ne ſemper facias cenſionem. Lipſius, Acidalio probante, pro *ſume* vult *abſume:* ne ſemper cenſeas, abſume potius, et in decoctores referare, qui, quod nihil in bonis habent, liberi ſunt a moleſtia, ſua in cenſum dedicandi. Piſtoris iuuenem de militari

censione loqui putat, quare v. 15. delectum dimisit, et explicat: *sume*, elige, quos in militiam tuam adscribas. Pontanus denique, qui Gronovio videtur proxime ad sensum adcessisse, legi vult: *at summa quidem.* Namque *censere aera* est: dispungere, conspicere, an digna sint, quae adcipiantur; quare iuuenis: subducas, summam facias, satis censuisti vel dispunxisti rationem.

IN ACTVS V. SCENAM I.

2. *recuperatores* vid. not. ad Bacch. 2. 3. 36. — 6. *alteram* Ampeliscam.

IN ACTVS V. SCENAM II.

3. *tundat* mihi aliquis. Vellem in vno certe codice reperiri emendationem Douzae filii *tundar* — 4. *illic scelestus* Trachalio — *ego*, *qui ἀνακόλουθον*, non est, quo *ego* referatur. Nisi animo fuisset perturbato, dixisset *mihi, qui* et v. 5. omisisset *ei* — 6. *mihi sermone adrexit aures* ea dixit, quae ad me pertinere, in rem meam esse videntur. Sic apud Ter. Andr. 5. 4. 31. (non Simo Pamphilusve ipse, sed) Crito dicit: adrige aures, Pamphile! — 7 ad 9. dicit Gripus secum: se vidulum reperisse, sed non amplius habere, publice vero id se indicaturum esse; sicut nos adhuc, quae omnibus nota fieri cupimus, seu praeconem iubemus praedicare, seu per indices palam facimus, publice adfixas. Indignatur v. 5. *quod* ei *quidquam dare negent* non passurus ideo est v. 9. vt *istum* vidulum *ferant* auferant, *vt postulare* eos putat, nempe solos. *literis cubitum longis* in longum formatis, quam possum maximis *signabo* scriptum exponam, *vsque quaque* omnibus locis frequentatissimis — post versum 11. intus aliquis Gripum vocat — 12. *hoc* veru — 15. *verum* antique pro *veru*, quod extergendum erat, quoniam herus sc. 7. v. 38. coenam coqui iusserat — *hoc veru ex vere natum est* vt flores vernales *in manu consenescit* — 16. *cum inraso capite.* Pistoris explicat *non raso*, quod 1. 2. 37. vocatur *crispus.* Quoniam vero idem leno 2. 2. 11. *recaluus* vocatur, vt in fronte idem caluus, in obcipitio crispus canusque fuisse putandus sit, Gripum verbis *inraso capite* caluitiem lenonis arbitror risisse — 17. *num medicus es* qui rogas, quomodo valeam? — 19. *forma* tua mendico non indigna est. — 20. *elaui* naufragium feci. vid. Asin. 1. 2. 9. — 24. Errant qui explicant: *si non hoc* fabulari vis *tamen aliud*

fabulemur fabulari possumus. Gripus de ipso vidulo statim loqui pergit. Explico: *si* vero *non hoc* ita est, si vidulus tuus non periit, num *tamen* vis, *aliud fabulemur?* vt de vidulo tuo loqui desinamus? — 27. Mss. Pall. vterque habet *centum mina Philippia*, quod Aldina dedit *centum minae Philippicae*, idque citato Marcelli, quod edd. vett. pleraeque sequuntur, videbatur praeferendum — *pasceolus*. Nonius: ex aluta sacculus; Asconius: scortea. — 31. *tatentum magnum* atticum, *commodum* iusti ponderis — 32. *sinus* seu *sinum* vas sinuosum, rotundum, capace alueo. Curc. 1. 1. 75. — *epichysis* vas vinarium, e quo in cyathos vinum effundebatur — *gaulus* vasculum in formam cymbii — 33. *papae* exclamatio admirantis — 36. pro *propere*, *celeriter* Scriverius Plautum scripsisse putat *properiter*, quod Apuleius, Ausonius aliique habent — *tricas* nugas narras — *tramas putridas* fila putrida, res nullius pretii — 38. *curculiunculos* vermiculos — 39. *os calet tibi, nunc id frigidefactas* lectio Camerarii. Mss. autem plerique et edd. vett. habent *num git frigefactas?* Est autem *git* frutex, gustu similis piperi, e quo pulmentum faciebant calidum, quod in ore frigefacere Labracem Gripus dicit, ne amburat guttur. Prouerbialiter dictum putant in eos, qui trepide tantum loquuntur, et parce promittunt, ore contracto, tamquam offulam calentem refrigeraturi — 45. *Venus haec volo adroget te* stipulator rogat, adstipulator adrogat, cuius vice nunc Venus erit, cuius in fano ad aram pactum conuentum initur. — 47. *quod iubebo* verbis praeibo — 48. *id quod domi est* quod mea in potestate est, vt peierem — 60. *tecum hoc habeto* haec dira precatio in caput tuum vertatur — 68. *meus arbitratus est* vid. sc. seq. v. 17. 18.

IN ACTVS V. SCENAM III.

5. *siquidem* quamquam *Iovis* dei, h. l. Neptuni in potestate fuit i. e. in mari inuentus exceptusque est — 10. *non credo* te, tali serua tua ingenua reperta, ideoque in libertatem vindicata, gaudere — 12. *condono te* benigne quidem donat, et iure videri vult decedere, quod ei non erat; quare Daemones inridens dicit *benigne edepol facis!* — 13. *immo tu quidem* benigne facis, qui vidulum reddis — 18. *conditum* inuentum *est*. Pacuvius dicit, ius iurandum esse mantile, quo quotidianae noxae extergerentur. Laberius: quid est ius iurandum? emplastrum

aeris alieni — 21. *tun' meo Pontifex periurio es?* tibine ob id, tamquam pontifici, debetur ſacramentum? *ſacramentum* autem dicebatur pecunia, apud pontificem depoſita ab illis, qui de aliqua re apud iudicem contendebant; victus perdebat ſuum, victor recipiebat; Gronov. — 24 ad 26. ſenſus: qui tu, quod dare iuratus ſum, auferes a me iudicio, ſi probauerim, te ſtipulatum eſſe dolo malo, et per hoc ſtipulationem non valere, meque viginti quinque annis minorem eſſe, et ob id Laetoriae legis beneficio vti poſſe? Iac. Raevard. Leno autem, qui Palaeſtram, nunc adultam, emerat trimam, qui caluus incanusque erat, quomodo poterat, quo tempore haec agerentur, viginti quinque annis eſſe minor? — 26. *habe cum hac* ſc. iudicem; certato ſponſione cum Daemone, non mecum. Lamb. — 27. cauſam cognoſcam: niſi autem a me damnatus ſit Gripus, vidulum non auferes — 34. *immo hercle mea* interpellat herum: ſua, non heri opera ſeruatum eſſe vidulum — 35. *ſi ſapies, tacebis!* ſenex Gripo dicit, *tum te* etc. continuat orationem ad lenonem, a Gripo interruptam: *quando ſeruata ſunt, te addecet* — 36. *nempe pro meo iure oras* quod gratiam tibi vis referri, hoc intelligo pro iure meo dictum, nempe te vidulum mihi eſſe redditurum — 37. *mirum quin* mirum quod non. v. Ciſt. 4. 2. 67. — ridens dicit: mirum eſſe non poteſt, quod non cum damno meo ius tuum perſequor. Nolo talentum, quod ſoluere iuratus es, omnino perdere, nam 39. 40. qui vidulum inuenit, ſeruus eſt meus, ipſe vero vidulum tibi ſeruaui — 43. *tibi mu..* ſic eſt in codd. et edd. nonnullis veteribus. Gruterus, quem multae edd. ſequuntur, dedit *mutuas*; Pariſ. *tuam agis* (rem); Lamb. *nunc commodus* — 44. *iſtoc* talento, *ſi aliam* reliquam praedam, quae in vidulo eſt — 48. *murmur vllum* alii *murmur illum* — 55. *liberta* Ampeliſca enim Palaeſtrae fuerat ſemper amica, et nunc erat Trachalioni nuptura, optime merito — 58. *iuris iurandi gratiam facias* remitte id, libera lenonem religione iuris iurandi praeſtiti — 63. nec quidquam *pollucti*, nec coena et tam laute adparata, quam eſſe ſolet votiuum epulum.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
STICHVM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. 2. *miseram fuisse ex animo* Penelopen totum suum animum dolore sensisse adfectum. Sic Epid. 4. 1. 1. *miser ex animo* — 2. *tam diu* viginti annos — vocem *vidua* Muretus eiecit, quod Vlysses adhuc vixerit: sed saepius vocatur *vidua* cuius vir abest. Senec. Agamemn. 157. decem per annos vidua respiciam virum — 4. *nostris* pone comma. Iungendum enim est: *Penelopes animum de nostris* sc. animis *factis* i. e. reapse noscimus — 5. *negotiis absentum sollicitae:* vt rem familiarem curemus. vid. 4. 1. 20. — 9. *adsis dum* paulo vrbanius, quam *ades dum.* — 10. *saluene* agit vir tuus? Sic Men. 5. 2. 16. *salvene aduenio* saluene agis, ad quam venio, *saluene* saluisne rebus tuis me *arcessi iubes?* Alii malunt *saluae ne res* viri tui sunt? — 14. Mss. et edd. *officio vti*, vnus Lamb. malebat *fungi* — 19. *diuitiae* vid. Cas. 2. 2. 11. *senio* aegritudini Truc. 2. 5. 13. — 21. *quod pater facere minatur*, vt animum tuum excruciet, dum a viro, quem amas, abducat te, aliique te nubere cogat — 30. triennii absentia legitima patri videtur diuortii esse causa — 32. *quid* quae negotia *agant*, *ecquid* lucrantes ea *agant* — 42. 43. *atque aliter nos faciant, quam aequum est* alio, quam debent animo in nos sint. Lamb. legit: *in* nos faciant *secus*, quam etc. Gronov. autem *aliter nos faciant* non minus latine dici contendit, quam *magni*, *parui aliquem facere* — 44. 45. *ne* si viri peccent *quid* aliqua in re, *magis* ob eorum peccatum *simus obnoxiae* culpae compotes, *omnibus opibus* summopere *decet* nostrum officium meminisse — 48. *eos honores, quos mihi habuit,* qui me prae ceteris vxorem sibi delegit, fidelique animo et benigno in me et clementi fuit, *non perdidit* non oblita eorum, nec ingrata fui — 50. *haec conditio* matrimonium cum eo contractum — *poenitet* h. l. personaliter, a *poeniteo*, cum nominatiuo rei: *conditio me non poenitet*, inpersonaliter

esset *conditionis* — 54. *in cogitando* quo magis cogito, *moerore augeor* eo magis augetur moeror meus. Sic Trin. 2. 1. 1. multum in cogitando dolorem indipiscor — pro *augeor* quidam *angeor* i. e. *angor*.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Vers. 1 ad 10. Antipho, domo exiens, seruis — 2. *voluntate* sponte — *habitu haud probus* non probus habendus est — 3. *quot calendis* singulis Calendis, vt *quotannis* singulis annis — *demensum* σιτομέτριον cibaria. Donatus ad Ter. Phorm. 1. 1. 9.: serui quaternos modios adcipiebant frumenti in mensem, et id *demensum* dicebatur, vtrum a mense, an a metiendo, incertum est. Seneca vero ep. 80. quinque modios totidemque denarios dicit seruis esse datos. Heri alius alio solent parciores benignioresue esse. — 6. *monimentis bubulis* loris e corio bubulo, quae vos moneant. — 10. *aliqui* pro *aliquis*, quod saepe verbo plural. iungitur. Men. 4. 2. 111. *aperite* atque Erotium *aliquis euocate*. Ter. Adelph. 5. 1. 24. *aperite aliquis* actutum ostium — *obfirmabit pater* animum suum Merc. Prol. 81. aut: obfirmabit se Ter. Heaut. 5. 5. 8. sensus: obfirmato animo nos vrgebit, vt a viris discedamus. Glossae: *obfirmatum* firmum, decretum, obstinatum. — 14. post *non faciant* signum interrogandi posui: num prorsus ego inexorabilis sim, ad alias nuptias cogam inuitas? — *mihi decurso aetatis spatio* qui morti proximus sum. Et Cic. Sen. c. 23. habet *decurso spatio* — 18 ad 20. *an potius tentem leniter* explicant, quae ante dixit — *vtrum perplexim lacessam oratione* ita eos adgrediar, vt, quod velim nolimue, non statim adpareat — *quasi numquam quidquam in eas similem* pro: *eas insimilem* adcusem, *quasi nihil* (non) *inaudiverim, eas in se meruisse culpam* obsequium mihi denegare, patri debitum. — pro *an potius* Acidal. mauult *ac potius*. in quo licet MSS. cum eo non faciant, at sensus tamen orationis pro eo est — 21. *an minaciter* nunc demum dicit, quae alia via sit, qua an adgrediatur eas, incertus adhuc sit — *ego meas* filias *noui optime* non facile abduci poterunt a fide, quam se viris absentibus debere putant — 23. *inpetrassere* nos inpetraturas esse — 26. vt v. 21. pater secum dixerat *noui ego meas*, sic hic filia sorori *noui ego nostros* sc. patres: quam facile animus paternus precibus lacrumisque filiarum emolliri possit exorarique. Noster certe pater *exorabilis est* — 27 ad 30. pater dicit, filiabus

propior, quae nunc demum, voce eius agnita, in conspectum eius prodeunt. Facturum se pater dicit, quod postea tamen non fecit — 32. *obcupemus* properemus, praeueniamus, antequam adloquatur nos, *osculum ferre* osculari eum *adversum hominem* obuiae — 33. *illico agite, abstedite* pausam facite mei amplexandi — 34. *osculum* tamen filiae non adspernabere? — 35. *quia ita meae animae salsura euenit* varie explicant. Douzae et Vallae senex nimio sale videtur obfendi, quibus ego adcedo. Non enim summa, vt filias decebat, oscula videntur delibasse, sed dissuauiatae patrem, atque, vt Petronius loquitur, basiis conspuisse — 37. *puluinum* vt subponatur — 44. *magnificare* magni facere Men. 2. 3. 20 etc. — 57. *omnibus* quotquot eas videant *os obturent*, talis sit omnium de iis existimatio, vt nemo eis maledicere merito possit vel audeat — 59. *vbi* qua in re — 60. *id* in eo *temperat* — 61. *vtra sit conditio pensior* vtram vxorem ducere satius sit. *pensum* est: ponderibus examinatum; deinde: aequum, iustum. Contra *inpensum* non pensum, iniquum. Bacch. 3. 2. 10. — 63. *E multis malis, malum quod minimum est, id minimum est malum.* Auditorem, aliud quid exspectantem, idem per idem explicando ludere, et Epicharmum Aristoteles interdum solitum fuisse dicit, et Plautus saepius solet. sic Curc. 4. 4. 1. cui homini dii sunt propitii, ei non esse iratos puto. Sic Capt. Prol. 2. illi, qui adstant, hi stant, non sedent. In his Dialectici dicunt idem esse *τὸ κατηγορούμενον τῷ ὑποκειμένῳ* — 69. *ingenium ingenii*, quale ingenium vestrum sit, vim ingenii vestri — 72. *quarum res agitur* quae igitur magis audiendae sumus, quam amici tui, quorum, maneamusne an abducamur a maritis nostris, parum interesse potest — 78. *latrones* milites — 87. *probiores*, nos vtrasque esse, *credo, arbitrabunt* pro: arbitrabuntur. Pseud. 4. 2. 57. — 92. *celassis* celaueris — 97. *ac actutum τὸ ac* quod in MSS. et edd. vett. non adparet, videbatur delendum.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1 ad 16 Fames mihi mater fuit, quae, quum decem menses paruulum me vtero gestasset, peperit tandem: at ego nunc ipsam decem iam annos vtero gesto, non paruam sed maximam, et parere tamen hanc matrem meam nequeo — 3. 4. Lectio exhibetur Acidalii; in MSS. est: 3. *quam ego matri meae refero inuitissimus.* 4. *neque retulit, quam ego*

refero meae matri Fami. Edd. primae versui 4 adiecerunt *gratiam.* Gronov. non probat, tolli τὸ *fami*, quod Charisius adnotauit: Plautum in Sticho dixisse *fami*. Versum autem 3 incepisse putat *Gram* pro *Gratiam*, vnde facile fieri potuerit *Quam*, et legi vult: 3. *Gratiam ego matri meae refero inuitissimus*. 4. *nemo retulit*, *quod ego meae matri Fami* — 16. Plin. H. N. 8. 10.: Elephantum decem annis gestare in vtero vulgus existimat, Aristoteles biennio, nec amplius quam singulos (alii legunt *semel*) gignere, viuere ducenis annis, et quosdam trecenis. Iuuenta eorum a sexagesimo incipit — 17. *ridiculum* qui se praebeat, parasitum *quaeret venalem* — 18. *cum ornamentis omnibus* vestitu — 19. *inanimentis explementum* ventrem inanem explere *quaerito* — 22. 23. Iuvenal. 3. 153. nil habet infelix paupertas durius in se, quam quod ridiculos homines facit — 24. Theocrit. ἁ πενία μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει. Horatius de se ipso Epp. 2. 2. dicit: paupertas inpulit audax, vt versus facerem. Persius: Quis expediuit psittaco suum χαῖρε, picasque docuit nostra verba conari? Magister artis ingenique largitor venter, negatas artifex sequi voces etc. — 28. *si quis esum me vocat. Vocare* vox Romae in inuitationibus solennis. Men. 3. 1. 13. qui esum neque vocantur, neque vocant — 37. 38. Perquam comice verbo *coeno foris*, quo abigi soleat, lumbos defractos vult, *ni vere perierit* hoc verbum, *si coenauerit domi*, qui eo verbo vsus est — 40. *vt faciam praeconis* (Mss. praecones) *compendium* non adhibito praecone, ipse praeconis partes agam — 41. *itaque* et ita quidem *auctionem praedicem*, *vt ipse veneam* ipse res venalis sim: ipsum me venalem praedicabo — 43. *auscultabo* mores pinguntur ancillarum; haec iussa erat properare, actutum redire sc. 2. v. 97. — 44. *curiosus* πολυπράγμων — 48. *quid sit causae* quo infortunio cogantur homines, res suas vendere — 49. vtrum *aes alienum* — 54. Plutarch. πᾶς πολυπράγμων κακοήθης — 57. *mancipia* intelligit potationes, coenas, quae victum olim praebuerant ei — 63. *consenui* Persius Sat. 6. *minui senio* macrum fieri — 64. *quando esurit* Veneta habet *quam dum esurit.* Non vero omnes, qui esuriunt, ridiculi sunt; loquitur puella de vno Gelasimo: neminem posse aeque ridiculum esse, quam hic sit, quando esuriat — 67. *praeda erit praesentium* ne quis occasionem praetermittat, licitando mercandoque rebus suis consulendi — 68. *logos ridiculos* Pers. 3. 1. 66. — 69. *qui coena poscit?* quis vult

me data coena emere? — 70 ad 72. adloquitur quasi aliquos de corona circumstantium. *Hercules* qui ipse escae erat maximae, cuius tutelae parasiti sunt, cui decimam partem voueo — *ille amabit te* prandio, coena ementem — 71. fingit *adnuisse* aliquem — *meliores dabit* logos — 72. *meliores:* logorum ridiculorum copia instructiores; alii: edaciores *parasitos* — 73. sqq. logos suos generatim distinguit, quo tempore locoue adhibendi quique sint. Dicit autem esse eos 75. *Cauillationes* aptas ad deridendum, *adsentatiunculas* ad blandiendum, *periuratiunculas* ad persuadendum — 73. aliis inter vngendum sudandumque locum esse (*vnctiones graecae* elegantiores; *sudare* in balneis solebant inuncti, prius quam adcubitum irent) — 74. *malacas* delicatiores, adhibendas iis, qui Veneri sint dediti, *crapularias* inter pocula adhibendas — 77. *logos viliores* vocat *strigilem robiginosam* nullius amplius pretii — *ampullam rubidam.* Festus: scorteae ampullae, vetustate rugosae, et coloris eiusdem, *rubidae* dici solent — 78. tandem se ipsum, tamquam ollam, aut vas aliquod, venalem praedicat: *parasitum inanem, quo recondas reliquias* — 80. *Herculi polluceam* consecrem, sacrificem — 83. *quis haec* pro: quae haec — 88. *Miccotrogus* a μικκὸς i. e. μικρὸς et τρώγειν, quasi *Paucirodus.* — 94. *simitu* simul — 96. *fecerat* sacrificauerat — 101. *nec mu, nec mutitum* ne minimum quidem, nedum, quod poscit, mutuum; seu: ne primam quidem syllabam, nedum mutuum totum. Varro: a *mu* mussare dictum, quod mutui non amplius quam *mu* dicunt — 103. linguam *venditariam,* quae vendere cupit — 114. *ex pictura* i. q. aliis: graphice, euscheme — 116. *submerum* pauxillo tantum aquae dilutum — *exanclauit,* exantlauit, exhausit, mihique bibendum dedit.

IN ACTVS II. SCENAM I.

3. *lubentia* vid. Pers. 5. 1. 8. — 6. *ripisque* metaphora a fluuio, alueum suum superante — 7. *honesta dicta factis* re ipsa, quod dixisti, effectum da; inhonestum enim est, nihil, praeter verba, dare — pro *propterea* Acid. mauult *propera* — 9. *benefacta maiorum exauge,* vt parentes tui seruierunt, sic et tu facias, quae hero heraeque placeant — 12. *caue quemquam flocci feceris* adparet, h. l. non esse *caue spernas eum,* sed est: ne minimam quidem eius verecundiam habeas — 13. *cubitis depulsa de via* perrumpe turbam, obstantes detrudendo — 17. dies totos ad portam

adsidere iussus 1. 2. 96. solebat piscari — 25. pro *vero* Gulielmius malebat *viri*, quod quidem puero, magnifice se inferente, indignum non esset; sed *τὸ vero* MSS. non exturbandum est, quod negationem eleganter auget. — 33. *Talthybius* et Eurybates, nuntii et praecones Agamemnonis — *contundam* superbam Talthybii famam comprimam, efficiamque, vt illius facta prae meis videantur nulla — *contemnam* faciam, vt contemnantur. Alii citant Gnathonis Terentiani verba Eun. 2. 2. 8. *hic ego illum contemsi prae me.* Palmerius pro *contemnam* mauult *conteram*, vt respondeat illi *contundam* — 34. *cursura* vt Asin. 2. 2. 61. Bacch. 1. 1. 34. Most. 4. 1. 5. i. q. *cursus* — *meditabor* praeparabo, exercebo *me, ad* etc. — 35. *spatium hoc obcidit*, iam decursum est; *breue est curriculo* nimis breue est ad cursum exercendum; *quam me poenitet* quod valde doleo. Acid. vult: *sed spatium hoc, obcidi! breue est* etc. sed *τὸ obcidit* magis est comicum, quam exclamatio *obcidi!* quae nihil esset aliud, nisi idem cum *quam me poenitet* — 40. fores si *fugissent herum*, vt retractae poenas darent, a fugitiuis sumi solitas — 42. *hoc postremum* etc. haec pultatio esto vltima, pausam pultandi faciam — 45. *piscator factus*, vid. supra v. 17. — 46. *quampridem non edisti?* putasne, parasite edacissime, me prandium tibi adferre? — 49. *istic* in sportula — 50. a furiis agitatum colubras te videre arbitror, quas tibi persuadeas esse pisces! — 54. *hodie non coenabis* verus puer erat hariolus. Ab hera quidem Gelasimum non inuitatum iri, poterat praeuidere; sed herus quoque redux pristinum in parasitum exuerat animum.

IN ACTVS II. SCENAM II.

5. *Nam equidem miserebat* Rittershusius legit *me quidem;* recte, opinor. Nec Aul. 2. 1. 18. desunt, qui pro *decet te equidem* legant *decet quidem*, aut mecum *decet te quidem.* Qui enim *equidem* ex *ego* et *quidem* ortum, ideoque primae tantum personae sing. recte dicunt iungi, non paucis quidem, vbi *equidem* alii personae iunctum legitur, exemplis inpugnantur: vt vero victi ideo putandi sint, tantum abest, vt, quum longe maximus locorum numerus pro iis faciat, contraria loca vel scriptorum vel scribarum negligentiae videantur esse tribuenda. Hoc certe Stichi loco quid facilius fuit, quam vt pro *nam me quidem* scriberetur *nam equidem?* — *ergo auxilium propere latum*

inridet puer parasitum, ne verbo quidem pultantem inhibere conatum — 10. *mein' fastidis* sic Mss. plerique; quidam *mihi infastidis*; edd. vett. *men' fastidis*; et recentiores quaedam *men' rogas?* In Aul. quoque 2. 2. 67. est *fastidit mei.* h. l.: cur insolenter te effers? — 13. *ita celeri curriculo fui.* Sic Perf. 2. 2. 17. curriculo volo. Most. 2. 1. 15. curriculo curro. — 14. *adportas* nuntias. Most. 2. 2. 35. quam rem mihi adportas nouam? — 15. pro *tanta* Brix. habet *tanto.* Rogas *ecquid adportem?* ego vero adporto, quae omni exspectatione et spe tua longe sunt maiora. Sic Bacch. 1. 2. 42. video nimio iam multo plus, quam volueram; et Bacch. 4. 4. 21. nimio minus multo parum. — 17. *quid ego* dicam? Amph. 4. 5. 6. *quid ego* agam? *percepit* peredit *fames*, obponit ei, quod puer dixerat *lassitudo perbibit* — 21. *si me inritaueris* aposiopesis — 24. *texturam inprobem* idem quod ante *perdam.* Alii *inprobam.* Rud. 2. 3. 43. Aedilis, si quae inprobae sunt merces, iactat omnes — 28. *nasiterna* vas aquarium, ita putatur dictum, quod *nasos* seu ansas haberet *tres* — *sine subfragio* imperiosum se gerit puer in negotio, cuius tamen cura ei non est mandata — 30. *pinge humum* si lectio certa est, intelligatur *floribus*, quos vero in promtu fuisse vix credibile est. Rectius forsan Lipsius *tinge* i. e. consperge. Sic apud Hor. 2. od. 14. est: pauimentum *tingere* mero — 35. pro *quos piscator adtulit* Lipsius non male coniicit *quos piscatu retuli.* in sportula puer pisces videtur retulisse sc. superior. v. 49. 50. — 36. *pernam* vid. Capt. 4. 2. 70. *glandium* Capt. 4. 4. 7. — 40. *commodum* eo ipso tempore — 44. *Cercurum* nauem praegrandem. Merc. 1. 1. 86. — 45. *velo passo.* Nonius: laxo et rugoso. Naues enim vbi portubus sunt insinuandae, pedem nautae faciunt, laxantque velorum sinus, ne nimia ventorum adfligantur vi — 53. *eburatos* ebore ornatos, caelatos — 54. *peristromata, trapetia,* vid. Pseud. 1. 2. 13 sq. — *consuta* acu picta — 57. *sambucinas*, Liv. 39. 6. vocat *sambucistrias*, quae sambuca, instrumento aliquo musico, canebant — 58. *adludiare* Poen. 5. 4. 64. *canibus* h. vero l. *puellis:* adludam ad eas — 61. *maleuoli* 1. 3. 54. curiosi. *maleuoli perquisitores auctionum* qui res venales fastidiose perquirunt — 63. Epignomum quis credat aduexisse parasitos? Puer nihil aliud, quam Gelasimum inridet — 70. *qui deus sis* mihi tibique ipsi melius debuisses consulere: quod si fecisses, adaucta tibi esset decima, ex he-

reditate, quam inhiabam — 73. *prouenisti futile.* Rud. 3. 5. 57. *proueni nequiter*, infeliciter res mihi processit.

IN ACTVS, III. SCENAM I.

2. *Neptuno* grates habeo, vt Most. 2. 2. 1. — *tempestatibus* vt Hor. epod. 10. 24. — 5. *quos* vxorem in primis et socerum — 7. *adfinem* socerum — 12. *stega* tabulatum nauis. Bacch. 2. 3. 44. — 19. *tecum miserias mulctauerim* pertulerim. Iocose verbum et duriter transtulit: aerumnae enim, quando superantur, quasi plectuntur. Plerique explicant: numerauerim. Gronov. vero pro *mulctauerim* legi vult *mutauerim*, quod explicat: alias post alias subierim ac tolerauerim — 21. *hunc diem volo me Eleutheriam* (libertatem) *capère:* munia serui hunc in diem mihi condonari — 25. *ducam amicam* ad coenam, vt Men. 1. 2. 15. hodie ducam scortum ad coenam — 28. *eo condixi ad coenam* ibi iussi coenam adcurari — *in symbolam*, vt coenaremus communi sumtu. Ter. Eun. 3. 4. 2. est: de symbolis edere. Andr. 1. 1. 62. *symbolam dedit, coenauit.* — 32. *meam culpam habeto* vitupera me *nisi probe excruciauero* hunc diem, a te mihi, tamquam captiuum, deditum. i. e. nisi diem hunc in genio curando consumsero. Excruciatur quasi dies vitulando absumtus — 33. *per hortum ad amicam* — 34. *mihi hanc obcupatum noctem* vt proxima nox mea sit. vid. Cas. 4. 4. 16. — 37 sqq. spectatoribus dicit — 40. *in diuiduam veniam* in periculum aliquod, faciendo, quod romanis legibus homini seruo non licet; sc. potare, amare, ad coenam condicere. Athenis autem, vbi res gesta fingitur, seruorum iura longe, quam Romae, erant solutiora — 42. versus hic non in omnibus Mss. legitur — 44. *vtroque commeatus continet* est transtinet. cf. Mil. 2. 1. 65. et 2. 5. 58. ex alteris aedibus in alteras commeari potest per hortos — 45. *hunc diem lacero* garriendo absumo partem diei laetitiae destinati.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *libros inspexi* in quos congessi logos meos ridiculos — 2. *regem* suum vocabant parasiti eum, cuius mensae erant adseclae — 7. *praeter* ante *pedes* — 8. *cum strena obscaeuauit.* Vix mihi persuadeo, vere Plautinam esse hanc lectionem. *Obscaeuare* Asin. 2. 1. 23. (si genuina est lectio) est: malum omen obferre: Gelasimus autem bonum sibi omen laetatur oblatum. Pro *strena obscaeuauit* igitur

quidam maluerunt *ſtrenua opſonauit.* Qui vero mutare nolebant, hoc verbum, adpoſita voce *ſtrena,* dicunt vincere i. e. bonum omen indicare. Feſtus dicit: "*ſtrenam* vocamus, quae datur die religioſo, vnde *bona ſtrena* eſt: bonum omen, et Plauti Sticho 5. 2. 24. legitur *bona ſcaeua ſtrenaque.*" *Bonam ſcaeuam* eſſe bonum omen, vid. Pſeud. 4. 7. 39. ſenſus eſſet: cum cibo ſcaeuam vel omen bonum mihi fecit. Boxhorn. vero pro *cum ſtrena obſcaevauit* Plautum ſcripſiſſe coniicit: *quum ſtrenue obcoenauit.* Verbum quidem *obcoenare* Plautinum eſſe, e fragmento adparet apud Varronem L. L. 6. 1. *de lumbo obcoenabis.* Hanc Boxhornii coniecturam Salmaſius vnice probat — 9. *vitam* victum *reperit* — v. 10. poſt *facit* pone colon, v. 11. poſt *adſtat* ſignum exclamandi. Dum augurium commentatur ſecum, Epignomo conſpecto dicit: ecce, quam certum haec muſtela augurium facit: hic ille eſt, a quo ego victum reperiam — 14. *ſustentatum'ſt ſedulo* ſatis bene me habui. ſic et alter frater paraſito reſpondet 4. 2. 8. *ſustentaui ſedulo.* Frigide vterque reſpondet; convenerant enim inter ſe de paraſito amoliendo — 18. *vocata eſt opera* eſſe poſſet: alio iam ad coenam vocatus ſum; hoc vero loco eſt: ipſe iam conuiuas vocaui *nunc quidem* hodie. Similis videtur locus Curc. 4. 4. 7. *vocata res eſt*, vbi vide notam — *tam* tamen *gratia eſt*, blandior forma abnuendi. vid. Men. 2. 3. 36. cf. Moſt. 5. 2. 9. *de coena facio gratiam* — 23. *neſcio quid* etc. dicit Epign. *in mundo* domi *habeo*, paratum mihi eſt, *neſcio quid* conuiuium aliquod — 31. *nouem* quos ergo tribus tricliniis adcepturus, nec Gelaſimo locus erat ſuper — 32. *in lecto* tricliniari — *viri imi ſubſellii* Capt. 3. 1. 11. ſunt inopes, humiles, quales plerumque paraſiti; quare Hor. 1. ep. 18. v. 10. vocantur: deriſores imi lecti. In ſubſellio autem, iuxta lectum, ſerui ſolebant veſci; inter quos ſedere non recuſat, ſi modo famis explendae copia ſit — 35. *Ambracia* Epiri vrbs, ſeu Theſprotiae potius, ad ſinum, Ambracium ab ea dictum — 41. Hunc verſum Gellius 7. 17. citat ita, vt Plautum *plane* et *obnoxie*, tamquam inter ſe contraria, dicat obponere. Explicat id Salmaſius, *plane perire* eſſe: funditus perire, nulla ſalutis ſpe reliqua, ſed *obnoxie perire*, ita perire, vt aliquam certe ſalutis ſpem habeas reliquam. Damnatus a iudice ſupremo plane periit; damnatus vero a iudice, vnde adpellatio locum habet, periit obnoxie. Acidalius *obnoxie perire* explicat:

Ita perire, vt ei, per quem pereas, obnoxius sis, et aliquam certe gratiam debeas. Namque Epid. 5. 2. 30. vbi seruus dicit: obliga manus, *nihil vero obnoxiose*, sensus est: nihil clementer, ne parcas, cuius nomine tibi obnoxius esse debeam. Gronovius denique *nihil obnoxie* explicat: non tamen ob noxam aliquam — 42. *vno Gelasimo minus est* huic Epignomo, *quam dudum fuit*, diuitias recuperavit pristinas, praeter vnum me Gelasimum, quem stulte fastidit! — 46. *eam auspicaui* eam, vt auspicium mihi faceret, sumsi, *in re capitali* in re, quae ad caput et salutem meam pertinet.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

4. Pro *satis* Pontanus legit *vades*, contra MSS. Sensus esse videtur: expostularem tecum, quod vxorem a me abducere voluisti, nisi viderem, te mihi esse reconciliatum — 5. *nunc* quod video eo in me esse animo, quo in generos soceri debent, *creditur tibi*, volupe tibi esse, nos in patriam rediisse — 14 ad 17. cf. Act. 1. sc. 2. v. 75 et 78. Non negat senex, animum suum, vt antea, quum res eorum luxuria defecerit, alienatum, sic nunc, quum res industria eorum restituta sit, reconciliatum iis esse. — 18. *Iam redeo* Epign. domo exiens dicit vxori; sed *nimia est* etc. secum loquitur — 21. *exilem et inanem aegritudinum* vacuum aegritudine — pro *exilem* Lamb. coniicit *exulem* — 24. *longissume* dudum — *iste* socer — 25. Si fratri respondisset *facit* socer *recte* seu benigne, haec iam esset eius laus; quod vero responsurus fratri ad socerum se conuertit ipsum *facis benigne*, in eo cum laude eius suauem coniungit grati sui animi significationem; quod autem pro *recte facis* dicit *facis vt alias res soles* ea quidem laude nihil blandius esse potest, quae significat, senem, hodie recte facientem, nihil fecisse noui, sed in omni vita probum eum semper benignumque esse cognitum. Sic apud Ter. Hecyr. Act. 5. sc. 4. Pamphilus Bacchidi dicit: *antiquamque adeo tuam venustatem* etc. cui haec respondet: *at tu ecastor morem antiquum* etc. — 25. *clementer volo* nimis ne properemus — 32. *apologus* inquit Cic. de Orat. L. 2. est fabula moralis. Est etiam longa et verbosa narratio, vnde prouerbium Ἀλκίνου ἀπόλογος, ex iis, quae in Odyssea Vlysses Alcinoo narrat. Suid. ἀπόλογος Ἀλκίνου, ἐπὶ τῶν φλυαρούντων, καὶ μακρὸν ἀποτεινόντων λόγον. *Agere* se apologum velle, senex dicit, et vere agit potius, quam narrat. In apologo hoc

a verſu 33 ad 60 perquam comicus eſt creberrimus τοῦ *quaſi ego*, *quaſi nunc* etc. vſus, cuius ſimile quid reperitur Epid. 3. 3. 7 ſqq. Hoc *quaſi* eſt: exempli cauſa, veluti, quemadmodum. Omnis hic apologus redit eo, vt tibicinarum, quas Pamphilippus aduexerat, vnam ſibi roget dari concubinam, ſed ita, vt, quod ea edat, gener ſimul addat. Quod vero in rogando pudor ſeni paululum adeſt, pro *ego* dicit *ſenex quaſi ego ſum* et ſic porro. De fidicinis aduectis vid. 2. 2. 54 ſqq. — 38. *praeſens hic quidem eſt apologus* nos praeſentes ſumus, quorum in perſonas apologus iſte examuſſim conuenit — 48. *contruncent* abſumant *cibum*. Sic apud Nonium e Lucilio reperiuntur *cibicidae;* Apuleius vero habet *offulam contruncare*, *cibum detruncare*. ſunt tamen, qui pro *contruncent* malint *contrucident* — 49. *videlicet* regit hic adcuſ. cum inf. *ſenem fuiſſe parcum*, vt v. 51. *adoleſcentem fuiſſe nequam*, quaſi poſitae eſſent voces *videre licet* e quibus aduerbium illud ortum eſt — 50. nimium, ſordide *parcus* fuit ſenex, *quoniam ille* adoleſcens *illi pollicetur* tibicinam, *qui eum* inſuper *cibum* eius *popoſcerit* — 51. refutat ſenex generum: nequam fuiſſet adoleſcens, ſi alimoniam tibicinae denegaſſet — 53 ſq. vt ſenex *filiae illae* (illi), quam adoleſcenti dedit, et dotem dedit, ſic aequum erat, vt adoleſcens tibicinae, quam ſocero concubinam dabat, cibum quoque ſeu dotem daret — 56. concubinae non ſolent dari dotatae — 58. quia lex non eſt, quae concubinis dotem dare iubeat, *velle dixit fieri* rogando certe indipiſci de cibo voluit, atque inpetrauit — 60. habeon rem *factam*? num igitur de cibo inpetraui? adnuit in apologo iuuenis — 61. *filiis* filiabus — 62. vulgaris lectio eſt *ibo lauatum in pilum*, et ſuſpicatus eſt Turnebus, *pilum* eſſe inſigne quoddam balnearum intelligendum. Lambinus autem legi vult *pyelum* balneum, labrum. Pollux 10. 16. πύελος vas amplum, in quo veteres lauabant. Hac coniectura Salmaſius nihil verius eſſe dicit — 64. *graphicum mortalem!* en veteratorem! Trin. 4. 2. 91. eſt *graphicus nugator* ibid. 4. 3. 17. *graphicus fur* — *fabre* artificioſe — 65. pro *eſſe ducit* cum Douza poſui *ſeſe:* gerit ſe pro adoleſcentulo, aetate alieniore — 66. *adcendet ſenem* corpus decrepiti gelidum fouebit, calefaciet 67. libidinis cauſa ea non egebit — 70. *ne quid aduenieus perderem* intellexit tandem, ſe, quae inpenderat olim in paraſitum, perdidiſſe. Quae nocent, docent. non vult edacem hominem porro alere — verſu 71

capti consilii ostendit, vtrumque fratrem consentire in parasito amouendo — 71. *lupum in sermone* Ter. Ad. 4. 1. *lupus in fabula* de quo loquebamur, adest.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. Abiens Gelasimus 3. 2. 47. dixerat, consulturum se amicos, qua lege se nunc oporteat esurire. hic igitur, quid suaserint amici cognatique, quos, dum abfuit, consuluisse vult, spectatoribus narrat. Voculae *sed ita*, si abessent, non quidem desiderarentur; nec vero erat, cur, ab initio scenae deesse nonnulla, Acidalio aliisque persuaderent. Risus captandi caussa de industria Gelasimus inepte incipit. *Fame se iugulare* comice dictum est, addito praesertim *hodie*, vno enim die nemo fame perit — 8. *sustentaui sedulo* v. 3. 2. 14. — 11. *aduorsum te fabulare* male tibi consulis, me excludens hodie conuiuatorem — 13. *quin tu* vocas? — *obstrusero* deuorabo. Curc. 2. 3. 87. est: aliquid prius *obtrudamus*, pernam etc. — *vnum hoc* fieri *potest* — 18. *vtrum* domine an foris coenem? — 26. *efflictentur* a furibus nocturnis spolientur, obcidantur. Alii *adflictentur* — 31. *per hanc coenam* si nulla alia coena parata tibi est, quam ea, quae domi nostrae parabitur, incoenatus hodie esuries — 33. *te lapide percussum velim* Iuvenum atheniensium grassationes perquam erant metuendae — 36. *opera vtere* dico tibi operam meam, *posce* quid me facere velis — 39. *inter cuneos ferreos* inter quos, ligno findendo adactos, tenuissima tantum rima patet: vel in arctissimo loco adcumbere non recusabo — 41. *exorabo*. Gelasimus intelligit: conuiuas, vt, te adcepto, arctius cubare ne dedignentur, et *veni* intelligit Gel.: voco te; longe vero alia est iuuenis ludificantis mens *in carcerem!* — 42. *hic* meis in aedibus *meliorem genium tuum non facies*: Pers. 2. 3. 11. genio tuo non multa bona facies. Hor. 3. od. 17. v. 14. genium non curabis — *eamus, tu* Epign. dicit fratri. — 48 ad 50. nunc tandem aperte dicit, se missum Gelasimum facere, causa, cur eum abire iubeat, addita, quod porro rem familiarem negligere nolit — 48. *tua felicitas* qua inpertis eos, qui tibi se comedendos permittant — 49. *rem confregimus* prodegimus. Sic Trin. 1. 2. 71 sq. postquam rem *confregit* — 50. Gelasimus fuisti mihi, qui te praeberes deridendum; sed *nolo te mihi fieri Catagelasimum* qui me ipsum hominibus deridendum praebeas, voracitate tua ad paupertatem pertractum — 51. *Iamne abiisti* Epignomo,

qui repente abierat, dicit, quasi restaret adhuc. Donza eum *abiisti* putat sibi dixisse ipsi, pro *obiisti:* viuisne adhuc Gelasime, an mortuus iam es? 52. *egone* sic spernor? *tune* Epignome, cui in deliciis olim eram, ita me repente fastidis? *mihine* praeclusus erit omnis ad mensam tuam aditus? *tibine* cui opes sunt abunde restitutae, vna perdita maneat pristina beneficentia? Sic fere, quae Gelasimus cogitasse videbatur, exprimere conatus sum, quae, qui aliter subplenda putet, aliter subpleat — 53. *prothymiae* animus ad beandos alios promtus — 54. *ipsos* diuites *parasitari* Capt. 3. 1. 13. eos requirunt, qui, libenter quum ederint, domi reddant — 56. *potione vincea* laqueo, qui vinciat gulam: suspendam me.

Heri abierunt coenatum, Gelasimus esuritum; seruorum coena, amor, saltatio supersunt.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *more,* non a *mos,* sed aduerb. a *morus* μωρὸς stultus. Iunguntur et Mil. 2. 4. 17. ego *stulta et mora* multum (sum) — 2. 4. *prouisere* prospicere in viam, qua venturum putamus, qui cupide exspectatus cessare videatur — 7. *cadum* ab hero donatum 3. 1. 24. — 6. *decumbam* idem quod v. 8. *adcumbam.* Sic Merc. 1. 1. 96. ad coenam vocat, venio, *decumbo* etc. Asin. 5. 1. 1. Agedum, *decumbamus.* Ter. Phorm. 3. 1. 28. prior bibas, prior *decumbas.* — 8. *quasi* est emendatio Gruteri. MSS. et edd. vett. vno consensu habent *qua.* Recentiores quaedam edd. habent *quia sensim extabescit dies.* Poeta vero non vituperandus est, qui diem, vergentem ad vesperam, vocat *senem. Tabescit* est: minuitur. Lucret. 5. 679 sq. Crescere dies licet et *tabescere* noctes, et *minui* luces, quum sumunt augmina noctes.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *Athenae, nutrices Graeciae,* quibus Graecia prae ceteris vrbibus suis ea debet, per quae inclaruit et floret — 2. *herilis patria* ipse erat Syrus, 3. 1. 29. Sic et Bacch. 2. 1. 1. Chrysalus: herilis patria salue — 7 ad 11. Stichus, cadum cum vino transferens, laudat secum laetitiae datorem — 7. *here* Epignome — 8. *hoc dono* vino — 11. *prothymias* vid. supra 4. 2. 53. — 13. *Dionysum* Bacchum, vinum — 14. *locus liber datus est.* Ter. Eun. 3. 5. 52. perstrepunt, ita vt fit, domini vbi absunt — 16. *vosier* herus, Pamphilippus, *cum vxore* Pinacio (post *vxore* comma

ponendum eſt) *adeo*, quod mireris, *et Antipho* conuiua eſt, qui cum generis in gratiam rediit. Fuere, qui *Antipho* dictum putarent pro *Antiphone*, vt in Moſt. 3. 1. 33. eſt *Tranium* pro *Tranionem*. Non vero iungenda ſunt *cum vxore et Antipho*, ſed *voſter et Antipho*. τῷ *voſter* additum modo eſt *cum vxore* — 17. *ibidem herus eſt noſter* haec verba poſt id, quod verſus 14. 15 dicunt, otioſa fere videntur. Epignomum, qui ſocerum, fratrem fratriamque coena excipiebat aduentitia, domi ſuae coenare, vel Sticho tacente, patebat. Legunt vero quidam: *Itidem herus es noſter* i. e. vt domi meae Epignomus, *itidem* ſic, Pamphilippo cum vxore abſente, his in aedibus tu herus es noſter — 18. *quis ſomniauit aurum.* Verbum *ſomniare* male hic habuit interpretes. Alii: quis *ſummanauit* i. e. furatus eſt *aurum?* vid. Curc. 1. v. 43. ſerui autem, herorum, qui peregre mercaturam faciebant, per triennium comites, iisque probati, non videntur fuiſſe furaces. Palmerius: *SAG. quis opſonauit? STI. aurum, quid* etc. Alii: *quis opſonauit aurum?* i. e. de vino dixiſti, quis vero aurum dedit in opſonium? Alciatus: quis *ſeminauit aurum?* Turnebus, quocum Gruterus facit: *quis ſomniauit* explicat: quis ſomnium ſimilando id quaeſiuit, quo conuiuium adornatum eſt? qua de explicatione videas Trin. 4. 2. 20. De impenſis in opſonium vix videtur Sagarinus poſſe quaerere. Ex 3. 1. 28 ſq. adparet, Stichum Sagarinumque condixiſſe in ſymbolam, 5. 3. 8. Stichus opſonatus eſt, et 5. 2. 9. Sagarinus ſe coenam coqui iuſſiſſe dicit; de ſumtu hanc in rem faciendo neuter dicit: quare, vnde eum ſumerent, paratum oportet vtrique fuiſſe. Quod vero Stichus v. 17. de vino dicit: *hoc mihi dono datum eſt*, non vero addit *a quo?* Acidalius de vino modo Sagarinum quaeſiſſe putat, et, pro *quis ſomniauit aurum* legendum eſſe: *quis id* (vinum) *donauit autem?* meusne herus an tuus? — 21. *eluamus* Lambin. explicat: quidquid peculii eſt, profundamus! cf. Aſin. 1. 2. 9. *elaui.* Malim vero: amara curarum eluamus vino. Hor. 4. od. 12. v. 20. vide enim, quae Stichus hero 3. 2. 20 ſq. dicit. Vinum quidem *obliuioſum* eſt Hor. 2. 7. 21. memoriam ante malorum ex animo eluit — 24. vid. ſupra 3. 2. 8.

IN ACTVS V. SCENAM III.

2. *hinc* e domo Epignomi — *illic* Pamphilippi in aedibus — 8. *ceterum curando* ipſa arceſſita ab hera in aedes

fororis fuae, quae opera vteretur mea, *id* negotium, coenam amicis coquendam, *adlegaui* alii mendaui. Amph. 2. 2. 42. alium ego *isti rei adlegabo*. Epid. 3. 3. 46. fi *adlegassem* aliquem *ad* hoc negotium.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. *ferte pompam* ventri, vt apud Macrob. est vinum et fercula; alii: incedite ordine, vt fit in pompa — 2. *temperare conuiuium* in conuiuio, vt 1. 2. 60. *id temperat* pro: *in eo:* laetitiae nostrae ne obficiant intemperiae — 4. *conuenit, dum* confentio, fed ea lege vt — 5. 6. *polluctura* conuiuium, *hac quidem hodie polluctura* de hodierno epulo nostro *praeter nos* quorum fumtu curatum est *iactura dabitur nemini* portio dabitur nemini, qua nos faceremus iacturam, qua nos fraudaremus ipfi — *hac* pro vulgari *hinc*. Gronov. — 7. *monotrophe* Turnebus Sagarinum a Sticho fic vocari putat, quod fine contubernali, ipfe fibi minifter, vefcatur folus; at Stichus potius hoc fenfu erat monotrophus, Stephanio non fua, fed Sagarini conferua. Verius Gisbertus Longolius τὸ *monotrophe* agnofcit effe aduerbium: abfint conuiuae, quos tu Sag. vocatos vis — 8 pro *commode*, *fabis*, *ficubus*, *lupinis*, *crusto* diminutiua mauult — 9. *tryblium* patella — *comminuto crustulo*. Valla explicat: demta tunica de lupinis; alii, rectius forfan, *crustulum* non a *crusta* deriuant, fed a *crustum*, et pro *comminuto* legunt *cum minuto crustulo*: delicato aliquo opere piftorio minuto — 12. *batiola* poculi genus. Nonius e Plauti Colace citat: batiolam auream — *Samiolo ποτηρίῳ* i. e. figlino. vid. Bacch. 2. 2. 24. — 14. *moenia* munia nostra explemus — 17. *fontinalis* deus fontium: vtrum aquae an vino praeeffe malis — 20. *strategum te facio* eodem fenfu dicit, quo Perf. 5. 1. 18. Toxilus amicam dicit dictatricem — 21. *in fubfellio* humiliore fede, Cynicorum more. vid. fupra 3. 2. 32. — 22. *magis dulcius* vid. notam ad Men. Prol. v. 55. *magis maiores* — 24. *quot digiti* qui eum alteram modo manum putant oftendiffe, explicant *quinque;* alii volunt *decem;* qui v. 25. legunt ἡμιτέτταρα femiquatuor, i. e. duo; nam *tres*, *quinque*, *duo*, efficere *decem*, quot literis conftet nomen amicae fuae *Stephanium* — 25. hanc cantionem graecam, feu prouerbium hoc, Euftathius ad Odyffeam, et Athenaeus l. 10. ad aquae et vini temperationem referunt, Plautus vero ad cyathorum vini numerum — 26. Acidalium fequutus pofui:

tibi propinod vinum, *eccum! a fonte* aquam *tibi tute* ipse *inde*, indere, adfundere velis, *si sapis* nisi meracius bibendo mox vis inebriari — 27. *bene vos* valere precor — 28. *bibe, si bibis* increpitantis est, vt inpiger hauriat. Sic Poen. 3. 1. 8. quin si ituri estis hodie, ite. Trin. 4. 2. 139. age si quid agis — 28. 29. *conuiuii sat est, modo* hilarem hunc sumeremus diem, nisi Stephanium nostra diutius cunctaretur — 30. *cantharum* quem exhausi — 31. *pulpamentum* opsonium lautius e *pulpa* parte carnosiore animalis, v. c. leporis — *si horum poenitet* si tibi non satis delicata videntur — 32. *melius dicis* recte iubes me contentum esse iis, quae adsunt. Coniecere quidam, legendum esse *merum ius dicis* vt est v. 44. bonum ius dicis, et Rud. 4. 4. 94. ius merum oras — Festus: cupes et *cupedia* antiqui lautiores cibos nominant. Isidorus: *cuppes* fastidiosus est et cupidus — 33 et 35. *age, si quid agis* vt v. 28. *bibe, si bibis* — 35. *non hoc* quod sumti facimus, quodque tu in poculo sumes *inpendet* erogabit *publicum* non res publica grauabitur hac inpensa. Gronov. — 37. *vel seruato meum modum* eo modo, quo ego, strategus v. 20. praescripsi, bibito, *vel tu dato* modum: qua lege bibendum nobis sit, praescribas — 38. *nolo ego, nos pro summo* nimis *bibere* — *nulli* (non) *relerimus* releuerimus *postea* hoc cado, quem herus donauit, exsiccato, non erit alius, quem relinamus — 39. *quamuis de subito* sc. tempore. Post *de subito* pone comma: licet non dudum potare coeperimus — *vel cadus verti potest* magnam iam partem exhaustus est — 41. *labias* a *labia*, quod raro reperitur pro *labium* — 42. *proserpens bestia* serpens. Asin. 3. 3. 105. Poen. 5. 2. 74. — 43. *demutassit* demutauerit, a lege bibendi discesserit — *poculo mulctabitur* ei, pro mulcta, poculum auferetur — 49. *vni* antique pro: vnius *animi* — 52. *nolo obcaedes* i. e. caedes, nolo dicas, quae nimis videantur seria — *catuli vt ludunt, malo* vt catuli inter se lasciue lusitant.

IN ACTVS V. SCENAM V.

4. *bene quum lauta* mulier est — *infecta tamen est* addendumne quid munditiae ornatuique supersit, scrutari pergit. vid. Most. 1. sc. 3. Poen. 1. sc. 2. Ter. Heaut. 2. 1. 11. dum moliuntur, dum comuntur, annus est! — 8. *totus dolet* Stichus. suum fructum priorem esse voluerat 3. 1. 34. Sagarinus autem, quum versum diceret septimum,

quem totum ei tribuo, puellam simul lasciuius adtrectasse videtur; quare Stichus atrociter eum inclamat: v. 8. *Sagarine! Sa. quid est? Sti. totus doleo!* idem dicit, quod Horat. 1. od. 13. *meum feruens difficili bile tumet iecur!* Sagarin. inridens eum *tanto miserior es!* Stephanium autem neutrum alteri vult inuidere v. 9. *ambos amo* — 10. non persuadeo mihi, Stichum h. l. *peculium* sensu proprio dicere, eumque pecuniae poenitere, quam hoc in conuiuium amicumque inpenderat, sed *peculium* intelligit noctem, quam 3. 1. 34. se obcupaturum sperauerat; *vapulat peculium* indignantis est: nec prior erit fructus meus, et *libertas fugit hoc* meum *caput* non hodie solus fruar amica — 12. iterum puella: *cupio cum vtroque mihi bene esse*, at Stichus: *dispereo!* Sagar. igitur *quid ais!* nostine eam amicam esse ambobus? *Sti. quid ego?* quid mihi relinquis, qui non cessas eam subagitare? — 13. 14. Sagar., vt aliam sodali mentem iniiciat, puellam ad saltandum prouocat — 15. Stichus vero: *numquam me istoc* saltando *vinces, quin ibi pruriam* quin desiderio puellae potiundae flagrem. Hoc sensu Martialis, aliique poetae, verbo *prurio* saepissime vtuntur — 17. *et quidem nobis* iam sc. 4. v. 5 et 38. vinum noluerat profundi — 18. *eduxeris* exsiccaueris — 19. *cantionem cinaedicam* proteruiorem, libidini excitandae aptam — 20. *perpruriscamus vsque ex vnguiculis* vt in nos tota Venus ruat, Cyprum deserens Hor. 1. od. 19. v. 9. — *inde* adfunde.

IN ACTVS V. SCENAM VI.

1. *tene tu* tibicen *hoc* poculum, *educe* exsicca, vt sc. 5. v. 18. Amph. 1. 1. 273. — *dudum* sc. 4. v. 34. — 4. *prostibili* seu potius *prostibuli.* post *amicae* v. 5. pone signum interrogandi. non ait, hoc esse prostibuli, sed interrogat: tune negas suauium? num putas esse prostibuli, si amicus stans osculetur stantem? — 5. *sic furi datur* suauium, vt detorqueas ceruicem ad flagrantia oscula, vix vnum rapere obcupes. Hor. 2. od. 12. v. 25 sqq. — 6. *quamquam grauatus* bibebas, *non nocuit tamen?* iocose tibicinem rogat.

IN ACTVS V. SCENAM VII.

1. Iones praeter alia memorabiles sunt saltationibus, ab iis inuentis denominatisque, molliculis petulantioribusque. Inter fontes morum conruptionis Horatius numerat 3. od. 6. v. 21. *motus doceri gaudet ionicos matura virgo!* Sangar.

vero, quid saltando, efficere voluerit, sc. 5. v. 10. non diffitetur. Pseud. 5. 1. 29. oratus, vt saltaret, se probe didicisse ionica, ebrius laetatur, et Sangaristio Pers. 5. 2. 45. staticulum redditurus est, quem Diodorus fecerat in Ionia. Cinaedicus eiusdem fere generis saltator est. Omnes igitur *Ionicos* aut *Cinaedicos* saltatores ad certamen Sagarinus prouocat — 2. qui *istoc vorsu* motu corporis eum *vicerit*, ab eo ad aliam corporis mouendi rationem prouocari vult — 3. *hoc modo* quo praeeo — *babae* Pseud. 1. 3. 30. *tatae* idem forsan, quod *tat* Truc. 3. 1. 18. *papae* Rud. 5. 2. 33. *pax* Mil. 3. 1. 213. Pseud. 5. 1. 33. exclamationes h. l. hilariter saltantium; vltimum *pax* forsan pausam saltandi iubentis — 5. *satis esse* pares esse in certamine — quam *fungo* ad radices arboris satis tecto *imber* par est eradicando — 7. *ite ad vos.* Sic inuitat Pseud. 5. 2. 33. *in crastinum* Rud. 5. 3. 66. ad annos sedecim.

COMMENTARIVS

IN PLAVTI

TRINVMMVM.

IN PROLOGVM.

Vnius Trinummi Prologum Plautus fecit διπρόσωπον, efficacius quippe Luxuriae Inopiaeque personas inducit, quam si histrionis modo e persona monuisset, e luxuria semper inopiam nasci — 1. Mss. *sequere me* quod *me* quidam abiecerunt, Nonius vero citat *sequere hac*, quem Hermannus est sequutus. Mihi quidem, vt, τὸ *me* otiosum, sic *hac*, δεικτικῶς positum, a sequentibus visum est requiri — 2. quousque tandem sequar? — 3. *adest* finis, non longius te ducam — pro *hem* cum Gulielmio et Hermanno posui *en*, monstranti aptius visum — 9. Mss. quidam *tum hanc mihi gnatam, gnatam esse* etc. Pro altero *gnatam* quidam *gratam*; alii *tum hanc mihi gnatam esse.* Lambinum sequutus sum *Tum mihi hanc is esse gnatam voluit*, quod et Herm. recepit — 10. *quid* quem in finem — Herm. posuit *sed huc nunc ea quid inpulsu introierit meo* — 11. *vaciuas aures* sic Cas. Prol. 29. aures vaciuae

si sint — *adolescens* Lesbonicus — 15. Herm.: dedi *ei* meam; et: quicum *is* — Douza: *quicum* indeclinabile est, tam plurali, quam singulari numero: ablatiui loco positum omnibus adeo generibus solet adcommodari — 18. *nomen graece* H. *graece nomen* — 19. *barbare* latine — 20. *trinummo* a tribus nummis, quibus sycophanta operam suam locauit 4. 2. 2. — 22. Herm. *tantum'st*.

IN ACTVS I. SCENAM I.

2. *inmune facinus* Nonius: *inmune*, sine officio, sine munere; quasi officioso contrarium. Festus: pro inprobo sumere videtur. Alii explicant *ingratum* — *in aetate* interdum — 5. *ni me id* H. *ni id me* — 6. *hic morbus* metus castigandi amicos, qui noxiam admiserint — *inuasit bonos mores* eos adeo homines, qui ipsi morum sanctitati student — 7. *plerique omnes* boni mores *sunt intermortui* paulatim conrumpuntur — 9. *subcreuerunt* H. *subcreuere* — 10. *vile* tam vile; nihil saepius reperitur — 12. 13. multi malunt a paucis gratiam inire, eos, si delictum in se admiserint, non castigando, *quam id* spectare, *quod prosit pluribus* rei publicae — 14. *ita gratiae* (nomin. plur.) pauciorum *vincunt illud* rei publicae *conducibile* hoc illis postponitur — *remoram faciunt* inpedimento sunt.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *Lar*, θεὸς κατοικίδιος, vid. Aul. Prol. 2. — Larem, aedibus Charmidae, a Lesbonico filio eius emtis, proprium, vt primum inmigrauit, vxori commendat corona decorandum, quae apud Romanos e spicis aristisque, apud Graecos e platano, Lari debebatur — 3. *quod fausium, felix fortunatumque sit* solennis formula, quam negotiis suis ominis caussa praefabantur — pro *eueniat* H. *euenat*, quod Nonius ex Ennio citat — Tres priores versus vxori dicit, domo egrediens, quartum, iam egressus, vt vxor exaudire non posset, spectatores vero risu quaterentur — 5. *senecta aetate* Amph. 4. 2. 12. — pro *factus est* H. *factu'st* — 8. *vt ego volo* H. vt ego *te* volo — 10. *salue* H. salue *mi* — 11. *edepol salue* Donatus ad Ter. Hec. 1. 2. 8. olim salutantes addidisse dicit ius iurandum, vt sedulo hoc facere viderentur! Isto vero Hecyrae loco Parmeno τῷ *edepol* suo aperte inridet Syram, quae salutationi suae *mecastor* inepte addiderat. Nec vero Megaronides amico animo salutare poterat eum, quem ob meritam noxam erat casti-

gaturus — 12. *valeo, et valui rectius* valeo, non quidem vt olim, sed vt nunc, senex, satis bene. Velim pro *et* reperiri *at* — 15. *mihi mali est* Herm. *mihi est mali* — 17. *inmortalis est*. Hermannus ad hunc locum forsan pertinere putat fragmentum *ἀθάνατόν ἐστι κακὸν ἀναγκαῖον γυνή* — 22. hac quidem vxorum permutatione neutiquam ego damnum facerem — 23. *Namque enim* etc. fieri posset, vt me, qui vxorem tuam minus noui, hoc modo circumvenires — Gruterus pro *Namque* ex vna Parisina admisit *neque;* tunc esset sensus: non inprudentem falles; scio enim, quid mulieris vxorem habeas — 24. pro *haud scies* Herm. *tunc scias*. sensus vtriusque lectiones idem fere: tuae permutantis inprudentiae poenas te daturum scito — 25. *nactus* H. *nactu's* — *nota mala res optuma'st*. Sic apud Livium Pacuvius Calavius notissimum quodque malum maxime dicit esse tolerabile — 27. Hunc versum Megar. alii, alii, rectius opinor, Callicli tribuunt. Vulgaris lectio est: *proinde, vt bene viuitur, diu viuitur,* quod esset: vita, nisi beata, nulla est, canique miserorum, licet diu fuisse, non tamen et diu vixisse eos, testantur. Sic vero quid Callicles diceret aliud, nisi: vtrique sumus senes miseri! Acidalius igitur, licet contra omnes libros scriptos editosque, transponendas tamen voces putauit: *proinde, vt diu viuitur, bene viuitur* quam lectionem, post nonnullos editores, Hermannus quoque recepit. sensus est: optime in vita retineri id, cui diu adsueueris, et, licet nonnulla optares alia, omnem tamen mutationem esse periculosam. Sic Callicles dicit: scitissimum erit, vt suam vterque nostrum vxorem porro ferat. Hoc quia videtur sermoni magis congruum, et ego Acidalii lectionem putaui recipiendam — 31. vocem *men?* Callicles profert adfectu admirantis; Megar. respondet, quasi ille dubius interrogasset — 34. *aegrotant* mutantur in peius — *artes antiquae tuae ἐπιτηδεύματα* instituta, qua estudiose sequutus adhuc es. Aristoteles quoque *τεχνῶν* nomine complectitur virtutes; Terentio Andr. 1. 1. artes sunt: fides et taciturnitas; Horatio 3. od. 3. v. 9. iustitia et constantia. Sensus: si tu, vir olim probissimus, alius factus es — 35. 36. *mores* contagio morum praesentis saeculi, vbi, quae olim vocabantur vitia, laudantur mores — 39. vt te videre audireque *aegroti sint* auersentur — 44. 45. *ego meo sum promus pectori, suspicia est in pectore alieno sita*. Erasmus: innocentiam praestare possum, quid homines de me loquantur, non possum!

Lipſius: quis ſim, in me ſitum eſt; qualis audiam, in vano vulgo! — 46. ſqq. *ſi te ſubripuiſſe ſuſpicer Iovi coronam*, quod Petilius quidam auſus eſſe dicitur, inde Capitolinus cum ignominia vocitatus. Men. 5. 5. 38. — 53. *haud dicam dolo* Megaronides, Calliclem amicum vocaturus certiſſimum, ſe non niſi quae ſentiat dicturum, antea confirmat — 54. *quos ſuſpicor* quos amicos eſſe opinor quidem, ſed certus nondum ſum — 55. *quorum ingenia atque animos non poſſum noſcere* Herm. *quorum haud poſſum ingenia atque animos noſcere* — 56. *perueniant* H. *peruenant* vt v. 3. *euenat* — 59. *ſcio.* explicant: meum amici officium eſſe, concedo, vt te, ſi peccaueris, obiurgem; malim tamen *ſcio* referre ad alterius *ſi quid ſcis*, vt ſenſus ſit: non nego me nunc ſcire facinus tuum, quo turpiter videare labſus! — 60. vulg. *etſi alia huc* etc. quod vero verſui 29. repugnat. Recte igitur Piſtoris: *et, ſi alia* etc. niſi ea ipſa cauſa, vt obiurgem te, ad te veni, *aequum poſtulas*, memet ipſum concedo eſſe obiurgandum — 61. pro *primum dum* adcuratius H. ſcripſit *primumdum*, vt et Mil. 2. 3. 26. Moſt. 1. 2. 39. etc. poſui, vbi *dum* encliticum ſaluo ſenſu poſſet abeſſe — 63. *turpilucricupidum* αἰσχροκερδῆ — 64. *volturium* ob inexplebilem naturam et ſordes. Moſt. 3. 2. 147. — 65. *comedis* comedas — 66. pro *dicier* H. *dici*, et 67. *mi* pro *mihi* — 67. 68. crimina quo mihi minus dicant maledici, prohibere nequeo, diluere vero et refutare ea *mihi in manu eſt* facile poſſum — 70. *auctorem* feminine — *rem auctorem dabo* re ipſa oſtendam — 71. rem *confringere* profundere, vt Stich. 4. 2. 49. — 75. *iturus eſt ipſe* H. *ituru'ſt ipſus* — 86. *quod homo nequam* haec quidem obiurgatio inhumanior amicum non decebat; quare Call. *non iſtuc meum eſt* (H. meum'ſt), bona verba quaeſo! — 87. poſt *aedes*? paullisper tacet; non reſpondentem Call. monet *quid taces?* eoque adhuc tacente, interrogat: *vbi nunc tute habitas?* quod ſignum interrogandi expunxere plerique, verba haec cum *aedes* verſ. ſup. iungentes; ſed, τῷ *quid taces?* interiecto, verba haec ab *aedes* prorſus ſeiuncta ſunt: interrogatio autem iterata acrius vrget — 90. *dediſti?* H. *dediſtine?* — 95. *exaedificaret* conſummaret *ignauiam*. Sed 5. 2. 3. eſt *exaedificauiſſet* eiéciſſet *me ex aedibus* — 99. *inconciliaſtin'* nonne decepiſti? vid. not. ad Bacch. 3. 6. 22. — 102. *ſuam* quam mandantis *iam melius rem geſſerit!* — 108. *poſiueris* poſueris — *ſumes, vbi depoſueris* tamquam depoſitum ſancte ſeruabo —

109. *circumſpice dum* Herm. *circumſpicedum.* ſed *dum* h. l. videtur eſſe *igitur* — *adſit arbiter nobis* qui ſermonem noſtrum captet — 112. *quoniam* eſt *profectus* quo tempore profecturus erat — Hermannus cum Acidalio habet *nam quoniam* — 113. H. verba transponit: *theſaurum in hisce demonſtrauit mi aedibus* — 118. *permanaſcere* permanare — 120. *ſi quid eo fuerit.* Cic. Phil. 1. 4. ſi quid humanitus ei adciderit. Poen. ſi quid me fuat — 122. *conditionem* matrimonium — 124. *alium feciſti* etc. qui caſtigaturus veneram, antiquos te mores ſeruare laetor — 126. *qui* qua ratione — *illius* patris — 128. *ille ignauus* Lesbonicus — *paene funditus peſſum dedit* prorſus paene fecit inrita — 129. *vnos*, non diutius quam *ſex dies* — 130. *inconſultu meo* me non conſulto — 131. *inſcribit.* tabula, de aedibus pendente, aliisque locis adfixa, aedes venum ire ſignificat — 132. *adeſuriuit magis, et inhiauit acrius* H. *adeſuriuit mage, inhiauit acrius* — 133. *canes* pro *canis*, Callicles — *vniuerſum totum* defendi ſolet locis non disſimilibus Moſt. 1. 2. 68. quin (aedes) *totae perpetuae* ruant; Trin. 4. 3. 40. id genus hominum *omnibus vniuerſis* eſt aduerſum; quo vero loco Hermannus legit *hominibus vniuerſis* — 134. pro *gregem vniuerſum voluit totum auortere* Herm. cum Acid. *gregem vniuerſum voluit ſecum auortere* — 136. *rogare ego* H. rogare *hoc* ego; et v. 137. pro *face ſciam* habet *fac ſciam* et 139. pro *aduorſum quam* legit *aduorſum quod* — retinui *aduorſum, quam* — 141. *eius eſſetne* etc. theſaurus, in re emta inuentus, emtoris eſt — 144. *vſurae meae* vſui meo — 147. *egomet feciſſe confiteor* H. *egomet confiteor, feciſſe haec* — v. 148. H. legit: *en mea tibi malefacta, en meam auaritiam tibi!* — 149. Lectioni, quae Camerarii eſſe putatur: *hascine me propter res maledicta differunt?* praeferenda videtur lectio, quam Hermannus ſequutus eſt; *hascine propter res maledicas famas ferunt?* — 150. *pauſa* poteſt eſſe imperativ. *ceſſa!* ſeu potius ſubſtantiv. *pauſa* eſto! fiat! — 153. *communicesque* etc. communem mecum ſuscipias curam, ab amico communi mihi demandatam. Gulielmius malebat *communites,* eodem fere ſenſu: adſis mihi in officio meo tuendo — 156. *ſed quid ais?* abeuntem reuocat, vt ſolemus, ſi quid discesſuris repente ſubeat, quod commemoraſſe adhuc, noſtra alteriusue putemus intereſſe — *vbi habet?* habitat. Bacch. 1. 2. 6. quis iſtic habet? Men. Prol. 69. qui Syracuſis habet — 157. *poſticulum* aedificium, partem domus poſticam, *hoc* quod vides

hic, *recepit* exceptam vendens fecit, sibi retinuit — 159. iterum abeuntem reuocat. post *apud te est?* signum ponatur interrogandi — 160. *iuxta* etc. aeque eam curo, ac meam ipsius filiam. Aul. 4. 7. 1. Cas. Prol. 46. — 161. Herm. num *etiam* prius quam — et: *rogitaturu's?* — Quidam reliquos scenae a 162 versus Actus primi scenam faciunt tertiam — 165. *scurras* vid. Epid. 1. 1. 13. — *vrbani adsidui* qui adsidue in vrbe morantur, neque rusticantur, militiaeue operam dant — 166. *vna ibidem traho* Curc. 4. 2. 20. parissimus sum iis; h. l. non melior iis sum, qui stultiloquentiae eorum tam faciles praebui aures. vid. 2. 4. 10. — 167. *adceptor fui* re non explorata, quae blaterabant, vera esse credidi — 169. *in animo habet* H. *habet in animo* — 172. Hermannus: *neque facta, neque futura, tamen illi sciunt* — 175. *aiebant* H. vt semper, *aibant*, quod Priscian. ex Accio citat — 176. *hac esse et viuere* ita emendandam putarunt lectionem MSS. *hac esset viuere.* Gulielmius *coniecit indignum ciuitate ac sese viuere;* Pareus vero et Hermannus: *ciuitate hac et se*, quod putaui recipiendum — 180. *vsque ab stirpe auctoritas* primus famae auctor — 181. *vnde quidquid* Acid. et H. *quidque* — 182. *res ei cum damno et malo sit* damnum *et malum habeat.*

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *simitu* pro: simul; saepissime. *res simitu* H. *simitu res* — 2. *concoquo* idem h. l. quod macero, et fatigo. Qui animo vehementius adfecti sunt, interdum, quasi verbum non reperiant, quo vno describant curas suas, plura solent verba coaceruare — pro: *egomet me concoquo* H. *ego me et concoquo* etc. — 3. *exercitor* qui me exercet, vexat. pro *hinc* Lips. *hic*, Herm. *exercitorque animus hic est* — 4. *expetessam* vid. Epid. 2. 2. 70. — 5. *firmiorem* magis conducibilem — 7. *mihi satis haud liquet, nisi* H. *mi haud liquet satis, ni* — 8. *rem simul exputem* H. *simul rem exputem* — *exputem* alterum ad alterum contendam — 9. *ita placet* H. ita placet *mi* — 10. *expediant* vtiles sint ad vitam agendam — 11. *in plagas coniicere* H. *coniicere in plagas* — *se* abesse posset — *in plagas* retia — 12. H. alterum *eos* omittit — pro *subdole blanditur, ab re consulit* transponit: *ab re consulit, subdole subblanditur* — *eos* cupidos — *subdole blanditur*, gaudia promittit, vnde dolores non possunt non nasci — *consulit ab re* quod rei familiari obsit. vid. ad Rud. 4. 4. 56. — 13. H.

blandiloquentulu'st habet, et vocem *auarus* omittit — *cuppes* vel *cupes* cupediarum amans — 14. vocem *elegans* H. omisit. Meursius *elegans* hic in vitio positum dicit. Gellius 11. 2. elegans homo non dicebatur cum laude, sed id verbum *ad aetatem M. Catonis* vitii, non laudis fuit — *latebricolae* qui in gurgustiis latitant — 15. Voces *blandus, inops* H. omisit, et pro *celati indagator* habet *celatum i.* — 15. 16. pro lectione Camerarii: *nam qui ab eo, quod amat, quam extemplo sauiis sagittatis percussus est* Hermannus recepit: *nam quom quisquam amat quam, quam is extemplo saui sagittis percussust* — *quam extemplo* vid. Asin. 2. 4. 36. etc. — 17. pro *si audes* codd. et edd. primae *si audis*, recentiores *sodes*, Herm. *audias* — 18. *cuculus: ocelli mi* H. *cuculus ecce, ocule mi* — et pro: *si amplius vis dari* posuit *et si amplius tibi etiam vis dari* — 19. *pendentem* cura suspensum *ferit* munere, quod ei dandum est. vid. Ter. Phorm. 1. 1. 13. *porro etiam Geta ferietur alio munere* — 20. *non sat id est mali* etc. H. *non sat mali est, ni ampliust, quod bibit* etc. — 21. pro *sumti* H. *sumtuis*, et post *familia* inserit *ei* — *familia tota* vid. Ter. Heaut. 2. 2. 25 sqq. et 3. 1. 42 sqq. — 22. *vestispicae* H. *vestispici* et 24 verba transponit ita: *ipse, dum illis comis est, inops fit amator.* Verborum quidem positio emendationibus Hermanni saepe fit elegantior — 22. *vestispici* Nonius: vestium custodes serui, quod frequenti diligentia vestes inspiciebant — *sandalia* calceamenta feminarum diuitum elegantissima — 23. *raptores panis et peni* H. *panis et peni raptores* qui omnes amatoris opes exhauriunt — 24. *comitatem* Douza recte obseruat, in vitio hic poni, pro largitate infami seu prodigentia — 26. pro *nihil te vtor* H. nil te *ego* vtor; et pro *est dulce* habet *dulce est* — 27. Comma non post *satis*, sed post *tibi* ponendum, et post *sit*, semicolon — *forum* negotia forensia — 28. H. fugat *sese* ipse a suo *contutu:* ipse se intueri horret — 29. post *neque* H. eiicit *enim*, et *amicum volunt dici* transponit: *volunt dici amicum:* pudet eos, amoris mancipia dici — *mille modis* innumeris de causis. H. *modis mille*, et pro *amor ignorandu'est, procul adhibendus est* dedit: *amorem ignorandum'st, proculque adhibendum* — 30. *atque abstinendus* H. eiecit — *in amorem praecipitauit* H. *praecipitauit in amorem, is* — 31. *saxo* H. *de saxo* — *saxum* Lipsius intelligi vult Tarpeium, de quo vero deiiciebantur potius, quam saliebant. Veri multo similius Leucadiam

Passeratius petram dicit esse intelligendam. Celerior certe certiorque, quam saltu Sapphico, nulla amoris poterat esse fuga — 32. *tuas res tibi habe* repudii formula. vid. Amph. 3. 2. 47. H. *res tuas — amor, mihi amicus ne fuas vmquam* H. *mihi, amor, ne fuas vmquam amicus* — 33. *male que* H. *et male — obnoxios* (deuinctos) *fecisti* H. fecisti obnoxios — 34. *certum est* H. delet *est* — 35. *labos grandis capitur* in animo compescendo vincendoque multum molestiae deuorandum est. H. *grandis capitur labos — boni sibi haec expetunt, rem, fidem, honorem* — H. sibi boni haec expetunt rem, atque honorem, fidem — 36. *hoc probis pretium est* H. hoc probis est preti — 37. *vanidicis* H. vanidicentibus.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *foras se penetrauit* H. se foras penetrat — Men. 5. 2. 64. *pedem penetraui intra aedem* est: ingressus sum; Amph. 1. 1. 94. *penetrant se in fugam:* in fugam se coniiciunt. sic h. l. *quo penetrauit se ex aedibus:* quo abiit — 2. H. *tibi* eiecit; pro: *neque latebrose me* habet: *nec latebrose me ego* — 3. *patrem tuum si* H. si patrem tuum — 4. *per pietatem* (H. addit: *tuam*) qua me percolis, obtestor te atque obsecro — *nolo ego te sermonem exsequi* ne sermonem exsequaris, conferas — 5. *neque in via, neque in foro* H. in via, neque foro — 7. *vt sit sui similis* H. similis vt sit sui — *miscent mores mali* H, miscent mores, malus etc. — 8. nihil interesse inter sacrum aut profanum, inter publicum aut priuatum, existimant — 9. *hiulca gens.* Douza et Lamb. explicant: auide et quasi hiante ore praedam captans — *quae me excruciant* H. *me* eiecit — 10. *noctesque tibi* H. noctesque *haec* tibi — 11. nihil intactum relinquunt, nisi, cuius tangendi copia non datur — 12. *late.* H. *et late* — 13. *duraui* vitam produxi — 14. *quin* cur non *prius* quam hoc hominum genus oriretur, *me ad plures penetraui* mortuus sum? Eustath. ad Odyss. ἀπελεύσομαι παρὰ τοὺς πλείονας, ὅ ἐστι, θανοῦμαι. πλείονες γὰρ τοὺς τεθνεῶτας ἐκεῖνος ἔφη. — *nam hi* H. nam ii — 15. *eosdem lutulant, quos conlaudant* H. eosdem, quos laudant, lutant — 15. 16. *his ego te artibus gratiam facio* facile patior, vt ne his artibus etc. i. e. vehementer dehortor te, ne *hisce* inproborum *artibus colas, neu inbuas ingenium* Herm. *eas ne colas,* neu tuum ingenium *iis* inbuas — 17. *moribus viuito antiquis* Herm. eiecit *antiquis.* *Mores*

quidem in superioribus saepe v. c. 1. 2. 35 sq. virtuti obponuntur antiquae, hoc vero loco *meo modo et moribus* intelligendum adparet esse *meis*. — 18. *fatuos mores et turbidos* MSS. *faceos* Cam. *facetos* Meurs. *fatuos*. Herm. *facetos* recepit, τὸ *et* eiecit, et pro *dedecorant se* posuit *se dedecorant* — 19. *si mea capesses imperia* H. si capesses mea imperia — *multa bona* H. bona multa; et post *consident* adiecit *consilia*. forsan: *haec* mea consilia, *si mea imperia capesses* si ea sequare, *multa bona* etc. felicem te reddent — 22. *pro imperio tuum*. *Meum animum* etc. emendatio Lipsii; Camerarianam Hermannus recepit: *pro imperio tuo meum animum* etc. — 24. *animus* hoc sequentibusque verss. est *libido*, rationi contraria — 25. pro *itane* cum Hermanno posui *ita* — 27. 28. Cam. priori versu *perpulit*, posteriori *pepulit*. Lamb. vtroque *perculit*, Gronov. vtroque *perpulit*, Hermannus vtroque e codd. *pepulit*, quod recipiendum putaui. Sensus: 27. si libido hominem, 28. si homo, ratione vsus, libidinem vicit, subegit. Sic fere Epid. 4. 1. 15. qui mihi primus *pudicitiam pepulit* 27. *seruibit* H. seruit — 28. *dum viuit* H. *dum* eiecit — *clueo* seu *cluo* dicor, praedicor, — *victor victorum* qui victoriam deportauit omnium pulcerrimam — *si animum* H. animum si — 30. *vt opus est, te ita esse* Herm. te ita, vt opus est, esse — 32. *ego mihi* H. mihi ego — *istaec consilia habui aetati tegumentum meae* iis me iuuenem libidinis a vi putaui muniendum — 33. *damni conciliabulum*, vbi deterior fieri possem — 34. abstinui me a comissationibus nocturnisque iuuenum grassationibus. Amph. 1. 1. 2. — 35. *parsi* peperci, caui — 37. *quid exprobras* mea te causa istis abstinuisse te? — 38. Cic. ad Brutum ep. 2. sed de hoc tu videris; de me possum idem dicere, quod Plautinus pater in Trinummo: *mihi quidem aetas acta ferme est*. — 39. 40. vulg. *is probus est, quem non poenitet, quam probus sit et frugi bonae*. Verba *quem non poenitet* Lamb. explicat: qui non inuitus probus est. Ita vero haec verba idem fere dicerent, quod versu 40, *qui ipsus sibi satis placet*, quem quum pater *nec probum, nec bonae frugi* esse dicat, contrarium v. 40 decerneret, ac vers. 39 decreuerat. Faciundum igitur viri doctissimi, Gronouius, Hermannus, alii putauerunt, vt τὸ *non* v. 39. expungerent, quo facto, *quem poenitet, quam probus sit* est: qui non φίλαυτος sibi ipse plaudit, et, licet probus sit, non id tamen adsequutus sibi videtur, vt non sit, quod probitati suae possit addi, et

qui ideo laborat vsque, vt probiorem adhuc se praestet — 41. *benefacta benefactis aliis pertegito* quae probitatis suae documenta dedit, nouis semper cumulare studeat, *ne perpluant* vt sarta tecta conseruentur, ne quid vitii in animo innascatur suo. vid. Most. 1. 2. 30. — 42. *qui ipsus se contemnit* qui modeste de se sentit — 43. *autumaui* dixi — 44. pro *iam dare* H. dare iam — *veniam iam dare gestio* si, quod oraueris, fieri poterit, concedere cupio — 47. *non neuis* non abnuis — *nempe de tuo?* interrogatiue. Sic fere apud Ter. in Adelph. Micio Aeschino: *de te largitor puer!* — 48. *meum est autem tuum* H. meum autem tuum'st — 50. *publicisne* negotiis *adfinis fuit*, redemitne vectigalia, aut publici operis aliquid curandum conduxit? — *an maritimis negotiis* an mercaturam fecit maritimam? — 51. *an venalis habuit* mango seu venalicius σωματέμπορος fuit? qui quaestus Capt. 1. 1. 31. vocatur *inhonestus?* — 52. *per comitatem* Rud. Prol. 38. rem comitate perdidit: aliis inseruiendo, liberalitate nimia. Vide autem supra 2. 1. 24. — 54. non potuisti non *praedicare*, infitiari, turpiter eum decoxisse, licet hoc faceres *ferme familiariter* quam lenissime quidem amici ore fieri potuit — 56. *nihil moror* non desidero, non probo — 57. *tolerare egestatem eius* v. 47. bene illi facere — 58. *quod edit* edat. ita H. scripsit — 59. *producit vitam* Herm. aliique e Seruio *prodit*, eodem fere sensu. Ter. Andr. 2. 1. 14. *prodere aliquot dies nuptiis*, aliquot dies praeterire pati, antequam nuptiae fiant — 61. *illi cuidam* Lesbonico, qui nominatus nondum erat — 63. *deiuuare* non iuuare. Lipsius, Scaliger aliique e Festo malunt *desiuare* seu *desinare* quod esset: deserere — 64. *pudere, quam pigere, praestat.* Nonius: pudet verecundiae est; piget poenitentiae. Vetus Grammaticus: pudere ad dedecus; pigere ad dolorem et damnum refertur — *totidem literis* vtrumque verbum scribitur — 65. *deum virtute* beneficio. Mil. 3. 1. 82. — 66. *multa bona* H. bona multa — 68. *de magnis diuitiis* H. magnis de diuitiis — 69. pro *inmunifico* cum Grutero et Hermanno recipiendum putaui *inmuni.* illud interpretamentum aliquod huius esse videtur, et pater v. 73. non repetit *inmunificus*, sed *inmunis* — 75. *aliis qui comitati simus* vnde aliis comes et benefici simus, comitatem praebeamus — 79. *comedit, quod* ei *non fuit* aes alienum contraxit — Acidalium Hermannus est sequutus, qui versus 81 et 82 transposuit, posteriorem post versum 88.

t deinde priorem. Videntur quidem verſus 81 et 89 ptiſſime iungi. quod vero iuuenis timidior, prius quam, uid vellet, apertius diceret, excuſationis aliquid inſerere oluiſſe poteſt, quo patrem Lesbonico redderet ignoſcen- iorem, et quod vix adparet, qui pater ad verſ. 80. reſpon- ere potuerit, *mentiris gnate!*, neutrum verſum ex antiqua ede ſua exturbare auſus ſum — 82. *ſapientiae* Herm. cum onnullis aliis *ſapienti*. Lyſiteli verſus recte videtur tri- ui, excuſaturo amicum: aetate fiet ſapientior! *Sapiens* qui futurus eſt, *aetati cibus eſt*, idem fere ab aetate ex- pectat, quod cibi quidam conditi, qui aetate demum mi- eſcunt, et ad veſcendum vtiliores ſuanioresque fiunt; eodem quippe modo *aetas condimentum ſapientiae* ſeu *ſapienti eſt*, aetate ab iis, quae iuuenilis aetas ſecum fert, auocatorum multoque vſu edoctorum ſapientia conditur demum, in dies creſcit perfectiorque fit — 83. *mentire* erras. *id nunc facis haud conſuetudine* ſic fieri non ſolet — 84. Veriſſimum quidem eſt, ſuos cuique mores fortunam ingere; at hoc tamen filius non refellitur, qui aetate ſa- pientem fieri poſſe contendebat eum, quem iuuenem ali- quantum animi cauſa in deliciis perdidiſſe non negauerat. Nec facile erit, qui non plures viderit, quorum vitia in- cuntis adoleſcentiae magnis emendata ſint virtutibus. Vetus eſt prouerbium: *carnis peccata condonentur*, *ſi abſint modo peccata cordis*, quae abfuiſſe in Lesbonico Lyſiteles v. 57. adfirmat: *ſine omni malitia eſt* — 85. *eo* ideo *ne multa* non multa — *neuult* non vult — *malus ſiet* H. malu'ſt — Verſus 86. 87. Acid. et Herm. recte Lyſiteli tri- buunt totos — *adoleſcentulu'ſt* H. — 88. *adipiſcitur* H. *apiſcitur* deponens paſſiue. — Sic fit, vt, qui ipſi iuuenes iam ſciuerint vitae ſuae habere modum, inmemores poſtea, cui fortunae praecocem ſuam ſapientiam debuerint, omnes prorſus iuuenes a pueris illico naſci poſcant ſenes, nec illa- rum, quas adoleſcentia fert, rerum eſſe adfines — 90. Philto dicit: nihil, quod dare poſſit, Lesbonico eſt, praeter egeſta- tem ſuam: eamne tu ab eo adcepturus es atque toleratu- rus? — 91. *eo*, cum ea re, quam mihi datam ab eo cupio, egeſtatem ſimul adcipere non recuſo. Sororem eius in mente habet, vxorem ſine dote — *iſtam rationem* id qui velis intelligi — 94. *vxorem?* H. *vxoremne?* — 97. *vt patiar te ducere?* — H. *patiundum'ſt* — 98. *lepidam famam* Aul. 3. 5. 3. ſapienter factum eſſe et conſilio bono etc. — 99. dixerat iuuenis, in eligenda vxore hac ſequutum ſe eſſe

partim amicitiam, quae ipsi cum Lesbonico intercederet, partim famae studium. Haec vocat pater *docta dicta* philosophorum e scholis petita, qualia et ipse posset multa eloqui — 100. se vero longo vsu edoctum scire addit, qui talia in ore habeant, in mente saepe habere alias eorum, quae agant, causas, filiumque non dictis istis doctis moveri, sed vno puellae amore — 101. *verum*, vtcumque res sit, quando te in amicitia fidum haberi velle, et popularium gratiam non negligere intelligo, 102. *istac iudico* non deero tibi — 105. licet *conciliare* et turpi sensu reperiatur adhibitum, v. c. Mil. 3. 1. 204. hoc tamen loco non video, qui aliud quid in mentem cuiquam venire potuerit, quam *conciliare nuptias*. vid. scen. 4. v. 15. Sic et apud Nepotem Att. 12. harum nuptiarum conciliator fuit M. Antonius — 105. *eccere*. hoc vero negotium mihi iniungis? Charisius vocat aduerbium monstrandi; Festus: iurandi per Cererem; Muretus, *aecere* per aedem Cereris; Lamb. *eccere quasi:* ecce rem: etc. — 108. *in benignitate* per benignitatem, quod consensi, te eam ducere — 109. *habet* habitat.

IN ACTVS II. SCENAM III.

5. *nugas agit*, et vere quidem nugas, quod nihil potest iniquius esse, quam consulere in filium, quod tibi placeat soli — 6. *miser ex animo fit* filius, aduorsum quem pater ita consulit — *factius*, comparatiuus ficticius a *factus*, *magis factum; factius nihilo facit* nihilo magis pater, quod ei soli placuit, efficiet — 7. *suae senectuti is* pater *acriorem hiemem parat*. Senectus iam ipsa est vitae humanae hiems, molestiarum saepe numero plena: hanc vero hiemem reddet acriorem, molestias eius augebit — 8. quum illam *tempestatem* dissidium inter se filiumque *inportunam* aetate, quae prae ceteris quietum animum desiderat, *conciet*.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. *mina* nisi additum legatur *aurea* intelligenda est *argentea*, sexagesima talenti pars, centum drachmas continens; *minas quadraginta* plus quingentos thaleros seu vallenses nostros — 4. *meminisse videor fieri* nec negat, nec adfirmat: esse potest — 5. *exutum* absumtum. Sed Gulielmium Hermannumque sequutus sum, recte, opinor, emendantes *exunctum*, vnguentis absumtum. Magnum quidem luxus instrumentum erant quotidianae, post lauationes, veterum vnctiones. vid. Rud. 2. 7. 22. — 7. *consist*

onſumitur, tam *cito*, 8. *quam ſi* H. quaſi — *papauerem* t Poen. 1. 2. 113. pro *papauer* — 10. *ibidem vna traho* amb.: ſex alteras minas duco. Alii *ibidem* explicant *odem;* quod ſcortis dedi, iisdem, quas modo dixi, ſex ninis comprehenditur. vid. ſupr. 1. 2. 166. — 11. *defraudaui* H. defrudaui — poſt *ratio* eiecit voculam *iſta* — 2. *ſi ſumas* Piſtoris explicat: inſumas. Si, quod inſumas rgentum, non tamen abſumatur tandem, inmortale illud ſſe oporteret — 14. 15. hos verſus ſeruus, a hero auerus, ſpectatoribus dicit — 17. ratio adparet, argentum ἔχεται abiit, non adparet — 20. pro *opinor* Herm. *opino*, uod Nonius e Plauto citat — 21. *in porta eſt locus foris*, ub dio habitandum patri eſt. Lamb. mendicabit in porta rigemina. vid. Capt. 1. 1. 22. Gruterus vero coniicit *in onte*, et citat locum e Seneca, de vita beata c. 25.: "in ublicium pontem me transfer, et inter egentes abige, ui manum ad ſtipem porrigunt." — *in ventrem filio* aedes nim ſuas filius deuorauerat — 23. *Trapezitae* menſario *rachumarum* vocali *u* metri cauſa inter conſonantes inerpoſito — *olympicum* olympicarum drachmarum, quarum, t minarum talentorumque, alind aliis in locis pretium uiſſe conſtat — 24. *redditae* in mente habet drachmae, on mille — 25. *immo*. iam non eſt ſermo de eo, quod tu poponderis, ſed, quod ego pependerim — 26. Scaliger legit *uas ſponſiones*. quod vero de vna modo ſponſione ſermo ſt, Acidalius conrexit: *quas* drachmas *ſponſione* ob ſponionem — *ſponſione pronuper tu* Herm. *ſponſione nuper tu lla* — *quas exactus es* quae exactae a te ſunt. Sic Gelius 15. 14. e Caecilio: *ego exigor portorium*, et Metellum itat dicentem: *ſeſe maximas pecunias exactos eſſe* — 27. *iebas eſſe* H. eſſe aibas — 28. *illud* argentum — 30. *tui te* I. *te* eiecit — 35. *duint* dent — 37. *mutuum mecum facit* on minus ego illi bene volo — 40. *hic* Lesbonicus — 44. Camerario placebat *hau!* interiectio turbatae mentis vel inlignabundae. Mſſ. vero plerique habent *haud*, quod cum Lambino, Hermanno aliisque putaui recipiendum: in iis, uae dixiſti, non adnoſco, te filiumque tuum bene mihi elle, nam v. 45. cf. Aul. 2. 2. 43. haud decorum facinus tuis actis facis, vt etc. Ter. Eun. 5. 8. 36. non cognoſco veſtrum, am ſuperbum (edictum) i. e. veſtra humanitate hoc dignum on eſt — 50. *ordinem* conditionem: reputandum vtique ſt, quo in loco res verſentur meae — 51. *factio* Giſt. 2. 1. 17 ſq. neque nos factio tanta ſumus, quanta tu, neque

opes nostrae sunt tam validae, quam tuae. Ter. Phorm. 4. 3. 48. venit in mentem, in seruitutem pauperem (mulierem) ad ditem dari — 55. *ferentarii equites* Varro L. L. 6. 3. *pedites* Veget. de re mil. 1. 20. leuis armaturae milites, qui, vbi opus esset, opem celeriter ferrent. Iocose seruus diuitem *amicum* vocat *ferentarium*, qui opem celeriter ferre posset — 56. *dierecte* vid. Capt. 3. 4. 103. — *ire obcipiam* aufugere coner — 61. *in aetate* interdum, vt supra 1. 1. 2. — 65 sq. *aequiparabilis cum nostris*, Curc. 1. 3. 12. est cum datiuo: aequiparabile diis — 67. *in aedem* sacram — 68. *opulentus tibi par forte vt venerit* forte in eodem tecum lecto adcubuerit tricliniari — 69. *popularem quam vocant* coena populo exhibita — 70. hoc e versu Faber coniecit, a clientibus olim in aede sacra conuiuium patronis adparari fuisse solitum. Malim intelligere, eos, qui ministrarent, proxime eum locum, vbi adcubare viderent patronos suos, congessisse in mensam, quae iis sperarent fore adceptissima — 72. *edisne* edasne — 73. *etiamsi* H. etsi — 76. *de vita* victu. sic Graecis *βίος* — 77. 78. *cernitur*, decernitur. Scaliger: Spectanda est persona, parasitus. In senatu dicitur: nulla verecundia debet nos demouere a sententia dicenda, vbi de rebus diuinis et humanis agitur. diuinae autem et humanae parasiti res escae sunt, et mensa eius est senatus — 82. *non hoc* (vngue) *longe*. sic Cist. 2. 3. 39. ne hercle hoc longe. Most. 2. 1. 46. non hoc longe — 83. Mss. habent *coena hac*, Lipsius vero aliique mutauerunt *haec* — *hereditas sine sacris* est, quae obuenit, nullis sacrorum sumtibus obnoxia. vid. Capt. 4. 1. 8. — Turnebus versum explicat: coena ista popularis annuus velut frugum prouentus nobis est, sine vllo inpendio. Palmerius *annonam* adiectiue sumit, coena annona, vt parasitica, sine impensis datur, vt hereditas sine sacris. Lipsius legi vult: coena haec annon est hereditas sine sacris, prorsus gratuita? Muretus, Grnterus, Gronovius, *hac annona* adnoscunt ablatiuum absolutum, vt nunc est annona; vt sensus totius versus sit: coena gratuita, hac annonae caritate, aeque rara est, ac hereditas sine sumtuosis et onerosis sacris — 89. *dei* H. di — *opulentiae* plur. legitur et Bacch. 4. 3. 22. meis *opulentiis*. Sic et infra 4. 3. 21. veteres *parcimoniae*; sic apud Senecam ep. 114. e Sallustio *famas* — 91. *animae* H. animai, et *qui eam quom* pro vulg. *qui quum:* alii *quam quum*. Corpora nostra sunt quasi salina animae. Anima

ıſeruatrix corpori eſt, vt ſal pecudum carnibus, ne pu- scant — *quum extemplo* ſimulac. vid. Moſt. 1. 2. 18. — *mirum ni* ridens ſeruus: ſine dubio diuitias tuas tu :um ad Acherontem feres. — 95. ironice: ſed hoc quum ri nequeat, ſolatio tibi ſit, heredes eum te, qui vocaris, e cognituros, Philtonem, omnes diuitias in monimen- m amoris ſui relinquentem — 96. *hic* a me filioque es non ſpectari — 102. *ſpondeo dicebat* pro adoleſcente, i vſus non erat dicto. vid. ſupra v. 25 ſqq. — 106. *gra- ter cecidit* ſc. res. Et habent edd. quaedam antiquiores *ſi haec res grauiter cecidit. Cecidit ſtultitia* forſan: ego ıltus cecidi. Lambinus vero primus poſuit *cecidi*, quod Hermanno placuit — verſus 111 ad 114 ſeruus hero ad ırem inſuſurrat — 111. *vis*, quod poſt *noſtramne* eſt, H. ɔſuit poſt *here* — *noſtram nutricem* cuius prouentu ali- ur — 120. *ſiris* ſiueris — 121. *argumentum* cauſas, cur sſuadeam — 122 ad 155. haec auſus non eſſet dicere, ſi nilto v. 111 ad 115. audiuiſſet — 122. *olim* ex longo adhuc mpore — 123. *in quinto quoque ſulco.* Turnebus: quinto ılco, ſexto, nono, dicunt auctores, pro: ſerere quinquies, :xies, nonies aratum agrum. Alii: haerent bones in uinto primi diei ſulco, quum pereunt — 124. *Archerontis ſtium* locus peſtilentiſſimus — 125. *vinum* vuae, *prius uam coactum'ſt* ante vindemiam. Sic Cato 144. oleam ɔgere; Columelle 11. 2. ſciat vindemiam ſibi eſſe facien- am, ſed ante quam fructum cogere incipiat. Scriuerius utem, Hermannus aliique poſuerunt *coctum* — 126. *con- uadet* ſecurus iuuenis a Staſimo eſt, eum, non niſi quod re ſua eſſe putet, ſeni ſuaſurum eſſe — 129. *illi* illic — *ribus tantis minus* dicere vult: tribus partibus minus, uartam eius, quod obſeueris, partem; ſi medimnum ſe- eris, ſesquimodium metes — 131. *interſieri* interfici, de- eri — 135. *hem* H. *en* — 136. *ad incitas redactus* vid. Poen. 4. 2. 85. — 138. *fulguritae* de coelo tactae — 139. *ıngina* H. angina *hic* — Plin. H. N. 8. de ſuibus: obnoxium genus morbis, anginae maxime et ſtrumis — 140. *glabrae* ſine lana — 143. de *ſolſtitiali herba* vid. Pſeud. 1. 1. 36. *ſolſtitialis morbus* febris forſan ſolſtitiali tempore arden- tiſſima — 144. *Campas* Campanus, genus hominum molle potius, et libidinoſum, quam laboris patiens — *antidit* anteit. Ciſt. 2. 1. 3. omnes homines ſupero atque *antideo* — 148. *fortunatorum inſulae* μακάρων νῆσοι, quo manes pio- rum delati gaudeant — 149. *egerunt* H. egerint — 153.

quaerens H. quaeras — 154. verba *at tu hercle et illi et alibi* vulgo tribuuntur ſeni, et intelligenda putantur: rem malam reperies! rectius vero, opinor, Staſimi adhuc verba putanda ſunt: *at tu hercle et illi* Lesbonico, *et alibi*, v. c. apud Calliclem, *caue ſis dixeris, me* etc. — 57. *reperiri poſſet* H. reperire poſſit — pro *ſiquidem* Acid. *ſi quem reperire poſſet* — *cuius os ſublinat* quem decipiat. vid. Aul. 4. 6. 2. — 159. 160. Poſtquam Philto ad Lesbonicum redire coepit, ſeruus hos verſus dicit ſecum. Senem vero ſi, quae commentus eſt, credidiſſe putat, egregie errat — 162. H. *loquutu'ſt*, ſed pro *homo'ſt*, homo eſt — 165. *Licitum* fuit, te locupletem eſſe, *ſi velles* voluiſſes — 167. *ſi antea voluiſſes* H. ſi voluiſſes antea — 168. *conuenire nihil potes* cum Acid. Herm. *conueniri nil poteſt* — 169. *quid* H. *quod* — 172. quid *iſtic* H. *iſtuc* — 173. *cuiquam exſpectatus*. Cum primigeniis edd. Gruterus, Taubmannus, Hermannus aliique receperunt *tam exſpectatus*, quod, licet Gronovius, eius recepti cauſa, Pareum in maximam malam crucem ire iubeat, quod verſum corrumpat, et loquendi genus ſine eo antiquum ſit, tamen et ego recipiendum putaui — 176. *ad Calliclem* quae apud Calliclem habitat — 177. H. *actum'ſt* — 178. *ſcilicet* hoc, vel non iubente te, facerem — 180. *eadem* opera, ſimul *haec*, quae inter nos conuenerunt, filio praeſente *confirmabimus* — 182. *dic Callicli* H. *et Callicli dic* — Acidalio indecorum videtur, ſi adoleſcens ſenem iuſſiſſet ad ſe venire, idque eum iusſiſſe negat. Videtur ei Lesb. poſt *me vt conueniat*, niſi ſeruus interpellaſſet, additurus ſtatim fuiſſe *dotem ſorori quaerere*. Sed, quod ab excultioribus recentiorum temporum moribus abhorrere videtur, in eo ferendo rudis antiquiſſimorum temporum ſimplicitas minus erat moroſa — 182. *quin tu i modo* H. *quin tu* delet, et 184. τὸ *me* poſt *haud* demum ponit — 185. *illi* ſorori — 186. H. *i modo! i modo!* — 187. *quin quod* H. *qui quod* — 191. *geſtam probe* nondum, vt Lamb. videtur, de agro gloriatur, quem an ſeruari ſibi herus paſſurus ſit, non poterat adhuc non dubitare, ſed filiam herilem in tam lautam familiam conlocatam gaudet — 197. *ibit iſtac* Douza et Herm. legunt *iſtinc* — 198. *latrocinatum* militatum — 200. *hic* Callicles.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Noſtrum herilem filium* adparere arbitror, eſſe verba ſerui. Senex enim, vel ſi ipſa ſerui verba voluiſſet repetere,

epte tamen dixiſſet *noſtrum*, et, qui *noſtrum* ſeni triunt, eius ſi fuiſſent loco, ipſos dicturos fuiſſe *veſtrum*, rtus ſum. Deinde licet *veſtrum* ponas, tamen poſt: *omodo* quibus verbis *tu iſtuc dixiſti?*, ſi ipſa ſerui verba lditurus rogando erat, dicendum certe fuit *noſter* etc. *ſpondit?* Eos igitur ſequor, qui verſum 1. a *noſtrum*, m verſu 2. toto, tribuunt Staſimo, cuius a ſcurrilitate ſonum non erat, ſubiuncto ſuo *hoc modo* ridere ſenis *o modo*. Senex autem *iſtuc*, quod a virgine forſan auierat, ſerui ipſius verbis vult audire — 6. poſt *ego crediero* ſeruus paullisper tacet, quaſi additurus aliquid: uare ſenex *quid* credideris? cui Staſimus *me nihili pencre* me aequi bonique facere, credasne, an non credas — . pro *modo* dicit *tammodo*. Carpit latinitatem Praeneſtiorum, qui mox addebant, quod opus non erat, vt h. l. *m*, mox, contra vſum loquendi, abiiciebant, vt Truc. 3. 23. *vt Praeneſtinis conia et ciconia* — 9. *frugalior* on. parcior. In re ſalua Lesb. erat nimium liberalis, unc, in re perdita, non pudet eum, ſororem nuptum re ſine dote! — 10. *atque equidem ipſus Philto venit* erm. *atque quidem* etc. quod recipiendum putaui, quia *uidem venit* vix ferri poteſt — 13. *caſtigatorem* Megaron. ct. 1. ſc. 2. — 19. *amicum ita, vt nomen cluet* Bacch. 3. 2. *qui eſt amicus ita, vt nomen poſſidet* cuius facta noini amici reſpondent — 23. *celeri gradu eunt vterque.* lii, et ipſe Herm. pro *eunt* habent *ſunt.* Vtrumque Plaunum eſt, v. c. Poen. 3. 1. 19. modico gradu *ire*. Epid. 1. . 11. tu *es* grandibus gradibus. Hoc vero loco vtrumque erbum ſuis defendi dicunt codicibus — 24. *euſcheme* ἰσχημῶς, decenter, ſaepe apud Plautum legitur, v. c. Mil. 2. 58. *euſcheme* adſtitit.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *obcultaſſis* obcultaueris *mihi te*, ne fugias conectum meum — 2. *quo profectus ſum* iturus fui. Aul. . 2. 40. — 3. *in rem gloriae, rem famae* in gloriam, faam — 7. *qui bene* H. delet *qui* — 9. *tu mihi es melior, uam egomet mihi?* H. *melior tu es, quam egomet mihi?* — 1. *beneficium beneuolente.* Sic Mſſ. Camerar. in poſthuis *beneuolente* ortum coniicit e *beneuolentis* eliſa litera ; Lambinus vero inferſit *a*, quem cum Hermanno ſeuutus ſum, *a beneuolente* — 13. *neque a me officium igrat* officio meo deeſſe nolo. Scioppius legi vult: *neque*

meum se officium migrat, quod explicat *se mutat*. H. legit *neque se a me officium migrat* — 14. *quin rumori* famae, existimationi meae *seruiam* — *vt vindex fieres*. Lamb. Acid. Douza pro *vindex* posuere *vibex:* vt honorem posterorum dedecorares. Alii, Scaliger, Turnebus, Vossius *vindicem fieri* h. l. explicant: auferre, eripere; iisque *vindex* est: qui honorem aufert, quasi manu mittit. Gronovius versum 18 negat interrogationem esse, et cum praecedentibus iungendum, sed cohaerere eum cum sequentibus, et pro *atque* legendum esse *atqui:* vt vindicares traderesque posteris tuis honorem, ad quem non primo tibi via erat aperienda, sed ad quem tibi maiores iam viam fecerunt planam. Haec vna lectio et interpretatio vera mihi est visa — 23. *hoc pacto* dote mihi obtrudenda — *ah! non ita est* hac re vitia adolescentiae non emendabis! — 25. Sic Ter. Heaut. 5. 1. 37. *Me.* times, quod *operam amico ille dat* suo? *Ch.* immo quod *amicae!* — 26. Herm. relinqui *a me* ob etc. — 27. pro *conrigere* Scaliger *conligere* — 29. pro *istic quae* cum Hermanno praefero *istaec quae* — *vel exsignauero* memoriter descripta recensuero, nullus diffiteor. — 31. *sciebam* H. *scibam* — 32. vi Veneris *vinctus*. H. aliique quidam *victus* — 34. *at operam perire meam sic* Herm. at meam sic perire operam — 37. *pone te* etc. cupiditates tibi quasi latebrae erunt, vbi absconditum te honor non inueniat — 39. *inperitus*, simplex, qui facile falli se aut decipi patiatur. Gronov. — 42. *ballista* vid. Poen. 1. 1. 73. — 43. *moros* μωρούς, stultos. Men. 4. 2. 1. — 47. *insanum*. Varro L. L. 6. Plautus, quum *vehementer* vellet dicere, dicit *insane*, quod insani omnia faciunt vehementer — 49. *vt facis indicium*, *conare* H. conare, vt facis indicium — *istuc* vt abalienes agrum — *tuum incendes genus* Gronov. explicat: clarum et insigne facies; Pistoris autem: familiam tuam totam ad extremam pauperiem rediges, quasi igne consumta sit — 50. pro *aqua*, quod Cam. habet, cum Douza, Hermanno, aliis, *aquae:* mox poenitebit te, *aquam* remedium adferre cupies, vt familiam quasi ardentem restinguas. vid. 2. 4. 197. ibis aliquo militatum — 51. *atque erit* euenturum est, *si nactus* eris, quod volueris, si militatum abieris — Herm. versum incipit *atque si eris nactus* — *animo cati* Alciatus mauult *capti*, Pistoris autem *cati* putat ironice dictum — 52. *genus qui conglifcat* Herm. *qui ne glifcat*. Cam. suscitetur. Agrum abalienando genus incendes;

qua, i. e. fuga trans mare militatum, restinguere quidem illud incendium cupies, sed hac fuga ne scintillam quidem, qualemcumque inclarescendi copiam facies reliquam; fieri facile poterit, vt, te in bello pereunte, genus tuum plane pereat — 53. *est inuentu* H. inuentu est—scintillam si non reliquero, *datur ignis*. Abit vero statim hoc verborum a usu — 55. *meam vis sororem tibi dem* H. *vis* eiecit — 56. *in diuitiis* H. ditiis — *abusus sum* perdidi — 58. Ter. Adelph. 1. 1. 30. *qui mentiri aut fallere insueuerit patrem, tanto magis audebit ceteros*. Ita est: qui suis, quae debet, non praestiterit, is nec officio mouebitur debito alienis. Probus videri volet, vbi e re sua sit, vbi non sit, sibi sapiet vni. *suis leuis non erit grauis alienis:* numquam alieni me facient magni, si sororis commoda neglexisse reperiar — 60. 61. *Tanto melius* etc. ironice: ergo me vis adfini me conciliare leuem, eiiciendo eum ex agro, quo vno alitur? — 63. *ne mihi hanc famam differant* ne in voculas maleuolorum incurram — 67. *conlutulet* dedecoret, et quasi luto inquinet. Nonius. — 69. *te dictatorem censes fore* num putas, tuos te ciues summis honoribus iudicaturos esse dignum, quod sorori agrum dederis? Post versum 78. apud Hermannum, quae Lesbon. v. 66. 67. 68. dixerat, Lysiteles facit sua, cetera iisdem verbis, medio autem versu pro *si sine dote duxeris* positum est *si ego abs te agrum adceperim* — 79. Pro *semel iterumque gratulor* seruus comice dicit: *Euge, euge πάλιν* — 80. *vicit tua comoedia* virtute, optime tuis partibus actis victor viuis. Amph. Prol. 75. — 81. *agit ex argumento* mores tuetur suos — 82. *abomina* (abominare). Caue Lesbonice, ne adcidat tibi, quod histrionibus, qui, si minus bene personam suam egerant, secundum actionem mulctabantur — 88. *abiturus*. Gron. *abituris* H. *abituru's* — 91. H. *ille* eiecit — 93. *ad dorsum* tamquam seruus armiger — 94. *iubeam subpingi fulmentas*. fulmenta subsui soccis, quo fiant firmiores. Lucil. fulmentas clauis aeneis subcudere. Bacch. 2. 3. 98. soccis habet auro subpactum solum — 94. *non sisti* retineri potest Lesbon. — 95. *cacula* Gloss. vet. δοῦλος στρατιώτου calator. *haud longius* breui tempore — 96. Herm. *si* herus, et *coniexit* coniecerit — *in saginam* magna si erit mercede conductus — Versus 97 et 98. apud Hermannum non leguntur — his autem duobus versibus desperat seruus de fortitudine heri, inter scorta effeminati — 99. 100. conf. Amph. 1. 1. 271 sqq. — 101. *nudius sextus* sexto abhinc

die. Vnde vero ſeruo talentum? quod 2. 4. 11. iocatus vult videri, hero non ſine cauſa videbatur veriſſimum.

IN ACTVS III. SCENAM III.

14. *largitari te illi* Herm. ſine *te*. — *largitari* iron. ſimilare, te ob amicitiam patris dare de tuo, quod, ad filiam dotandam, concreditum tibi a patre eius ſit. Quidam legi volunt: *ex ea largitate* — 15. *columen* in Mſſ. eſt, et Cam. dedit *columem*, non vero ſine ſuſpicione, vocem eſſe mutilatam. Poſuerunt igitur *incolumem* integram dotem, tantumdem argenti, quantum adceperis: ſed ſyllabam *in* priori adpendunt verſui. Iſidorus vero citat, apud Plautum in Trinummo *columis* idem eſſe, quod *incolumis*, et Hermannus dedit *columem* — 17. vulgo: *perlongum'ſt*. Charmidis aduentum exſpectare *huic ducenti interea abſcesſerit* intelligunt: *dos*, quod indotatam tamen duceret. Alii legunt et explicant *huic ducendi* eam *interea abſcesſerit* lubido. Hermannus vero verſum dedit: *perlongum'ſt ducenti* Lyſiteli reditum patris opperiri, prius quam eam ducat, *hic* Lesbonicus vero *interea abſceſſerit* militatum abierit — 20. Mſſ. et edd. vett. *adeam*, Pius vero et Acidalius maluere *adeas*, *edoceas*. Quodſi vero Megar. ingenium ſpectes, conſilio quidem rogantem adiuturi, re vero, ante iam, quam rogaretur, v. 37. negantis, veri nullo modo ſimile eſt, ipſum adire iuuenem et edocere voluiſſe — 22. *indomito* qui nullis ſe coerceri patitur frenis — 23. Herm. poſuit: *minume hercle vero, minume* — 24. *locum* explicant nonnulli: quidquid in illo ſitum eſt; at ſolet tamen interdum cupidiori homini dici: ne ipſas precor cum cibo comedas patellas! — 29. in Mſſ. eſt *roges*. Piſtoris coniiciebat *roget* ſc. Lesbon. de theſauro certior factus. Veriſſime autem edd. vett., quas Pareus, Hermannus aliique ſequuti ſunt, habent *rogem* — 31. *gerrae* proprie: crates vimineae. Feſtus: Athenienſes, quum Syracuſas obſiderent, et crebro gerras poſcerent, inridentes Siculi *gerras* clamitabant, vnde factum eſt, vt *gerrae* pro *nugis* cum contemtu dicerentur — 33. *malim* a te conſilium — 36. *quantum* quam primum fieri *poteſt* — 37. *quid is ſcit poſtea* H. *quid iſtoc poſtea* — 39. *viſitata* viſa, conſpecta. Perſ. 1. 1. 20. — 40. veſtitum, faciem, deſcripſit. poſt *viſitata ſit* pone punctum. Nunc, poſt *falſidicum*, *confidentem* addere vult: *eſſe oportet*, aut tale quid; Callicles vero interpellat: *quid tum poſtea?* qua eius opera vte-

mur? — 46. *dicat alteram tibi* H. atque alteram dicat tibi — 49. H. *id tibi iussisse* etc. — 50. *propemodo.* Sic Pseud. 1, 3. 4. *Ps.* scin quod nos volumus? *BA.* pol ego *propemodo* — 53. *hoc* sc. pacto — 54. *suspicionem ab adolescente amoueris* actiue positum: adolescens te non poterit suspectum habere — 57. *hoc me aetatis sycophantari* me senem fraude aliqua in negotiis vti — 71. *quin tu taces?* nodum in scirpo ne quaeras — 61. *quoque ipsam* H. quoque *etiam* ipsam — 73. *te amoues* abis ad thesaurum, *et te moues* effodis aurum, quam celerrime fieri potest. Sic *mouere se* est properare Ter. Eun. 5. 3. 3. moue vero ocius te, nutrix. S. moueo. C. video, sed nihil promoues — 75. *continuo operito denuo* H. continuoque operi denuo — 78. *conficimus* fabulando, *quod* qua in re — 79. *me vide* nihil periculi esse, spondeo, periculum praesto — 82. *diei tempus* diem iam esse adultum — *quid illum* Lesbonicum — 84. H. *quod maxumum'st* — 86. *Sycophantam* cuius fides pretio venalis sit — 88. *meditatum probe* si, quid negotii it, calleat, satis condocefactus sit — *ad adolescentem* Lesbonicum. Alii *adolescenti* — 89. *ad officium meum*, ad thesaurum effodiendum — 90. *actum reddam.* Hic terminant edd. vett. Cam. in codice aliquo reperit additum *nugace sunt nisi* pro quo Herm. *nugacissime.*

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. Pro *et Nerei Neptuni* Petitus coniecit: *Taenario Neptuno;* Lamb. *Neptuno et Nereo,* quem Herm. sequitur: malim tamen sequi eos, quibus *Nerei* datiuus videtur, *Neptuni* filio. licet plerumque Oceanum et Tethyn parentes Nerei vocent; in Theogonia tamen quam incerta omnia sint, neminem fugit. — *Salsipotenti* Neptuno, ἁλὸς κρατοῦντι, Hor. potenti maris deo — cf. Most. 2. 2. 1. Stich. 3. 1. 1. Rud. 2. 6. 1. — 2. *et grates gratiasque* H. et gratis gratas — 3. H. *mei fuit potestas* et *quid meis rebus foret* — 4. Cam. *in patriam vrbisque moenia;* Gron. *in patriam vrbem incolumem;* Herm. *in patriam atque vrbem vsque in meam* — 6. *saeuumque seuerumque* H. vtrumque *que* delet — 7. *contra* Herm. *ego contra* quod recepi — 8. pro *placido, clementi* Herm. *placidum te et clementem et meo vsque modo* τὸ *meo* eiicit — 9. H. *auribus quidem iam adeeperam ante* sequentia vero *et nobiles apud homines* transfert ad finem versus 12., sed pro *et* posuit *secus* — 11. *ibi* non indignantes modo, iratique dicebant, addito ple-

rumque *in malam rem* ſeu *crucem*, ſed nude etiam, qui laudabant, imitati quaſi iudicem, qui, inſontem repertum, liberatum abire iubet. h. l. *abi* tu Neptune, quem ſaeuum eſſe commemorant, non ſemper is es, ſed, quo loco deceat, te non fugit, *laudo*. Sic apud Ter. in Adelph. 5. 5. 3. (vulgo 5. 1. 3.) Syrus, poſtquam ſe molliter curauerat, dicit ſibi *abi*, et ibid. 4. 3. 11. Demea, perſuaderi ſibi paſſus, Cteſiphonem, Aeſchinus quod fecerat, vehementer inprobare, dicit: *laudo*, Cteſipho, patriſſas, *abi*, virum te iudico — 12. *mendicis modeſti* (H. inſerit *vt*) *ſint* i. q. antea: pauperibus parcere — 13. *iterant* dicunt, narrant. Caſ. 5. 2. 5. dum mea facta *itero*. Amph. 1. 1. 56. ordine *iterarunt* retulerunt — *absque foret te* tu niſi fuiſſes, prohibuiſſes 5. 2. 3. — 14. *distraxiſſent* Virg. disieciſſent corpora ponto, naufragos merſiſſent — *disque tuliſſent* et distuliſſent — vocem *miſerum* Herm. eiecit — 15. *omnia item* H. *item omnia* — 16. *turbines venti* Curc. 5. 2. 47. exoritur ventus turbo. H. vero *turbine venti* — 17. *fluctusque* H. delet *que*, et pro *frangere* habet *confregere:* quod vero ſequuntur infinitiui *ruere*, *ſcindere*, retinui *frangere*, explico autem: futurum fuiſſet, vt frangerent etc. — 18. *ni tua pax* Herm. abiecit *tua*, quae vox mihi vix videtur abeſſe poſſe, ſed acuenda potius: niſi *te* tumida aequora dicto citius placante — 19. *apage me ſis* Acid. Pareus, Herm. *a me*. Poſt multas Neptuni laudes incongruum fere videtur hoc *apage*, niſi forſan eodem ſenſu dictum putes, quo v. 11. *abi*, *laudo!* — pro *hinc* Herm. habet *hic* — 20. Hermannus legit *dum hisce aerumnis deluctaui, et filio diuitias quaero* — 22. Vocem *ſimul* iungunt cum verſu 21. vt ſit: vtrumque nouum eſt, ornatus et ſpecies. Palmerius legi vult *ſimila* pro *ſimilata*, ſenem autem, Piſtoris dicit, nondum nouiſſe, ſpeciem eſſe ſimilatam. Hermannus v. 21. poſt *ſpecieque* ſigno interrogandi poſito, verſum 22. incipit *Pol ſimul*, — *quamquam domum cupio.* Nonnulli et Herm. *domi cupio*, cupidus ſum, cupio domi meae eſſe. vid. Donat. ad Ter. Eun.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

2. *tribus nummis* didrachmis, duodeuiginti fere groſſis noſtris — 3. *Seleucia* plures fuere eius nominis vrbes, v. c. in Syria, ad fluuium Orontem — 4. quas ego nec vidi, nec ingreſſus ſum vmquam — 5. *mali* negotii, H. *male* — 6. *qui* H. *quom* — 8. interpungo: *neque, natus nec ne is*

erit, *solide scio* — 9. *fungino genere* fungos, quisque dit, nihil fere aliud, nisi caput esse. respexit autem ussiam seu petasum hominis — 14. *eo melius de me nugas nciliauerit* conficiet mea opera nugas suas — 16. *Choagus* choragii i. e. adparatus et instrumenti scenici praectus ac praebitor. Pers. 1. 3. 79. *SA.* πόθεν ornamenta? o. abs chorago sumito. conf. Capt. Prol. 61. Curc. 4. 1 sqq. — *suo periculo* praestitit damnum, ab eo choragus namenta reposcet, non a me. Curc. 4. 1. 3 ad 5. — 17. *reundncere* fraudare — 18. *ipsum* verum sycophantam. aubmann. — 19. *haec* hominis facies H. — 20. *dormiitor* Hesiodo ἡμερόκοιτος, fur, qui interdiu dormitat, vt octu ad furandum vigilet; alii fures sunt ἡμεροκλέπται iterdiarii. Savaro: dormitatores, qui de vespere suo uant — *sector zonarius* Aristophani βαλαντιότομος, cruenisseca, Asconio: saccularius — 27. *mihi* H. *mi* — *agindum est* (H. agitandum'st) *vigilias* pro: agitandae sunt giliae. Sic Lucret. timendum est poenas; Cic. quam am ingrediendum sit; Virg. petendum est pacem; more aeco ἀκροατέον αὐτοὺς — 28. *his foribus* H. *hic.* Most. 2. 15. ecquis istas aperit mi fores? — 29. *heu senex* H. *eus* — 30. *census quum* Acid. et Herm. *census sum, quum.* um Boxhornio autem *quum* abieci, forsan e *sum* ortum, et osui: *census sum, iuratori* etc. — *Iurator* Poen. Prol. 58. opice, alio sensu; h. l. apud quem peregrini nomina, triam et negotia profiteri cogebantur, ita dictus, quod ipse iuramento fidem suam rei publicae obstringeret, et ios sub iuramento censeret. Boxhorn. — 33. *aiebat* H. *ibat*, et *has mihi qui* — 36. *hice* homines. H. e codd. *osce.* quod genus loquendi apud Plautum frequens est — 3. *simul rogitas* H. rogitas simul — 41. *nomen tuum rimum memora* H. *nomen memora tuum primum* — 42. *cipisso* saepe apud Plautum, pro: incipio — 43. *si ante cem* H. *ante lucem si*, et 44. *peruenas* pro *perueneris* — *ncubium noctis* i. q. *nox concubia*, media, quo tempore omines somno iacent sepulti — 43. 44. maximas nugas icit, nec, quid in mente habuerit, extrico, nisi forte, enigmate vsus, *furem se esse profitetur*, qui a prima luce, er diem quam longum, zonis secandis operam det, et octe pergat esse dormitator! — 45. *opus face est* H. *face pust* et *ad tuum nomen* pro *ad nomen tuum* — 46. *miusculum* nomen v. 94. dicit esse *Pax*, quod quasi *vasculm vinarium* sit. In eo enim vno furis continetur salus,

vt *Pacem* a ſecuritatis publicae custodibus, qua maxime poſſit, arte et cautione habeat — 49 ſq. *mihi* H. *mi* — 50. ſenex ſpectatoribus *manifeſtarium* in ipſa fraude deprehenſum — 53. H. *Lesbonico dare ſuo gnato* — 58. H. quidem *is* eſt — 59. ſenex ſpectatoribus: *haeret haec res.* v. Amph. 2. 2. 182. et Pſeud. 4. 2. 28. — 60. H. *hem, ridicule* — 62. H. *illi edepol,* deinde *illi* ter. Palmer. habet il.. il.. edepol.. il.. il.. ſunt comminiſcentis nomen conatus illud efferendi — 66. *temperi* tempeſtiue. Vterque hoc verſu ſecum loquitur — 67. H. *commentatu's* — 68. *vide* etc. ſenex dicit ridens — H. *noris* — 69. interdum quidem fieri ſolet, vt nomina, praeſertim abſentium, elabſa memoriae aliquamdiu videantur — 70. *C. eſt principium nomini* prima eius litera — 71. *Callicias* H. *Callias* — 73. *memini mei,* e Mſſ. autem Gruterus, Pareus, Herm. alii *mihi.* Pareus dicit *mihi* παρέλκει. Malim vero poſt *memini* comma ponere, vt ſit: nomen non curo, quando egomet memini, *mihi*.. additurum vero: epiſtolas ab eo eſſe traditas etc. ſenex interpellat. — 75. *iſtos* homines. H. *hos* — 76. *quod ad exemplum eſt?* quomodo fere nomen ſonat? nonne vnius potes huius nominis ſyllabae reminiſci? — 77. H. *an* ante *Chares* eiecit — 78. *qui* vt, vtinam *iſtum di perdant* — 79. *te potius bene* H. bene te potius — 81. *loquare* H. *loquere.* Lambino placuit: ne male loquare ei, praeſente amico. Scire autem homo non poterat, amicum eius eſſe, quocum loqueretur — 82. transpoſui cum Hermanno: *reſpondiſſet, ſi adpellaſſes nomine* — 83. pro *reliqui* H. *liqui* — *Cecropia inſula* nomen fictum — 84. *qui homo* H. *quis homo,* et 85. *nil* pro *nihil* — *nihil disconducit* conducit — 86. *miris modis* mirimodis — 89. *Arabiaſt* H. Arabia eſt — 90. Plin. H. N. 20. 16. "eſt alia *cunila, gallinacea* adpellata noſtris, Graecis origanum heracleoticum." Salmaſius: forte galli gallinacei ſemen eius adpetebant — 94. *eſt tibi* H. *tibi eſt* — 94. *Pax* v. ſupra v. 46. Salmaſius maluit *Tax,* a tago, tango, quod interdum ſignificat: decipere. Pſeud. 1. 1. 118. tuum *tangam* patrem; ſed v. 121. ſenex hominem vocat *Pax.* — 97. *iiſti* H. iſti. — 100. *eſcendiſti* Mil. 4. 4. 14.: ſurſum ad ſummum eſcendere — *horiola* nauicula piſcatoria, ab *horia,* quae vox Rud. 4. 2. 5. et 4. 3. 81. legitur — 101. *per amnem.* edd. vett. habent *per Anienem,* quae lectio non abiicienda fuiſſe videtur. Vt enim, vnde ad inferos aditus pateret, loca nominabantur, ſic Plautus

otuit locum nominare, vnde arduus ad ſuperos adſcenſus ſſet ingrediendus. Pro *amnem* poetae erat, proprio amnis licuius nomine vti, perridicule autem initium adſcenſus ıctum eſſe nugatur e fluuio, Romanis ſuis proximo noiſſimoque, qui Anio Hor. 1. od. 7. v. 13. vocatur praeceps. ucianus, hiſtoriae verae libro primo, nauem turbine adctam ad tria ſtudiorum millia et trans nubes fabulatur ſſe, eaque coeli in regione diu nauigaſſe, ad multas adulſam inſulas — 102. *alii dii* H. *eum alii di* pro *aiebant* t ſemper *aibant* — 104. *Ego hercle* H. ego *quidem* ercle — *ſi es moleſtus* paſſiue: ſi moleſtum tibi eſt — 05. *pudicum neminem eſſe oportet* eum nihil pudere, inudenter mendacem eſſe oportet — H. *hominem* a. t. ad oel. *qui peruenerit* ſe perueniſſe dicat — 108. *eum ipſum* I. delet *eum* — 110. *nae* H. *hem, nae* — 113. *Philippeum* I. *Philippum* — 115. H. mihi *id* concrederet, *ni et* — 21. *hic homo mihi* H. mi hic homo — 122. *id aurum* . *aurum id* — 123. *Philippum* — 125. *mirum quin* vid. iſt. 4. 2. 67. — 126. *aurum dem* H. dem aurum — 127. *me te* H. te a me — 129. *auro huic* H. *huic auro* cui ıhias, numquam eris Charmides — 131. *nequidquam ercle es* licet Charmides ſis, fruſtra tamen aurum a me ıferre ſperas — 132. H. argute *mi* obrepſiſti — 134. H. ius *non tu is eras* — 135. H. *proinde tu itidem, vt chardatu's, rurſum te recharmida.* Durantius Plautum ad ἔρμα ſeu χάρμη, laetitia, adludere putat: qui, auri menone interpoſita delectatus, Charmidem te profitebare, ınc laetitiam adſumtumque nomen depone — 139. *age, quid agis* increpantis eſt, vt confeſtim aurum reddat. d. Stich. 5. 2. 28. — 140. H. *faſſu's* — *ſcriptum quidem* epiſtola eſt, me aurum adferre, quod vero ipſum tradim mihi eſt nullum — 144. H. *epiſtolas dediſſe tu bas.* — 146. Similia his Gulielmius Ariſtophanis e Pluto tat: τί φῄς; ἐκεῖνος ὄντως εἶ σύ; ΠΛ. ναί. ΧΡ. ἐκεῖνος ιτός; ΠΛ. αὐτότατος — 147. H. *huc* aduenis — 148. *meo bitratu* H. arbitratu meo — 147. 148. vidit Gulielm. lludi ad poenas hiſtrionum, de quibus Ciſt. Caterv. 4. *i deliquit, vapulabit. Sero aduenire* hiſtrio duplici odo poterat, altero, ſi, quando prodeundum ei eſſet, on adeſſet ſtatim, qui vapularet dignus; altero vero inſons, rtibus, quas ageret, in poſteriores fabulae actus a poeta iectis. Hoc ſenſu Charmides recte ſero venerat, magna m fabulae parte acta, paraſitus vero, quaſi priori modo

labſum, vapulare ridiculo iubet. — 149. poſt *ſaluus quandoquidem aduenis* exſpectatur gratulatio, at παρὰ προσδοκίαν v. 150. ſequitur *di te perdant*, *etſi flocci facio* etc. mea cauſa perire poteras etiam prius. Acid. Hermannus autem dedit: di *me* perdant, ſi *te* flocci facio etc. — 153. *ad illum* Megaronidem 3. 3. 86. — 155. *quod di* Herm. *quo di.* — Reliquos decem huius ſcenae verſus Hermannus ſcenam facit actus quarti tertiam, in qua Charmides ſolus ſecum loquitur. — 156. *loquendi* mecum reputandi — 158. 159. non hoc de nihilo eſt, quod homo iſte circumſpectabat, aedesque noſcitabat meas — 160. *concenturiat* auget. Eſt vox militaris, centurias conligere, ſubplere — 162. *numquam tinniit* non ſolet tinnire *temere* niſi pulſatum motumue ab aliquo. H. *tinnit.* — 163. *mutum eſt, tacet* H. *mutum tacet* — 162. 163. ſenſus: oportet eſſe aliquem, qui ſycophantam cum epiſtolis huc miſerit, quem, quid aliud, quam fallaciam in me intendere putem?

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. *fac* H. *face* — 4. *cottabus* Graecis luſus conuiualis. Ad Ariſtoph. Nub. interpres: κότταβος, ἐν συμποσίῳ παίγνιον. ἦν δὲ τοιοῦτον· ἐπέθεσαν λέβητα, καὶ τὸ λείψανον τοῦ πόματος ἐνέβαλλον, καὶ κτύπον μέγαν ἀπετέλουν ἐν τούτοις. Cic. Tuſc. qu. 1. Theramenes, quum, coniectus in carcerem triginta iuſſu tyrannorum, venenum ſitiens ebibiſſet, reliquum ſic e poculo eiecit, vt id reſonaret, quo ſono reddito, propino, inquit, hoc pulcro Critiae. A κότταβος verbum κοτταβίζειν eiusmodi ſonum elidere. Deinde cottabus adcipitur pro ſono ipſo hoc fere modo edito, et h. l. tropice *ne cottabi bubuli crepent* ne plagarum crepitus edantur, ſi corio bubulo caedar. Vtitur vero ſeruus hoc vocabulo e thermopolio rediens, vbi cottabum fecerat ſenſu proprio — 7. *condalium* Feſto eſt annuli genus, quale ſeruos geſſiſſe Caelius auctor eſt. Plautus quum Menandri fabulam δακτύλιον latinam faceret, *condalium* eam vocauit — 7. *thermopotaſti gutturem* calida potione guttur proluiſti — *gutturem* Plautus ſaepius dicit, Aul. 2. 4. 25. gutturem inferiorem — 9. *Gurculio* H. *curculio*, vermiculus, qui triticum depopulatur, *eſt* ei *exercitor* quod ſtatim explicat *is hunc hominem curſuram docet*, hic homo repit, non currit, mouet ſe, ſed nihil promouet — 11. *memoria eſſe oblitum*. Sic habent Mſſ. Iocoſe ſuam, parum modo poti, memoriam queritur, non quod debebat, ſed contrarium

effecisse. Gulielm. vero et Herm. posuere *memoriae* — *quia* H. *quoniam* — *an vero* homines frugi erant, quibuscum bibi, vt recte essem securus? — 13. nomina seruorum conficta — 14. homines nequissimi, quorum oculi, crura, pugnis saepe verberibusque crepant, *ferriteri* saepe catenis vincti, Most. 2. 1. 9. ferritribaces — 16. *quorum eorum* Herm. *eorum* eiecit, et pro *subripuit* posuit *subripuerit* — cursori *solum* soleum calceamenti — 17. *graphicus* Epid. 3. 3. 29. — 18. Mss. habent *apothecam*, quod Hermannus retinuit; Lamb. malebat *hypothecam;* Camerar. autem dedit *epithecam*, quo Pistoris nihil sensui conuenientius esse iudicat: ἐπιθήκη enim est additio, quod adiicitur — 19. *cape versoriam* reuertere. vid. not. ad Merc. 5. 2. 34. — 21. Herm. *vtinam* vet. mor. *vtinam* vet. parc. 22. *maiori honori hic essent* H. maiori essent hic honori — 23. *basilica* etc. egregia dicta — 24. *morem maiorum* praesentes homines tales esse cupit, quales maiores erant. Douza vero, quem Herm. sequitur, coniicit: *more maiorum* quod esset; vt maiores vetera quaerebant et amabant — 25. *mores nihil faciunt*. Et Cic. pro Sextio c. 53. habet; nihil aliquem putare. Sed Herm. posuit *nihili* — 26. *libera* liberata, soluta — 29. H. strenuos *iam* praeterire — et nequam *id* quidem *est* — 31. *obnoxiosi* si legamus, intellige: *quis* quibus legibus *magis* mores *sunt* esse debebant *obnoxiosi;* si vero cum Hermanno aliisque legas *obnoxiosae*, est: *quis* quibus moribus leges nunc *sunt magis obnoxiae*. vtramuis lectionem praeferas, sensus verborum *quam parentes liberis* idem est: quam nunc parentes liberis praeter aequum indulgere solent. Vult Stasimus, mores legibus magis debere obnoxiosos esse, quam liberos parentibus, in vtroque vero iam inualuisse contrarium. — 32. 33. Iocatur seruus: ad parietem clauis ferreis adfigi supplicium esse, non de legibus sumendum, sed de malis moribus — 35. pro *et metuo* cum Pareo et Hermanno posui *sed* metuo — 39. *nonne hoc* haec morum prauitas *publice animum aduorti* magistratus videre deberent, vt castigetur coerceaturque? — *omnibus vniuersis* sic supra 1. 2. 134. vniuersum totum; Most. 1. 2. 68. totae perpetuae; Cic. N. D. 1. 15. naturam vniuersa atque omnia continentem etc. Cum nonnullis vero Hermannus legit: *hominibus vniuersis* — 41. Mali debitores fidem non seruando faciunt, vt etiam iis, qui seruaturi essent, difficilius credatur. — 44. *fit pro proprio perditum* insumitur à debitore tamquam

ipsi proprium — 45. *inuenis* Mss. Camer. *inuenias* quod Herm. recepit — Rittershusius Plautum putat ex Aristonici, veteris comici, versibus esse mutuatum: ὅταν δανείζῃ τις πονηρῷ χρήματα, αὐτὸν δικαίως τὸν τόκον λύπας ἔχει — 50. *curare* cum datiuo positum: *rebus publicis*. Sic Truc. 1. 2. 35. alienis rebus curas; Rud. 1. 2. 92. illis curandum censeo — 51. *quam vt tergo tutelam geram* iocose: quam vt caueam, ne, si ab heri quaestione abierim, cottabi bubuli in tergo meo crepent. vid. supra 4. 2. 28. foribus tutelam gerere — 52. *audi, heus tu* H. hoc *tu* abiecit, et pro *te stare* posuit *stare te* — 53. *nimium saeuiter* aspere. Pseud. 5. 2. 3. obponuntur: saeuiter blanditerne. Poen. 1. 2. 122. iuuenis amicae roganti: quid mihi molestus? respondet *ah! tam saeuiter!* — 54. *emere meliu'st, cui imperes.* Sic Pers. 2. 4. 2. emere oportet, quem tibi obedire vis — *pol ego emi* aliquem (te) — 55. Mss. *damnum malum*, quod vero *agere damnum* minus latinum est, varie viri docti iuerunt emendatum. Gulielmius: *da magnum malum* quam lectionem et Hermannus dedit; Palmerius *dane malum*, e quo *dane* ortum videri possit *damnum*; Lipsius denique, quem Gruter. sequitur, *da damnum malum*, quam emendationem recepi. Illud enim *da* excidisse facile potest, quod vox *damnum* eadem syllaba incipit — 56. *nisi quidem es obnoxius* nisi seruo tuo, ob alia eius recte facta, multum debeas. Lamb. — 61. *sed respice ad me* H. τὸ *sed* non habet — 67. *omitto* H. cum Acid. *omitte* — 71. *quo tu te agis?* H. *agis te*. quo is? vid. Bacch. 5. 1. 20. — 75. *praesentariis argenti minis numeratis* pleonasmus: aut *praesentariis* aut *numeratis* abesse poterat. Most. 2. 1. 14. argentum praesentarium, Poen. 3. 3. 92. aurum praesentarium. Sed et Poen. 3. 5. 48. malum praesentarium. — 80. 81. H. *periclis, periclo*. — 83. *hac aetate exercitus* praeter aetatem feci, senex hoc aetatis nauigaui — 84. *visne aquam* qua animi deliquio conreptus adspergare — 85. *res familiaris mea quum animam agebat* peribat, *tum esse obfusam oportuit* tum quidem opem ferre filiumque conrigere debuissetis.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

6. H. vt *tu* praedicas — 7. *sed quis iste est tuus ornatus* cur seminudus squalidusque incedis? — *ego dicam* etc. Stasimo praesente senex seni haec ad aurem insusurrauit, quod ita solebant histriones similare, vt, qui celandus

aliqua de re esset, nihil audisse videretur, licet clara voce dictum, vt spectatores intelligerent — 10. *hem* H. *en* — 11. *strenue* citato gradu *curre*, *atque vnum* continuum *curriculum face* nusquam resistas, nec vlla res retardet te currentem — 16. *i, i, ambula.* H. *i nunc, ambula* — Camerarium sequi placuit: ST. *nihil est morae?* CH. *nihil, ambula!* — 17. *illic sum, atque hic sum* quando putabis, eo me vix peruenisse, huc iam rediero. vid. not. ad Pers. 2, 2. 8. *domi sis, quum ego te esse illic censeam* — 20 ad 22. desunt quaedam in Mss., quae sensum absoluant; quaedam videntur corrupta, in quae emendanda multam viri docti inpenderunt operam. Hermannus hos tres versus ita constituit 20) *sed hic vnus, vt ego suspicor, seruat fidem.* 21) *Quamquam labores multos ob rem heri mei* 22) *Et liberorum eius eum ego cepisse censeo.* Non ausus tamen sum, a lectione recedere, quam Camer. Gruter. Taubm. Gronov. retinendam putarunt — 20. *Quamquam labores multos* Lamb. redintegrare conatus est *ipse pertuli.* De laboribus certe serui, cuius herus amicis operam dabat, omnes fere Plautinae Terentianaeque loquuntur fabulae, v. c. Ter. Eun. 2, 2. 46 sq. Gnatho Parmenoni dicit: sex ego te totos hos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites, neque vsque ad lucem vigiles. — 21. At meis tamen laboribus nihil profui, *sed hic* Callicles *vnus, vt ego suspicor*, e dictis eius conligo, *seruat fidem* quae amico sibi commendata erant, quantum potuit, curauit — 22. *ob rem* certe amici tutandam, *laborem ego eum cepisse censeo.*

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *hic homo est* ego sum — pro *praecipuus* quidam *praecipuis* sc. voluptatibus. Herm. eiecto *praecip.* dedit: *hominum omnium antepotens voluptatibus gaudiisque* — 2. *ita commoda, quae* H. *commode ea, quae* — 3. *ita gaudiis gaudium subpeditat.* Herm. *ita mihi g. g. subpetit* — 4. H. ac me Stas. Lesb. seruus conuenit modo — 7. *fundus*, Festus: auctor, quo ratum habente firmum aliquid fit. Cic. pro Balbo c. 8. nisi populus huius rei fundus factus esset, i. e. hanc rem iussu et auctoritate sua firmasset — 8. *sonitu suo* crepant fores, exiturus aliquis est. vid. ad Mil. 2, 1. 76. — *moram obiiciunt* non licet statim pultare *incommode*, quae, licet exigua, at mora tamen amanti est incommoda.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *in terra dum* alii *interdum* — 2. *aequiparet* cui erga amicum fides sit aeque certa, ac fuit erga me Callicli. H. aequiperet — 3. *exaedificasset* exturbasset *me* filius. Alio sensu supra 1. 2. 95. — *absque te foret* tu nisi fuisses, prohibuisses. 4. 1. 13. — 6. *proprium sumserit* haec lectio debetur Camerario. Edd. vett. habent *proprium erit*, quod sensu quidem a Cam. parum differt, a Mss. autem ductu longius abit. In Mss. Pall. enim est *prosumserit*, quod verbum nullo alio Plauti aliusue cuiusquam scriptoris romani loco legitur: qui vero defendunt, explicant *porro sumserit*, Gronov.: abalienauerit, transscripserit. Boxhorn., Salmasio probante, coniecit *prorsum perit*, et Hermannus versum dedit: nam beneficium, quod datur homini proprium, *pro proprio perit*. In eo omnes non possunt non consentire, Calliclem, quod versu 4. 5. modeste negauerat *se meruisse laudem*, id v. 6. 7. iuisse probatum: si bona tua dono a te mihi data essent, atque a me adcepta, ea quidem facta essent mea, et ius amisisses, ea repetendi; quod ea vero tuenda modo fidei mandasti meae, licet fuerit, cur partem eorum, domum nempe tuam, vtendam sumcrem, tibi tamen repetendi ea omnia copia est, et a me tibi integra sunt reddenda. Eleganter Callicles curam, sibi prae ceteris ab amico demandatam, *beneficii* in loco ponit — 9. *fortem* diuitem. Bacch. 2. 2. 38. et Mil. 4. 3. 13. *fortis* est pulcer — 11. *obcupauit* Non. inuenit. Non vero inuenerat filius, sed filia, forma sua moribusque — 12. *hoc* hac de re — 16. *meo datu* quos a me sibi mentiebatur datos. sic et 18. *meo adlegatu* a me adlegatus — 21. *neu qui* aliqua ratione — 29. *salutis dignus* dignus, quem salutes. Hellenismus ἄξιος χαρᾶς, τιμῆς, ὑγιείας. Virg. Aen. 12. 649. indignus auorum etc. Herm. *dignus* salutis — 30. *tunica propior pallio est*. Prouerb. h. l. socer prius salutandus est, quam amicus alius. Graeci dicunt γόνυ κνήμης (ἔγγυον) — 31. Herm. consilia *vobis* vostra — 35. *placenda dos* placere debet. mire a verbo neutro formatur participium passiv. Sic Epid. 1. 1. 70. puppis pereunda est — 36. H. postremo *hoc*, quod vis — 39. *spondeo idem hoc* H. *hoc* eiecit — 49. *vt merita* prout merentur — 50. *foras* et 52. *subito* Herm. eiecit. — 53. *satin' salue* agis? vid. Stich. 1. 1. 10. — 57. *si quid tibi, pater, laboris* veniam pluribus petiturum interpellat *nihil euenit*, se, quae peccasset filius, obliuione promittit volun-

taria contriturum, *ne time* iram patris — 58. *bene re gesta* mercaturam feci quaestuosam — 60. *etiam et si quam aliam iubebis*, dicere forsan voluit: hanc, seu quamcumque aliam; Callicles autem iocans intellexisse vult: hanc, et, si iubebis, praeter eam adhuc aliam. — *quamquam tibi subcensui* pergere forsan voluit: tamen sic tibi prospexi. Quod vero pater, quae filius dixerat, ita, vt Callicles sumsit, intellexit, potest leuitate filii obfensus paulisper esse, vix venia inpetrata hunc in modum iocantis. quod si esset, post *subcensui* signum interrogandi ponendum esset — 61. Callicli quidem vnam vxorem suam satis iam miseriae visam esse, ex Act. 1. sc. 2. satis adparet, e versibus in primis 21, 22. — 64. *optumum'st, licet*. Hermannus τὸ *licet* recte abiecit, quod pater filium, cras ducturum, in perendinum demum ducere iubet. *Optumum'st* igitur intelligendum est: laudo, quod in te nihil est morae.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
TRVCVLENTVM.

IN PROLOGVM.

Versus 1 ad 3. Camerarius ita dedit, vt non in vett. solum edd. leguntur omnibus, sed a Prisciano etiam, in libris de metris comicis, atque ab Apuleio Floridorum 4. citantur. Vt Plautus Amph. Prol. 97. dicit: *haec vrbs est Thebae*, et Men. Prol. 72. *haec vrbs Epidaurus est, dum haec agitur fabula: quando alia agetur, aliud fiet oppidum*; sic, quae hoc dramate gerantur, Athenis geri, iubet cogitari — 2. *moenia* vniuersum vrbis intra moenia spatium, cuius perparuam poeta partem postulat, *quo Athenas* suas imaginarias, easque vt iocatur, *sine architectis, conferat*. MSS. quidem nonnulli habent *arcuspletis*, quod vocabulum Lipsius defendit, Pareusque recepit, licet, quid sibi velit, explicari nequeat. Petitus legi vult ἄκρους Πλωθεῖς. Grammatici enim dicunt Πλωθειά, δῆμος τῆς Αἰγηΐδος, ὅθεν ὁ δημότης Πλωθεύς. Plautum igitur repraesentare velle Plotheensium regionem, et quidem ἄκρους,

extremam regionis eorum partem, vbi Phronesium habitet. Doctius, quam verius. Alii aliter — 5. *meditor equidem* persuasum mihi habeo *vobis me ablaturum* a vobis me locum adcepturum, *sine mora* facile, statim — 6. publicum modo, quem mihi concedi cupio, locum oportet esse, *quid si de vestro quidpiam orem* locum intra priuatas cuiusquam aedes, *abnuunt* repulsam essem laturus — 7. 8. antiquus Romanorum mos est, nulli de iure suo cedere — 10. *Athenae istae sunto* ita Camerarius; in Mss. est *Athenis tracto* Athenis me fabulam meam docere putetis velim. Palmerius legit *Athenae in acta* (atticae, quod plures erant eius nominis vrbes) *sito, ita vt hoc est proscenium* qualiscumque ille locus est, in quo histriones agent — 14. iocose: non postulat, quod iam adcepit. Talis Cleaereta Asin. 1. sc. 3. — 19. *cum puluisculo* vt ne hilum quidem ei maneat reliquum; Rud. 3. 6. 7. conuerret me totum *cum puluisculo*. Eodem sensu Bacch. 4. 4. 29. omne *cum ramento* — 20. *superet* supersit — 21. *habentiam* τὴν οὐσίαν, quidquid habet, omnes opes reliquas — *cum anima* cum vita ipsa. — Quidam legunt: ἔξω *euerrerit.*

IN ACTVS I. SCENAM I.

3. *eapse* Alii *eumpse* sc. amantem — 4. *quam penes* penes quam Venerem *amantum summa summarum redit* potestas omnium amantum est. In rationibus capita in summas, et summae rediguntur in summam summarum. Lucretio 3. 817 vniuersum est. Summa summarum: sicut summarum summa est aeterna. Pistoris legit *amantem*, et explicat: nec prius Venus edocet amantem, quam ille planissime omnibus modis perierit — 6. *exorabulum* modus exorandi — 8. Mss. habent *quot sui perclamanda;* Cam. edidit *quotque pericla vianda;* Meurs. *quot sui pericla manda* (pro *meanda*, vt remant pro remeant, remasse pro remeasse reperitur); Pareus reuocat lectionem Mss. et iungit *quot sunt perclamanda di vostram fidem;* Gruterus parum a Meursio abit *quot sui pericla amanda;* Gronovius se olim coniecisse dicit *quot senia perdomanda*, (taedia deuoranda) sequutus autem est Gruterum: quae reliqui homines detestentur pericula sua, ea amantes amare — 10. *Primum dum miros annua* ita Cam. ex altero codice suo edidit. Edd. vett. habent *primum dum moeret animus.* Petitus coniecit *Primum duni meros adnuit* et Graeca putat, latinis literis scripta δύνει μ' ἔρως *amor subiit* vt me

more captum meretrix sentit, *adnuit* blanditiis cupidio- em reddit, *is primus bolus est* quo amantem inescat. *bolus* piscatoribus. Salmasius scribendum putat *primum domi es annua, is* etc. et explicat: annuus domus reditus primum munus est, quod poscit. E lectione alterius codicis Camer. *miror annuus* Gronovius sibi duas profitetur coniecturas fuisse natas, alteram *primum dum penus annuus* Pseud. 1. 2. 45. alteram *primum dum merces annua* Asin. 1. 3. 76 sq. sed lectionem tamen dedit Camerarii. Lectioni quidem restituendae his omnibus non multum adparet esse consultum, at queri tamen iuuenis videtur, tres noctes se emisse omni suo vnius anni reditu — 14. *rete iaculum* vid. Asin. 1. 1. 87. — 15. *adducit sinum* laxitatem retis contrahit. Vox *sinum* a quopiam, Lambino forsan, putatur addita. — 16. *sin iecit rete* quod versu iam superiori rete pessum abiisse dicitur, Gronovium sequutus pro *rete* posui *recte:* ita, vt aliquantum piscium ceperit — 21. *hamum vorat* vid. Curc. Act. 3. v. 61. — 22 ad 24. cf. Most. 1. 2. 62 sqq. *amor aduenit in cor meum* cet. *nunc simul res, fides, fama, virtus decusque deseruerunt* — *mere ἄκρατον* — 26. *ab re* perdit bona *atque animo simul* cruciatur v. 28. — 27. *sin alter alteri potior* carior *est* si aequa amicae cum amatore pars amoris est — 29. *si increbrauit* obponitur τῷ *raras noctes ducit* v. 28. et est: si crebras noctes ducit — 30. vox *disciplina* a Camerario est, edd. vett. habent *ita et in aedibus lenoniis* — 32 sqq. Hae sunt προφάσεις et causae, quas profert puella, quare numquam desinat poscere. Lamb. — *aurum* mundus muliebris. Ter. Eun. 4. 1. 13. aurum sibi clam mulier demit, dat mihi, vt auferam — 37. *vna* est a Camerario, qui in vno codice *clammina*, in altero *dammina* legerat. Gronov. maluit *clam mira industria* seu *clam summa industria:* qua industria haec celamus nos, eadem simul rem etc. perdimus — 40. *quos quum* quo tempore *celamus, si faximus* fecerimus *conscios* — 41. *qui* vt ii *nostrae aetati* iuuenili *tempestiuo* tempestiue *temperint* temperent — 42. *vnde* quibus a parentibus *ante parta* olim quae parta sunt, *demus* relinquamus *postpartoribus* heredibus, a quibus porro augeantur — sunt, qui *postpartores* esse putent scorta et lenones, ad quos adcederem, si versu 42. non *demus*, dare debeamus, legeretur, sed *damus*, aut si, quod Pistoris in vetere codice se dicit reperisse, *vt ne* recipiatur pro *vnde* — 43. nec *vt* nec *minus* in MSS., sed vtrumque

a Camerario eſt, ſenſu requirente: (ſi parentes faceremus conſcios) *faxim* (ego et alii iuuenes) vt *lenonum et ſcortorum*, *vt plus eſt* vt numerus eſt permagnus, *minus* numerus fieret minor, ſi occaſio iis praebeatur rarius, iuuenibus perdendis opes ſibi parandi — 44. *damnoſi homines* lenones et meretrices — 46. *quum caletur maxime* quo anni tempore calores ſolent eſſe maximi — 47. *argentarias* tabernas — 48. *ſcorti lenones* lenones cum ſcortis, quae obferunt. Palmerius malebat *cortis* (cortes) *lenones*, a cors ſeu chors, putans *argentarius cortes* idem eſſe, quod argent. tabernas. — 49. *ea nimia eſt ratio* maxima negotiorum pars, quae argentarii habent, pertinet ad lenones et amatores — 50. pro *Aeri plus*, quod edd. vett. habent, cum Camerario et MSſ. quibusdam et Taubmanno poſui *triplo plus* — *ponderum* quibus argentarii vtuntur — 51 ad 54. ſenſus: neſcio, quam ad rem dicam referre, *quos* lenones habere in argentariis meretrices, *niſi pro tabulis* eas habeant, *vbi aera perſcribantur vſuraria*, vulgo quidem adcepta et expenſa his tabulis inſunt, leno vero, cuius expenſa non aes, ſed meretrices ſunt, *adcipiat illico* non tradat eas, niſi pretio pacto ſtatim ſibi numerato, *neque cenſeat* in tabulas quaſi cenſor referat, quantum et quo tempore ſoluendum cuique, ab eoque exigendum ſit — 58. quae hic *habet* habitat — 60. hunc verſum Gul. Canterus, recte opinor, ſpurium iudicauit, atque ex adnotatione in textum inrepſiſſe — 61. 62. quod vero egregium me habere ſimilabat, id pecuniae meae peſſimum erat, eo largius donaui — 64. *damnoſus* Epid. 2. 3. 14. qui damno adficitur: ſed Bacch. 1. 2. 9. *dii damnoſiſſimi* et ſupra v. 14. *homines damnoſi* qui damno adficiunt alios; hoc vero loco *damnoſus* eſt, qui ſe ipſum damno adficit, ſui profuſus. *Damnoſum* hoc ſenſu Dinarchus ſe ipſum eſſe fatetur, *damnoſiorem* autem vocat militem, qui plus, quam ipſe poterat, meretrici dabat — 65. *infeſtum ſibi* h. l. non, qui inimico animo in ipſam, ſed, in quam ipſa eſſet animo inimico — 69. *pergraecetur* graeco more luxurietur — 71. *opus eſt iſti* cum adcuſatiuo rei *puerum*, niſi explices: quid opus eſt, iſti puerum ſubpoſitum eſſe. vid. infra act. 5. v. 10. — 77. cum ea quoque rem habui.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Verſus 1 ad 4. Aſtaphium exiens ianitrici dicit, a verſu autem 5 ſecum loquitur — 1. *adque ſerua* et adſerua —

:. *aduentor* qui ad nos venit, vel ipſe vnus amatorum, vt ; ſequentibus adparet. vid. 2. 7. 55. — *grauior abeat, quam venerit* ne, qui nihil adtulerit, de noſtris aliquid furto auferat; quod idem v. 3. 4. dicunt — 4. *noui* experta ſcio *hominum* amatorum plerorumque *mores* — 6. *vt ſimitu* ſimulac — *congerrones* ſaepius apud Plautum obcurrunt, v. c. Perſ. 1. 3. 9. Hoc vero loco ſunt *congerones;* Nonius: a congerendo dicti; Fulgentius: qui aliena ad ſe congregant; Gloſſ. χειρισταὶ, πρακτῆρες. cf. 2, 7. 1. — 7. *conſilia ſunt conſulta* conuenerunt inter ſe, quas quisque partes ſusciperet — 9. *dum illi,* dum baſiator amicam blanditiis tenet obcupatam, quo minus ea ceteros queat iuuenes obſeruare, *ceteri ſunt cleptae* furantur — ſed, poſt *dum illi agunt,* verba *quod agunt* a Mſſ. abſunt — 10. *obludunt* adludiant. Stich. 2. 2. 58. *cuſtodem* ſeruam *oblectent* atque ita ab obſeruando auertant — 12. *fartores,* qui de iis, quae delata ad eos ſunt, vt farcimina conficiant, non nihil detrahunt, eoque veſcuntur. Lamb. — *pars ſpectatorum* qui ipſi eſtis hoc modo furati — 14. *ibus* iis — cf. Ter. Eun. 2. 3. 90 ſqq. an eſt flagitium, ſi meretrices itidem fallam, vt ab illis fallimur? — 17. *me illis quidem haec verberat verbis* pertinent ad me quoque, quae ea dicit — *adcongeſſi* Ter. Eun. 2. 3. 18. ad te patris penum omnem congerebam — 18. hera moranti intus forte clamauerat: fac memineris, quae iuſſi; cui illa: *commemini* etc. — *eum ipſum* 2. 1. 35. agreſtem adoleſcentem, Strabacem — 20. *dato* bona, *ſi* ea nobis *eſſe vis* — 22. 23. τῷ *peſſima* iocoſe *optime,* et τῷ *mane* obponit *i* — 24. *fer* porrige *manum contra* mihi meam praebenti, iunctis manibus eamus, et *pariter gradere* non celerius, quam ego — 26. *coena detur* iocoſe coenam promittit aduenticiam — 31. *eum ipſum* dixerat 18., haud vero putabat, Dinarchum auſcultaſſe — 34. *quianam?* quam ob rem? — 35. *tuo veſtimento et cibo* tua inpenſa, tua negligens negotia, ſine vlla fructus inde capiendi ſpe — *alienis rebus curas* vid. Trin. 4. 3. 50. Rud. 1. 2. 92. idem puella adoleſcenti dicit, quod apud Ter. Heaut. 1. 1. 24 ſq. Chremeti Menedemus: tantumne eſt ab re tua otii tibi, aliena vt cures, eaque nihil quae ad te adtinent? — 36. *expedibo* expediam — 37 ſqq. Si proprie intelligas, iuuenis ſe eo ſenſu otioſum dicit, quod, re ſua apud Phroneſium perdita, non ſubpetat, vnde quaeſtuoſum poſſit negotium aliquod ſuscipere. Sed in his et ſequentibus nonnullis

verſibus omnia adparet eſſe allegorica. Dicere videtur: Spoliatus a vobis odio nunc vobis ſum, qui, ſi quod darem ſupereſſet, ingrato a vobis otio non obruerer. 40. 41. ludit puella in voce *otioſus*. Otium nimirum, quo non ſit, quod metuas, id quidem optabile eſt, re vero, quam cures, perdita, otium quidem naſcitur, at id miſerrimum. hoc ſenſu iuuenis ſe otioſum eſſe queritur; illo ſenſu puella vult vocem adcepiſſe — 40. pro *poſſe ſe*, Acidalius malebat *poſſe te*. — Adludit in ſequentibus ad vectigalia, quae apud Romanos fuiſſe notum eſt, ex arationibus *decimas*, e portubus *portorium*, a paſcuis *ſcripturam*: quae qui redemerant *publicani*, eorumque operae *portitores* erant. — 41. Contra nunc Dinarchus ludit in voce *publicus*, qua puella fuerat vſa, *haud ego habui publicum* negotium, quod mihi ſpoliato a vobis quererer ablatum, *peruorſe interpretaris* haec non fuit mens mea, ſed *illa* Phroneſium *habuit publicum*, iuuenum publica cura eſt, corpusque ſuum publicat (Bacch. 4. 8. 22.) — 42. Phroneſium habere publicum probat allegorice: Nam, etſi mihi locum paſcuum locauit adcepta pecunia, tamen, contra pacta conuenta, peregrinum pecus in id, quod mihi adſcriptum erat, recepit; hoc eſt: aduerſus legem, ob pecuniam, quam dedi, a me dictam, alium amatorem admiſit. Vide infra 4. 2. 47. quae aduerſum legem adcepiſti a plurimis pecuniam — 43. *rei* (rem) *male gerentes* quorum negotia minus proſpere ſubcedunt. vid. 2. 1. 13. — 45. *male vortit res pecuaria apud vos* video, Phroneſium me non habere eximium, nec ſe mihi dare vni — 46. *volo habere aratiunculam hic apud vos* in aliqua certe parte haerere apud Phroneſium cupio, *pro copia* mea nunc exigua, vnde minus, quam olim, donare poſſum — 47. Varro: ager aruus eſt conſitus, paſcuus, florens. Sed Aſtaphium maxime ſpectat id, quod dixerat *pro copia*, et reſpondere videtur: niſi, vt antea, dare potes, Phroneſium ſcito paucis non eſſe contentam — 47. 48. *ſi arationes habituris* quam minimo pretio voluptatem tuam explere cupis — 49. apud nos da locum melioribus, abi ad pueros, viliori pretio venales — 50. *vtrosque* quod pueros aeque ac meretrices ſe amaſſe fatetur, Aſtaphium dicit: *iſtoc pol tu otioſus* mirum igitur non eſt, rem tuam familiarem peſſum iuiſſe, 51. *quum et illic et hic peruerſus eſſes* apud vtriusque ſexus ſcorta libidinoſus ſimul ac prodigus — 52. *procaciores*. Feſtus: procari, poſcere eſt, vnde et proci, et procaces

neretrices. et verbum procas i.e. poscis — 53. *illic perit* quod adceperunt, temere profundunt — 59. *sapiens* qui tibi videris — *nos*, quas nequam esse arguis — Versui 61. Dissaldaeus subiiciendum putat versum eum, quem Priscianus e Truculento citat: *bona perdidi, mala reperi, factus sum extimus a vobis* — 62. 63. conf. Pseud. 1. 3. 75 sqq. *atque ego te viuum saluumque vellem. Ps. eho, an iam mortuus est? BA. mihi quidem* etc. Vult enim leno, amatorem data perpetuare, aut amare desinere ibid. v. 72. 73. — 64. amator *summus* in largiendo — 70. *longe aliter est* longe aliam rationem sequimur in amico, quam in amatore aestimando. Acid. malebat *longe alter est* quod esset: longe alius est amici, quam amatoris, animus — 72 ad 75. ita idoneus puellae adolescens videtur, quem aperte fallat! et sentit adolescens v. 84. *euge funde et aedes* quam repente me ex otioso iterum facietis negotiosum; at, qui indignari debebat, gaudet! — 80. *istaec* quae supra dixisti, antequam mihi aedes et fundum nondum obcidisse dicerem, haec mea te non docuit *benignitas* indigna erant mulieri, cui benignum ego semper liberalemque me praebueram — 81. *parcipromi* qui cum Genio dicuntur belligerare, amare volunt, at nec argentum a se dimittere. Pseud. 5. 1. 22. — 85. *per tempus subuenistis mihi* vestro beneficio in gratiam cum Phronesio redibo — 88 ad 90. dicere Dinarchus poterat, quod apud Ter. Eun. 1. 1. 8. Phaedria: et taedet, et amore ardeo, et prudens, sciens, viuus vidensque pereo! — 90. *mutuamur ira* lectio videtur corrupta. Palmerius coniecit *mutitamus ira*, et *mutitare ira* explicat: irae atque amoris vices variare. Salmasius legi vult *mutamur mira*, miris modis, vt in aestu mare — 91. pro *amare* cum Lambino legendum esse *amari*, manifestum est — 94. *paene tibi fuit* Phronesium, parum abfuit, quin moreretur. Pseud. 1. 3. 18. mortuus est, *qui fuit*, qui *est*, viuus est. Capt. 3. 3. 1. me *fuisse*, quam esse, malim — 95. *lauabat* quum ab ea discedebam. v. Act. 2. sc. 3. v. 1 sqq.

IN ACTVS II. SCENAM I.

Potius ACTVS I. SCENAM III.

Scena superiore finiente in proscenio manet Astaphium, quae, vt primum Dinarchus in aedes Phronesii introiit, haec statim sola loquitur: quare scena mihi videtur actus primi tertia, vt sequens actus primi quarta, quae vero scena actus secundi tertia dicitur, eius est prima.

1. Pro *hercle* Palmer. restituendum putat *he ecere*, aut tale quid: nam Varro et Gellius negant, vsquam apud idoneum scriptorem, aut feminam *me hercule*, aut virum *me castor* dicere. Anselmus Epiphillid. *τὸ hercle* excusat quidem: Gellium Romanas tantum intellexisse mulieres, non graecas, nec inpudicis eamdem, quam ceteris fuisse legem, Gelliumque in Noctibus suis dormitasse. Addi posset, ap. Phaedr. 3. 17. 8. Mineruam *me hercules*, et Apulei. Met. 5. ante medium sororem dicere *hercules:* at verum tamen est, apud Plautum quidem nullo alio loco mulierem per Herculem deierare — *introiuit* Pall. alter *introauit* quod esset *intro abiit* — 3. *dixit neniam de bonis* abstulit ei opes suas. *Nenia* Scaligero videtur vox Phrygia, latine *lessus*, qui mos per comites Aeneae in Italiam manauerit; *neniam dicere* idem esse, quod: supremum vale dicere. Glossar. *neniae ὕμνοὶ ἐπὶ τῶν νεκρῶν*. ibid. *neniae ἐπιτάφιος ᾠδή*. Pseud. 5. 1. 32. *nenia* est finis. Bacch. 4. 8. 48. est *nenia soricina* Hor. od. 1. 20. 21. absint inani funere neniae etc. — 8. *id habet, quod nos habuimus* egestatem — 11. *verterunt sese memoriae* versa est fortunae rota, nos diuites sumus, ille pauper — 13. *piaculum est* facinus esset, piaculo luendum, si misereremur *rei* (rem, vt 1. 2. 40.) *male gerentum* eorum, qui se nobis tradunt spoliandos — 14. *bonis dentibus esse*, quibus amatorem comedat, perdat. Ter. *Hec.* 1. 1. 7 sq. ne cuiusquam te misereat, quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis — 18. 19. *numquam* debet meretrix audire amatorem, causas adferentem, quare, si donare desierit, non debeat eum eiicere, et domum remittere, vt militem infrequentem. *Causam noscere* dicebantur magistratus, quum audiebant eos, qui putabant, se habere immunitatem et vacationem militiae. *Miles infrequens*, qui non aderat, vbi et quando adesse debebat, variisque igitur adficiebatur poenis: meretrix amatorem, infrequentem in largiendo, nullis precibus mollita, poena adficiat, qua potest grauissima, eumque a se abire iubeat — 21. pro *nisi quod* cum Acidalio ponendum putaui *nisi quoi:* nisi cui lubeat, denuo dare, modo quum dederit — 23. *alium quaestum coepiat* sic iocans dicit: a vobis facessat, nobis molestus ne sit — 25. *qui relictis rebus rem perdit suam* cui nihil prius est, quam nobis largiendo rem perdere suam — 30. 31. voculae, diuerso charactere expressae, additae a Lambino sunt. — 40. *adgredias* adgrediaris. Paucis tamen locis *adgredior* etiam passiue positum legitur, v. c. vt a te fictis adgrederer dolis ap. in Cic.

ragm. ap. Priſcianum; facillimis quibusque bellis adgreſſis ap. Iuſtin. 7. 6.

IN ACTVS II. SCENAM II.
Verius ACTVS I. SCENAM IV.

1. *proterue* deriuandum putant a *proterendo* hoc loco! tam vaſto inpete. Amph. 4. 4. 1. — *arietare* vox militaris, ariete muros quatere, h. l. fores vehementius pulſare, quod Stich. 2. 2. 1. dicitur: fores frangere — 4. 5. ſalutem, qua ab Aſtaphio inpertitur, quam maximo poteſt cum contemtu adſpernatur — *non ſalueo* Parrhaſius notauit, comicum, minus latine e perſona ruſtici eſſe dictum — 7. 8. ruſticus, quaſi puella dixiſſet *comprime me*, de ſtupro ſe adpellatum nugatur. *ſpero meam* me olim vxorem amicamue compresſurum eſſe — pro *tu quae ſolita es*, *comprimas* Lipſius coniicit, ſeu, vt ſibi videtur, reſtituit: *te*, *qui ſolitu'ſt*, *comprimat*. Meurſius vero *tu*, *quem ſolitas*, *comprimas*. Gellius quidem habet: *ſolitare* antique dici pro *ſolere*; *comprimere* vero Gruterus defendit de mulieribus etiam dici, ſicuti Perſ. 2. 2. 45. mulier dicitur *ſubagitatrix* — 8. pro *inprudens* Palmer. vult *inpudens*; ſed *inprudentem* poteſt eam ideo vocaſſe, quod hominem *ruſticum* putaſſet aeque facile capi poſſe, ac ſcurram vrbanum — 9. *iram dixi* iram verbo *comprimas* additura fui — verſus 7. 8. Matth. Klock ita legit: *STR.* Spero meam quidem hercle; te, qui ſolitu'ſt, comprimat. *AST.* Inpudens deridiculum! hinc tu, ruſticus vates, ſtuprum? iram dixi! — Ex ea lectione, ſi nihil aliud, adpareret certe, qui ſeruus v. 10. dicere poſſit: pergin' male loqui mihi? — 9. *vt eſſe coepiſti, ſi dem, ſi eſt vna altera* hanc lectionem corruptam eſſe, nemo non videt, et varie quidem interpretes emendare locum conati ſunt, at in eo tamen conſentiunt, ſenſum eſſe: *tu es mulier peſſima!* Poſt *vt eſſe coepiſti* edd. vett. nonnullae: *fidem ſi eſt vna altera*; Grut. *fidem dem ſi*; Lamb. *cedam*, *ſi eſt vna altera* i. e. cedam tibi, ſi alia adhuc femina eſt aeque ac tu odioſa; Palmer. *vt eſſe coepiſti*, *ſic es tu ἅλς mera* i. e. mulier viliſſima; (ſ. id. Poen. 5. 5. 34. *halagoras*) Salmaſ. *quid dem*, *ſi vna eſt altera* quiduis dare paratus ſum, ſi eſt vna altera tibi ſimilis; Pareus *vt eſſe coepiſti*, *ſic eſt nulla altera*; Gronov. *vt es*, *pignus dem*, *ſi eſt vna altera*. Hanc coniecturam recepi, non, quod vnam putem omnium eſſe veriſſimam, ſed quod, donec certior ab alio quo lectio reperiatur, legi tamen aliquid volebam, quod intelligi poſſet, et in quo ſenſus certe

esset verus — 14. *pudendumne* est, rusticum esse? — *tu vero clurinum pecus.* Glossa Papiae: clura vel clurinum simia dicitur. In alio Gloss. clura πίθηκος. 2. 5. 24. ancillae cuidam nomen est Pithecium. — Seruus autem Astaphio seu deformitatem exprobraturus est, (Mil. 4. 1. 42. pithecium haec est prae illa) seu malitiam, vt Lycophron Thersiten vocat πιθηκόμορφον, quia ingenio esset maligno et versipelli — 15. *sistento* verbum putatur antiquum pro *ostento.* Acid. legi vult *te ostentatum* — *ossa* rustice dicit pro corpus tuum, quod vestibus, fuco, exornasti — 16. *insuaso.* Festus: "*Suasum* color adpellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus: quia tibi *suaso* etc. Quidam autem legunt *insuaso*, nec desunt, qui dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, *suasum* vocari, quia persuadetur in alium ex albo (alio) transire." Glossar. "*insuasum* εἶδος δοχαρίου κεκαπνισμένου, et vult Festus esse colorem similem illi, qui est in trabibus, quas diutinus fumus infecit" — 17. *ar me* ad me. prisci dixerunt *ar* pro *ad* — *nunc places* quod me iubes ad te venire — 18. *quam me illi velim* placere! ridens dicit — *mentiris* adeo me tibi videri dignam, quam ludibrio habeas — 19. si lectio certa est, rogat Stratilax: *dic, qui* vnde tu, quae *mancipium es, adcipias gesta tecum* ornatum, quem geris, *penos annuos,* qui ornatus sumtum aequat, qui mancipio per totum annum alendo sufficiat. Alii aliter — 20. *dignis dant* Lamb. *dantur* ornamenta, qualia ego gero. Se quidem laudat *dignam*, quae ornetur, iudicari, a quo vero digna iudicetur, cuiusue liberalitati, aut quibus meritis haec dona debeat, id quidem tacet. — De *Lavinia* Aeneae cogitandum non est. In voce Laviniae quidam putant inesse adlusionem ad eam verbi *elauo* significationem, qua est decoquere, Asin. 1. 2. 9. bonis elaui, Trin. 2. 4. 5. argentum tuum elotum est in balneis: praedam igitur intelligendam esse, quam de decoctoribus mulier ceperit. Simeo Bosius ad Att. 15. ep. 9. quod *Lanuvium* non modo vrbem significet, sed eam quoque corporis partem, in qua pudenda sita sint, κοχώνην, legendum putat: *Lanuviine hic sunt, quas* etc. Alii legunt *Lamiae*, quae adolescentes fascinat. Siue horum aliquem verum vidisse, siue omnes errasse putes, hoc tamen Stratilacem dixisse adparet: quaestu eam meretricio ornatum suum parasse. Ad eos adcedo, qui τὸ *hic* δεικτικῶς positum censent: *hic* digito monstrans, qua mulier erat, hic sunt ea arma, quibus victorias tuas praedasque reportas — 21. *quare*, quum manum mulier digi-

tumque monstrantem mox et adtrectaturum se putaret, clamat: *ne adtigas me!* ille vero contemtim: *tangam ego te?* et iurat rusticus satis comice *per sarculum* — 21 ad 24. *malim hamaxari* Pistoris explicat: plaustro iungere. qui potest autem seruus rusticus malle bubulcus esse, qui erat, et currum iungere, quem quotidie iungebat? Passiue videtur *hamaxari* sumendum esse: malim ipse, vt bos patalis plaustro iungi (quam tecum). Festus: *patalem bouem* Plautus adpellat, cuius cornua diuersa sunt, ac late patent. Philargyrus, ad Virgilii Georgica, distinguit boues *camuros*, qui cornua habent introrsus conuersa, *patulos*, (patales) qui cornua habent diuersa; *laeuos*, quorum cornua terram spectant; *licinos*, qui sursum versum reflexa cornua habent — 23. *noctem perpetem* perpetuam. Amph. 1. 1. 124. ibid. 2. 2. 100. Reperitur apud alios et *diem perpetem*, *annum perpetem* etc. — 24. *coenatas* cum coena — 25. *vt nacta es* erras, si te putas nactum esse eum, quem rusticum esse pudeat — 33. *expellam* Scaliger mauult *exuellam* — 35. *purpurissatas* vid. Most. 1. 3. 104. — 38. *vlli* pro vllius. Ita infucata es, vt corpus tuum nullum queat verum colorem capere, nec sua sponte erubescere, nec pallere — 40. Mss. *quid est, quod vobis pessimae haec.* Acid. quod deest, expleuit *quod vobis pessimae sumus. Str. hac abi!* — 43. post *praemium* seruus additurus nonnulla fuisse videtur, nisi puella interpellasset — 52. *duarum rerum* quas Alciatus dicit esse; *est* et *non*; Turnebus: *diuini* et *humani*. cf. Amph. 2. 2. 40. — 55. meretriculis *muniendis* munerandis, muneribus ditandis — 57. *sexungula* rapacissima. Sic Aul. 3. 6. 18. fures vocantur *homines cum senis manibus* — *male viuitis* Palm. *malo vites!* vt Curc. 2. 3. 19. est *vitent infortunio* — 59. *neque istuc in se gestit, ergo coget exanimam mali.* Ita vno consensu Mss. et omnes edd. vett. legunt. Varie autem viri docti sanare versum et emendare sunt conati. Omnes consentiunt, pro *exanimam mali* legendum esse *examen mali*, et plerisque pro *ergo* placet *tergo*, quod additum *t* nonnulli de praecedente *gestit* demunt. Sensus mihi esse videtur: narrabo seni, ne, si facta filii ab alio quo resciuerit, grauissimis ego taciturnitatis meae poenis obprimar. Legunt autem Gronov.: *Namque istuc si cesset*, si senem certiorem facere cessauerim, *tergo coget examen mali;* Boxhorn.: *Namque istuc ni subgessi, tergo* etc.; Scaliger: *ne qua is istuc in segestro cogat* etc. (Forsan Scaliger *in segestro* intellexit *me quiescente.* Festus: δέρεις graeci

adpellant pelles nauticas, quas nos vocamus segestria) Lipsius *istuc ipse gessit, ergo coget examen mali*; Palmer. *neque is istuc in sequestri tergo coget* etc. Acidalius proxime ad cedit ad libros antiquos *neque iste huic in se gesti tergo coget examen mali* i. e. neque coget (neque exspectabo, donec cogat) huic tergo meo examen mali in se gesti — 60. *sinapi victitare* in prouerbio dicuntur tetrici. Pseud. 3, 2, 28 sq. Teritur sinapis scelerata cum illis, qui terunt, prius quam triuerunt, oculi vt exstillent, facit — 63. *ornamentis*, Meursius mauult *oramentis*, quae essent eadem ac 1, 1, 6, exorabula.

IN ACTVS II. SCENAM III. mihi I.

2. *lauere*. Varro hic legisse videtur *lauare*, quod Plautum leniter reprehendit, quod dixerit *lauare*, quum dicere debuisset *lauari* — 5. *quis* potes — 13. vltima vox *mora* non est in MSS. Pall. Sensus: quae mora mea, a te reuocatae, tantum morae tibi, Phronesium videre cupienti, peperit, quantum est mille passuum, quo quis mille potuisset passus vadere. Acidalius malebat: quae tibi mille passuum peperit, more (stulte), moram — 14. *ante aedes* Strabacis cum Stratilace erat loquuta, putat autem ante Phronesii aedes tam diu esse moratam. — 15. *quem praestolata est*. Sic Ter. Eun. 5, 5, 5. et 7. *quem praestolare* — 16, 17. vultures, odore duce, vel triduum volant ad eum locum, vbi cadauera, famem eorum expletura, iacent. Plin. H. N. 10, 6. — *illi* illic — 22. *post factum plector* formula poenam facto aliquo meritam adnoscentis — *ante partum* patrimonium — 27. locus παρὰ προσδοκίαν. Exspectatur: ne iterum post factum plectar, sed *cis paucos dies* breui tempore *nulla fiet!* — 30. quae fores, quidquid adlatum est, obsorbent.

IN ACTVS II. SCENAM IV. mihi II.

Phronesium, de fundo et aedibus Dinarchi nondum obcisis (1, 2, 72 ad 75.) per Astaphium certior facta, blanda iterum est — 1. *ianua mordax* adludi putant ad inscriptionem ostiorum *caue canem!* — 4. *inficetus Lemno aduenies* Lemnii id temporis male audiebant rusticitatis et inficetiarum vitio. vid. Cist. 2, 1, 16. — 12. *soleas* ad mensam adcubituri, ne lectum conspurcarent, iubebant demi, quas postea surrecturi reposcebant. Dinarchus, audito, Phronesium non fore secum, quasi iam adcubaret, soleas propere poscit, vt surrecturus, mensamque, quasi iam stratam, auferri iubet, coenam, cui Phronesium non

iterfit, vehementer fpernens — 14. *animo male eft λειοψυχῶ.* Donat.: animo male fieri dicitur, quum ictu alicuius moeroris percullus animus non fustinet corpus, fequiturque ruina membrorum. Amph. 5. 1. 6. Rud. 2. 6. 26. Ter. Heaut. 2. 3. 23. ah! retine me, obfecro! — 15. vt puella iuuenem fpe aliqua eft folata, ille: *adfperfifti aquam* reddidifti animum. Epid. 4. 1. 27 fq. Bacch. 2. 3. 13. Mil. 4. 8. 22. — 16. *deme foleas* manebo, adcumbam — 18. *bene ambulauifti?* num recta peregre valetudine, et in negotiis profperitate vfus es? — 21. *hoc* Phronefium amplexus, quod eft, Iove ipfo mihi videor beatior — 22. *iftoc* in disfuauiando — 25. *reparcis* parcis — 30. *forderemus vnus alteri* ego, cuius opes videbantur tibi prorfus obcifae, tibi eram odio, tu, mutata et afpera, magnae mihi eras diuidiae — 33. *prouenifti* vid. 2. 6. 35. — 39. *anno fuperiori.* Amph. Prol. 91. obponitur *horno.* Lucil. vtrum *anno an horno* abstuleris a viro? — 41. *redimiculum* quo innexi inplexique tenebantur crines mulierum, h. l. vinculum, quo adligatus teneretur miles. Turnebus. — 47. *mater* cuius et 2. 5. 18. mentio fit, et 4. 3. 34. vocatur pueri auia — 49. *praemandare* Gulielmius voluerat *pervenari* et Acid. *percontari,* vterque vero explicare potius, quam exturbare verbum voluit — 51. *tonftrix* quae crines et vngues refecabat — 52. *erga aedes habet* e regione aedium mearum habitat — 55. *o merces malae* vid. Caf. 3. 6. 22. — 61. hic verfus fpeciatim ad puerperium referendus, fequens v. 62. generatim profertur de omni genere et modo quaeftus faciendi. Acidalius. — 63. idem dicit infra act. 5. v. 20. cf. Afin. 1. 3. 51. — 68. *adcubuo* aduerbium comice fictum. Quod puella dixerat, fe *adfiduo* cum Dinarcho fore, refpondet hic, malle fe *adcubuo,* cum puella *cubare,* quam prope eam *federe* — 70. *quinto die* apud Graecos infans luftrabatur, feu curfim circa focum geftabatur, apud Romanos vero puella octauo, et nono puer, qui dies dicebatur luftricus. Scaliger. — 75. *boni confulas* ne adfpernere, contenta fis — 81. *fidentis* mihi fidem habentis — 85. *medullitus* intima confilia fua mecum communicans. Moft. 1. 3. 86. eft medullitus amare — 86. *fe viua* alii: *dum viuat* — 88. *defit amor* meus — 89. *ex hoc loco* alii *e loco,* αὐτόθεν, confeftim.

IN ACTVS II. SCENAM V. mihi III.

2. *commentum* paffine *male:* non parum mihi cruciandae confictus hic dolus a me eft — 3. 4. *minus malae*

perhibemur dicimur voluptatis modo, inlecebris delini at ne curam quidem doloremque aliquem fugimus, ma alicui lucro inhiantes — 4. *dictito* antea quae nescieb *modo* nunc demum *prima* primum *docta*, experta d meae — 6. *dolus ne obcidat* ne fine fructu adgressa e sim — 7. *studeo vitae* pueri seruandae — 7. et 9. *ad diri* adgredi — 9. *subposiui* subposui — *alienos* ali partus *dolores* ἀλλοτρίας ὠδῖνας — 9. 10. *nullam rem* Capt. 2. 1. 26. dóli non sunt doli, nisi astu colas — *nimis quam paucae* paucissimae. Sic Most. 2. 2. 79. *ni quam* vehementer *formido* — 22. *eumque gero ornatu* Camerarii τὸ *gero* est, quum edd. vett. haberent *cumque ornatu*. Gruterus posuit *eumque ornata ornatum* — 23. *stactam* vid. Most. 1. 3. 151. — *venerem* venerer. Sic Bacch. 2. 1. 4. veneroque te. Iuno Lucina parientium dea. Lucinam *meam* mulier, partum modo similans, Venerem forte putat — 26. *soleas mihi duce* deme.

IN ACTVS II. SCENAM VI. mihi IV.

2. *duelli* belli, aduerbialiter; in bello. Sic Capt. Prol. 68. belli duellatores optimi — 4. *Homeronidae poetillae* versificatoris alicuius, Homerum ausi inuita Minerua imitari. *mille* militum *memorari potest* mille milites memorari possunt — 5. ὁμηρίζειν Hesychio est ψεύδεσθαι — 6. *non laudandus est* miles, qui persuadet audientibus, maiores esse res a se gestas, quam, qui viderunt, eas esse sciunt — 7. *non placet* miles, quem laudent homines ex iis, quae praedicet, minus vero laudent, qui rebus gerendis interfuerunt — 8. Hor. A. P. v. 180 sqq. segnius irritant animos demissa per aurem, quam quae sunt oculis subiecta fidelibus, et quae ipse sibi tradit spectator — 10. *scurrae* homines vrbani, *manipulares*, commilitones gloriosi, rerum ab eo gestarum αὐτόπται — 11. *quorum lingua* etc. Douza δημαγωγούς, blandos populi rectores seu concionatores, putat tangi — *praestringit* vid. Mil. 1. v. 4. — 12. *arguti* quorum facundia res suas gestas in maius tollet extollere, et *cati* callidi — 13. *virtus* praeclara merita *facunditatem sibi facile argutam inuenit* ipsa est sui laudatrix, nec verba deerunt oratori — 14. Festus: *praeficae* dicuntur mulieres, ad lamentandum mortuum conductae, quae dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae. Naevius; haec quidem mehercle, opinor, praefica est, quae sic mortuum conlaudat — 20. hunc versum e vestigiis monstrosae scripturae Vatic. hoc loco

inferunt Lipsius. Alii aliter — *an me maleficio vincere est?* putasne me in maleficio egere magistra? — 27. *eloctat* eligit. — *legionem* exercitum aliquem hostilem, quem victum spoliet — 28. *here* heri, i.e. nuperrime, *nudius quintus* die abhinc quinto — 32. *absistere* abire. Acid. atque *a me* abstitit — 34. *Neriene* Martis vxor, Gellius 13. 22. vult *Nerio* seu *Neria* — 35. *quum tu recte prouenisti,* 2. 4. 33. erat: *quum bene prouenisti falsa* h. l. quum sine malo peperisti. *bene prouenire* autem omnino est εὐτυχεῖν, contrarium autem δυστυχεῖν *nequiter prouenire* Rud. 3. 5. 57. Men. 5. 5. 61. *futile prouenire* Stich. 2. 2. 73. — 37. *interfecisti* prorsus priuasti *vita, lumine.* Sic Merc. 5. 1. 4. vsus, fructus, victus, cultus mihi interfectus est — 40. *haud ab re tua* non cum damno, non sine magno fructu tuo — 43. *exstinxit* exstinxerit — 50. *hoc* huc — 52. *poenitet ne te, quod ancillae sunt iam?* num tibi nondum satis magnus ancillarum grex alendus mihi videtur esse? — 53. *comedint* comedant — 55. *ex parua Graecia* quae Italiae pars inferior a Romanis vocabatur *Graecia magna,* a Graecis ipsis dicta putatur *Graecia parua.* Vt vero milites gloriosi apud Plautum nationes regionesque nominare solent, quae nusquam terrarum sunt, sic forte et Stratophanes, coniiciens, quod Graecia esset magna, oportere etiam esse Graeciam paruam, hoc nomen confinxit. Edd. vett. habent *ex pari gratia* — 57. *auro contra* vid. Epid. 3. 3. 30. — 58. *Sara* seu *Sarra,* Tsor, vetus nomen vrbis Tyri, vnde Virg. Georg. 2. 506. *Sarranum ostrum,* purpura Tyria — 59. *induuiae* vid. Men. 1. 3. 9. — 61. *ecquid amas me?* Sic Ter. Eun. 3. 2. 3. Thraso, neque insulsus, Thaidi; ecquid nos amas de fidicina istac?

IN ACTVS II. SCENAM VII. potius V.

1. *ite simul* conserui mei mecum, *muli aeris damnigeruli* quod esset: qui, tamquam muli, onusti estis aere, quod his meretriciis in aedibus perditur. Non dicam vero, ad portandas minas quinque pluribus seruis non fuisse opus, sed v. 26. Geta argentum ferebat ipse, conserui autem ea, quae herus vna mina iusserat opsonari. Vnus igitur Geta erat *mulus aeris,* at ceteri tamen vna cum eo *damnigeruli.* Recipiendam itaque putaui lectionem Scioppii *ite hac, heri damnigeruli,* qui mecum geritis, quae herus damna facit. Acidalius suspicabatur, vna voce dici *muneridamnigeruli.* Taubmanniana prior habet *mulieri damnigeruli* — *foras gerones* qui ex aedibus heri

bona eius geritis — 2. *hamaxagogas* qui quasi vehiculis bona exportatis — 6. *publicos* homines, explicant: aediles plebis — 8. *neque mea quidem opera* etc. quod nisi ego facerem, nihilominus propere periret — 10. *deminui* furto subduxi — 11. *partem herculaneam* decimam, Herculi de praeda debitam. Nummus apud Plautum est didrachma, quinque igitur nummi sunt decem drachmae, minae pars decima. — 14. *hoc* argentum, opsonium, quod ferimus — *in mare* vid. 16. 17. *in mare* quod abit *adparet* mox aestu eiectum, mox ab vrinatoribus extractum, aut in fundo certe seruatum — 18. *neque datori redit, neque adceptrici* seruatur, ab ea consumitur. — 24. *qui valeat, fero* argentum, opsonium — 27. *haud perit* non frustra est, amo non ingratum — 28. quod e 4. 1. 4. adparet, Cyamum fuisse vnum e Dinarchi seruis, verba, ab *i Cyame* vsque ad *iubet*, Getae tribuenda sunt — 29. *vasa* statim cupit vacuefacta, quae ad herum referat, aut sibi vindicet — 34. plurimi eum a me fieri — 36. *ipsus se comest* curis videtur macerari, seu potius: vngues mordet; quod faciunt interdum, quibus odiosum aliquid est — 38. 39. *vsque ad ientaculum iussit ali.* Si vox *ientaculum* genuina est, intelligo: iussit eum tolli, quo ipso spem fecit, eius alendi, quare *mansi* exspectaui eius aduentum, intereaque *auscultaui* ei patri, *obseruaui* diligenter feci, quod esset puero seruando, donec pater praeberet ipse, quae essent opus. Sed nunc adtulit ad me, quae sumtus, puero auctae, aut augerent adhuc, aut certe non subpeditarent, ancillas, vestes. Voluisse igitur videtur, vt infans *ientaculum* modo, primum cibum, adciperet, ne ad prandii quidem tempus viueret, a me, quod alere infantem nequeo, in prima mox aetatula exstinguendus. Alii posuere *iectaculum* qui abiiceretur, exponeretur; alii *spectaculum* vt cerneret ex se natum, non seruaret — 39. 40. *quem per nam noui* tmesis, licet duplex, vocum *quemnam* et *pernoui* adnoscenda potius esse videtur, quam *peruiam noui* in via visum noui — 41. *traxit ex intimo ventre suspirium* rustice pro *alte petiit* Cist. 1. 1. 57. seu *susp. duxit ab imo pectore* — 42. *num obsecronam* numnam obsecro — *icit femur* vt *harioli*, qui se ipsos mulcare solent. Turnebus *hariolum* pro *furioso* putat adcipiendum — 48. *posca* vid. Mil. 3. 2. 23. — 49. *malacum* luxuriosum. Bacch. 2. 3. 121. agere aetatem in malacum modum. — *vmbraticola* homo mollis, vilis, qui negotia fugit. Hor. 1. od. 8. cur apricum oderit campum etc. Sic Curc. 4. 3. 24. *vmbraticus* est ignauus, hu-

millis — *tympanotriba* homo eneruatus, effeminatus, quales erant Cybeles sacerdotes — 50. *nanci* vid. Most. 5. 1. 1. — 52. *hac* machaera *offatim conficiam* in offas concidam — 54. *Ares* Mars — 55. *aduentores* qui cauponas et deuersoria frequentant, qui ad scorta ventitant — 61. 62. *concipilare* idem dicit, quod v. 52. conficere — *quid tibi huc ventio, hanc aditio, hanc notio est?* vid. Aul. 3, 2, 9. — 63. 64. *nico*, vnde *nicto*, praeter hunc locum nusquam legitur. *manu niceris* est: tetigeris, seu modo: minatus sis — 69. pro: *obcidi optimum est* cum Lipsio legendum puto *obcedi optimum est*, eodem sensu, quo Gronovius legi vult *concedi*, licet *obcedere* aliis Plauti locis sit *adcedere*, quando iunctum est siue cum *obuiam* Asin. 2. 3. 24. item 2. 4. 6. et Stich. 5. 2. 24. siue cum *in conspectum* Most. 5. 2. 4. — *captio est* res est periculi plena, tecum nunc pugnare, namque — 66. *quam haec* mea machaera, i. e. hoc, quod mihi pro machaera foret — *verum* pro *veru*, vt Rud. 5. 2. 15 et 17. — 69. *ventre saluo* antequam machaera tua perfodiar.

IN ACTVS II. SCENAM VIII. potius VI.

1. *datin soleas* de lecto surrecturae — 3. *cui duae ancillae dolent* perquam comice amicae, caput sibi dolere querenti, sibi respondet *duas dolere ancillas* i. e. poenitere se argenti in emendis illis male conlocati — 4. *sic datur* vid. Men. 4. 2. 40. Poen. 5. 5. 7. sed hoc Truculenti loco videtur potius esse dolentis: *sic fit!* sic solent meretrices! — 7. 8. Vix me contineo, quin subfringam etc. comice minax *totis aedibus talos subfracturus est!* — 9. *auarum* auararum — 14. *crudum* inhumanum, inexorabilem. Poen. 5. 2. 148.

IN ACTVS III. SCENAM I.

2. *bubus glandem* in pabulum dedisse veteres, Cato docet c. 54 et 60.: "bubus cibaria annua in iuga singula lupini modios CXX aut glandis modios CCLX" et Columella l. 6. c. 3. et l. 11. c. 2. Douza tamen legi vult *subus* — 3. *post illoc veni quam* tmesis: postquam illoc veni, aduenit — 5. *oues tarentinas* quarum lana apud veteres habebatur praestantissima. Hor. 2. od. 6. dulce pellitis ouibus Galesi flumen, et regnata petam Laconi rura Phalanto. Galesus autem fluuius prope Tarentum, et oues pellitae, πρόβατα δέρμασιν ἐσκεπασμένα, quae pellibus teguntur, ne lana contaminetur — 7. *crumenam de collo*

vid. Perf. 4. 6. 9. — 9. 10. *ouis mina* eſt: ventre glabro, vt apud Feſtum *mina mamma* quae ſine lacte eſt. vocantur hae oues *perperae*, quod ſine lana ſunt, nam *perperus* eſt ἄχρηστος, inutilis, nequam, leuis. Sunt vero, qui pro *perperae* legendum cenſeant *propere*. Nemo non videt, iuuenem de viginti minis loqui, quas pro ouibus adceperat, quo eodem modo Aſin. 3. 2. 44. Libanus viginti minas, pro aſinis adceptas, vocat aſinos, caſtigandos, ſi forte in crumena rudant — 11. 12. *Mars meo periratus patri, nam* etc. vid. Poen. 3. 3. 32. — Muretus: lupas Marti ſacras putabant, vnde Romae conditoribus, quod a Marte geniti eſſent, lupa dicitur vbera praebuiſſe. Lupa vero etiam vocabatur meretrix, a qua Labrax non longe abeſſe dicit oves eas, quas in crumena ferebat — 14. *hoc ictu exponam* hac pecunia exturbabo riuales meos. *Exponere ictu* eſt: loco mouere, de gradu deiicere. Caſ. 4. 4. 17. *paene expoſiuit cubito*, forſan a luctatoribus translatum. Acidalius. — 18. *tat* idem forſan, quod Stich. 5. 7. 3. *tatae*, vocula hilaritatis — 22. *ne me morari cenſeas*. Mil. 4. 7. 10 ſq.

IN ACTVS III. SCENAM II.

12. vulg. *Ast. habent? Strat. paraſitum* etc. Qui potuerit vtrique in mentem venire paraſiti, me non videre profiteor. Veriſſima mihi et vtrique perſonae conuenientiſſima videtur emendatio Lipſii: *Ast. haben'?* additura forſan eſt, *quod mihi dones*, nam hanc meretricum primam fuiſſe curam, ex omnibus Plautinis adparet. *Str.* vero interpellat περὶ σίτου etc. quare *Ast. intellexti* etc. — 14. *commoueo* me. Edd. vett. *conuenio*. Alii *commeo* — 14 ad 18. Conrupta quaedam his in verſibus eſſe concedo, et, quae reperi apud interpretes, ita certe mihi nondum videntur explorata, vt mutare quid audeam. Senſum tamen puto eſſe hunc: docturus Stratilax Aſtaphium eſt, vnde habeat, quod ei donet: crebro enim in vrbem commeantem didiciſſe ſe artem, heri depeculandi. Solent ſaepe ſcurrae vrbani cauillatores eſſe faceti. Mil. 3. 1. 47. Vocem igitur ruſticus Lipſio videtur finxiſſe *cauliator*, quae a ſono vocis *cauillator* parum abit, et adludit ſimul ad *caulam* vnde praedam fecerat. Mulier, cui vox ignota eſt, ruſticum putat vocem *cauillator* male pronuntiaſſe v. 16. 17. cui ruſticus v. 18. non id ſe voluiſſe, at tamen vocem *cavillula* a voce *caula* parum differre — 19. intelligit nunc mulier hominem, quare: ſequere intro me — 20 ad 23.

vid. Trin. 3. 1. 8. — 27. *anne autem, vt soles truculentus es,* qui Strabacem vituperes, matrem amicae postponentem? — 29. 30. *tene* manum meam. Cetera secum aut spectatoribus dicit — 30. *mihi* plane abundat, vid. Amph. 1. 1. 115. — *male adcipiar pecunia mea* quae furto conrasi, nequitia mea mox peribunt.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

4. Mss. et edd. vett. habent *Cyamus*, praeter vnam Paris. quae habet *Geta meus*, quod Meursius sincerum putat. Verum quidem est, Getam act. 2. sc. 7. dona Dinarchi ad Phronesium adtulisse, et nuntiare hero potuisse, grata ea puellae fuisse et militis dona ingrata; at Geta non solus ea dona adtulit, sed ipse argentum, opsonia alii serui, inter quos Cyamus, qui primus deinde laetum hero nuntium adtulit. vid. 2. 7. 28. — 6. *melliniae* potioni dulci, i. e. hoc mihi est longe incundissimum. — 8. *mea pila est* prouerbialiter: vici, triumpho — *mulier mecum perit* me amat. Poen. 5. 2. 135. Gruterus mauult *mecum erit* — 9. *perire* minus graue est, quam *interire*, h. l. priori *opes*, posteriori *vita* ipsa. cf. Capt. 3. 5. 32.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1 ad 7. intus exiens ancilla herae clamat — 2. *istum* Strabacem *exinani* spolia viginti minis suis — 3. *tempus ei rei secundes* occasione vtere eius ad lucrum praedamque reuocandi. — 4. morem ei gere — 5. *his* foribus — 6. *ad te exagogam faciat* opes paternas adferat — 7. *istos* amatores tuos — 8. *qui perit?* quem hera tua diripiendum nacta est? — 11. *non mu* prorsus nihil. cf. Stich. 1. 3. 101. — 12. *bolos quos dat* quantum lucri faciendi obportunitatem Pers. 4. 4. 106. Ter. Heaut. 3. 6. 6. crucior, bolum tantum mihi ereptum tam subito e faucibus. Sed alio sensu vide hanc vocem infra 4. 3. 70. — 15. *solus summam habet hic apud nos* Men. 2. 3. 9. potissimus nostrae domi est. Ter. Eun. 1. 2. 71. priores partes apud nos habet — *nunc is est fundus nobis* quasi praedium fructuosissimum. Nannius. — 18. Thetis Achillem filium plangendo in vitam reuocare non potuit — *lessum fecit filio* inutili lamentatione complorauit eius mortem — 19. *qui dum* etc. nec miles mittetur intro: qui tu magis intro posses mitti? — 22. *quando scis* mores meretricum — 23. *discant* alii, patiar! — post *liceat* iterum pono signum exclamandi — pro *argumentari* quidam posuere *commentari*, cui muta-

tioni licet codices non faueant, at sequentia tamen euincunt *argumentari* et *commentari* eodem h. l. sensu vsurpari: *dum* quo tempore alii Phronesii institutione vtantur *mihi* interea *argumentari liceat* reputare mecum liceat institutionis vestrae rationem — post *dedi* signum interrogandi. *ni* est *ne* τῷ *oblitus* subiiciendum *oblitusne sim, quod dedi?* nonne, qui minerual pependi, postulem, lectioni, licet tacitus, interesse? — 24. *tu magister* tu satis iam edoctus *interea* dum Strabaci traduntur elementa *commentabere* meditare tecum solus, quae artis nostrae sint — 25. *illa* Phronesium *interim* cum Strabace sola *itidem vult commentari* quae poscat quaestus sui ratio — 26. *dedi hodie* ergo hodie excludendus non sum — 28. *bene sumus* genio nostro multa bona facimus. Pers. 2. 3. 11. Sic Men. 3. 2. 20. minore nusquam bene fui dispendio — *tua virtute* beneficio tuo. Mil. 3. 1. 82. — 34. *de opsonii mna* hoc *mna* est a coniectura Gruteri; Camerarius volebat *de opsonio saltem* — 36. *orcus* et meretrix, quidquid acceperunt, non reddunt — 46. *tibi ludos faciam clamore in via* Aul. 3. 2. 32. te pipulo hic differam ante aedes: lamentis conuiciisque te diffamabo — 49. manum iniiciam *te*, pro *tibi*, adcusabo te furti manifesti, vt condemneris *quadrupli*. vid. Curc. 5. 2. 21. — 51. *fio inpudens* qui reposcam, quod dedi. Lamb. — at forte non queritur, se inpudentem fieri, sed statuit, se inpudentem fieri velle, nam — 52. sibi, ad incitas redacto *non pensi esse* se non curare dicit, *quos capiam calceos* aptine calcei ad pedem, an male laxi sint, i. e. se, quid deceat nec ne, non curare — 58. *meus qui adfinis fuit* cuius filiam fui ducturus — 59. *tonstricem huius* Phronesii, Suram. 2. 4. 51.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Versus 1 et 2. senex ancillis non potest dixisse, sed filiae de via clamat, egressum, vt veniam daret, adhuc inclamanti — 1. *tibi* filiae meae *male dicam? male velim?* — 2. *expertae estis* tu et mater tua, quae partum tuum celauit — 3 sqq. ancillis dicit — 3. *verberantes* Salmasius vult *verberans* quod et Lamb. Gronoviusque probat. Langlaeus *verberantes* passiue adcipiendum dicit, vt idem sit, quod *vapulantes* seu *quum verberaremini*. Douza: rogitaui ego vos *cum verberibus* pendentes — 5. *sine malo* sine verberibus — 6. *colubrino ingenio* quo serpentes sunt, pessimo — 7. *bilingues* in fraude deprehensas — 8. *viri*

tintinnaculi carnifices, qui ferreas vinciendis indebant compedes, quae, dum pedibus adcudebantur, tintinnum edebant. Salmaſ. — 12. *nec, quid peccaui, ſcio* fecerat enim, quae hera iuſſerat — 14. *ego ero paries* ſtabo inter vtramque — 16. *iſtae*, iſti, Surae tonſtrici — 19. *ſcapupulis tute liuorem iſtoc concinnas tuis* faſſa, te nepotem meum ſubripuiſſe, loris caederis. Valla autem explicat: fatendo efficis, vt liuor, verberibus excitatus, remedium inueniat, et quaſi ſaneſcat. Piſtoris legebat *leuorem*: ingenua confeſſione efficis, vt ſcapulae tuae, iam plagis aſperae, leues fiant, dum plagis nouis non excitantur. Sed nihil cogit *iſtoc* intelligere *tua confeſſione*, quod eſſe poteſt *tuo facto*, praeſertim quum faſſae nondum erant, quid puero factum eſſet, et quis eius eſſet pater. — 25. *ad meam heram* maiorem, Phroneſii matrem — 35. *metuo patres ei quot fuerint* non iocatur, ſed metuit, filiam pluribus vulgaſſe corpus, incertam nunc, quo patre ſusceptus puer ſit — 45. *meo fiunt capiti comitia* vid. Aul. 4. 7. 20. Pſeud. 4. 7. 134. — 48. Acidalius coniiciebat: *video ego te* (Dinarche), *propter male facta quoius* (vim herili filiae inlatam, *patior onus parietis*, et *paries* e verſu 14. ſenex ei eſt, qui indicium vrgebat. Salmaſius vero *An. video ego te propter* — *Ca. mala, quem? An. qui eſt patronus parieti* (qui Dinarchus parieti adhaeret, nec vult animaduerti). — 59. *ſiue caret temeto* non bibit — 70. *hoc ego te mulctabo bolo* hac te mulctabo iactura. vid. 1. 1. 10. Poen. Prol. 101. — *ab ſeſe* e domo ſua — 79. *iſta* Phroneſium *ſtimulum longum habet* vim adliciendi, e longinquo iam efficacem, *quae vsque illinc* a foribus aedium ſuarum *cor pungit meum* meum, licet iniuria adfecti, animum reddit ſui cupidiſſimum.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *blitum* vid. Pſeud. 3. 2. 26. vnde *bliteus*. Scaliger: dicebantur *βλιτάδες* in contemtum. Βλιτάδες, inquiunt Grammatici, *αἱ γυναῖκες εὐτελεῖς* i. e. nugatoriae mulieres, vt vocat Feſtus. Plinius: *blitum* iners videtur, ac ſine ſapore aut acrimonia vlla, vnde conuicium feminis apud Menandrum faciunt mariti — *lutea* luto vilior. Moſt. 5. 2. 45. ſeruus nequiſſimus vocatur *lutum*, et Perſ. 3. 3. 2. leno: *lutum lenonium*, Pſeud. 4. 2. 27. *in luto eſſe* expedire ſe non poſſe, et Perſ. 4. 3. 66. *in luto haerere* — *ſapere ad rem ſuam* idem eſt quod Pſeud. 1. 2. 41. *rei ſuae ſtudere*, quod leno ibi meretricibus iniungit, nec ventri modo

operam dare, panticesque madefacere — 3. *diuidia* vid. Caf. 2. 2. 11. Plerisque locis est: *res mihi est diuidiae*, h. l. est mihi *diuidia*, et Stich. 3. 1. 40. legitur *in diuidiam veniam* — 5. *vbi id audiuit* Pistoris contrigit *lubido adirest* — *liberi* de vno filio alii quoque dixerunt, v. c. Ter. Andr. 5. 3. 20. *inuenti liberi* de vno filio — 6. *manstutorem*, tutorem, qui manu tueatur. Malunt, Plautum de puella dixisse *manstutricem* — 7. pro *adsum profectus* Acidalius: *ad te sum profectus* quod videbatur recipiendum. Idem pro *quid agitur?* mauult *quid igitur?* quae correctio non videbatur necessaria — 15 ad 17. laudat suam meretricis sapientiam, quae, si vnus amator animum contulerit alio, ne deserta pereat, aliud iam praeparauerit sibi perfugium — 21. *circumducere* fraudare aliquem pecunia, auro, argento, apud Plautum saepe legitur — 23. *spes animam efflauerit* nulla supererit — 24. *factum cupio* adnuentis est: faciam *nunc* quum filiolus meus tecum adhuc est, quod *nunc* versu sequenti exprimit: nam *refacere*, (sic enim vno verbo, non *re facere*, scribendum puto) i. e. filium ad te reducere, si iam traditus vxori meae esset, id quidem, *si* etiamsi *velim*, *non est locus* per vxorem facere non possem — 25. *Nunc* igitur *puero vtere* ad militem circumducendum, *et procura* nihil apud te puero defieri patiare, quin, quod opus sit, praebeatur — *vnde procures*, *habes* ea, quae largitus tibi sum — 26. *vbi domi metues malum* iurgia ab vxore, ob filium non statim reductum — 27. *saltem* licet desinas esse amator, *amicus* mihi esto *manubiarius* qui adiuuet me in praeda ex aliis facienda — 29. *futatim*, quod Mss. editionesque veteres omnes habent, P. Valla explicat *profusim*; Lipsius malebat *furatim* seu *furtim*; Palmer. vero *fututim* a *futuere* quod verbum est de concubitu proprium — 30. *operae vbi mihi erit* vid. Mil. 2. 2. 97. — 32. *vbi amici, ibidem opus*. Lambinus et plerique omnes explicant: vbi sint amici, ibidem esse negotium et molestiam. Quis vero non videt, Phronesium h. l. non queri de negotiis, quae amici facessant ipsi, sed gaudere vehementer, se Dinarcho, licet non amplius amatore, at amico tamen vti manubiario, quo opem ferente opus, quod velit, efficere, militemque circumducere queat. Sensum igitur esse puto: vbi amicorum non destituare auxilio, ibidem opus, quod cordi tibi sit, facilius perficies. namque — 33. *propter hunc* Dinarchum, qui filium in triduum vtendum mihi reliquit, *spes etiam* (pro *se* cum plerisque

posui:) *est, militem hodie ri* alii explent *exinanitum iri*, alii *tactum iri*. vtrumuis malis, seu subpleas *fraudari*, sensus erit idem: propter hanc Dinarchi facilitatem, me militem spero esse circumducturam — 34. *quem* alii Dinarchum intelligunt, alii militem; sed *mage, quam se amat* amare similat, vnumquemque amatorem, quem spoliatura est, *dum id, quod cupit, ab eo abstulit* — 35. cf. supra 2. 7. 17 sq. vbi meretrix comparatur mari, quod seruat saltem, quae deuorauit: meretrici autem des, quantum vis, numquam adparet neque datori, neque adceptrici — 36. *ita sunt gloriae meretricum!* plerarumque certe flori mox caduco opes non diu adparent superstites. Paucissimae, vt apud Ter. Heaut. 2. 3. 11. Bacchis, obportune sibi aliquid prospiciunt, aut, vt in Andria Chrysis, bona morientes relinquunt non contemnenda — 37. *adest pueri* pater qui sibi esse videtur, miles — *si is est modo* si modo satis largiter donat, quae ad puerum alendum poscam.

IN ACTVM V.

1. si constans MSS. et edd. vett. lectio retinenda est, forsan, vt 1. 2. 78. meretrices dicuntur *amare facere amantes, qui non dent*, sic h. l. amatores *amare ferre ad amicam* dicuntur: *eo* in via ad amicam sum, *mihi amare* non sine aliquo stomacho meo, *fero* minam auri ad amicam, *subplicium* pro peccato, *damnis* in quo magnum quidem damnum facio. — At fuere, qui locum putarent emendandum. Lamb. legit: *Meo mihi more fero subpl.* etc. i. e. non nouum mihi est, quod amicam damnis rei familiaris placo. Lipsius: *Eu mihi, amare! fero subplicium iam his ad amicam.* Addit: *amare, mare* est, et cauendum *amari*, tamquam *a mare*. Meursius: *Ego mihi amore fero*, vel *amare* Graecismus, valetque τῷ ἐρᾶν — 2. *vt vt adceptum* licet spretum *sit, prius quod dedi* vid. 2. 6. 49 ad 63. — 4. *sine* in MSS. non exstat — 6. 7. *parum male volo* nondum ita, vt meretur, qui filio suo non adfert cibum — 7. *si quid peccaui prius*, si, quae prius dona adtuli, minus fuerunt iucunda — 8. *mina argenti* centum drachmarum, eiusdem fere erat pretii, cuius sunt duodecim et dimidius nostrorum vallensium seu thalerorum; *mina auri* vero Mil. 5. v. 27. valebat plus, quam centum thaleros. Liv. 38. 11. "pro argento si aurum dare mallent, dum pro argenteis decem, aureus vnus valeret." — Palmerius v. 8. veram putatur lectionem restituisse: *si mihi rides, espice*; malui tamen Acidalium sequi, qui militem

meretrici auersae dixisse censet: *nisi mihi credis, specte:* si verbis meis non credis, rem ipsam vide — 9. Quod Asin. 1. 3. 50. Cleaereta dicit: semper *oculatae manus* sunt nostrae, credunt, quod vident, idem hic Phronesium, militemque iubet aurum vel auersae in manum dare — 10 ad 16. enumerat meretrix sumtus, pueri alendi caussa ferendos, vt persuaderet militi, quam vnam auri minam daret, et eam esse parum — 10. *puero opus est cibum* cum adcusatiuo rei *opus est* videtur positum, nisi hunc adcusatiuum a mox sequente *vt habeat* regi putes. Sic supra 1. 1. 71. quid *puerum opus est* pessimae, vbi *esse* intelligendum putatur — 16. *Setanium* mespili genus, in Italia frequens; dicit meretrix, non posse militares pueros vilibus et parui pretii cibis educari, cuiusmodi setanium sit. Muretus. — 18 ad 20. licet miles non alteram modo auri minam, sed adeo, quantum ea iusserit, se missurum polliceatur, tamen, *quod* ait *postea*, abigit eum puella odiosum, quia, nisi *soluisset*, quamdiu adhuc puer apud eam erat, nihil *postea* soluturum praeuidebat — 21. *pauxilisper* per particulas, Nonius citat, et Camer. retinet — vulg. *decem pondo amoris* sed MSS. Cam. habent *moris* i. e. hic morando; queritur enim, diem frustra teri — 22. Phronesium, vt Strabacem videt venire, minam auri statim Astaphio auferendam dat, quam ipsa intro condit, verens, ne miles, riuali conspecto, eam repetat. Strabax igitur: *vbi est* Phronesium? statim vero reuersa militi v. 28. vbi fuerit, dicit, et Strabaci, surrexisse se, vt ei esset obuia v. 29. — 23. *facto* facio, nullum laborem sustinere possum — *conrumpor situ* rubigine quasi obducor — 24. rusticus vult dicere: aliarum rerum omnium taedio captum *obduruisse* se, in vna tantum re mentem habere defixam, in *exspectatione* scilicet, vt *hic* cum Phronesio *in lecto cubet* — 26. *quomodo?* miles in animo habet: hoc fieri potest — 27. puella intellexisse vult *quo modo*, quo vsque eum praeferat sibi, et respondet *hoc modo* eo vsque *vt molestus ne sis*, vt te abire mallem — 31. frustra bella es, nisi mihi fruendam das pulcritudinem tuam — 35. *manubia machaera* de hoste capta. Scaliger explicat *fulminatrix* a manubiis Iovis — 36. *nihil φλυαρεῖν satius est* vt 4. 4. 8. aufer nugas: *hae* tuae *minae* sunt ridiculae, 37. *aureis minis* deterrenda sum, ne eum amem. cf. v. 56. — 38. *istimodi* istiusmodi — 40. *callent* et *fastidiunt* videntur hic obponi. *ad suum quaestum* vbi lucrum faciunt, *callent* vel odiosa quaedam ferunt, v. c. meretrix amatorem, cetera parum amabilem, *fastidiunt* vero, vbi nihil

lucri faciendum sit — 42. in MSS. Cam. est *citus bellum hi*, in edd. vett. omnibus *citus bellum init* vnde Gulielmius *scitus bellum init*. Iocum inesse putant proteruiorem, meretricula quidem virosa non indignum; mihi vero Strabacem ea *scitum in bello ineundo* hoc vno sensu videtur vocare, quod dona adferat, mulieri adceptissima, quibus vnis expugnari cupiat, argenti minas. Acid. non *scitus bellum init*, sed *at est bellus mihi*, et versus 51. *Caue* etc. et 50. *Campas* etc. ponendos putat statim post versum hunc 42. *quamquam* etc. et ante 43. *dedin* etc. — 43. miles puellae verba eodem mecum sensu videtur adcepisse, qui respondet: *dedin' ego aurum?* nonne et ego, aurum dando, scitus bellum inii? — 44. hunc versum Strabaci tribuunt. Audiuerat ille quidem, militem dedisse aurum, sed scire non poterat, dedisse *minam auri*. Tribuendum igitur versum putarem Phronesio ipsi, et *hanc* putarem δεικτικῶς positum pro *me*, nisi ea v. 18. et alteram auri minam parum esse dixisset. Tribui igitur versum Astaphio, cum hera, auro condito, reduci — 45. *serua tibi* ipsi malam rem, quae abituro viaticum sit — 48. *de tuis deliciis* opibus, quas tibi delicias esse oportet, in largiendo nimis parco *summis* quas tamen summas esse scio — 49. *ai* dic aperte, quas delicias intelligas — 50. *campas* nugas *dicis* — 51. *dentes ferrei* rusticus videtur, aperto ore adstans, dentes ostendisse eminulos. Alii militem putant rastros spectasse dentatos, manu rustici tractari solitos — *abstine istac tu manu* adtrectasse videtur rusticus Phronesium, atque a milite esse detrusus — 53. *magno* magnopere *tu vapula* — 58. Phron. secum dicit, in sinu gaudens — 61. *tanto melior es* formula adclamandi laudandique. Meurs. quidem ad Rud. 1. 1. 6. vetustissimos dicit et neutra formasse in *or*, et *tanto melior* esse putat *tanto melius* — *noster esto* familiaris locutio alterius laudandi et confirmandi. Sic Bacch. 3. 3. 39. Mil. 3. 3. 25. cf. et Ter. Eun. 1. 2. 74. en noster! laudo, vir es — *sed de vostro viuito* non eo sensu *nostrum* te adpello, vt cibum ego tibi praebitura sim. — 62. *solue zonas* ad argentum, quo mecum certes, promendum — 63. ego *hic habito*, *timeo meos* patrem, matrem, *non ego ambulo* non vagus et erro sum, qui tu es, sed stabilem hic certamque sedem habeo — 64. pecua *obligata* promissa. Priscian. pro *in crumina* citat *in neruina* quod Palmer. ab homine rustico pro crumina dictum putat, quod, vt obaerati in carcerem ducantur, sic nummi crumina ferantur obligati. Modii libro adscriptum

est *nerumina*, oues autem neruminas Palmer. explicat vitiosas, quae ruminare nequeant — 65. *quid* effectum *dedi! vt* quantopere *distrinxi hominem!* Lamb. explicat: deuinxi Phronesium, ita vt mihi debeat, et satis facere necesse habeat. Rectius, opinor, Petrus Valla: rusticum deduxi ad id, vt moliri vlterius nihil possit — *immo ego vero* me distrinxi ipse, *qui dedi*; qui mea in aemulationem tuam profudi — 66. 67 Si lectio certa est, quae esse videtur, Phron. militi dicit: *i nunc intro, et tu ergo* ob talentum mihi datum i prior *hac mecum.* Quo audito miles: *tu eris mecum quidem?* Strabax vero tristior puellae: *quid tu, quid ais? cum hoccine* priore? Miles autem: quae antea donasti, non ingratae te donasse intelligo, nunc vero *ego* in donando *posterior sum*, nec a me ea vult ingrata reperiri. Acid. vero locum ita sanare conatur: 66. *Ph.* i nunc intro amabo, et tu (Strabax) hac. *St.* ergo mecum tu eris? *Ph.* tecum quidem. 67. *Str.* quid tu? quid ais? cum hoccine? *St.* ego enim posterior dedi. — Si antiquus versuum 70 ad 74. ordo retinendus est, explicentur ita: 70. militis est, qui audito, se non solum cum puella futurum, sed nec Strabacem exclusum iri, consentit *vt rem gnatam video* Cas. 2. 5. 35. quod aliter fieri nequit, quod auaritia puellae vtriusque bonis inhiat *hoc adcipiundum est, quod datur* Strabax riualis adcipiendus est — 71. Strabax dicit, qui, licet non possit *non* concedere, amicam eam esse ambobus, perridicule tamen se passurum negat, vt eodem secum lectulo miles vtatur — 72. sqq. Phronesium spectatoribus dicit *aucupaui* aucupata, praedata sum Most. 2. 2. 42. — 73. *vt meam* meretricis *rem*, partes, in scena *bene gessi, vostram rursus bene geram* si spectatorum cuiquam complacita sim, eius voluptati non deero — *si quis animatus es facere* tu modo, cui lubet, *fac iam vt sciam.* Hos vero quinque versus Acid. ita transposuit: post 69. statim 73. *meamque* etc. hac vero mutatione *aequum, mea vti re bene gesta* etc. dein. 74. porro 70. 71. quem vtrumque Strabaci tribuit. Sensu quidem plano aptoque haec est molitus: an fuerit autem, cur ab antiquo versuum ordine recederet, atque, an verior sit, quem extricauit, sensus, lector iudicet.